

Ν Ε Ι Λ Ο Υ
Τ Ο Υ Μ Ο Ν Α Χ Ο Υ
Α Π Α Ν Τ Α Τ Α Ε Ρ Γ Α
11B

Λ Ο Γ Ο Ι

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο - Μ Ε Τ Α Φ Ρ Α Σ Η - Σ Χ Ο Λ Ι Α
Α Π Ο Τ Ο Ν
Π Α Ν Α Γ Ι Ω Τ Η Π Α Π Α Β Υ Α Γ Γ Ε Λ Ο Υ
Δ Ι Δ Α Κ Τ Ο Ρ Α Θ Ε Ο Λ Ο Γ Ι Α Σ

ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ
ΤΩΝ

ΝΗΠΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ
11B

ΕΠΟΠΤΗΣ - ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Π. ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΠΕ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1997

Copyright :

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ

Μενελάου 3, Θεσσαλονίκη

Τ. Θ. 400 90. 560 00 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 031/283 280. Οικίας 031/696 653.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	7
ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	8-463
4. ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΕΜΝΟΠΡΕΠΕΣΤΑΤΗΝ ΜΑΓΝΑΝ, ΔΙΑΚΟΝΟΝ ΑΓΚΥΡΑΣ, ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΑΚΤΗΜΟΣΥΝΗΣ	8
5. ΟΤΙ ΔΙΑΦΕΡΟΥΣΙ ΤΩΝ ΕΝ ΠΟΛΕΣΙΝ ΩΚΙΣΜΕΝΩΝ ΟΙ ΕΝ ΕΡΗΜΟΙΣ ΗΣΥΧΑΖΟΝΤΕΣ, ΚΑΙ ΠΟΛΛΟΙΣ ΤΩΝ ΑΠΕΙΡΩΝ ΤΟ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΔΟΚΗ	144
6. ΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΕΥΛΟΓΙΟΝ ΜΟΝΑΧΟΝ	190
7. ΠΡΟΣ ΕΥΛΟΓΙΟΝ, ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΤΑΣ ΑΝΤΙΖΗΛΟΥΣ ΤΩΝ ΑΡΕΤΩΝ ΚΑΚΙΑΣ	256
8. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΚΤΩ ΠΝΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΠΟΝΗΡΙΑΣ	264
Α. ΠΕΡΙ ΓΑΣΤΡΙΜΑΡΓΙΑΣ	264
Β. ΠΕΡΙ ΠΟΡΝΕΙΑΣ	268
Γ. ΠΕΡΙ ΦΙΛΑΡΓΥΡΙΑΣ	274
Δ. ΠΕΡΙ ΟΡΓΗΣ	276
Ε. ΠΕΡΙ ΛΥΠΗΣ	280
Ζ. ΠΕΡΙ ΑΚΗΔΙΑΣ	284
Ζ. ΠΕΡΙ ΚΕΝΟΔΟΞΙΑΣ	286
Η. ΠΕΡΙ ΥΠΕΡΗΦΑΝΙΑΣ	288
9. ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ	294
10. ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΚΖ' ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΟΝΗΡΩΝ ΛΟΓΙΣΜΩΝ	334
11. ΠΑΡΑΙΝΕΣΙΣ ΠΡΟΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ	380
12. ΓΝΩΜΑΙ ΑΠΑΓΟΥΣΑΙ ΤΩΝ ΦΘΑΡΤΩΝ ΚΑΙ ΚΟΛΛΩΣΑΙ ΤΟΙΣ ΑΦΘΑΡΤΟΙΣ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ	388
13. ΚΕΦΑΛΑΙΑ Ή ΠΑΡΑΙΝΕΣΙΣ	402
14. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΚΤΩ ΤΗΣ ΚΑΚΙΑΣ ΛΟΓΙΣΜΩΝ	420
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ	465-480
1. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς	465
2. Εύρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	470

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Στὸν παρόντα τόμο τῆς Φιλοκαλίας συνεχίζεται ἡ ἔκδοση τῶν ἀπάντων τοῦ ἁγίου Νείλου μὲ τὰ ἔξῃς κατὰ σειρά ἔργα του:

1. *Πρὸς τὴν σεμνοπρεπεστάτην Μάγναν, διάκονον Ἀγκύρας, Λόγος περὶ ἀκτημοσύνης*, 2. *Ὅτι διαφέρουσι τῶν ἐν πόλεσιν ὠκισμένων οἱ ἐν ἐρήμοις ἡσυχάζοντες, κὰν πολλοῖς τῶν ἀπείρων τὸ ἐναντίον δοκῆ*, 3. *Λόγος πρὸς Εὐλόγιον μοναχόν*, 4. *Πρὸς Εὐλόγιον, Λόγος περὶ τὰς ἀντιζήλους τῶν ἀρετῶν κακίας*, 5. *Περὶ τῶν ὀκτὼ πνευμάτων τῆς πονηρίας*, 6. *Λόγος περὶ προσευχῆς*, 7. *Κεφάλαια κς' περὶ διαφόρων πονηρῶν λογισμῶν*, 8. *Παραίνεσις πρὸς μοναχοῦς*, 9. *Γνώμαι ἀπάγουσαι τῶν φθαρτῶν καὶ κολλῶσαι τοῖς ἀφθάρτοις τὸν ἄνθρωπον*, 10. *Κεφάλαια ἢ παραίνεσις*, 11. *Περὶ τῶν ὀκτὼ τῆς κακίας λογισμῶν*.

Ἐκτενὴς εἰσαγωγή περὶ τῶν ἔργων αὐτῶν ὑπάρχει στὸν προηγούμενο τόμο τῆς Φιλοκαλίας 11Α, καὶ γι' αὐτὸ θεωρεῖται περιττὸ νὰ γίνῃ ὁποιοσδήποτε περαιτέρω λόγος περὶ αὐτῶν.

Ἡ ἔκδοση τῶν ἔργων τοῦ ἁγίου Νείλου θὰ ὀλοκληρωθεῖ στοὺς ἐπόμενους δύο τόμους, στοὺς ὁποίους θὰ συμπεριληφθοῦν τὰ ἔργα 1) *Λόγος Ἀσκητικός*, 2) *Λόγος ἀσκητικός καὶ πολυμερής, ἐν ᾧ νοουθεσίαι πνευματικαί*, 3) *Λόγος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Εὐαγγελίου τὸ φάσκον, «Νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον, ἀράτω ὁμοίως καὶ πήραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν»*, 4) *Δύο Λόγοι εἰς τὸ Πάσχα* 6) *Τρεῖς Λόγοι εἰς τὴν Ἀνάληψιν* 7) *Τοῦ μακαρίου Ὑπερεχίου, Παραίνεσις Ἀσκητῶν*, καὶ στὴ συνέχεια οἱ ἐπιστολὲς τοῦ ἁγίου Νείλου, ποὺ ἀνέρχονται σὲ 1061.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
 ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ
 ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΕΜΝΟΠΡΕΠΕΣΤΑΤΗΝ ΜΑΓΝΑΝ
 ΔΙΑΚΟΝΟΝ ΑΓΚΥΡΑΣ
 ΛΟΓΟΣ
 ΠΕΡΙ ΑΚΤΗΜΟΣΥΝΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Πρώην μὲν πρὸς τοὺς ἀμελέστερον μετιόντας τὸν μοναδικὸν
 βίον γράφοντες λόγον, ἱκανῶς καθηψάμεθα τούτων, ὅσον ὑπέδησαν
 τῆς ἀποστολικῆς ἀκριθείας δεικνύντες τῇ περὶ τὰ μάταια αὐτῶν
 σπουδῇ κτημάτων ἀντεχόμενοι, καὶ τοῖς τοῦ βίου τῶν φιλοπλούτων
 5 οὐχ ἥκιστα περισπασμοῖς ἐμφυρόμενοι. Νῦν δέ, ἐπειδὴ δεῖ καὶ τῶν
 φυλαξάντων ὑμῶν τε καὶ τῶν καθ' ὑμᾶς τὸν τῆς ἀκτημοσύνης κανό-
 να ὡς εἶχεν ἐξ ἀρχῆς ἀπαράτρωτον ἐπαινεῖσαι τὸν ζῆλον, ἀναγκαῖον
 εἶπεῖν, ὅσα σαφῶς ἐρῶντας τῆς ἐνθέσμου διαγωγῆς πρὸς τὴν ταύτης
 προτρέπεται αἴρεσιν καὶ ὁδηγεῖ πρὸς τὴν τοῦ καθήκοντος ἐκλογὴν.
 10 Ὡς γὰρ κατάγνωσις τοῦ φαύλου ἐντρέπουσα τοὺς ἐνεχομένους αὐ-
 τῷ ἐπιστρέφει μεταμελομένους ἐπὶ τὸ ἄμεινον, οὕτως ἔπαινος τοῦ
 καλοῦ καὶ τοὺς ὀκηραῶς ἔχοντας διεγείρει πρὸς τὴν τούτου οἰκείω-
 σιν, πόθῳ τῆς εὐφημίας δελεάζων αὐτοὺς καὶ ἔλκων προθύμως πρὸς
 ἑαυτόν, πρὶν σῶφρονι λογισμῷ τὸ τῶν ἀνθρωπίνων ἀνόνητον δια-
 15 σκεψάμενοι, τὴν ὄντως ἀφέλμιον ἰδῶσι δόξαν, ἣ δοξάζει τοὺς εὐσε-
 βούντας Θεὸς καὶ νῦν ταῖς ἀμοιβαῖς τῶν πεπονημένων ποιῶν αὐ-
 τοὺς ἐμφανεῖς καὶ ἀναστέφαν ἐν τῷ τῆς κρίσεως καιρῷ ἐπὶ πάσης

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
 ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ
 ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΕΜΝΟΠΡΕΠΕΣΤΑΤΗ ΜΑΓΝΑ,
 ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΑ ΤΗΣ ΑΓΚΥΡΑΣ
 ΛΟΓΟΣ
 ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΤΗΜΟΣΥΝΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Τελευταῖα γράφοντας ἓνα λόγο γι' αὐτοὺς ποὺ ἀσκοῦν τὴ μονα-
 χικὴ ζωὴ μὲ ἀδιαφορία, τοὺς ἔθιξα ἀρκετά, ἐπισημαίνοντάς τους πόσο
 χαμηλότερα κατέβηκαν ἀπὸ τὴν ἀποστολικὴ λιτότητα μὲ τὸ νὰ δει-
 χνουν ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ μάταια πράγματά τους, νὰ προσηλώνονται
 στὰ κτήματα καὶ νὰ ἀναμιγνύονται ὄχι λιγώτερο ἀπὸ ἐκείνους ποὺ
 ἀγαποῦν τὸν πλοῦτο μὲ τὶς ἐνασχολήσεις τῆς ζωῆς. Τώρα ὁμως, ἐπειδὴ
 πρέπει νὰ ἐπαινέσω τὸν ζῆλο τὸν δικό σας καὶ ὅλων τῶν δικῶν σας οἱ
 ὅποιοι τηρήσατε τὸν κανόνα τῆς ἀκτημοσύνης ἀπαραβίαστον, εἶναι
 ἀνάγκη νὰ πῶ ὅλα ὅσα προτρέπουν στὴν προτίμηση αὐτῆς τῆς ἐπιλο-
 γῆς ἐκείνους ποὺ ἐπιθυμοῦν πραγματικὰ τὴν νόμιμη διαγωγή, καὶ
 ὀδηγοῦν στὴν ἐκλογή αὐτοῦ ποὺ πρέπει. Γιατί, ὅπως ἡ καταδίκη τοῦ
 κακοῦ, κάνοντας νὰ ντρέπονται αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἔνοχοι, τοὺς ἐπαναφέ-
 ρει μετανιωμένους στὸ καλύτερο, ἔτσι καὶ ὁ ἔπαινος τοῦ καλοῦ, καὶ πα-
 ρακινεῖ αὐτοὺς ποὺ εἶναι ὀκνηροὶ στὴν κλίση πρὸς αὐτό, δελεάζοντάς
 τους μὲ τὸν πόθο τοῦ ἐπαίνου καὶ ἐλκύοντάς τους πρόθυμα πρὸς τὸν
 ἑαυτό του, ὥστε, προτοῦ ἀκόμα νὰ σκεφτοῦν μὲ συνετὸ λογισμό, ὅτι τὰ
 ἀνθρώπινα εἶναι ἀνώφελα, νὰ δοῦν τὴν πραγματικὰ ὠφέλιμη δόξα, μὲ
 τὴν ὁποία δοξάζει ὁ Θεὸς τοὺς εὐσεβεῖς καὶ τώρα μὲ τὶς ἀμοιβές αὐτῶν
 ποὺ μὲ κόπο κατόρθωσαν κάνοντάς τους περιφανεῖς, καὶ ξαναστεφανώ-
 νοντάς τους στὸν καιρὸ τῆς κρίσεως μπροστὰ σὲ ὀλόκληρη τὴ λογικὴ

τῆς λογικῆς φύσεως, ὅταν ἐκάστῳ κρίνων δικαίως ἀποδίδωσιν οὐ
 κατὰ τὴν ἐνταῦθα πεπλανημένην ὑπόληψιν, ἀλλ' ὡς ἔχει τὸ ὄσιον
 κατ' αὐτὴν τῶν πεπραγμένων τὴν ἀλήθειαν. Εἰ γὰρ τοῖς συμπαθεία
 τὸ ὁμόφυλον οἰκτεῖρασιν ἐνδεία τρυχόμενόν φησι, «Δεῦτε οἱ εὐλογη-
 5 μένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτομιασμένην ὑμῖν βα-
 σιλείαν», πῶς τὴν αὐτὴν οὐκ ἐρεῖ φωνὴν τοῖς ὀλίγον μὲν φροντίσασι
 τῆς σαρκός, καὶ τοσοῦτον, ὅσον ἢ πρὸς τὸ ζῆν ἐδιάζετο χρεία, τὸ δὲ
 πολὺ τοῦ καιροῦ προσκαρτερήσασιν ἐν τῇ τῆς ψυχῆς ἀσχολίᾳ, καὶ
 ταύτην φροντίδα πεποιημένοις, ὅπως αὕτη καθαρὰ καὶ ἀμόλυντος
 10 ὄνυπαρῶν ἐννοιῶν παραστῆ τῷ μέλλοντι τὰ τῆς καρδίας κρίνειν κρυ-
 πτὰ καὶ τοὺς λογισμοὺς ἐξετάζειν, πῶς ἔχουσι πρὸς ἕκαστον οἰκειώ-
 σεως ἢ ἀλλοτριώσεως τῶν παρενοχλούντων παθῶν; Κάκεινοι γὰρ
 τῆς πρὸς τὸ συγγενὲς εὐσπλαγχνίας, καὶ οὗτοι τῆς πρὸς τὰ δελεάζον-
 τα φιλοσοφίας, ὁμοίως εἰσὶ παρὰ τῷ Κριτῇ ἀποδοχῆς ἄξιοι. Ὡς γὰρ
 15 οἱ ἐλεήμονες οὐ λυποῦνται μειουμένου τοῦ πλούτου τῇ μεταδόσει
 καθ' ἐκάστην ἡμέραν, εὐφραίνονται δὲ μᾶλλον εἰς τοὺς ἐπιδεεῖς δα-
 πανωμένου, οὕτως οὐ θλίβει τοὺς ἀκτήμονας ἐπιθυμία τῶν παρόν-
 των, σκιρτᾶν δὲ παρασκευάζει καὶ γάννησθαι, ὅτι τε καταφρονη-
 τικῶς ἔχουσι τοῖς ἄλλοις νομιζομένων τιμίῳν, καὶ ὅτι, τῆς τῶν ματαί-
 20 ων ἀσχολίας ἀπηλλαγμένοι, ἐλευθέρῳ τῷ λογισμῷ τῇ τῶν πάντων
 κρειττόνων προσεδρεύουσιν ἐργασία, ἐκχειρίαν ἄγοντες τούτων,
 ὧν οἱ πολλοὶ δουλείαν εἶλοντο ἀνωφελῆ καὶ ἀνόνητον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Καὶ μὴ τις ἄπονον οἰέσθω καὶ μετὰ ῥασαίτης περιγινόμενον τὸ
 25 τῆς ἀκτημοσύνης κατόρθωμα. Οὐ γὰρ τὴν ἀκούσιον πενίαν νῦν
 ἀκτημοσύνην φαμέν, ἣτις ἐξ ἀνάγκης συμβαίνουσα θλίβει τὴν γνώ-
 μιν, ἐπαχθὲς ἠγουμένη τὸ ἀδούλητον, ἀλλὰ τῆς προαιρέσεως τὸ πε-
 ρὶ τὴν ὀλιγαρχίαν αὐθαίρετον, ἐξουσία μὲν περιγινόμενου λογισμοῦ,
 κάματος δὲ καὶ αὐτὸ τέως παρέχον, ἕως ἕξις γενομένη ἢ ἄσκησις,
 30 ἀνεκτὸν δείξει τὸ πολλῷ χρόνῳ δύσκολον φανέν καὶ δυσάνυστον.

κτίση, τότε πού κρίνοντας δίκαια θὰ ανταποδώσει στὸν καθένα, ὄχι σύμφωνα μὲ τὴν ἐδῶ λανθασμένη γνώμη, ἀλλὰ ὅπως εἶναι δίκαιο, σύμφωνα μὲ τὴν ἀλήθεια αὐτῶν πού ἔχουν γίνει. Γιατί, ἐὰν σ' ἐκείνους πού, ἀπὸ συμπάθεια πρὸς τὸν ὁμόφυλο, τὸν εὐεργέτησαν ὅταν βασανιζόταν ἀπὸ φτώχεια, λέγει, «Ἐλάτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατέρα μου, κληρονομήστε τὴ βασιλεία πού εἶναι ἐτοιμασμένη γιὰ σᾶς»¹, πῶς δὲν θὰ πεῖ τὰ ἴδια λόγια καὶ σ' αὐτούς πού φρόντισαν λίγο γιὰ τὴ σάρκα καὶ μόνο τόσο, ὅσο ἀπαιτοῦσε ἡ ἀνάγκη γιὰ νὰ ζήσουν, ἐνῶ τὸν περισσότερο καιρὸ τους ἐπιδόθηκαν μὲ ὑπομονὴ στὴ φροντίδα τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν φρόντισαν τόσο πολὺ, ὥστε αὐτὴ καθαρὴ καὶ ἀμόλυντη ἀπὸ ἀκάθαρτους λογισμοὺς νὰ παρουσιαστῇ σ' αὐτὸν πού πρόκειται νὰ κρίνει τὰ κρυφὰ τῆς καρδιᾶς μας καὶ νὰ ἐξετάσει τοὺς λογισμοὺς, ἂν ἔχουν συμφιλιωθεῖ ἢ εἶναι ξένοι ἀπὸ τὰ πάθη πού τοὺς παρενοχλοῦν; Γιατὶ καὶ ἐκεῖνοι μὲ τὴν εὐσπλαγχνία πρὸς τοὺς συνανθρώπους, καὶ αὐτοὶ μὲ τὴν ἐγκράτεια ἀπὸ αὐτὰ πού προκαλοῦν, εἶναι ἐξίσου ἀποδεκτοὶ ἀπὸ τὸν Κριτὴ. Γιατί, ὅπως οἱ ἐλεήμονες δὲν λυποῦνται πού λιγοστεύει ὁ πλοῦτος τους μὲ τὸ νὰ δίνουν κάθε μέρα, καὶ μᾶλλον δοκιμάζουν εὐφροσύνη πού ξοδεύεται σ' αὐτούς πού ἔχουν ἀνάγκη, ἔτσι δὲν στενοχωρεῖ τοὺς ἀκτῆμονες ἢ ἐπιθυμία γιὰ τὰ παρόντα, ἀλλὰ τοὺς κάνει νὰ πηδοῦν καὶ νὰ λάμπουν ἀπὸ τὴ χαρὰ τους, ἐπειδὴ καταφρονοῦν αὐτὰ πού ἀπὸ τοὺς ἄλλους θεωροῦνται πολύτιμα, καὶ ἐπειδὴ, ὄντας ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τὴν ἀσχολία μὲ τὰ μάταια πράγματα, μὲ ἐλεύθερο τὸν λογισμὸ ἐπιμένουν στὴν ἀσκήση αὐτῶν πού εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ ὅλα, ἔχοντας κάνει ἀνακωχὴ μὲ αὐτὰ πού πολλοὶ ἄλλοι τὰ προτίμησαν ὡς δουλεία ἀνώφελη καὶ ἄχρηστη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Καὶ νὰ μὴ νομίσει κανεὶς, ὅτι ἡ ἀρετὴ τῆς ἀκτημοσύνης κατορθώνεται χωρὶς κόπο καὶ μὲ νωθρότητα. Γιατὶ δὲν ὀνομάζουμε ἐδῶ ἀκτημοσύνη τὴν ἀθέλητη φτώχεια, ἢ ὁποία, ἐπειδὴ συμβαίνει ἀπὸ ἀνάγκη, στενοχωρεῖ τὸν νοῦ ὁ ὁποῖος θεωρεῖ τὸ ἀθέλητο ἀνυπόφορο, ἀλλὰ τὴν ἐλεύθερη προτίμηση τῆς ὀλιγάρεκας, ἢ ὁποία κατορθώνεται βέβαια μὲ τὴν ἐξουσία τοῦ λογισμοῦ, ὅμως προκαλεῖ καὶ αὐτὴ κόπο μέχρι νὰ γίνει ἡ ἀσκήση συνήθεια καὶ νὰ κάνει ἀνεκτὸ αὐτὸ πού γιὰ πολὺν χρόνον

1. Ματθ. 25, 34.

Ὅμοίως γὰρ εὐφνῆς σώματος ὄψις καὶ ὕλη πλούτου λαμπρὰ τὴν
 ἐπιθυμίαν ἐρεθίζει πρὸς ἔφεσιν, καὶ γενναίως ἐκάτερον χρήζει ψυ-
 χῆς, καὶ δεῖται πλευρῶν ἐρρωμένων, ὡς μὴ ἐνδοῦναι κνιζούσαις
 αὐταῖς, μηδὲ προσθέσθαι τῷ ἐπαγωγῷ αὐτῶν δελεασμῷ κάμπτειν
 5 εἰωθότι πρὸς σύννευσιν, καὶ τὰ παγίως ἐνηρεῖσθαι δοκοῦντα φρονή-
 ματα. Ἄλλ' ἐπαινετοὶ μὲν μεσότητα τῆς ἀκτημοσύνης νῦν μετερχόμε-
 νοι, οὐ συναπαχθέντες τοῖς πολυκτήμοσιν εὐρουπίστῳ κουφότητι λο-
 γισμῶν, οὐδὲ τὸν νοῦν ἐνδήσαντες φροντίσι κεναῖς. Ποιεῖ γὰρ ἄ-
 παντα μὲν τοῖς ἀβεβαίοις τὰ μὴ καθήκοντα ζῆλον εὐκόλως μιμήσε-
 10 ως, πολυτέλεια δὲ μάλιστα σωματικὴ πρὸς ἀπόλαυσιν ἔχουσα καὶ
 τιμὴν ἀνθρωπίνην πολλὴν σφόδρα τὴν ἐπιτηδειότητα, ἐπειδήπερ τὸ
 μακρὸν ἔθος τοὺς ματαιόφρονας ἐδίδαξε μακαρίους ἠγεῖσθαι τοὺς
 εὐτόρους, δόξης ἀπολαύοντας ἐν τῇ περιουσίᾳ καὶ ταῖς ἐκ ταύτης
 φιλοτίμως ἐντροφῶντας παρασκευαῖς. Καὶ μεγάλους κρίνειν ἀλη-
 15 θῶς χρὴ καὶ καλεῖν γενναίους τοὺς καθάπερ ἐν παλαιίστρα περιγενο-
 μένους, τῶν δῆθεν εὐλόγως μαχομένων λογισμῶν, καὶ διεριζόντων
 ὡσπερ χειρονομίαις πιθαναῖς, ὡς ἄρα δεῖ ταῖς τῶν πολλῶν συμφέρε-
 σθαι δόξαις, καὶ τοῖς ἤδη φανεῖσι καλοῖς συμψηφίζεσθαι ὡς ὄντως
 καλοῖς, καὶ μὴ παραιτεῖσθαι τὰ κοινῷ δόγματι κριθέντα τίμια, μηδὲ
 20 τὴν κτῆσιν ἐκκλίνειν τῶν εἰς χρῆσιν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ παρηγγε-
 νων, καὶ τύφῳ νομιζομένης φιλοσοφίας εἰκαίως ἀνελέγχειν τὴν δεόν-
 τως καὶ οὐ μάτην ἐλθοῦσαν κτῆσιν εἰς ὑπαρξιν.

Ἄθληται γὰρ οὗτοί γε δόκιμοι ἀληθῶς, οὔτε μέσα δεδωκότες
 τοῖς ἀντιπάλοις, οὔτε τῶν σκαμιμάτων ἐξωσθέντες διὰ τὸ ἀμεσολά-
 25 θητον οἱ γὰρ τὰς ἰγνύας ἐπὶ τῆς ὀρθῆς κρίσεως ἐρείσαντες ἀσφα-
 λῶς οὐκ ἐκλίθησαν εἰς ἀποδοχὴν τῶν γηίνων ὑλῶν, τὸν ἀπερίσπα-
 στον τοῦ πεφυρμένου προτιμήσαντες δίον καὶ μετρία διαίτη πρα-
 γματευσάμενοι καλῶς ἐαυτοῖς τὸ ἀτάραχον. Οὐκ ἐπαρκῶν μὲν γὰρ ὁ
 νοῦς πολλῶν πραγμάτων φροντίζειν, σχολὴν οὐκ ἄγει τῇ ἐννοίᾳ

φάνηκε δύσκολο και ἀκατόρθωτο. Γιατί καθ' ὅμοιο τρόπο καὶ ἡ καλοφτιαγμένη ἐμφάνιση τοῦ σώματος, καὶ ἡ ἀστραφτερὴ ὕλη τοῦ πλούτου, ἐρεθίζουν τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς ἀπόκτησίν τους, καὶ χρειάζεται γενναία ψυχὴ τὸ καθένα καὶ δυνατὰ πλευρά, ὥστε νὰ μὴ ὑποχωροῦν ὅταν πειράζονται, οὔτε νὰ παραδίνονται στὸ θελκτικὸ δόλωμά τους, ποὺ συνήθως κάνει νὰ λυγίζουν σὲ συγκατάνευση ἀκόμα καὶ τὰ φρονήματα ποὺ φαίνονται ὅτι εἶναι ἀμετακίνητα. Καὶ εἶναι ἐπαινετοὶ βέβαια αὐτοὶ ποὺ ἀσκοῦν τώρα τὴ μέση ἀκτημοσύνη, καὶ δὲν ἔχουν παρασυρθεῖ ἀπὸ τοὺς μεγαλοκτηματίες ἀπὸ εὐκολόπιστη ἐλαφρότητα λογισμῶν, οὔτε περιέπλεξαν τὸν νοῦ τους σὲ μάταιες φροντίδες. Γιατί ὅλα, ὅσα δὲν εἶναι σωστά, προκαλοῦν στοὺς ἀσταθεῖς εὐκόλα ζῆλο νὰ τὰ μιμηθοῦν, ἰδιαίτερα μάλιστα ἡ σωματικὴ πολυτέλεια, ἡ ὁποία ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπόλαυση εἶναι καὶ πολὺ κατάλληλη γιὰ ἀνθρώπινη δόξα, ἐπειδὴ ἡ μακρὰ συνήθεια δίδαξε τοὺς ματαιόφρονες νὰ θεωροῦν εὐτυχισμένους τοὺς πλούσιους, οἱ ὁποῖοι ἀπολαμβάνουν τιμὲς μὲ τὴν περιουσίαν τους, καὶ μὲ ὅσα τοὺς προσφέρει αὐτὴ ἀπολαμβάνουν γενναιόδωρα τίς κάθε εἴδους ἡδονές. Καὶ ὅτι πρέπει νὰ τοὺς θεωροῦν πραγματικὰ μεγάλους καὶ νὰ ὀνομάζουν γενναίους αὐτοὺς ποὺ κατὰ κάποιον τρόπο νίκησαν στὴν παλαίστρα τῶν λογισμῶν ποὺ δῆθεν δίκαια τοὺς πολεμοῦν, καὶ ἀγωνίζονται τάχα μὲ χειρονομίες πιστευτές, καὶ ὅτι ἐπομένως πρέπει νὰ συμμορφώνονται μὲ τίς ἀντιλήψεις τῶν πολλῶν καὶ νὰ συμφωνοῦν μὲ αὐτὰ ποὺ ἔχουν ἤδη ἀποδειχθεῖ καλά, σὰν νὰ εἶναι πραγματικὰ καλά, καὶ νὰ μὴ ἀρνοῦνται αὐτὰ ποὺ μὲ κοινὴ ἀπόφαση ἔχουν κριθεῖ πολῦτιμα, οὔτε νὰ ἀποφεύγουν τὴν ἀπόκτηση αὐτῶν ποὺ δημιουργήθηκαν ἀπὸ τὸν Δημιουργό, καὶ νὰ κατηγοροῦν εὐλογα ὡς ἀλαζονείαν νομιζόμενης ἐγκράτειας τὴν περιουσίαν ποὺ ἀποκτήθηκε μὲ τρόπο νόμιμο καὶ ὄχι ἔτσι ἀσκοπα.

Γιατί ἀθλητὲς γνήσιοι καὶ ἄξιοι πραγματικὰ εἶναι αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι οὔτε χῶρο στοὺς ἀντιπάλους παραχώρησαν, οὔτε πετὰχτηκαν ἔξω ἀπὸ τὸν στίβο, ἐπειδὴ δὲν κάνουν συμβιβασμό. Γιατί αὐτοὶ ποὺ στήριξαν τὰ γόνατά τους σταθερὰ πάνω στὴ σωστὴ ἀπόφαση, δὲν παρασύρθηκαν νὰ δεχτοῦν τὰ γήινα ὑλικά, ἀλλὰ προτίμησαν τὴν ἀπερίσπαστη ζωὴ, ἀντὶ τῆς ἀναμυγμένης μὲ τὰ ὑλικά πράγματα, καὶ μὲ μέτρια δίαιτα ἔξασφάλισαν γιὰ τὸν ἑαυτό τους τὴν ψυχικὴ ἡρεμία. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ νοῦς δὲν μπορεῖ νὰ φροντίζει γιὰ πολλὰ πράγματα, δὲν παύει νὰ σκέ-

ψαύειν τῶν πρεπόντων τῇ ψυχῇ βουλευμάτων, ὀχλήσεων δὲ πραγματικῶν ἀπηλλαγμένος, σαφῶς τε τὸ συμφέρον ὄρα, ἐν εὐκαιρεῖ τούτῳ ἀδεῶς εὐφραινόμενος, ὅτι τὰς πολυπλόκους τῶν διωτικῶν δεσμῶν ἐξειλήσας ἀνάγκας, ἄνετος ἐπιτελεῖ τὰ κάλλιστα, οὐκ ἐμποδι-
5 ζόμενος τὴν πρὸς ταῦτα βελτίστην ὁρμὴν οὐδενὶ τῶν ἐμπεριστατεῖν εἰωθότων πολυύλων φροντίδων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Ἀξιάγαστοι δὲ καὶ λίαν ἐκεῖνοι καὶ πάσης τῆς ἐκ λόγων εὐφημίας ἀνώτεροι, οἱ καὶ τούτους παρελθόντες τῇ ἀκριθείᾳ καὶ αὐτῶν
10 ἐντὸς τῶν ὄρων τῆς τελείας ἀκτημοσύνης γενόμενοι, ὅτι καὶ πρὸς ζῆλον τοὺς νῦν ἔλκουσιν αἰρουμένους τὴν μίμησιν καὶ ἀπονοίας τῆς ἐπὶ τοῖς πραττομένοις καλοῖς ἀπαλλάττουσιν ἑαυτούς, σπουδάζοντας κατ' ἴχνος θαίνειν αὐτῶν καὶ ἀπολμπανομένους τῆς καταλείψεως Πηγῇ δέ, ὡσπερ τὸ ὑπερθαίνειν τῇ ἀρετῇ τοὺς προάγοντας ἀλαξο-
15 νεΐαν καὶ οἴησιν, οὕτω τὸ μὴ φθάνειν αὐτοὺς φυλάττει τὸ λογισμὸν κατεσταλμένον, ἢ ἐφ' οἷς ὑστερίζει ὀδυνώμενον, ἢ ἐφ' οἷς προκόπτειν ἔδοξεν ἀπαιρούμενον. Οὐδεὶς δὲ τῶν νῦν τέως ἢ ἀφικνεῖται ἢ ἐφίκετο τῆς ἀρετῆς τῶν πάλαι ἀγίων, ὧν ἄνοικος καὶ ἀνέστιος καὶ ἀνεύμων ἀναγέγραπται ἢ διαγωγή, ἀλαμμένων τόπον αἰεὶ καὶ τὸ πα-
20 ρατυχὸν ἔδεσμα σιτουμένων ἠδέως καὶ κοιταζομένων ὅσοι ποτὲ καὶ ὡς ἔτυχε, καὶ τοὺς ἐπιβουλεύοντας καὶ διώκοντας οὐχ ὡς ἐν τῷ παρόντι τιμῶντας καὶ περιέποντας ἐχόντων πολλούς. Τούτους γὰρ παρῆσθησι διαγράφων ὁ Παῦλος ἐν οἷς ἔλεγεν, «Ἐλιθάσθησαν, ἐπίσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν
25 αἰγείοις δέρμασι, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακοχούμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος». Κἂν γάρ τις τῶν νῦν φαντασθῇ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἰσοτιμίαν τῇ προθέσει, καὶ τοῖς ἔργοις ἴσως δοκῶν αὐτοὺς ἐξηλακέναι, ἀπολείπεται θεραπευόμενος ἐπὶ τῇ ἀρετῇ, ἐφ' ἧς ἐκινδύνευον

φτεται τις κρίσεις πού ταιριάζουν στην ψυχή, και ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τις ἐνοχλήσεις τῶν πραγμάτων, βλέπει καθαρὰ τὸ συμφέρον, δοκιμάζοντας στὴν κατάλληλη στιγμή χωρὶς φόβο χαρὰ μὲ τοῦτο, ὅτι δηλαδή, ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τις ἀνάγκες τῶν δεσμῶν τῆς ζωῆς, ἀνετα ἐκτελεῖ αὐτὰ πού εἶναι τὰ ἄριστα, χωρὶς νὰ ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν κάλλιστη ἐπιθυμία του γι' αὐτὰ μὲ κανέναν ἀπὸ ἐκείνους πού συνήθως εἶναι περιπλεγμένοι σὲ πολλές ὑλικές φροντίδες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

“Ὅμως εἶναι πολὺ ἀξιοθαύμαστοι καὶ ἀνώτεροι ἀπὸ κάθε ἔπαινο μὲ λόγια, ἐκεῖνοι πού ξεπέρασαν καὶ αὐτοὺς στὴ λιτότητα, καὶ ἔφτασαν στὰ ὅρια τῆς τέλει ἀκτημοσύνης, διότι προσελκύουν καὶ αὐτοὺς πού τώρα προτιμοῦν νὰ τοὺς μιμηθοῦν, καὶ ἀπαλάσσουν τοὺς ἑαυτοὺς τους ἀπὸ τὴν ἀλαζονικὴ ἐνέργεια γιὰ τὰ καλὰ πού κάνουν, ἐπιδιώκοντας νὰ βαδίζουν στὰ ἴχνη αὐτῶν καὶ ἐγκαταλείποντας τὴν κληρονομιά. Καὶ ὅπως τὸ νὰ ξεπερνᾶ κανεὶς στὴν ἀρετὴ ἐκείνους πού τοὺς καθοδηγοῦν γίνεται ἀφορμὴ γιὰ ὑπερηφάνεια καὶ ἀλαζονεία, ἔτσι καὶ τὸ νὰ μὴ τοὺς φθάνει στὴν ἀρετὴ φυλάγει τὸν νοῦ του συνεσταλμένο, ἢ θλιβόμενος γιὰ ὅσα μένει πίσω, ἢ ἀποφεύγοντας τὴν ἐπίδειξη γι' αὐτὰ πού φάνηκε ὅτι παρουσίασε πρόοδο. Κανένας βέβαια ἀπὸ τοὺς τωρινούς τελευταῖα δὲν φτάνει οὔτε ἔφτασε τὴν ἀρετὴ τῶν παλιῶν ἀγίων, τῶν ὁποίων ἡ διαβίωση, ὅπως εἶναι γραμμένο, ἦταν χωρὶς κατοικία, χωρὶς πατρίδα καὶ χωρὶς ἐνδύματα, καὶ οἱ ὅποιοι περιφέρονταν διαρκῶς ἀπὸ τόπο σὲ τόπο, καὶ ἔτρωγαν μὲ εὐχαρίστηση ὅ,τι φαγώσιμο εὔρισκαν, καὶ κοιμῶνταν ὅπου καὶ ὅπως τύχαινε, ἔχοντας πολλοὺς πού τοὺς ἐχθρεύονταν καὶ τοὺς καταδίωκαν, ὅχι ὅπως τώρα πού τοὺς τιμοῦν καὶ τοὺς περιποιοῦνται. Γιατὶ αὐτοὺς παρουσιάζει ὁ Παῦλος περιγράφοντάς τους μὲ αὐτὰ πού ἔλεγε: «Λιθοβολήθηκαν, πριονίστηκαν, θανατώθηκαν μὲ μάχαιρα, περιφέρονταν φορώντας δέρματα κατσικιῶν, συνοδευόμενοι ἀπὸ στερήσεις καὶ θλίψεις καὶ κακουχίες, ἀνθρώποι γιὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἦταν ἄξιος ὁ κόσμος»². Γιατί, καὶ ἂν ἀκόμα κάποιος ἀπὸ τοὺς τωρινούς φανταστῆ ὅτι εἶναι ἴσος μὲ ἐκείνους ὡς πρὸς τὴν πρόθεση, καὶ νομίσει ὅτι τοὺς μιμήθηκε στὰ ἔργα, ὑστερεῖ στὴν καλλιέργεια τῆς ἀρετῆς,

2. Έβρ. 11, 37-38.

αὐτοί, καὶ τὴν παρακολουθοῦσαν δόξαν ἔχων παραμυθίαν τῶν
 πόνων, ἧς ἀπεστερημένοι παντελῶς οἱ μακάριοι, τὰ τῆς εὐφημίας ἐφό-
 δια διωγμῶν εὐρίσκοντες καὶ χαλεπῶν θανάτων ὑπόθεσιν. Οὐκ ἦν
 ἐκεῖνοις στέγη καὶ ἀποθήκη, οὐ κλίνη, οὐ τράπεζα· μηλωταὶ τὸ ἔνδυ-
 5 μα καὶ τρίχες σχεδὸς ἢ τῆς ἐνεστώσης ἡμέρας τροφή καὶ ἡ ἐπιούσα
 ἀμέρμιος. Προέλαβον γὰρ τῇ κατὰ πρόθεσιν φιλοσοφίᾳ τὴν τοῦ Κυ-
 ρίου παραίνεσιν, ἐν ἣ φησιν· «Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ,
 ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας,
 καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά». Καὶ πάλιν «Καταμάθετε
 10 τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει». Τὰ χρειώδη
 τῇ χρειᾷ τοῦ σώματος ἀκολουθεῖν ἐπιστάμενοι, ὅταν παρῇ τὸ εὐα-
 ρεστεῖν πῶ ταῦτα παρέχοντι Θεῷ, καὶ κτῆσις τῆς τῶν οὐρανῶν βασι-
 λείας προηγουμένως σπουδάξεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

15 Ἡμῖν δὲ καὶ τροφή παρεσκευάσται πολυχρόνιος καὶ ἐσθῆς ταῖς
 ὥραις κατάλληλος καὶ οἶκος κρυμοῦ καὶ θάλπου, πάσης ἀπαλλάτ-
 των ὁμοίως ἐπηρείας, χρημάτων δὲ καὶ κτημάτων καὶ τῆς ἄλλης
 περιττῆς ὕλης ἢ κτῆσις οὐκ ἡμέληται. Καὶ ποῦ τοῖς ἐκείνων τὰ ἡμέ-
 20 τερα ἴσα, οἷς οὐδὲν ὄχλει σωματικῆς φαντασίας ἐνθύμιον, ἀκραι-
 φνῆς δὲ τις πόθος τῶν θείων μεταρσίους αὐτοὺς αἴρων αἰεὶ ἀμνη-
 μονεῖν ἔπειθε τῶν ἐν τῇ γῇ νομιζομένων λαμπρῶν; Οὐδὲν εἶχον ἐπὶ
 γῆς πλὴν τοῦ σώματος, ὅπερ ἡ φύσις κατεῖχε κάτω βαρὺ πεφυκός,
 καὶ πρὸς τὴν ἄνω πορείαν δυσμετακόμιστον, ἐπεὶ καὶ αὐτὸ μεθ'
 25 ἑαυτῶν ἔχειν ἐπόθουν, ἔνθα τῶ κῶ διέτριβον τὰ ἐν οὐρανῷ λογιζόμε-
 νοι ἀγαθὰ, καὶ τῆς ἐκεῖ τέρψεως καὶ ὠφελείας οὐδαμῶς ἀποσπώμε-
 νοι, εἰ μὴ φύσις αὐτοὺς πάλιν ἐπέστρεφε πρὸς τὴν χρειᾷν τοῦ σώμα-
 τος, αἰδοῖ τοῦ συνδήσαντος φροντίζειν ἀναγκαζομένους τούτου, οὐ
 τὴν ἀλλοτριώσιν ἐκ πείρας ἔγνωσαν λυσιτελεῖν καὶ καθήκουσαν. Ζη-

για τὴν ὁποία ἐκεῖνοι ἀντιμετώπιζαν κινδύνους, καὶ ἔχει τὴ φήμη ποὺ τὸν συνοδεύει γιὰ παρηγοριὰ στοὺς κόπους του, τὴν ὁποία στεροῦνταν τελείως οἱ μακάριοι ἐκεῖνοι, θεωρώντας τοὺς ἐπαίνους ἐφόδια διωγμῶν καὶ αἰτία φοβερῶν θανάτων. Δὲν ὑπῆρχε γιὰ ἐκείνους στέγη καὶ ἀποθήκη, οὔτε κρεβάτι, οὔτε τραπέζι. Κατσικίσιο δέρμα ἦταν τὸ ἔνδυμά τους καὶ τρίχες· πρόχειρη ἢ τροφή τῆς ἡμέρας καὶ τῆς αὐριανῆς χωρὶς φροντίδα. Γιατὶ πρόλαβαν νὰ ἐφαρμόσουν μὲ τὴν ἀκτημοσύνη ποὺ προτίμησαν τὴ συμβουλή τοῦ Κυρίου, κατὰ τὴν ὁποία λέγει· «Ρίξτε τὸ βλέμμα σας στὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ, τὰ ὁποῖα δὲν σπέρνουν οὔτε θερίζουν, οὔτε συνάγουν στὶς ἀποθήκες, καὶ ὁ οὐράνιος Πατέρας σας τὰ τρέφει»³. Καὶ ἄλλοῦ πάλι· «Παρατηρήστε τὰ κρίνα τοῦ χωραφιοῦ πῶς αὐξάνονται· δὲν κοπιάζουν οὔτε γνέθουν»⁴. Γιατὶ γνώριζαν, ὅτι τὰ ἀπαραιτήτα γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ σώματος ἀκολουθοῦν ὅταν εὐαρεστεῖ κανεὶς τὸν Θεὸ ποὺ παρέχει αὐτά, καὶ ἐπιδιώκεται προηγουμένως ἢ ἀπόκτηση τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν⁵.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Γιὰ μᾶς ὅμως καὶ τροφή ὑπάρχει γιὰ πολλὰ χρόνια, καὶ ἐνδύματα κατάλληλα γιὰ κάθε ἐποχὴ, καὶ κατοικία ποὺ μᾶς προφυλάσσει ἀπὸ κάθε ἐνόχληση κρύου καὶ ζέστης ἐξίσου, ἀλλὰ καὶ ἡ κατοχὴ χρημάτων καὶ κτημάτων καὶ κάθε ἄλλου περιπτοῦ ὑλικοῦ δὲν παραμελεῖται. Ποῦ λοιπὸν τὰ δικά μας εἶναι ἴσα μὲ τὰ δικά τους, τοὺς ὁποίους δὲν ἐνοχλοῦσε τίποτε ποὺ νὰ θυμίζει τὴ σωματικὴ ἔπαρση, ἀλλὰ ἕνας καθαρὸς πόθος τῶν θεϊκῶν πραγμάτων, σηκώνοντάς τους πάντοτε ψηλά, τοὺς ἔπειθε νὰ λησμονοῦν ὅσα στὴ γῆ θεωροῦνται λαμπερά; Δὲν εἶχαν τίποτε πάνω στὴ γῆ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖο ἡ φύση κρατοῦσε κάτω βαρὺ ὅπως πλάστηκε, καὶ ἦταν δύσκολο νὰ ὀδηγηθεῖ στὴν οὐράνια πορεία, γιατί ἤθελαν νὰ τὸ ἔχουν καὶ αὐτὸ μαζὶ τους ἐκεῖ ὅπου ζοῦσαν μὲ τὸν νοῦ τους, σκεπτόμενοι τὰ οὐράνια ἀγαθὰ, καὶ μὴ ἀποχωριζόμενοι μὲ κανένα τρόπο ἀπὸ τὴν ἐκεῖ εὐχαρίστηση καὶ ὠφέλεια, ἂν ἡ φύση δὲν τοὺς γύριζε πάλι πίσω στὶς ἀνάγκες τοῦ σώματος, ὄντας ἀναγκασμένοι, ἀπὸ σεβασμὸ πρὸς ἐκεῖνον ποὺ τοὺς συνέδεσε μὲ αὐτὸ, νὰ τὸ φροντίζουν, ἂν καὶ ἀπὸ τὴν πείρα τους γνώρισαν ὅτι ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ αὐτὸ

5. Ματθ. 6, 33.

μίαν γὰρ ἀληθῶς πᾶς κρίνει σπουδαῖος καὶ τὴν πρὸς βραχὺ ἀσχολίαν τῆς εἰς τὰ σαρκικὰ λειτουργίας, ἐκεῖνον καλῶς παρεληλυθέναι τὸν καιρὸν λογιζόμενος, ὃν εἰς τὴν τῶν κρειττόνων ἐργασίαν ἀνήλωσε, μόνιμον ἐκεῖ τὸν πόνον τοῦτον εὐρήσειν εἰδώς, ὃς εἰς προκοπὴν τῆς ψυχῆς δεδαπάνηται, οὐχ ὃς εἰς ἐπιμέλειαν τῆς τοῦ σώματος θεραπείας προσεχώρησε· τῷ καιρῷ τῆς χρείας παραμυθησάμενος τὴν ἀνάγκην, καὶ μετὰ τὴν χρείαν οὐκ ὦν, χθὲς χρησιμεύσας, καὶ σήμερον οὐ παρών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

10 Τοιαύτη γὰρ ἡ χρεία τοῦ σώματος ῥοώδης τε παρατρέχουσα, τοῦ παρελθόντος εἰς τὸ παρόν, καὶ τοῦ παρόντος εἰς τὸ μέλλον οὐ παρέχουσα πρόνοιαν, τὸ ἐνεστὸς ἰωμένης καὶ πρὸς τὴν ἐξῆς ἔνδειαν ἄχρηστος ὁ δὲ τῆς ἀρετῆς πόνος σπόρος ἐστὶν ἀδιαλείπτῳ τῷ καρπῷ, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ τὴν συνειδήσιν εὐφραίνων τῇ προσδοκίᾳ
 15 τῆς ἀπολαύσεως, καὶ μετὰ τὴν ἐνθὲνδε μετανάστασιν εὐπρεπῆς εὐρισκόμενος καὶ χρησιμεύων πρὸς εὐφροσύνην αἰώνιον, οὐδὲ τὸ παρελθὸν ἀνόνητον ἔχων, ἂν μὴ κενοδοξίας ἄλογον πάθος κενώσῃ τὰ συνειλεγμένα καὶ τὸ μηδέπω εἰς ἔργον ἀχθὲν ἐν προθέσει βεβαίᾳ γενόμενον, ἐν ἴσῳ τῶν πεπραγμένων ἀριθμούμενον· ἐπειδὴ τὸ κεκρι-
 20 μένωσ δεχθὲν πεπίστευται ὡς ἀληθῶς ἐπιτελεσθησόμενον ἐκ τῶν ἤδη ἀψευδῶν ὑποσχέσεων. Καὶ γὰρ χρόνον οὐκ ἔσχε πρὸς ἐνέργειαν ἐπιτήδειον σπουδασθὲν τῇ γνώμῃ καὶ προελθεῖν οὐ φθάσαν εἰς ἔργον, οὕτω δικαζούσης δικαίως τῆς ἀληθείας, ἵνα καὶ τὸ πρὸς ἀρέσκειαν ἀνθρώπων γινόμενον, ἀπηρτισμένη κρίνηται προᾶξις πάντων
 25 ἀπαρτισθεῖσα ὡς εἶχεν ἡ προθυμία, εἰ μὴ τις ἀνάγκη τὴν προθυμίαν ἐκάλυπεν εἰς πέρας ἔλθειν. Καὶ δίκαιόν γε ἦν ἀληθῶς καὶ θείας ψήφου τῆς κρυπτοῦς δικαζούσης ἐπάξιον ἐκεῖνον τῇ προαιρέσει ὀρέξαι μισθόν, οὗ ἕνεκεν τὸ ἔργον ἐπετήδευσε, καὶ πρὸς ὃν εἶδεν ἕως τέλους ἐξ ἀρχῆς ὁ σκοπὸς οὐ μεταβληθεῖς ἀφ' ἑτέρου εἰς ἕτερον. Τέμνεται
 30 γὰρ τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις πολλάκις, καὶ τὸ προτεθὲν εἰς τὴν ἀν-

εἶναι ὠφέλιμη καὶ πρέπουσα. Γιατὶ πραγματικὰ κάθε ἀληθινὸς ἀγωνιστῆς κρίνει ὅτι εἶναι ζημιὰ ἀκόμα καὶ ἡ γιὰ μικρὸ διάστημα ἀσχολία μὲ τις λειτουργίες τοῦ σώματος, σκεφτόμενος ὅτι μόνο ἐκεῖνος ὁ καιρὸς πέρασε καλὰ, πού τὸν κατανάλωσε στὴν ἐργασία τῶν ἀνωτέρων, γνωρίζοντας ὅτι ἐκεῖ θὰ βρεῖ μόνιμο τὸν κόπο πού καταβλήθηκε γιὰ τὴν προκοπὴ τῆς ψυχῆς, καὶ ὄχι ἐκεῖνον πού διατέθηκε στὴ φροντίδα τῆς περιποίησης τοῦ σώματος, γιατί τὸν καιρὸ τῆς ἀνάγκης ἱκανοποίησε ὅ,τι χρειαζόταν, καὶ μετὰ τὴν ἀνάγκη δὲν ὑπάρχει· χθὲς ἦταν χρήσιμος, καὶ σήμερα δὲν εἶναι παρὼν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

Τέτοια πραγματικὰ εἶναι ἡ ἀνάγκη τοῦ σώματος, ρευστὴ καὶ φευγαλέα, χωρὶς νὰ προσφέρει τὴ φροντίδα τοῦ παρελθόντος στὸ παρὼν, καὶ τοῦ παρόντος στὸ μέλλον, πού θεραπεύει τὸ τωρινὸ καὶ εἶναι ἀχρηστη γιὰ τὴν μελλοντικὴ ἔλλειψη. Ἐνῶ ὁ κόπος τῆς ἀρετῆς εἶναι σπόρος γιὰ ἀδιάκοπο καρπὸ, πού καὶ κατὰ τὴν πραγματοποίησή του εὐφραίνει τὴ συνείδηση μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπόλαυσης, καὶ μετὰ τὴν μετάσταση ἀπὸ ἐδῶ ἐμφανίζεται ἔνδοξος καὶ χρήσιμος γιὰ τὴν αἰώνια εὐφροσύνη, καὶ οὔτε τὸ παρελθόν του εἶναι ἀνώφελο, ἐκτὸς ἐὰν τὸ ἄλογο πάθος τῆς κενοδοξίας ἀφαιρέσει ὅλα ὅσα εἶχαν συγκεντρωθεῖ, ὑπολογίζοντας μάλιστα ἐξίσου μὲ αὐτὰ πού πραγματοποιήθηκαν, καὶ αὐτὸ πού ὑπῆρχε ὡς πρόθεση σταθερῆ, ἔστω καὶ ἂν δὲν πραγματοποιήθηκε, ἐπειδὴ αὐτὸ πού ἔγινε δεκτὸ ὕστερα ἀπὸ ἀπόφαση, πιστεύεται ὅτι θὰ γινόταν πραγματικὰ ἀπὸ τις ὑποσχέσεις πού ἤδη δὲν διαψεύτηκαν. Γιατί, ἔστω κι ἂν δὲν εἶχε χρόνο κατάλληλο γιὰ τὴν πραγματοποίησιν αὐτοῦ γιὰ τὸ ὁποῖο ὑπῆρχε σοβαρὴ προθυμία καὶ δὲν πρόλαβε νὰ πραγματοποιηθεῖ, ἡ ἀλήθεια δικάζει τόσο δίκαια, ὥστε καὶ αὐτὸ πού γίνεται γιὰ νὰ ἀρέσει στοὺς ἀνθρώπους νὰ θεωρεῖται ὡς πράξις ὀλοκληρωμένη, ἀπαρτιζόμενη ἀπὸ ὅλα ὅσα περιλάμβανε ἡ προθυμία, ἂν δὲν τὴν ἐμπόδιζε κάποια ἀνάγκη νὰ ἀποπερατωθεῖ. Καὶ ἦταν πραγματικὰ δίκαιο καὶ ἐπᾶξιο τῆς θεϊκῆς ἀπόφασης, ἡ ὁποία δικάζει τὰ κρυφά, νὰ δώσει ἀντάξια πρὸς τὴν προαίρεση ἀμοιβῆ, γιὰ τὸν σκοπὸ πού σχεδίασε τὸ ἔργο καὶ στὸν ὁποῖο ἀπέβλεπε μέχρι τέλους, χωρὶς νὰ μεταβληθεῖ ὁ ἀρχικὸς σκοπὸς ἀπὸ ἄλλου σὲ ἄλλον. Γιατὶ πολλές φορές τὰ ἀντίθετα χωρίζονται ἀπὸ τὰ

τικεμένην τάξιν μεθίσταται· ὅταν τὸ μὲν πρὸς δόξαν ἀνθρώπων γινόμενον διορθωθῆ σὺφρονι λογισμῶ ὡς ἔχον τὸν πόνον ἀνόνητον, τὸ δὲ αὐτοῦ ἔνεκεν τοῦ καλοῦ προτεθὲν ἐπεισελθούσης φιλοδόξου ἐννοίας, μηκέτι ἀκολουθῆ τῷ προλαβόντι σκοπῶ, τιμηθῆ δὲ τῷ ἐναντίῳ καὶ ὄλως μεταστῆ πρὸς αὐτόν. Οὕτω γὰρ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀπὸ τοῦ χείρονος, καὶ ἀπὸ τούτου ἐπὶ τὸ ἄμεινον ἀντιμεθίστανται οἱ λογισμοί, ποτὲ μὲν σωτηρίως, ποτὲ δὲ ὀλεθρίως ἀλλήλοις ἐπαμειβόμενοι πρὸς τὸ συμφέρον ἐκ σπουδῆς, ἢ πρὸς τὸ μὴ καθήκον ἐκ ῥαθυμίας τῆς προαιρέσεως.

10

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5΄.

Διὸ τοῖς τὴν πράξιν τοῦ ἀγαθοῦ χωροῦσι παραιναιτικῶς φησιν ὁ Κύριος «Ὅταν προσεύχη, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν, πρόσευξαι τῷ Πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ». Καὶ πάλιν «Ὅταν ποιῆς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου», τὸ ἐπιδεικτικὸν ὡς ἐπιβλαβὲς παραινέσθαι κελεύων. Ὁ δὲ προφήτης λέγων, ὅτι ὁ τοὺς μισθοὺς συνάγων, συνήγαγεν εἰς ἀπόδεσμον τετροπημένον, δείκνυσιν, ὅπως τῷ διεφθαρμένῳ σκοπῷ τῆς δοξομανίας ἀφανίζεται ὁ πόνος, καθάπερ ἀπόδεσμον διερωγότα παρατρέχων, τὴν οὐκ ἠσφαλισμένην γνώμην μετρίῳ φρονήματι. Θησαυρὸς γὰρ αὕτη
 15 γε, καὶ πάντοθεν καρτερῶς δεδομημένον ὀχύρωμα, ἔνθα σῆς καὶ βρωαῖς οὐκ ἀφανίζει, οὐδὲ κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι· σιτὸς μὲν νοουμένου τῆς ἔνδον τικτομένης οἰήσεως καὶ ἀφανιζούσης τὰ ἐφ' οἷς συνέστη καλά, ληστῶν δὲ τῶν ἔξωθεν ἐπεισερχομένων ἐπαίνων καὶ συλόντων ἀθρόως ἀπονοία καὶ τύφῳ τὰ πολλῶ μόχθῳ
 25 τῆς ἀρετῆς συνηγμένα κεμήλια. Ὡς γὰρ σῆς ἀναλίσκει τὴν ὕλην ἀφ' ἧς τὴν ὑπαρξιν ἔλαβε, καὶ λησται τοιχωρυχοῦντες ἐκφέρουσι τὰ ἐπιμελῶς ἠθροισμένα, οὕτω λογισμὸς μὲν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις πρὸς ἔπαρσιν κινηθεὶς ἀφανίζει τὰ κεκτημένα, τὰ δὲ παρὰ τῶν συμ-

6. Ματθ. 6, 6.

7. Ματθ. 6, 2.

ἀντίθετα, καὶ αὐτὸ πού εἶχε τοποθετηθεῖ στὴν ἀντίθετη κατηγορία ἀποβάλλεται. Ὄταν, αὐτὸ πού ἔγινε πρὸς δόξα ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων διορθωθεῖ μὲ τὸν σώφρονα λογισμό, ἐπειδὴ ὁ κόπος τοῦ εἶναι ἀνώφελος, ἐνῶ ἐκεῖνο πού ἔξαιτίας τοῦ καλοῦ εἶχε τεθεῖ, μὲ τὴν προσθήκη καὶ τῆς φιλόδοξης σκέψης, δὲν ἀκολουθεῖ τὸν προηγούμενο σκοπὸ, καὶ ἐκδηλώσει σεβασμὸ πρὸς τὸ ἀντίθετο, θὰ μετακινηθεῖ πρὸς αὐτό. Γιατὶ ἔτσι οἱ λογισμοὶ μετακινουῦνται ἀντίστοιχα ἀπὸ τὸ καλύτερο πρὸς τὸ χειρότερο, καὶ ἀπὸ αὐτὸ πρὸς τὸ καλύτερο, ἀνταλλάσσοντας ἀμοιβαῖα τὶς θέσεις μεταξύ τους, ἄλλοτε κατὰ τρόπο σωτήριο, καὶ ἄλλοτε ὀλέθριο, ἀπὸ ἐπιθυμία πρὸς αὐτὸ πού τοὺς συμφέρει, ἢ πρὸς ἐκεῖνο πού δὲν πρέπει ἀπὸ ἐπιπόλαιη ἐπιλογή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο

Γι' αὐτὸ ὁ Κύριος σ' ἐκείνους πού ἀσκοῦν τὴν πράξη τοῦ καλοῦ συμβουλευτικὰ λέγει· «Ὄταν προσεύχεσαι μὲς μέσα στὸ πιὸ ἀπόμερο δωμάτιό σου, καὶ ἀφοῦ κλείσεις τὴν πόρτα, προσευχήσου στὸν Πατέρα σου πού εἶναι παρῶν ἐκεῖ στὸ κρυφὸ μέρος»⁶. Καὶ πάλι· «Ὄταν κάνεις ἐλεημοσύνη, νὰ μὴ τὸ διαλαλήσεις μπροστὰ σου»⁷, ὑποδεικνύοντας νὰ ἀποφεύγουν τὴν ἐπίδειξη ὡς ἐπιβλαβῆ. Καὶ ὁ προφήτης λέγοντας, ὅτι αὐτὸς πού εἰσέπραξε τοὺς μισθοὺς, τοὺς εἰσέπραξε σὲ τρυπημένο σακκούλι⁸, δείχνει ὅτι μὲ τὸν διεφθαρμένο σκοπὸ τῆς δοξομανίας πηγαίνει ὁ κόπος χαμένος, ὅπως αὐτὸς πού τρέχει ἀπὸ φθαρμένο σακκούλι, ἐφόσον δὲν ἀκολουθεῖ τὴν ἀσφαλῆ γνώμη τοῦ ταπεινοῦ φρονήματος. Γιατὶ αὕτη εἶναι θησαυρὸς καὶ ὄχυρὸ ὑπομονετικᾶ δομημένο ἀπὸ παντοῦ, ὅπου ὁ σκόρος καὶ ἡ σαπίλα δὲν τὸν ἀφανίζουν, οὔτε κλέφτες κάνουν διάρρηξη καὶ τὸν κλέβουν⁹. Σκόρος φυσικὰ νοεῖται ἢ οἴηση πού γεννιέται μέσα μας καὶ ἀφανίζει τὰ καλὰ ἔργα ἀπὸ τὰ ὁποῖα γεννήθηκε, ἐνῶ ληστὲς εἶναι οἱ ἔπαινοι πού ἔρχονται ἀπ' ἔξω, καὶ κλέβουν μὲ μιᾶς μὲ τὴν ἀνοησία καὶ τὴν ἔπαρση τὰ κειμήλια πού εἶναι συγκεντρωμένα μὲ πολὺν μόχθο τῆς ἀρετῆς. Γιατὶ, ὅπως ὁ σκόρος φθείρει τὴν ὕλη ἀπὸ τὴν ὁποῖα ἔλαβε τὴν ὕπαρξή του καὶ οἱ διαρρηκτες ληστὲς παίρνουν αὐτὰ πού ἔχουν συγκεντρωθεῖ μὲ πολλὴ φροντίδα, ἔτσι καὶ ὁ λογισμὸς πού παρασύρεται σὲ ἔπαρση γιὰ τὰ καλὰ ἔργα, ἀφανίζει αὐτὰ πού ἀποκτή-

8. Ἄγγ. 1,6.

9. Ματθ. 6,20.

πεφορημένων καὶ συγκλίδων ἀνθρώπων ἐγκώμια διορύττει τὰ κοῦ-
 φα φρονήματα καὶ οὐδὲν τῶν καλῶν ἀφήσιν ἔνδον τὰ θύραθεν εἰς-
 κομισθέντα νομίμως δι' ὀπῆς ἐκβαλλόμενα τῶν ὠτων. Ἀλλὰ μηδεὶς
 ἐπὶ τοσοῦτον κρατηθεῖ τῷ πάθει, μηδὲ καρωθείς φιλοδοξίας ἡμέρω,
 5 παντελῆ ζημίαν ὑπομείνη τῶν οἰκείων καμάτων, νήψοι δὲ κἂν ἐν τῷ
 διορύττεσθαι καὶ τοὺς ἐπιδούλους πρὸ τῆς ζημίας ἀνέλοι, ἐν αὐτῷ
 πλήξας αὐτοὺς τῷ τῆς ἐνθυμήσεως διορύγματι, πρὶν φανερῶς ἥλιος
 ἀνατείλει καὶ τὴν ἐνθύμησιν ποιήσει ἐνέργειαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

10 Τοῦτο γὰρ ὁ νόμος διαγορεύει σαφῶς «Ἐὰν ἐν τῷ διορύγματι»,
 λέγων, «ὁ κλέπτης εὐρεθῆ καὶ πληγείσ ἀποθάνῃ, οὐκ ἔσται φόνος
 ἐὰν δὲ ὁ ἥλιος ἐπ' αὐτῷ ἐπανατείλῃ, φόνος λογισθήσεται», τὴν ἐν τῷ
 λογισμῷ προσπάθειαν τῶν φαύλων ἐννοιῶν καθάπερ νυκτερινὴν
 φαντασίαν συγγνώμην ἔχειν δηλῶν. Ἀπάτη γὰρ ἐστὶν ἀληθῶς πᾶσα
 15 συναρπαγὴ τῶν ἐχθρῶν διὰ τῆς ἀθροῦσ προσβολῆς, καὶ δεῖται συγ-
 γνώμης, μετὰ δὲ μελέτην τοῦ συλῶντος πολλὴν καὶ σαφῆ τοῦ βλά-
 πτοντος κατανόησιν εἰκότως λοιπὸν ἀκολουθεῖ τιμωρία. Γνώμης
 γὰρ ἐστὶ τὸ πταῖσμα, αὐθαίρετος συγκατάθεσις, καὶ οὐκ ἀγνοίας
 ἀκούσιον ἔθος καὶ τῷ προδήλῳ κακῷ δικαίως ὁ συνθέμενος ὑπόδι-
 20 κος γίνεται, καμφθεὶς διὰ προσπάθειαν τῷ καθάπερ ἐν ἡλιακῷ φωτὶ
 φωραθέντι πολεμίῳ, καὶ μὴ πάσῃ δυνάμει καταγωνισάμενος τοῦ
 φανέντος ἐχθροῦ, ὡς ἐν αὐτῇ τῇ προσβολῇ τῶν ἐπιζημίων λογισμῶν
 ἀρχὴν ἔχοντος τοῦ διορύγματος πληγῆναι τούτους, καὶ καταπεσεῖν
 ἐν τῇ μάχῃ νεκρούς. Οὕτω γὰρ ἂν ἐγεγόνει λοιπὸν αὐτῷ ἀπόλεμος ἢ
 25 ζωὴ, καὶ θεσμὸς θυμηδίας ὁ βίος ἐπ' εὐφραινομένῳ τῇ ἀπολαύσει
 τούτων, ἂν παρὰ μικρὸν ἐμελλε πικρῶς τὴν ζημίαν ὀδύρεσθαι.

Τοιοῦτος ἦν καὶ ὁ λέγων Ἐξ αὐτοῦ τοῦ στόματος τῶν θηρίων
 ἐξέσπων δύο σκέλη, καὶ λοβὸν ὠτίου πρὶν καταποθῆ· ταῦτα λαμβά-
 νων, ἀναχτάμενος αὐτὰ ἐαυτῷ. Εἴτε γὰρ λογισμὸς ἐπιθυμίας τῶν

θηκαν, ἐνῶ τὰ ἐγκώμα ἀπὸ τὰ πλήθη καὶ τοὺς συρφετοὺς σκάδουν τὰ κούφια μυαλὰ καὶ δὲν ἀφήνουν τίποτε ἀπὸ τὰ καλὰ, γιὰ αὐτὰ ποὺ μεταφέρθηκαν μέσα νόμιμα ἀπ' ἔξω, θγαίνουν ἔξω ἀπὸ τὴν τρύπα τῶν αὐτῶν. Ἀλλὰ μακάρι κανεὶς νὰ μὴ κυριευτεῖ ἀπὸ τὸ τόσο μεγάλο πάθος, οὔτε νὰ ναρκωθεῖ ἀπὸ τὴ μεγάλη ἐπιθυμία τῆς φιλοδοξίας, ὥστε νὰ ὑποστεῖ τέλεια ζημιά τῶν κόπων του, καὶ εἶθε νὰ ἀνανήψει, ἔστω καὶ κατὰ τὴν ὥρα τῆς διάρρηξης καὶ νὰ φονεύσει τοὺς ἐχθροὺς προτοῦ κάνουν τὴ ζημιά, χτυπώντας τους μέσα στὸ ἴδιο τὸ ὄρυγμα τῆς σκέψης, προτοῦ νὰ ἀνατείλει φανερὰ ὁ ἥλιος καὶ καταστήσει τὴ σκέψη πράξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο

Αὐτὸ μάλιστα τὸ ὑπαγορεύει ὁ νόμος καθαρὰ, λέγοντας: «Ἐὰν ὁ κλέφτης συλληφθεῖ μέσα στὸ ὄρυγμα, καὶ χτυπηθεῖ καὶ πεθάνει, δὲν θεωρεῖται φόνος. Ἄν ὅμως ἀνατείλει ὁ ἥλιος καὶ τὸν φονεύσει μέσα σ' αὐτὸ, τότε θὰ θεωρεῖται φόνος»¹⁰. Δηλώνει δηλαδὴ ὅτι ἡ ἐπίθεση τῶν κακῶν σκέψεων στὸν λογισμό πρέπει νὰ συγχωροῦνται σὰν ἓνα νυχτερινὸ ὄνειρο. Γιατὶ εἶναι πραγματικὰ ἀπάτη κάθε σαγηνευτικὴ ἐπίδραση τῶν ἐχθρῶν ποὺ γίνεται μὲ ὁμαδικὴ ἐπίθεση καὶ πρέπει νὰ συγχωρεῖται. Μετὰ ὅμως ἀπὸ πολλὴ μελέτη αὐτοῦ ποὺ κάνει τὴ διάρρηξη καὶ καθαρὴ ἀναγνώριση αὐτοῦ ποὺ προκαλεῖ τὴ ζημιά, εὐλογα ἀκολουθεῖ τιμωρία. Γιατὶ τὸ παράπτωμα εἶναι ἀποτέλεσμα γνώμης, θεληματικὴ συγκατάθεση, καὶ ὄχι ἀκούσια συνήθεια ἀπὸ ἄγνοια, καὶ γιὰ τὸ ὀλοφάνερο κακὸ δίκαια αὐτὸς ποὺ συμφωνεῖ γίνεται ἔνοχος, ἐπειδὴ λύγισε καὶ δὲν κατέβαλε προσπάθεια ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ ποὺ ἐμφανίστηκε σὰν ἡλιακὸ φῶς, καὶ δὲν ἀγωνίστηκε μὲ ὅλες τους τὶς δυνάμεις ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ μόλις ἐμφανίστηκε, ὥστε ἀμέσως μὲ τὴν ἐπίθεση τῶν βλαβερῶν λογισμῶν, τότε ποὺ ἡ διάρρηξη βρισκόταν στὴν ἀρχή, νὰ χτυπηθοῦν οἱ ἐχθρικοὶ λογισμοὶ καὶ νὰ πέσουν στὴ μάχη νεκροί. Γιατὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν θὰ μπορούσε νὰ γίνει ἡ ζωὴ του ἀπόλεμη, καὶ ἡ διαβίωσή του συνήθεια ψυχικῆς χαρᾶς, διότι θὰ δοκίμαζε εὐφροσύνη μὲ τὴν ἀπόλαυση αὐτῶν, τῶν ὁποίων λίγο ἀκόμα καὶ θὰ θρηνοῦσε τὴ ζημιά.

Τέτοιος ἦταν καὶ αὐτὸς ποὺ λέγει: Ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ στόμα τῶν θηρίων ἀποσποῦσε δύο σκέλη καὶ τὸ κάτω μέρος τοῦ αὐτιοῦ πρὶν τὰ

10. Ἐξ. 22, 2-3

γηϊνῶν ἢν πραγμάτων τοῖς ποσὶν ἐμπλεκόμενος καὶ προκοπὴν τῶν ἀμεινόνων τέως κωλύων, εἴτε λόγος φθειρῆαι διὰ τῆς ἀκοῆς χρηστὸν ἦθος δυνάμενος, τούτους ὡσπερ θῆρας χανδὸν τὰ ἤρπασμένα κατέχοντας μέλη βλάπτειν οὐ συγχωρεῖ, φθάνων τὴν λύμην αὐτῶν σπουδαία χειρὶ, καὶ τῷ νηφαλίῳ κωλύων τὴν ἐγγύθεν ἐπήρειαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Οὐκ ἔλαττον γὰρ τοῦ ὄντος ἐν τῷ στόματι θηρίου κινδυνεύει ὁ ἀρξάμενος κατέχεσθαι πάθει τοῦ ἀλῶναι πλησίον τυγχάνων. Ὡς καὶ τῷ καταποθῆναι ἐκεῖνος ἦν, εἰ μὴ διαγρηγορήσας ὀξέως διαδράσει
 10 τὸν συνέχοντα ὄλεθρον ὅθεν οἱ τὴν ποιμαντικὴν τέχνην ἔμπειροι Δαβὶδ καὶ Ἰακώβ ἐγκαλωπιζόμενοι τῇ περὶ ταύτην ἐπιστημονικῇ, ὁ μὲν φησιν, «Ἐκράτουν τοῦ φάρυγγος τῆς ἄρκτου, καὶ τοῦ λέοντος ἀναθλίβων», δηλονότι τὸ καταποθέν, καὶ ἀσινὲς πρὸς ζωὴν ἀποκαθιστῶν, ὁ δὲ, «Θηριάλωτον οὐκ ἐνήνοχα ἀπ' ἐμαντοῦ· ἀπετίννυον
 15 κλέμματα ἡμέρας καὶ κλέμματα νυκτός», οὐδὲν μὲν εἰς ἐνέργειαν θανατικὴν τῶν ἀλόγων καὶ βοσκηματοδῶν ἐπιθυμιῶν ἐάσας ἐλθεῖν. Εἰ δὲ καὶ τι τῶν ἀδιαφορωτέρων καὶ οὐ μέγαν ἐχόντων τὸν κίνδυνον μετεωρισμῷ τοῦ νοῦ, ἐκλάπη ποτέ, οἷον εἰπεῖν τι τῶν οὐ καθηκόντων, ἢ λέγοντος ἀκουῖσαι ἑτέρου, εὐθύς οἴκοθεν τὸ κλαπέν ἀπεδίδου,
 20 τοῦ παρημελημένου τὸ σφάλμα ἀναπληρῶν συντόνῳ σπουδῇ, καὶ ποιῶν ἐξ ἐπανορθώσεως αὐτὸ ταχέως τῷ καταλόγῳ τῶν ἄλλων καλῶν ἐναρίθμιον, ὅπως ἢ ἄρτιον καὶ ἀπλημμελὲς ὁμοῦ πάσης τὸ σῶμα τῆς ἀρετῆς, οὐδενὶ λειπόμενον ἢ λειλωθὲν τῶν συντεινόντων πρὸς τὸ κάλλος αὐτῆς μορίων τῆς φυσικῆς εὐμορφίας. Ὁ δὲ τῷ
 25 χορῷ τῶν ἀποστόλων πρόκριτος καὶ ἐν αὐτοῖς ἡγεμονεύσας αἰεὶ Πέτρος, ὁ καὶ ἰχθύας σαγηνεύσας τῷ ἀμφιβλήστρω καὶ ἀνθρώπους ζωγρήσας τῇ χάριτι, καὶ τὸν θῆρα καὶ τὴν περὶ τὴν βορὰν τούτου μα-

11. Ἀμὼς 3, 12.

12. Α'. Βασ. 17, 35.

καταπιού¹¹. Παίροντας αὐτὰ ἀποκτοῦσε καὶ πάλι τὰ δικά του. Γιατί εἴτε ἦταν λογισμὸς ἐπιθυμίας τῶν γήινων πραγμάτων ποὺ μπλεκόταν μέσα στὰ πόδια καὶ παρεμπόδιζε τὴν πρόοδο τῶν ἀνωτέρων, εἴτε λόγος ποὺ μπορούσε νὰ διαφθείρει μέσω τῆς ἀκοῆς τὸ χρηστὸ ἦθος του, αὐτοὺς τοὺς λογισμοὺς, σὰν θηρία ποὺ κρατοῦσαν τὰ μέλη ποὺ ἄρπαξαν στὸ ἀνοιχτὸ στόμα τους, δὲν τοὺς ἐπιτρέπει νὰ τὸν βλάψουν, προφταίνοντας τὴν καταστροφή τους μὲ γρήγορο χέρι καὶ μὲ τὴν ἐπαγρύπνησή του αὐτὴ ἐμποδίζοντας τὴ βλάβη ποὺ σχεδὸν τὸν ἄγγιζε

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο

Γιατί δὲν κινδυνεύει λιγώτερο ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ βρίσκεται στὸ στόμα τοῦ θηρίου, αὐτὸς ποὺ ἄρχισε νὰ κυριεύεται ἀπὸ τὸ πάθος, ὅταν κοιντεύει νὰ συλληφθεῖ. Ἐπειδὴ ἐκεῖνος κινδύνευε καὶ νὰ καταφαγωθεῖ, ἂν δὲν ξυπνοῦσε καὶ διέφευγε τὸν θάνατο ποὺ τὸν κρατοῦσε σφιχτά, γι' αὐτὸ οἱ ἔμπειροι στὴ ποιμαντικὴ τέχνη Δαβὶδ καὶ Ἰακώβ, καυχόμενοι γιὰ τὴν γνώση τους γύρω ἀπὸ αὐτὴν, ὁ μὲν Δαβὶδ λέγει, «Ἐπιανα τὸ λαιμὸ τῆς ἀρκούδας καὶ τοῦ λιονταριοῦ καὶ τὸν ἐπίεξα»¹², γιὰ νὰ ἐπαναφέρει δηλαδὴ αὐτὸ ποὺ κατάπιε σῶο στὴ ζωὴ, ἐνῶ ὁ Ἰακώβ· «Δὲν σοῦ ἔφερα ποτὲ πρόβατο ποὺ κατασπαράχτηκε ἀπὸ θηρίο, καὶ σοῦ ἔδινα ὡς πληρωμὴ ἀπὸ τὰ δικά μου ὅσα κλέβονταν τὴν ἡμέρα καὶ τὴ νύχτα»¹³, μὴ ἀφήνοντας κανένα ἀπὸ τὰ ἄλογα πρόβατα νὰ γίνει θῦμα κτηνωδῶν ἐπιθυμῶν. Ἄν ὅμως κάποτε κλεβόταν καὶ κανένα ἀπὸ τὰ πιὸ ἀδιάφορα καὶ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ δὲν διέτρεχαν μεγάλο κίνδυνο ἀπὸ ζαλάδα τοῦ νοῦ τους, σὰν νὰ λέμε κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ δὲν ἦταν μέσα στὰ καθήκοντά του, ἢ ἂν ἀκουε νὰ τὸ λέγει κάποιος ἄλλος, ἀμέσως ἔδινε ἐκεῖνο ποὺ εἶχε κλαπεῖ ἀπὸ τὰ δικά του, καλύπτοντας ἀμέσως τὴ ζημιὰ τοῦ παραμελημένου, καὶ μὲ τὴν ἐπανόρθωση τὸ ὑπολόγιζε καὶ αὐτὸ στὸν κατάλογο τῶν καλῶν, γιὰ νὰ εἶναι ἀκέραιο καὶ χωρὶς ἐλάττωμα ὅλο τὸ σῶμα τῆς ἀρετῆς, χωρὶς νὰ ὑπολείπεται σὲ τίποτε, ἢ νὰ εἶναι ἀκρωτηριασμένο σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ μέρη της ποὺ συμβάλλουν στὸ κάλλος τῆς φυσικῆς ὁμορφιάς της. Ἀλλὰ καὶ ὁ πρῶτος τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων, ποὺ πάντοτε ἦταν ἀρχηγός τους, αὐτὸς ποὺ καὶ ψάρια ψάρευε μὲ τὸ δίχτυ του καὶ ἀνθρώπους προσείλκυσε μὲ τὴ χάρη, παρουσιάζει καὶ τὸ θηρίο

13. Γεν. 31, 39.

νίαν ἐνδείκνυται, λέγων· «Ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος, ὡς λέων ὠ-
 ρύεται ζητῶν τίνα καταπίη».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Μάθωμεν ἡμεῖς ἀκριβῶς, ὅτι πρῶτον μὲν ἐκ ῥαθυμίας ἐν τῷ στό-
 ματι γίνεται τις τοῦ λέοντος, καὶ πρὸς τὸ καταποθῆναι ὤν, καὶ πρὸς τὸ
 5 ἐξελθεῖν ἐπιτήδειος. Ἐαυτῷ δὲ λοιπὸν ἀμελήσας ἢ σπουδάσας, θατέ-
 ρου τούτων καθίσταται αἴτιος, ἐξουσία γνώμης αἰρούμενος ὅπερ βού-
 λεται τῆς τῶν σωζομένων ἐκουσίως ἢ ἀπολλυμένων μερίδος γινόμε-
 νος. Καὶ διὰ τοῦτο πάντως καὶ Παῦλος ὁ μέγας, ὁ τὰ νοήματα τοῦ ἐχ-
 θροῦ διαβρήσας σαφῶς, καὶ οὐκ ἀγνοῶν τὰς ἐπ' ἀπωλεία τῶν ἀκεραι-
 10 οτέρων εἰσφορουμένων τέχνας αὐτοῦ, τὸν ἐκ πολλῆς ἀθυμίας ἐν τῷ
 στόματι ὄντα τοῦ λέοντος ἐξελκυσθῆναι κελεύει προτροπῇ καὶ παρα-
 κλήσει πολλῇ, «μὴ πως», λέγων, «τῇ περισσοτέρᾳ λύτῃ καταποθῆ ὁ
 τοιοῦτος», ἐγγὺς ὢν καὶ τοῦ προελθεῖν ἐκεῖθεν, ἐὰν θαρρήσῃ παρηγο-
 ρηθεὶς ψυχαγωγία τῶν παραμυθουμένων τὴν ἀθυμίαν, καὶ καταπο-
 15 θῆναι, ἐὰν παροραθεὶς ἀπογνῶ ἑαυτοῦ.

Τοσαύτην οὖν δυσχέρειαν ἐχούσης τῆς ἐπὶ τὴν βασιλείαν ἀγού-
 σης ὁδοῦ, στενῆς τε οὔσης καὶ κρημνοῖς περιεχομένης ἐκατέρωθεν,
 τίς ἐστι χρεῖα φορτίοις ἐπηχθισμένους χρημάτων, ἢ κεκηνότας πρὸς
 τοὺς ἐπαινοῦντας ἢ ψέγοντας πειρᾶσθαι ταύτην ὁδοιπορεῖν ὡς οὐκ
 20 ἐνδέχεται; Καὶ γὰρ αἱ φροντίδες τῶν ὑλῶν περισπᾶσαι, συντόμως
 ἔλκουσι κάτω, καὶ τὸ πρὸς δόξαν ἢ ἀτιμίαν ὄραν εὐκόλον, τὸ εἶτε
 ἐντεῦθεν εἶτε ἐνθεν πτώμα ποιεῖ, τοῦ πρὸς ὀδῆποτε μετεωρισμοῦ τὸν
 ὄλισθον παρέχοντος εὐμαρῇ· τοῦ μὴ τὸν ὀφθαλμὸν ἀσχολεῖν ἐκεῖ,
 ἐνθα φροντίδα πολλὴν ἀπαιτεῖ ἢ ἀσφάλεια, καὶ τὸ παρεῖναι νήφου-
 25 σαν βούλεται· μόλις γὰρ καὶ οὕτως ἢ πορεία γίνεται ἄπταιστος τῷ

καὶ τὴ μανία τοῦ γιὰ τὴν τροφή, λέγοντας· «Ὁ ἀντίδικός μας διάβολος, οὐρλιάζει σάν λιοντάρι, ζητώντας κάποιον νὰ τὸν καταπιεῖ»¹⁴.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9ο

Ἄς μάθουμε ἐμεῖς πολὺ καλὰ πρῶτον, ὅτι ἀπὸ τὴ ραθυμία κάποιος πηγαίνει στὸ στόμα τοῦ λιονταριοῦ, καὶ γίνεται κατάλληλος καὶ γιὰ νὰ καταποθεῖ καὶ γιὰ νὰ βγεῖ ἀπὸ μέσα του. Ὅταν δηλαδὴ παραμελήσει τὸν ἑαυτό του, ἢ ἐπιδιώξει ἓνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο, γίνεται αἷπιος, ἀφοῦ μὲ τὴν ἐλεύθερη γνώμη τοῦ προτιμᾷ αὐτὸ ποῦ θέλει, πηγαίνοντας μὲ τὴ θέλησή του στὴ μερίδα ἐκείνων ποῦ σώζονται, ἢ αὐτῶν ποῦ χάνονται. Γι' αὐτὸ ὅπωςδήποτε καὶ ὁ μέγας Παῦλος, ὁ ὁποῖος εἶχε μελετήσει καλὰ τὶς σκέψεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ δὲν ἀγνοοῦσε τὶς πανοῦργες μεθοδεῖες τοῦ ποῦ χρησιμοποιεῖ γιὰ τὴν ἀπώλεια τῶν πιὸ γνήσιων, παραγγέλλει ἐκεῖνον ποῦ ἀπὸ τὴν πολλὴ λιποψυχία τοῦ βρισκόταν στὸ στόμα τοῦ λιονταριοῦ, νὰ τραθηχτεῖ πρὸς τὰ ἔξω μὲ προτροπὴ καὶ πολλὴ παρακλήση, μήπως αὐτός, λέγοντας, ἀπὸ τὴ μεγάλη λύπη τοῦ καταποθεῖ ἀπὸ τὸ λιοντάρι¹⁵, ἐνῶ βρίσκεται στὸ σημεῖο ἀπὸ τὸ ὁποῖο θὰ μπορούσε νὰ βγεῖ ἀπὸ ἐκεῖ, ἂν ἐνθαρρυνθεῖ παρηγορούμενος μὲ τὴν κατάλληλη ἀγωγὴ αὐτῶν ποῦ παρηγοροῦν τὴ λιποψυχία, ἢ ἀντίθετα καταποθεῖ ἂν παραμεληθεῖ καὶ ἀπογοητευθεῖ.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔχει τόσο μεγάλη δυσκολία ὁ δρόμος ποῦ ὀδηγεῖ στὴ βασιλεία, ἀφοῦ εἶναι στενὸς καὶ περικλείεται καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς τοῦ ἀπὸ γκρεμούς, ποιά εἶναι ἡ ἀνάγκη νὰ εἴμαστε φορτωμένοι μὲ φορτία χρημάτων, ἢ νὰ χάσκουμε μπροστὰ σ' αὐτούς ποῦ μᾶς ἐπαινοῦν, ἢ ἐπαχειροῦν νὰ μᾶς κατηγορήσουν, καὶ νὰ βαδίζουμε στὸν δρόμο αὐτὸν κατὰ τρόπον ἀπαράδεκτο; Γιατί, οἱ ὑλικὲς φροντίδες μᾶς ἀποσποῦν τὴν προσοχή μας καὶ γρήγορα μᾶς τραβοῦν πρὸς τὰ κάτω, καὶ ἡ εὐκολία τοῦ νὰ βλέπουμε πρὸς τὴ δόξα ἢ τὴν ἀτιμία, μᾶς κάνει νὰ πέφτουμε εἴτε ἀπὸ ἐδῶ εἴτε ἀπὸ ἐκεῖ, παρέχοντάς μας εὐκολώτερο τὸ γλύστρημα ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἄνοδο πρὸς τὰ ἄνω, μὲ τὸ νὰ μὴ ἀπασχολοῦμε τὰ μάτια μας ἐκεῖ ὅπου ἡ προφύλαξη ἀπαιτεῖ μεγάλη προσοχή καὶ θέλει νὰ εἶναι ἀγρυπνη, γιὰτὶ μόλις καὶ μετὰ βίας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἡ πορεία γίνεται ἀλάνθαστη, καθόσον ἡ στενότητα καὶ τὸ ἀπόκρημνο τοῦ

15. Β' Κορ. 2,7.

στενῶ καὶ κρημνῶδει πολλὴν παρέχουσα τὴν δυσχέρειαν. Εἰ γάρ, κατὰ τὴν Κυριακὴν φωνήν, στενὴ καὶ τεθλιμμένη ἢ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, πάντως εὐσταλῆ καὶ ἐγρηγορότα τὸν διαβαίνοντα αὐτὴν εἶναι προσήκει, οὔτε βαρούμενον φορτίῳ καὶ ἐν τῷ βαδίζειν 5 ἀλλάσσοντα, οὔτε ἀδεῶς περιαθροῦντα τῆδε καὶ τῆδε. Μέγας γὰρ ἀμφοτέροις καὶ χαλεπῶς ἄγαν ὁ κίνδυνος τῆς τυχούσης ἐκτροπῆς εἰς τὸ ὑποκεχηνὸς βάραθρον καταφερούσης πρὸς ὄλεθρον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος καὶ ὁ Παῦλος, ποτὲ μὲν ἀκτημοσύνην 10 ἐπιτάττουσι λέγοντες, «Μὴ κτήσησθε χρυσόν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν», καί, «Μὴ μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον», καί, «Ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα», καί, «Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ δίου πραγματεῖαις». ποτὲ δὲ μὴ πρὸς δόξαν ἐπτοῆσθαι συμβουλεύουσιν 15 «Ὄταν νηστεύητε», φάσκοντες, «μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποὶ· ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες», καί, «Ὄταν προσεύχησθε, μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταί· φιλοῦσι γὰρ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἐστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ὄραθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων», καί, 20 «Τῶν ὀπισθεν ἐπιλανθανόμενοι, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενοι». Ὁ γὰρ οὕτω διακεείμενος, οὐ τοσοῦτον ἐπὶ τοῖς κατορθουμένοις ἐπαίρεται, ὅσον ταπεινοῦται τοῖς λείπουσι τὸ προκειμένον, ὅπως ἀνυσθῆ μεριμνῶν, οὐ πρὸς τὸ ἀνυσθὲν ἐπιστρεφόμενος, ἐπειδὴ τὰ μὲν πεπραγμένα πολλάκις τοὺς κουφωτέρους φυσᾷ πρὸς ἀπόνοιαν, τὰ 25 δὲ τὴν ἐργασίαν ἀπαιτοῦντα συστέλλει τὸ φρόνημα τῷ ἀδήλῳ, εἰ πέρας λάβῃ, λυποῦντα πρὶν γένηται. Ὄθεν καὶ ὁ Κύριος τοὺς εἰς ἄκρον φθάσαντας ἀρετῆς ἀσφαλιζόμενος τοῦ πρὸς τὴν οἴησιν ὀλίθου, φησὶν· «Ὄταν πάντα ποιήσητε τὰ διατεταγμένα ὑμῖν, τότε λέγετε· Δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν· ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν».

16. Ματθ. 7, 14.

19. Α' Τιμ. 6, 8.

17. Ματθ. 10, 9.

20. Β' Τιμ. 2, 4.

18. Μαρκ. 6, 34.

21. Ματθ. 6, 16.

δρομου παρουσιάζει μεγάλη δυσκολία. Ἐφόσον λοιπόν, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, εἶναι στενὸς καὶ κακοτράχαλος ὁ δρόμος ποὺ ὀδηγεῖ στὴ ζωὴ¹⁶, πρέπει ὅπωςδήποτε αὐτὸς ποὺ τὴ διαβαίνει νὰ εἶναι καλὰ ἐφοδιασμένος καὶ ἄγρυπνος, χωρὶς νὰ φέρει μεγάλο βᾶρος καὶ νὰ ἀλλάζει πορεία κατὰ τὸ βᾶδισμα, οὔτε νὰ κοιτάζει ἐδῶ κι' ἐκεῖ ἄφοβα. Γιατὶ εἶναι μέγανος καὶ στίς δύο περιπτώσεις, καὶ πολὺ φοβερός ὁ κίνδυνος, ἢ παραμικρὴ ἐκτροπὴ νὰ μᾶς ὀδηγήσει στὸ βᾶραθρο ποὺ βρῖσκεται κάτω μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμῳ του καὶ νὰ καταστραφοῦμε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10ο

Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος καὶ ὁ Παῦλος, ἄλλοτε ἐπιβάλλουν ἀκτημοσύνη λέγοντας, «Νὰ μὴ πάρετε μαζί σας χρυσάφι οὔτε ἀσήμι οὔτε χάλκινα νομίσματα στίς ζῶνες σας»¹⁷, καί, «Μὴ μεριμνᾶτε γιὰ τὴν αὐριανὴ μέρα»¹⁸, καί, «Ἄν ἔχουμε τροφίμα καὶ σκεπάσματα, ἅς ἀρκούμαστε σ' αὐτά»¹, καί, «Κανένας ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ὑπηρετοῦν τὸν στρατὸ δὲν ἐμπλέκεται στίς βιωτικὲς φροντίδες»²⁰, καὶ ἄλλοτε πάλι συμβουλεύουν νὰ μὴ παρασυρόμαστε ἀπὸ τὴ δόξα, λέγοντας: «Ὅταν νηστεύετε, νὰ μὴ γίνεστε σκυθρωποὶ σὰν τοὺς ὑποκριτὲς, οἱ ὁποῖοι παραμορφώνουν τὰ πρόσωπά τους, γιὰ νὰ φανοῦν στοὺς ἀνθρώπους ὅτι νηστεύουν»²¹, καί, «Ὅταν προσεύχεστε, νὰ μὴ γίνεστε σὰν τοὺς ὑποκριτὲς, οἱ ὁποῖοι ἀρέσκονται νὰ προσεύχονται στίς γωνίες τῶν πλατειῶν, γιὰ νὰ γίνονται ὄρατοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους»²², καί, «Ἐσχώνοντας αὐτὰ ποὺ πέρασαν, νὰ προχωροῦμε πρὸς ἐκεῖνα ποὺ εἶναι μπροστὰ μας»²³. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ φέρεται ἔτσι δὲν ὑπερηφανεύεται τόσο γι' αὐτὰ ποὺ κάνει, ὅσο ταπεινώνεται γι' αὐτὰ ποὺ ὑπολείπονται ἀπὸ τὸν σκοπὸ του, φροντίζοντας πῶς θὰ διανυθοῦν, καὶ δὲν γυρίζει πίσω σ' αὐτὰ ποὺ διανύθηκαν, γιατί αὐτὰ ποὺ ἔγιναν πολλὲς φορὲς ὀδηγοῦν τοὺς πῶ ἐλαφροὺς σὲ ἔπαρση, ἐνῶ αὐτὰ ποὺ ἀπαιτοῦν ἐργασία δημιουργοῦν συνεσταλμένο φρόνημα μὲ τὸ ὅτι εἶναι ἄγνωστα κι' ἂν θὰ πραγματοποιηθοῦν, καὶ προκαλοῦν λύπη προτοῦ νὰ γίνουν. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος, θέλοντας νὰ προφυλάξει ἀπὸ τὸ γλίστρημα πρὸς τὴν ἔπαρση ἐκείνους ποὺ ἔφτασαν στὸ ψηλότερο σημεῖο τῆς ἀρετῆς, λέγει: «Ὅταν κάνετε ὅλα ὅσα σᾶς ἔχουν διαταχθεῖ, νὰ λέτε: Εἴμαστε δοῦλοι ἀνάξιοι, διότι κάναμε αὐτὸ ποὺ ἔπρεπε νὰ

22. Ματθ. 6, 5.

23. Φιλ. 3, 13.

Χαίρειν μὲν ἐπιτρέπων ὡς ἐπὶ πληρωθέντι ὀφλήματι, οὐ μὴν συγχωρῶν καὶ μέγα φρονεῖν. Χρέος γὰρ ἦν, φησί, τὰ ἀποδιδόμενα, οὐ δῶρον ἐκούσιον, καὶ τὸν ἐκτίσαντα κατὰ τοῦ Χριστοῦ οὐχ ὅσιον ὡς εὐεργέτην ἐπαίρεσθαι μεγαλαυχοῦντα, ὅτι εὐγνωμόνως ἀπέδωκεν
5 ἅπερ ἀγνωμονῶν ἀπαιτεῖσθαι στρεβλούμενος ἔμελλεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Ὁ δὲ Ἀπόστολος, οὐ μόνον τὰ ὀπίσω παραδιδόναι λήθη κελεύει, μνήμην αὐτῶν τοὺς εὐχερεῖς πρὸς ἀλαζονείαν βλέπειν εἰδώς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐκατέρωθεν ἐπηρείας φυλάττεσθαι κελεύει σπουδαίως,
10 ὅταν λέγῃ· «Διὰ τῶν ὄπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας, ὡς πλάνοι καὶ ἀληθεῖς». Οὐκ ἔλαττον γὰρ τῶν χαινούντων ἐπαίνων τὸν ἐπὶ
τελειότητα ἐπειγόμενον ἀδικουῖσιν οἱ ψόγοι, ταπεινὸν ἐργαζόμενοι τὸ φρόνημα, καὶ τὸ πρόθυμον ἐκλύοντες ἀθυμία τε καὶ λύπη. Διὸ
15 κατὰ σκοπὸν χρῆ τρέχειν πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, καὶ τρέχειν ἀξίως καὶ ἀμετεωρίστως ὁμοῦ. Τὸ μὲν γὰρ κατὰ τὸν λέγοντα, «Οὕτω τρέχετε, ἵνα καταλάβητε», φθάνειν κἂν ὀψέ ποτε τοῦ σπουδαζομένου παρασκευάζει τὸ πέρας. Πολὺ γὰρ τὸ μῆκος, καὶ πτερῶν
μᾶλλον, ἢ ποδῶν χρῆζον πρὸς τὴν κατάληψιν. Οὕτω γὰρ ὁ τοῦτο
20 πεπεισμένος ἔλεγε· «Τίς δώσει μοι πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς, καὶ πετασθήσομαι καὶ καταπαύσω;». Τὸ δὲ νηφόντως τὰς ἔνθεν καὶ ἐκεῖθεν ἐνοχλεῖν ὑποτίθεται παγίδας, ἐπειδὴ σχοινία διατείνουσι τοῖς ποσὶν οἱ ἐχθροὶ τοῖς δεξιοῖς καὶ τοῖς ἀριστεροῖς, μηχανώμενοι βρόχοις τῶν καλῶς τρεχόντων τὴν ἄλωσιν, ἔνθεν δόξαν καὶ εὐφημίαν,
25 ἐκεῖθεν ἀτιμίαν καὶ δυσφημίαν καὶ τὸ κατεγνωσμένων τοῦ θείου πηξάμενοι· ὡς τῆς ἐκατέρωθεν ὀπωσοῦν ἐσκευασμένης ἐπιβουλής ἰσχύ-

24. 24. Λουκᾶ 17, 10.

25. Β΄ Κορ. 6, 7.

κάνουμε»²⁴. Τους επιτρέπει βέβαια νὰ χαίρονται γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τοῦ χρέους τους, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἀφήνει καὶ νὰ μεγαλοφρονοῦν. Γιατὶ ἦταν χρέος, λέγει, αὐτὰ ποὺ ἐπιστράφηκαν, καὶ ὄχι δῶρο θεληματικῶ, καὶ αὐτὸς ποὺ τὸ ἐξόφλησε, δὲν εἶναι σωστὸ νὰ ἐπαίρεται ἀπέναντι στὸν Χριστὸ καυχώμενος ὡς εὐεργέτης, ἐπειδὴ μὲ εὐγνωμοσύνη ἐπέστρεψε αὐτὰ πού, ἂν ἔδειχνε ἀγνωμοσύνη, ἐπρόκειτο νὰ τοῦ ἀπαιτηθοῦν μὲ βασανιστήρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11ο

Ἐπίσης καὶ ὁ Ἀπόστολος, ὄχι μόνο παραγγέλλει νὰ λησιμονοῦμε αὐτὰ ποὺ ἔγιναν, ἐπειδὴ ἤξερε ὅτι τὴν ἀνάμνησή τους τὴν προσέχουν αὐτοὶ ποὺ εἶναι εὐκόλοι σὲ ἀλαζονεία, ἀλλὰ παραγγέλλει νὰ φυλαγόμεστε σοβαρὰ ἀπὸ τὶς ἐπιβουλές καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρές, ὅταν λέγει· «Μὲ τὰ ὅπλα τῆς δικαιοσύνης, τὰ ἐπιθετικά καὶ τὰ ἀμυντικά, μὲ τιμῆ καὶ ἀτίμωση, μὲ δυσφημήσεις καὶ ἐπαίνους, ὡς λαοπλάνοι, καὶ ὅμως ἀληθινοί»²⁵. Γιατί, αὐτὸν ποὺ ἐπιδιώκει τὴν τελειότητα δὲν τὸν ἀδικοῦν λιγώτερο, ἀπὸ τοὺς ἐπαίνους ποὺ τὸν ἀποχαυνώνουν, οἱ κατηγορίες, οἱ ὁποῖες ταπεινώνουν τὸ φρόνημά του καὶ παραλύουν τὴν προθυμία μὲ τὴ λιποψυχία καὶ τὴ λύπη. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τρέχουμε σύμφωνα μὲ τὸ σκοπὸ μας πρὸς τὸ βραβεῖο τῆς οὐράνιας κλήσεως²⁶, καὶ νὰ τρέχουμε ἐπάξια καὶ χωρὶς ἀεροβασίεις. Γιατὶ τὸ «Νὰ τρέχετε ἔτσι, γιὰ νὰ φτάσετε»²⁷, ὅπως λέγει, μᾶς προετοιμάζει γιὰ νὰ φτάσουμε στὸ τέρμα ποὺ ἐπιδιώκουμε, ἔστω καὶ ὕστερα ἀπὸ πολὺν χρόνον. Γιατὶ ἡ ἀπόστασις εἶναι μεγάλη καὶ χρειάζονται φτερὰ μᾶλλον, παρὰ πόδια, γιὰ νὰ φτάσουμε. Γι' αὐτὸ ἐκεῖνος ποὺ τὸ πίστευε αὐτὸ ἔλεγε· «Ποιὸς θὰ μοῦ δώσει φτερὰ σὰν τοῦ περιστεριοῦ, γιὰ νὰ πετάξω καὶ νὰ φτάσω στὸ τέρμα γιὰ νὰ ἀναπαυθῶ;»²⁸. Ἐνῶ τό, «νὰ τρέχετε μὲ προσοχή καὶ ἐπαγρύπνηση», ἀναφέρεται στὶς παγίδες ποὺ εἶναι στημένες ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ μᾶς ἐνοχλοῦν, ἐπειδὴ οἱ ἐχθροὶ τῆς δεξιᾶς καὶ τῆς ἀριστερῆς πλευρᾶς ἀπλώνουν σχοινιά στὰ πόδια αὐτῶν ποὺ τρέχουν καλῶς, ἐπιδιώκοντας τὴ σύλληψή τους, στήνοντας ἀπὸ τὴ μιὰ τὴ δόξα καὶ τὸν ἔπαινον, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν ἀτίμωση καὶ τὴν δυσφήμιση καὶ τὴν κατακριμένη ζωὴ, ὥστε ὅπωςδήποτε ἡ παγίδα ποὺ στήθηκε καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρές

26. Φιλ. 3, 14.

27. Α' Κορ. 9, 24.

28. Ψαλμ. 54, 7.

σασα μία, ἢ πεσεῖν παρασκευάσῃ τελείως, ἢ καὶν ἐπίσχη τοῦ δρόμου
 πρὸς ὀλίγον, ὡς ἐμποδισθῆναι τέως τὴν ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν προκοπὴν καὶ
 ἀποτυχεῖν τῆς σπουδαζομένης τελειότητος. Τί δὲ καὶ οὕτω λυπεῖ τὰ
 διαβάλλοντα ψευδῶς τὴν ὑπόληψιν; ἢ τί τὰ πρὸς θαῦμα ταύτην ἐπαί-
 5 ροντα εὐφραίνει καὶ χαυνοὶ πρὸς διάχυσιν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄.

Εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς ἐντεῦθεν ψήφου ἐβεβαιουῦτο παρὰ τῷ ἀδε-
 κάστῳ κριτῇ, καλῶς ἀρέσκειν ἀνθρώποις, τίς εἶχε σπουδὴν, μαρτυ-
 ρίαν τὴν ἐνθεν δόξαν εἰς πίστιν τοῦ μέλλοντος ἐπαγόμενος καὶ ἀνεύ-
 10 θνος ἀποδειχθήσεσθαι, ἐξ ὧν συνέστη παρὰ τῶν ἐνθάδε κριτῶν; Εἰ
 δὲ σχολάζοι σχῆμα, καὶ ἀποδοχὴ καὶ δόξα τῶν ἐν τῷ παρόντι ψηφι-
 ζομένων τὰ καθ' ἡμᾶς, γυμναὶ δὲ αἱ τῶν πεπραγμένων καὶ νενοημέ-
 νων παρίστανται εἰκόνες, σαφεῖς ἔλεγχοι φαύλων καὶ ἀστείων ἐνθυ-
 μήσεων καὶ ἔργων γινόμενα, καὶ κρινόμενα οὐκ ἀφ' ὧν ἔδοξε τοῖς
 15 πολλοῖς, ἀλλ' ἀφ' ὧν αὐτὴ συνίστησιν ἡ ἀλήθεια, εἰκαῖόν τι καὶ μά-
 ταιον ἀληθῶς ἐπιτήδευμα τὸ πείθειν τούτους ἐθέλειν, ὅπως ἔχη τὰ ἡ-
 μέτερα, ὧν ἡ πληροφορία οὐδὲν ἡμᾶς εἰς τὴν ἄνω δίκην ὀνίνησι, τὰ
 ὄντα βλέπουσαν, οὐ τοῖς νομιζομένοις παραγινομένην, τὰ γενόμενα
 γνωρίζουσαν, οὐ συντιθεμένην συνηγορίαν τῶν πειρωμένων πιθανῶς
 20 δεῖξαι ψεῦδος ἀλήθειαν, καὶ δεινότητι σεσοφισμένων λόγων τὴν
 γνώμην τῶν ἀκούοντων διατιθέντων ὡς βούλονται· ἄλλως τῶν πρα-
 γμάτων ἐχόντων, ἄλλην ὅπως ἔχει τὰ φαινόμενα φαντασίαν ἠπατη-
 μένην. Ὅπου δὲ τὰ νῦν ὑπ' ὄψιν ἀγόμενα μορφοῦται τὰ πράγματα,
 ἕαλος ἢ φανερομένη σαφῶς, οἷα λανθάνουσα νῦν ἐστὶ, καὶ οὐχ οἷα
 25 λογοποιεῖται, πρὸς τὸ εὐφημον ἢ ἐπίσπογον παρὰ τῶν πολλῶν ψιθυ-
 ριζομένη, οἷς ἡδονὴ πάντας καὶ τέρψις τὰ ἀλλότρια περιεργάζεσθαι
 καὶ ἀντιβάλλειν ἐν ταῖς εὐκαιρίαις, πρὸς ἀλλήλους ἐστίν, ἔργον ἔ-
 χουσι διὰ παντὸς οὐ χρήσιμον τοῦτο, διὰ τὴν οὐ πᾶσι λυσιτελοῦσαν
 εἰς δέον σχολήν.

τοῦ δρόμου, ἂν ἐπιτύχει ἢ μία, νὰ τὸν κάνει ἢ νὰ πέσει τελείως, ἢ, κι ἂν ἀκόμα ἀντέξει γιὰ λίγο τὸν δρόμο, νὰ ἐμποδιστεῖ ἀπὸ τὴν μέχρι τότε πρόοδό του, καὶ νὰ μὴ κερδίσει τὴν τελειότητα ποὺ ἐπιδιώκει. Γιατί ὁμως προκαλοῦν τόσο μεγάλη λύπη αὐτὰ ποὺ διαβάλλουν ψεύτικα τὴν καλὴ φήμη; Ἡ γιατί, αὐτὰ ποὺ τὴν ἐξυψώνουν σὲ θαυμασμό, προκαλοῦν χαρά, ὀδηγώντας σὲ ἀποχαύνωση καὶ προξενώντας βλάβη;

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 12ο

Γιατί, ἂν ἀπὸ τὴν ἐδῶ ἀπόφαση παρεχόταν ἡ διαβεβαίωση ἀπὸ τὸν ἀδέκαστο κριτὴ, ὅτι καλῶς ἀρέσει σιούς ἀνθρώπους, ποιὸς θὰ ἐνδιαφερόταν, ἔχοντας τὴν ἐδῶ δόξα ἀπόδειξη γιὰ τὴν παραδοχὴ του στὸ μέλλον, καὶ ἔχοντας ἀποδειχθεῖ ἀνεύθυνος, ἀπὸ τίς κρίσεις ποὺ δέχθηκε ἀπὸ τοὺς ἐδῶ κριτές; Ἄν, ἀντίθετα, βρῖσκονται σὲ ἀδράνεια τὸ μεγαλεῖο καὶ ἡ ἀποδοχὴ καὶ ἡ δόξα αὐτῶν ποὺ στὴν παρούσα ζωὴ θγάζουν ἀποφάσεις γιὰ τὰ δικά μας, καὶ παρουσιάζονται γυμνές οἱ εἰκόνες αὐτῶν ποὺ κάναμε καὶ σκεφτήκαμε, γινόμενες φανεροὶ μάρτυρες τῶν κακῶν καὶ ἀχρείων σκέψεων καὶ ἔργων μας, καὶ κρίνονται ὄχι μὲ βάση αὐτὰ ποὺ θεωροῦν καλὰ οἱ πολλοί, ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ βεβαιώνει ἡ ἀλήθεια, τότε εἶναι ἄσκοπη καὶ πραγματικὰ μάταιη προσπάθεια τὸ νὰ θέλουν αὐτοὶ νὰ πείσουν πῶς ἔχουν τὰ δικά μας πράγματα ἐδῶ, τῶν ὁποίων ἡ πληροφόρηση δὲν μᾶς ὠφελεῖ καθόλου στὴν οὐράνια δίκη, ποὺ βλέπει αὐτὰ ποὺ ὑπάρχουν, χωρὶς νὰ ἐπηρεάζεται ἀπ' αὐτὰ ποὺ νομίζονται, γιατί γνωρίζει αὐτὰ ποὺ ἔγιναν, καὶ δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴ συνηγορία αὐτῶν ποὺ ἐπιχειροῦν νὰ ἀποδείξουν μὲ τρόπο πιστευτὸ τὸ ψέμα ὡς ἀληθινό, καὶ μὲ τὴ δεινότητα τῶν σοφιστικῶν λόγων τους ρυθμίζουν τὴ γνώμη αὐτῶν ποὺ ἀκούουν ὅπως θέλουν. Ἐνῶ τὰ πράγματα εἶναι διαφορετικά, τὰ παριστάνουν ὅτι ἔχουν ἄλλη εἰκόνα ἀπατηλῆ. Ὅπου πάλι τὰ πράγματα διαμορφώνονται λαμβάνοντας ὑπόψη τὰ τωρινά, ἢ εἰκόνα ποὺ παρουσιάζεται εἶναι φανερὰ ἄδικη, ὅπως εἶναι τώρα λανθασμένη, καὶ ὄχι ὅπως πλάθεται μὲ τὰ λόγια, ψιθυριζόμενη πρὸς ἔπαινο ἢ κατηγορία ἀπὸ πολλούς, οἱ ὁποῖοι ὅπωςοδήποτε αἰσθάνονται ἡδονὴ καὶ εὐχαρίστηση νὰ περιεργάζονται τὰ ξένα καὶ νὰ τὰ συζητοῦν μεταξύ τους, ὅταν ἔχουν εὐκαιρία, ἔχοντάς το αὐτὸ σὰν ἐργασία ποὺ ποτὲ δὲν εἶναι χρήσιμη, ἐπειδὴ ἡ τέτοια συζήτηση δὲν ὠφελεῖ σ' ὅλους πρὸς αὐτὸ ποὺ πρέπει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄.

Ἄλλὰ τριττῆς οὔσης ἐν τῷ βίῳ ἀγωγῆς, τῆς ἄκρας ἀκτημοσύνης, καὶ τῆς μέσης, καὶ τῆς ἐνύλου καὶ πολυκτῆμονος· μία γὰρ ἦν ἐξ ἀρχῆς, καὶ θεσπισθεῖσα παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ καὶ πολιτευομένη 5 πᾶσιν ὁμοίως, ἀμέρμιος καὶ παντάπασιν ἄυλος, ἦν ἔτεμον ὑστερον εἰς τὰς διαφορὰς ταύτας αἰ ποικίλως πρὸς ἅπερ ἔσχον ἐπικλινῶς σχισθεῖσαι γινῶμαι τῶν ἀνθρώπων· ἀναγκαῖον ἐκάστης διεξελθεῖν τὸ ἰδίωμα, καὶ τίς ὠφέλεια τοῖς μετιοῦσιν ἢ θλάβῃ ἐκ τούτων ἀκολουθεῖ, καὶ ποῖα τὰ πρεσβεῖα καθήκει καὶ δέδοται παρὰ τοῦ νομοθετή- 10 σαντος ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν τὴν ἀγωγὴν τοῦ βίου. Κριθήσεται γὰρ αὕτη προτιμωτέρα πάντως τῶν ἄλλων, καὶ παρὰ τοῖς λίαν ἀγνώμοσι δυσωπουμένης τῆς ἀληθείας ὁμολογεῖν τὸ ἀξίωμα, κἂν τοῖς ἔργοις ἐναντίως διακέωνται δελεαζόμενοι τῷ ἐπαγωγῷ τέρποντος, οὐχὶ δὲ λογισμῶ ποιούμενοι τὴν ἐκλογὴν τοῦ συμφέροντος.

15 Τίς οὖν ἐπετάγη τῷ πρωτοπλάστῳ ζωῆ; «Φαγῆ», φησί, «τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ». Καὶ μὴ τις λογισμοὺς ἀνακινεῖτω πρὸς τοῦτο νῦν πιθανοὺς ζητῶν, εἰ τῷ λογικῷ ζῶν ἢ κτηνώδης ἔπρεπεν ὡς οἴεται δίαιτα· καλύει γὰρ τὸ περίεργον τῆς ἐρεῦνης ἢ τοῦ προστάξαντος ἀξία. Τάχα δὲ καὶ ἦν λυσιτελῆς μᾶλλον τῷ ἀνθρώπῳ καὶ ἐπιτη- 20 δειότερα πρὸς τὴν σπουδαζομένην τοῖς κατ' εἰκόνα Θεοῦ γενομένοις ἀγκίνοιαν, ἐκ τῆς ἄγαν ἀδρότητος βαροῦσαν τὸ διανοητικὸν καὶ σκοτιζουσαν τοῦ λογιστικοῦ τὸ διορατικὸν καὶ νηφαλέον. Ὅτι γὰρ εἶχε ταῦτα οὕτω πρὶν, τὸ δοκοῦν σκοπήσαμεν εὐλογον, ἐγγυᾶται τὴν ἀπόδειξιν καὶ τὸ κηδεμονικὸν τοῦ Ποιήσαντος, ἐπ' ὠφελεία τοῦ 25 γενομένου πραγματευσαμένου αἰεὶ, καὶ τὰς ἐπὶ τὸ χεῖρον ἡμῶν ῥοπὰς συγκαταβάσει διαθέντος πρὸς τὸ ὠφέλιμον. Τὸ γὰρ μετὰ παράδασιν καὶ παρακοῆν μὴ καταλιπεῖν ὡς ἀπεγνωσμένον τὸν καταφρονητὴν ἀπρονόητον, δευτέρῃ δὲ μεθόδῳ τὸ πρῶτον διορθῶσθαι

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13ο

Ἄλλά, ἐνῶ σήμερα ὁ τρόπος τῆς ζωῆς εἶναι τριῶν εἰδῶν τῆς ἀκρας ἀκτημοσύνης, τῆς μέσης, καὶ τῆς ὑλικῆς μὲ τὰ πολλὰ πλούτη, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἦταν μία καὶ θεσπίστηκε ἀπὸ τὸν Δημιουργὸ καὶ ἐφαρμοζόταν ἀπὸ ὅλους μὲ ὅμοιον τρόπο, χωρὶς ἀγωνιώδη φροντίδα, καὶ ἦταν τελείως αὐτλή. Αὐτὴν ἀργότερα τὴν τεμάχισαν σὶς διαφορὲς αὐτὲς οἱ γνῶμες τῶν ἀνθρώπων, πού διχάστηκαν ἀνάλογα μ' ἐκεῖνα στὰ ὅποια εἶχαν κλίση. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἐξετάσουμε τὸ χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τῆς κάθε μιᾶς, καὶ ποιά ὠφέλεια ἢ βλάβη ἀκολουθεῖ σ' αὐτοὺς πού τὴν ἀκολουθοῦν, καὶ ποιά εἶναι τὰ προνόμια πού ἀξίζουν στὴν καθεμιά καὶ ἔχουν δοθεῖ ἀπὸ ἐκεῖνον πού ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας νομοθέτησε γιὰ μᾶς τὸν τρόπο τῆς διαβίωσής μας. Γιατὶ ὅπως δῆποτε θὰ κριθεῖ προτιμώτερη αὐτὴ ἢ ὅποια καὶ ἀπὸ τοὺς πολὺ ἀγνώμονες καταπιέζεται νὰ ἀναγνωρίσει τὴν ἀπόφαση τῆς ἀλήθειας, ἔστω κι ἂν μὲ τὰ ἔργα τους ζοῦν ἀντίθετα, δελεασμένοι ἀπὸ τὸ θελκτικὸ πού εἶναι εὐχάριστο, καὶ δὲν ἐπιλέγουν μὲ τὸν λογισμό τους ἐκεῖνο πού συμφέρει.

Ποιά ζωὴ λοιπὸν διατάχτηκε στὸν πρωτόπλαστο; «Νὰ τρώς», λέγει, «τὸ χορτάρι τοῦ χωραφιοῦ»^{28α}. Καὶ ἄς μὴ τὸ ἀνακινεῖ κανένας αὐτὸ ζητώντας τώρα ἐπιχειρήματα πειστικά, ἂν στὸ λογικὸ ζῶο ταίριαζε, ὅπως νομίζει, ἡ τροφή τῶν κτηνῶν. Γιατὶ τὸ ἀξίωμα ἐκείνου πού ἔδωσε τὴν ἐντολὴ ἐμποδίζει αὐτὴ τὴν παράξενη ἔρευνα. Ἴσως ὅμως νὰ ἦταν περισσότερο ὠφέλιμη στὸν ἄνθρωπο καὶ πᾶν κατάλληλη γι' αὐτοὺς πού πλάστηκαν «κατ' εἰκόνα Θεοῦ», ἀπὸ τὴν ἐπιδιωκόμενη πνευματικότητά τους, ἢ ὅποια ἀπὸ τὴ μεγάλη χλιδὴ ἐπιβαρύνει τὸν νοῦ καὶ θολώνει τὴ διορατικότητα καὶ νηφαλιότητα τοῦ λογισμοῦ του. Ὅτι βέβαια ἔτσι εἶχαν τὰ πράγματα στὴν ἀρχὴ, ἂν παρατηρήσουμε αὐτὸ πού φαίνεται εὐλόγο, τὴν ἀπόδειξη τὴν ἐγγυᾶται ἡ φροντίδα τοῦ Δημιουργοῦ, ὁ ὁποῖος πάντοτε φροντίζει γιὰ τὴν ὠφέλεια τοῦ δημιουργήματός του, καὶ ἀπὸ συγκατάβαση καὶ τὶς κλίσεις μας πρὸς τὸ χειρότερο τὶς κατευθύνει πρὸς τὸ καλὸ μας. Γιατὶ, τὸ ὅτι μετὰ τὴν παράβαση καὶ παρακοῆ δὲν ἐγκατέλειψε χωρὶς φροντίδα τὸν περιφρονητὴ τῆς ἐντολῆς του ὡς ἀπελπισμένον, καὶ μὲ δεύτερη ἐνέργειά του διόρθωσε τὸ σφάλμα του,

σφάλμα, καὶ πρὸς εἰδωλολατρίαν ὕστερον ἐκμανεῖσι τοῖς ἔπειτα τρέψαι θῦειν αὐτῶ, καὶ ἄλλοτε ἄλλως κατὰ καιρὸς συνδιαθέσθαι ἐκάστοις, καὶ ταῖς ἀκαιροῖς αὐτῶν ὀρμαῖς ἀποχρήσασθαι εἰς δέον καθάπερ ἀτάκτων ἀρρώστων τὰς ὀλεθρῖους ἐπιθυμίας σοφίζόμενον
 5 πρὸς σωτήριον, Προνοίας ἐστὶ μεγίστης συνερχομένης τῇ ἀσθενείᾳ τῶν οἰκονομουμένων, καὶ ταῦτα ἐπιτρεπούσης, ἃ τέως πράττειν οἷα τέ ἐστι πρὸς τὸ συμφέρον ἢ παροῦσα δύναμις

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ΄.

Αὐτίκα γοῦν οὐκ ἐνεγκόντα τὸν κόρον τῆς ὑπερβαλλούσης τι-
 10 μῆς, καὶ καταστρηνιάσαντα τῆς ἀλήκτου εὐφροσύνης ἐκείνης, ἐφοί-
 τα μὲν γὰρ πρὸς αὐτὸν εἰς καθημερινὴν ὁμιλίαν χρήζοντα ψυχαγω-
 γίας ἐρημῖα τῶν παραμυθουμένων τὴν ἀκηδῖαν ἐθελοντῆς αὐτὸς ὁ
 Θεός, καρποῦ τε παντὸς τῶν ἐν παραδείσῳ φυτῶν ἀπόλαυσιν ἐπέ-
 τρεψεν αὐτεξούσιον, ἐνὸς ἀποσχέσθαι μόνου κελεύσας, οὐ φθόνῳ
 15 τῆς γεύσεως, γυμνάζων δὲ τέως πρὸς εὐπειθειαν αὐτόν, ἄλλης οὐκ
 οὔσης ὕλης πρὸς τὴν νομοθεσίαν ἐπιτηδεΐας, ἵνα εἰδῆ τῶν ἄλλων
 ζῶων ἡγεμονεύων ἀπάντων, ὅτι καὶ αὐτὸς ὑπόκειται νόμῳ καὶ τὴν
 ἐντολὴν ἔχει τῆς πρὸς τὸν ἐπιτάξαντα ὑποταγῆς σημεῖον ἀριδῆλον.
 Ἐκβάλλων δὲ τῆς πρώτης, καὶ οὐχ ἀρμοζούσης ἀψικόρης τροφῆς,
 20 οὐκ ἀφήκεν ὡς ἀπειθῆ κηδεμονίας ἔρημον, οὐδὲ παραβάντα τὴν
 ἐντολὴν τῆς ἑαυτοῦ παντελῶς ἐπικουρίας ἐστέρησε· δευτέραν δὲ
 τούτῳ νομοθετεῖ αὐθις ζωὴν τῇ καταστάσει προσηνῆ, καὶ τοῦ μὴ
 χρησαμένου τῇ ἀνέσει εἰς δέον κατάλληλον, ἐργασία καὶ μόχθῳ κε-
 λεύσας πορίζεσθαι τὴν τροφήν, ἐπεὶ μὴ ἔγνω σχολάζων προσεδρεύ-
 25 εἰν θεραπείᾳ Θεοῦ καὶ τῇ τούτου προσανέχειν ὁμιλίᾳ, τῶν σωμα-
 τικῶν πόνων ἀργίαν ἄγων. Καὶ δερματίνους χιτῶνας περιτίθησιν
 αὐτῷ σκεπάζων τε ἅμα τὴν τότε φανεῖσαν, οὐ πρὶν ὅτε ἦν φύλαξ τῆς

καὶ ὅταν ἔπειτα κυριευμένοι ἀπὸ μανία στράφηκαν στὴν εἰδωλολατρία, ἔστρεψε τοὺς κατοπινούς νὰ θυσιάζουν σ' αὐτόν, καὶ ἄλλοτε, ὅταν κατὰ καιροὺς ἄλλαξαν διαθέσεις ἀπὸ κοινοῦ, μεταχειριζόταν ἀκόμα καὶ τὶς ἀκαιρες ὁρμές τους πρὸς τὸ ὀρθό, σὰν ὀλέθριες ἐπιθυμίες ἄτακτων ἀρρώστων, πού τὶς ἐπνοοῦσε γιὰ τὴ σωτηρία τους, ὅλα αὐτὰ ἦταν ἔργο τῆς πάρα πολὺ μεγάλης πρόνοιᾶς του, ἢ ὁποῖα ἐρχόταν συνεπίκουρος στὴν ἀδυναμία ἐκείνων πού φρόντιζε, καὶ ἐπέτρεπε νὰ κάνουν αὐτὰ πού προηγουμένως μποροῦσε νὰ κάνει ἢ παροῦσα δύναμη πρὸς τὸ συμφέρον τους.

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 14ο

Ἔτσι λοιπόν, μὴ ὑπομένοντας τὸν χορτασμό τῆς ὑπερβολικῆς τιμῆς, φεύγοντας ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἀτελείωτη εὐφροσύνη, πῆγαινε σ' αὐτόν ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἐθελοντικὰ γιὰ καθημερινή συνομιλία, ἐπειδὴ εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ ψυχαγωγία, λόγῳ τῆς ἀπουσίας ἐκείνων πού θὰ μετρίαζαν τὴν ἀπραξία του, καὶ τοῦ ἐπέτρεψε νὰ ἀπολαμβάνει ἐλεύθερα ὅλους τοὺς καρπούς τῶν δέντρων τοῦ Παραδείσου, ἀπαγορεύοντάς του νὰ ἀπέχει μόνο ἀπὸ ἓνα, ὄχι ἀπὸ ζήλεια γιὰ τὴ γεύση, ἀλλὰ θέλοντας νὰ τὸν ἀσκήσει στὴν πειθαρχία σ' αὐτόν, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε ἄλλο ὑλικὸ ἀγαθὸ κατάλληλο γιὰ τὴ νομοθεσία, γιὰ νὰ γνωρίσει ὅτι, ἐνῶ εἶναι ἀρχηγὸς ὅλων τῶν ἄλλων ζώων, καὶ αὐτὸς βρῖσκεται κάτω ἀπὸ νόμο, καὶ ὅτι τὴν ἐντολή τὴν ἔχει ὡς σημεῖο φανερὸ τῆς ὑποταγῆς του σ' αὐτόν πού τοῦ τὴν ἔδωσε. Ἀλλὰ καὶ ὅταν τὸν ἔβγαλε ἀπὸ τὴν πρώτη ἀπόλαυση πού τὸν χόρταινε ἀμέσως καὶ δὲν τοῦ ταίριαζε, δὲν τὸν ἀφησε χωρὶς φροντίδα, ἐπειδὴ ἦταν ἀπείθερχος, οὔτε τοῦ στέρησε τελείως τὴ βοήθειά του ἐπειδὴ παρέβη τὴν ἐντολή του. Ἀντίθετα, τοῦ ὄρισε πάλι δεῦτερο τρόπο ζωῆς κατάλληλο γιὰ τὴν κατάστασή του, καὶ ἐπειδὴ δὲν χρησιμοποίησε τὴν ἄνεση, ἐνῶ ἦταν κατάλληλος, γιὰ ὅσα ἔπρεπε, τὸν διέταξε νὰ ἐξασφαλίζει τὴν τροφή του μὲ ἐργασία καὶ μόχθο, ἐπειδὴ δὲν θέλησε νὰ μὴ ἐργάζεται καὶ νὰ βρῖσκεται κάτω ἀπὸ τὴ φροντίδα τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ βασιίζεται στὴν ἐπικοινωνία του μ' ἐκείνον, ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τοὺς σωματικούς κόπους. Τοῦ φόρεσε καὶ δερμάτινους χιτῶνες, σκεπάζοντας συγχρόνως τὴ ντροπή του, πού ἐμφανίστηκε τότε καὶ ὄχι πρὶν, ὅταν τηροῦσε τὴν ἐντολή, πού προερχόταν ἀπὸ τὴ γεμάτη ντροπὴ γυμνότητά

ἐντολῆς, αἰσχύνῃς γέμουσαν γύμνωσιν, καὶ οἷς ἐνδύμασι χρῆσθαι δεῖ, σιωπῶν τῷ λόγῳ καὶ διδάσκων τῷ πράγματι, τὴν ὕστερον ἐν τοῖς ἐσθήμασι καινοτομηθεῖσαν βλακείαν, ἀναστέλλων ἐκεῖθεν τῇ χρειώδει στολῇ καὶ τῷ ἀπεριέργῳ τῆς ἀμπεχόνῃς προδιαβάλλων τὴν νῦν
5 πολιτευομένην περπερείαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

Τίς οὖν ἔπρεπεν ἄρα ἢ συνέφερεν ἐκείνῳ διαγωγή; Ἦν ἐπετάγη νομοθετούμενος, ἢ ἦν κατεδικάσθη ἀλογήσας τῆς ἐντολῆς; Ὅτε πᾶσαν εἶχεν ἀπόλαυσιν καὶ τέρψιν τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ θεωρίας καὶ
10 χρήσεως τῶν διαφόρων φυτῶν, ἢ ὅτε ταλαιπωρῶν τοῖς γεωργικοῖς μόχθοις ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου τῆς τροφῆς μετελάμβανεν; Ὅτε καρπῶν ὧν ἤθελεν ἀμερίμνως ἀπέλαβε καὶ πᾶν τότε τερπνὸν ἐδρέπετο τῇ χειρὶ, τῇ ἐκτάσει ταύτης εἰς τὴν ἐδωμὴν μόνην σκυλόμενος καὶ τὴν ὄρεξιν ἀκαμάτῳ διξιούμενος ἐστία, τῷ τὴν ἐπιθυμίαν κινή-
15 σαντι πρὸς ἔφεσιν βρώματι, πληροφορῶν αὐτὴν καὶ παραμυθούμενος φυσικῶς κεκαρυνκευμένῳ σίτῳ, ἢ ὅτε σκαπάνην καὶ δίκελλαν καὶ ἄρπην μετεχειρίζετο, ἀνλακίζων ἀρότρῳ τὴν αὐτομάτως πρὸ μικροῦ τὰ χρήσιμα φύουσαν γῆν, σπείρων, ἐπάρδων, ἀμώνετος, μετακομίζων δράγματα, ἀλοῶν, τρίβων, τῷ λιχμητῷ καθαίρων τὸ γέννημα,
20 καὶ μετὰ τοῦτο σιτοπονῶν μηχαναῖς μύλων, ἐρέττων πυρόν, ἀλήθων, φύρων ἄλευρα ὕδατι, πέττων πυρὶ καὶ οὕτω πολύμοχθον ἄρτον σιτούμενος; Ὅτε φιλικῶν ἤκουε λόγων Θεοῦ καὶ τὴν ψυχὴν ἀπορρήτοις διὰ τῆς ἀκοῆς εὐφραίνετο ῥήμασιν, ἢ ὅτε μυκηθμῶν καὶ βληχημάτων καὶ ὄγκηθμῶν ὄγληροῖς ἤχοις περιεκτυπεῖτο τὰ ᾧτα; Τὰ μὲν
25 γὰρ τῆς ἀκτημοσύνης, τὰ δὲ τῆς πολυῦλου ζωῆς ἐστὶ ἰδιώματα· τὰ μὲν θείοις διηγόρευται νόμοις, τὰ δὲ ἀνθρωπίνας ἐπιτήδευται ἐπιθυμίαις. Τὰ μὲν ἐλπίδος ἤρηται τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν αὐτάρκειαν διὰ παντός ἔχει χρηγομένην ἐκεῖθεν, τὰ δὲ τῇ ματαιότητι προσορμεῖ σαλεύοντα λίαν ἐπισφαλῶς, καὶ πολλὴν ἔχει πρὸς τὴν ἀτυχίαν τὴν
30 συγγένειαν.

του, καὶ τὰ ὅποια ἐνδύματα πρέπει νὰ χρησιμοποιοεῖ, σιωπώντας μὲ τὰ λόγια καὶ διδάσκοντας ἔμπρακτα τὴ μωρία τῆς ἀλλαγῆς ποὺ μὲ τὰ ἐνδύματα καθιερώθηκε στὴ συνέχεια, καταργώντας τὴν στολὴ ποὺ χρειαζόταν ἐκεῖ, καὶ μὲ τὸν ἀπλὸ αὐτὸ μανδύα του κατηγορώντας ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἀλαζονεία ποὺ παρατηρεῖται σήμερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15ο

Ποιὸς λοιπὸν τρόπος ζωῆς τοῦ ταίριαζε ἄραγε ἢ τοῦ συνέφερε; Ἐκεῖνος ποὺ ἔλαβε ὡς ἐντολήν, ἢ αὐτὸς στὸν ὅποιο καταδικάστηκε ὅταν περιφρόνησε τὴν ἐντολή; Τότε ποὺ εἶχε κάθε ἀπόλαυση καὶ εὐχαρίστηση μὲ τὴ θέα τοῦ παραδείσου καὶ τὴ χρῆση τῶν διαφόρων δένδρων, ἢ ὅταν ταλαιπωρούμενος μὲ τοὺς κόπους τῆς καλλιέργειας τῆς γῆς τρεφόταν μὲ τὸν ἰδρώτα τοῦ προσώπου του; Τότε ποὺ ἀπολάμβανε χωρὶς φροντίδα ὅποιους καρποὺς ἤθελε καὶ ἔκοβε κάθε τι ποὺ τοῦ ἄρесе μὲ τὸ χέρι του, κάνοντας μόνον τὸν κόπο νὰ τὸ ἀπλώσει στὸ φαγώσιμο, καὶ χορταίνοντας τὴν ὄρεξη του χωρὶς κόπο, ἱκανοποιώντας τὴν μὲ τὸ φαγητὸ ποὺ τῆς προκάλεσε τὴν ἐπιθυμία καὶ περιποιούμενός τὴν μὲ ψωμὶ καρυκευμένο μὲ τρόπο φυσικό, ἢ ὅταν χρησιμοποιοῦσε σκαπάνη καὶ ἄξινα καὶ δρεπάνι, ὀργώνοντας μὲ τὸ ἄροτρο τὴ γῆ, ἢ ὅποια πρὶν ἀπὸ λίγο μόνη τῆς φύτρωνε αὐτὰ ποὺ ἦταν χρήσιμα, σπέρνοντας, ποτίζοντας, θερίζοντας, μεταφέροντας δεμάτια, ἄλωνίζοντας, τρίβοντας, καθαρίζοντας μὲ τὸ λίκνισμα το σιτάρι, καὶ στὴ συνέχεια ἐπεξεργαζόμενος τὸ σιτάρι μὲ τὶς μηχανὲς τῶν μύλων, περιστρέφοντας μὲ ταχύτητα τὰ σπυριὰ τοῦ σιταριοῦ, ἀλέθοντας, ζυμώνοντας τὸ ἀλεύρι μὲ νερό, ψήνοντάς το στὴ φωτιά καὶ τρώγοντας τὸ τόσο πολύμοχθο ψωμί; Ὅταν ἄκουε τὰ φιλικὰ λόγια τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφραίνόταν ἢ ψυχὴ του μὲ τὴν ἀκρόαση ἀπερίγραπτων λόγων, ἢ ὅταν τὰ αὐτιά του δέχονταν ἀπὸ παντοῦ τοὺς ἐνοχλητικούς ἤχους μουγκρισμάτων, βελασμάτων καὶ γκαρισμάτων; Γιατὶ τὰ πρῶτα εἶναι γνωρίσματα τῆς ἀκτημοσύνης, ἐνῶ τὰ ἄλλα τῆς ἀφθονῆς σὲ ὕλικὰ ἀγαθὰ ζωῆς. Τὰ πρῶτα ὑπαγορεύτηκαν ἀπὸ θεϊκοὺς νόμους, ἐνῶ τὰ δεύτερα εἶναι ἔργα ἀνθρώπων ἐπιθυμῶν. Τὰ πρῶτα εἶναι ἐξαρτημένα ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἔχουν παντοτινὴ αὐτάρκεια ποὺ χορηγεῖται ἀπὸ αὐτόν, ἐνῶ τὰ δεύτερα ἔχουν ἀγκυροδόλι τὴ ματαιότητα, κινούμενα πολὺ ἐπικίνδυνα καὶ ἔχοντας μεγάλη συγγένεια πρὸς τὴν ἀτυχία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣ'.

Καὶ μάρτυς τούτων ἡ πείρα καὶ τὰ καθ' ἑκάστην πληροφοροῦν-
 τα τὴν αἴσθησιν, ὡς τὰ μὲν εἰκότα πολλάκις τῆς ἐλπίδος διήμαρτεν,
 οὐκ ἐψεύσατο δὲ τὴν ἐπικουρίαν ποτὲ ἢ κηδεμονία τοῦ κρείττονος.
 5 Τίς γὰρ τὰς παρακολουθούσας τῇ γεωργίᾳ οὐκ οἶδε ζημίας; Τίς ἀ-
 γνοεῖ τὰς ἐπομένας τοῖς καρποῖς ἐπηρείας; ὕετοὶ πολλάκις οἱ τρέφον-
 τες τούτους ὁμοίως ἠδίκησαν, ἀνέμων ἀνεπιτηδείων αὖραι ἢ περιέ-
 ψυξαν τοῦ μέτρου πλέον, ἢ περιέφλεξαν καὶ ἀπώλεσαν· χάλαζα πα-
 ρεσιῶσα τὸν ἄσταχυν καὶ τεθηλὸς τὸ λήϊον ἐπενεχθεῖσα κατέκλασε·
 10 χεῖμαρροι ἐξ ἐπομβρίας ἀτάκτου σεσωρευμένον ἢ καὶ τριβόμενον ἔτι
 τὸ γέννημα κατέσυραν καὶ ἠχρείωσαν· βροῦχος, ἐρυσίθη, κάμπη,
 καὶ τῶν κανθαροειδῶν ἄλλα ζῶων πολλὰ μεγάλην οἶδε τὴν βλάβην
 ἐργάζεσθαι. Ἐὼ λέγειν τοὺς ἐν αὐταῖς ταῖς ἀποθήκαις ἐντικτομέ-
 νους σῆτας τῷ κόκκῳ καὶ ποιῶντας πᾶσαν τὴν ἐπὶ τῇ γεωργίᾳ τα-
 15 λαιπωρίαν ἀνόνητον. Τίς δὲ πάλιν τὴν ἐκ τῆς θείας προνοίας οὐκ ἐ-
 διδάχθη τῷ χρόνῳ ἀσφάλειαν, ὅπως ἄπονον τοῖς θεοσεβοῦσι καὶ
 ἀταλαίπωρον, ὅτε χρή, παρέχει τὴν ἐπιτηδείαν τροφήν καὶ (τῶν
 ἅπαντα μηχανωμένων πρὸς εὐπορίαν σιτίων πλουσιῶν ἐνδεία τρυ-
 χαμένων) ἔσθ' ὅτε τοῖς πεποιθόσιν αὐτῇ ὅθεν βούλεται παραδόξως
 20 ἐτόμην σχεδιάζει τὴν τράπεζαν, ποτὲ μὲν ἐξ ἀνηρότων νεφῶν ἄσπο-
 ρον ἄρτον ἐν ἐρήμῳ τὸ μάννα παρέχουσα, ποτὲ δὲ καὶ ἐκ θαλάττης
 ὀρυγγομήτραν ἀνάγουσα, ἄλλοτε διψῶσιν ἐκ πέτρας ξηρᾶς δαψιλῇ
 προχέουσα νάματα, ἀμφοτέρας ὅπως τροφῆς ὑγραῖς καὶ ξηρᾶς πλη-
 ρῶση τὴν χρεῖαν φιλότιμον καὶ διαφόροις ἐδέσμασι παραμυθήσεται
 25 τὸ ἀλύειν πρὸς τὸ μονότροπον τῆς διαίτης πεφυκυίας τῆς ὀρέξεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Τίς τοὺς κόρακας παρεσκεύασε δις τῆς ἡμέρας ἐν λιμῷ παρακο-

29. Ἀσθένεια τῶν οἰτηρῶν, κατνια, στάχτη.

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 16ο

Καὶ μάρτυρας αὐτῶν εἶναι ἡ πείρα, καὶ αὐτὰ ποὺ κάθε μέρα πληροφοροῦν τις αἰσθήσεις, ὅτι δηλαδὴ ἐκεῖνα ποὺ θεωροῦνται εὐλόγα πολλὰς φορές διαψεύδουν τις ἐλπίδες μας, ἐνῶ ἡ προστασία τοῦ Ἄνωτέρου δὲν διέψευσε ποτὲ τὴ βοήθεια. Καὶ πράγματι ποιὸς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργία δὲν γνώρισε ζημιές; Ποιὸς ἀγνοεῖ τις βλάβες ποὺ συνοδεύουν τοὺς καρπούς; Πολλὰς φορές οἱ βροχὲς ποὺ τοὺς τρέφουν τοὺς βλάπτουν ἐξίσου, φυσήματα ἀκατάλληλων ἀνέμων ἢ τοὺς πάγωσαν περισσότερο ἀπὸ ὅσο πρέπει, ἢ τοὺς κατακαῖνε καὶ τοὺς καταστρέφουν. Τὰ στάχυα ποὺ ὀρθώνονται πρὸς τὰ πάνω καὶ εἶναι γεμάτα καρπὸ, πέφτει χαλάζι καὶ τὰ ἀχρηστεύει. Χείμαρροι ποὺ προκαλοῦνται ἀπὸ ξαφνικὴ νεροποντή, τὸ προῖόν ποὺ εἶναι συγκεντρωμένο στὸ ἄλῳνι καὶ καθαρίζεται, τὸ παρασύρουν καὶ τὸ καταστρέφουν. Ἄκριδες, ἐρύσιβη²⁹, κάμπιες καὶ ἄλλα εἶδη σκαθαριῶν προξενοῦν συνήθως πολὺ μεγάλη ζημιά. Παραλείπω νὰ ἀναφέρω τοὺς σκόρους ποὺ γεννιοῦνται μέσα στὶς ἴδιες τις ἀποθήκες ἀπὸ τοὺς κόκκους, καὶ κάνουν ὅλο τὸν κόπο τῆς γεωργικῆς καλλιέργειας ἄχρηστο. Ἀντίθετα, ποιὸς δὲν διδάχθηκε μὲ τὸν χρόνο τὴν ἀσφάλεια τῆς θείας Πρόνοιας, πόσο ἄκοπη καὶ χωρὶς ταλαιπωρία παρέχει στοὺς εὐσεβεῖς, ὅταν χρειάζεται, τὴν κατάλληλη τροφή, καὶ ἐνῶ οἱ πλούσιοι, ποὺ ἐπινοοῦν τὰ πάντα γιὰ νὰ ἔχουν ἄφθονα φαγώσιμα, καταστρέφονται ἀπὸ τὴ φτώχεια, μερικὲς φορές σ' ἐκείνους ποὺ πιστεύουν σ' αὐτὴν (στὴ θεία Πρόνοια), ὅταν θέλει στρώνει ἔτοιμο τραπέζι μὲ τρόπο θαυμαστό, ἄλλοτε ἀπὸ ἀκαλλιέργητα σύννεφα παρέχοντας χωρὶς σπόρο στὴν ἔρημο τὸ μάννα ὡς ψωμί, ἄλλοτε πάλι παρέχοντας ἀπὸ τὴ θάλασσα ὡς τροφή τὰ ὀρτύκια^{29α}, ἄλλοτε κάνοντας ἀπὸ ξερὸ βράχο νὰ πηγάσουν ἀφθονα νερὰ γιὰ τοὺς διψασμένους³⁰, κάνοντάς τα καὶ τὰ δύο τροφὴ ὑγρὴ καὶ ξερὴ, μὲ σκοπὸ νὰ ἱκανοποιήσει γενναιοδωρα τὴν ἀνάγκη καὶ μὲ διάφορα φαγητὰ νὰ καταπραΰνει τὴν ἀνορεξία τους, ποὺ φυσικὸ ἦταν νὰ αἰσθάνονταν μὲ τὴν μονότονη τροφή.

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 17ο

Ποιὸς ἔκανε τοὺς κόρακες κατὰ τὴν περίοδο τοῦ λιμοῦ νὰ φέρνουν

29α. Ἐξ. 16, 13 ἔ.

30. Ἐξ. 17, 6.

μίζειν τῷ Ἡλίᾳ τροφήν; Τίς ἐν τῇ ὑδρίᾳ τὴν δράκα τοῦ ἀλεύρου
 πρὸς τοσοῦτον χρόνον διαρκέσαι χεομένην ἐποίησε; Πῶς Ἐλισσαῖος
 δέκα ἄρτοις ἑκατὸν ἄνδρας ἐκόρεσε μάρτυσι τοῦ κόρου τοῖς λειψά-
 νοις χρησάμενος; Ἡ πῶς πάλιν πικρὸν ἐκ δηλητηρίου βοτάνης ἐν τῷ
 5 λέβητι ἔψημα μετέβαλεν εἰς ἐδώδιμον, ἵνα πληρωθῇ ἡ χρεία τῶν τότε
 δεομένων τροφῆς; Οὐκ ἦν τούτοις βοῦς καὶ ἀροσίμη γῆ καὶ ἡ λωιπὴ
 τῆς γεωργικῆς ὕλης παρασκευή, καὶ πῶς αὐτοῖς ἠνύθη πάντοτε
 ἀνευδῶς ἡ χρεία τοῦ σώματος; Ἄλλοις ἅπαντα πάρεστιν αἰεὶ τὰ
 πρὸς ἐργασίαν ἐπιτήδεια γῆς καὶ οὐδὲν ἀμελεῖται τῶν εἰς γένεσιν
 10 καρπῶν παρὰ τῆς ἀνθρωπίνης εἰσφερομένων σπουδῆς. Καὶ πῶς τὰ
 πολλὰ μένουσιν ἐνδεεῖς, θεραπεύοντες τὰ σπαρατὰ πάσῃ δυνάμει, καὶ
 οὐδὲν τοῦ πόνου καρπούμενοι πάντως; Ὅτι ἡ τῆς ἐπὶ Θεὸν ἐλπίδος
 ἀσφαλῆς ἐστὶν ἔκβασις, ψευδῆς δὲ τῆς ἀνθρωπίνης πεποιθήσεως ὁ
 σκοπὸς τοῖς δοκοῦσιν εὐλόγοις θαρρῶν, καὶ τῆς προσδοκίας ἀπο-
 15 τυγχάνων εἰκότως, τὰ παράδοξα κρίνων ἀδύνατα, καὶ τὰ συνήθη
 λογιζόμενος δέβαια, καὶ τῇ πείρᾳ πειθόμενος ὕστερον, ὡς ταῦτα μὲν
 ἀμφίβολον ἔχει καὶ ἐνδεχομένην τὴν παρουσίαν, ὅσα τῆς ἡμετέρας
 ἐντρεχειᾶς ἐξηρητῆσθαι δοκεῖ, ὁμολογουμένως δὲ καὶ ἀναγκαίως πα-
 ραγίνεται τούτων ἡ χρῆσις, ὅσα ἐκ θείας ἔρχεται χάριτος, ἀεννάου
 20 πηγῆς τῆς Προνοίας ὄντα δαψιλῆ καὶ ἀφθορα ρεῖθρα.

Εἶπέ που καλῶς ὁ Κύριος, καὶ μετ' αὐτοῦ συμφάνως ὁ ὕμνογράφος
 Δαβὶδ· ὁ μὲν, «Ἄξιός ἐστιν ἡ τροφή αὐτοῦ», ὁ δὲ, «Πλούσιοι ἐπτώχευσαν
 καὶ ἐπείνασαν, οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ». Τοὺς τῇ
 25 θεραπειᾷ σχολάζοντας τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖθεν δηλοῦντες ἔχειν ἐτοίμην τὴν τῆς τροφῆς χορη-
 γίαν, μισθὸν οὖσαν πρὸ τοῦ ἠγουμένου μισθοῦ, καὶ προπόντως τῷ
 ἔργῳ τέως καθήκοντα, καὶ ὀφειλόμενον τῇ λειτουργίᾳ τοῦ σώματος.
 Ὁ μὲν γὰρ ἀναλογῶν τῷ πόνῳ μένει τῇ ψυχῇ φυλαττόμενος ἐν τῷ
 μέλλοντι, ὁ δὲ τῷ συνεργοῦντι πρὸς τὴν ἀρετὴν αὐτὴν ζῶει, καὶ συμ-

τροφή στὸν Ἡλία³⁰; Ποιὸς ἔκανε τὴ μὰ χούφτα ἀλεύρι μέσα στὸ πιθάρι νὰ διαρκέσει τόσο πολὺν χρόνον χωρὶς νὰ τελειώνει³¹; Πῶς ἐπίσης ὁ Ἐλισσαῖος μὲ δέκα ψωμιὰ χόρτασε ἑκατὸ ἄνδρες, χρησιμοποιώντας τὰ ὑπολείμματα ὡς μάρτυρες τοῦ χορτασμοῦ τους; Ἡ πῶς πάλι τὸ πικρὸ φαγητὸ ἀπὸ δηλητηριῶδες χόρτο μέσα στὸν λέβητα τὸ μετέβαλε σὲ φαγώσιμο, γιὰ νὰ ἰκανοποιηθεῖ ἡ ἀνάγκη ἐκείνων ποὺ τότε εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ τροφή³²; Δὲν εἶχαν αὐτοὶ βόδια καὶ καλλιεργήσιμη γῆ, οὔτε τίς ὑπολοιπες γεωργικὲς προϋποθέσεις, καὶ πῶς καλύπτονταν πάντοτε ἀνελλιπῶς οἱ ἀνάγκες τοῦ σώματός τους; Σὲ ἄλλους ὑπάρχουν διαρκῶς ὅλα τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς, καὶ δὲν παραλείπεται τίποτε, ἀπὸ αὐτὰ ποὺ συντελοῦν στὴν παραγωγή τῶν καρπῶν, ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φροντίδα. Καὶ πῶς αὐτοὶ μένουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φτωχοί, ἀφοῦ καλλιεργοῦν τὰ σπαρτὰ μὲ ὅλη τους τὴ δύναμη καὶ δὲν ἀποκομίζουν τίποτε ἀπὸ τὸν κόπο τους; Διότι τὸ ἀποτέλεσμα ποὺ στηρίζεται στὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεὸ εἶναι σίγουρο, ἐνῶ ὁ σκοπὸς τῆς ἀνθρώπινης πεποίθησης, ποὺ στηρίζεται σ' αὐτὰ ποὺ φαίνονται εὐλόγα, ἀποτυγχάνει δίκαια, ἐπειδὴ κρίνει τὰ θαυμαστά ὡς ἀδύνατα καὶ ὑπολογίζει τὰ συνηθισμένα ὡς σίγουρα, ὅμως ὕστερα ἀπὸ τὴν πείρα του πείθεται πῶς αὐτὰ ποὺ φαίνονται ὅτι ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴ δική μας ἰκανότητα εἶναι ἀμφίβολα καὶ ἐνδεχόμενα, ἐνῶ ὁμολογουμένως καὶ ἀναγκαστικὰ ἔρχεται ἡ χρῆση αὐτῶν ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴ θεία χάρη, ἐπειδὴ εἶναι ἀφθονες καὶ ἀφθαρτες οἱ πηγές ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὴν ἀστείρευτη πηγή τῆς θείας Πρόνοιας.

Εἶπε κάποιου καλῶς ὁ Κύριος, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν συμφωνώντας ὁ ψαλμωδὸς Δαβὶδ. Ὁ Κύριος εἶπε ὅτι «Ὁ ἐργάτης εἶναι ἄξιος τῆς τροφῆς του»³³, ἐνῶ ὁ Δαβὶδ· «Πλούσιοι ἔγιναν φτωχοὶ καὶ πείνασαν, ἐνῶ αὐτοὶ ποὺ ἀναζητοῦν τὸν Κύριον, δὲ θὰ στερηθοῦν ἀπὸ κανένα ἀγαθόν»³⁴. Μὲ αὐτὰ φανερώνουν, ὅτι αὐτοὶ ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ ἔχουν ἀπὸ αὐτὴν ἔτοιμη τὴν προσφορὰ τῆς τροφῆς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μισθὸ πρὶν ἀπὸ τὸν ἀναμενόμενο μισθόν, καὶ ὀφείλει νὰ εἶναι ἀνάλογος καὶ τέτοιος ποὺ πρέπει στὸ ἔργο ποὺ ἐπιτελεῖ, καὶ ὀφείλεται γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ σώματος. Γιατὶ ὁ κόπος ποὺ ἀναλογεῖ στὴν ψυχὴ μένει σ' αὐτὴν καὶ φυλάγεται γιὰ τὸ μέλλον, ἐνῶ ὁ μισθὸς ποὺ ἀναλογεῖ στὸ σῶμα ποὺ συμβάλλει στὴν ἀρετὴ καὶ βοηθᾷ στὴν εὐσέβεια

32. Δ' Βασ. 4, 42-44. 39-40.

33. Ματθ. 10, 10.

34. Ψαλμ. 33, 11.

πράττοντι πρὸς τὴν θεοσέβειαν, σιτοδοτεῖται δὲ ὄντως ὑπόζυγιον
 δίκην ὀχοῦντος τὸ ἐνεργοῦν, καὶ χρήζοντος ἐπιμελείας πρὸς τὸ διαρ-
 κεῖν τῆ διακονία, μέχρις ἂν ὑπέξενκται καὶ δουλεύῃ τὴν δουλείαν, ἣ
 ὑπετάγη παρὰ τοῦ Κτίσαντος

5

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ΄.

Ταῦτα τῆς πρώτης ἀκτημοσύνης τὰ πλεονεκτήματα. Ταῦτα τῆς
 ἀπερισπιάστου ζωῆς τὰ ἐπίχειρα. Αὕτη τῷ λογικῷ ζῶντι πρέπουσα
 διαγωγή θεραπεία σχολάζειν Θεοῦ καὶ τὰ καθήκοντα κομίζεσθαι
 ὡς ἐκ ταμείου τῆς προνοίας αὐτοῦ, ἐλπίζειν τῆ κηδεμονία ἐκείνη καὶ
 10 τὴν παρ’ αὐτῆς ἐν πᾶσι καρποῦσθαι ἀντίληψιν καταφρονεῖν τῶν
 γηϊνῶν καὶ ἔχειν τὴν γῆν δωροφοροῦσαν τὰ αὐτῆς ἀγαθὰ πρὸς ἀπό-
 λαυσιν σύμμετρον μηδὲν κεκτηθῆσθαι ἐν κόσμῳ καὶ μετ’ ἐξουσίας, ὅτε
 δεῖ κεχρηθῆσθαι τοῖς τούτου καλοῖς δουλεύειν γνησίως τῷ Κτίσαντι
 καὶ τὴν κτίσιν δασμολογεῖν πρὸς τὸ χρειῶδες, ὡς βούλεται παροι-
 15 κεῖν ἐνταῦθα καὶ τὴν κατοικίαν αἰρεῖσθαι ἔνθα καὶ ἀληθῶς κατοικία
 ἐστὶ μηδὲν ἠγεῖσθαι τῶν ἄδε μενόντων σπουδαῖον, ταῦτα δὲ πε-
 ρὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι, ὅσα συμβαίνει πρὸς τὴν λῆξιν ἐκείνην. Ταύτην
 ἔταξε τοῖς ἀνθρώποις ὁ Δημιουργὸς τὴν ζωὴν ἐξ ἀρχῆς, καὶ ταύτην
 αὐτῷ πεισθέντες, ἐδίωσαν πάντες οἱ ἅγιοι, οὐκ εἶχον γῆς οὐδὲ τὸ
 20 τυχόν μέτρον εἰς αὐθεντίας λόγον αὐτόκτητον καὶ πᾶσαν ἐφορολό-
 γουν τὴν γῆν, τὰ χρειῶδη ταύτης, ἔνθα ἂν ἔτυχεν εὐρεθῆναι, ὡς δε-
 σπτόται καρπούμενοι. Οὐκ ἦσαν ἐκ πλούτου καὶ δυναστείας τοῖς ἀν-
 θρώποις ἐπίσημοι, καὶ θῆρας ἐδυσάπτουν πρὸς ἐντροπὴν τῷ τῆς ἀρε-
 τῆς ἀξιώματι. Οὐκ ἦν αὐτοῖς οἰκετικὴ θεραπεία τὸ θάναυσον ἐπιτρί-
 25 βουσα πρὸς θρύψιν τοῦ σώματος, καὶ διηκόνει πρὸς τὸ ἀναγκαῖον
 αὐτοῖς τὰ μέρη τῆς κτίσεως. Οὐ παρῆν ἀχθοφόρων ὑπηρεσία κτη-
 νῶν εἰς μετακομιδὴν τῶν ἀγωγίμων, καὶ κόρακες διεκόμεζον ταῦτα,
 τὴν ἐκείνην χρειῶδη ἐκπληροῦντες ταχύτερον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ΄.

30 Φίλοι τῆ καθαρότητι τοῦ βίου ἐσπούδασαν γενέσθαι Χριστοῦ

τρέφεται πραγματικά σαν ὑποζύγιο πού μεταφέρει αὐτὸ πού ἐνεργεῖ καὶ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ φροντίδα, γιὰ νὰ ἐξακολουθεῖ νὰ διακονεῖ, μέχρις ὅτου εἶναι ζεμένο καὶ ὑπηρετεῖ τὴ ὑπηρεσία στὴν ὁποία διατάχθηκε ἀπὸ τὸν Δημιουργό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18ο

Αὐτὰ εἶναι τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἀρχικῆς ἀκτημοσύνης. Αὐτὲς εἶναι οἱ ἀμοιβές τῆς ἀπερίσπαστης ζωῆς. Αὐτὴ εἶναι ἡ ζωὴ πού ταιριάζει στὸ λογικὸ ζῶο, ἐκείνη πού ἀσχολεῖται μὲ τὴν λατρεία τοῦ Θεοῦ καὶ δέχεται αὐτὰ πού πρέπει σὰν ἀπὸ τὸ ταμεῖο τῆς πρόνοιός του. Εἶναι αὐτὴ πού ἐλπίζει στὴν προστασία ἐκείνη, καὶ δέχεται ἀπὸ αὐτὴν βοήθεια σὲ ὅλα, ὥστε νὰ περιφρονεῖ τὰ γῆϊνα καὶ νὰ ἔχει τὴ γῆ νὰ τῆς δωρίζει τὰ ἀγαθὰ της γιὰ ἀπόλαυση μὲ μέτρο. Εἶναι ἐκείνη πού δὲν ἔχει τίποτε στὸν κόσμο, ἀλλ' ἔχει τὴ δυνατότητα, ὅταν χρειάζεται, νὰ χρησιμοποιεῖ τὰ ἀγαθὰ του. Δουλεύει εἰλικρινὰ στὸν Κτίστη, καὶ φορολογεῖ τὴν κτίση γιὰ τὶς ἀνάγκες της ὅπως θέλει. Κατοικεῖ ἐδῶ, καὶ προτιμᾷ τὴν κατοικία πού βρίσκεται ἐκεῖ ὅπου εἶναι ἡ ἀληθινὴ κατοικία. Δὲν θεωρεῖ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού μένουν ἐδῶ σπουδαῖο, καὶ θεωρεῖ πολὺ σπουδαῖα ὅσα συμβαίνουν στὸ τέλος τοῦ κόσμου. Αὐτὴν ὄρισε γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ὁ Δημιουργὸς τῆς ζωῆς ἀπὸ τὴν ἀρχή, καὶ αὐτὴν ἐφάρμοσαν ὅλοι οἱ ἅγιοι πιστεύοντας σ' αὐτόν. Δὲν εἶχαν οὔτε καὶ ἓνα μέτρο γῆς ἰδιοκτήτο στὴ δικαιοδοσία τους, καὶ φορολογοῦσαν ὅλη τὴ γῆ, παίρνοντας ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἀπὸ αὐτὴν, ὅπου τύχαινε νὰ βρεθοῦν, σὰν νὰ ἦταν ἰδιοκτῆτες. Δὲν ἦταν πλούσιοι, οὔτε διάσημοι ἄρχοντες μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅμως ἀκόμα καὶ τὰ θηρία σέβονταν ἀπὸ ντροπὴ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρετῆς τους. Δὲν εἶχαν ὑπηρετικὸ προσωπικὸ πού ν' ἀπαλύνει τὴν τραχύτητα τῆς ζωῆς τους γιὰ τὸν καλλωπισμὸ τοῦ σώματός τους, καὶ ὅμως τοὺς ὑπηρετοῦσαν στὴν ἀνάγκη τους τὰ μέρη τῆς κτίσεως. Δὲν εἶχαν τὶς ὑπηρεσίες ἀχθοφόρων ζώων γιὰ νὰ μεταφέρουν ἐκεῖνα πού ἔπρεπε νὰ μεταφερθοῦν, καὶ τοὺς τὰ μετέφεραν οἱ κόρακες, ἰκανοποιώντας τὴν ἀνάγκη τους γρηγορώτερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 19ο

Ἐπιδίωξαν νὰ γίνουν φίλοι τῆς καθαρότητος τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰ

καὶ ἐν τοῖς τοῦ φίλου κτίσμασι διετάξαντο μετὰ παρρησίας ὡς ἠθέ-
 λησαν· ἐπέταξαν οὐρανόω παρασχεῖν τοῖς δεομένοις τροφήν καὶ μάν-
 να τούτοις ὡς ἐκελεύσθη κατήνεγκεν· ἐξέκλεισαν ἄλλοτε τοῦτον ἐπὶ
 ἀγνωμόνων παιδεία, καὶ τὰ συνήθη μαμιάσσω ἐπέσχεν ὑετὸν τριῶν
 5 ἐτῶν βαστάσας, καὶ μηνῶν ἕξ βάρος συναχθὲν τῷ χρόνῳ κατ' ὀλίγον
 εἰς ἄβυσσον κυφόρον διὰ τοὺς προστάξαντας. Ὁμβρησε καὶ πῦρ
 νυκτός ποτε καταπρήσαί τινας ἀλάστορας κελουσθεῖς, καὶ χάλαξαν
 ἐσφενδόνησεν ἄλλοτε καθ' ἑτέρων ἀνόμων εὐστόχοις βολαῖς, καὶ πο-
 λὺν ἐν ἑαυτοῖς εἰργάσατο θάνατον, τοῦτο τῶν δικαίων ἐκείνων τῷ νεύ-
 10 ματι διδαχθεῖς. Γῆν διέστησαν χάσματι μεγάλῳ, καὶ σκηναῖς ἅμα καὶ
 κτήνεσι πολυζώου ἀγέλης, τοὺς στασιώδεις κατήγαγον πρὸς κατα-
 χθονίους μυχοὺς Βυθὸν ἠπείρωσαν εἰς λεωφόρον ὁδόν, καὶ γῆν ἐλί-
 μνωσαν ἀνύδρον εἰς ἀφθονον χρῆσιν τοῦ πρὶν σπανίζοντος ὕδατος.
 Ποταμοὺς διῆλθον ἀβρόχῳ ποδί, καμίνῳ πυρὸς ἐμπεριεπάτησαν,
 15 καὶ πυρὸς βλάβην οὐκ ἔγνωσαν, καθάπερ ὕδατι ψυχρῷ τοῖς σώμασι
 τῇ φλογὶ μαχεσάμενοι καὶ τὸ φθοροποιὸν τῷ εὐφθάρτῳ νικήσαντες.
 Θηρίων θυμοῖς εἰς βορὰν παρεδόθησαν, καὶ τῆς τούτων πείραν οὐκ
 ἔλαβον ἀγριότητος, καθάπερ ἐπαυδῆ τιθασσευούση πρὸς ἡμερότητα
 προσευχῇ τούτους πραῦναντες. Σκότος ἀφεγγές κατηύγασαν στύλῳ
 20 πυρὸς, μεσημβρινὸν ἀνέστειλαν καύσωνα, σκιάσαντες τοῖς ὀδοιπο-
 ροῦσι νεφέλῃ τὸ αἶθριον. Ὑδωρ πικρὸν καὶ ἀγωνίας τῇ γῇ αἴτιον ἄλ-
 λο πότιμον τοῖς διψῶσι, καὶ πρὸς γένεσιν καρπῶν ἐπιτήδειον παρέ-
 σχον τοῖς νεμομένοις τὴν χώραν ἐκείνην. Στείραις ἐδαωρήσαντο τέ-
 κνων γονήν, καὶ θανόντας τοὺς ἐξ αὐτῶν, ζῶντας ταύταις ἀπέδω-
 25 καν. Τυράννοις δορυφοροειμένοις πλήθει πολλῷ ἀνέστησαν, πολέ-
 μων παρατάξεις ἐγέλασαν, φάλαγγας ἀντιτεταγμένας ἐχθρῶν ἐτρέ-
 ψαντο, ἐπιβούλων μεμηχανημένας ἐνέδρας διῆλθον ἀπαθεῖς, δε-
 σμωτηρίων ἐρρύσθησαν τῶν θυρῶν αὐτοῖς ἀνοιγισῶν ἀοράτῳ δυ-
 νάμει, δεσμῶν ἠλευθεράθησαν παραδόξως λυθέντες, ὧν κατεῖχοντο
 30 πέδων, ἀπειλᾶς φόνων τῶν ἀρχόντων, καὶ μαινομένων δήμων θυ-

ἀνέθεσαν ὅλα μὲ θάρρος στὰ κτίσματα τοῦ φίλου, ὅπως θέλησαν. Διέταξαν τὸν οὐρανὸ νὰ δώσει τροφή στοὺς πεινασμένους, καὶ ὁ οὐρανὸς ἔβρεξε μάννα γι' αὐτοὺς, ὅπως διατάχθηκε. Ἄλλοτε ἔκλεισαν τὸν οὐρανὸ γιὰ νὰ συνεπιστοῦν οἱ ἀγνώμονες, καὶ αὐτὸς ὑπακούοντας συγκράτησε τὴ βροχὴ ἐπὶ τρία χρόνια καὶ ἕξι μῆνες, σηκώνοντας τὸ βάρος τοῦ νεροῦ ποὺ λίγο-λίγο εἶχε συναχθεῖ μὲ τὸν χρόνον σὲ θάλασσα ποὺ κυοφοροῦσε, πειθαρχώντας σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν διέταξαν. Κάποτε ἔρριξε καὶ φωτιά κατὰ τὴ διάρκεια νύχτας, ὅταν διατάχθηκε νὰ κάψει μερικὸς μαρούς, καὶ χαλάζι ἐκσφενδόνησε ἄλλοτε, ἐναντίον ἄλλων παρανόμων μὲ εὐστοχες βολές, καὶ προκάλεσε μεγάλο θάνατον σ' αὐτοὺς, ἐπειδὴ τοῦ τὸ ὑπέδειξαν οἱ δίκαιοι ἐκεῖνοι μὲ ἓνα νεῦμα τους. Ἔσχισαν τὴ γῆ μὲ ἀνοιγμα μεγάλο καὶ κατέβασαν στὰ ἔγκατα τῆς γῆς τοὺς στασιαστές, μαζί μὲ τὶς σκηνές καὶ τὴν πολυάριθμην ἀγέλην τῶν ζώων τους. Μετέβαλαν τὸν βυθὸ τῆς θάλασσας σὲ στεριά, σὲ πλατὺ δρόμον γιὰ πεζοὺς, καὶ γῆ ἀνυδρῆ, στὴν ὁποία προηγουμένως τὸ νερὸ σπάνιζε, τὴν μετέβαλαν σὲ λίμνη μὲ ἄφθνον νερὸ πόσιμον. Πέρασαν ποταμοὺς χωρὶς νὰ βρέξουν τὰ πόδια τους, περπάτησαν μέσα σὲ καμίνι ἀναμμένο, καὶ δὲν γνώρισαν τὴ βλάβη τῆς φωτιᾶς, ἀντιμετωπίζοντας τὶς φλόγες σὰν νὰ ἦταν δροσερὸ νερὸ μὲ τὰ σώματά τους καὶ νικώντας τὸ καταστρεπτικὸ στοιχεῖον μὲ τὸ εὐκολόθραυστον. Παραδόθηκαν ὡς τροφή σὲ ἀγριεμένα θηρία, καὶ δὲ δοκίμασαν τὴν ἀγριότητά τους, καταπραΰνοντάς τα μὲ τὴν προσευχή, ἣ ὁποία τὰ δάμασε σὰν θελκτικὸ ἄσμα. Φωταγώγησαν τὸ πυκνὸ σκοτάδι μὲ μιᾶ στήλη φωτιᾶς. Συγκράτησαν τὸν μεσημεριάτικο καύσωνα, καλύπτοντας μὲ σκιά τὸ ὑπαιθρον γιὰ χάριν τῶν ὀδοιπόρων. Νερὸ πικρὸ καὶ αἴτιον ἀγωνίας στὴ γῆ, τὸ πρόσφεραν πόσιμον σὲ ἐκείνους ποὺ διψοῦσαν, καὶ κατάλληλον γιὰ καρποφορία σὲ ἐκείνους ποὺ κατοικοῦσαν στὴ χώρα ἐκείνη. Σὲ στεῖρες δώρισαν τὴν ἀπόκτηση παιδιῶν, καὶ ὅταν κάποια ἀπὸ αὐτὰ πέθαναν, τὰ ἀπέδωσαν σ' αὐτὲς ζωντανά. Ἀντιτάχθηκαν σὲ τυράννους ποὺ φροροῦνταν ἀπὸ μεγάλο ἀριθμὸ ἀνδρῶν, γελοιοποίησαν πολεμικὲς παρατάξεις, ἔτρεψαν σὲ φυγὴ φάλαγγες ἐχθρῶν ποὺ ἦταν παρατεταγμένοι σὲ μάχην, πέρασαν μέσα ἀπὸ ἐνέδρες ποὺ εἶχαν στήσει ἐχθροὶ χωρὶς νὰ πάθουν τίποτε, ἀπελευθερώθηκαν ἀπὸ τὶς φυλακές, ὅταν οἱ πόρτες τους ἀνοιξαν γιὰ χάριν τους μὲ ἀόρατη δύναμη, ἀπελευθερώθηκαν ἀπὸ τὰ δεσμά τους, ποὺ λύθηκαν μὲ τρόπο θαυματουργικόν, ἀπὸ τὶς χειροπέδες ποὺ τοὺς εἶχαν δεμένους,

μούς παρήλθον ἀκινδύνως, αἰεὶ πειῖραν οὐδενὸς οὐδέποτε λαβόντες ὄλως δεινοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Καὶ ταῦτα πάντα, καὶ τούτων πλείονα τοῖς δικαίοις ὑπῆρξεν ἐ-
 5 κείνοις, ὅτι καὶ κοσμικῶν ἀπηλλαγμένοι πολυπλόκων φροντίδων,
 ἐθρήσκον ἀπερισπάστῳ προσεδρία τὸ θεῖον τῇ πρὸς αὐτὸ παρη-
 σία πρὸς τὸ ἐπιτάττειν αἰδέσμοι πάσῃ τῇ κτίσει γενόμενοι. Μηνύει
 τίνες οὗτοι ἢ τῆς Γραφῆς ἱστορία, καὶ τὰ ὀνόματα κατὰ χώραν ἐκ
 τῶν πράξεων δῆλα ποιεῖ ἐκάστῳ θαύματι ἕκαστον τοῖς μαθεῖν βου-
 10 λομένοις γνωρίζουσα. Καὶ μακρὸν ἂν εἶη νῦν καὶ παρέλκον ἅμα κα-
 ταριθμεῖν τούτους τῷ λόγῳ φανεροὺς ὄντας, καὶ τοῖς οὐ πάνυ σπου-
 δαίως ἐντυγχάνουσι τῇ θεῖᾳ Γραφῇ, τέρψιν δὲ τῇ μελέτῃ ποιούμενοις
 καὶ ἀπαγωγὴν ἴσως λυπηρῶν ἐνθυμήσεων. Οἷς γὰρ πεφροντισμένως
 πονεῖται τὸ ἔργον, τούτοις καὶ πρὸς θεωρίαν χρησιμεύει ἢ λέξις, τοῖς
 15 νοήμασι προσασχολοῦσα τὸν νοῦν, καὶ ἄλλοις ἄλλοτε ῥητοῖς αὐτὸν
 χειραγωγοῦσα πρὸς σύνεσιν τοῦ ὑπαντῶντος ἀκολούθως αἰεὶ διαδε-
 χομένου τὴν τοῦ παρελθόντος μέριμναν, καὶ ταύτην παρατείνοντος
 ἕως ἀφεδρεύει τὰ κινουῦντα τὴν ἐννοίαν, πλατύνοντα τὴν φιλοσοφί-
 αν ὀσημέραι προκόπτουσιν αὐτήν, καὶ ἄγοντα ἐνθέσμως ἐφ' ὅπερ
 20 ἐπέγεται τέλος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Ἴστε δὲ καὶ τοὺς τῆς νέας προθήκης ἀκτήμονας, Ἰωάννην τὸν
 πρόδρομον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸν χορὸν τῶν ἀποστόλων ὁμοῦ, ἐξ ὧν
 ὁ μοναδικὸς ἤρξατο βίος, ὅπως ὁ μὲν οἰκεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν ἔρημον
 25 εἴλετο ἀκρίδας ἐσθίων καὶ μέλι ἄγριον, ἐνδύματι δὲ χρησάμενος ἐκ
 τριχῶν πεποιημένῳ καμήλου, οἱ δὲ Κυριακῇ παραινέσει πεισθέντες
 ἐνὶ χιτωνίσκῳ ἐστοίχησαν, καὶ τροφῇ τῇ πρὸς ὄραν εὕρισκομένη

πέρασαν χωρίς κίνδυνο τις ἀπειλές φόνων τῶν ἀρχόντων καὶ τὴν ὀργὴν λαϊκῶν μαζῶν, χωρίς ποτὲ νὰ ὑποστοῦν κανένα ἀπολύτως δεινό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 20ο

Καὶ αὐτὰ ὅλα, καὶ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ συνέβησαν στοὺς δίκαιους ἐκείνους, ἐπειδὴ, ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τις πολὺπλοκες κοσμικὲς φροντίδες, τηροῦσαν τὰ θρησκευτικὰ τους καθήκοντα μὲ ἀπερίσπαστη προσκόλλησι κοντὰ στὸν Θεό, καὶ μὲ τὸ θάρρος ποὺ εἶχαν σ' αὐτόν, ἔγιναν σεβαστοὶ στὸ νὰ διατάζουν ὅλη τὴν κτίσι. Ἡ ἐξιπόρηση τῆς Γραφῆς ἀναφέρει ποιοὶ εἶναι αὐτοί, καὶ κάνει γνωστὰ τὰ ὀνόματά τους κατὰ χώρα, φανερώνοντας ἀπὸ τις πράξεις του τὸν καθένα μὲ κάθε θαῦμα σ' αὐτοὺς ποὺ θέλουν νὰ μάθουν. Καὶ θὰ ἦταν μακρὺς ὁ κατάλογος τώρα καὶ περιττὸς νὰ ἀπαριθμήσουμε ὅλους αὐτούς, ἀφοῦ εἶναι γνωστοὶ στὴν ἁγία Γραφή, ἀκόμα καὶ σ' ἐκείνους ποὺ δὲν τὴ διαβάζουν μὲ πολλὴ προσοχή, καὶ μὲ τὴ μελέτη προξενοῦν εὐχαρίστησι καὶ ἀπομάκρυνσι ἀπὸ τις θλιβερὲς ἀναμνήσεις. Γιατὶ σ' αὐτοὺς ποὺ κάνουν τὸ ἔργο αὐτὸ μὲ πολλὴ προσοχή, σ' αὐτοὺς καὶ ἡ κάθε λέξι χρησιμεύει στὸ νὰ γνωρίσουν βαθύτερα τὰ γεγονότα, ἀπασχολώντας τὸν νοῦ μὲ τὰ νοήματά τους καὶ χειραγωγώντας τον μὲ διαφορετικὲς κάθε φορὰ ἀναφορὲς στὴν κατανόησι αὐτοῦ ποὺ συναντᾷ παρακάτω, τὸ ὁποῖο διαδέχεται πάντοτε τὴ φροντίδα ἐκείνου ποὺ ἔχει ἤδη περάσει, καὶ αὐτὴ τὴ φροντίδα τὴν παρατείνει μέχρι ἐκεῖ ποὺ τελειώνουν αὐτὰ ποὺ θέτουν σὲ ἐνέργεια τὴ σκέψι, πλατύνοντας τὸν ἐνάρετο τρόπο ζωῆς ποὺ κάθε μέρα προκόβει, καὶ ὀδηγώντας δίκαια σ' αὐτὸ ποὺ διάζεται νὰ φτάσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 21ο

Γνωρίζετε ὅμως καὶ τοὺς ἀκτῆμονες τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸν Ἰωάννη, τὸν Πρόδρομο τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὀλόκληρο τὸν χορὸ τῶν Ἀποστόλων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἄρχισε ὁ ἀσκητικὸς βίος, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ πρῶτος ἀπὸ μόνος του προτίμησε νὰ κατοικεῖ στὴν ἔρημο, τρώγοντας τις τρυφερὲς κορφὲς βλαστῶν καὶ μέλι ἄγριο καὶ φορώντας ἔνδυμα φτιαγμένο ἀπὸ τρίχες καμήλας, ἐνῶ οἱ Ἀπόστολοι, πιστεύοντας στὴν παραίνεσι τοῦ Κυρίου, φοροῦσαν ἓνα χιτῶνα καὶ ἔτρωγαν ὅ,τι εὑρίσκαν

ὅπουδῆποτε, οὐδὲν κτησάμενοι ὡς ἐδιδάχθησαν ὅλως ἕως ῥάβδου, καὶ πῆρας τῶν μάλιστα διὰ πολλὰ τοῖς ὁδίταις χρησίμων, ἵνα μὴ τούτοις τάχα δοκοῦντες θαρρεῖν τὴν ἐπὶ Θεὸν ἀμβλύνωσιν ἐλπίδα, ἀφανῶς συμπραττούσης ἀλογοῦντες δυνάμεως, ἥτις τοῖς εὐλόγοις
 5 καὶ πιθανοῖς συμμερίζεσθαι τὴν κηδεμονικὴν οὐκ ἀνέχεται χάριν, γυμνὴν δὲ παντὸς προκαλύμματος ταύτην ἐπιδείκνυσθαι βούλεται, τὴν πρὸς τὰ εἰκότα καὶ τὰ ἀληθῆ μεριζομένην ὁμοίως τῶν ἀνθρώπων εὐχέρειαν πρὸς ἑαυτὴν ἐπιστρέφουσα, καὶ οὐκ ἔῴσα περιέλκεσθαι τοῖς νομιζομένοις αὐτῇ συνεργεῖν πρὸς τὴν τῶν οἰκονομουμέ-
 10 νων ἀσφάλειαν.

Ἄλλ' ἄρα μὴ τῇ τῶν ἀγίων διηνεκεῖ περὶ τὸ Θεῖον ἀσχολία τῆς ἀπὸ Ἀδελφίου τοῦ τῆς Μέσης τῶν ποταμῶν, καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ πρὸς ὀλίγον τὴν βασιλευομένην Κωνσταντινούπολιν θολώσαντος, ἀργίας ἀνοίγωμεν θύραν προκαλύμμα τῆς περὶ τὴν ἐργασίαν ὀκνη-
 15 ρίας τὸ διὰ παντὸς δοκεῖν προσκαρτερεῖν τῇ προσευχῇ πεποιημένοις, καὶ νέοις παισὶ καὶ ἀνδράσι σφριγῶσιν ἔτι κατὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ σώματος, καὶ ταύτην πολλοῖς ὀφείλουσι καταλῦσαι πόνοις νομοθετήσασιν τὸ μὴ ἐργάζεσθαι τῇ ἀνέσει καὶ τὰ πάθη αὐτοῖς ἐπεγεύρασι, καὶ τῷ λογισμῷ παρασχοῦσιν ἄδειαν ταῖς τούτων ὑλαῖς ἐνευκαιρεῖν,
 20 ἕως ἂν ἡ δοκοῦσα προσευχῇ, οὐκ οὔσα δὲ τοῦτο ὅπερ λέγεται, πάντῃ ἀπόληται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ΄.

Τῶν δὲ σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν ὑπόμνησις ὀχληρά, οὐ μόνον οὐ συγχαροῦσα προσομιλεῖν τῷ Θεῷ, ἀλλὰ καὶ φαντασίαις ἐνθυμήσεων
 25 ἰσχυρῶν ῥυτιοῦσα τὸν δοκοῦντα προσεύχεσθαι νοῦν. Προσκαρτερεῖν μὲν γὰρ καλὸν τῇ προσευχῇ καὶ τὸν νοῦν γυμνάζειν εἰς ὁμιλίαν Θεοῦ, τοσοῦτον δέ, ὅσον τὸν τῆς εἰρήνης μὴ ποιῆσαι πολέμου καιρὸν, μηδὲ τῇ παρὰ τὸ δέον ἐκτάσει τοῦ χρόνου δοῦναι παρεῖδυσιν τοῖς πολεμίοις πάθεσιν αἰχμαλωτεύειν ἔθος ἔχουσι τοὺς λογι-
 30 σμοὺς πρὸς ἀτόπους ἐννοίας καθάπερ ἱεροῦ ἀποσπακμένους ἀσύλου τῆς προσευχῆς, καὶ τυραννικῶς ἀγομένους ἐπὶ τὸ σαφρόνημα τῆς

προσωρινὰ ὅπουδήποτε, χωρὶς, ὅπως διδάχθησαν, νὰ ἀποκτήσουν τίποτε ἀπολύτως, ἀκόμα οὔτε ραβδί, καὶ κυρίως σακκίδια, πού εἶναι πολὺ χρήσιμα στοὺς ὁδοιπόρους, προφανῶς γιὰ νὰ μὴ δείχνουν ὅτι στηρίζονται σ' αὐτά, καὶ περιορίσουν τὴν ἐλπίδα στὸν Θεό, περιφρονώντας τὴ δύναμη πού τοὺς βοηθοῦσε χωρὶς νὰ φαίνεται, ἢ ὁποῖα δύναμη δὲν ἀνέχεται νὰ μοιράζεται τὴν προστατευτικὴ χάρη, ἀλλὰ θέλει νὰ τὴ δείχνει ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε προκάλυμμα, παίρνοντας πίσω στὸν ἑαυτὸ τῆς τὴν εὐκολία πού μοιράζεται στοὺς ἀνθρώπους γι' αὐτά πού εἶναι δίκαια καὶ γνήσια, καὶ δὲν τὰ ἀφήνει νὰ σύρονται ἐδῶ κι' ἐκεῖ, ἀπὸ ἐκείνους πού νομίζουν ὅτι τὴ βοηθοῦν, στὴν ἐξασφάλιση αὐτῶν πού μοιράζονται.

Ἄλλὰ βέβαια νὰ μὴ φτάσουμε στὸ σημεῖο μὲ τὴ διαρκῆ ἀσχολία τῶν ἀγίων μὲ τὸν Θεό, ὅπως ἐκείνη τοῦ Ἀδελφίου τοῦ Μεσοποταμανοῦ καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ ὁποῖος τάραξε γιὰ λίγο τὴ βασιλεύουσα Κωνσταντινούπολη, νὰ ἀνοίγουμε τὴν πόρτα τῆς ἀργίας, χρησιμοποιώντας σὰν πρόφαση πρὸς ἀποφυγὴ τῆς ἐργασίας τὸ ὅτι πρέπει διαρκῶς νὰ ἀσχολούμαστε μὲ τὴν προσευχὴ, οἱ ὁποῖοι νομοθέτησαν γιὰ τὰ νεαρὰ παιδιά καὶ τοὺς ἀνδρες, πού εἶναι γεμάτοι ἀκόμα ἀπὸ τὸ σφρῖγος τῆς σωματικῆς τους δύνამης καὶ πρέπει νὰ ὑποτάξουν αὐτὴν μὲ πολλοὺς κόπους, νὰ μὴ ἐργάζονται, διεγείροντας μὲ τὴν ἄνεση σ' αὐτοὺς καὶ τὰ πάθη, καὶ δίνοντας τὴν εὐκαιρία στὸν λογισμό τους νὰ καταγίνεται μὲ τὰ ὑλικά πού τροφοδοτοῦν αὐτά, μέχρι πού ἡ φαινομενικὴ προσευχὴ, πού δὲν εἶναι αὐτὸ πού λέγεται, νὰ χαθεῖ ἐντελῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 22ο

Ἡ ἐνοχλητικὴ ὁμως ἀνάμνηση τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν ὄχι μόνο δὲν ἐπιτρέπει νὰ συνομιλοῦμε μὲ τὸν Θεό, ἀλλὰ ρυπαίνει καὶ μὲ φανταστικὲς ἀναμνήσεις αἰσχυρῶν πραγμάτων τὸν νοῦ, πού νομίζει ὅτι προσεύχεται. Γιατὶ εἶναι βέβαια καλὸ νὰ ἐπιμένουμε στὴν προσευχὴ καὶ νὰ ἀσκοῦμε τὸν νοῦ μας στὴ συνομιλία μὲ τὸν Θεό, ἀλλὰ τόσο, ὅσο νὰ μὴ κάνουμε τὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης καιρὸ πολέμου, οὔτε μὲ τὴν παράταση τοῦ χρόνου τῆς προσευχῆς πέρα ἀπὸ τὸ κανονικόν, νὰ δώσουμε εὐκαιρία στὰ ἐχθρικά πάθη νὰ παρεισφρῦσουν, τὰ ὁποῖα συνηθίζουν νὰ αἰχμαλωτίζουν τοὺς λογισμοὺς σὲ ἀπρεπεῖς σκέψεις, ἀποσπώντας τους ἀπὸ τὸ ἱερὸ ἄσυλο τῆς προσευχῆς, καὶ ὀδηγώντας τους βίαια στὸ φρόνημα

σαρκός, ἐκεῖνα λοιπὸν διεξερχομένους τοῖς λογισμοῖς, ἅπερ ἐκεῖνο κρατοῦν διαίεται λέγειν.

Τίς οὖν προσευχὴν τῶν εὐφρονούτων ταύτην ἐρεῖ τὴν μάχην τῶν ἐναντίων ἀλλήλοις καὶ ἀμφηρίστων λογισμῶν, ὅταν οὗτος τὰ
 5 δοκοῦντα ἀντιλέγῃ ἐκεῖνω, κάκεινος φιλονεικεῖ πείθειν ὃ βούλεται, καὶ ἕκαστος ἕως φανεραῆς νίκης ἀντιτάττηται τῷ ἑτέρῳ, καὶ μὴ πυγμὴν ἢ πόλεμον παγκράτιον, καὶ εἴθε κἂν οὕτω, καλῶς γὰρ εἶχεν ἐστάναι καὶ ἀθλεῖν πρὸς τὰ ὀχλοῦντα καὶ μὴ δίκην ἀργυρωνήτων ἔλκεσθαι οὐδὲν ἀντιλέγοντας. Πολλάκις γὰρ ἀποσπώμενοι τῶν λό-
 10 γων τῆς προσευχῆς, ἐπόμεθα τοῖς ἄγουσι λογισμοῖς οὐκ ἀνανεύοντες οὐδὲ δυσχεραίνοντες, ὅπερ ἦν γνώμης οὐ συναινούσης τοῖς προ-
 τρεπομένοις ἐπὶ τὰ μὴ καθήκοντα, καὶ τὸ μὲν σχῆμα δείκνυσι προσ-
 ευχῆς (κεκλικότες γὰρ ἐπὶ τὰ γόνατα, τοῦτο τοῖς ὁρῶσι φαινόμεθα),
 τῇ δὲ ἐννοίᾳ τὰ τέρποντα φανταζόμεθα, φίλοις εὐμενῶς διαλεγόμε-
 15 νοι, ἐχθροῖς μετ' ὀργῆς λοιδορούμενοι, ἐστιωμένοις συνευωχούμενοι, τοῖς προσήκουσιν οἰκοδομοῦντες, φυτεύοντες, ὁδοιποροῦντες, ἐμπο-
 ρευόμενοι, πρὸς ἱερωσύνην ἐλκόμενοι διὰ, οἰκονομοῦντες τὰ τῶν ἐγ-
 κεχειρισμένων Ἐκκλησιῶν μετ' εὐλαβείας πολλῆς, καὶ τούτων διεξε-
 20 οῖδε πρὸς ἕκαστον τὴν γνώμην διατιθέναι τὸ πάθος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ.

Προσευχὴ δὲ οὐ βούλεται τοῦτο, ἀλλ' ἔχει τὸν νοῦν παντὸς κα-
 θαρὸν τοιούτου νοήματος, οὐ παρενθυμούμενον, ἀλλ' ὅτι κἂν ἢ λίαν
 σεμνόν, παρὰ τὸ προκείμενον, οὐδὲ γηῖνου πράγματος λαμβάνει αἵ-
 25 σθησιν. Θεοληπτούμενον δὲ ὡςπερ καὶ ἐξεστῶτα τῶν συνήθων καὶ
 φίλων τῷ σώματι, ἐκεῖ ἔνθα καὶ ἀσχοληθῆναι προέθετο τὴν ἔντευξιν
 μετ' εὐλαβείας ποιούμενος καὶ τοσοῦτον ἢ πρὸς αὐτὸν ἀσχολία μέ-
 τρον ἔχεται, ὅσον ἀπερισπιάστως ἕκαστον προσεδρεύειν ἢ ἡσκημένη
 ἐξίς παρασκευάσαι παρέχουσα. Μὴ τοίνυν ἀπατῶν ἐξέστω τοὺς ἀκε-

τῆς σάρκας, ὥστε νὰ μελετοῦμε μὲ τοὺς λογισμοὺς μας ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα τὸ φρόνημα τῆς σάρκας ποὺ κυριαρχεῖ μᾶς ἀναγκάζει νὰ λέμε.

Ποιὸς λοιπὸν ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἶναι λογικοὶ θὰ ὀνομάσει προσευχὴ αὐτὴ τῆ μάχη τῶν ἀμφίβολων λογισμῶν μεταξὺ τους, ὅταν ὁ ἓνας ἀντικρούει αὐτὰ ποὺ θεωρεῖ σωστὰ ὁ ἄλλος, καὶ ἐκεῖνος ἀγωνίζεται νὰ τὸν κάνει νὰ πιστέψει αὐτὸ ποὺ θέλει, καὶ ὁ καθένας ἀντιτάσσεται στὸν ἄλλο μέχρι τῆς τελικῆς νίκης, χωρὶς νὰ γίνεται πυγμαχία ἢ πόλεμος πάλης, μακάρι νὰ γινόταν ἔτσι, γιατί θὰ ἦταν καλὸ νὰ ἀρχίζαν ἓνα τέτοιον ἀγῶνα ἐναντίον αὐτῶν ποὺ ἐνοχλοῦν, καὶ νὰ μὴ σύρονται σὰν δοῦλοι ἐξαγορασμένοι μὲ χρήματα χωρὶς νὰ προβάλλουν ἀντίρρηση. Γιατί πολλές φορές, ἀποσπῶμενοι ἀπὸ τὰ λόγια τῆς προσευχῆς, ἀκολουθοῦμε τοὺς λογισμοὺς ποὺ μᾶς ὀδηγοῦν χωρὶς νὰ προβάλλουμε ἀρνηση οὔτε νὰ δυσανασχετοῦμε, κάτι ποὺ θὰ ἔδειχνε ὅτι δὲν συμφωνοῦμε μὲ αὐτοὺς ποὺ μᾶς προτρέπουν πρὸς ἐκεῖνα ποὺ δὲν εἶναι πρέποντα, καὶ ὅτι φαινομενικὰ προσευχόμαστε. Γιατί, ὄντας γονατισμένοι, αὐτὸ δείχνουμε σ' αὐτοὺς ποὺ μᾶς βλέπουν, ἐνῶ μὲ τὸν νοῦ μας φανταζόμαστε αὐτὰ ποὺ μᾶς εὐχαριστοῦν/μιλώντας εὐχάριστα μὲ φίλους, κατηγορώντας μὲ ὀργὴ τοὺς ἐχθροὺς, συμμετέχοντας σὲ συμπόσια μαζὶ μὲ ἄλλους, χτίζοντας μαζὶ μὲ τοὺς συγγενεῖς μας, φυτεύοντας, βαδίζοντας, ἀσκώντας ἐμπόριο, συρόμενοι μὲ τὴ βία στὴν ἱερωσύνη, διευθετώντας τὰ ζητήματα τῶν Ἐκκλησιῶν ποὺ μᾶς ἐμπιστεύθηκαν μὲ μεγάλη εὐλάβεια, καὶ καταγινόμαστε μὲ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ, διευθετώντας τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἰπώθηκαν μὲ τέτοιο τρόπο, ἀνάλογο μὲ τὸ πῶς ρυθμίζει τὴ γνώμη τοῦ καθενὸς μας τὸ πάθος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 23ο

Ἡ προσευχὴ ὅμως δὲν θέλει αὐτό, ἀλλὰ νὰ ἔχει τὸν νοῦ καθαρὸν ἀπὸ κάθε τέτοια σκέψη, νὰ μὴ θυμᾶται τίποτε, ἔστω καὶ ἂν εἶναι πολὺ σεμνὸ, παρὰ μόνον αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται, οὔτε νὰ αἰσθάνεται κανένα γήινο πράγμα. Ἀλλὰ σὰν θεόπνευστος καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ συνηθισμένα καὶ ἀγαπητὰ στὸ σῶμα, βρίσκεται ἐκεῖ, ὅπου καὶ εἶχε τὴν πρόθεση νὰ ἀσχοληθεῖ, κάνοντας μὲ εὐλάβεια τὴν προσευχὴν, καὶ πρέπει νὰ εἶναι τόσο μεγάλη ἢ ἀπασχόλησή του μὲ αὐτόν, ὅσο ἐπιτρέπει στὸν καθένα ἢ ἐξασκημένη συνήθειά του νὰ ἀφοσιώνεται ἀπερίσπαστα στὴν προσευχὴ. Ἄς μὴ συνταράξουν λοιπὸν ἐξαπατώντας τοὺς πιὸ ἀδολοὺς, ποὺ

ραιότερους, τοῖς καὶ προσευχῆς καὶ ἀσκήσεως ὁμοίως ἀπείροις, καὶ
 φαντασίᾳ μείζονος ἔργου προστάττουσιν ἀνέχειν τοῦ δοκοῦντος ἐ-
 λάττονος. Σκοπὸς γὰρ αὐτοῖς μᾶλλον ὡς ἔοικε τὰ παρ' ἐτέρων ἐσθί-
 ει, οὐ σκυλλομένοις ταῖς χερσὶ, σεμνῇ τῇ περὶ τὴν προσευχὴν προ-
 5 φάσει τὰ τοῦ σώματος εὐπροσώπως ἐραυνομένοις ὀψώνια, ἢ ζῆν ὡς
 καὶ ψυχῇ συμφέρει καὶ σώματι. Ὁ μὲν γὰρ εἰς ἔργα καὶ προσευχὴν
 μερίζων τὸν χρόνον, ὡς ἔχει πρὸς τοῦτο, ἢ τοῦτο ἐπιτηδειότητος,
 δαμάζει μὲν τὸ σῶμα τῷ κόπῳ, καὶ τὰς ἀτάκτους ὁρμὰς αὐτοῦ πραῦ-
 νει πρὸς τὸ ἐπιεικέστερον, τὴν δὲ ψυχὴν συγκαμοῦσαν τῷ σώματι,
 10 καὶ ἐπιθυμοῦσαν ἀνέσεως ἐπὶ τὴν προσευχὴν ὡς κουφοτέραν ἄγει
 πρόθυμον καὶ ἀκμάζουσαν αὐθις τὴν δύναμιν. Παρηγορεῖται γὰρ
 αὐτὸ τὸ ἔργον ἀμείδουσα, καὶ μεταβαίνουσα ἀφ' ἐτέρου εἰς ἔργον,
 ὡς ἀλύει τῷ ἐνὶ ἐγχρονίζουσα, βαρυνομένη μονοτρόπῳ, χαίρουσα δὲ
 τῷ ποικίλῳ τῆς ἐργασίας, ὥσπερ ἀποτιθεμένη τὸν πόνον, οὐ λήγειν
 15 δοκεῖ, καὶ νεαρὰ προσιούσα ὡς ἀρχομένη τοῦ μέλλοντος

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.

Ὁ δὲ τὴν ῥαστώνην ἀγαπῶν τρέφει τῇ ἀργίᾳ τὰ πάθη καὶ ταῖς
 ἐπιθυμίαις δίδωσι καιρὸν τῇ ἀδείᾳ διακινεῖσθαι πρὸς ἃ πεφύκασι,
 καὶ μάλιστα ἐν καιρῷ προσευχῆς ὅτε συνεστραμμένος ὁ νοῦς ὅλος
 20 γίνεται τοῦ ὄχλουντος, ἐκεῖνα τοῖς λογισμοῖς διεξιὼν, ὥσπερ ἐπαγο-
 ρεύει τὸ ἐνδιαιτάμενον πάθος, ἀντὶ τοῦ προσομιλεῖν Θεῷ καὶ αἰτεῖν
 παρ' αὐτοῦ τὰ συμφέροντα, ἀνακινουῦντα τῆς ἀτιμίας ἐνθύμια· καὶ
 τοὺς λόγους τῆς προσευχῆς ἐκκλίνων εἰς λόγους πονηρίας ἢ ἀκα-
 θαροσίας, ἢ πρὸς ὃ ῥέψει τῆς διανοίας ἐπικρατῆσαν καὶ κατακεχη-
 25 μένον αὐτῇ πρὸς ἃ πεποίωται. Τοῦτο συμβαῖνον τοῖς τοιούτοις ὁ
 Παῦλος εἰδὼς, τὴν ἀργίαν διαβάλλει σπουδαίως, τὰ ἐξ αὐτῆς τικτό-
 μενα μεθοδικῶς ἀναστέλλων κακὰ. Φησὶ γάρ· «Παραγγέλλομεν ὑ-
 μῖν, ἀδελφοί, καὶ παρακαλοῦμεν ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ

εἶναι ἕξις ἀπειροὶ καὶ ἀπὸ τὴν προσευχὴ καὶ ἀπὸ τὴν ἀσκησιν, προστάζοντάς τους μὲ τὴν ἐκτέλεσιν δῆθεν ἀνώτερου ἔργου, νὰ ἐπιδίδονται σ' αὐτὸ πού θεωρεῖται κατώτερο. Γιατὶ σκοπὸς τους μᾶλλον, ὅπως φαίνεται, εἶναι νὰ τρῶνε αὐτὰ πού προέρχονται ἀπὸ ἄλλους, χωρὶς νὰ κουράζουσι τὰ χέρια τους, ἐξασφαλίζοντας μὲ εὐσχημο τρόπο τὶς προμήθειες γιὰ τὸ σῶμα, μὲ τὴν σεβαστὴ πρόφασιν τῆς προσευχῆς, παρὰ νὰ ζοῦν ὅπως συμφέρει καὶ στὴν ψυχὴ καὶ στὸ σῶμα. Γιατὶ αὐτὸς πού μοιράζει τὸν χρόνον τοῦ στᾶ χειρωνακτικὰ ἔργα καὶ στὴν προσευχὴν, ἀνάλογα μὲ τὴν δεξιότητα πού ἔχει γιὰ τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο ἔργο, δαμάζει τὸ σῶμα μὲ τὴν κόπωση, καὶ καταπραῖνει τὶς ἄτακτες ὁρμῆς τοῦ κἀνοντάς τὶς ἡπιώτερες, ἐνῶ τὴν ψυχὴν, πού κοπιᾶζει μαζὶ μὲ τὸ σῶμα καὶ ἐπιθυμεῖ κάποιαν χαλάρωσιν, τὴν ὀδηγεῖ πρόθυμη στὴν προσευχὴν πού εἶναι ἑλαφρότερη, καὶ μὲ ἀκμαῖες τὶς δυνάμεις τῆς. Γιατὶ παρηγορεῖται ἀλλάζοντας τὸ ἴδιον ἔργο καὶ πηγαίνοντας ἀπὸ τὸ ἓνα ἔργο σὲ ἄλλο, ἐπειδὴ στενοχωρεῖται ὅταν μένει γιὰ πολὺν χρόνον στὸ ἓνα, καὶ πλήττει μὲ τὴν μονότονον ἐργασίαν, ἐνῶ χαίρεται μὲ τὴν ποικίλην, σὰν νὰ ἀποβάλλει τὸν κόπον τοῦ ἔργου πού νομίζει πῶς τελείωσε, καὶ ἀνανεωμένη πηγαίνει στὸ μελλοντικὸν ἔργο τῆς σὰν ἀρχαρία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 24ο

Ἐκεῖνος ὅμως πού ἀγαπᾷ τὴν εὐκόλην ζωὴν τρέφει τὰ πάθη του μὲ τὴν ἀργίαν, καὶ δίνει σὶς ἐπιθυμίας τὴν εὐκαιρίαν μὲ τὴν ἀνεσιν νὰ διακινουῦνται σ' αὐτὰ πού εἶναι ἀπὸ τὴ φύσιν τους καμωμένες, καὶ μάλιστα σὲ ὥρα προσευχῆς, τότε πού ὅλος ὁ νοῦς εἶναι συγκεντρωμένος ἐναντίον ἐκείνου πού τὸν ἐνοχλεῖ, ἐξετάζοντας μὲ τοὺς λογισμοὺς του ἐκεῖνα πού ἀπαγορεύει τὸ πάθος πού κατοικεῖ μέσα του, καὶ ἀντὶ νὰ συνομιλεῖ μὲ τὸν Θεὸν καὶ νὰ ζητᾷ ἀπὸ αὐτὸν αὐτὰ πού τὸν συμφέρουν, ἀνακινεῖ μέσα του ἀναμνήσεις ἀτιμίας, καὶ μεταβάλλοντας τὰ λόγια τῆς προσευχῆς σὲ λόγια πονηρὰ ἢ ἀκάθαρτα, ἢ σ' αὐτὸ πού θὰ κλίνει τὸ πάθος κυριαρχώντας στὴ σκέψιν του καὶ χρησιμοποιώντας αὐτὴν ἐξολοκλήρου σ' αὐτὰ πού κλίνει τὸ ἴδιον τὸ πάθος. Γνωρίζοντας ὁ Παῦλος, ὅτι αὐτὸ συμβαίνει σὶς τύπους αὐτοῦ τοῦ εἴδους, κατηγορεῖ τὴν ἀργίαν πολὺν αὐστηρά, ἀνακόπτοντας μεθοδικὰ τὰ κακὰ πού γεννιῶνται ἀπὸ αὐτὴν. Γιατὶ λέγει· «Σᾶς παραγγέλλουμε, ἀδελφοί, καὶ σᾶς παρακαλοῦμε στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, νὰ ἀποφεύγετε

Χριστοῦ, στέλλεσθαι ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπα-
 τουήντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν παρέλαβον παρ' ἡμῶν. Αὐ-
 τοὶ γὰρ οἶδατε, πῶς δεῖ μμειῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν,
 οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ
 5 νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν,
 οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα τύπον ἑαυτοῦς δώμεν ὑμῖν πρὸς
 τὸ μμειῖσθαι ἡμᾶς καὶ γὰρ ὅτε ἤμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγέλλομεν
 ὑμῖν, ὅτι, «εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω». Ἀκούομεν γάρ
 τινας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως περιπατοῦντας, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ πε-
 10 ριεργαζομένους. Τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν
 διὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι τὸν
 ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσι».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'.

Πολλοῖς τεκμηρίοις αὐστηρὰν ποιῶν τὴν ἐπιτίμησιν· καὶ γὰρ
 15 ἀταξίαν τὴν ἀργίαν εἰπὼν, καὶ τό, «Μὴ ἐσθιέτω ὁ μὴ ἐργαζόμενος»
 προσθεῖς, καὶ ἑαυτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ἔργῳ μοχθοῦντα τύ-
 πον καὶ ὑπογραμμὸν δεδωκώς, καὶ τὸ μὴ αὐτοῖς ἐκείνοις, ἀλλ' ἐτέ-
 ροις ὑπὲρ αὐτῶν ἐγκαλεῖν, καὶ τὸ στέλλεσθαι ἀπ' αὐτῶν τοὺς ὑγιαί-
 νοντας, ὡς λομιάδει νόσῳ κεκρατημένους, πολλὴν καὶ δυσανάσχε-
 20 τον ἐνέφηγε τὴν ἀγανάκτησιν. Καὶ γὰρ ἐστὶν ὄντως ἀργία πολλοῖς
 πολλῶν αἰτία κακῶν, τῆ σχολῆ καὶ τὰ συνήθη αὔξουσα φαῦλα καὶ
 τὰ τέως ἀήθη διδάσκουσα· καινουργὸς γὰρ ἐστὶ καὶ πρὸς τὰ και-
 νοτομεῖν τὰ πονηρὰ πολλὴν ἔχει τὴν ἐπιτηδειότητα, καὶ καλῶς αὐ-
 τὴν διὰ τῶν εἰρημένων ὁ Παῦλος καὶ δι' ἐτέρων πλειόνων ἀποτρό-
 25 παιον δείκνυσι, καὶ φευκτὴν παρακαλῶν, ὀργιζόμενος, ἐπιτιμῶν.
 Καὶ πᾶσαν σχέσιν ἐπιτηδεύων πρὸς τὸ δυσωπῆσαι τοὺς, ὡς αὐτὸς
 ἔφη, ἀτάκτους μεθ' ἡσυχίας ἐργάζεσθαι, καὶ πρὸς τοὺς ἔξω εὐσχη-
 μόνως περιπατεῖν, ἄγκυραν εἰδὼς τῆς διανοίας εἶναι τὸ ἔργον, ὁρ-
 μῶν παρασκευάζον αὐτὴν ἀσφαλῶς. Κἂν λαίλαπες πάντοθεν ἐπιπο-
 30 λάζωσι καὶ στρόβιλοι, ῥαγδαίοις πνεύμασιν ἀπειλοῦντες ναυάγιον,

κάθε ἀδελφὸν ὃ ὁποῖος διάγει ζωὴ ἄτακτη, καὶ ὄχι σύμφωνη μὲ τὴν παράδοση, τὴν ὁποία παρέλαβαν ἀπὸ μᾶς. Σεῖς οἱ ἴδιοι ξέρετε πῶς πρέπει νὰ μᾶς μμεῖσθε, γιατί δὲ ζήσαμε ἀργοὶ μεταξύ σας, οὔτε φάγαμε ψωμί δωρεὰν ἀπὸ κανέναν, ἀλλὰ μὲ κόπο καὶ μόχθο, νύχτα καὶ μέρα ἐργαζόμεσταν γιὰ νὰ μὴ ἐπιβαρύνουμε κανέναν ἀπὸ σᾶς, ὄχι ἐπειδὴ δὲν ἔχουμε αὐτὸ τὸ δικαίωμα, ἀλλὰ γιὰ νὰ σᾶς δώσουμε τὸν ἑαυτὸ μας παράδειγμα πρὸς μίμηση. Γι' αὐτὸ ὅταν ἤμασταν μαζί σας αὐτὴ τὴν ἐντολὴ σᾶς δίναμε, ὅτι, ἂν κάποιος δὲ θέλει νὰ ἐργάζεται, δὲν πρέπει καὶ νὰ τρώει. Γιατὶ ἀκοῦμε ὅτι μερικοὶ ἀπὸ σᾶς κάνουν ζωὴ ἄτακτη καὶ δὲν ἐργάζονται καθόλου, ἀλλὰ ἀσχολοῦνται μὲ ξένες ὑποθέσεις. Στους ἀνθρώπους αὐτοὺς παραγγέλλουμε καὶ παρακαλοῦμε διὰ τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, νὰ κερδίζουν τὸ ψωμί τους κάνοντας μὲ ἡσυχία μιὰ κάποια ἐργασία»³⁵.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 25ο

Κάνει αὐστηρὴ τὴν ἐπίπληξη μὲ πολλὰς ἀποδείξεις. Πράγματι, λέγοντας τὴν ἀργία ἀταξία, καὶ προσθέτοντας, ὅτι «αὐτὸς ποὺ δὲν ἐργάζεται νὰ μὴ τρώει», καὶ προβάλλοντας τὸν ἑαυτὸ του, ποὺ μοχθοῦσε μέρα καὶ νύχτα στὸ χειρωνακτικὸ ἔργο, ὡς τύπο καὶ ὑπόδειγμα, καὶ τὸ ὅτι δὲν κατηγορεῖ αὐτοὺς τοὺς ἴδιους, ἀλλὰ ἄλλους γιὰ τὴν ὠφέλεια αὐτῶν, καὶ τὸ νὰ τοὺς ἀποφεύγουν αὐτοὺς ὅσοι ἔχουν ὑγιὲς φρόνημα, ἐπειδὴ αὐτοὶ κατέχονται ἀπὸ μολυσματικὴ ἀσθένεια, ἔδειξε μεγάλη καὶ ἀνυπόφορη τὴν ἀγανάκτησή του. Γιατὶ πραγματικὰ ἡ ἀργία γιὰ πολλοὺς εἶναι αἰτία πολλῶν κακῶν, ἐπειδὴ μὲ τὴν ἀνάπαυση αὐξάνει καὶ τὰ συνηθισμένα κακά, καὶ διδάσκει αὐτὰ ποὺ μέχρι τότε ἦταν ἀσυνήθιστα. Γιατὶ εἶναι κακοποιός, καὶ ἔχει μεγάλη ἐπιτηδειότητα στὸ νὰ ἀνοίγει νέους δρόμους πρὸς τὰ κακά, καὶ πολὺ καλὰ ὁ Παῦλος μὲ ὅσα λέγει καὶ μὲ περισσότερα ἄλλα δείχνει ὅτι εἶναι ἀπαίσια, καὶ παρακαλεῖ νὰ τὴν ἀποφεύγουμε ὀργισμένος, λυπημένος, ἐπιπλήττοντας. Καὶ χρησιμοποιεῖ κάθε τρόπο γιὰ νὰ παρακινήσει τοὺς «ἀτάκτους», ὅπως ὁ ἴδιος λέγει, νὰ ἐργάζονται ἡσυχά, καὶ νὰ συμπεριφέρονται πρὸς τοὺς μὴ χριστιανούς μὲ κοσμιότητα³⁶, γνωρίζοντας ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι ἀγκυρα τῆς διάνοιάς μας, ποὺ τὴν βοηθᾷ νὰ ἀγκυροβολεῖ μὲ ἀσφάλεια. Κι ἂν ἀκόμα ἐπιτίθενται ἀπὸ παντοῦ τυφῶνες καὶ ἀνεμοστρόβιλοι, οἱ ὁποῖοι μὲ ἰσχυροὺς

36. Α' Θεσσ. 4, 11.

ἔστηκεν ἀκλινῆς αὕτη κατεχομένη, ὡς ἀγκύρα τῷ ἔργῳ, ὀλίγον μετεωρίζουσιν ἐπικυματίζουσα λογισμοῖς, ἀλλ' οὐκ ἀποσπασμένη πρὸς κίνδυνον, ἐπειδὴ τῶν ᾠθούντων πνευμάτων ἰσχυρότερός ἐστιν ὁ δεσμός.

5

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣ'.

Οὕτως οἱ προφάσει τοῦ δεῖν προσκαρτερεῖν τῇ προσευχῇ παραιτούμενοι τὸ τῶν χειρῶν ἔργον, οὔτε προσεύχονται, τῆς διανοίας οὐ δυναμένης ἀμετεωρίστως τετάσθαι πρὸς τὸ ποθούμενον, περισπώμενοι δὲ μετὰ τὸ μέτρον τῆς οἰκείας δυνάμεως περὶ πολλὰ οὐ καθήκοντα, καὶ τὸ σῶμα τρέφοντες γαῦρον καὶ ἀνεπιτήδειον ποιοῦσι πρὸς τὴν προσευχὴν αὐτῷ τούτῳ, ᾧ δοκοῦσι τῇ ἀργίᾳ παρέχειν τῇ ψυχῇ τὸ ἀμέριμον, ἐμπλέκοντες αὐτὴν λαβυρίνθῳ ἀδιεξοδεύτων λογισμῶν. Τὸ μὲν γὰρ σῶμα τῷ ἔργῳ κοπούμενον κατέχει πρὸς ἑαυτὸ τὴν διάνοιαν τῶν ὀφθαλμῶν οὐκ ἔλαττον παρεῖναι τῷ σπουδαζομένῳ ὀφείλουσαν, καὶ συνεργεῖν τούτοις πρὸς τὸ τῆς ἐνεργείας ἄπταιστον, ἀνιέμενον δὲ ῥέμβεσθαι αὐτῇ δίδωσιν ἄδειαν, ἐπεγειρομένων ἐν τῇ ἀνέσει τῶν παθῶν, καὶ πρὸς ἑκάστην ὑπόμησιν ἐπιθυμίας περισυρόντων αὐτὴν κεχειρωμένην ὥσπερ αἰχμάλωτον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'.

Εἰ τοίνυν παρὰ μὲν τῷ ἔργῳ ὁ νοῦς ἐντελῆ ποιεῖται τὴν ἐργασίαν, ἀπὸν δὲ πλημμελῆ ταύτην δείκνυσι, καὶ πολὺ ἀφεστῶσαν τοῦ δέοντος, πῶς ἔξει τὸ σύντονον καὶ ἀμετεώριστον ἐν τῇ προσευχῇ, τοῦ ταύτην εὐθύνοτος περισπασμένου τοῖς πάθεσι, καὶ συνεχῶς ἀποπίπτοντος, οὐ λέγω τῆς παντελοῦς ἐκστάσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ῥημάτων προσευχῆς. Ἔστι μὲν γὰρ προηγουμένη τῶν τελείων προσευχῆ ἀρπαγὴ τις τοῦ νοῦ, καὶ τῶν κατὰ τὴν αἴσθησιν ἐκστασις ὀλοσχερῆς στεναγμοῖς ἀλαλήτοις τοῦ πνεύματος ἐντυγχάνοντος τῷ Θεῷ τῷ βλέ-

20

άνεμους ἀπειλοῦν ναυάγιο, αὐτὴ (ἢ διάνοια) στέκεται ἀμετακίνητη πιασμένη γερὰ ἀπὸ τὸ ἔργο, σὰν ἀπὸ ἄγκυρα, ἐπιτρέποντας στοὺς λογισμοὺς νὰ λικνίζονται λίγο καθὼς κυματίζεται, ἀλλὰ δὲν ἀποσπᾶται, ὥστε νὰ κινδυνέψει, γιατί τὸ δέσιμό της εἶναι πιὸ ἰσχυρὸ ἀπὸ τὰ πνεύματα πού τὴ σπρώχνουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 26ο

Γι' αὐτὸ ἐκεῖνοι πού, μὲ τὴν πρόφαση ὅτι πρέπει νὰ ἐπιμένουν στὴν προσευχή, ἐγκαταλείπουν τὴ χειρωνακτικὴ ἐργασία, οὔτε προσεύχονται, γιατί ὁ νοῦς τους δὲν μπορεῖ χωρὶς περισπασμοὺς νὰ κατευθυνθεῖ πρὸς αὐτὸ πού ποθεῖ, καὶ ἔτσι περισπώμενοι μετὰ τὴν ἐξάντληση τῆς δυνάμης τους σὲ πολλὰ πού εἶναι ἀταίριαστα μὲ τὴν ιδιότητά τους, καὶ καὶ τρέφοντας τὸ σῶμα, τὸ κάνουν ὀρμητικὸ καὶ ἀνίκανο γιὰ προσευχή, μὲ αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ἴδιο, μὲ τὸ ὁποῖο νομίζουν ὅτι μὲ τὴν ἀργία θὰ δώσουν στὴν ψυχὴ τὴν ἡρεμία, μὲ αὐτὸ ἐμπλέκουν τὴν ψυχὴ σὲ ἓνα λαβύρινθο λογισμῶν χωρὶς διέξοδο. Γιατί τὸ σῶμα, πού μὲ τὴν ἐργασία κουράζεται, κρατᾶ στὸν ἑαυτὸ του τὸν νοῦ, ἐπειδὴ δὲν πρέπει νὰ εἶναι λιγώτερο ἀπὸ τὰ μάτια παρὼν σ' αὐτὸ πού κάνει, καὶ νὰ βοηθᾶ τὰ μάτια στὸ νὰ γίνει σωστὰ τὸ ἔργο. Ἐνῶ, ὅταν τὸ σῶμα εἶναι χαλαρωμένο, ἀφήνει τὸν νοῦ ἐλεύθερον νὰ περιπλανιέται, ἐπειδὴ μὲ τὴ χαλάρωση διεγείρονται τὰ πάθη, καὶ παρασύρουν τὸν νοῦ σὲ κάθε ἀνάμνηση ἐπιθυμίας, ὑποταγμένον σ' αὐτὲς σὰν νὰ εἶναι αἰχμάλωτος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 27ο

Ἄν λοιπὸν ὅταν ὁ νοῦς εἶναι παρὼν στὸ ἔργο κάνει τὴν ἐργασία τέλεια, ἐνῶ ὅταν ἀπουσιάζει ἢ ἐργασία μένει ἡμιτελής καὶ βρῖσκεται πολὺ μακριὰ ἀπὸ ἐκεῖ πού ἔπρεπε νὰ βρῖσκεται, τότε πῶς θὰ δείχνει ἐπιμονὴ καὶ θὰ μένει ἀσάλευτος στὴν προσευχή, ὅταν αὐτὸς πού τὴν κατευθύνει (ὁ νοῦς) ἀσχολεῖται μὲ τὰ πάθη, καὶ συνεχῶς πέφτει, δὲν λέγω μόνο ἀπὸ τὴν ἔκσταση τελείως, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὰ λόγια τῆς προσευχῆς. Γιατί ἢ προσευχὴ πού γίνεται ἀπὸ τοὺς τέλειους εἶναι μιὰ ἀρπαγὴ τοῦ νοῦ καὶ τέλεια ἀποκοπὴ του ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ πράγματα, καθὼς τὸ πνεῦμα τους μὲ ἀλάλητους στεναγμοὺς συνομιλεῖ μὲ τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος βλέπει

ποντι τὴν τῆς καρδίας διάθεσιν ἀναπτυσσομένην ὡσπερ ἐγγράμματον
 διβλίον, καὶ τύποις ἀφθόγγοις τὸ ἑαυτῆς ἐμφανίζουσιν βούλημα. Οὕ-
 τως ἕως τρίτου ὁ Παῦλος ἠρπάγη οὐρανοῦ, ὅστις εἴτε ἐν σώματι ἦν
 εἴτε ἐκτὸς σώματος, ἀγνοῶν ἦν οὕτως ἄλλοτε ἐν τῷ ναῷ προσευχόμε-
 5 νος ἐν ἐκστάσει γεγένηται, καὶ ἤκουσε τῇ τῆς καρδίας αἰσθήσει (τοῦ
 γὰρ σώματος ἡ ἀκοή μετὰ τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων ἤργει διὰ τὴν ἐκ-
 στασιν)· «Ἐξέλθε», λέγοντος τοῦ Κυρίου, «ἐντεῦθεν ἐν τάχει· οὐ γὰρ
 παραδέξονται σου μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ». Οὕτως ὁ Πέτρος ἀνελθὼν
 ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι, τὴν ὀπτασίαν τῆς ὀθόνης εἶδεν, ἐν ᾗ πάν-
 10 τα τὰ θηρία καὶ τὰ κτήνη καὶ τὰ ἔρπετὰ τῆς γῆς καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐ-
 ρανοῦ ὑπῆρχε τὴν διαφορὰν τῶν ἀνθρωπίνων δηλοῦντα καταστάσε-
 ων. Οὕτως ὁ παρὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἰωδ̄ παραδεικνύμενος ἔστηκεν
 ἰέραξ ἀναπετάσας τὰς πτέρυγας ἀκινήτως καθορῶντα πρὸς νότον, τῷ
 μὲν σχήματι τὸ συντεταγμένον τοῦ προσευχομένου, τῷ δὲ ὀνόματι τὸν
 15 ἱερόν νοῦν τούτου παραδηλῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ΄.

Δευτέρα δὲ μετὰ τὴν πρώτην ἐστὶ προσευχὴ τὸ λέγειν τὰ ῥήματα
 παρακολουθοῦντος τοῦ νοῦ μετὰ κατανύξεως καὶ εἰδότος, ᾧ προσά-
 γει τὴν δέησιν. Μεσολαβουμένη δὲ λογισμοῖς προσευχὴ καὶ πεφυρ-
 20 μένη φροντίσι σωματικαῖς μακρὰν τῆς τοῦ προσευχομένου ἀφέστη-
 κε καταστάσεως. Εἰ γὰρ αὐτὸς οὐκ ἀκούει ὁ προσευχόμενος ἑαυτοῦ
 τὰ πολλὰ μετεωριζόμενος, καὶ οὐκ εἰδὼς τίνα λέγειν ἔδοξε ῥήματα,
 πῶς ἔξει τὴν θεϊαν ἀκοὴν προσέχουσιν τούτοις, οἷς αὐτὸς προσέχειν
 περισιπώμενος οὐ δεδύνηται. Οἱ γὰρ λέγοντες, «Πρόσχες πρὸς τὴν
 25 δέησίν μου, καὶ ἐνώτισαι τὴν προσευχήν μου, καὶ γενηθήτω τὰ ὠτά
 σου προσέχοντα εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου», ὅλον τὸν νοῦν εἶ-
 χον ἐκεῖ σπουδαίως συνεστραμμένον, καὶ οὐ διαχεόμενον, ἐφ' ᾧ δια-
 χεισθαι καὶ σκιδνάσθαι τῶν ῥαθύμων ἀλωμένη εἶωθεν ἡ διάνοια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ΄.

30 Οὕτω μὲν οὖν εἶχεν ἡ τῶν ἀγίων ἀκτημοσύνη, ὡς μικρῷ πρό-

37. Β' Κορ. 12, 2.

38. Πράξ. 22, 18.

39. Πράξ. 10, 9 ε.

τῇ διάθεσιν τῆς καρδιᾶς νὰ ξεδιπλώνεται, σὰν γραμμένο βιβλίον, καὶ νὰ παρουσιάζει τὴ θέλησίν της. Ἔτσι ὁ Παῦλος ἀρπάχτηκε μέχρι τὸν τρίτον οὐρανόν, καὶ δὲν ἤξερε ἂν ἦταν μὲ τὸ σῶμα του ἢ χωρὶς τὸ σῶμα³⁷. Ἔτσι πάλι ἄλλοτε, καθὼς προσευχόταν στὸν ναόν, περιέπεσε σὲ ἔκσταση καὶ ἄκουσε μὲ τὴν αἴσθησιν τῆς καρδιᾶς του (γιατὶ ἡ ἀκοὴ τοῦ σώματος μαζί μὲ τίς ἄλλες αἰσθήσεις βρισκόταν σὲ ἀδράνεια λόγῳ τῆς ἔκστασης), τὸν Κύριον νὰ τοῦ λέγει· «Βγὲς ἔξω ἀπὸ ἐδῶ γρήγορα, γιατί δὲ θὰ δεχθοῦν τὴ μαρτυρίαν σου γιὰ μένα»³⁸. Ἔτσι ὁ Πέτρος, ὅταν ἀνέβηκε στὸ ἀνώγειον, εἶδε τὸ ὄραμα τοῦ σεντονιοῦ, στὸ ὁποῖον ὑπῆρχαν ὅλα τὰ θηρία καὶ τὰ ζῶα καὶ τὰ ἔρπετά τῆς γῆς καὶ τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ, πού συμβόλιζαν τὴ διαφορὰ τῶν ἀνθρώπινων καταστάσεων³⁹. Ἔτσι καὶ τὸ γεράκι πού ἐμφανίστηκε στὸν Ἰώβ σταλμένο ἀπὸ τὸν Θεόν, στάθηκε ἀκίνητον μὲ ἀνοιχτὰ τὰ φτερά του βλέποντας πρὸς τὸν νότον, συμβολίζοντας μὲ τὴ στάση του τὴν ἔντονη προσήλωσιν τοῦ προσευχομένου στὸ Θεόν, καὶ μὲ τὸ ὄνομα του τὸν ἱερὸν νοῦ τοῦ Ἰώβ⁴⁰.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 28ο

Δεύτερη μορφή προσευχῆς μετὰ τὴν πρώτη εἶναι ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποία ὁ νοῦς παρακολουθεῖ τὰ λόγια της μὲ κατάνυξιν, καὶ γνωρίζει σὲ ποιὸν ἀπευθύνει τὴ δέησιν. Ἐνῶ ἡ προσευχὴ πού διακόπτεται ἀπὸ λογισμοὺς καὶ εἶναι ἀνακατεμένη μὲ σωματικὰς φροντίδας, βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ τὴν ψυχικὴν κατάστασιν ἐκείνου πού προσεύχεται. Γιατί, ἂν αὐτὸς πού προσεύχεται δὲν ἀκούει τὸν ἑαυτό του, ἐπειδὴ περισπᾶται ὁ νοῦς του, καὶ δὲν γνωρίζει τί λόγια φαίνεται ὅτι λέγει, πῶς τὸ θεϊκὸ αὐτὸ θὰ προσέξει αὐτὰ πού δὲν μπορεῖ νὰ προσέξει ὁ ἴδιος, ἐπειδὴ ὁ νοῦς του περισπᾶται ἐδῶ κι' ἐκεῖ; Γιατί αὐτοὶ πού λένε, «Ἄκουσε μὲ προσοχὴν τὴ δέησίν μου καὶ τὴν προσευχὴν μου μὲ εὐνοϊκὰ αὐτιά»⁴¹, καὶ, «Εἶθε νὰ γίνουν τὰ αὐτιά σου προσεκτικὰ στὴ φωνὴ τῆς δέησός μου»⁴², εἶχαν στραμμένο ὀλόκληρον τὸν νοῦν τους ἐκεῖ ἀφοσιωμένον καὶ δὲν ἦταν διασκορπισμένον σ' αὐτὰ πού συνηθίζει νὰ διαχέεται καὶ νὰ διασκορπίζεται περιπλανώμενος ὁ νοῦς τῶν ὀκνηρῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 29ο

Τέτοια λοιπὸν ἦταν ἡ ἀκτημοσύνη τῶν ἁγίων, ὅπως λίγο πρὶν

41. Ψαλμ. 16, 1.

42. Ψαλμ. 129, 2.

σθεν εἴρηται, καὶ τσοαῦτα παρέσχεν αὐτοῖς, ὅσα κατὰ χώραν κατεί-
 λεκται. Ἔχει δὲ καὶ ἡ μέση πολὺ μετ' ἐκείνην τὸ χρήσιμον, τοῖς και-
 ροῖς καὶ τῇ ἀνάγκῃ τοῦ σώματος οὕσα κατάλληλος· εἰ γὰρ καὶ τῶν
 πρωτείων ἐστὶν ἀντιποιεῖσθαι οὐχ οἶά τε, οὔτε πρὸς τὴν ὑπερέχου-
 5 σαν ἀγωγήν ἰσοτιμίαν ἀνχεῖν, ἀλλὰ τὰ δευτερεῖα τῆς τιμῆς ἔχειν, καὶ
 τούτων παραχωρεῖν, τρίτη καὶ τετάρτη τάξει τῶν ἀμελεστέρως βιούν-
 των, οὐκ ἀνέχεται, οὐκ ἀπολειπομένη τοσοῦτον τῆς τελειότητος, ὅ-
 σον προέχει τῆς διαφορᾶς διαγωγῆς. Οἱ μὲν γὰρ πρῶτοι ἅγιοι ψυχῇ
 μόνη ἔζων, καὶ Θεῷ τῷ ταύτην ποιήσαντι, οὐδένα ποιούμενοι λόγον
 10 τοῦ σώματος, ὅθεν καὶ ἀμέριμον ἐν καιρῷ τὴν χρεῖαν εἶχον εὐπρε-
 πῆ, οὐκ ἀποτεθεῖσαν ἐν ἀποθήκαις καὶ παραγινομένην ὡς ἐκ ταμεί-
 ου πρὸς τὴν ἄραν ἐκ θείας βουλής. Οἱ δὲ μετ' αὐτοὺς τῆς ἀναγκαίας
 τοῦ σώματος παραμυθίας φροντίζοντες, καὶ ὅπως μὴ ἀμεληθὲν δια-
 φθαρῆ τὸ ζῶον παρὰ τὸ θέλημα τοῦ συνδήσαντος προθυμούμενοι,
 15 τοσοῦτον τῷ ἔργῳ κίχρῶσι τὰς χεῖρας, ὅσον τῇ ἀπαραιτήτῃ λειτουρ-
 γῆσαι ἀνάγκη· τὸ δὲ πλεόν τοῦ καιροῦ τῇ ψυχῆς σχολάζουσι ἐπιμε-
 λεία, προσευχαῖς καὶ ἀναγνώσμασι καὶ γυμνασίᾳ τῶν καθηκόντων
 τὴν ἐν τοῖς καλοῖς προκοπὴν αὐτοῖς ὡς ἔχει πραγματευόμενοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

20 Οἱ δὲ τούτων ἔσχατοι, σάρκες παντελῶς ὄντες, τῆς θεραπείας
 ὄλοι τοῦ γηϊνοῦ ἀνδριάντος γεγόνασι, γηπινοῦντες, κτηνοτροφούν-
 τες, ἐμπορευόμενοι, καὶ πᾶσαν ποριστικὴν μετερχόμενοι τέχνην, οὐχ
 ὅσα πρὸς τὴν ἐν σαρκὶ ζωὴν ἐπαρκῆ θέλοντες ἔχειν, ἀλλ' ὅσα δείκνυ-
 σιν αὐτοὺς τῶν ἐν περιουσίᾳ κομψῶν οὐκ ἐλάττονας, ἵνα κἀντεῦθεν
 25 φωνητιῶντες δειχθῶσιν, ἐπεὶ μὴ ἐκ πολιτείας ἐκτήσαντο τὸ ἐπίδο-
 ξον, ἐκ πολυτελείας ἑαυτοῖς, ὡς δοκοῦσι, μνώμενοι τὸ ἐπίσημον, καὶ
 τοῦτο σαφῶς ἑαυτοὺς τῆς ἀνοίας στηλιτεύοντες τῷ τὴν κατηγορίαν
 νομίζειν ἐγκώμιον, καὶ δοκεῖν ἐπὶ τούτοις καὶ θαυμάζεσθαι, ἐφ' οἷς
 εἰσι χλεύης καὶ γέλωτος ἄξιοι. Ὡς γὰρ τὰ ἡρμοσμένα ἐκάστῳ ἐπιτη-

εἰπώθηκε, καὶ τόσα πολλὰ τοὺς πρόσφερε, ὅσα ἀναφέρθηκαν στὴν ἀντίστοιχη θέση. Ὅμως καὶ ἡ μεσαία ἀκτημοσύνη, μετὰ ἀπὸ ἐκείνην, προσφέρει μεγάλη ὠφέλεια, ὅταν εἶναι κατάλληλη γιὰ τὶς περιστάσεις καὶ τὴν ἀνάγκη τοῦ σώματος. Γιατί, ἂν καὶ δὲν μπορεῖ νὰ διεκδικήσῃ τὰ πρωτεῖα, οὔτε νὰ καυχηθεῖ ὡς ἰσότιμη μὲ τὴν ἀνώτερη ζωὴ, ὡστόσο ἔχει τὸ δευτερεῖα τῆς τιμῆς καὶ δὲν δέχεται νὰ τὰ παραχωρήσῃ στὴν τρίτη καὶ τέταρτη θέση ἐκείνων πού ζοῦν μὲ περισσότερη ἀφροντισιὰ, ἐπειδὴ δὲν ὑστερεῖ τόσο πολὺ ἀπὸ τὴν τελειότητα, ὅσο προέχει σὲ διαφορὰ διαβίωσης ἀπὸ αὐτούς. Γιατὶ οἱ πρῶτοι ἅγιοι ζοῦσαν μόνο μὲ τὴν ψυχὴ καὶ τὸν Θεὸ πού τὴ δημιούργησε, χωρὶς νὰ κάνουν καθόλου λόγο γιὰ τὸ σῶμα, γι' αὐτὸ καὶ εἶχαν χωρὶς φροντίδα στὴν κατάλληλη ὥρα τὰ ἀπαραίτητα μὲ τρόπο κόσμιον, χωρὶς νὰ εἶναι τοποθετημένα σὲ ἀποθήκες, καὶ ἔρχονταν στὴν κατάλληλη στιγμή ἀπὸ τὴ θεϊκὴ βούληση, σὰν νὰ ἔθγαιναν ἀπὸ ἀποθήκη. Οἱ μετὰ ἀπὸ αὐτούς ὅμως, φροντίζοντας γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν ἀναγκῶν τοῦ σώματος, μὲ σκοπὸ νὰ μὴ φθαρεῖ τὸ ζῶο (σῶμα) παραμελούμενο, παρὰ τὴ θέληση ἐκείνου πού τὸ σύνδεσε μαζὶ μὲ τὴν ψυχὴ, χρησιμοποιοῦν τὰ χέρια τους στὴ χειρωνακτικὴ ἐργασία τόσο μόνο, ὅσο γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὴν ἀπαραίτητη ἀνάγκη τοῦ σώματος, ἐνῶ τὸν περισσότερο χρόνο τὸν διαθέτουν στὴ φροντίδα τῆς ψυχῆς, ἀγωνιζόμενοι μὲ προσευχὲς καὶ ἀναγνώσεις καὶ ἄσκηση σ' αὐτὰ πού ἐπιβάλλονται γιὰ τὴν πρόοδό τους σὰ καλὰ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 30ο

Καὶ οἱ τελευταῖοι ἀπὸ αὐτούς, ὄντας τελείως σαρκικοί, ἐπιδόθηκαν ὅλοι στὴν ὑπηρεσία τοῦ γήϊνου ἀγάλματος, καλλιεργώντας τὴ γῆ, ἀσκώντας τὴν κτηνοτροφία, τὸ ἐμπόριο, καὶ κάθε τέχνη πού μπορεῖ νὰ τοὺς προμηθεύσῃ, ὄχι ὅσα θὰ ἤθελαν νὰ ἔχουν μὲ ἐπάρκεια γιὰ τὴ σαρκικὴ ζωὴ τους, ἀλλὰ ὅσα τοὺς ἐμφανίζουν ὄχι κατώτερους ἀπὸ τοὺς πρὸ διακεκριμένους γιὰ τὴν περιουσία τους, ὥστε καὶ ἀπὸ αὐτὴν νὰ ἀποδειχθοῦν ἐπιδειξίεις, ἀφοῦ τὴ δόξα δὲν τὴν ἀπόκτησαν ἀπὸ τὴ ζωὴ τους, ἀλλὰ προσπαθώντας νὰ ἐξασφαλίσουν γιὰ τοὺς ἑαυτούς τους τὴ διάκριση μὲ τὴν πολυτέλεια, ὅπως πιστεύουν, διακηρύττοντας φανερὰ καὶ τοῦτο, τὴ μωρία τους νὰ νομίζουν ὅτι ἡ κατηγορία εἶναι ἐγκώμιο, καὶ νὰ πιστεύουν ὅτι θαυμάζονται γι' αὐτὰ, γιὰ τὰ ὁποῖα εἶναι ἄξιοι γιὰ χλευασμὸ καὶ γέλια. Γιατί, ὅπως αὐτὰ πού εἶναι συνδεδεμένα μὲ κάθε

δεύματι τῆς ἀποδοχῆς διδόασιν εὐλόγως τὰς ἀφορμάς, οὕτω τὰ μὴ καθήκοντα, κἂν ὥσιν ἐπ' ἄλλω ἐπαινετά, πολλὴν τὰ πρὸς ὃ μὴ ὠκείωται τὴν κατάγνωσιν ἔχει. Οὐδεὶς γοῦν κροβύλω χρυσῶ καὶ πολυτίμοις λίθοις ἐξησκημένον ἐπήνεσεν ἄνδρα, οὐδὲ πόρπην καὶ χλαῖναν περιθέμενον ἀποδέξατο γύναιον. Ὅν γὰρ ἀπένεμεν ἐκάστῳ κόσμον ἢ φύσις, οὗτος καινοτομία γλεῦθς ὑπόθεσις γίνεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ΄.

Τίσιν οὖν ἐν μεθορίῳ τῶν παρ' ἐκάτερά εἰσιν οἰκειότεροι; Πάντως οἷς μᾶλλον πλησιάζουσι τῷ ἔργῳ, καὶ τούτων κεκράγασι τὴν 10 συγγένειαν, ὧν ἐγγύς εἶναι τῷ θίῳ σπουδάζουσι. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ τὴν μεταίχιμίων ἔχουσι τάξιν, ἤδη καὶ ῥέπουσι ἐπ' ἄμφω ὁμοίως τῶν μὲν γὰρ ἡγουμένων εἰσὶν ὀπαδοί, τούτοις ἐπόμενοι καὶ νεαρῶ τῷ ἔχει αὐτῶν ἐπιδαίνοντες, τῶν δὲ ἐφυστεριζόντων καὶ τοσοῦτον ἀπέχουσι, ὅσον οἱ τρέχοντες τῶν βάδην ὀδευόντων, ἢ κατὰ χώραν μενόντων 15 κατ' ὀλίγον χωρίζονται. Τίς γὰρ τοῖς πολυύλοις κοινωνία πρὸς τοὺς ἀκτῆμονας; Τίς δὲ συμφωνία τοῖς τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσι πρὸς τοὺς φρονοῦντας τὰ τοῦ πνεύματος; Τίς μερὶς τοῖς ἀναφυρομένοις ἐν πράγμασι μετὰ τῶν ἀμερίμων δουλευόντων τῷ Θεῷ; Οὗτοι κατέλιπον ἀποστολικῶς, κἂν βραχέα ἦν ἃ ἐκέκτηντο, ἐκεῖνοι καὶ ἃ μὴ εἶχεν 20 ἐκτήσαντο. Οἱ μὲν ἡσυχάζουσιν ἔνδον ἐπιεικείας ἐπιμελούμενοι καὶ σεμνότητος, οἱ δὲ παγκρατιάζουσιν ὑπὲρ χρημάτων καὶ κτημάτων μαχόμενοι. Οἱ μὲν περὶ τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας νομίμως παλαίουσιν, οἱ δὲ περὶ τῶν γηϊνῶν τοῖς συγκεκτημένοις πολεμοῦσιν ὁμοίως παρ' αὐτῶν πολεμούμενοι· τοῖς μὲν 25 ὁ χρόνος δαπανᾶται εἰς μέριμναν σωτηρίας ψυχῶν, τοῖς δὲ πᾶς ὁ βίος μάλις ἀρκεῖ εἰς τὰς πολυτρόπους ἀσχολίας τοῦ σώματος μεριζόμενος. Οἱ μὲν εὐχαριστεῖν ἀπραγμόνῃ διοῦντες τοὺς ὀρώντας πα-

ἐπιτηδιότητα δίνουν, ὅπως εἶναι φυσικό, τὶς ἀφορμὲς τῆς ἀποδοχῆς τους, ἔτσι καὶ αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀνάρμοστα, καὶ ὅταν ἀκόμα σὲ ἄλλον εἶναι ἀξιέπαινα, προκαλοῦν μεγάλη περιφρόνηση σ' ἐκεῖνον ποὺ δὲν τοῦ εἶναι ταιριαστά. Κανένας δηλαδή δὲν θὰ ἐπαινοῦσε ἕναν ἄνδρα ποὺ φορεῖ χρυσὸν κρόβυλο καὶ πολύτιμα πετράδια, οὔτε θὰ παραδεχόταν γυναίκα ποὺ φορεῖ πόρπη καὶ χλαίνη. Γιατὶ τὰ στολίδια ποὺ ἡ φύση ἔδωσε στὸν καθένα (ἄνδρα καὶ γυναίκα), αὐτὰ τὰ ἴδια γίνονται αἰτία χλευασμοῦ ὅταν συμβαίνει καινοτομία στὸν τρόπο χρήσης τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 31ο

Μὲ ποιούς λοιπὸν ἀπὸ τοὺς δύο συγγενεύουν περισσότερο; Ὅπως δὴποτε μ' ἐκείνους στοὺς ὁποίους βρίσκονται πιὸ κοντὰ μὲ τὸ ἔργο τους, καὶ αὐτῶν τὴν συγγένεια διακηρύττουν, αὐτῶν τῶν ὁποίων ἐπιδιώκουν νὰ πλησιάσουν μὲ τὴ ζωὴ τους. Ὁχι δηλαδή, ἐπειδὴ κατέχουν τὴ μεσαία θέση, ὅτι καὶ κλίνουν καὶ πρὸς τοὺς δύο ἕξις. Γιατί, αὐτῶν ποὺ προηγοῦνται εἶναι ὀπαδοί, ἀκολουθώντας τους καὶ βαδίζοντας στὰ πρόσφατα ἴχνη τους, ἐνῶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ὑστεροῦν ἀπέχουν τόσο πολὺ, ὅσο ἐκεῖνοι ποὺ τρέχουν ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ προχωροῦν βαδίζοντας, ἢ ποὺ μόλις ἀποχωρίζονται ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ μένουν στὸν τόπο. Γιατὶ ποιά σχέση ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν πολλὰ ὑλικά ἀγαθὰ, μὲ τοὺς ἀκτήμονες; Καὶ ποιά συμφωνία μπορεῖ νὰ ὑπάρχει μεταξὺ αὐτῶν ποὺ φρονοῦν τὰ σαρκικά, μὲ αὐτοὺς ποὺ φρονοῦν τὰ πνευματικά; Ποιὸ μερίδιο μπορεῖ νὰ ἔχουν αὐτοὶ ποὺ ἀναμιγνύονται μὲ τὰ γῆινα πράγματα, μὲ αὐτοὺς ποὺ ἀπερίσπαστα ὑπηρετοῦν τὸν Θεό; Αὐτοὶ ἐγκατέλειψαν, ὅπως καὶ οἱ ἀπόστολοι, καὶ τὰ τυχὸν λίγα ποὺ κατεῖχαν, ἐνῶ ἐκεῖνοι ἀπέκτησαν καὶ αὐτὰ ποὺ δὲν εἶχαν. Αὐτοὶ ἔχουν ἐσωτερικὴ γαλήνη, καλλιεργώντας τὴν καλωσύνη καὶ τὴ σεμνότητα, ἐνῶ ἐκεῖνοι δίνουν ἀγώνα πάλης καὶ πυγμαχίας μαχόμενοι γιὰ χρήματα καὶ κτήματα. Αὐτοὶ παλεύουν μόνιμα γιὰ τὰ οὐράνια ἀγαθὰ μὲ τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, ἐνῶ ἐκεῖνοι πολεμοῦν γιὰ τὰ γῆινα ἀγαθὰ μὲ τοὺς συγκατόχους τους, καὶ πολεμοῦνται γιὰ τὸν ἴδιο λόγο ἀπὸ αὐτοὺς. Ἀπὸ τοὺς πρώτους ὁ χρόνος ἀφιερώνεται στὴ φροντίδα τους γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ψυχῶν, ἐνῶ τοὺς ἄλλους ὁλόκληρη ἡ ζωὴ μόλις τοὺς φτάνει μοιραζόμενη σὲς πολυποίκιλες ἀσχολίες τοῦ σώματος. Αὐτοὶ, ζώντας χωρὶς γῆινες φροντίδες, κάνουν αὐτοὺς ποὺ τοὺς βλέπουν νὰ τοὺς εὐχαριστοῦν, ἐνῶ ἐκεῖνοι

ρασκευάζουσιν, οί δέ βλασφημίας αἴτιοι τούτοις καθίστανται, οὐδέν τοῦ ἐπαγγέλματος πράττοντες ἄξιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ΄.

Τοῖς μὲν φησιν ὁ Παῦλος «Φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ»,
 5 λάμποντες πάντως τῷ ἐπισήμῳ τῆς πολιτείας καὶ ζήλου τοῖς βλέπου-
 σιν ἀγαθοῦ γινόμενοι πρόξενοι, τοῖς δέ, «Δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται τὸ
 ὄνομά μου», τῷ ἐπιτηδεύματι δηλονότι πράττοντας ἐναντία καὶ τὸ
 σχῆμα περιφέροντας ἀντιφθεγγόμενον τοῖς ἔργοις ὅθεν εἰκότως οἱ
 μὲν θαυμάζονται, οἱ δέ διαπτύονται· οἱ μὲν μακαρίζονται, οἱ δέ τα-
 10 λανίζονται· οἱ μὲν ἀγαπῶνται δικαίως, οἱ δέ μισοῦνται μῖσος οὐκ
 ἄδικον. Τίς γὰρ οὐκ ἀγαπήσειεν εἰκότως τὸν παντελῶς ἀποτεταγμέ-
 νον τοῖς ἔξω θεοῦ τοῖς καὶ τὸν ἀπράγμονα καὶ ἡσύχιον ἐλόμενον
 βίον; τίς οὐκ ἂν ἀγαπήσειε τεθηπῶς τὸν ἐκτρεπόμενον τὰς ἐριστικὰς
 τῶν συγκτήσεων καὶ τῶν ὁμοτέχνων ἀφορμὰς καὶ τῇ κατ' οἶκον
 15 ἐρημίᾳ, καὶ τοῦ δραῖσαί τι τῶν ἀνηκέστων καὶ τοῦ παθεῖν ὁμοίως ἐξι-
 στάμενον, τὸν μὲν οὔτε ὀχλοῦντα, οὔτε ὀχλούμενον, οὔτε ἀδικοῦντα,
 οὔτε ἀδικεῖν βουλόμενον, οὔτε ἀδικηθῆναι δυνάμενον; τὸ μὲν γὰρ
 οὐχ αἰρεῖται γνώμη κἂν δύνηται, τὸ δὲ οὐχ ὑφίσταται οὐ παρούσης
 ὑλῆς, εἰς ἣν ἀδικηθήσεται;

20

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ΄.

Τίς δὲ οὐ στυγνάσειε λόγον τὸν ἀπηλλάχθαι λέγοντα τοῦ βίου,
 καὶ τοῖς τούτου περισπασμοῖς ἐμπλεκόμενον, καταπεφρονηκέναι
 τοῦ κόσμου καυχόμενον καὶ τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων μανικῶς ἀντε-
 χόμενον; ὑπερορᾶν τῶν γηϊνῶν ἐπαγγελλούμενον, καὶ τοῖς ἔργοις
 25 ψευδόμενον τὴν ὑπόσχεσιν; χλεύην τὰ ἐν ἀνθρώποις τιθέμενον, ὡς
 φησι, δοκοῦν τὰ κομψά, καὶ σπουδάζοντα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων
 πλεον αὐτά; χαίρειν εἰπόντα τῇ ματαιότητι, καὶ οὐ κεχωρισμένον αὐ-
 τῆς σταυροῦ καὶ θάνατον τὴν ἀποταγὴν ὁμολογήσαντα, καὶ οὐδὲν
 νεκρώσεως τεκμήριον ἐπίδεικνύμενον; Ἐξηλθες ἐξ Αἰγύπτου, ὦ οὐ-

γίνονται αἵτιοι βλασφημίας ἀπὸ τοὺς ἄλλους, μὴ κάνοντας τίποτε ἀντάξιο τῆς ἰδιότητάς τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 32ο

Στοὺς πρώτους ὁ Παῦλος λέγει· «Φέγγετε στὸν κόσμον σὰν ἀστέρια»⁴³, ὅπως ἴσως ἐπειδὴ λάμπουν μὲ τὴν ἀξιόλογη ζωὴ τους, καὶ γίνονται παράδειγμα πρὸς μίμηση τοῦ καλοῦ σὲ ἐκείνους ποὺ τοὺς βλέπουν, ἐνῶ γιὰ τοὺς ἄλλους λέγει· «Ἐξαιτίας σας βλασφημεῖται τὸ ὄνομά μου»⁴⁴, ἐπειδὴ δηλαδὴ κάνουν τὰ ἀντίθετα ἀπὸ τὴν ἰδιότητά τους, καὶ περιφέρουν τὸ μοναχικὸ σχῆμα ποὺ εἶναι ἀντίθετο μὲ τὰ ἔργα τους. Γι' αὐτὸ δίκαια οἱ πρῶτοι θαυμάζονται, ἐνῶ αὐτοὶ περιφρονοῦνται. Οἱ πρῶτοι μακαρίζονται, καὶ αὐτοὶ ἐλεεινολογοῦνται. Οἱ πρῶτοι ἀγαπιοῦνται δίκαια, ἐνῶ αὐτοὶ μισοῦνται μὲ μῖσος ποὺ δὲν εἶναι ἄδικο. Γιατὶ ποῖος δὲ θ' ἀγαπήσει δίκαια αὐτὸν ποὺ ἀπαρνήθηκε ἐντελῶς τὶς κοσμικὲς ταραχὲς καὶ προτίμησε τὴν ἀμέριμνη καὶ ἡσυχὴ ζωὴ; Ποῖος δὲ θὰ ἀγαπήσει παρατηρώντας αὐτὸν ποὺ ἀποφεύγει τὶς ἐριστικὲς ἀφορμὲς τῶν συνιδιοκτητῶν καὶ τῶν ὁμότεχνων, καὶ ζώντας μόνος σὲ ἀπομακρυσμένο μέρος, βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ τοῦ νὰ κάνει ἢ νὰ πάθει κάτι ἀπὸ τὰ ἀνεπανόρθωτα, αὐτὸν ποὺ οὔτε ἐνοχλεῖ οὔτε ἐνοχλεῖται, οὔτε ἀδικεῖ, οὔτε θέλει νὰ ἀδικεῖ, οὔτε εἶναι δυνατὸν ν' ἀδικηθεῖ; Γιατὶ τὸ πρῶτο δὲν τὸ θέλει, ἀκόμα καὶ ὅταν μπορεῖ, ἐνῶ τὸ ἄλλο δὲν ὑπάρχει, ἀφοῦ δὲν ἔχει ὑλικά ἀγαθὰ στὰ ὁποῖα νὰ ἀδικηθεῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 33ο

Ποῖος ὅμως δὲ θὰ μισοῦσε αὐτὸν ποὺ λέγει ὅτι ἀπαρνήθηκε τὴν ζωὴν, καὶ ἐμπλέκεται σιτοὺς περισπασμούς αὐτῆς, αὐτὸν ποὺ καυχίεται ὅτι περιφρόνησε τὸν κόσμον, καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι προσκολλημένος μὲ μανία στὰ κοσμικὰ πράγματα; ποὺ ὑπόσχεται ὅτι θὰ περιφρονεῖ τὰ γήινα, καὶ μὲ τὰ ἔργα του διαψεύδει τὴν ὑπόσχεσή του; ποὺ χλευάζει, ὅπως λέει, αὐτὰ ποὺ φαίνονται σιτοὺς ἀνθρώπους εὐχάριστα, καὶ τὰ ἐπιδιώκει περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους; ποὺ ἀποχαιρέτισε τὴν ματαιότητα, καὶ δὲν ἀποχωρίζεται ἀπὸ αὐτήν, ποὺ ὁμολόγησε σταυρὸ καὶ θάνατο κατὰ τὴν ἀπάρνησή του τοῦ κόσμου, καὶ δὲν παρουσιάζει καμμιὰ ἀπόδειξη τῆς νέκρωσης; Βγήκες ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ἀνθρωπέ

44. Ἦσ. 52, 5. Ρωμ. 2, 24.

τος, τί σοί καί τῇ πλινθείᾳ λοιπόν; Ὀδοιπορεῖς τὴν ἔρημον ἐπὶ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἐπειγόμενος, τί ταῖς ματαίαις ἐγχρονίζεις φιλοπονίαις; Βραδύς ὁδίτης πρὸς τὴν μακρὰν ἀποδημίαν γινόμενος. Πολλῆς σπουδῆς χρήζει ὁ προκειμένος δρόμος, μὴ ἐμπλάζου ταῖς ἀνοδίαις, ἵνα μὴ ἐκπέσης τῆς καταπαύσεως. Ἐπέβαλες τῇ ἐχέτλῃ τοῦ ἀρότρου τὴν χεῖρα, τί στρέφη εἰς τὰ ὀπίσω ἀνεύθετος τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ γινόμενος; ἀφήκας τὸν ἐμπρησμόν τῆς Πενταπόλεως, τί περιδλέπη ποθῶν ἰδεῖν τὰ γινόμενα;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ΄.

10 Ἦρας τὸν σταυρόν, ἀκολουθεῖ Χριστῷ πάντα καταλιπὼν, πατέρα, πλοῖον, δίκτυα, καὶ πάσης ὄργανα τέχνης, καὶ μετὰ τούτων πᾶσαν σχέσιν καὶ μνήμην συγγενικὴν· πλεῖον γὰρ τούτων ἀπάντων φιλειῶσθαι θέλει ὧ̄ συνετάξω Χριστός ἀπέθανες σὺν αὐτῷ, συνετάφης αὐτῷ τὴν μακαρίαν τῆς ἀπαθείας ταφήν. Τί τὰ τῶν ζώντων πάλιν
15 ὑφίστασαι πάθη, πολλὴν φροντίδα τῆς σαρκὸς εἰς ἐπιθυμίας ποιούμενος; Ὀλίγησ χρήζει παραμυθίας τὸ σῶμα· ταύτην μερίμνα, ἐπειδὴ τέως συνδέδεσαι τούτῳ, ἵνα καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς ἔχῃς αὐτὸ συνεργόν, καὶ ἢ τῆς ψυχῆς μὴ ἐμποδίζηται προκοπή, τὸ πᾶν ἔχειν παρὰ μικρὸν θέλουσα τοῦ καιροῦ, καὶ μόλις ὀλίγου πρὸς ἀνάγκην ἀξιουμένη.
20 Βοῶν δέ τις ἐπιμελούμενος καὶ προβάτων ἀγέλας καθ' ἡμέραν μετρῶν, ἀμτέλους καὶ ἄλση καὶ λήϊα καὶ κήπους θεραπεύων ἀεὶ, οὐκ ἀρκοῦντος τοῦ ἡμερησίου διαστήματος πρὸς τὴν τούτων ὑπηρεσίαν, ποῦ ἦ πότε καιρὸν ἔξει μνήμης Θεοῦ; πότε ψαλεῖ; πότε προσεύξεται; πότε γυμνασία σχολάσει ἠθικῆς καὶ φυσικῆς
25 καὶ θεολογικῆς θεωρίας; Εἰ δὲ καὶ πάρεργον δυνηθεῖ τῶν πολλῶν ἔργῳ τούτο ποιήσασθαι σπανίως, πῶς καθαρὰν προσοίσει τῷ Δεσπότη τὴν δέησιν, τῆς διανοίας οὐκ ἀποσπασμένης ἐκείνων, ὧν πολλὴν ἔχει φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν; Πῶς κινήμασι παρακολουθήσει παθῶν, ὡς γνῶναι τὴν χθὲς καὶ σήμερον τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον ἢ χεῖρον
30 μεταβολῆς τὴν διαφορὰν; Πῶς λογισμῶν εὐρήσει μετεμπλοκάς ἄλ-

μου, γιατί ἐπιστρέφεις πάλι στήν πλινθοποιία; Βαδίζεις στήν ἔρημο καί βιάζεσαι νά φτάσεις στή γῆς τῆς ἐπαγγελίας· γιατί λοιπόν χάνεις τὸ χρόνο σου μὲ τὶς μάταιες ἐργασίες, καὶ γίνεσαι ἀργὸς ὁδοιπόρος σὲ μὴ πολὺ μακρινὴ ἀποδημία; Ὁ δρόμος ποὺ ἔχεις μπροστά σου χρειάζεται πολὺν ζῆλο, μὴ ἐμπλέκεσαι σὲ τόπους ποὺ δὲν ἔχουν δρόμο, γιὰ νὰ μὴ ξεφύγεις ἀπὸ τὸ τέρμα ποὺ θὰ σὲ ἀναπαύσει. Ἔβαλες τὸ χέρι σου στὴ λαβὴ τοῦ ἀρότρου· γιατί κοιτάζεις πίσω καὶ γίνεσαι ἀκατάλληλος γιὰ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, Ἐγκατέλειψες τὸν ἐμπρησμό τῆς Πενταπόλεως· γιατί κοιτάζεις τριγύρω ποθώντας νὰ δεῖς αὐτὰ ποὺ ἔγιναν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 34ο

Σήκωσες τὸν σταυρό, ἀκολούθησε τὸν Χριστὸ ἐγκαταλείποντας τὰ πάντα, πατέρα, πλοῖο, δίκτυα καὶ ὅλα τὰ ἐργαλεῖα τῆς δουλειᾶς σου, καὶ μαζί μὲ αὐτὰ κάθε σχέση καὶ ἀνάμνηση συγγενική. Γιατί ὁ Χριστὸς περισσότερο ἀπὸ ὅλα αὐτὰ θέλει νὰ ἀγαποῦν αὐτὸν, μὲ τὸν ὁποῖο συντάχθηκες. Πέθανες μαζί μὲ αὐτόν, θάφτηκες μαζί του τὴ μακάρια ταφὴ τῆς ἀπάθειας. Γιατί ἀκολουθεῖς πάλι τὰ πάθη τῶν ζωντανῶν, δείχνοντας πολλὴ φροντίδα γιὰ τὶς ἐπιθυμίες τῆς σάρκας; Τὸ σῶμα λίγη περιποίηση χρειάζεται. Αὐτὴν νὰ φροντίζεις, ἐπειδὴ ἀκόμα εἶσαι δεμένος μὲ αὐτό, γιὰ νὰ τὸ ἔχεις συνεργάτη καὶ στήν ἄσκηση τῆς ἀρετῆς, καὶ νὰ μὴ ἐμποδίζεται ἢ προκοπὴ τῆς ψυχῆς, ἢ ὁποῖα θέλει νὰ ἔχει σχεδὸν ὅλο τὸν χρόνο σου, καὶ τελικὰ ἀπὸ ἀνάγκη ἀξιώνεται μόνις λίγο νὰ ἔχει στὴ διάθεσή της. Ὅταν κανεὶς φροντίζει τὰ βόδια καὶ μετράει τὰ κοπάδια τῶν προβάτων κάθε μέρα καὶ περιποιεῖται διαρκῶς τὰ ἀμπέλια καὶ τὰ δάση καὶ τὰ σιταροχώρα καὶ τοὺς κήπους, γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ὁποίων δὲν εἶναι ἀρκετὸς ὁ χρόνος τῆς ἡμέρας, ποῦ καὶ πότε θὰ ἔχει καιρὸ γιὰ νὰ θυμηθεῖ τὸν Θεό; Πότε θὰ ψάλλει; πότε θὰ προσευχηθεῖ; πότε θὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὴν ἄσκηση τῆς ἠθικῆς καὶ φυσικῆς καὶ θεολογικῆς θεωρίας; Καὶ ἂν μπορέσει αὐτό, λόγω τῶν πολλῶν ἐργασιῶν, νὰ τὸ κάνει σπάνια ὡς πάρεργο, πῶς θὰ προσφέρει καθαρὴ τὴ δέησή του στὸν Δεσπότη, ἀφοῦ ὁ νοῦς του δὲν θὰ ἀποσπᾶται ἀπὸ ἐκεῖνα, γιὰ τὰ ὁποῖα δείχνει τόση μεγάλη φροντίδα καὶ ἐπιμέλεια; Πῶς θὰ παρακολουθήσει τὶς κινήσεις τῶν παθῶν, ὥστε νὰ γνωρίσει πῶς ἦταν χθὲς καὶ πῶς εἶναι σήμερα, τὴ διαφορὰ τῆς μεταβολῆς του πρὸς τὸ καλύτερο ἢ τὸ χειρότερο; Πῶς θὰ διακρίνει τὶς ἐπιπλοκὲς τῶν λογισμῶν ποὺ ἐναλ-

λοισ ἄλλων ἐπαμειβομένων ποικίλως, καὶ ποιούντων καὶ παρατήρη-
σιν δύσκολον;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΕ΄.

Αἰσχροῦν γὰρ προηγούνται σεμνοί, καὶ φιλαργύρων συμπαθεῖς
5 τῷ δοκεῖν καὶ ἐλεήμονες, καὶ μνησικάκων διόρθωσιν ἐπαγγελλόμε-
νοι τῆς κινούσης τὰ τῆς λύτης αἷτια, κενοδόξων τε καὶ ὑπερηφάνων
οἱ τελειότητα τῆς ἀρετῆς ὑπισχνούμενοι, καὶ πάντας ἀπλῶς τοὺς πο-
νηροὺς προλαμβάνουσιν οἱ δοκοῦντες ἀστεῖοι βουκολοῦντες τῇ φαν-
τασίᾳ τοῦ ποθουμένου τέως καλοῦ τοὺς ἀπείρους τῆς τοιαύτης ἀπά-
10 τῆς ὕστερον δὲ προπίνοντες τοῖς ἐναντίοις τετροπωμένους αὐτούς,
καὶ τὴν ἀπάτην ἐπανορθώσασθαι μόλις ἢ οὐδαμῶς δυναμένους λοι-
πόν. Πεποιωμένος γὰρ τοῖς ἤδη λελογισμένοις ὁ νοῦς, κἂν αἰσθηται
τῆς πλάνης, δυσχερῶς ταύτης ἀφίσταται πλέον τῇ τέρψει τῶν ἡδέων
ἐλκόμενος, ἢ ὅσον φυγεῖν τῶν οὐ συμφερόντων τὴν βλάβην ἠπειγέ-
15 το. Οὕτως οὖν τούτων ἐχόντων καὶ τοσαύτης δεομένων σπουδῆς,
ποῦ σοι λοιπὸν καιρὸς ἐπιτήδειος ὑπολέλειπται πρὸς τὴν παρὰ τοῦ
δέοντος ματαιοπονίαν; Ἡ οὐχ ὄρας, πῶς δι' ἡμέρας μὲν τὰ πράγμα-
τα, νύκτωρ δὲ θλίβουσι τούτων αἱ μνηναί, τὸν καιρὸν τῆς ἀνέσεως
ὀδύνης ποιούμεναι; Τότε γὰρ τοὺς παρορίσαντας αὐταί, τοὺς λυμη-
20 ναμένους καρπούς, τοὺς ὕδρομερίαν καλύσαντας, τοὺς νομὴν κατα-
δοσκήσαντας καὶ τοὺς ὀτιοῦν ἕτερον ἀδικοῦντας ἢ ἀδικήσαντας πα-
ράγουσαι πρὸς ἕκαστον ὡς φιλονεικοῦσι καὶ μάχονται, ἐκμαίνουσι
μὲν πρὸς ἄμυναν τῆς ψυχῆς τὸ θυμούμενον, ὕπνω δὲ καὶ ἀναπαύσει
καιρὸν οὐ παρέχουσι, μήτοιγε προσευχῇ πολλῆς δεομένη πάντοθεν
25 ἡσυχίας καὶ σχολῆς καὶ ἐν μέρει παρεχούσης τὸ ἀμέρινον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΣ΄.

Τί γὰρ φησιν ὁ Παῦλος; «Θέλω ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι», καὶ

λάσσονται οἱ μὲν μὲ τοὺς δὲ κατὰ διάφορους τρόπους καὶ κάνουν δύσκολη τὴ διάκριση;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 35ο

Γιατὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰσχροὺς λογισμοὺς προηγοῦνται οἱ σεμνοί, καὶ ἀπὸ τοὺς φιλάργυρους οἱ φαινομενικὰ σπλαγχνικοὶ καὶ ἐλεήμονες, ποὺ ὑπόσχονται τὴ διόρθωση τῶν μνησίκακων, ἢ ὅποια κινεῖ τὰ αἷτια τῆς λύπης, καὶ ἀπὸ τοὺς κενόδοξους καὶ ὑπερήφανους προηγοῦνται αὐτοὶ ποὺ ὑπόσχονται τὴν τελειότητα τῆς ἀρετῆς, καὶ γενικὰ ἀπὸ ὅλους τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς προηγοῦνται ἐκεῖνοι ποὺ φαίνονται ἐξαίρετοι, παραπλανώντας μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ καλοῦ, ποὺ εἶναι ἐπιθυμητό, ἐκείνους ποὺ δὲν ἔχουν πείρα τῆς ἀπάτης αὐτοῦ τοῦ εἶδους, στὴ συνέχεια ὅμως τοὺς παραδίνουν στοὺς ἀντίθετους νικημένους, σὲ κατάσταση ποὺ μόλις μποροῦν νὰ διορθώσουν κάπως τὴν ἀπάτη ἢ καὶ καθόλου. Γιατὶ ὁ νοῦς, ἐπηρεασμένος ἀπὸ ὅσα ἤδη ἔχει σκεφθεῖ, ἀκόμα καὶ ἂν ἀντιληφθεῖ τὴν πλάνη, εἶναι δύσκολο νὰ ἀποχωριστεῖ ἀπὸ αὐτὴν, ἐπειδὴ γοητεύεται ἀπὸ τὴν τέρψη τῶν εὐχάριστων περισσότερο, ἀπὸ ὅσο θὰ ἦταν πρόθυμος νὰ ἀποφύγει τὴ βλάβη ἀπὸ αὐτὰ ποὺ δὲν τοῦ συμφέρουν. Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὰ ἔτσι εἶναι καὶ χρειάζονται τόσο μεγάλη προσοχή, ποῦ σοῦ ὑπολείπεται καιρὸς κατάλληλος γιὰ νὰ κοπιάζεις ἄδικα περισσότερο ἀπὸ ὅσο πρέπει; Ἡ δὲν βλέπεις ὅτι τὰ πράγματα ποὺ γίνονται τὴν ἡμέρα, τὴ νύχτα μᾶς στενοχωροῦν οἱ ἀναμνήσεις τους, κάνοντας τὸν χρόνο τῆς ἀνάπαυσής μας ὀδυνηρό; Γιατὶ τότε αὐτὲς παρουσιάζοντας ἐκείνους ποὺ πέρασαν τὰ σύνορα, ἐκείνους ποὺ ἔβλαψαν τοὺς καρπούς, ἐκείνους ποὺ ἐμπόδισαν τὸ πότισμα, ἐκείνους ποὺ βόσκησαν τὰ λιβάδια καὶ ἐκείνους ποὺ κάνουν ἢ ἔκαναν ὅποιαδήποτε ἄλλη ζημιά, ὅτι τάχα φιλονεικοῦν καὶ πολεμοῦν μαζί μας, κάνουν τὸ θυμικὸ μέρος τῆς ψυχῆς νὰ κυριεύεται ἀπὸ μανία γιὰ νὰ ἀμυνθεῖ, καὶ δὲν μᾶς ἀφήνει καιρὸ γιὰ ὕπνο καὶ ἀνάπαυση, οὔτε φυσικὰ γιὰ προσευχή, ἢ ὅποια χρειάζεται πολλὴ ἡσυχία ἀπὸ παντοῦ καὶ ἡρεμία, ἀλλὰ παρέχει λίγη μόνο ἀμεριμνησία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 36ο

Τί λοιπὸν λέγει ὁ Παῦλος; «Θέλω νὰ εἶστε ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ

προστίθῃσιν· «Ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, πῶς ἀρέσει αὐτῷ, ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί». Εἰ τοίνυν τὸ ἀμερίμνως δουλεύειν Θεῷ μὴ πάρεστι, τί καὶ γυναῖκας οὐκ ἄγονται καὶ τῆς αὐτῶν ἐπαχθείας ἀνέχονται οἱ μὴ μεριμνῶντες, πῶς
 5 ἀρέσουσι τῷ Κυρίῳ; Οὐδὲν γὰρ τῶν γεγαμηκότων διαφέρουσιν ὁμοίως τὰ τοῦ κόσμου μεριμνῶντες ἐκείνοις, καὶ οὐ τὴν αὐτὴν ἔχοντες μέμψιν ἐν τούτῳ, ἀλλὰ καὶ πολλῶ πλείονα τὴν κατάγνωσιν. Τοῖς μὲν γὰρ καὶν ποσῶς συγγνώμην ἔνεμμεν ὁ Ἐκκλησιαστής, τῆς ματαιοπο-
 νίας μόχθον ἀναδεχόμενοις ὑπὲρ τοῦ παραπέμψαι τοῖς ἐξ αὐτῶν
 10 μικρὰν τῆς ζωῆς παραμυθίαν, ἄωρον ὑποστησομένοις ἴσως ὀρφανίαν, ἵνα μὴ καὶ τῶν προστησομένων ἴσως ἐρημία, καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐνδεία τρυχόμενοι πᾶσαν πάντοθεν ὑπομένωσιν ὀδύνην ἐν πᾶσι θλιβόμενοι. Τῶν δὲ προφανῆ κατεψηφίσατο ἄνοιαν εἰπὼν· «Ἔστιν εἷς, καὶ οὐκ ἔστι δεύτερος, καὶ γε ἀδελφός, οὐκ ἔστιν αὐτῷ»· καὶ τίνι
 15 μοχθεῖ οὗτος εἷς ἄνεμον; Εὐλόγως σφόδρα τῷ τοιούτῳ μεμψάμενος, ὅτι διαδόχων ἠλευθερωμένος, δι' οὗς τὸ κτᾶσθαι δίδωσιν ἀπολογίαν ἴσως εὐπρόσωπον, μὴ κατακέχρηται τῇ ἐκκεχειρία εἰς δέον, τὸν παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀπολλύμενον χρόνον χρήσιμον ἑαυτῷ ποιῶν πρὸς πορισμὸν τῶν τῆς ψυχῆς ἀγαθῶν. Ἔστω γὰρ πρὸς τό, «Μὴ μεριμνή-
 20 σητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε ἢ τί πίνητε ἢ τί περιβάλησθε», ὀκλάζει δι' ὀλιγοπιστίαν ἐνδοιάζων, ἢ παρέσται αὐτῷ ἢ μὴ παρέσται τὰ τῆς χρείας δουλεύοντι τῷ Θεῷ. Διατί μὴ στοιχεῖ τῷ, «Ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα», οὗς οἱ μεριμνῶντες τοῦ κόσμου εἰς τὰ τῆς σαρκὸς ἔργα στείρουσι πόνους, τούτους εἰς τὰ
 25 τοῦ πνεύματος στείρων γεώργια, ἐξ ὧν θερίσαι ἔστι ζωὴν αἰώνιον; Ἄλλ' ὄλος κατένευσεν ἐπὶ τὰ γήϊνα, πάντα καιρὸν ἐν τούτοις πάσῃ δυνάμει κακοπαθῶν, πόσης ἔχων καὶ πόσης σχολῆς δεομένην τὴν

45. Α' Κορ. 7, 32.

46. Α' Κορ. 7, 32-33.

47. Ἐκκλ. 4, 8.

μέριμνες»⁴⁵, καὶ προσθέτει· «Ὁ ἄγαμος φροντίζει γιὰ τὰ πράγματα τοῦ Κυρίου του, μὲ ποιὸν τρόπο νὰ ἀρέσει σ' αὐτόν, ἐνῶ ὁ ἔγγαμος φροντίζει γιὰ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, μὲ ποιὸν τρόπο νὰ ἀρέσει στὴ γυναῖκα του»⁴⁶. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ὑπηρετοῦν τὸν Θεὸ χωρὶς μέριμνες, τότε γιατί δὲν παίρνουν καὶ γυναῖκες, καὶ ὑπομένουν τὰ βάρη τῆς ἀγαμίας αὐτοὶ ποὺ δὲν φροντίζουν, πῶς νὰ ἀρέσουν στὸν Κύριο; Γιατὶ δὲν διαφέρουν σὲ τίποτε ἀπὸ τοὺς παντρεμένους, ἀφοῦ ὅμοια μ' ἐκείνους φροντίζουν γιὰ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, καὶ δὲ θὰ ἔχουν τὴν ἴδια κατηγορία γι' αὐτό, ἀλλὰ πολὺ μεγαλύτερη καταδίκη. Γιατὶ σ' ἐκείνους καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής ἀκόμα δίνει κάποια συγγνώμη, ἐπειδὴ ἀναλαμβάνουν τὸν κόπο μὲ σκοπὸ νὰ δώσουν σ' αὐτοὺς ποὺ ἐξαρτῶνται ἀπὸ αὐτοὺς μικρὴ ἔστω ἀνακούφιση τῆς ζωῆς, ὅταν ἐνδεχομένως μείνουν πρόωρα ὀρφανοί, ὥστε, μαζί μὲ τὸν πόνο τους γιὰ τὴν ἀπώλεια τῶν προστατῶν τους καὶ τὴν ἀπουσία τῶν ἀναγκαίων γιὰ τὴ ζωὴ, νὰ μὴ δεχθοῦν ἀπὸ παντοῦ κάθε ὀδύνη θλιβόμενοι γιὰ ὅλα. Σ' αὐτοὺς ὅμως ἀποδίδει ὀλοφάνερη ἀνοησία λέγοντας· «Βρίσκεται ἓνας καὶ μόνος ἄνθρωπος ποὺ δὲν ἔχει δεύτερο κάτω ἀπὸ τὴν ἴδια στέγη, δὲν ἔχει οὔτε ἀδελφὸ»⁴⁷. Γιὰ ποιὸν λοιπὸν αὐτὸς μοχθεῖ ἄδικα⁴⁸; Δικαιολογημένα τὸν κατηγορεῖ αὐτὸν πάρα πολὺ βαρυσ, γιατί, ἂν καὶ στερεῖται διαδόχους, γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἀπόκτηση περιουσίας θὰ τοῦ ἔδινε προφανῶς κάποια δικαιολογημένη ἀπάντηση, δὲν ἐκμεταλλεύεται ὅπως πρέπει τὴν ἄνεση ποὺ ἔχει, χρησιμοποιώντας τὸν χρόνο, ποὺ οἱ περισσότεροι σπαταλοῦν, ὠφέλιμο στὸν ἑαυτό του, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ ἀγαθὰ τῆς ψυχῆς. Ἐστὼ λοιπὸν ὅτι σιὸ, «Νὰ μὴ μεριμνᾶτε γιὰ τὴ ζωὴ σας τί θὰ φᾶτε ἢ τί θὰ πιεῖτε, ἢ γιὰ τὸ σῶμα σας τί θὰ φορέσετε»⁴⁹, ἐξαιτίας τῆς ὀλιγοπιστίας του ἀντιδρᾷ ἀδιαφορώντας ἂν ὑπάρχουν ἢ ἂν δὲν ὑπάρχουν σ' αὐτὸν ποὺ ὑπηρετεῖ τὸν Θεὸ τὰ ἀπαραίτητα. Γιατὶ ὅμως δὲν συμμορφώνεται πρὸς τό, «Ἐφόσον ἔχουμε τροφὲς καὶ σκεπάσματα, νὰ εἴμαστε εὐχαριστημένοι μὲ αὐτά»⁵⁰, ὥστε τοὺς κόπους ποὺ κάνουν ὅσοι φροντίζουν τὰ πράγματα τοῦ κόσμου γιὰ τὰ ἔργα τῆς σάρκας, αὐτὸς νὰ τοὺς καταβάλλει σπέρνοντας σπόρους πνευματικούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους μπορεῖ νὰ θερίσει ζωὴ αἰώνια; Ἀντίθετα αὐτὸς ἔ-πεσε μὲ τὰ μοῦτρα στὰ γῆινα, ταλαιπωρούμενος μὲ ὅλη του τὴ δύναμη μὲ αὐτὰ ὅλο τὸν ἐλεύθερο χρόνο ποὺ ἔχει, ἐνῶ πόσον χρειάζεται ἡ φροντίδα τοῦ σώματος, ἂν

48. Ἐκκλ. 5, 15.

49. Ματθ. 6, 25. Λουκᾶ 12, 22.

50. Α' Τιμ. 6, 8.

χρείαν τοῦ σώματος εἰ πρὸς ἀνάγκην ἴδοι τούτου, καὶ μὴ τῇ πολυτελείᾳ πρὸς τὸ τῶν ἡδονῶν διαχέοιτο πέλαγος;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΖ'.

Εἰ γὰρ κατὰ τὸν Παῦλον ὀφείλεται ἐσμέν, οὐ τῇ σαρκὶ τοῦ κατὰ
 5 σάρκα ζῆν, διατί μὴ ταύτῃ μὲν λειτουργοῦμεν ὀλίγα τοῖς τυχοῦσιν
 ἐδέσμοσιν ἀποδιδόντες αὐτῇ πρὸς τὸ μὴ ὀχλεῖν τὸ ὄφλημα, τῇ δὲ
 ψυχῇ ζῶμεν τῷ πνεύματι, τούτοις τὸ πᾶν ἐργαζόμενοι, οἷς καὶ ἀναγ-
 καίως τὴν ἐργασίαν ὀφείλομεν μόνιμον οὔσαν καὶ οὐ φθειρομένην
 τοῖς ἐν τῇ γαστρὶ πέψει φθειρομένοις σκυβάλοις; Καλῶς ὁ Σολομών,
 10 τὸν τῆς ψυχῆς ἀφέντα γεωργίαν καὶ τῆς γῆς πολλὴν ποιούμενον ἐπι-
 μέλειαν, διαβάλλων φησὶν «Ἀπέλιπεν ὁδοὺς τοῦ ἑαυτοῦ ἀμπελῶ-
 νος, τοὺς δὲ ἄξονας τοῦ ἰδίου γεωργίου πεπλάνηται, πορεύεται δὲ
 δι' ἀνύδρων ἐν ἐρήμῳ, καὶ γῆν διατεταμένην ἐν διψώδεσι, συνάγει
 δὲ χερσὶν ἀκαρπίαν». Πλάνη γὰρ ὄντως ἡ τῶν σωματικῶν ὑπὲρ τὴν
 15 χρείαν ἀνήνυτος μέριμνα καὶ ἀνοδία, ταῖς ἀβάτοις ἐμπλάζεσθαι
 παρασκευάζουσα ἐρημίαις, καὶ τέλος ἔχουσα τῶν πόνων ἀκαρπίαν,
 ἣν ἡ παρασκευὴ οὐδὲν εἰς τὴν μέλλουσαν χρησιμεύει ζωὴν.

Τοῦτο καὶ τις τῶν προφητῶν ταλανίζων βοᾷ διαπρύσιον λέγων
 «Οὐαὶ ὁ συνάγων ἑαυτῷ τὰ οὐκ ὄντα αὐτοῦ, καὶ βαρύνων τὸν κλοι-
 20 ὄν αὐτοῦ στιβαρῶς», πᾶν τὸ μὴ πρὸς ἀρετὴν συντελοῦν ἀνοίκειον
 ἄχθος εἶναι τῷ ποιῶντι διαβεβαιούμενος, ἵνα τὴν ἀπὸ τῶν ματαίων
 ἀπουδίην ἀποστρέψῃ καὶ μεταγάγῃ ταύτην ἐπὶ τὰ χρήσιμα, ὡς ἔχειν
 τὸν ἐργαζόμενον ἴδιον κτήμα τὸν κάματον θησαυριζόμενον ἐν τοῖς
 οὐρανοῖς αὐτῷ εἰς ἀπόλαυσιν μακράν, καὶ τέλος οὐκ ἔχουσαν, ὅτε
 25 τοῖς ματαιοπονήσαντας ἕως ῥανίδας ὕδατος ψυχροῦ λείπει τὰ ἐπι-
 τήδεια, τότε φιλοτίμως ἐνευφραϊνόμενον καὶ λίαν ἀβροῶς οἷς γε προ-
 ἐπέμψε καὶ οἷς ἐπεκομίσαστο ἀγαθοῖς, φρόνιμος οἰκονόμος τῶν οἰκεί-

περιοριστεῖ στίς ἀνάγκες αὐτοῦ καὶ δὲν διασκορπίζεται μὲ τὴν πολυτέλεια μέσα στὸ πέλαγος τῶν ἡδονῶν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 37ο

Ἐφόσον λοιπόν, σύμφωνα μὲ τὸν Παῦλο, ὀφείλουμε κατὰ τὴ διάρ-
κεια τῆς σωματικῆς μας ζωῆς νὰ μὴ ζοῦμε γιὰ τὴ σάρκα, γιατί νὰ μὴ
τὴν ὑπηρετοῦμε προσφέροντάς της λίγα ἀπὸ τὰ τυχαῖα φαγητὰ, γιὰ νὰ
μὴ παραμελοῦμε τὸ χρέος μας, ἐνῶ γιὰ τὴν ψυχὴ νὰ ζοῦμε πνευματικά,
κάνοντας τὸ πᾶν γι' αὐτὰ σιὰ ὁποῖα ὀφείλουμε νὰ ἐργαζόμαστε ἀνα-
γκαστικά, ἐπειδὴ ἡ ἐργασία αὐτὴ εἶναι μόνιμη καὶ δὲν φθίρεται μὲ τὴ
χώνεψη αὐτῶν ποὺ ἀπομένουν μέσα στὴν κοιλιὰ; Πολὺ σωστὰ ὁ Σολο-
μών, κατηγορώντας ἐκεῖνον ποὺ ἐγκατέλειψε τὴν καλλιέργεια τῆς ψυ-
χῆς καὶ καταβάλλει μεγάλη φροντίδα γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς, λέ-
γει: «Ἐγκατέλειψε τοὺς δρόμους ποὺ ὀδηγοῦν στὸ δικό του ἀμπέλι καὶ
παραπλανήθηκε μακριὰ ἀπὸ τὰ ὄρια τοῦ δικοῦ του χωραφιοῦ· βαδίζει
μέσω μᾶς ἔρημης καὶ ἀνυδρης γῆς ποὺ βρίσκεται σὲ διψασμένες ἀπὸ
νερὸ περιοχές, καὶ μαζεῦει μὲ τὰ χέρια του ἀκαρπία»⁵¹. Γιατὶ πραγμα-
τικά εἶναι πλάνη ἢ ἀνώφελη φροντίδα τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν περισ-
σότερο ἀπὸ ὅσο χρειάζεται, καὶ τὸπος χωρὶς δρόμο, ποὺ μᾶς κάνει νὰ
περιπλανιόμαστε σὲ ἀδιάβατες ἐρήμους καὶ ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα τὴν
ἀκαρπία τῶν κόπων μας, τῶν ὁποίων ἡ καταβολὴ δὲν χρησιμεύει καθό-
λου στὴ μέλλουσα ζωὴ.

Αὐτὸ ἐλεεινολογώντας καὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς προφῆτες διακηρύτ-
τει μεγαλόφωνα καὶ λέγει: «Ἄλλοίμον σ' αὐτόν ποὺ συνάγει γιὰ τὸν
ἑαυτό του αὐτὰ ποὺ δὲν εἶναι δικά του καὶ κάνει τὰ δεσμὰ του πρὸ βαριά
καὶ ἀνθεκτικά»⁵², διαβεβαιώνοντας ὅτι κάθε τι ποὺ δὲν συντελεῖ στὴν
ἀρετὴ ἀποτελεῖ ἀταίριαστο βάρος σὲ ἐκεῖνον ποὺ τὸ πραγματοποιεῖ, μὲ
σκοπὸ νὰ ἀποτρέψει τὸν ζῆλο ἀπὸ τὰ μάταια πράγματα καὶ νὰ τὸν ὀδη-
γήσει σιὰ χρήσιμα, ὥστε αὐτὸς ποὺ ἐργάζεται νὰ ἔχει τὸν κόπο τοῦ δικό
του κτῆμα, ποὺ ἀποταμιεύεται σιὰ τοὺς οὐρανοὺς γι' αὐτόν, γιὰ νὰ τὸν
ἀπολαμβάνει διαρκῶς καὶ χωρὶς τέλος, καὶ ὅταν ἀπὸ ἐκείνους ποὺ
κοπίασαν ἄδικα θὰ λείπει ἀπὸ τὰ ἀπαραίτητα ἀκόμα καὶ μὰ σταγόνα
κρῦου νεροῦ, τότε αὐτὸς θὰ εὐφραίνεται πλουσιοπάροχα καὶ μὲ πολλὴ
εὐχαρίστηση μὲ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα ποὺ ἔστειλε ἐκ τῶν προτέρων ἐκεῖ κι'
αὐτὰ ποὺ ἔφερε μαζί του, ἀποδεικνυόμενος φρόνιμος οἰκονόμος τῶν

52. Ἦσ. 5, 8.

ων πόνων γενόμενος. Τύπους δὲ εἶναι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἡμᾶς οἱ
 θεῖοι βούλονται νόμοι καὶ τὸ ἀπρόσκοπον πᾶσι παρέχειν τῷ ἀνεπι-
 λήπτῳ τοῦ βίου. Τίνος οὖν αὐτοῖς τύπος γενησόμεθα μᾶλλον αὐτῶν
 ταῖς σπουδαῖς περὶ τὰ μάταια κατατεινόμενοι; πῶς δὲ αὐτοῖς ἐσόμεθα
 5 καὶ ἀπρόσκοποι, πλέον αὐτῶν ἀντεχόμενοι τούτων, ὧν καταφρονεῖν
 ἐδιδάχθημεν, καὶ τῷ δοκεῖν συνεθέμεθα, καὶ οὕτω προσκόμματα τι-
 θέντες αὐτοῖς, καὶ μυρία ὀσημέραι σκάνδαλα, λογιζομένοις εἶναι περι-
 μάχητα ἀληθῶς τὰ ἡμῖν σπουδαζόμενα, καὶ οὐδὲν τὴν περὶ αὐτὰ βλά-
 πτειν φιλοτιμίαν εἰς τὴν θεοσέβειαν;

10

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΗ΄.

Τὰ γὰρ τῶν σεμνοτέρων εἶναι δοκούντων προσώπων κακά, οὐ
 ζηλωτὰ πᾶσι, καὶ μάλιστα τοῖς ἀπλουστέροις, ἀνεξετάστως καθίστα-
 ται. Οὐκ ἂν τολμηθῆναι, λέγουσιν, εἴπερ, ὡς νομίζεται, ἦν ὄντως κα-
 κά. Διὰ τοῦτο καλῶς, ὁ τὸν ἐνάρετον κανονίσας βίον ὁ μέγας Παῦ-
 15 λος, ἐπισκῆπτων τοῖς καταφρονοῦσι τὴν βλάβην τῶν ἀκεραιότερων
 φησὶν «Ἐὰν ἴδῃ σέ τις τὸν ἔχοντα γινῶσιν ἐν εἰδωλείῳ κατακεῖμενον,
 οὐχὶ ἢ συνείδησις τοῦ ἀσθενοῦς ὄντος οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ
 εἰδαλόθυτα ἐσθίειν;» τὴν ἐν ὧν δὴποτε ἀδιαφορίαν τῷ ἐνὶ ἀναστέλ-
 λαν ἐγκλήματι, καὶ δεικνύς, ὡς τὰ παρὰ τῶν εἰδέναί μᾶλλον τὸ συμ-
 20 φέρον ὑπολαμβάνομένων γινόμενα τοὺς ἀφελεστέρους εὐκόλως ἄγει
 πρὸς μίμησιν, οἰκοδομὴν ἠγουμένους τοῦτο, καὶ οὐχὶ καθαίρεισιν
 τοῦ καλοῦ. Τοῦτο γὰρ ἠνίξατο τό, «οἰκοδομηθήσεται» προκοπὴν,
 φησὶν, οἰήσεται, καὶ βελτίωσιν τὴν οὐ ἔθεάσατο μίμησιν. Καὶ γὰρ,
 «Οἰκοδομεῖτε ἀλλήλους» λέγων, εἰς τὸν ἕνα, τὴν ἐξ ἀλλήλων εἰς ἀλλή-
 25 λους ἀφέλειαν νομοθετεῖ, ἵνα τὸ καλὸν ἕκαστος ἐργαζόμενος προτρέ-
 πηται πρὸς τὸν ἄλλον τὴν τούτου ἐνέργειαν ὑπογραμμὸς αὐτῷ πρὸς
 τὴν τελείωσιν τὴν κατὰ μέρος προσθήκαις γινόμενος.

53. Α' Κορ. 8, 10.

54. Β' Κορ. 10, 8. καὶ 13, 10.

κόπων του. Οἱ θεϊκοὶ πάλι νόμοι θέλουν νὰ εἶμαστε ὑποδείγματα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ μὲ τὸν ἀνεπίληπτο βίον μας νὰ μὴ γινόμαστε ἐμπόδιο σὲ κανέναν. Σὲ ποιὸν λοιπὸν ἀπὸ αὐτοὺς θὰ γίνουμε ὑπόδειγμα, τῆ στιγμῆ πού εἶμαστε περισσότερο ἀπὸ αὐτοὺς δεμένοι μὲ τὶς φροντίδες μας γιὰ τὰ μάταια πράγματα; Καὶ πῶς δὲ θὰ γίνουμε ἐμπόδιο σ' αὐτούς, τῆ στιγμῆ πού εἶμαστε περισσότερο ἀπὸ αὐτοὺς προσκολλημένοι σ' αὐτὰ τὰ ὅποια διδαχθήκαμε νὰ περιφρονοῦμε καὶ συμφωνήσαμε ὅτι εἶναι σωστά, καὶ ἔτσι βάζουμε σ' αὐτοὺς ἐμπόδια καὶ δημιουργοῦμε μύρια σκάνδαλα καθημερινά, δημιουργώντας τους τὴ σκέψη ὅτι πραγματικὰ εἶναι περιζήτητα αὐτὰ πού ἐπιδιώκουμε ἐμεῖς, καὶ ὅτι ἡ ἐπιμονή τους σ' αὐτὰ δὲν βλάπτει καθόλου τὴν πίστη στὸν Θεό;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 38ο

Γιατὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν προσώπων, πού θεωροῦνται ὅτι εἶναι σεβαστά, δὲν γίνονται ἀνεξέταστα παραδείγματα πρὸς μίμηση ἀπὸ ὅλους, καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀπλοϊκούς. Δὲ θὰ τὰ ἀποτολμοῦσαν, λένε, ἂν ἦταν πραγματικὰ κακά, ὅπως πιστεύεται. Γι' αὐτὸ καλῶς ὁ μέγας Παῦλος, ὁ ὁποῖος θέσπισε τοὺς κανόνες τῆς ἐνάρετης ζωῆς, ἐπιπλήττοντας ἐκείνους πού καταφρονοῦσαν τὴ βλάβη τῶν πιὸ ἀπλοϊκῶν, λέγει· «Ἄν κάποιος δεῖ ἐσένα πού ἔχεις γνώση νὰ κάθῃ σὲ τὸ τραπέζι ἐνὸς εἰδωλολατρικοῦ ναοῦ, δὲν θὰ ἐνθαρρυνθεῖ ἢ συνείδησή του, ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατος στὴν πίστη, σὲ νὰ τρώει κρέατα τῶν θυσιῶν πού προσφέρονται σὲ εἰδωλα;»⁵³, ἀνακόπτοντας τὴν ἀδιαφορία σὲ ὅποιοδήποτε τέτοιο παράπτωμα, καὶ δείχνοντας ὅτι αὐτὰ πού γίνονται ἀπὸ ἐκείνους πού θεωροῦνται ὅτι γνωρίζουν ποιὸ εἶναι τὸ συμφέρον τους, εὐκόλα ὀδηγοῦν τοὺς πιὸ ἀφελεῖς σὲ μίμησή τους, ἐπειδὴ τὸ θεωροῦν αὐτὸ ἐνίσχυση τοῦ καλοῦ καὶ ὄχι κατάργηση⁵⁴. Γιατὶ, αὐτὸ ὑπαινίσσεται τὸ «οἰκοδομηθήσεται»· θὰ θεωρήσει, λέγει, πρόοδο καὶ βελτίωση τὴ μίμηση αὐτοῦ πού εἶδε. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε λέγοντας, «Νὰ ἐνισχύετε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον»⁵⁵, νομοθετεῖ τὴν ὠφέλεια τοῦ ἐνὸς πρὸς τὸν ἄλλον, ὥστε, κάνοντας ὁ καθένας τὸ καλὸ, νὰ προτρέπει καὶ τὸν ἄλλον σὲ νὰ κάνει τὸ ἴδιο, γινόμενος γι' αὐτὸν παράδειγμα πρὸς τὴν τελείωση μὲ τὶς ἐπὶ μέρους προσθήκες.

55. Α' Θεοσ. 5, 11.

Ποίων δὲ μύλων ὄνικῶν καὶ ποίων θαλασσίων θυθῶν ἄξιοι πρὸς
 τιμωρίαν οἱ τοιοῦτοι, τοιούτων σκανδάλων αἴτιοι τοῖς ἀκεραιότεροις
 καθιστάμενοι καὶ ῥέποντας ἴσως μᾶλλον αὐτοὺς ἐπὶ τὸ στοιχεῖν τῇ
 αὐταρκεΐᾳ, προκαλούμενοι ἐπὶ τὸ πολύυλον, ἔριδι τῇ πρὸς αὐτοὺς
 5 καὶ τὸ προφανῶς αἴρουμένους ἀσύμφορα; Ὁ ζῆλος γάρ, φησὶ τῷ
 ἀνδρὶ ἀπὸ τοῦ ἐταίρου αὐτοῦ, καὶ ἐν ἀστείοις καὶ φαύλοις ὁμοίως
 ὑπερβάλλεσθαι τὸν πλησίον προαιρουμένου. Τοιοῦτον γὰρ ἡ φιλο-
 νεικία, νικῶν τὸν ἐν ὀτωδῆποτε ζυγομαχοῦντα διάζεται, οὐχ οὕτως
 ἐπὶ κίνδυνον τὸ κρατῆσαι ἀδίκως, ὡς τὸ ἠττηθῆναι δικαίως αἰσχρὸν
 10 καὶ ἐπονείδιστον κρίνουσα. Μᾶλλον δὲ καὶ ἴσασιν ἅπαντες τοῦτο τῇ
 πείρᾳ, ὅπως πρὸς μὲν τὰ συμφέροντα ἢ ἔρις ἀοργῇ, καὶ ὀκνηρὸν τὸ φι-
 λόνεικον. Ἐάν τις τῶν ἀλυσιτελῶν ἢ ἀπροαιρέτων παρὰ τινων ἢ κα-
 τὰ γνώμην πραχθῇ, πρόχειρος ὁ ζῆλος καὶ ἡ μίμησις ἀνυπέρθετος,
 ἀπολογίαν ἔχειν δοκοῦσα τὸ ἄλλοις ἠγησαμένοις ἠκολουθηκέναι
 15 τὴν αἰτίαν ἐπιγράφουσα τοῖς ἀρξαμένοις, οὐ τοῖς δελεασθεῖσι τῷ πα-
 ραδείγματι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΘ΄.

Καὶ τοῦτο τάχα τις τῶν προφητῶν δείκνυσι πυνθανόμενος τοῦ
 πάλαι λαοῦ, καὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτῶν δεβαιῶν τοῦ πταίσματος τὴν
 20 ἀλήθειαν «Ἐὰν ἄψηται», λέγων, «κρέας ἅγιον ἱματίου ἢ ἐψήματος,
 ἁγιασθήσεται; Καὶ ἀπεκρίθησαν, Οὐ. Καὶ εἶπεν Ἐὰν ἄψηται τού-
 των μεμιασμένος ἐπὶ ψυχῇ, εἰ μιανθήσεται; Καὶ εἶπαν Μιανθήσε-
 ται», δηλοῦντες, ὡς μᾶλλον τῶν φαύλων ἢ τῶν καλῶν οἱ ὄρωντες ἀ-
 ναμάττονται τοὺς τύπους, καὶ πρὸς τὴν μίμησιν τούτων ἢ ἐκείνων
 25 ἔχουσι πλεόν ἐπικλιῶς, συνηθείᾳ πονηρᾷ μαθόντες πρὸ τῶν ὠφε-
 λούντων δεξιουῖσθαι τὰ βλάπτοντα, καὶ πῶς οὐ δεδοίκασιν οἱ κατα-
 φρονηταὶ τὰς τοῖς σκανδαλιζομένοις φοβεράς ἀπειλάς, διπλῆν ἑαν-
 τοῖς ἀνοήτως τὴν ἑαυτῶ μέλλοντι πραγματευόμενοι τιμωρίαν, ἐφ' οἷς
 τε προσέθεντο ἀντὶ τῶν ἀμεινόνων τοῖς χείροσι, καὶ ἐφ' οἷς ὑπόθεσις

55a. Ματθ. 18, 6. «Συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὄνικος εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντασθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης»· πρβλ. Λουκᾶ 17, 2. Ἀπ. 18, 21.

Ποιᾶς ὅμως μυλόπετρας καὶ ποιῶν θαλασσινῶν βυθῶν^{56α} ἄξιοι τιμωρίας εἶναι αὐτοὶ ποὺ γίνονται αἴτιοι τέτοιων σκανδάλων στοὺς ἀπλοϊκότερους, ποὺ τοὺς προτρέπουν βέβαια νὰ ἀφοσιωθοῦν στὴν ὀλιγάρκεια, ἀλλὰ μὲ τὸ παράδειγμά τους τοὺς παρακινοῦν πρὸς τὴν ἀφθονία, καὶ τοὺς κάνουν νὰ προτιμοῦν αὐτὰ ποὺ ὀλοφάνερα εἶναι ἀσύμφορα; Γιατὶ ἡ ἄμλλα, λέγει, στὸν ἄνθρωπο προκαλεῖται ἀπὸ τὸν φίλο του, τὸν ὁποῖο θέλει νὰ ξεπεράσει καὶ στὰ καλὰ καὶ στὰ κακά. Τέτοια πραγματικὰ εἶναι ἡ ἄμλλα: ἀναγκάζει ἐκεῖνον ποὺ ἀνταγωνίζεται σὲ ὅ,τιδήποτε, νὰ νικήσει, κρίνοντας ὅτι δὲν εἶναι τόσο κακὸ καὶ ἀτιμὸ τὸ νὰ νικήσει ἄδικα, ὅσο τὸ νὰ νικηθεῖ δίκαια. Ἄλλωστε γνωρίζουν ὅλοι ἀπὸ τὴν πείρα τους, ὅτι σ' ἐκεῖνα ποὺ μᾶς συμφέρουν δὲν γίνεται λογομαχία καὶ ἡ φιλονεικία εἶναι ὀκνηρή. Ὅταν ὅμως γίνει κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀνώφελα ἢ ἀθέλητα ἀπὸ κάποιους, ἢ σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη κάποιου, τότε ἡ προθυμία εἶναι ἔτοιμη καὶ ἡ μίμησή του δὲν ἐπαδέχεται ἀναβολή, γιατί νομίζει πῶς ἔχει δικαιολογία, τὸ ὅτι ἀκολούθησε ἄλλους ποὺ προηγήθηκαν, καὶ ἀποδίδει τὴν αἰτία σ' αὐτοὺς ποὺ πρῶτοι ἄρχισαν, καὶ ὄχι σ' αὐτοὺς ποὺ δελεάστηκαν ἀπὸ τὸ παράδειγμά τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 39ο

Καὶ αὐτὸ φαίνεται νὰ τὸ δείχνει κάποιος ἀπὸ τοὺς προφήτες, ρωτώντας τὸν παλιὸ λαὸ καὶ ἀπὸ τὴν ἀπάντησή τους ἐπιβεβαιώνοντας τὴν ἀλήθεια τῆς παρανομίας «Ἦν», λέγει, «κρέας ποὺ ἔχει προσφερθεῖ στὸν Θεὸ ἀγγίξει κάποιον ροῦχο ἢ φαγώσιμο, θὰ ἀγιαστεῖ; Καὶ ἐκεῖνοι ἀπάντησαν Ἦχι. Καὶ ξαναρώτησε: Ἦν αὐτὰ τὰ ἀγγίξει κάποιος ἀκάθαρτος στὴν ψυχὴ, θὰ μολυνθοῦν καὶ αὐτά; Καὶ ἀπάντησαν: Θὰ μολυνθοῦν»⁵⁶, δηλώνοντας, ὅτι μᾶλλον ἐκεῖνοι ποὺ βλέπουν τοὺς κακοὺς καὶ ὄχι τοὺς καλοὺς, μιμοῦνται τὰ παραδείγματά τους, καὶ κλίνουν πρὸς τὴ μίμηση τῶν πρώτων περισσότερο, παρὰ τῶν δευτέρων, ἐπειδὴ ἀπὸ κακὴ συνήθεια ἔμαθαν νὰ δέχονται, ἀντὶ ἐκεῖνα ποὺ ὠφελοῦν, αὐτὰ ποὺ βλάπτουν. Πῶς λοιπὸν δὲν φοβοῦνται αὐτοὶ ποὺ περιφρονοῦν τὶς φοβερὲς ἀπειλὲς ἐκείνων ποὺ σκανδαλίζονται, γιατί ἐπισύρουν στὸν ἑαυτὸν τους μὲ τρόπον ἀνόητο διπλῆ στὸ μέλλον τὴν τιμωρία, καὶ γιὰ τὰ κακά ποὺ πρόσθεσαν ἀντὶ γιὰ ἀγαθὰ, καὶ γιὰ τὸ ὅτι ἔγιναν αἴτιοι κακῶν

56. Ἦγγ. 2, 13.

ἄλλοις κακοπραγίας γεγόνασι, τῇ πολλῇ περὶ τὰ μάταια προσπαθεία τῶν ἐπτοημένων περὶ αὐτὰ πρὸς ἔφεσιν πλειόνων τὰς πλεονεκτικὰς ἀναφλέγοντες ὀρέξεις.

Καὶ Ἰουδαίων μὲν τινες μὴ ἀπαιτούμενοι ἀκτημοσύνην παρὰ
5 τοῦ νόμου, ἐκουσίως ταύτην ἠσπάσαντο, ἀμερίμνωσ τὸ Θεῖον θρη-
σκεύειν βουλόμενοι ἐν σκηναῖς κατοικήσαντες, καὶ παντὸς ἀποσχό-
μενοι τοῦ περισπᾶν τῶν κρειττόνων δυναμένου τὸν νοῦν, ὡς φασιν
αὐτοὶ τοῖς ἐπερωτῶσιν ἐκείνους, καὶ μαθεῖν τὴν καινίζουσαν σπου-
δάξουσιν ἀγωγὴν τοῦ βίου· ἀμπελῶν καὶ ἀγρὸς καὶ οἶκος οὐκ ἐγένε-
10 το ἡμῖν, τὴν ἐπιμέλειαν τούτων εἰδότες ἐμποδίζειν τῇ πρὸς τὴν εὐσέ-
δειαν ἐργασίᾳ.

Καὶ Ἑλλήνων δὲ φιλόσοφοι οὐκ ὀλίγοι τοσαύτην ἐπεδείξαντο
ἀκτημοσύνην, ὡς κυνῶν δίχην ἄστεγον διάγειν καὶ τροφὴν ποιεῖ-
σθαι τὸ πρὸς καιρὸν, ὅπερ ἂν ἔτυχεν εὐρεθὲν, ὅπως αὐτοῖς ἢ τῶν
15 ματαίων θεωρία τὴν κατάληψιν ἔχειν δοκῇ ἀκραιφνῆ μὴ ἐνοχλουμέ-
νοις ποθὲν φροντίσι πραγματικαῖς. Εἷς γοῦν αὐτῶν τις πλήν σκύ-
φου, ᾧ καὶ τροφὴν προσεπεφέρετο καὶ πόμα, κεκτημένος ἄλλο μη-
δὲν ὅστις πομηνικοὺς ἐθεάσατο παῖδας κοίλαις ταῖς δραξὶ τῶν στό-
ματι νᾶμα προσάγοντας, ἔφη ῥίψας τὸν σκύφον, «Ἔμαθον, ὦ παῖ-
20 δες, τὸ μέχρι νῦν με λαθόν, ἔμαθον τὸ τῆς ἀκτημοσύνης τέλειον», καὶ
ὅπερ πρὸς ἄκραν αὐτοῦ ἔλειπε φιλοσοφίαν ὠφελεῖσθαι παρὰ τῶν
μειρακίων εὐγνωμόνως ὠμολόγησεν. Οὕτως ἦν τάχα αὐτῷ σκοπὸς
καὶ τὸ σῶμα ἀποθέσθαι, εἰ οἶόν τε, καὶ μετ' αὐτοῦ πᾶσαν ἀποδύσα-
σθαι διωτικὴν μέριμναν, καὶ γυμνῆ τῇ ψυχῇ ζῆν ἄνευ τῶν σαρκικῶν
25 κοπιῶν προαιρουμένων ἀπλήστως τῷ τῆς φιλοσοφίας ἡμέρω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ'.

Ἡμεῖς δὲ οἱ καὶ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων ἐνηχούντων διὰ
παντὸς περὶ τούτου ἀκούοντες, ἐπεὶ μὴ μέχρι νῦν δεδυσωπήμεθα τὰς
θείας αὐτῶν παραινέσεις, μηδὲ οἴκοθεν πρὸς τὸ καλὸν αὐτοὶ κεκινή-
30 μεθα, τούτους γοῦν ἐντραπῶμεν ὀνειδίζοντας ἡμῖν τῇ ἀκτημοσύνῃ

ἔργων καὶ σὲ ἄλλους, μὲ τὴ μεγάλη προσήλωσή τους στὰ μάταια πράγματα, προκαλώντας τὶς πλεονεκτικὲς διαθέσεις ἐκείνων ποὺ τὰ φοβοῦνται αὐτά, στὸ νὰ ἐπιθυμοῦν περισσότερα.

Καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ποὺ ὁ νόμος δὲν τοὺς ἐπέβαλε ἀκτημοσύνη, ὠρισμένοι τὴν δέχονταν θεληματικά, ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ λατρεύουν τὸν Θεὸ χωρὶς ἀγωνιώδεις φροντίδες, κατοικώντας σὲ σκηνὲς καὶ μένοντας μακριὰ ἀπὸ κάθε τι ποὺ μποροῦσε νὰ ἀποσπάσει τὸν νοῦ τους ἀπὸ τὰ ἀνώτερα, ὅπως λένε οἱ ἴδιοι σ' ἐκείνους ποὺ τοὺς ρώτησαν, θέλοντας νὰ μάθουν τὸν καινούργιο τρόπο ζωῆς τους· Ἀμπέλι καὶ χωράφι καὶ σπίτι δὲν ἀποκτήσαμε, ἐπειδὴ μάθαμε νὰ ἀποφεύγουμε τὴ φροντίδα γι' αὐτά, μὲ τὸ νὰ καλλιεργοῦμε τὴν εὐσέβεια.

Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες φιλοσόφους ὄχι λίγοι ἐφάρμοσαν τόσο μεγάλη ἀκτημοσύνη, ὥστε νὰ ζοῦν σὰν τοὺς σκύλους ἄστεγοι, καὶ νὰ τρῶνε ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ὅ,τι τύχαινε νὰ βρεθεῖ, ὥστε ἡ συγκράτηση αὐτῶν ἀπὸ τὴ θέα τῶν ἀνώφελων πραγμάτων νὰ φαίνεται ὅτι εἶναι εἰλικρινής, μὴ ἐνοχλούμενοι ἀπὸ πουθενὰ μὲ τὶς φροντίδες ὑλικῶν πραγμάτων. Κάποιος λοιπὸν ἀπὸ αὐτοὺς, ποὺ ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα δοχεῖο, μέσα στὸ ὁποῖο κουβαλοῦσε καὶ τροφή καὶ νερό, δὲν εἶχε τίποτε ἄλλο, ὅταν εἶδε βοσκόπουλα νὰ πίνουν νερὸ μὲ τὶς χουφτες τους, πετώντας τὸ δοχεῖο, εἶπε· «Ἐμαθα, παιδιά, αὐτὸ ποὺ μέχρι τώρα μοῦ διέφευγε, ἔμαθα τὴν τελειότητα τῆς ἀκτημοσύνης», καὶ ἔτσι ὁμολόγησε μὲ εὐγνωμοσύνη, ὅτι ὠφελήθηκε μαθαίνοντας ἀπὸ τὰ μικρὰ παιδιά αὐτὸ ποὺ τοῦ ἔλειπε γιὰ τὴν τέλεια ἀκτημοσύνη του. Καὶ ὅπωςδήποτε αὐτὸ θὰ εἶχε ὡς σκοπὸ, νὰ ἀποβάλλει καὶ τὸ σῶμα του, ἂν ἦταν δυνατό, καὶ μαζί μ' αὐτὸ νὰ ἀποβάλλει κάθε βιωτικὴ φροντίδα, προτιμώντας νὰ ζεῖ μὲ τὴν ψυχὴ γυμνή, χωρὶς τὰ σαρκικὰ περιπτώματα, μὲ ἀχόρταστο τὸν πόθο τῆς ἀκτημοσύνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 40ο

Καὶ ἐμεῖς ποὺ ἀκοῦμε καὶ τὸν Κύριο καὶ τοὺς ἀποστόλους νὰ μᾶς μλοῦν διαρκῶς γι' αὐτὸ, ἐπειδὴ μέχρι τώρα δὲν ντραπήκαμε τὶς θεϊκὲς συμβουλές τους, οὔτε οἱ ἴδιοι ἀπὸ μόνοι μας κινήθηκαμε πρὸς τὸ καλὸ, ἂς ντραποῦμε τουλάχιστον αὐτούς, ποὺ μᾶς κατηγοροῦν μὲ τὴν ἀκτημοσύνη τους, γιὰ τὰ πολλὰ ὑλικά πράγματά μας. Γιατὶ πρέπει νὰ δαμά-

τὸ πολύνυλον. Πρέπει γὰρ τούτοις ὑπωπιάζεσθαι, οἷς εἶναι σεβάσμιοι διὰ τὸ σεμνὸν τῆς πολιτείας ὀφείλομεν, καὶ πρωτεύοντες τοῖς δόγμασι, μὴ δευτερεύειν τῷ βίῳ, ἵνα μὴ χειρὸν διακεείμενοι Ἑλλήνων βλασφημεῖσθαι παρασκευάσωμεν τὸ Κυριακὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ἡμᾶς, ἀλλότρια πράττοντες καὶ ξένα, ὧν ἐκελεύσθημεν πράττειν. Καὶ οἶδ' ἄ γε πρὸς τῶν ἐντευξομένων ὡς λίαν πληκτικὸν τὸ εἰρημένον, ἀλλὰ τοῖς ἔξω τῆς μέμψεως, οὐχὶ δὲ καὶ τοῖς πρὸς οὓς ὁ λόγος ὑμῖν. Πέπεισμαι γάρ, ὡς οὐδὲ τούτοις σωφρονησθήσονται τοῖς ἐλέγχοις, νοσοῦντες ἀνιάτα. Οὐδὲ εἴ τινα τούτων λεχθεῖη πρὸς τὸ ἐντρέψα δρι-
 10 μύτερα διορθώσονται τὸ πλημμελὲς ἅπαξ ἀπονησάμενοι τὴν αἰσχύνην καὶ ἐφ' οἷς ἁμαρτάνουσιν ἐρυθριῶντες οὐκέτι, ἐπεὶ μηδέ, κατὰ τὸν σοφὸν Σολομώντα, τῷ τοῦ μύρμηκος ἐδυσωπήθη ὁ ὀκνηρὸς παραδείγματι πρὸς τὸ κινήσαι τὰς χεῖρας καὶ τὴν ἐπονείδιστον ἐπαισχυνθῆναι ἀργίαν.

15

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΑ΄.

Χαλεπὸν γὰρ ἀποθέσθαι πολλῷ χρόνῳ νεμόμενον πάθος καὶ παραλῦσαι ἔξιν μακρυνθεῖσαν μακροῦ συνηθεία, μὴ πολλῇ σπουδῇ χρησαμένους πρὸς τὴν διόρθωσιν τοῦ πονηροῦ ἔθους, τοὺς ἐνεχομένους αὐτῷ καθάπερ δεσμοῖς ἀλύτοις κατεχομένους κἂν διεκδῦναι
 20 τούτου δυνηθῶσιν, ὅπως ποτὲ ὡς ἔτι προσηρητημένους ἔλκεσθαι ἀνάγκη ὀπίσω τῇ μνήμῃ τῶν ἐν οἷς ἦσαν ἔναγχος, ἀναποδιζομένους καὶ ἄκοντας καὶ συνεχῶς ἐπιστρεφομένους πρὸς τὰ ἀφ' ὧν ὑποδιδράσκειν ἐπείγονται. Καὶ τῷ ὀκνηρῷ γὰρ ὁ Σολομὼν ἐμβοῶ διαπρύσιον, «Ἴθι πρὸς τὸν μύρμηκα, ὦ ὀκνηρέ, καὶ ζήλωσον ἰδῶν τὰς ὁδοὺς
 25 αὐτοῦ». Καὶ τοῖς ἐπαγγελλομένοις μὲν τὸν μονήρη βίον, ἐμπλεχομένοις δὲ ταῖς τοῦ βίου ὑλαῖς, φησὶν ὁ Κύριος «Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ στείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά». Καὶ οὐδὲ οὗτοι ὡς ἐκελεύσθησαν ἀφήκαν τὴν ἐπιμέλειαν τῆς γῆς

ζουμε αὐτά, μὲ τὰ ὅποια ὀφείλουμε νὰ εἴμαστε σεβαστοὶ μὲ τὴ σεμνή μας ζωὴ, καί, ἐνῶ εἴμαστε πρῶτοι στὶς διδασκαλίαι, νὰ μὴ εἴμαστε δευτεροὶ στὴ ζωὴ, ὥστε νὰ μὴ βρισκόμαστε σὲ χειρότερη κατάστασι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ κάνουμε νὰ βλασφημεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ποὺ μᾶς δόθηκε, κάνοντας ἄσχετα καὶ ξένα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ διαταχθήκαμε νὰ κάνουμε. Καὶ γνωρίζω βέβαια ὅτι αὐτὸ ποὺ λέγω εἶναι πολὺ πληκτικὸ σ' αὐτοὺς ποὺ τὸ διαβάζουν, ἀλλὰ γι' αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν κατηγορίαν, ὄχι ὅμως καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ γίνεται λόγος σὲ σᾶς. Γιατὶ εἶμαι πεπεισμένος, πῶς οὔτε καὶ μὲ αὐτοὺς τοὺς ἐλέγχους θὰ σωφρονισθοῦν, ἐπειδὴ εἶναι ἀθεράπευτα ἄρρωστοι. Οὔτε καὶ ἂν μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ εἰπωθοῦν πιὸ σκληρὰ, γιὰ νὰ τοὺς κάνουν νὰ ντραποῦν, θὰ διορθώσουν τὸ πλημμέλημά τους, ἀφοῦ ἀπέβαλαν μὰ γιὰ πάντα τὴ ντροπὴ καὶ δὲν κοκκινίζουν πὰ γι' αὐτὰ ποὺ κάνουν ἁμαρτάνοντας, ἀφοῦ, σύμφωνα μὲ τὸν σοφὸ Σολομώντα, οὔτε μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ μυρμηγκιοῦ τράπηκε ὁ ὀκνηρός, ὥστε νὰ κουνήσει τὰ χέρια καὶ νὰ νοιώσει ντροπὴ γιὰ τὴν ἀτιμωτικὴ ἀργία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 41ο

Γιατὶ εἶναι δύσκολο νὰ ἀποβάλουν ἓνα πάθος ποὺ τοὺς κατέχει πολὺν χρόνον, καὶ νὰ κόψουν κακροχρόνια συνήθεια, ἂν δὲν καταβάλουν μεγάλη προσπάθεια γιὰ τὴ διόρθωσι τῆς κακῆς συνήθειας ἐκεῖνοι ποὺ διακατέχονται ἀπὸ αὐτό, σὰν νὰ εἶναι δεμένοι μὲ ἅλυστα δεσμὰ, καὶ ἂν μπορέσουν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸ πάθος αὐτό, μὲ σκοπὸ νὰ μὴ αἰσθανθοῦν τὴν ἀνάγκη νὰ συρθοῦν δεμένοι πάλι πίσω μὲ τὴν ἀνάμνησι αὐτῶν σὰ ὅποια ἦταν πρόσφατα, γυρίζουν πάλι πίσω ἄθελά τους, καὶ ἐπιστρέφουν συνεχῶς σὲ ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὅποια ἐπιδιώκουν νὰ ἀπομακρυνθοῦν. Γιατὶ καὶ στὸν ὀκνηρὸ ὁ Σολομών φωνάζει δυνατὰ· «Πῆγαινε στὸ μυρμηγκί, ὀκνηρέ, καὶ ἀφοῦ δεῖς τὸν τρόπο τῆς ζωῆς του, νὰ τὸ μμηθεῖς»⁵⁷. Σ' ἐκείνους πάλι ποὺ ὑπόσχονται τὸν μοναχικὸ βίον, ἀλλὰ ἐμπλέκονται σὰ ὑλικά ἀγαθὰ τῆς ζωῆς, ὁ Κύριος λέγει· «Προσέξτε τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι δὲν σπέρνουν, οὔτε θερίζουν, οὔτε συνάζουν σὲ ἀποθήκες, καὶ ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος τὰ τρέφει»⁵⁸. Καὶ οὔτε αὐτοὶ ἐγκατέλειψαν τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς, ὅπως διατάχθηκαν, οὔτε ἐκεῖνος

οὐδὲ ἐκεῖνος τὰς χεῖρας τοῦ κόλπου προήνεγκεν ἔνδειαν ἀνειμένην
 προτιμήσας κόρου βραχὺν πόνον ἔχοντος Οὕτω ὁ τῶ ἔθισμῳ κεκρα-
 τημένος πρὸς τὸ ἄηθές ἐστι δυσμετάβλητος, ἀγαπῶν ἐν ᾧ ἐστὶν εἶναι,
 κἂν ὁμολογουμένως εἴη ἀσύμφορον, ἢ μεταθῆναι πρὸς τὸ ἀσύνηθες,
 5 κἂν ἔχη πρόδηλον καὶ προφανές τὸ ὠφέλιμον

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ΄.

Ἑμεῖς δέ, ὧ φίλοι Χριστοῦ καὶ φύλακες τῶν αὐτοῦ νόμων ἐπι-
 μελεῖς, οἱ τὰ δηνάρια τῶν ἐντολῶν διπλασιασθέντα τῷ Κυρίῳ προσ-
 φέροντες, καὶ τῇ ὀφειλῇ τῶν διατεταγμένων τὰ ἐκ προαιρέσεως προσ-
 10 φιλοτιμησάμενοι ἐκουσίως καὶ ἐλευθερία γνώμης ὑπερβαίνοντες τὰ
 προστεταγμένα δούλοις πρὸς ἐργασίαν ἀπαραίτητον οἱ συνανελθόν-
 τες τῇ πολιτείᾳ Χριστῶ καὶ ἐπὶ τοῦ ὄρους τὰ τῆς ὑψηλῆς φιλοσοφί-
 ας μνηθέντες δόγματα, καὶ τοῖς ἔργοις ἐπιδεικνύμενοι τὴν τῶν πα-
 ραδεδομένων ἀξιοπιστίαν. Οἱ τοῖς ἀποστολικοῖς ἀκολουθήσαντες
 15 ἔχνεσι καὶ ἐργαζόμενοι ὡς μὴ ἐπιβαρῆσαι τίνα, τοσοῦτον δὲ ἀσχο-
 λούμενοι περὶ τοῦτο, μὴ τὸν καιρὸν τῆς ἀναγκαιοτέρας ἐργασίας
 δαπανηθῆναι περὶ τὰ ἐλάττωνα, καλῶς δὲ τὸν χρόνον μερίσαντες εἰς
 μερικὴν χρεῖαν τοῦ σώματος καὶ εἰς πολλὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν.
 Τοῦτο γὰρ ἀληθῶς δικαιοσύνη πρέπουσα, διανέμουσα οὐκ ἰσομοί-
 20 ρως πᾶσιν, ἀλλὰ πρὸς ἀξίαν παρέχειν ἐκάστῳ, καὶ σύμμετρον μὲν καὶ
 αὐτάρκη ὀρέγειν τῇ παιδίῳ τὴν ὀφειλήν, τὸ δὲ πᾶν ἀπονέμειν τῇ
 κυρία καὶ ὄντως οὔση δεσποίνῃ καὶ πολλῆς ὀφειλοῦση ἀπολαῦσαι
 τιμῆς. Οἱ γενναίως στρατευόμενοι καὶ μεγαλοψύχως Χριστῶ καὶ ταῖς
 τοῦ δίου πραγματείαις οὐκ ἐμπλεκόμενοι διὰ τὴν πρὸς τὸν στρατο-
 25 λογήσαντα ἀρέσκειαν οἱ νομίμως ἀθλοῦντες καὶ τὰς λαβὰς τῶν ἀντι-
 πάλων τῶ λείῳ τῆς ἀκτημοσύνης ὡς ἠλεμμένοι διαδιδράσκοντες,
 οὐκ ἔχοντων ἢς ἐπιλαβόμενοι ὑλῆς λύσωσι ζημίαν, ἢ καταβάλωσιν
 ἐν τῷ σκάμματι, πλεονεξίας κρατήσαντες πάθει, καθάπερ ἡ Αἴγυ-
 πτία τῆς ἀμπεχόνης τοῦ Ἰωσήφ δραξαμένη οὐκ ἂν ποιῆσαι ἰσχύσα-
 30 σα τοῦτο, εἰ ἦν οὕτω γυμνὸς ὡς ὄντως ἀγωνιστῆς ὁ ἀθλῶν ἀλλ' οὐ-
 δὲν καὶ οὕτως ἤνυσε τῶν σπουδαζομένων ἐκείνη κἂν ἐπελάβετο,

ἔβγαλε τὰ χέρια του ἀπὸ τὸν κόρφο του, προτιμώντας ἀπὸ τὸν κορεσμό τὴν ἐλεύθερη στέρηση πού ἔχει λίγη κούραση. Ἔτσι αὐτὸς πού κρατιέται δεμένος μὲ τὴ συνήθεια ἀπὸ τὸ ἀνήθικο, εἶναι δύσκολο ν' ἀλλάξει, ἐπειδὴ ἀγαπᾷ αὐτὸ σὺν ὅποιῳ βρίσκεται, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ὁμολογουμένως ἀσύμφορο, παρὰ νὰ μεταβεῖ σ' αὐτὸ πού δὲν ἔχει συνηθίσει, ἔστω καὶ ἂν ἡ ὠφέλειά του εἶναι φανερὴ καὶ προφανής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 42ο

Σεῖς ὅμως, φίλοι τοῦ Χριστοῦ καὶ προσεκτικοὶ τηρητὲς τῶν νόμων του, πού τὰ δηνάρια τῶν ἐντολῶν τὰ προσφέρετε στὸν Κύριο διπλασιασμένα, καὶ στὴν ὀφειλὴ αὐτῶν πού ἔχετε διαταχθεῖ προσφέρατε γενναιοὶδωρα καὶ ἐπὶ πλέον μὲ δική σας προαίρεση θεληματικὰ καὶ μὲ ἐλεύθερη ἀπόφασή σας ξεπερνᾶτε αὐτὰ πού ἔχουν ὀριστεῖ νὰ γίνουν ἀπαραίτητα ἀπὸ τοὺς δούλους, σεῖς πού ἀνεβήκατε μὲ τὴν πολιτεία σας μαζὶ μὲ τὸν Χριστό, καὶ πάνω σὺν ὅρος διδαχθήκατε τὰ δόγματα τῆς ὑψηλῆς φιλοσοφίας, καὶ μὲ τὰ ἔργα σας ἐπιδεικνύετε τὴν ἀξιοπιστία αὐτῶν πού μᾶς ἔχουν παραδοθεῖ, σεῖς πού ἀκολουθήσατε τὰ ἴχνη τῶν ἀποστόλων, πού ἐργάζεστε γιὰ νὰ μὴ ἐπιβαρύνετε κανέναν καὶ ἀσχολεῖστε τόσο μόνο μὲ αὐτό, ὅσο πρέπει γιὰ νὰ μὴ δαπανηθεῖ ὁ χρόνος τῆς ἐργασίας στὰ κατώτερα, καὶ μοιράσατε τὸν χρόνο σας καλὰ, γιὰ τὴ μερικὴ ἀνάγκη τοῦ σώματος καὶ γιὰ πολλὴ φροντίδα τῆς ψυχῆς. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι δικαιοσύνη σωστή, αὐτὴ πού μοιράζει ὄχι ὅλα σὲ ἴσα μερίδια, ἀλλὰ δίνει σὺν καθένα ἀνάλογα μὲ τὴν ἀξία του, καὶ προσφέρει ἀνάλογο καὶ ὅσο χρειάζεται στὴ δούλη χρέος, ἐνῶ τὸ ὅλο τὸ ἀπονέμει στὴν κυρία καὶ αὐτὴν πού εἶναι πραγματικὰ οἰκοδέσποινα καὶ πρέπει νὰ ἀπολαμβάνει μεγάλη τιμὴ. Σεῖς πού ἔχετε στρατευθεῖ μὲ γενναιότητα καὶ μεγαλοψυχία μὲ τὸν Χριστό καὶ δὲν ἐμπλέκεστε μὲ τίς ὑποθέσεις τῆς ζωῆς, γιὰ νὰ ἀρέσετε σ' αὐτὸν πού σᾶς στρατολόγησε. Σεῖς πού ἀγωνίζεστε νόμιμα καὶ ἀποφεύγετε τίς λαβὲς τῶν ἀντιπάλων, ἐπειδὴ, ὄντας ἀλειμμένοι μὲ τὴν γλυστεράδα τῆς ἀκτημοσύνης, δὲν ἔχουν ἀπὸ ποιά ὕλη νὰ πιάσουν καὶ νὰ τὴν καταστρέψουν, ἢ νὰ σᾶς νικήσουν σὺν σκάμμα πιάνοντάς σας ἀπὸ τὸ πάθος τῆς πλεονεξίας, ὅπως ἡ Αἴγυπτος πού ἔπασσε τὸν χιτῶνα τοῦ Ἰωσήφ, ἐνῶ δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὸ κάνει αὐτὸ ἂν ἦταν γυμνός, σὺν γνήσιος ἀγωνιστῆς αὐτὸς πού ἀθλοῦσε, ἀλλ' οὔτε καὶ ἔτσι κατόρθωσε

προσαποδυσασμένου του ἀθλητοῦ ταῦτα, ἐξ ὧν κατεχόμενος ἐσύρετο
 βία, καὶ μετὰ πείραν μαθόντος, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἔδει γυμνὸν εἶναι τὸν
 συνοικοῦντα τοῖς πάθεσι, καὶ τούτοις μαχόμενον τοιοῦτον ἐκ προσι-
 μίων προσελθόντα τῇ πάλῃ οἷος ἔφυγεν ὑστερον, παντὸς πράγματος
 5 προσαποδυσάμενον αἰσθητοῦ φροντίδα καὶ μέριμναν. Τούτοις γὰρ
 ἠττῶνται καὶ ἔχοντες τοῦ ἀντιποιεῖσθαι καὶ ἀφαιρούμενοι τῇ λύπῃ,
 οἱ χρημάτων καὶ κτημάτων ἀντεχόμενοι καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν, ὡς οὐκ
 ἔδει, παραπολαύοντες ἀηδίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΓ΄.

10 Ὑμεῖς δὲ τῶν τοιούτων ἐλεύθεροι δεσμῶν κατὰ τὸν παρὰ τῷ
 Ἰωβ ἀνεμῆνον ἄγριον ὄνον ἐν ἐρήμῳ καταγελῶντα πολυοχλίας πλή-
 θους, μέμψιν δὲ φορολόγου μὴ ἀκούοντα, οἱ καὶ φροντίδος κτημά-
 των καὶ δασμολόγων ὀχλήσεως ἀπηλλαγμένοι, οἱ μὴδὲν ἔχοντες τῇ
 κτήσει, καὶ πάντα κατέχοντες τῇ ἐξουσίᾳ· οἱ δεῦτερον χιτῶνα, κατὰ
 15 τὴν Κυριακὴν φωνήν, μὴ κεκτημένοι, καὶ Χριστὸν ἐνδεδυμένοι τὸν
 πᾶσαν ἐξωθεν προσβάλλουσαν ἀποσοδοῦντα ἐπήρειαν· οἱ ἐπὶ γῆς
 περιπατοῦντες διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ σώματος, καὶ ἐν οὐρανῷ τῇ
 προθέσει διάγοντες οἱ πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς κλήσεως ἐπειγόμενοι
 προθύμως, καὶ ἰσοταχῶς τοῖς πτηνοῖς τὸν τῆς εὐσεβείας δρόμον
 20 ἀνύοντες οἱ πᾶν ἄχθος τῆς κοσμικῆς μερίμνης τῶν τῆς ψυχῆς ὤμων
 ἀποτιναξάμενοι, καὶ εὐσταλῶς τὰ ἐμποδιζόντα τῇ προκοπῇ ὑπεραλ-
 λόμενοι σκάνδαλα, ἣν παρὰ τῶν προλαβόντων διεδέξασθε ἀγωγὴν,
 εἰ μὲν ἐπὶ τὸ σπουδαιότερον, ἵνα τι καὶ ὑμεῖς ὡς συμπονήσαντες τοῖς
 προλαβοῦσιν εἰς ἀκρίβειαν ἔχητε καύχημα, ἐπὶ δὲ τὸ ῥαθυμώτερον
 25 μὴποτε μεταβάλοιτε, γνήσια τῶν πατέρων τέκνα κατὰ τὴν ἀρετὴν
 γνωριζόμενα, καὶ οὐ νόθα τῇ παραλλαγῇ τῶν ἔργων κρινόμενα. Οὐ
 μικρὸν γὰρ ὄνειδος ἐγκόνοις συγγένειαν αὐχοῦσι τὴν πρὸς τοὺς

τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού ἐπιδίωκε ἐκείνη, ἂν καὶ τὸν ἐπίασε, ἐπειδὴ ὁ ἀθλητὴς ἀπέβαλε ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα κρατιόταν καὶ συρόταν μὲ τὴ βία, καὶ μετὰ τὴν πείρα του αὐτὴν ἔμαθε, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἔπρεπε νὰ εἶναι γυμνὸς αὐτὸς πού συγκατοικεῖ μὲ τὰ πάθη, καὶ νὰ μάχεται μ' αὐτὰ ἔτσι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πού πῆγε στὴν πάλη, ὅπως ἦταν ὅταν ἔφυγε, βγάζοντας ἀπὸ πάνω του ἐπὶ πλέον τὴ φροντίδα καὶ μέριμνα κάθε αἰσθητοῦ πράγματος. Γιατὶ μὲ αὐτὰ νικῶνται καὶ ὅταν ἔχουν μὲ τὸν σφετερισμὸ ἄλλων, καὶ ὅταν τοὺς ἀφαιροῦνται μὲ τὴ λύπη, αὐτοὶ πού εἶναι προσκολλημένοι στὰ χρήματα καὶ τὰ κτήματα καὶ ἀπολαμβάνουν τὴν ἀηδία αὐτῶν μὲ τρόπο πού δὲν ταιριάζει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 43ο

Σεῖς ὅμως εἶστε ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τέτοιου εἶδους δεσμά, ὅπως καὶ ὁ ἐλεύθερος ἄγριος ὄνος στὴν ἔρημο, πού ἀναφέρεται στὸ βιβλίο τοῦ Ἰώβ⁶⁰, ὁ ὁποῖος κοροΐδευε τὸ πλῆθος τοῦ κόσμου καὶ δὲν ἄκουε τὴν κατηγορία τοῦ φοροεισπράκτορα, σεῖς πού εἶστε ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τὴ φροντίδα κτημάτων καὶ τὴν ἐνόχληση φοροεισπρακτόρων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχετε τίποτε στὴν κατοχὴ σας, καὶ ὅμως ἔχετε τὰ πάντα στὴν ἐξουσία σας. Σεῖς πού, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, δὲν ἔχετε δεῦτερο χιτῶνα, καὶ φορᾶτε τὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος ἀπομακρύνει κάθε πειρασμὸ πού σᾶς προσβάλλει ἀπὸ ἔξω. Σεῖς πού περπατᾶτε στὴ γῆ, ἐξαιτίας τῶν ἀναγκῶν τοῦ σώματος, καὶ μὲ τὴ πρόθεσή σας ζεῖτε στὸν οὐρανό. Σεῖς πού τρέχετε πρόθυμα πρὸς τὸ βραβεῖο τῆς οὐράνιας κλήσης καὶ διανύετε τὸν δρόμο τῆς εὐσέβειας μὲ τὴν ταχύτητα τῶν πτηνῶν, πού ἔχετε πινάξει ἀπὸ τοὺς ὤμους τῆς ψυχῆς σας κάθε βάρος τῆς κοσμικῆς φροντίδας, καὶ μὲ εὐπρέπεια ὑπερπηδᾶτε τὰ σκάνδαλα πού ἐμποδίζουν τὴν προκοπὴ τοῦ τρόπου διαβίωσης πού ἐλάβατε ἀπὸ τοὺς προκατόχους σας, ἂν μάλιστα τὴν ἐπατύχετε πρὸ γρήγορα, θὰ ἔχετε καὶ σεῖς κάποια καύχησι, ἐπειδὴ κοπιᾶσατε καὶ σεῖς μαζὶ μὲ τοὺς προηγούμενους στὴν ἀκριβὴ ἐφαρμογὴ αὐτῆς, καὶ νὰ μὴ τὴν μεταβάλετε ποτὲ πρὸς τὸ πρὸς τὸ νωθρό, σεῖς πού ἀναγνωρίζετε γνήσια παιδιὰ τῶν πατέρων ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴ, καὶ νὰ μὴ κριθεῖτε νόθα μὲ τὴν παραλλαγὴ τῶν ἔργων σας. Γιατὶ, δὲν εἶναι μικρὴ ἡ ντροπὴ γιὰ τοὺς ἀπογόνους νὰ καυχῶνται γιὰ

60. Ἰώβ 39, 6-7.

φύσαντας, καὶ μὴ πιστουμένοις ἐκ τῶν τρόπων τὴν ἀγχιστεῖαν. Ὡς γὰρ προσώπων χαρακτηῖρες καὶ τὰ ἄλλα τεκμήρια σώματος τῷ ὁμοιώματι διδάσκουσι, τίς τίνος υἱὸς ἢ πατήρ, οὕτως ἀγωγαὶ βίων δηλοῦσι, τίνες τίνων εἰσὶ φοιτηταὶ καὶ γνώριμοι, λόγῳ μὲν τοὺς θεωρητικούς, ἔργοις δὲ τοὺς πρακτικούς ἐρμηνεύοντες διδασκάλους. Τί δὲ τὰς πηλίνας σχέσεις παράγομεν εἰς ὑπόδειγμα τῶν ὑπεραναβεβηκῶτων τὰ σωματικὰ παραδείγματα, μικροῖς ἄγαν τὰ ὑπερβαλλόντως μεγάλα σημαίνειν βουλόμενοι, καὶ σκιαγραφίας, οὔτε εἰκόνας οὔσας, τῷ μὴ τετρανωῖσθαι τοῖς χρώμασιν ἀντιπαραβάλλοντες ἐμψύχους μορφαῖς. Χριστοῦ γὰρ ἔστε μαθηταὶ καὶ υἱοὶ τοῦ αἰωνίου Πατρὸς οὕτω γὰρ ὑμᾶς ὁ Κύριος καὶ ἀδελφούς καλεῖ λέγων· «Ὅς ἂν ποιῇ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, οὗτός μου καὶ ἀδελφός καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστί», καὶ υἱοὺς ὀνομάζει τοῦ ἰδίου Πατρὸς, ἐν οἷς φησι, «Μὴ μερμνήσητε τί φάγητε ἢ τί πίνητε· οἶδε γὰρ ὁ Πατήρ ὑμῶν, ὅτι χρῆζετε τούτων ἀπάντων». Καὶ ὅπως ἡ συγγένεια συνίσταται καὶ οἰκειώσεις γίνεται αὕτη διδάσκει, διδοὺς ἀφορμὰς τοῖς εἰς τὴν εὐγένειαν ἀναβῆναι ποθοῦσιν ἐκείνην καὶ μεταβῆναι εἰς υἰοθεσίαν ἀπὸ δουλείας προαιρουμένοις ὅταν λέγῃ· «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραῖός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ»· καὶ πάλιν· «Γίνεσθε οἰκτιρόμονες, ὡς ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος»· καὶ· «Γίνεσθε εὐσπλαγχοὶ, ὡς ὁ Πατήρ ὑμῶν»· καὶ· «Ἐπὶ πᾶσι γίνεσθε τέλειοι, ὡς καὶ ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστι».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΔ'.

Τῆς θείας οὖν προκεμένης φύσεως εἰς μίμησιν, τίς ἐστὶ χρεῖα σκοπεῖν τὰς ἀνθρωπίνους σπουδαῖς καὶ περιεργάζεσθαι, τίνες ὅπως, καὶ ἐφ' ὅσον τῷ ἀγαθῷ προκεκόφασιν, καὶ πῶς ἕτεροι ταῖς κοσμικαῖς δελεασθέτες τέρψεσιν, ἐγκυλινδοῦνται τοῖς ματαίοις περισπασμοῖς. Καὶ μὴ τοῦτο μόνον ὄραν, πῶς ἐστὶ κατὰ πάντα ὁμοιωθῆναι Θεῷ, καὶ πῶς ἐν ἐκείνῃ γενέσθαι τῇ τελειότητι, καὶ ποίοις πόνοις ἀναλα-

τῇ συγγένειά τους μὲ ἐκείνους πού τοὺς γέννησαν, καὶ νὰ μὴ ἐπιβεβαιώ-
νουν τὴν συγγένεια μὲ τοὺς τρόπους τους. Γιατί, ὅπως οἱ μορφές τῶν
προσώπων καὶ οἱ ἄλλες σωματικές ἀποδείξεις βεβαιώνουν τὴν ὁμοιότη-
τα, τίνος γιὸς εἶναι κάποιος, ἢ πατέρας, εἶσι καὶ οἱ τρόποι τῆς ζωῆς δεί-
χνουν ποιῶν δασκάλων εἶναι φοιτητές καὶ γνώριμοι κάποιοι, ἐπειδὴ μὲ
τὰ μὲν λόγια τους ἐρμηνεύουν τοὺς θεωρητικούς, καὶ μὲ τὰ ἔργα τους
τοὺς πρακτικούς δασκάλους τους. Ἀλλὰ γιατί τὶς πῆλινες σχέσεις τὶς
παρουσιάζουμε ὡς ὑπόδειγμα αὐτῶν πού ξεπέρασαν τὰ σωματικὰ
παραδείγματα, θέλοντας μὲ τὰ πολὺ μικρὰ νὰ φανερώσουμε τὰ ὑπερβο-
λικὰ μεγαλα, καὶ τὶς σκιαγραφίες, πού δὲν εἶναι οὔτε κἂν εἰκόνες καὶ
δὲν διαλαμπρύνθηκαν μὲ τὰ χρώματα, νὰ τὶς ἀντιπαραβάλλουμε μὲ τὶς
μορφές; Γιατὶ εἶστε μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ καὶ υἱοὶ τοῦ αἰώνιου Πατέρα.
Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος σᾶς ὀνομάζει καὶ ἀδελφούς, λέγοντας· «Ὅποιος
κάνει τὸ θέλημα τοῦ οὐράνιου Πατέρα μου, αὐτὸς εἶναι καὶ ἀδελφός
καὶ ἀδελφὴ καὶ μητέρα μου»⁶³, καὶ τοὺς ὀνομάζει υἱοὺς τοῦ Πατέρα του
μὲ τὰ ἐξῆς· «Νὰ μὴ φροντίζετε μὲ ἀγωνία τί θὰ φᾶτε ἢ τί θὰ πιεῖτε· γιατί
γνωρίζει ὁ Πατέρας σας, ὅτι ἔχετε ἀνάγκη ἀπὸ ὅλα αὐτά»⁶⁴. Ἀλλὰ καὶ
τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο γίνεται ἡ συγγένεια καὶ ἡ ἐξοικείωση αὐτὴ τὸν
διδάσκει δίνοντας ἀφορμὲς σ' ἐκείνους πού ποθοῦν νὰ ἀνέβουν στὴν
εὐγένεια ἐκείνη καὶ ἐπιδιώκουν νὰ φτάσουν στὴν υἰοθεσία ἀπὸ δοῦλοι
πού εἶναι, ὅταν λέγει· «Μάθετε ἀπὸ μένα, ὅτι εἶμαι πρᾶος καὶ ἔχω
ταπεινὴ καρδιά»⁶⁵. Καὶ ἄλλοῦ πάλι· «Νὰ εἶστε λοιπὸν σπλαγχνικοί,
ὅπως καὶ ὁ Πατέρας σας»⁶⁴, καὶ· «Νὰ εἶστε τέλειοι σὲ ὅλα, ὅπως καὶ ὁ
πατέρας ὁ οὐράνιος εἶναι τέλειος»⁶⁵.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 44ο

Ὅταν λοιπὸν προβάλλεται γιὰ μίμηση ἡ θεία φύση, ποιά ἀνάγκη
ὑπάρχει νὰ παρατηροῦμε τὶς ἀνθρώπινες ἐπιδιώξεις καὶ νὰ περιεργαζό-
μαστε ποιοί, μὲ ποιὸν τρόπο καὶ πόσο πρόκοψαν στὸ ἀγαθό, καὶ γιατί
ἄλλοι δελεασμένοι ἀπὸ τὶς κοσμικὲς εὐχαριστήσεις κυλιοῦνται μέσα
στοὺς μάταιους περισπασμούς, καὶ νὰ μὴ βλέπουμε μόνο αὐτό, μὲ ποιὸν
τρόπο εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουμε ὅμοιοι μὲ τὸν Θεὸ σὲ ὅλα, καὶ μὲ ποιὸν
τρόπο θὰ φτάσουμε σ' ἐκεῖνο τὸ σημεῖο τῆς τελειότητος, καὶ μὲ ποιούς

63. Ματθ. 11, 29.

64. Λουκᾶ 6, 36.

65. Ματθ. 5, 48.

θεῖν τὸ τῆς φύσεως ἀρχαῖον ἀξίωμα, ἐκμαγεῖον ἄνωθεν γενομένους τῆς πρωτοτύπου μορφῆς, καὶ φύσιν ὡσπερ τὴν ἐξ ἀσκήσεως ἐν τῇ ἀρετῇ ἔξιν πεπονημένους πρὸς τὴν τοῦ ἐναντίου τροπὴν ἀμετάβλητον.

5 Ποῖος τοίνυν ἡμῖν χρόνος ἀρκέσει πρὸς τὸ μιμήσασθαι φύσιν Θεοῦ; Ποία δύναμις ὑπερουργήσει πρὸς τὸ τῆς θείας ὁμοιώσεως ἀναμάξασθαι τοὺς τύπους; πῶς ἐσόμενα καὶ πότε πάντα ὅσα ἐστὶ Θεοῦ; Δυνατὴ γὰρ πάντως ἡ μίμησις, ἐπειδὴ ταύτην ἐπέταξεν ὁ εἰδὼς ἐκάστου τὴν δύναμιν. Μόλις, ἐκ παιδῶν τις ἀρξάμενος καὶ διὰ
10 πάσης ἡλικίας ἐπ' ἐσχάτου γήρως χρησάμενος ἀνευδότην σπουδῆ, μορφώσῃ πρὸς τὴν ἀρχέτυπον ἀρετὴν ἑαυτόν, ἀμελήσας δέ τινα τῶν παρφηγηκότων χρόνων, πῶς συντείνει καὶ πόσον τὸ πρόθυμον, ὡς ἐν ὀλίγῳ κατορθῶσαι καιρῷ τὸ δυσχερῶς ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ κατορθούμενον; Ἄλλ' οὐ πάντως ἡ δυσχέρεια ποιεῖ τὸ ἀδύνατον, οὐδὲ τὸ ὄψιμον
15 τῆς ἐγχειρήσεως ἀμφίβολον, ἢ καὶ ἀπεγνωσμένην ὑποτίθεται τῷ ἀρχομένῳ τὴν τελειότητα· ἔχει γὰρ καὶ πρὸς τὸ πέρας τοῦ σκοποῦ, καὶ ὁδὸν ἐπίτομον ἢ πρόθεσις ταχέως ἀνύουσα τὸ προτεθέν, ἠπειγμένη τῇ προθυμίᾳ, καὶ πολλοῦ χρόνου δεόμενον ἔργον ἐμπεδοῦσα ἐν οὐκ ἀναλογοῦντι καιρῷ. Μάρτυρες ἐχέγγυοι τούτου οἱ τῆς ἐνδε-
20 κάτης ἄρας τοῦ ἀμπελῶνος ἐργάται, τὸ αὐτὸ τοῖς ἐξ ὄρθρου μέχρι δειλῆς κανσωθεῖσιν ἐργασάμενοι, καὶ οὐκ ἐμποδισθέντες πρὸς τὸ φθάσαι τοὺς προλαβόντας τῇ στενῇ προθεσμίᾳ· τοιοῦτον γὰρ ἡ ὀρθυμία, καὶ τοιοῦτον ἡ ἐπιμέλεια· ἡ μὲν γὰρ μετὰ πολλῆς ἀδείας ἀνύει μικρὰ καὶ οὐκ ἄξια λόγου, ἡ δὲ καὶ ἐν βραχεῖ κατορθοῖ, μεγά-
25 λα τῇ σπουδῇ παρατρέχουσα τὸ ἀνεπιμένον ἐκείνοις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕ΄.

Διὰ τοῦτο κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγονάμεν, ἵνα τὰ ἰδιώματα σώζω-

κόπους θὰ ξαναπάρουμε τὴν παλιὰ θέση τῆς φύσεώς μας, μὲ τὸ νὰ γίνουμε ἐκτύπωμα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τῆς πρωτότυπης μορφῆς, καὶ μὲ τὴν ἄσκησις στὴν ἀρετὴ νὰ κάνουμε, κατὰ κάποιον τρόπο, τὴ φύση μας ἀμετάβλητη πρὸς τὴν ἀντίθετη τροπῇ;

Ποιὸς χρόνος λοιπὸν μᾶς εἶναι ἀρκετὸς γιὰ νὰ μιμηθοῦμε τὴ φύση τοῦ Θεοῦ; Ποιὰ δύναμη θὰ μᾶς βοηθήσει γιὰ νὰ ἀποτυπώσουμε τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ὁμοίωσης τοῦ Θεοῦ; Μὲ ποιὸν τρόπο θὰ γίνουν καὶ πότε ὅλα ὅσα εἶναι τοῦ Θεοῦ; Γιατὶ ἡ μίμησις εἶναι ὅπωςδήποτε δυνατὴ, ἐπειδὴ τὴν διέταξε Ἐκεῖνος ποὺ γνωρίζει τὴ δύναμη τοῦ καθενός. Ἀρχίζοντας κανεὶς ἀπὸ τὴν παιδικὴ του ἡλικία καὶ μέσα ἀπὸ κάθε ἡλικία του μέχρι τὰ βαθειὰ γεράματά του καταβάλλοντας ἐπίμονη προσπάθεια, μόλις θὰ κατορθώσει νὰ διαπλάσει τὸν ἑαυτό του ἀντίστοιχα πρὸς τὴν ἀρχικὴ ἀρετῇ, ἂν ὅμως παραμελήσει κάποιον χρόνο ἀπὸ τὰ χρόνια ποὺ πέρασαν, πῶς θὰ ἐντείνει τὴν προσπάθειά του γιὰ νὰ τὸν καλύψει, καὶ πόση προσπάθεια χρειάζεται, ὥστε μέσα σὲ λίγο χρονικὸ διάστημα νὰ ἐπιτύχει αὐτὸ ποὺ μὲ δυσκολία πετυχαίνεται σ' ὅλη τὴ ζωῇ; Ὅπωςδήποτε ὅμως ἡ δυσκολία δὲν τὸ κάνει ἀδύνατο, οὔτε ἡ καθυστέρηση τῆς προσπάθειας κάνει ἀμφίβολο τὸ ἀποτέλεσμα, οὔτε καὶ ἀποκλείει σ' αὐτὸν ποὺ ἀρχίζει καθυστερημένα τὴν τελειότητα. Γιατὶ ἡ πρόθεσις, προκειμένου νὰ φτάσει στὸ τέλος τοῦ σκοποῦ της, βρίσκει καὶ σύντομο δρόμο, καὶ φτάνει γρήγορα σ' αὐτὸ ποὺ ἐπιδιώκει, διότι πλέζεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία της, καὶ ἓνα ἔργο ποὺ χρειάζεται πολὺν χρόνο, τὸ πραγματοποιεῖ μέσα σὲ λιγώτερο χρόνο. Μάρτυρες ἀξιόπιστοι αὐτοῦ εἶναι οἱ ἐργάτες τοῦ ἀμπελιοῦ τῆς ἐνδέκατης ὥρας, οἱ ὁποῖοι ἔκαναν ἔργο ἴσο μὲ ἐκείνους ποὺ ἐργάστηκαν κάτω ἀπὸ τὸν καυτὸ ἥλιο ἀπὸ τὸ πρωὶ μέχρι τὸ βράδυ, καὶ δὲν ἐμποδίστηκαν νὰ φτάσουν ἐκείνους ποὺ προηγήθηκαν ἐξαιτίας τῆς περιορισμένης προθεσμίας⁶⁶. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ ραθυμία καὶ τέτοια ἡ φιλοπονία. Ἡ πρώτη μὲ μεγάλη ἄνεση πετυχαίνει λίγα καὶ ἀνάξια λόγου ἀποτελέσματα, ἐνῶ ἡ δεύτερη καὶ μέσα σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα κατορθώνει μεγάλα ἀποτελέσματα, τρέχοντας μὲ διασύνῃ τὸν δρόμο ποὺ οἱ πρῶτοι ἔτρεξαν μὲ ἄνεση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 45ο

Γι' αὐτὸ πλαστήκαμε «κατ' εἰκόνα» τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ διατηρήσουμε

μεν τῶν χαρακτήρων ἐκείνων, καὶ τῷ ἐπισήμῳ τῆς πολιτείας τοῖς
 ὁρῶσι παρέχωμεν τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμοιώσεως σαφῆ τὰ γνωρίσματα·
 «Ἐγώ», φησὶν ὁ Θεός, «οἰκτίρων καὶ ἐλεήμων, μακρόθυμος καὶ
 πολυέλεος καὶ δικαιοσύνην διατηρῶν». Τούτοις γράφεται τοῖς χρώ-
 5 μασιν ἢ τῆς θείας ὁμοιώσεως εἰκῶν. Οὗτοι χαρακτήρες τῆς ἀσωμά-
 του μορφῆς τούτοις ἐπιγινώσκειται ψυχῇ, συγγενῆς οὕσα Θεοῦ, ζη-
 λουσα μὲν τὸ ἀπροσδεῆς ἐκείνου πόθῳ τῆς ἀκφραιφνοῦς καθαρότη-
 τος, κωλυομένη δὲ τῷ πρὸς τὸ σῶμα δεσμῷ, ἀλλ' ὅμως ὀλιγοδεεῖ
 βοῶσα, ὡς ἰμείρεται τοῦ πάντῃ ἀνεπιδεοῦς τούτου παρέχουσα ἐναρ-
 10 γές ἐκεῖνο τεκμήριον, καὶ τῷ τέως ἐφικτῷ δηλοῦσα τὴν πρὸς τὰ ἀνέ-
 φικτα ἐπιθυμίαν, ἐν οἷς φιλοτιμεῖται τὰς φυσικὰς ἐκδῦναι ἀνάγκας
 δεικνῦσα πόσῃ ἐπιθυμίᾳ καὶ πόσῳ πόθῳ τὰ ἐφευμένα κατώρθωσεν,
 ἀγαθότητα καὶ μακροθυμίαν, χρηστότητα καὶ φιλανθρωπίαν, καὶ
 πᾶν ὃ σημαίνει φύσιν Θεοῦ κτησαμένη σπουδαίως Ἐνθα ἦν καὶ τὸ
 15 κωλύον οὐδέν, τῇ ἐξουσίᾳ χρησαμένη προθύμως καὶ μετὰ πολλῆς
 εὐκολίας παρελθοῦσα εἰς ταῦτα, εἰς ἅπερ ἦγεν ἡ δύναμις ἔνθεν καὶ
 τετιμημένη τῇ θεῖᾳ μορφῇ, βραχύ τι κατὰ τὸν Δαβὶδ παρὰ τοὺς ἀγ-
 γέλους ἠλάττωται, ὅτε τῷ πληρῷ συμφυρομένη τοῦ σώματος, ταῖς ἀ-
 νάγκαις προσασχολεῖσθαι τούτου, κἂν πρὸς ὀλίγον τῇ ἀπαραιτήτῳ
 20 χρεῖα διάζηται, ὅλη διόλου τῶν κρειττόνων γλιχομένη φροντίζειν,
 κακεῖ διάγειν τῇ θεωρίᾳ, ἔνθα καθαρὰν ἔχει τὴν εὐφροσύνην, οὐκ
 ἐπιθολομένην μνήμη τινὸς ἀηδοῦς. Τίς γὰρ τὸν φεύγοντα βορῦδους
 δημοτικούς καὶ παραιτούμενον πραγμάτων ὄχλησιν ἐπαχθῶν, ἐκκλί-
 νοντά τε συνουσίας εἰκαίων καὶ ἀδιαφόρων ἀνθρώπων, οἴκοι δὲ τὰ
 25 πολλὰ σχολάζοντα προσευχαῖς ἡσύχως καὶ μελέτῃ λογίων Θεοῦ, σε-
 μνόν τε κατὰ τὸ σπάνιον τῆς προσόδου καὶ ἐπιευκῆ ὁρῶμενον καὶ ἀτά-
 ραχον, συμπαθῆ καὶ φιλάλληλον, οὐκ ἐρεῖ ζηλωτὴν Θεοῦ ὄντως καὶ
 εἰκόνα τούτου καὶ μῆμημα, τὰς θείας αὐγὰς τῆς ἀγαθότητος ἀστρά-
 πτοντα ἐκείνης καὶ χράμασιν ὡσπερ γλαφυροῖς ταῖς ἀρεταῖς στίλβον-
 30 τα τὴν ὁμοίωσιν;

τὰ γνωρίσματα τῶν χαρακτήρων ἐκείνων, καὶ μὲ τὴ συνετὴ πολιτεία μας νὰ δίνουμε σ' αὐτοὺς ποὺ μᾶς βλέπουν τὰ καθαρὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ὁμοίωσης τοῦ Θεοῦ. «Ἐγώ», λέγει ὁ Θεός, «εἶμαι σπλαχνικός καὶ ἐλεήμων, ὑπομονητικός καὶ γεμάτος καλωσύνη, καὶ ἐφαρμόζω δικαιοσύνη»⁶⁷. Μὲ αὐτὰ τὰ χρώματα ζωγραφίζεται ἡ εἰκόνα τῆς ὁμοίωσης τοῦ Θεοῦ. Αὐτὰ εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀσώματης μορφῆς του. Μὲ αὐτὰ ἀναγνωρίζεται ἡ ψυχὴ ποὺ εἶναι συγγενῆς τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐπιθυμεῖ νὰ γίνεῖ κι' αὐτὴ τέτοια ποὺ νὰ μὴ ἔχει ἀνάγκες ὅπως Ἐκεῖνος, ἀπὸ πόθο πρὸς τὴ γνήσια καθαρότητα, ὅμως ἐμποδίζεται ἀπὸ τὸ δεσμό της μὲ τὸ σῶμα, ἀλλὰ ὡστόσο φωνάζει στὸν ὀλιγοδεῆ, ὅτι ἐπιθυμεῖ πολὺ νὰ τὸ προσφέρει τελείως χωρὶς ἀνάγκες ὡς ἔμπρακτη ἀπόδειξη, καὶ μὲ αὐτὸ ποὺ πρὶν λίγο ἦταν δυνατὸ, δηλώνοντας τὴν ἐπιθυμία της πρὸς τὰ ἀδύνατα, γιὰ τὰ ὁποῖα ἀγωνίζεται νὰ ἀποβάλει τὶς φυσικὲς ἀνάγκες, δείχνοντας μὲ πόση προθυμία καὶ πόσον πόθο κατόρθωσε αὐτὰ ποὺ ἐπιθυμοῦσε, ἀποκτώντας μὲ τὸν ἐπίμονο ἀγῶνα της καλωσύνη, ὑπομονή, ἀπλότητα καὶ φιλανθρωπία, καὶ ὅ,τι ἄλλο φανερῶνει τὴ φύση τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖ δὲν ὑπῆρχε τίποτε νὰ τὴν ἐμποδίσει, χρησιμοποιώντας πρόθυμα τὴ δύναμή της, πέρασε μὲ μεγάλη εὐκολία σ' αὐτὰ ποὺ τὴν ὀδηγοῦσε ἡ δύναμη. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τιμημένη καὶ μὲ τὴ θεϊκὴ μορφὴ, ἀποδείχτηκε, σύμφωνα μὲ τὸν Δαβὶδ, κατὰ τι κατώτερη ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους⁶⁸, ὅποτε ζημωμένη μὲ τὸν πηλὸ τοῦ σώματος, ἀναγκάζεται, ἔστω καὶ γιὰ λίγο, νὰ ἀπασχολεῖται μὲ τὶς ἀνάγκες του, ἐνῶ ὅλη ἐπιθυμεῖ νὰ φροντίζει πάντοτε τὰ ἀνώτερα, καὶ νὰ ζεῖ ἐκεῖ τὴ θεωρητικὴ ζωὴ, ὅπου θὰ ἔχει τὴ γνήσια χαρὰ, ἡ ὁποία δὲν θὰ ἀμαυρώνεται ἀπὸ καμμιά ἀηδιαστικὴ ἀνάμνηση. Γιατὶ αὐτὸν ποὺ ἀποφεύγει τοὺς θορύβους τοῦ πλήθους, ποὺ ἀπαρνεῖται τὴν ἐνόχληση τῶν δυσάρεστων πραγμάτων καὶ παρεκκλίνει ἀπὸ τὴ συντροφιά τῶν ἀπερίσκεπτων καὶ ἀδιάφορων ἀνθρώπων, καὶ περνᾷ τὸν περισσότερον χρόνον τοῦ σπῆτι, ἀσχολούμενος ἤσυχά μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὴ μελέτη τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ, καὶ στίς πολὺ ἀραιὲς ἐξόδους του ἐμφανίζεται σοβαρὸς καὶ ἤπιος καὶ ἀτάραχος καὶ γεμάτος συμπάθεια καὶ ἀγάπη πρὸς τοὺς ἄλλους, αὐτὸν ποιὸς δὲ θὰ τὸν ὀνομάσει πραγματικὰ ζηλωτὴ τοῦ Θεοῦ καὶ εἰκόνα του καὶ ἀπομίμησή του, ποὺ ἀκτινοβολεῖ τὶς θεϊκὲς ἀνταύγειες τῆς ἀγαθότητος, καὶ μὲ τὶς ἀρετὲς του, σὰν λαμπρὰ χρώματα, ἀντανεκλαῖ τὴν ὁμοίωσή του μὲ τὸν Θεό;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΣ'.

Ταύτην ἀναζωγραφῶν ὁ Κύριος τὴν εἰκόνα, καὶ πρὸς ταύτην
 προτρεπόμενος τὴν ὁμοίωσιν τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς καὶ διδάσκων,
 πῶς ἔστι τῇ μιμήσει γίνεσθαι Θεός, ἔλεγεν, ὡς ἤδη εἴρηται, «Γίνεσθε
 5 οἰκτόρμονες, καθὼς καὶ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν»,
 ἄφθονον παρέχων ἰσοτιμίαν τοῖς εἰς ταύτην ἀναβῆναι βουλομένοις
 τὴν τιμὴν. Καὶ γὰρ ἔστι καθαρὸν φθόνου ἔτι καὶ παντὸς ἀληθῶς ἄλ-
 λου πάθους τὸ Θεῖον, χαῖρον τοῖς ἀντιποιουμένοις τῆς αὐτῆς δόξης
 αὐτῷ, ἐπεὶ μὴ ἐλαττοῦσθαι ταύτης τῇ πρὸς ἄλλους πέφυκε κοινωνία,
 10 μηδὲ δασκαίνειν τοῖς τοῦτο τῇ σπουδῇ γενομένοις, ὅπερ ἔστι τῇ φύ-
 σει αὐτό, ἀτρεπτον καὶ ἀναλλοιώτον μένον αἰεὶ, καὶ τῆς ἐκτικῆς ἀτρε-
 ψίας ἅπαντας εἶναι θέλων ἐντός. Ἐνθροπιοὶ μὲν γὰρ συμβαίνουσιν,
 ἀποσυμβαίνουσιν ἔχοντες τὴν τιμὴν, ταῖς ἐτέρων δασκαίνουσιν
 εὐπραγίαις εἰκότως, τὸ παρευδοκμηθῆναι ἐν οἷς ἀβρύνονται ὑφο-
 15 ρώμενοι, καὶ τῶν ἐκ τοῦ ταπεινοῦ προσεγγιζόντων αὐτοῖς πρὸς τὸ
 ἰσότιμον τὴν προκοπὴν δεδοικότες, μήποτε φανῶσιν ἡσσοι, ἡσσοι,
 δασκαίνουσι τούτοις, ὡς δοκοῦσιν εὐλόγως, κρείττονες ἐν πᾶσιν ἁ-
 πάντων εἶναι βουλόμενοι, καὶ ἔχειν αὐτῶν ἀνώτερον ὄλως διὰ τὸ φι-
 λόδοξον οὐκ ἀνεχόμενοι. Θεὸς δὲ τὴν οἰκείαν δόξαν ἔχων αὐτόκτη-
 20 τον, πᾶσιν ἀδεῶς ταύτης μεταδίδωσι, μηδὲν ἀδικούμενος. Ἐνθροπιοὶ
 γὰρ οὐ πλεονεκτεῖ φύσιν ποτέ, κἂν ἕξις γένηται τῇ πολλῇ γυμνασίᾳ,
 οὐδὲ παρωθεῖται τῶν πρωτείων αὐτῆν, κἂν ἐν τοῖς δευτέροις διαπρέ-
 πειν δοκῇ, καὶ τὴν ἰδίαν γνωρίζουσα προκοπὴν, καὶ εἰς τὴν ὑπερέ-
 χουσαν οὐκ ἐξυβρίζουσα, τῇ συγκεχωρημένῃ στοιχοῦσα τμηθῇ, καὶ οὐ
 25 σφετεριζομένη τὴν ὑπερβαίνουσαν. Οὕτω καὶ ὁ Παῦλος κατόπιν
 θαίνων τῶν τοῦ Κυρίου λόγων, εἰδοποιεῖ ὁμοίως τὴν ἐν ἐκάστῳ εἰκό-
 να τοῖς αὐτοῖς αὐτὴν τρανῶν ἰδιώμασι πρὸς τὸ τῆς ὁμοιώσεως ἀπα-
 ράλλακτον· φησὶ γὰρ· «Γίνεσθε μιμηταὶ Θεοῦ», καὶ ὅπως κατορ-
 θοῦται τοῦτο, ἐξεργάζεται, λέγων· «Γίνεσθε εἰς ἀλλήλους χρηστοί

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 46ο

Αὐτὴν τὴν εἰκόνα ζωγραφίζοντας ὁ Κύριος, καὶ σ' αὐτῆς τὴν ὁμοίωση προτρέποντας τοὺς μαθητὲς του, καὶ διδάσκοντάς τους πῶς εἶναι δυνατόν μὲ τὴ μίμηση νὰ γίνει κάποιος Θεός, ἔλεγε, ὅπως ἔχουμε ἤδη πεῖ· «Νὰ εἶστε σπλαχνικοί, ὅπως καὶ ὁ οὐράνιος Πατέρας σας εἶναι σπλαχνικός»⁶⁹, δίνοντας πλήρη ἰσοτιμία σ' αὐτοὺς ποὺ θέλουν νὰ φτάσουν στὴν τιμὴ αὐτή. Γιατὶ βέβαια ὁ Θεὸς εἶναι ἀπαλλαγμένος πραγματικά ἀπὸ φθόνου καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλο πάθος, καὶ χαίρεται μὲ ἐκείνους ποὺ μοιράζονται μαζί του τὴ δόξα του, καθόσον μὲ τὴ συμμετοχὴ καὶ ἄλλων σ' αὐτὴν δὲν ἐλαττώνεται ἡ δόξα του, οὔτε βλάπτεται ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὴν ἐπιδιώκουν, ἀφοῦ αὐτὴ εἶναι ἡ φύση του, μένοντας πάντοτε ἀμετάβλητη καὶ ἀναλλοίωτη, καὶ θέλει μέσα στὴν ἀμετάβλητη αὐτὴ περιοχὴ τῆς νὰ βρίσκονται ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Γιατὶ οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἔχουν δόξα, τὴν ἔχουν ἀβέβαιη, ἀφοῦ, ὅπως εἶναι φυσικό, μειώνεται ἀπὸ τὶς ἐπιτυχίες τῶν ἄλλων, ἐπειδὴ τοὺς βλέπουν νὰ προκόβουν σ' αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα αὐτοὶ καμαρώνουν, καὶ ἐπειδὴ φοβοῦνται μήπως, προσεγγίζοντας τοὺς ἀπὸ τὴν ταπεινὴ θέση τους, γίνουν ἰσότιμοι μ' αὐτοὺς σὲ προκοπὴ, καὶ ἀποδειχθοῦν στὸ τέλος κατώτεροι, τοὺς φθονοῦν, ὅπως εὐλόγα νομίζουν, ἐπειδὴ θέλουν νὰ εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ ὅλους σὲ ὅλα, καὶ δὲν ἀνέχονται, λόγῳ τῆς φιλοδοξίας τους, νὰ ὑπάρχει κάποιος ἀνώτερός τους. Ἐνῶ ὁ Θεός, ἐπειδὴ τὴ δόξα του τὴν ἔχει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, τὴν μεταδίδει σὲ ὅλους χωρὶς φόβου, χωρὶς νὰ ζημιώνεται. Γιατὶ ἡ ἀσκησιὴ δὲν μπορεῖ νὰ γίνει ποτὲ ἀνώτερη ἀπὸ τὴ φύση, ἔστω καὶ ἂν μὲ τὴ γυμναστικὴ γίνει συνήθεια, οὔτε μπορεῖ νὰ παραγκωνίσει ἀπὸ τὰ πρωτεῖα τὴ φύση, ἔστω καὶ ἂν νομίζει ὅτι διακρίνεται μεταξὺ τῶν δευτέρων. Ἀνάθετα, ἔχοντας ἐπίγνωσι τῆς δικῆς τῆς προκοπῆς, χωρὶς νὰ ἀνταγωνίζεται αὐτὴν ποὺ ὑπερέχει, προσαρμόζεται στὴν τιμὴ ποὺ τῆς ἔχει παραχωρηθεῖ, καὶ δὲν οἰκειοποιεῖται τὴν ἀνώτερη. Ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος, ἀκολουθώντας τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, ἀπεικονίζει κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ στὸν καθένα, περιγράφοντάς τιν μὲ τὰ ἴδια γνωρίσματα, γιὰ νὰ εἶναι ἡ ὁμοιότητά τῆς ἀπαράλλακτη. Γιατὶ λέγει· «Νὰ γίνεστε μιμητὲς τοῦ Θεοῦ»⁷⁰, καὶ ἀναφέρει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἐπιτυγχάνεται αὐτό, λέγοντας «Νὰ εἶστε καλοὶ μεταξὺ σας, σπλαχνικοί, νὰ

70. Ἐφεσ. 5, 1.

εὐσπλαγχοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρὸς τινα ἔχη μομφήν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ἡμῖν». Καὶ πάλιν «Ἐνδύσασθε ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι σπλάγχνα οἰκτιρῶν, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν»· τούτοις 5 καλλωπίζεσθαι θέλων ἡμᾶς τοῖς πλεονεκτήμασιν, οἷς λάμπει φιλόανθρωπος οὐσα ἡ θεία μορφή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΖ΄.

Τοῦτο χαρακτηρίζει Θεὸν καὶ ἄνθρωπον ζηλοῦντα Θεόν, τὸ 10 ἐπεικὲς, τὸ ἀνεξίκακον, τὸ ἀόργητον, τὸ ἀβάσκανον, τὸ εὐεργετικόν, τὸ συμπαθὲς, τὸ ἀμνησίκακον, τὸ φιλάγαθον, τὸ χρηστόν, τὸ ἰσότιμον, τὸ ὠφελητικόν, τὸ κοινωνικόν, τὸ κηδεμονικόν, τὸ ἀφιλότιμον, καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, οἷς τὸ δαψιλὲς τῆς ἀγαθότητος ἐπιδείκνυται Θεός, «τὸν ἥλιον ἀνατέλλων ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ 15 ὁρέων ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους»· τούτοις ὅπως γνωρίζηται ὁ μιμητὴς εἶναι σπουδάζων ἐκείνου, πᾶσι πρὸς εὐεργεσίαν ἴσος καὶ φίλοις καὶ δυσμενῶς διακεείμενοις διαμένων, κἂν πάσῃ κακῶς ἀμειβόμενος ἀγαθῷ τὸ κακόν, καὶ τοὺς ἀδικοῦντας ἐντρέπων, οὐ μόνον τῷ μεγαλοψύχως τὰ παρ' αὐτῶν φέρειν τολμώμενα, ἀλλὰ καὶ τῷ πᾶν, 20 ὅπερ ἂν δύνηται, τὸ καλὸν ἐνδιαθέτως ἐπιδείκνυσθαι. Οὐδεὶς γὰρ ἐστὶν οὕτω ξένος πάντη καὶ ἔκφυλος ἀσκήσει πονηρίας γενόμενος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὡς μὴ δυσωπεῖσθαι τοῖς οἷς πέπονθεν, ἀντιδρᾶσαι τὰ ἴσα δυνάμενον, καὶ τῇ δυνάμει ἐπ' ἀγαθῷ κεχημένον, καταδύόμενος ἐφ' οἷς ἀδικήσας, τὰς τοῦ ὠφεληκότος ἀντιλαμβάνει χάριτας, κακίζων μὲν ἑαυτὸν τῆς πονηρίας εἰκότως, θαυμάζων 25 δὲ τῆς φιλοσοφίας εὐλόγως ἐκείνον, οὗ τῷ παραδείγματι τὸ ἀποστήναι τῆς πονηρίας ὠφέληται, καὶ μεταβαλεῖν ἐπὶ τὸ γνωσθὲν τῇ πείρᾳ καλόν, τοιοῦτος πάντως λουτὸν καὶ αὐτὸς τοῖς ἐπιβουίλοις γενόμενος, οἷον ἔσχε τὸν ἐπιβουλευθέντα εὐεργεσίας χειρωσάμενον τὴν πονη- 30 ρίαν πρὸς τὸ ἔνασπονδον.

71. Κολ. 3, 13.

72. Κολ. 3, 12.

συγχωρεῖτε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ἐὰν κάποιος ἔχει παράπονο ἐναντίον ἄλλου, ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς σᾶς συγχώρεσε»⁷¹. Καὶ πάλι· «Ντυθεῖτε σὰν ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ, ἅγιοι καὶ ἀγαπημένοι, εὐσπλαγχνία, ἀγαθότητα, ταπεινοφροσύνη, πραότητα, μακροθυμία»⁷²· μὲ αὐτὰ τὰ γνωρίσματα τῆς ἀρετῆς θέλει νὰ στολιζόμαστε, μὲ τὰ ὅποια λάμπει ἡ θείκη μορφή, πού εἶναι φιλόανθρωπη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 47ο

Τὸν Θεὸ καὶ τὸν ἄνθρωπο πού μιμῆται τὸν Θεὸ, τοὺς χαρακτηρίζουν τὰ ἐξῆς· ἡ ἐπιείκεια, ἡ ἀνεξικακία, ἡ μετριοπάθεια, τὸ νὰ μὴ βλάπτουν ἀπὸ φθόνο, ἡ καλωσύνη, ἡ ἀγαθότητα, ἡ ἀμεροληψία, ἡ χρησιμότητα, ἡ κοινωνικότητα, ἡ κηδεμονία, ἡ ἔλλειψη φιλοδοξίας, καὶ γενικὰ ὅλα ἐκεῖνα μὲ τὰ ὅποια ὁ Θεός, δείχνοντας τὴν πλούσια ἀγάπη του, «ἀνατέλλει τὸν ἥλιο γιὰ τοὺς κακοὺς καὶ τοὺς καλοὺς, καὶ βρέχει γιὰ τοὺς δίκαιους καὶ τοὺς ἀδίκους»⁷³. Μὲ αὐτὰ ἀναγνωρίζεται καὶ αὐτὸς πού ἐπιδιώκει νὰ γίνεи μιμητῆς ἐκείνου, μὲ τὸ νὰ εὐεργετεῖ δηλαδὴ ἐξίσου ὅλους, καὶ τοὺς φίλους του ἀλλὰ καὶ ἐκείνους πού τοῦ φέρονται ἐχθρικά, καὶ ὅταν ὑφίσταται κακὸ, νὰ ἀνταμείβει τὸ κακὸ μὲ τὸ καλὸ, καὶ νὰ κάνει αὐτοὺς πού τὸν ἀδικοῦν νὰ ντρέπονται, ὄχι μόνο μὲ τὸ νὰ ὑποφέρει μὲ γενναιοψυχία αὐτὰ πού τοῦ κάνουν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ δείχνει μὲ ὅποιον τρόπο μπορεῖ τὴν καλή του διάθεση γι' αὐτούς. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει κανένας πού μὲ τὴν ἀσκησιμὴ τῆς κακίας νὰ ἔχει γίνεи τόσο ξένος καὶ ἀλλόφυλος ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση, ὥστε νὰ μὴ συγκινηθεῖ ἀπὸ αὐτὰ πού ἔπαθε, ἐνῶ μπορούσε νὰ τοῦ ἀνταποδώσει τὰ ἴδια, καὶ χρησιμοποιώντας τὴ δύναμή του γιὰ καλὸ, καὶ νοιώθοντας ντροπὴ γιὰ τὸ ὅτι, ἀντὶ γιὰ τὰ κακὰ πού ἔκανε αὐτός, ἀπολαμβάνει τὶς εὐεργεσίες ἐκείνου πού τὸν ὠφέλησε, κακίζοντας ἔτσι, ὅπως εἶναι φυσικό, τὸν ἑαυτὸ του γιὰ τὴν κακία του καὶ θαυμάζοντας εὐλογα ἐκεῖνον γιὰ τὴν ἀγάπη του, μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ ὁποίου ὠφεληθήκε σὸ νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν κακία καὶ νὰ μεταστραφεῖ καὶ αὐτὸς πρὸς τὸ καλὸ πού εἶδε ἔμπρακτα, γίνεται ἔτσι καὶ αὐτὸς πρὸς ἐκείνους πού τὸν ἐχθρεύονται τέτοιος, ὅπως καὶ ἐκεῖνος τὸν ὅποιο ἐχθρευόταν, ὁ ὅποιος μὲ τὶς εὐεργεσίες του νίκησε τὴν κακία καὶ τὸν ἔκανε φίλο του.

73. Ματθ. 5, 45.

Καὶ τούτοις μὲν ἦν ἱκανὸς ὁ Παῦλος παιδεῦσαι τοὺς εὐπειθεῖς τὸν σώφρονα βίον, εἰδὼς δέ τινας καὶ δυσαγάθους πρὸς τοῦτο, πλείοσιν ἄλλαις νουθεσίαις ἀπάγειν ἡμᾶς εὐμηχάνως πειροᾶται τῆς ματαιότητος, εὐφήμοις ὀνόμασι ἐνάγων πρὸς τὸ ἔνθεσμον, ποτὲ μὲν, 5 «Θεοῦ ναὸς ἐστε», ποτὲ δέ, «Ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε». Καὶ πάλιν, «Ἀξίως τοῦ Εὐαγγελίου πολιτεύεσθε», καὶ αὐθις· «Τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ ἐστί». Καὶ ἄλλοτε ἁγίους ἡμᾶς καὶ ἀμώμους καλεῖ, ἄλλοτε ἀμεμπτα, ἀκέραια τέκνα Θεοῦ καὶ ἀμώμητα. Ταῦτα ὡς παρόντα μαρτυρῶν, ἃ τέως οὐ παρόντα κτήσασθαι δεῖ, ἵνα μὴ ψευ- 10 δέσιν ἐγκωμίοις ὑπωπιαζώμεθα, χαίρωμεν δὲ ταῦτα προσαγορευόμενοι, ἃ καὶ τοῖς ἔργοις ἐσμέν, ἀληθῆ τὴν μαρτυρίαν τῇ συνειδήσει καὶ οὐκ εἰρωνεῖαν γνωρίζοντες καὶ ἐξῆς δὲ πολλὴν τῆς ἡμετέρας προκοπῆς φροντίδα ποιούμενος, καὶ ὅπως ἡμᾶς παντὶ τρόπῳ καταστήσῃ εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ 15 μερμικῶν, πᾶσαν πάντοθεν κινεῖ μηχανήν, οὐδὲν παραλιμπάνων τῶν συντελούντων πρὸς τοῦτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΗ΄.

Αὐτίκα γοῦν νεκροὺς εἶναι βούλεται καὶ ἐσταυρωμένους τῷ κόσμῳ, οὐδενὸς οὐ τῶν ἡδέων τούτων, οὐ τῶν λυπηρῶν λαμβάνοντας 20 αἴσθησιν, ἐπειδὴ κατ' αὐτὸν «παράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου», μικρὰ καὶ λυποῦν ὡς σχῆμα, καὶ εὐφραῖνον ἐν τῇ παρόδῳ, ὁμοίως μικρὰ, οὐ χρονίζοντα, οὐδὲ μακροῖ τῇ παραμονῇ τὴν ἐκατέρων ποιούμενα αἴσθησιν, ὀξύτατῃ δὲ παρατρέχοντα φοροῖ, καὶ μνήμης ἐν τῇ ψυχῇ ἴχνος οὐ καταλιμπάνοντα τῇ ταχύτητι. Φησὶ γοῦν «Ἀπε- 25 θάνετε τῷ κόσμῳ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ», ἄλλην ζωὴν εἰδὼς μετὰ τὸν εἰρημένον θάνατον, ἣν ζῶσιν οἱ σινανασπάντες Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητοῦντες καὶ φρονοῦντες, ἀποθάνοντες ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, καὶ οὐκ ἔτι ζῶντες ἐν αὐτοῖς ὡς τινες, οἷς ἐπιτιμᾷ λέγων, «Εἰ ἀπεθάνετε ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ

74. Α' Κορ. 3, 16. Β' Κορ. 6, 16.

76. Φιλιπ. 1, 27.

75. Ἐφ. 5, 8.

77. Α' Κορ. 6, 15.

Καὶ μὲ αὐτὰ βέβαια μπορούσε ὁ Παῦλος νὰ διδάξει τοὺς ὑπάκου-
 οὺς τῆ συνετῆ ζωῆ, ἐπειδὴ ὅμως γνώριζε ὅτι μερικοὶ πείθονται δύσκολα
 σ' αὐτό, προσπαθεῖ καὶ μὲ πάρα πολλές ἄλλες συμβουλές νὰ μᾶς ἀπο-
 σπάσει μὲ εὐφυῆ τρόπο ἀπὸ τὴ ματαιότητα, ὀδηγώντας μας μὲ εὐφημα-
 λόγια σ' αὐτό πὸ εἶναι νόμιμο, λέγοντας ἄλλοτε, «Εἶστε ναὸς τοῦ Θε-
 οῦ»⁷⁴, ἄλλοτε, «Νὰ συμπεριφέρεστε σὰν παιδιὰ τοῦ φωτός»⁷⁵, ἄλλοτε
 πάλι, «Νὰ ζεῖτε ἄξια πρὸς τὸ Εὐαγγέλιο»⁷⁶, καὶ ἐπίσης, «Τὰ σώματά σας
 εἶναι μέλη τοῦ Χριστοῦ»⁷⁷. Ἄλλοτε πάλι μᾶς ἀποκαλεῖ ἄψογους, καὶ
 ἄλλοτε ἄμεμπτα, ἀκέραια καὶ ἀνεπίληπτα παιδιὰ τοῦ Θεοῦ⁷⁸. Βεβαι-
 ώνοντας ὡς παρόντα, αὐτὰ πὸ τῶρα δὲν εἶναι παρόντα καὶ πρέπει νὰ
 τὰ ἀποκτήσουμε, γιὰ νὰ μὴ καθησυχάζουμε μὲ ψεύτικα ἐγκώμια, ἀλλὰ
 νὰ χαιρόμαστε ὅταν προσφωνοῦμαστε μὲ αὐτὰ πὸ εἶμαστε πραγματι-
 κά, γνωρίζοντας μὲ τὴ συνείδησή μας ὅτι ἡ μαρτυρία εἶναι ἀληθινή καὶ
 ὄχι εἰρωνική. Ἀλλὰ καὶ στὴ συνέχεια, δείχνοντας μεγάλη φροντίδα γιὰ
 τὴν προκοπὴ μας καὶ μεριμνώντας μὲ ποιὸν τρόπο θὰ μᾶς κάνει νὰ γί-
 νουμε «ἄνδρες τέλειοι, κατὰ τὸ μέτρο τοῦ τέλειου ἀναστήματος τοῦ Χρι-
 στοῦ»⁷⁹, κινητοποιεῖ ἀπὸ παντοῦ κάθε μέθοδο, χωρὶς νὰ παραλείπει τί-
 ποτε ἀπὸ αὐτὰ πὸ συμβάλλουν σ' αὐτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 48ο

Ἔτσι λοιπὸν θέλει νὰ εἶμαστε νεκροὶ καὶ σταυρωμένοι γιὰ τὸν κό-
 σμο, χωρὶς νὰ αἰσθανόμαστε τίποτε ἀπὸ τὰ εὐχάριστα καὶ τὰ θλιβερά
 τῆς ζωῆς, ἐπειδὴ, σύμφωνα μὲ αὐτόν, «περνᾶ καὶ χάνεται ἡ μορφή τοῦ
 κόσμου αὐτοῦ»⁸⁰, καθόσον καὶ ἡ λύπη διαρκεῖ λίγο καὶ ἡ χαρὰ εἶναι
 παροδική καὶ ἐξίσου σύντομη, δὲν παραμένουν γιὰ μακρὸ χρονικὸ διά-
 στημα, οὔτε κάνουν αἰσθητὴ τὴν παρουσία τους μὲ μακροχρόνια παρα-
 μονή, ἀλλὰ τρέχουν μὲ πολὺ μεγάλη ταχύτητα καὶ δὲν ἀφήνουν ἴχνος ἀ-
 νάμνησής τους στὴν ψυχὴ. Λέγει λοιπὸν· «Ἔχετε πεθάνει γιὰ τὸν κό-
 σμο καὶ ἡ ζωὴ σας εἶναι κρυμμένη μαζὶ μὲ τὸν Χριστὸ μέσα στὸν Θεό»⁸¹,
 γνωρίζοντας ἄλλη ζωὴ μετὰ τὸν λεγόμενο θάνατο, τὴν ὁποία ζωὴ ζοῦν
 αὐτοὶ πὸ ἔχουν ἀναστηθεῖ μαζὶ μὲ τὸν Χριστό, ζητοῦν καὶ πιστεύουν
 τὰ οὐράνια, ἔχουν πεθάνει ὡς πρὸς τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ δὲν
 ζοῦν πᾶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους, ὅπως μερικοὶ, τοὺς ὁποίους ἐπιτιμᾶ λέγο-
 ντας· «Ἐφόσον λοιπὸν πεθάνετε ὡς πρὸς τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, γιατί,

78. Κολ. 1, 22.

79. Ἐφ. 4, 13.

80. Α' Κορ. 7, 31.

81. Κολ. 3, 3.

κόσμου», τί ὡς ζῶντες ἐν τῷ κόσμῳ διγματίζεσθε; μὴ ἄψη, μηδὲ γεύση, μηδὲ θίγης, πάντα γὰρ εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει τοῖς παύσαισι τῶ θανάτῳ τὴν πρὸς αὐτὰ τῆς ὀρέξεως ὀρμὴν. Ἀλλὰ καὶ παραστήσατε ἑαυτοὺς, λέγει, τῷ Θεῷ ὡσεὶ ἐκ νεκρῶν ζῶντας, μέρει μὲν τεθνάναι 5 θέλων ἡμᾶς, ᾧ τὰ τῆς ἐπιθυμούσης κατὰ τοῦ πνεύματος σαρκὸς ἐνεργεῖται πάθη, μέρει δὲ ζῆν ἐγκελευόμενος, ᾧ τὰ τῆς ἀρετῆς ἐπιτελεῖται πρὸς τὸ ἀρέσκον Θεῷ. Τούτου χάριν καὶ θυσίαν ζῶσαν ὀνομάζει τοὺς νεκρῶσαντας τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐν καινότητι ζωῆς περιπατοῦντας, οὔτε πρὸς τὰ φαῦλα κινουμένους νεκρωθείσης τῇ θυσίᾳ τῆς 10 πρὸς ταῦτα δυνάμεως, οὔτε ἀργοῦντας τῶν καλῶν, ἐπειδὴ, ζῶσα ὄντες θυσία, τὴν πρὸς τὰ χρήσιμα ἰσχὴν οὐ συνανειῶλον τῇ πρὸς τὰ οὐ καθήκοντα ῥώμη, ἀκμαζούση δὲ αὐτῇ, καὶ νεαρᾷ κέχρηται κατὰ τοῦ πάλαι τῆς σαρκὸς πολεμίου φρονήματος οὐκ ἐξελκόμενοι λοιπὸν ὑπὸ τῶν τοιούτων ἀλόγων ἐπιθυμιῶν διὰ τὸ μεταβεθηκέναι παντελῶς ἐκ 15 τῆς σωματικῆς εἰς πνευματικὴν ἀγωγὴν, καὶ ζῆν οὐκ ἔτι ἐν σαρκί, ἀλλὰ πνεύματι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΘ΄.

Τούτοις γὰρ καὶ λέγειν ἔοικεν «Οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι», ἔτι μὲν περικευμένοι τὸν σαρκικὸν ὄγκον, οὐκ ἔτι δὲ παρενοχλουμένοις ἐν οὐδενὶ παρὰ τούτου τῶν μὴ βασιλεύειν «τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῷ θνητῷ αὐτῶν σώματι», μηδὲ τυραννικῶς ἔτι διάζεσθαι πρὸς ὑπακοὴν τῶν ιδίων ἐπιταγμάτων τοῦτ' ἀντιστρατευομένου τῷ νόμῳ τοῦ νοός, τοῦ ἐμπολιτευομένου ἐν τοῖς μέλεσιν ἀσθενοῦντος, αἰχμαλωτεῦσαι τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας, ἀνταιχμαλωτενομένου δὲ πρὸς 25 ὑπακοὴν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰκοντος δουλικῶς τοῖς κρείττοσι νόμοις, οἷς συνήδεσθαι ὁ Παῦλος κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπὸν φησιν, «Ἐν ἐτόμῳ πᾶσαν ἔχων ἐκδικῆσαι παρακοήν», ἅπερ ἀπατηθεὶς ἐσφάλη ποτέ, ταῦτα ἀναπαλαίσειν ἐπαγγελλούμενος τῇ μετὰ ταῦτα

82. Κολ. 2, 20.

85. Ρωμ. 6, 4.

83. Γαλ. 5, 17.

86. Ρωμ. 8, 9.

84. Κολ. 3, 5.

87. Ρωμ. 6, 12.

σάν νά ζεῖτε τή ζωή τοῦ κόσμου, ὑποβάλλεστε σέ παραγγέλματα σάν αὐτά, Μὴν ἀγγίξεις, οὔτε νά γευθεῖς, οὔτε νά θίξεις; Γιατί ὅλα αὐτά ἀναφέρονται σέ πράγματα ποῦ μὲ τή χρήση φθειρόνται⁸², γι' αὐτοὺς ποῦ μὲ τὸν θάνατο ἔπαιψαν νά ἔχουν ἐπιθυμία γι' αὐτά. Ἀλλὰ νά παρουσιάσετε τοὺς ἑαυτοὺς σας, λέγει, στὸν Θεό σάν νά εἴστε ζωντανοὶ ποῦ ἀναστηθήκατε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, θέλοντας ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ νά ἔχουμε πεθάνει ὡς πρὸς τὰ πάθη τῆς σάρκας ποῦ οἱ ἐπιθυμίες τῆς εἶναι ἀντίθετες πρὸς τὸ Πνεῦμα⁸³, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μᾶς παραγέλλει νά ζοῦμε σύμφωνα μὲ τὴν ἀρετὴ ποῦ ἀναφέρεται σὲ ὅ,τι ἀρέσει στὸν Θεό. Γι' αὐτὸ καὶ ὀνομάζει ζωντανὴ θυσία αὐτοὺς ποῦ νέκρωσαν τὰ γήινα μέλη τους⁸⁴ καὶ ζοῦν μιὰ καινούργια ζωὴ⁸⁵, χωρὶς νά κινουῦνται οὔτε πρὸς τὰ κακά, ἐπειδὴ μὲ τὴ θυσία νεκρώθηκε ἡ δύναμή τους πρὸς αὐτά, οὔτε καὶ νά ἀδρανοῦν ὡς πρὸς τὰ καλά, ἀφοῦ, ὄντας θυσία ζωντανή, δὲν ἔχασαν τὴ δύναμή τους πρὸς τὰ ὠφέλιμα μαζὶ μὲ τὴ δύναμή τους γι' αὐτά ποῦ δὲν εἶναι πρέποντα, ἀλλὰ τὴν χρησιμοποιοῦν νεαρὴ καὶ ἀκμαία ἐναντίον τοῦ παλαιοῦ φρονήματος τῆς σάρκας, χωρὶς νά παρασύρονται ἀπὸ τίς παράλογες ἐπιθυμίες, ἐπειδὴ ἔχουν μεταβεῖ ἐξολοκλήρου ἀπὸ τὴ σωματικὴ στὴν πνευματικὴ ζωὴ, καὶ δὲν ζοῦν πιά σαρκικά, ἀλλὰ πνευματικά.

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 49ο

Γιατὶ σ' αὐτοὺς φαίνεται νά λέγει: «Δὲν εἴστε σαρκικοί, ἀλλὰ πνευματικοί»⁸⁶, ποῦ ἀκόμα βέβαια περιβάλλεστε ἀπὸ τὸν ὄγκο τῆς σάρκας, ἀλλὰ δὲν παρενοχλεῖστε πιά μὲ τίποτε ἀπὸ αὐτό, ὥστε νά βασιλεύει «ἡ ἁμαρτία σὸ θνητὸ σας σῶμα»⁸⁷, οὔτε νά διαίξεστε πιά τυραννικά, οὔτε νά ὑπακούετε στὶς δικές τους ἐντολές, ἐπειδὴ αὐτὸ ἀντιστρατεύεται πρὸς τὸν νόμο τοῦ νοῦ, ὁ ὁποῖος ὑπάρχει μέσα στὰ μέλη σας, ὁ ὁποῖος ἀδυνατεῖ νά σᾶς αἰχμαλωτίσει σὸ νόμο τῆς ἁμαρτίας, ἐνῶ ἀντίθετα αἰχμαλωτίζεται στὴν ὑπακοή τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ πειθαρχεῖ δουρικὰ στοὺς ἀνώτερους νόμους, μὲ τοὺς ὁποῖους αἰσθάνεται μεγάλη εὐχαρίστηση, λέγει ὁ Παῦλος, ὡς πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπο⁸⁸, «ὄντας ἔτοιμος νά τιμωρήσει κάθε παρακοή»⁸⁹, ὑποσχόμενος νά παλέψει ἐναντίον ἐκείνων ἀπὸ τὰ ὁποῖα παρασύρθηκε καὶ ἔπεσε κάποτε σὲ σφάλμα, μὲ τὴν ἐπιθυμία νά ἐκδικηθεῖ μὲ τοὺς κόπους τοῦ σώματος

88. Ρωμ. 7, 22.

89. Β' Κορ. 10, 6.

σπουδῇ τῷ δραῖσαι τοῖς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς εἰς τὸ σῶμα πόνοις, ἅπερ
 δελεασθεῖς τοῖς ἡδουσιν ἔπαθε παρ' αὐτοῦ.

Τίς γὰρ ἡ τοιαύτη, καὶ ὅπως γινομένη ἐκδίκησις, ἐκδιδάσκει
 Ῥωμαίους γράφων, ἐν οἷς φησιν, «Ὡσπερ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑ-
 5 μῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω παρα-
 στήσατε αὐτὰ δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν». Ἴσασι δέ, τίς καὶ
 ὁ κόπος οἱ μεταρρυθμίζειν πονηρὰν ἕξιν εἰς ἀγαθὴν διαζόμενοι
 τῇ συνηθείᾳ τυραννούμενοι· καὶ ὅπερ ἐν τῷ σπουδαζομένῳ δοκοῦσι
 προκόπτειν πόνοις ἀτρύτοις, τοῦθ' ὑπονοστοῦντες ῥαδίως τοῦ ἔθους
 10 αὐτοῦς καθάπερ ἐκ δεσμοῦ συντόμως ἔλκοντος εἰς τοῦπίσω, καὶ τὸν
 πολὺν πόνον· πολλάκις ποιῶντος τέως ἀνόνητον ἕως πολλάκις ἀ-
 ναχωροῦντες, καὶ πολλάκις ἀναποδιζόμενοι δυνηθῶσι κατ' ὀλίγον
 ἀποστήναι τῶν ἐν οἷς ἦσαν γεγενημένοι κακῶν, καὶ τὴν διάθεσιν
 μεταγαγεῖν τελείως ἀπὸ τῶν χειρόστων ἐπὶ τὰ κάλλιστα, ὡς χρησι-
 15 μεύειν ταῦτα τὰ μέλη κατὰ τῶν πολεμίων παθῶν, ὅπλα δικαιοσύνης
 ἐξ ὀπλων ἀδικίας γενόμενα, καὶ τούτοις ἐνδίκως χειρούμενα, οἷς πρό-
 τερον παρανόμως ὑπούργει πρὸς ὄλεθρον τῶν κεκτημένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ν'.

Ὁφθαλμὸς μὲν γὰρ ὁρᾶν τὰ τοῦ πλησίον καλά, ὅταν κινεῖ πρὸς
 20 ἐπιθυμίαν ἢ βασκανίαν τὸν νοῦν, ὅπλον γίνεται ἀδικίας, εὐχαριστεῖν
 δὲ τῷ δεδωκότι παρασκευάζων, ὅπλον δικαιοσύνης καθίσταται· καὶ
 γλῶσσα κακηγορίας καὶ διαβολαῖς διακονοῦσα, καὶ χεὶρ ὑπουρ-
 γοῦσα πλεονεκτικαῖς ἀρπαγαῖς, καὶ καρδία τεκταινομένη λογισμοὺς
 πανοίργους κατασκευάζοντας ἕκαστον τούτων πρὸς τὸ λαβεῖν πέ-
 25 ρας, οἷον ἔσχεν ἡ πρόθεσις, δύσφημον εἰκότως δέχεται τὴν προσηγο-
 ρίαν, δεξιὰν δὲ πληροῦντα καὶ συμφέρουσαν τάξιν, ἀξίαν τοῦ ἔργου
 τὴν ὀνομοσίαν λαμβάνει, ἐνεργοῦντα νόμιμως καὶ ἀοιδύμοις κλήσεσι
 σεμνινόμενα. Ἐπεὶ οὖν καὶ θυσία ἐστὲ ζῶσα εἰς τὴν λογικὴν λατρεί-

ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, γιὰ τὰ ὅσα, παρασυρμένος ἀπὸ τὰ εὐχάριστα, ἔπαθε ἀπὸ αὐτό.

Ποιὰ ὅμως εἶναι αὐτὴ ἡ ἐκδίκηση καὶ πῶς γίνεται, τὴ διδάσκει ὁ Παῦλος στὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολὴ ὅπου γράφει τὰ ἑξῆς: «Ὅπως παραδώσατε τὰ μέλη σας ὑπόδουλα στὴν ἀκαθαρσία καὶ τὴν ἁμαρτία, πού σᾶς ὁδήγησε στὴν παρανομία, ἔτσι τώρα νὰ παραδώσετε τὰ μέλη σας ὑπόδουλα στὴ δικαιοσύνη πού θὰ σᾶς προσφέρει τὸν ἁγιασμό»⁹⁰. Καὶ γνωρίζουν τί εἶδους καὶ πόσο μέγανος εἶναι ὁ κόπος, αὐτοὶ πού προσπαθοῦν νὰ μεταβάλουν τὴν κακὴ συνήθειά τους σὲ ἀγαθὴ, ἐπειδὴ βασανίζονται ἀπὸ τὴ συνήθεια, κι αὐτὸ πού νομίζουν ὅτι πέτυχαν στὴν προσπάθειά τους αὐτὴν μὲ ἐπίπονους κόπους, ἐπιστρέφοντας εὐκόλα, ἐπειδὴ ἡ συνήθεια τοὺς τραβᾷ σὰν μὲ κάποιον σχοινὶ πρὸς τὰ πίσω, κάνουν πολλές φορές τὸν πολὺ κόπο τους ἀνώφελο, μέχρι πού, ἀναχωρώντας πολλές φορές καὶ γυρίζοντας πίσω ἐπίσης πολλές φορές, νὰ μπορέσουν σιγὰ σιγὰ νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὰ κακὰ στὰ ὁποῖα βρίσκονταν, καὶ νὰ μεταφέρουν τὴ διάθεσή τους τελείως ἀπὸ τὰ χειρότερα στὰ καλύτερα, ὥστε τὰ μέλη αὐτὰ νὰ χρησιμεύουν ἐναντίον τῶν ἐχθρικῶν παθῶν, ἀπὸ ὅπλα ἀδικίας γινόμενα ὅπλα δικαιοσύνης, ὑποτασσόμενα δίκαια σ' αὐτὰ πού προηγουμένως πολεμοῦσαν παράνομα γιὰ τὴν καταστροφὴ αὐτῶν πού ἐπέτυχαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 50ο

Γιατὶ τὸ μάτι πού βλέπει τὰ καλὰ τοῦ πλησίον, ὅταν παρακινεῖ τὸν νοῦ νὰ τὰ ἐπιθυμήσει ἢ νὰ τὰ ζηλέψει, γίνεται ὄπλο ἀδικίας, ἐνῶ ὅταν τὸν κάνει νὰ εὐχαριστεῖ ἐκεῖνον πού τὰ ἔδωσε, γίνεται ὄπλο δικαιοσύνης. Καὶ ἡ γλῶσσα πού ὑπηρετεῖ κατηγορίες καὶ συκοφαντίες, καὶ τὸ χεῖρ πού ὑπηρετεῖ πλεονεκτικὲς ἀρπαγές, καὶ ἡ καρδιὰ πού ἐπινοεῖ λογισμοὺς πανούργους, οἱ ὁποῖοι κάνουν τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ νὰ παίρνει τέλος τέτοιο πού εἶχε ἡ πρόθεσή μας, παίρνοντας εὐλογα καὶ ὄνομα κακό, ἐνῶ ὅταν ἐκπληρώνουν ἀριστη καὶ συμφέρουσα παραγγελία, τότε παίρνουν καὶ ὄνομα ἀντάξιο πρὸς τὸ ἔργο πού ἐπιτελοῦν, ἐπειδὴ ἐνεργοῦν νόμιμα καὶ τιμῶνται μὲ αἰμίμηστα ὀνόματα. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ θυσία ζωντανὴ εἴστε, ἀρεστὴ στὴ λογικὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ⁹¹, καὶ πεθᾶ-

91. Ρωμ. 12, 1.

αν εὐάρεστοι τῷ Θεῷ, καὶ συναπεθάνετε τῷ Χριστῷ συνταφέντες
 αὐτῷ κατὰ τὸ νενεκρῶσθαι τῷ κόσμῳ, καὶ συνανέστητε εἰς τὸ τὰ ἄνω
 φρονεῖν, οὗ ὁ Χριστὸς ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος, καὶ τὸ πο-
 λίτευμα ἔχετε ἐν οὐρανῷ πρὸ τῆς ἀναστάσεως τὴν μετὰ τὴν ἀνάστασιν
 5 διουñτες ἀμέριμον κατὰ τοὺς ἀγγέλους ζωὴν, ἣν καὶ δυνατὴν ὑποτι-
 θέμενος Παῦλος ἔλεγεν «Εἴ πως καταστήσωμεν εἰς τὴν ἐξανάστασιν
 τὴν ἐκ νεκρῶν», φθάσας τὸν καιρὸν τῇ προεπούσῃ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ
 διαγωγῇ, κἂν οὐκ ἐφθακέναι τέως, ἣν ἐντὸς ὑπεκορίζετο, οὗ ταπεινῷ
 φρονήματι κρύπτων τῆς ἀρετῆς τὸ ἀξίωμα· καὶ «Φῶς ἐστε καὶ ἄλλας
 10 τοῦ κόσμου», αὐστηρῶ μὲν στύφοντες ἤθει τοὺς ἀδιαφορία διακεχυ-
 μένους καὶ ὄντας σήψεως οὐ μακράν, λάμποντες δὲ τῷ ἐπισήμῳ τῆς
 πολιτείας, καὶ «τοὺς ὄρωντας τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα», κατὰ τὴν Κυρια-
 κὴν φωνήν, ἐπὶ δοξολογίαν τοῦ ἐν οὐρανοῖς Πατρὸς ὑμῶν διεγείρον-
 τες, ἐπιμένετε τῷ καλῷ, ἢ καὶ μᾶλλον ἐν τούτοις προκόπτετε, προτρο-
 15 πῇ τῶν ῥαθυμοτέρων, ἐν οἷς πλεονεκτεῖτε, γινόμενοι, διπλοῦν ἐκ τού-
 του πεπεισμένοι, ἢ καὶ τριπλοῦν παρὰ τοῦ Δεσπότητος σχήσειν τὸν
 ἔπαινον. Ὁ γὰρ τὸν τοιοῦτον, οἷον ὑμεῖς, μετερχόμενος θίον ἐν οἷς
 πρὸς τὴν ἀκρίδειαν ἑαυτὸν ῥυθμίζει τῆς τελειότητος, ἕνα μὲν ἔχει
 αὐτοῦ τοῦ ἔργου μισθόν, ἄλλον δὲ ἐφ' οἷς εἰς μίμησιν τοὺς ὁμοζήλους
 20 προτρέπεται, καὶ τρίτον ὑπὲρ ὧν τοὺς ξένους τῆς θεοσεβείας ὠφελεῖ,
 εὐσεβῆ κρίνειν παρασκευάζων αὐτοὺς τὴν θρησκείαν τῷ ἀνεπιλήπτῳ
 τῆς πολιτείας, καὶ μόνῃν ὄντως ἀγίαν τοῦ Θεοῦ, τούτοις κοσμουμένην
 τοῖς ἔργοις, οἷς πρέπει κοσμεῖσθαι τοὺς ἐπιγραφόμενους ἡγεμόνα
 Θεόν, καὶ ζῶντας ὡς ἡ τοῦ ἐπιστατουñτος ἀρέσκεται δικαιοσύνη, ἐξ-
 25 αιρέτοις ἐγκαλλωπίζεσθαι πλεονεκτήμασι θέλουσα τοὺς ἐπαγγελλο-
 μένους τὴν πρὸς αὐτὴν οἰκειότητα καὶ λέγουσα πρὸς τοὺς εὐκαίρως
 «Ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλέον τῶν Φαρισαίων καὶ
 τῶν Γραμματέων, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΑ΄.

* Ὅπερ δὲ τοῖς ἀποστόλοις ἦσαν οἱ Φαρισαῖοι τότε, κατὰ τὴν

92. Ρωμ. 6, 4.

94. Φιλίπ. 3, 20.

93. Κολ. 3, 1.

95. Φιλίπ. 3, 11.

νατε μαζί με τὸν Χριστὸ καὶ θαφτήκατε μαζί του με τὴ νέκρωσή σας ὡς πρὸς τὸν κόσμ⁹², καὶ ἀναστηθήκατε μαζί του στὸ νὰ φρονεῖτε τὰ οὐράνια, ὅπου βρίσκεται ὁ Χριστὸς καθισμένος στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ⁹³, καὶ ἔχετε τὴν πατρίδα σας στὸν οὐρανό⁹⁴, ζώντας πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάστασι τὴν μετὰ τὴν ἀνάστασι ἀμέριμνη ζωὴ τῶν ἀγγέλων, τὴν ὁποία ὁ Παῦλος θεωρώντας τὴν δυνατὴ ἔλεγε, «Μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ φτάσουμε στὴν ἀνάστασι ἀπὸ τοὺς νεκρούς»⁹⁵, φτάνοντας τὸν καιρὸ με τὴν ταιριαστὴ στὸν καιρὸ ἐκεῖνο διαγωγὴ, πού, ἂν καὶ δὲν εἶχε ἀκόμα φτάσει, θεωροῦσε ὅτι βρίσκεται ἐκεῖ, ἀλλ' ὅμως ἀπὸ ταπεινοφροσύνη ἔκρυβε τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρετῆς του. Καὶ· «Φῶς εἶστε καὶ ἀλάτι τοῦ κόσμου»⁹⁶, κρατώντας γερὰ δεμένους με τὸ αὐστηρὸ ἦθος σας αὐτοὺς πού εἶναι διασκορπισμένοι ἀπὸ ἀδιαφορία καὶ βρίσκονται κοντὰ στὴ σήψη, καὶ λάμποντας με τὴ σοβαρὴ ζωὴ σας, καὶ «αὐτοὺς πού βλέπουν τὰ καλὰ ἔργα σας»⁹⁷, σύμφωνα με τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, διεγείροντάς τους στὴ δοξολογία τοῦ οὐράνιου Πατέρας σας, ἐπιμένετε στὸ καλὸ, ἢ καλύτερα προοδεύετε σ' αὐτὰ, γινόμενοι προτροπὴ τῶν πρὸ ράθυμων σ' αὐτὰ πού ὑπερτερεῖτε, με τὴν πεποίθησι ὅτι θὰ λάβετε διπλὸν ἢ καὶ τριπλὸν ἔπαινο ἀπὸ τὸν Δεσπότη. Γιατί, αὐτὸς πού ἀκολουθεῖ ζωὴ ἴδια με τὴ δική σας, προσαρμόζοντας τὸν ἑαυτὸ του με ἀκρίβεια πρὸς τὴν τελειότητα, ἔχει γιὰ τὸ ἔργο του αὐτὸ ἓνα μισθό, καὶ ἄλλον ἓνα ἐπειδὴ προτρέπει αὐτοὺς πού ἔχουν τὸν ἴδιο ζῆλο νὰ τὸν μιμηθοῦν, καὶ τρίτον μισθὸ γιὰ τὴν ὠφέλεια πού προξενεῖ σὲ ἐκείνους πού εἶναι ξένοι πρὸς τὴν πίστι, κάνοντάς τους, με τὴν ἀνεπάληπτη διαγωγὴ του, νὰ ἀναγνωρίζουν τὴ θρησκεία μας εὐσεβῆ καὶ πραγματικὰ μόνη ἀγία, θρησκεία τοῦ Θεοῦ, ἢ ὁποία κοσμεῖται με ἔργα τέτοια πού ταιριάζει νὰ κοσμοῦνται αὐτοὶ πού θεωροῦν ἀρχηγό τους τὸν Θεὸ καὶ ζοῦν ὅπως ἀρέσκειται ἢ δικαιοσύνη αὐτοῦ πού ἐπιστατεῖ, ἢ ὁποία θέλει αὐτοὺς πού ὑπόσχονται τὴ συγγένειά τους μ' αὐτὴν νὰ στολίζονται με ἑξαίρετα πλεονεκτήματα, καὶ λέγει πρὸς αὐτοὺς πού εὐημεροῦν «Ἄν ἡ ἀρετὴ σας δὲν ξεπεράσει τὴν ἀρετὴ τῶν Γραμματέων καὶ τῶν Φαρισαίων, δὲν θὰ μπεῖτε στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»⁹⁸.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 51ο

⁹² Ὅ,τι ὅμως ἦταν τότε οἱ Φαρισαῖοι γιὰ τοὺς ἀποστόλους, ξεχωρίζο-

96. Ματθ. 5, 13.

97. Ματθ. 5, 16.

98. Ματθ. 5, 20.

σπουδαζομένην δικαιοσύνην ἀντιδιαστελλόμενοι δῆθεν αὐτοῖς, τοῦ-
 τό εἰσιν ὑμῖν ἐν τῷ παρόντι οἱ κοινωνεῖν δοκοῦντες τοῦ ἐπιτηδεύμα-
 τος καὶ τῷ πολυύλῳ τῆς ζωῆς τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀρνούμενοι κοινωνίαν,
 μεθ' ὑμῶν ἀρξάμενοι τῆς ἐπὶ τὴν ἐπαγγελίαν ἀπαρχῆς ὁδοῦ, καὶ
 5 πρὸς τὸ πέρας ταύτης οὐκ ἀφιγμένοι. Κατέσχε γὰρ αὐτοὺς μετὰ τῶν
 υἱῶν Ῥουβὶμ καὶ Γὰδ, καὶ τοῦ ἡμίσεος φυλῆς Μαννασῆ ἢ κτινοτρό-
 φος καὶ πολυμέρμιμος γῆ, καὶ τὸ ἀνυσθὲν τῆς ὁδοῦ ποιήσασα μάται-
 ον, οὐ προχωρήσαντος εἰς δέον διὰ τὸ λειπόμενον τοῦ προλαβόντος
 χρόνου, οὐδὲ ἐξελθόντος οὕτω τοῦ σκοποῦ, ὡς εἶχεν ἐκ προοιμίων ἢ
 10 πρόθεσις. Εἰκαῖος δὲ κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον πᾶς μόχθος καὶ ὄντως
 ἀνόνητος ὁ μὴ πρὸς τοῦτο ἦκων, πρὸς ὅπερ ἔλθεπεν ἀπ' ἀρχῆς, πρὸ
 τοῦ τέλους δὲ παυόμενος καὶ καταλήγων ἐκεῖ, ἔνθα μηδὲν ἔστι τῶν
 προκειμένων καρπώσασθαι. Ὅθεν ὑμεῖς μὲν, ἀγαπητοί, κατὰ σκο-
 πὸν τρέχοντες ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως καὶ τῶν στεφάνων
 15 ὄντες πλησίον, μὴ ἐκλύετε τὴν ἀγαθὴν προθυμίαν, οὕτω δὲ ταύτην
 τοῖς μεθ' ὑμᾶς παραπέμψατε, ὡς αὐτὴν παρελάβετε παρὰ τῶν προ-
 λαβόντων ἀκμάζουσιν, τοὺς δὲ τερπομένους τέως τῆ ματαιότητι, καὶ
 τοὺς ἐπιβάλλοντας πόνους τῆ ἀρετῆ ταῖς γηϊναῖς φιλοπονίαις προσ-
 αναλίσκοντας, ἐλεεῖτε μὲν ὡς μοχθοῦντας ἀνόνητα, καὶ σπεύροντας
 20 εἰς τὴν σάρκα, ἐξ ἧς ἔστι θερίσαι φθοράν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΒ.

Μὴ πάνυ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἐρεσχελεῖτε φιλονείκως ὡς πλημμε-
 λοῦντας εἰς τὰ καθήκοντα τῷ ἀποστολικῷ δῖῳ Οὕς γὰρ οὐκ ἐνέτρε-
 ψεν ἔργον, τούτους οὐ δυσωπήσει λόγος μᾶλλον πρὸς τὰς παραινέ-
 25 σεις ἀναισχυντεῖν δυναμένους ὡς μὴ προφανῶς δοκεῖν ἀλίσκεσθαι,
 καὶ δήλους πᾶσιν ἐπὶ τοῖς ἐλέγχοις γίνεσθαι τῆς δυσπραγίας εἴτερ
 εἰγνωμότως δέχεσθε τούτους, ἵνα μὴ πάλιν τῆ σιωπῆ ἠττησθαι νο-
 μίζωνται· εἰ γὰρ πρὸς διόρθωσιν εἶχον ἐπιτηδείως, πάντως ἂν πρὸ
 τῶν ἀνθρωπίνων παραινέσεων, τοῖς τοῦ Κυρίου διδασκάλους μᾶλ-
 30 λον ἠδέσθησαν λόγους, οὕς πρὸς τὸν πολυκτῆμονα ποιούμενος ἔλε-

ντας ὡς πρὸς τὴν τήρηση τοῦ νόμου δῆθεν ἀπὸ αὐτοῦς, αὐτὸ εἶναι γιὰ σᾶς τώρα ἐκεῖνοι πὺ νομίζουν ὅτι συμμετέχουν στὴν ἰδιότητά σας καὶ μὲ τὴν πλουσιοπάροχη ζωὴ τους ἀρνοῦνται τὴν ἐπικοινωνία μαζί σας, οἱ ὅποιοι, ἐνῶ ἄρχισαν μαζί σας τὸν δρόμο τῆς ὑπόσχεσής σας, δὲν ἔφτασαν στὸ τέλος του. Γιατὶ τοὺς κυρίεψε μαζί μὲ τοὺς υἱοὺς τοῦ Ρουβὶμ καὶ τοῦ Γὰδ καὶ τοῦ μισοῦ τῆς φυλῆς τοῦ Μανασσῆ ἢ περιοχῆ πὺ ἔτρεφε πολλὰ κτήνη καὶ ἤθελε πολλές φροντίδες, καὶ ἔκανε ἄσκοπο τὸ μῆκος τοῦ δρόμου πὺ εἶχε διανυθεῖ, χωρὶς νὰ προχωρήσουν ὅσο ἔπρεπε, ἐξαιτίας τοῦ χρόνου πὺ προηγήθηκε, οὔτε νὰ θυγῶν ἀπὸ τὸν σκοπὸ τους, ὅπως ἦταν ἡ ἀρχικὴ πρόθεσή τους. Καὶ εἶναι μάταιος, σύμφωνα μὲ τὸν ἀληθινὸ λόγο, καὶ πραγματικὰ ἀνώφελος κάθε κόπος πὺ δὲ φτάνει σ' αὐτὸ πὺ ἀπέβλεπε ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀλλὰ σταματᾷ πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος καὶ καταλήγει ἐκεῖ, ὅπου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καρπωθεῖ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πὺ ὑπάρχουν. Γι' αὐτὸ σεῖς, ἀγαπητοί, πὺ τρέχετε ἔχοντας ὡς σκοπὸ σας τὸ βραβεῖο τῆς οὐράνιας κλήσης⁹⁹ καὶ πὺ βρίσκεστε κοντὰ στὰ στεφάνια, μὴ χάσετε τὴν καλὴ προθυμία σας, καὶ νὰ τὴν παραδώσετε σ' αὐτοὺς πὺ θὰ ἔρθουν μετὰ ἀπὸ σᾶς ἀκμαία, ὅπως τὴν παραλάβετε ἀπὸ τοὺς πρὶν ἀπὸ σᾶς, ἐνῶ ἐκείνους πὺ τώρα εὐχαριστοῦνται μὲ τὴ ματαιότητά καὶ καταναλίσκουν τοὺς κόπους πὺ ἐπιβάλλονται γιὰ τὴν ἀρετὴ σὶς γήινες ἐνασχολήσεις, νὰ τοὺς λυπᾶστε, ἐπειδὴ μοχθοῦν ἄσκοπα καὶ σπέρνουν στὴ σάρκα, ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ θερίσουν φθορά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 52ο

Καὶ νὰ μὴ φλυαρεῖτε πολὺ μαζί τους κατὰ τρόπο ἐριστικὸ, ἐπειδὴ πλανῶνται ὡς πρὸς τὰ καθήκοντα τῆς ἀποστολικῆς ζωῆς. Γιατὶ αὐτοὺς πὺ δὲν τοὺς κάνουν τὰ ἔργα νὰ ντρέπονται, οὔτε ὁ λόγος θὰ τοὺς κάνει νὰ ντραποῦν, ἐπειδὴ μποροῦν νὰ φέρονται περισσότερο ἀδιάντροπα, γιὰ νὰ μὴ δώσουν τὴν ἐντύπωση ὅτι νικῶνται, καὶ νὰ μὴ γίνε μὲ τοὺς ἐλέγχους γνωστὴ σὲ ὅλους ἡ κακὴ κατάστασή τους, ἔστω καὶ ἂν τοὺς δέχεστε μὲ ἐπεικεία, γιὰ νὰ μὴ φαίνονται ὅτι μὲ τὴ σιωπὴ νικῶνται. Γιατὶ, ἂν ἦταν κατάλληλοι πρὸς διόρθωση, ὅπωςδήποτε πρὶν ἀπὸ τίς ἀνθρώπινες παραινήσεις θὰ σέβονταν τὰ διδακτικὰ λόγια τοῦ Κυρίου,

99. Φίλιπ. 3, 14.

γεν· «Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ λάβε τὸν σταυρόν, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι», τούτων ἀποφορτίζων αὐτόν, ἵνα τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην διοδεύσῃ ὁδὸν εὐμαρῶς, ὧν οὗτοι βαρεῖαν καὶ ἐπαχθῆ τὴν κτῆσιν οὕσαν ἀσπάζονται, δύσκολον ἑαυτοῖς ἢ καὶ πάντῃ ἀδύνατον τὴν εἰς τὴν βασιλείαν κατασκευάζοντες εἴσοδον, ὅπῃ ῥαφίδος ὁμοιωθεῖσαν παρὰ τῆς Ἀληθείας, καὶ μόλις δεχομένην γυμνὴν φροντίδων διωτικῶν, καὶ πάσης ὀγλήσεως ἀπηλλαγμένην ψυχὴν, καὶ ταῦτα ἴσως ὠθουμένης καὶ δόξῃ παρόδῳ διαζομένης τὴν εἴσοδον διὰ τὸ στενὸν τῆς πύλης καὶ
10 δυσέμβατον, καὶ αὐτὰ θλιβούσης τὰ πλαγίως εἰσερχόμενα σώματα, μήτιγε ὄγκοις ἐπηχθισμένα βαρυτάτων φορτίων· πῶς ἐροῦσιν οἱ τὰ σκύδαλα καὶ σκυδάλων ἐκλυτώτερα περιέποντες ὡς τίμια πράγματα, «Ἴδού ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι», οὔτε καταλιπόντες τι, καὶ ἂ μὴ εἶχον κτησάμενοι, ὥσπερ ἐμπορείας οὐ
15 φιλοσοφίας ὑπόθεσιν τὸν μοναδικὸν βίον πεποιημένοι; Ἔστι δὲ ἐμπορείας ἀληθῶς μεγίστης ἀφορμὴ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐ τῶν παρόντων λαμπρῶν, πενία μὲν καὶ ἐνδεία καὶ τοῖς ἄλλοις νῦν δοκοῦσι σκληροῖς τῶν ἐκεῖ πάντων ἠδέων προξενούσα τὴν ἀπόλαυσιν, τῷ δὲ ἀφανεῖ καὶ ἀσήμῳ παρρησίαν τὴν ἐπὶ Θεοῦ καὶ δόξαν παρέ-
20 χουσα αἰώνιον, ὧν τὴν ἐλπίδα βεβαίαν ἐπὶ συνειδότι τῶν πεπραγμένων ἔχοντες ὑμεῖς, ἔτι μὲν καὶ ἔτι καταφρονεῖν σπουδάζετε ὧν ἤδη καλῶς λογισάμενοι κατεφρονήσατε δικαίως τοιούτων, καὶ ὄντων ἀληθῶς καὶ ἐρρημιμένων τοῖς νήφουσι, κἂν εἰ σπουδαῖα καὶ ἐπιθυμητὰ τοῖς ἀφροσιν ἔδοξεν, ἠπατημένη φαντασίᾳ προσθεμένοις ὡς
25 ἀστείοις τοῖς λίαν αἰσχροῖς καὶ ἐρασθεῖσι τῆς ὕλης, καθάπερ ὄντως εὐμόρφου γυναικός, οὐκ οὔσης τοιαύτης, ἀλλὰ κεχρωσμένης ἄνθει φαινομένῳ τοιούτῳ, καὶ συναρπάζοντι πρὸς τέρψιν τοὺς πρὸς τῶν ὠφελίμων ἀρεσκομένους τοῖς ἡδουσι, καὶ τῶν συμφερόντων μᾶλλον αἰρομένοις τὰ λίγων δελεάσματι τὰς ὁρμὰς προκαλούμενα

τὰ ὅποια εἶπε σὸν πλοῦσιο· «Ἄν θέλεις νὰ γίνεις τέλειος, πούλησε τὰ ὑπάρχοντάς σου, μοίρασέ τα στοὺς φτωχοὺς, πάρε τὸν σταυρὸ καὶ ἀκολούθησέ με»¹, ξεφορτώνοντάς τον, γιὰ νὰ διανύσει τὸν στενὸ καὶ ἀνώμαλο δρόμο μὲ εὐκολία, ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἡ ἀπόκτησή τους, ὅπως δὴ μολογοῦν οἱ ἴδιοι, εἶναι βαρεῖα καὶ πολὺ στενάχωρη, κάνοντας γι' αὐτοὺς τὴν εἴσοδο στὴ βασιλεία δύσκολη ἢ καὶ ἐντελῶς ἀδύνατη, ἀφοῦ ἀπὸ τὴν Ἀλήθεια παρομοιάζεται μὲ τρύπα βελόντας πού μετὰ δυσκολίας ἐπιτρέπει τὴ διέλευση στὴ γυμνὴ ἀπὸ βιωτικὲς φροντίδες καὶ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε ἐνόχληση ψυχῆ, καὶ αὐτὰ πετυχαίνοντάς τα ἐνδεχομένως μὲ ὤθηση καὶ σὰν ἀπὸ πάροδο βιάζοντας τὴν εἴσοδο, ἐπειδὴ ἡ πύλη εἶναι στενὴ καὶ δύσβατη καὶ πιέζει τὰ σώματα πού μπαίνουν ἀπὸ τὰ πλάγια, ἐὰν βέβαια δὲν εἶναι φορτωμένα μὲ ὄγκους πολὺ βαρέων φορτίων. Πῶς, αὐτοὶ πού φροντίζουν τὰ σκύβαλα καὶ τὰ ἀκόμα πιὸ ἀσήμαντα ἀπὸ τὰ σκύβαλα, σὰν νὰ εἶναι πράγματα πολύτιμα, θὰ ποῦν, «Νὰ, ἐμεῖς τὰ ἀφήσαμε ὅλα καὶ σὲ ἀκολουθήσαμε»², ἀφοῦ τίποτε δὲν ἐγκατέλειψαν, ἀλλὰ ἀπέκτησαν καὶ αὐτὰ πού δὲν εἶχαν, κάνοντας τὸν μοναχικὸ βίον ὑπόθεση ἐμπορίου καὶ ὄχι ἐνάρετης ζωῆς. Καὶ εἶναι πραγματικὰ ἀφορμὴ πολὺ μεγάλου ἐμπορίου τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν, ὄχι τῶν τωρινῶν λαμπερῶν, αὐτὸ πού μὲ τὴν φτώχεια καὶ τὴν στέρηση καὶ ὅλων τῶν ἄλλων πού τώρα θεωροῦνται σκληρὰ προξενεῖ τὴν ἀπόλαυση ὅλων τῶν ἐκεῖ εὐχάριστων, καὶ μὲ τὴν ἀφάνεια καὶ μὲ τὴν ταπεινώση μᾶς δίνει τὴν παρηρσία μπροστὰ σὸν Θεὸ καὶ αἰώνια δόξα. Αὐτῶν τὴν ἐλπίδα ἔχοντάς τιν ἰσχυροὺς ἐσεῖς, μὲ τὴν συνείδηση αὐτῶν πού κάνετε, φροντίστε νὰ περιφρονεῖτε ἀκόμα πιὸ πολὺ αὐτὰ πού σκεπτόμενοι καλὰ τὰ ἔχετε ἤδη δίκαια περιφρονήσει, τὰ ὅποια πραγματικὰ εἶναι καὶ παραπεταμένα γι' αὐτοὺς πού εἶναι νηφάλιοι, ἔστω καὶ ἂν θεωροῦνται σπουδαῖα καὶ ἐπιθυμητὰ ἀπὸ τοὺς ἄφρονες, οἱ ὅποιοι τὰ προσθέτουν στὴν ἀπατημένη φαντασίαν τους σὰν ὠραῖα στοὺς πολὺ αἰσχροὺς καὶ ἐρωτευμένους μὲ τὴν ὕλη, σὰν μὰ πραγματικὰ ὠραῖα γυναῖκα, ἢ ὅποια ὅμως δὲν εἶναι τέτοια, ἀλλὰ εἶναι βαμμένη μὲ λαμπερὰ χρώματα καὶ φαίνεται ἔτσι, συμπαρασύροντας μὲ εὐχαρίστηση ἐκείνους πού, ἂντι μὲ τὰ ὠφέλιμα, ἀρέσκονται μ' αὐτὰ πού εἶναι εὐχάριστα, καὶ ἂντι γι' αὐτὰ πού συμφέρουν, προτιμοῦν ἐκεῖνα πού μὲ προκλητικὰ δολώματα διεγείρουν τὶς ὁρμὲς τους.

2. Λουκᾶ 18, 28.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΓ.

Τῶν δὲ τῆς διανοίας κινήματων ἐπιμελήθητε, προσέχοντες πῶς
 τὰς ὑπομήσεις τῶν πραγμάτων ἐργάζονται, προσπαθῶς ἢ ἀπαθῶς
 τὰς φαντασίας τούτων δεχόμενα. Πολλὰ γὰρ ἀτάκτως ὀρμῶντα βλά-
 5 πτειν εἰώθεισαν ταῦτα, καὶ τῶν ἐν ταῖς πράξεσι πλείονα εὐκόλως ἐν
 τοῖς λογισμοῖς τοῖς πάθεσιν εἴκοντα, καὶ συντιθέμενα τούτοις ἀφα-
 νῶς, καὶ τῆς συνέσεως οὐδὲν σημεῖον τοῖς ἔξω παρέχοντα, ἠττώμενα
 καὶ πίπτοντα πολλάκις, καὶ τῆς πτώσεως πρὸ τῆς ἐνεργείας τέως
 λανθάνοντα τοὺς οὐ πεφυκότας τὰ ἔνδον ὄρῳν· καὶ σεμνὸς μὲν ἐκ
 10 τῆς καταστολῆς τοῖς παροῦσι φαίνεται ὁ τυχών, τὰ κρυπτὰ αἴσχη
 αὐτὸς ἐπιστάμενος μόνος καὶ ἐρυθριῶν ἐφ' οἷς τῷ φαινομένῳ τὸ
 ἀφανὲς ἐναντίως διάκειται τῇ τιμωμένη σκηνῇ ἀντιφθεγγομένης τῆς
 ἀληθείας, καὶ τὸ συνειδὸς καταδύεσθαι παρασκευαζούσης εἰκότως,
 ὅτι μὴ συμφωνεῖ τῇ ὑπολήψει τὰ τῆς καρδίας ἐνθύμια τοιαῦτα, οἷα
 15 παρὰ τῶν ἱστορούντων δοξάζεται.

Ἄλλ' ἔοικε τάφῳ κεκονιαμένῳ τὸ σοβαρὸν τῆς διανοίας πεπλη-
 ρωμένης ὡς ὄντως τύμβου ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας.
 Τί γὰρ αὕτη μνήματος, ὅταν τὰ μὴ καθήκοντα λογίζεται, διαφέρει,
 ὁμοίως ἀκάθαρτος οὖσα ἐκείνων καὶ μᾶλλον ἀκάθαρτος; Σῆμα μὲν
 20 γὰρ ἐπ' ὀλίγον ἔχει τὴν δυσωδίαν μυδῶντος ἔτι τοῦ σώματος. Τοῦ δὲ
 ἰχῶρος ἀποστάζοντος τῶν ὀστέων, λοιπὸν τῆς δυσωδίας ἀπήλλα-
 κται, τῶν σαρκικῶν εἰς τὴν γῆν ἀναλυθεισῶν, καὶ κόνιν λεπτὴν, ἐξ
 ὧν καὶ ἀνθοῦσαι τὴν σύστασιν εἶχον, πηλὸς οὖσα κεχρωσμένος αἵ-
 ματι καὶ φλέγματι, τῷ μὲν λευκαινόμεναι, τῷ δὲ ἐρυθραινόμεναι, καὶ
 25 λάμπουσαι τῇ χρώσει ταύτῃ τὰς ἐπιπολαζούσας τῇ ἐπιφανείᾳ λί-
 χρους ποιότητος καρδία δὲ πεπληρωμένη ἐνθυμίῶν ἀπρεπῶν, διη-
 νεκῆ τὴν ἀκηδίαν κέκτηται, σεσηπὸτος σώματος ὄξουσα χαλεπώτε-
 ρον, καὶ αὐτὴ μόνη τῆς οἰκείας αἰσχροτήτος ἀπολαύουσα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 53ο

Καὶ νὰ φροντίζετε καλὰ τὶς κινήσεις τοῦ νοῦ σας, προσέχοντας πῶς προκαλοῦν τὶς ἀναμνήσεις τῶν πραγμάτων, ἂν δέχονται τὶς εἰκόνες τοὺς μὲ συμπάθεια ἢ μὲ ἀπάθεια. Γιατὶ πολλὲς ἀπὸ τὶς κινήσεις αὐτές, ὀρμώντας ἄτακτα στὸν νοῦ, συνήθως βλάπτουν, καὶ εἰσχωρώντας μὲ τὰ πάθη μέσα στοὺς λογισμοὺς πρὸ εὐκόλα ἀπὸ τὶς κινήσεις τῶν πράξεων, ἐνώνονται μὲ αὐτοὺς χωρὶς νὰ φαίνονται, καὶ χωρὶς νὰ δίνουν κανένα σημάδι ἐξωτερικὰ αὐτῆς τῆς συνένωσης, ἐνῶ νικῶνται καὶ πολλὲς φορές πέφτουν, διαφεύγουν πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνέργεια τὴν προσοχὴ ἐκείνων ποὺ δὲν μποροῦν νὰ δοῦν αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν ἐσωτερικὰ. Καὶ ἔτσι ὁ ὅποιοσδήποτε ἐμφανίζεται σοβαρὸς μὲ τὸ ντύσιμό του σ' αὐτοὺς ποὺ εἶναι παρόντες, γνωρίζοντας μόνο αὐτὸς τὰ κρυφὰ αἴσχη καὶ κοκκινίζοντας ἐπειδὴ αὐτὸ ποὺ φαίνεται ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ αὐτὸ ποὺ δὲν φαίνεται, ἀφοῦ ἡ πραγματικότητά ἔρχεται σὲ διαφωνία μὲ τὴν σκηνοθεσία ποὺ τιμᾶται, κάνοντας εὐλόγα τὴ συνείδηση νὰ κρύβεται, ἐπειδὴ οἱ ἐνθυμήσεις τῆς καρδιάς δὲν συμφωνοῦν μὲ τὴν καλὴ εἰκόνα ποὺ σχηματίζεται ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὴ ζωγραφίζουν.

Ἀντίθετα αὐτὴ μοιάζει μὲ τᾶφο ἀσβεστωμένο³, ἐπειδὴ ἡ μεγαλοπρεπὴς διάνοια ἦταν γεμάτη, σὰν πραγματικὸς τᾶφος, μὲ νεκρὰ ὄσπᾶ καὶ κάθε εἶδους ἀκαθαρσία. Καὶ πράγματι, σὲ τί διαφέρει ἡ διάνοια ἀπὸ τὸν τᾶφο, ὅταν σκέφτεται αὐτὰ ποὺ δὲν πρέπει, ὄντας τὸ ἴδιο ἀκάθαρτη ὅπως οἱ τᾶφοι ἢ καὶ περισσότερο ἀπὸ αὐτούς; Γιατὶ σὰν γνώρισμα τῆς ἔχει γιὰ λίγο τὴ δυσωδία τοῦ σώματος ποὺ στάζει ἀπὸ τὴ σήψη. Καὶ ὅταν τὰ αἱματώδη ὑγρά στάζουν ἀπὸ τὰ ὄσπᾶ, αὐτὴ σιὸ ἐξῆς ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴ δυσωδία, ἐπειδὴ τὰ σαρκικὰ ἔγιναν λεπτὴ σκόνη καὶ διαλύθηκαν στὴ γῆ, ἀπὸ τὴν ὁποία, καὶ ὅταν βρισκόνταν σὲ ἀκμὴ, εἶχαν τὴν συγκρότησή τους, ἀφοῦ ἦταν πηλὸς χρωματισμένος μὲ αἷμα καὶ φλέγμα⁴, παίρνοντας μὲ τὸ ἓνα ἄσπρο καὶ μὲ τὸ ἄλλο κόκκινο χρῶμα καὶ κάνοντας μὲ τὴν ἀπόχρωση αὐτὴ τὴν ἐπιδερμίδα νὰ λάμπει. Ἡ καρδιά πάλι, ποὺ εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἀπρεπεῖς ἀναμνήσεις, ἔχει διαρκῆ ἀδιαφορία, ἀποπνέοντας μυρωδιὰ πρὸ δυνατὴ ἀπὸ σαπισμένο σῶμα, καὶ ἀπολαμβάνοντας μόνη τῆς τὴν αἰσχροτήτά της.

4. Ὑδατώδης ψυχρὸς χυμὸς ποὺ θεωρεῖται ὡς οὐσιώδης συστατικὸ τοῦ αἵματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΔ΄.

Οὐδὲν τῶν ἐν τῷ κρυπτῷ βουλευομένων εἰδότην τῶν προσεχόν-
 των τῷ φαινομένῳ ἀγάλματι, ἀλλὰ καὶ τεθηπότων ἔσθ' ὅτε τοῦτο τῆς
 ὀρωμένης καὶ δοκούσης σεμνότητος. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο γαληνὸν ἤ-
 5 θος καὶ βλοσυρὸν ὄμμα καὶ πρόσωπον ἀμειδές, ἢ πολλὴν κέκραγε
 τὴν ἐν τῷ θάθει εὐστάθειαν τῆς ἐφ' οἷς εἴρηται φροντίδος κρειπτό-
 των, τοῖς ἀγνοοῦσι τὰ τοῖς μυχοῖς ἐνδαιτώμενα σκάμματα παρεχού-
 σης ὑπόνοιαν τῷ σχήματι συνάδειν λογιζόμενοις καὶ τὴν διάθεσιν.
 Τοῦτο γοῦν δυσωπεῖτω λίαν εὐλόγως ὑμᾶς, τοῖς ἔξω συνδιατιθέμε-
 10 ναι τὰ ἔσω, καὶ πρὸς τὴν ἐκτὸς δόξαν ῥυθμίζειν τὰ ἔνδον ὁμοίως, ἵνα
 οἷοι τοῖς ἀνθρώποις εἶναι δοκῶμεν, τοιοῦτοι καὶ τῷ Θεῷ τοῖς ἐνθυμί-
 οῖς φαινόμεθα, ταῦτα λογιζόμενοι, ἃ καὶ λογίζεσθαι τοῖς πολλοῖς
 νομιζόμεθα. Καὶ ἔστι γέ, ὡς ἴστε καὶ αὐτοὶ πείραν ἔχοντες τούτων,
 οὐ πάνυ χαλεπὸν τοῖς ἐπιστημόνως τοῦτο πράττειν προαιρουμένοις,
 15 εἰ τὰς αἰτίας διερευνώμενοι, ταύτας ἀναστέλλοιεν, τὰ ἐξ αὐτῶν φυ-
 ὄμενα παύοντες εὐχερῶς ὀχληρά· ἡδονῆς γὰρ καὶ λύπης ἀκολου-
 θούσης ἐπιθυμία, καὶ ἐπιθυμίας ἐπομένης αἰσθήσει, ὃ ταύτη μὴ ἐνδε-
 δακῶς καιρὸν οὐ παρέσχεν ἐκείναις, ὡς ὃ κεφαλὴν ὄφεως θλάσας
 παραθλιδομένην εἰσόδῳ μετ' αὐτῆς τὸν ἐπισυρόμενον ὄλκον ὄλον
 20 ἀπέκλεισεν ἔξω, συνεισελθόντα πάντως ἂν εὐμαρῶς, εἴτερ ἢ προέ-
 χουσα τὴν τυχοῦσαν εὖρε παρείδουσιν καὶ ἔχει πρὸς τὸ δηλούμενον
 ἢ εἰκῶν πολλὴν τὴν συγγένειαν, ὁμοίως τῶν ἐφομαρτούντων συνεισ-
 πιπτόνων τοῖς ἡγουμένοις αἰσθησις μὲν γὰρ πρὸς τὰς ὀρωμένας
 μορφὰς τυποῖ τὴν διάνοιαν, καὶ αὐτὴ πρὸς τὰ τέρποντα τὴν ἐπιθυ-
 25 μίαν κινεῖ τῇ μνήμῃ τὰς φαντασίας τῶν προτεθεαμένων καθ' ἐκά-
 στην ῥιπίζουσα, καὶ τούτων ἀγαματοφοροῦσα τετρανωμένα τὰ
 εἶδωλα, ἕως ἢ λύπην ἢ ἀποτυχία ποιήσασα, ἢ ἡδονὴν ἢ ἐπιτυχία,
 διδάξει τῇ πείρᾳ σαφῶς ὅση τοῖς ἐγχρονίζουσι τούτοις ἢ βλάβη
 γίνεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 54ο

Αὐτοὶ ποὺ προσέχουν τὴν ἑξωτερικὴ εἰκόνα τοῦ ἀγάλματος καὶ παρατηροῦν μερικὲς φορὲς τὴ σοβαρότητα ποὺ φαίνεται καὶ πιστεύεται, δὲν γνωρίζουν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ σχεδιάζονται στὰ κρυφά. Γιατὶ τὸ γαλήνιο ὕφος καὶ τὸ σοβαρὸ μάτι καὶ τὸ σκυθρωπὸ πρόσωπο δὲν κάνουν τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ διαλαλοῦν τὴ σταθερότητα τῆς φροντίδας ποὺ ὑπάρχει μέσα στὴν ψυχὴ γιὰ τὰ ἀνώτερα, γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε, σ' αὐτοὺς ποὺ ἀγνοοῦν τὶς σκέψεις ποὺ γίνονται στὰ βάθη τῆς, δίνοντάς τους τὴν ἀφορμὴ νὰ σκεφτοῦν ὅτι ἡ διάθεση τῆς ψυχῆς εἶναι σύμφωνη μὲ τὴν ἑξωτερικὴ μορφή. Αὐτὸ λοιπὸν εἶναι πολὺ εὐλόγο νὰ σᾶς κάνει σύμφωνα μὲ τὰ ἑξωτερικὰ νὰ κανονίζετε καὶ τὰ ἑσωτερικά, καὶ νὰ ρυθμίζετε τὰ ἑσωτερικὰ ἀνάλογα μὲ τὴν ἑξωτερικὴ εἰκόνα σας, ὥστε τέτοιοι ποὺ δείχνουμε ὅτι εἴμαστε στοὺς ἀνθρώπους, τέτοιοι νὰ ἐμφανιζόμαστε μὲ τὶς σκέψεις μας καὶ στὸν Θεό, νὰ σκεπτόμαστε δηλαδὴ αὐτὰ, ποὺ καὶ στοὺς πολλοὺς δείχνουμε ὅτι σκεπτόμαστε. Καὶ, ὅπως καὶ οἱ ἴδιοι γνωρίζετε, ἀφοῦ ἔχετε πείρα ἀπὸ αὐτὰ, δὲν εἶναι πολὺ δύσκολο σ' αὐτοὺς ποὺ προτιμοῦν νὰ τὸ κάνουν μὲ ἐπιστημοσύνη, ἂν, ἐρευνώντας τὶς αἰτίες, τὶς ἀνακόψουν, παύοντας τὶς ἐνοχλήσεις ποὺ προέρχονται ἀπὸ αὐτές. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ λύπη ἀκολουθοῦν τὴν ἐπιθυμία, καὶ ἡ ἐπιθυμία ἀκολουθεῖ τὴν αἴσθησι, ὁποῖος δὲν ὑποχωρεῖ σ' αὐτὴν, δὲν δίνει εὐκαιρία σ' ἐκεῖνες, ὅπως ἐκεῖνος ποὺ συντριβεῖ τὸ κεφάλι τοῦ φιδιοῦ πιέζοντάς το δυνατὰ στὴν πόρτα, κλείνοντας ἔτσι ἔξω ὅλο τὸ σῶμα ποὺ σύρεται ἀπὸ πίσω του, ποὺ θὰ ἔμπαινε μαζὶ μὲ τὸ κεφάλι μέσα εὐκόλα, ἂν βέβαια τὸ κεφάλι ποὺ προεξείχε εὗρισκε μὴ ὁποιαδήποτε τρύπα νὰ περάσει. Ἡ εἰκόνα αὐτὴ ἔχει μεγάλη συγγένεια μὲ αὐτὸ στὸ ὁποῖο ἀναφερόμαστε, διότι μὲ τὸν ἴδιο τρόπο αὐτὰ ποὺ ἀκολουθοῦν ἐπιτίθενται μαζὶ μὲ αὐτὰ ποὺ προηγοῦνται. Ἡ αἴσθησι δηλαδὴ μεταδίδει στὴ διάνοια τὶς μορφὲς ποὺ φαίνονται, καὶ ἐκεῖνη κινεῖ τὴν ἐπιθυμία σ' ἐκεῖνα ποὺ εἶναι εὐχάριστα, ἀνακαλώντας στὴ μνήμη κάθε μέρα τὶς εἰκόνας ποὺ εἶδε προηγουμένως καὶ φέρνοντας στὸν νοῦ τὶς μορφὲς ἑξωραϊσμένες, μέχρι ποῦ, ἢ ἢ ἀποτυχία προκαλώντας λύπη, ἢ ἢ ἐπιτυχία ἡδονή, νὰ διδάξουν μὲ τὴν πείρα καθαρὰ πόσο μεγάλη βλάβη προξενεῖ σ' αὐτοὺς ποὺ ἐπιμένουν πολὺν χρόνον σ' αὐτὰ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΕ΄.

Ἄδικεῖ γὰρ ὁμοίως ἐκάτερον, κὰν ἐπιτευχθῆ κὰν ἀστοχήσῃ, τὰ κακῶς ἐπιθυμηθέντα, καὶ χαρὰν ἀσύμφορον καὶ λύπην οὐ καθήκουσαν ἐργαζόμενα· οὔτε γὰρ κατὰ Θεὸν ἡ λύπη ἐστίν, ὥστε, κατὰ τὸν
 5 Παῦλον, μετάνοιαν ἀμεταμέλητον εἰς σωτηρίαν κατεργάζεσθαι, οὔτε χαρὰ ἐν Κυρίῳ συνίσταται, ὡς ὁ αὐτὸς ἐπίσταται Παῦλος τοῖς μὲν γὰρ ἐπ' ἀγαθῆ συνειδήσει εὐφραινόμενοις παρακελεύεται λέγων, «Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε». Ἄλλὰ τις οὔσα τυγχάνει ψυχικῆ δαιμονιώδης προσπάθεια, οὐδενὸς ἠρτημένη τῶν αἰωνίων καλῶν, ὕλης
 10 δὲ φθειρομένης καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἐλεγχούσης ἀνόνητον. Τί γὰρ εἶποιεν ἂν τινες; Ἐπέλιπον αἱ καθήκουσαι φροντίδες, ἵνα τοῖς ματαίοις λογισμοῖς προσασχολήσωμεν τὴν διάνοιαν, πλοῦτον καὶ δυναστείαν καὶ δόξαν καὶ τὴν παρὰ πολλοῖς νομιζομένην εὐκληρίαν φανταζόμενοι; Διώρθωται τὰ ἡθῆ, ὑποτέτακται τὰ πάθη, οὐδὲν πλημ-
 15 μελῶς ἢ αἰσθησις ἐνεργεῖ, ἐξωμάλισται τὰ τῆς προκοπῆς πρὸς τὸ εὐκολον, ἔξις ἡμῖν ἢ ἀσκησις γέγονεν, εἰρήνην ἄγει ἢ καρδιά βαθεῖαν, πέπανται τὰ τῆς μάχης ἡμῖν, ἢ πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας καταλέλυται πάλη; Σπονδὰς ἔθετο πρὸς τὸ πνεῦμα ἢ κατ' αὐτοῦ δυσμενῶς διακεμένη σὰρξ, οὐκ ἔτι στρατεύεται αὕτη κατὰ τοῦ πνεύ-
 20 ματος, ὄλωσ νενίκηται, καὶ τὴν ἡτταν ὁμολογεῖ δουλεύσασα ὡς αἰχμάλωτος. Συνεκόψατε τὰς μαχαίρας εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας εἰς δρέπανα, τὰ πολεμικὰ ἔργα ποιήσαντες διὰ πολλὴν εἰρήνην σκευὴ γεωργικά; ἀναπαινόμεθα κατὰ τὴν θείαν ὑπόσχεσιν ἕκαστος ὑπὸ κάτω ἀμτέλου αὐτοῦ εὐφραινόμενοι ἐπὶ τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν ἡ-
 25 μῶν, καὶ ἐπὶ τῶν κοιτῶν ἀγαλλιάμενοι, οὐδενὸς οὐδαμῶθεν ὀχλοῦντος, οὐ πάθους, οὐ πνεύματος τῆς ἀντικεμένης δυνάμεως τῆς ἐπιθυμίας ἀναφλέγοντος πρὸς τὰ ἡμῖν οὐδαμῶς ἠρμωσμένα πράγματα; Εἰ δὲ καὶ ὡς εἴρηται, οὕτως εἶχε τὰ καθ' ἡμᾶς ἀπαθῶς, καὶ γαλήνην εἶχμεν τῶν ταραττειν εἰωθότων τὸν νοῦν, καὶ πάσης κατὰ τοὺς πά-

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 55ο

Γιατί και τὰ δύο βλάπτουν ἕξιςου, εἴτε ἐπιτευχθοῦν, εἴτε ἀποτύχουν αὐτὰ πού κακῶς ἔγιναν ἀντικείμενα ἐπιθυμίας, προκαλώντας ἢ χαρὰ πού δὲν συμφέρει, ἢ λύπη πού δὲν πρέπει. Καθόσον οὔτε ἡ λύπη εἶναι κατὰ Θεόν, ὥστε, σύμφωνα μὲ τὸν Παῦλο, νὰ προκαλέσει μετάνοια πού καταλήγει στὴ σωτηρία, γιὰ τὴν ὁποία ποτὲ κανένας δὲν μετανοεῖ⁵, οὔτε χαρὰ προκαλεῖται σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, ὅπως γνωρίζει ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος. Γιατί, σ' ἐκείνους πού χαίρονται μὲ ἀγαθὴ συνείδηση παραγγέλλει λέγοντας· «Νὰ χαίρεστε πάντοτε ὅπως ἀρέσει στὸν Κύριο»⁶. Ὑπάρχει ὅμως καὶ κάποια χαρὰ πού εἶναι σαρκική καὶ δαιμονική, πού δὲν συνδέεται μὲ κανένα ἀπὸ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, ἀλλὰ μὲ τὴν ὕλη πού φθείρεται καὶ καθιστᾷ τὴ χαρὰ ἀνώφελη. Τί δηλαδή θὰ μπορούσαν νὰ ποῦν μερικοί; Ἐλειψαν οἱ πρέπουσες φροντίδες, ὥστε ν' ἀπασχολήσουμε τὸν νοῦ μας μὲ τοὺς μάταιους λογισμούς, φανταζόμενοι πλοῦτο, ἔξουσία καὶ δόξα, καὶ τὴν καλὴ τύχη πού φαντᾶζονται οἱ πολλοί; Διορθώθηκαν τὰ ἦθη, ὑποτάχθηκαν τὰ πάθη, ἡ αἴσθησή μας δὲν κάνει τίποτε ἐλαττωματικό, ἐξομαλύνθηκαν ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν πρόοδο, ὥστε νὰ εἶναι εὐκολώτερα, ἡ ἀσκησιὴ ἔγινε σὲ μᾶς συνήθεια, ἡ καρδιά μας ἔχει ἀπόλυτη γαλήνη, ἔπαυσαν οἱ ἔριδες μεταξύ μας, καταργήθηκε ἡ πάλη μας μὲ τὶς ἀρχές καὶ τὶς ἐξουσίες; Ἡ σάρκα πού ἀντιστρατεύεται πρὸς τὸ πνεῦμα ἔκανε συμμαχία μαζί του, δὲν ἀντιστρατεύεται πιά ἐναντίον τοῦ πνεύματος, νικήθηκε τελείως καὶ ὁμολογεῖ τὴν ἥττα της, δουλεύοντας στὸ πνεῦμα σὰν αἰχμάλωτη; Μεταβάλατε τὰ μαχαίρια σας σὲ ἀλέτρια, καὶ τὰ δόρατά σας σὲ δρεπάνια⁷, καὶ τὰ πολεμικὰ ἐργαλεῖα σας τὰ κάνατε ἐργαλεῖα γεωργικά, ἐξαιτίας τῆς διαρκοῦς εἰρήνης; Ἀναπαυόμαστε ὅλοι, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεση τοῦ Θεοῦ, κάτω ἀπὸ τὴν κληματαριά του, δοκιμάζοντας χαρὰ γιὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν μας, καὶ αἰσθανόμαστε ἀγαλλίαση στὰ κρεβδάτια μας⁸, χωρὶς νὰ μᾶς ἐνοχλεῖ τίποτε ἀπὸ πουθενά, οὔτε πάθος, οὔτε πνεῦμα ἐπιθυμίας ἀπὸ τὴν ἐχθρική δύναμη, πού μᾶς ἐρεθίζει μὲ πράγματα πού δὲν ταιριάζουν καθόλου σ' ἐμᾶς; Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμα, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, ἔτσι εἶχαν τὰ πράγματα, χωρὶς πάθος, καὶ εἶχαμε ἡρεμία ἀπὸ ἐκεῖνα πού συνηθίζουν νὰ ταράζουν τὸν νοῦ μας, καί, σύμφωνα μὲ τοὺς παλιούς ἀγίους, ἡμαστέ

7. Ἦσ. 2, 4.

8. Ψαλμ. 149, 5.

λαι αγίους, ἤμεν ἀνώτεροι κοσμικῆς ἐπιθυμίας, ποῦ χρήσιμος ἡμῖν ἡ τῶν ματαίων φροντίς, καὶ περισπασμὸς οὕσα εἰκαῖος καὶ τὰ σπουδαζόμενα οὐκ ἀνύουσα; Οὐδὲν γὰρ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἡμετέρα γίνεται ἐντρεχεῖα, κἂν ὑπερταθῶμεν πρὸς τὴν κτῆσιν αὐτοῦ τῇ προθυμίᾳ. Προνοίας τῆς τὰ καθ' ἡμᾶς οἰκονομούσης ὄντα δωρήματα, καὶ οὐκ ἀνθρωπίνης ἔργα σπουδῆς

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΣ'.

Καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τοὺς εἰδότας καλῶς ἀκούειν ὁ Κύριός φησι· «Τίς ἐξ ὑμῶν μερμινῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἓνα», τῷ ἀνηνύτῳ τῆς μερμίνης ταύτης πᾶσαν μέρμιναν δεικνύς, ἥτις μὴ τῇ ἡμετέρα πέρας λαμβάνει σπουδῆ, ματαίαν καὶ ὄντως ἀνήνυτον, μετεωρίζουσιν ἀπλῶς τὸν λογισμὸν καὶ τῆς ἀληθοῦς ἀποδουκολοῦσαν φροντίδος, οὐδὲν δὲ τῶν ὀνειροπολουμένων περιποιῆσαι δυναμένην τινί, ὀνειρώττουσαν ἐν τοῖς φαιδροῖς καὶ ὕπαρ
15 κενὴν τῶν φαντασιῶν τὴν ἐλπίδα ἐλέγχουσαν αἰεὶ τοῖς ματαίοις ἐνθυμίαις ἐνευκαιροῦσαν, καὶ ἔργῳ τὰ ἐνθύμια βλέπουσαν οὐδέποτε, κατὰ τὴν τοῦ Ἡσαΐου παραβολὴν ἐν ἣ φησιν «Ὁν τρόπον ἐνυπνιάζεται ὁ διψῶν ὡς πίνων, καὶ ἐξαναστὰς ἔτι διψᾷ· ἡ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς κενὸν ἤλπισε». Τοιοῦτον γὰρ ἡ τῶν ματαίων ἐλπίς, ἡδονὴ τίς ἐστι
20 νυκτερινῆς εὐωχίας τῇ ἀπάτῃ τοῦ ὀνείρου εὐφραίνουσα, καὶ πεῖραν οὐ ποιοῦσά ποτε τῆς νομιζομένης εὐφροσύνης

Τί οὖν τὰ οὐκ ἡμέτερα μερμινῶμεν διὰ παντὸς ὡς ἡμέτερα, καὶ τὰ ἀλλότρια ὡς οἰκεῖα σπουδαζόμεν, τὸν καιρὸν τῆς σκέψεως τῶν ἀναγκαίων προσδαπανῶντες τοῖς κενοῖς ἐνθυμίαις; Εἴτερ ἐλάφη-
25 σεν, ὡς ἠγοίμεθα, τὰ πάθη, καὶ τὰ τῆς πονηρίας ὑπεχώρησαν ἐπίδοιλα πνεύματα, εὐχαριστεῖν ἐν προσευχαῖς μνήμη διηνεκεῖ τῷ πρὸς τὴν τοιαύτην κατάστασιν ἡμᾶς ἀγαγόντι Δεσπότη Χριστῷ· μόλις

9. Ματθ. 6, 27. Λουκᾶ 12, 25.

άνωτεροι ἀπὸ κάθε κοσμικὴ ἐπιθυμία, σὲ τί θὰ μᾶς ἦταν χρήσιμη ἢ φροντίδα γιὰ τὰ μάταια, ἢ ὁποῖα εἶναι ἄσκοπος περισπασμὸς καὶ δὲν μᾶς ὠφελεῖ σ' αὐτὰ πού ἐπιδιώκουμε; Γιατὶ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ μᾶς, δὲν γίνεται μὲ τὴ δική μας ἰκανότητα, ἔστω καὶ ἂν αὐξήσουμε τὴν ἐπιθυμία μας γιὰ τὴν ἀπόκτησή του, ἀλλὰ εἶναι ἔργο τῆς θείας Πρόνοιας, ἢ ὁποῖα ρυθμίζει τὰ δικά μας πού εἶναι δωρήματα, καὶ ὄχι ἀποτελέσματα τῆς ἀνθρώπινης προσπάθειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 56ο

Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς σ' ἐκείνους πού γνωρίζουν νὰ ἀκούουν καλὰ ὁ Κύριος λέγει· «Ποιὸς ἀπὸ σᾶς, ὅσο καὶ ἂν φροντίσει, μπορεῖ νὰ προσθέσει στὸ ἀνάστημά του ἓναν πῆχyu;»⁹, δείχνοντας μὲ τὴν ἀνώφελη αὐτὴ φροντίδα, ὅτι κάθε ἀγωνιώδης φροντίδα, πού δὲν ἀποβλέπει στὸ δικό μας τέρμα, εἶναι πραγματικὰ ἄσκοπη καὶ ἀνώφελη, ἢ ὁποῖα κάνει ἀπλῶς τὸν λογισμὸ νὰ ἀεροδατεῖ καὶ νὰ παρεκκλίνει ἀπὸ τὴν πραγματικὴ φροντίδα, χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ ἐξασφαλίσει σὲ κάποιον τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού ποθεῖ, γιατί ὄνειρεύεται τὰ εὐχάριστα, καὶ ἀποδεικνύοντας ὅτι ἡ ἐλπίδα εἶναι ὀπτασία κενὴ ἀπὸ αὐτὰ πού φαντάζεται, περνώντας τὸν καιρὸ τῆς μὲ τις ἄσκοπες ἀναπολήσεις, χωρὶς νὰ βλέπει τις ἀναπολήσεις αὐτὲς νὰ πραγματοποιοῦνται ποτέ, σύμφωνα μὲ τὴν παραβολὴ τοῦ Ἡσαΐα πού λέγει· «Ὅπως αὐτὸς πού διψᾷ ὄνειρεύεται ὅτι πίνει, καὶ ξυπνώντας ἐξακολουθεῖ ἀκόμα νὰ διψᾷ, ἐνῶ ἡ ψυχὴ του ἄδικα ἔλπισε»¹⁰. Τέτοια δηλαδὴ εἶναι ἡ ἐλπίδα τῶν μάταιων πραγμάτων, μὰ ἡδονὴ ἑνὸς πλούσιου νυχτερινοῦ δείπνου, ἢ ὁποῖα προκαλεῖ εὐχαρίστηση μὲ τὴν ἀπάτη τοῦ ὄνειρου, καὶ δὲν πραγματοποιεῖ ποτέ τὴ νομιζόμενη εὐφροσύνη.

Γιατὶ λοιπὸν νὰ φροντίζουμε αὐτὰ πού δὲν εἶναι δικά μας πάντοτε, σὰν νὰ εἶναι δικά μας, καὶ νὰ ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τὰ ξένα πράγματα σὰν νὰ εἶναι δικά μας, σπαταλώντας τὸν καιρὸ πού ἔχουμε, γιὰ νὰ σκεφτοῦμε τὰ ἀπαραίτητα, σὲ ἀνυπόστατες ἀναπολήσεις; Ἄν κόπασαν, ὅπως νομίζουμε, τὰ πάθη καὶ ὑποχώρησαν τὰ ἐχθρικά πνεύματα τῆς κακίας, ὡς θυμόμαστε νὰ εὐχαριστοῦμε σὲς προσευχὲς μας διαρκῶς τὸν Δεσπότη Χριστό, ὁ ὁποῖος μᾶς ὁδήγησε στὴν κατάστασι αὐτὴ. Γιατὶ

10. Ἡσ. 29, 8.

γὰρ ἂν ἅπας ἡμῖν ὁ χρόνος ἀρκέσει πρὸς τοῦτο, στενὸς ὢν καὶ βρα-
 χὺς εἰς ἀμοιβὴν ὢν ἀπελαύσαμεν καὶ ὢν ἀπολαύομεν εὐεργεσιῶν
 ὁσημέραι, τοῦ τῶν θλιβόντων τοὺς πολλοὺς ὑψηλοτέρους ἡμᾶς κα-
 ταστήσαντος. Εἰ γὰρ ἐκάτερον τοῦ χρονικοῦ διαστήματος ὄρον, ἡμέ-
 5 ραν λέγω καὶ νύκτα, ὁ μὲν Δαβὶδ προσεδρεύειν ἡμᾶς βούλεται τῇ με-
 λέτῃ τοῦ νόμου, καὶ ὁ νομοθέτης αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν, «Μελετήσεις ἐν
 αὐτῷ», λέγων, «καθήμενος ἐν οἴκῳ, καὶ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, κοιταζό-
 μενος καὶ διανιστάμενος», οὐδένα πρὸς ἀργίαν καταλιμπάνοντες ἡ-
 μῖν καιρὸν, καὶ ἄλλος εὐλογεῖν ἐν παντὶ καιρῷ προστάττει τὸν Κύρι-
 10 ον, καὶ Παῦλος κελεύει ἀδιελείπτως προσεύχεσθαι· ποῖος καιρὸς
 ὑπολέλειπται πρὸς ἀδειαν σκέψεως τῶν οὐ καθηκόντων ἡμῖν, ἐκά-
 στου τῶν ἐπιτεταγμένων ὅλον ἀπαιτοῦντος τὸν χρόνον καὶ παρα-
 χωροῦντος τοῖς ἄλλοις οὐδέν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΖ΄.

15 Πῶς γὰρ ἀδιελείπτως προσεύξεται ὁ μὴ μελετῶν ἐν νόμῳ Κυ-
 ρίου ἡμέρας καὶ νυκτός; Πῶς δὲ διόλου εὐλογήσει τὸν Κύριον, ὁ ἔν-
 τι τῶν εἰρημένων ποιῶν, μόλις τοῦ καιροῦ φθάνοντος ὑπουργῆσαι τῇ
 ἀκριδεῖα σῦντινοσοῦν τῶν κατ' ἀρετὴν γινομένων; Διὰ γὰρ τοῦτο ἡ
 Γραφή τὸ ῥάθυμον τῶν πολλῶν ἐπισταμένη καὶ μείζοσι τῆς ἡμετέρας
 20 δυνάμεως ἡμᾶς ἐστένωσε προστάγμασιν, ἵνα καὶ τὴν σπουδὴν πρὸς
 τὸ δυνατόν ἐπιτείνῃ καὶ τὰς τῆς ἀσθενείας ὑποτέμηται προφάσεις,
 μᾶλλον μετριάζοντος τοῦ ἐργαζομένου τὸ ἀγαθὸν ἐφ' οἷς ὡς ἐκελεύ-
 σθη οὐ φθάνει τοῦτο ποιεῖν, ἢ φυσωμένου ὅτι μέρος τῶν ἐντολῶν
 ἐπλήρωσεν οὐχ οὕτως ὑπὲρ ὧν ἔδοξε κατορθοῦν ἐπαινεθήσεσθαι,
 25 ὅσον ἀνθ' ὧν ἐνέλειψεν ὡς ἀμελήσας μεμφθήσεσθαι προσδοκῶν
 ἐπεὶ μηδὲν ἀτελὲς ἔργον παρησιάν δίδωσι τῷ ἐργασασμένῳ, ἐρυ-
 θρικῶν δὲ παρασκευάζει ὡς ἀτονήσαντι ὧν ἐπετήδευσε πρὸς τὸ πέρας
 ἐλθεῖν, καὶ τινὰ μὲν τῶν τεχνητῶν ἔργων ὄρον ἔχει καὶ πέρας, πρὸς
 ὃν ὁ σκοπὸς τῶν ἀρχομένων ὄρα, καὶ κατορθοῦται τούτων ἕκαστον

11. Ψαλμ. 1, 2.

12. Δευτ. 11, 19.

μόλις και μετὰ βίας ἄρκει ὅλος μας ὁ χρόνος γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτόν, ἐπειδὴ εἶναι περιορισμένος καιὶ σύντομος, γιὰ νὰ ἀνταμείψουμε γιὰ τὶς εὐεργεσίες ποὺ δεχθήκαμε καιὶ δεχόμεστε καθημερινά, Ἐκεῖνον ποὺ μᾶς ἀπάλλαξε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ κάνουν τοὺς περισσότερους νὰ θλίβονται. Γιατί, ἂν κάθε ὄριο τοῦ χρόνου, δηλαδὴ τὴν ἡμέρα καιὶ τὴ νύχτα, ὁ Δαβὶδ θέλει νὰ εἴμαστε προσηλωμένοι στὴ μελέτη τοῦ νόμου¹¹, καιὶ ὁ νομοθέτης κάνει τὸ ἴδιο λέγοντας, «Νὰ τὸν μελετᾶς, κι ὅταν κάθῃσαι στὸ σπίτι, καιὶ ὅταν βαδίζεις στὸ δρόμο, ὅταν πέφτεις στὸ κρεβάτι καιὶ ὅταν σηκώνῃσαι»¹², χωρὶς νὰ μᾶς ἀφήνουν καθόλου χρόνο γιὰ ἀδράνεια, καιὶ ἄλλος μᾶς προτρέπει νὰ εὐλογοῦμε σὲ κάθε καιρὸ τὸν Κύριο¹³, καιὶ ὁ Παῦλος μᾶς παραγγέλλει νὰ προσευχόμεστε συνεχῶς¹⁴, ποιὸς καιρὸς μᾶς μένει γιὰ νὰ βροῦμε εὐκαιρία νὰ σκεφτοῦμε αὐτὰ ποὺ δὲν μᾶς ταιριάζουν, ἀφοῦ ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ μᾶς διατάζουν ἀπαιτεῖ ὅλο τὸν χρόνο μας καιὶ δὲν ἀφήνουν τίποτε στὰ ἄλλα;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 57ο

Πῶς δηλαδὴ θὰ προσεύχεται συνεχῶς αὐτὸς ποὺ δὲν μελετᾶ τὸν νόμο τοῦ Κυρίου νύχτα καιὶ μέρα; Καιὶ πῶς θὰ εὐλογεῖ διαρκῶς τὸν Κύριο αὐτὸς ποὺ ἓνα μόνο ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἔχουν εἰπωθεῖ ἂν κάνει, μόλις ὁ χρόνος εἶναι ἄρκετὸς γιὰ νὰ ὑπηρετήσῃ μὲ ἀκρίβεια ὁποιοδὴποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ γίνονται σύμφωνα μὲ τὴν ἀρετὴ; Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ ἁγία Γραφή, γνωρίζοντας τὴ ραθυμία τῶν περισσότερων, μᾶς περιόρισε καιὶ μὲ μεγαλύτερες ἀπὸ τὴ δύναμή μας ἐντολές, μὲ σκοπὸ καιὶ τὸ ἐνδιαφέρον μας νὰ αὐξήσῃ ὅσο εἶναι δυνατόν, καιὶ νὰ περικόψῃ τὶς προφάσεις τῆς ἀδυναμίας μας, ἢ καλύτερα μετριάζοντας τὶς δικαιολογίες ἐκείνου ποὺ κάνει τὸ καλὸ, ὅτι δὲν ἐπαρκεῖ ὁ χρόνος νὰ κάνει αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα ἔλαβε ἐντολή, ἢ ἐκείνου ποὺ ἀλαζονεύεται ὅτι ἐκτέλεσε ἓνα μέρος τῶν ἐντολῶν, ὥστε νὰ μὴ περιμένῃ νὰ ἐπαινεθεῖ τόσο γι' αὐτὰ ποὺ πιστεύει ὅτι ἔκανε, ὅσο θὰ κατηγορηθεῖ γι' αὐτὰ ποὺ παρέλειψε νὰ κάνει. Γιατί κανένα μισοτελειωμένο ἔργο δὲν δίνει θάρρος σ' αὐτόν ποὺ τὸ ἔκανε, ἀλλὰ τὸν κάνει νὰ κοκκινίζει ἀπὸ ντροπὴ, ἐπειδὴ δὲν ἀντέξε νὰ φτάσῃ μέχρι τὸ τέλος αὐτῶν ποὺ ὑποσχέθηκε νὰ κάνει, καιὶ διότι μερικὰ ἀπὸ τὰ τεχνικὰ ἔργα ἔχουν καιὶ ὄρια καιὶ τέλος, στὰ ὁποῖα ἀποβλέπει ὁ σκοπὸς

13. Ψαλμ. 33, 2.

14. Α' Θεσσ. 5, 17.

ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ ἐν ὕλαις ἐνεργούμενον, καὶ τὸ τέλος ἔχον ἐστὼς
 καὶ περιμένον τὸν περικόπτοντα. Ἡ δὲ ἀρετὴ μακρὸν ἔχει τὸ μῆκος,
 καὶ τάχα ἀπέραντον τὴν δύναμιν τοῦ μετερχομένου αὐτὴν κενούσα,
 καὶ ἔτι ἀφεστῶσα τῆς καταλήψεως, ἐρεθίζουσα τὸν πόθον τοῦ πλη-
 5 σίον εἶναι δοκεῖν, καὶ τοὺς προσεγγίζοντας ὑποφεύγουσα τοσοῦτον,
 ὅσον καὶ κινεῖν τὴν προθυμίαν ὡς οὐσαν ἐγγύς, καὶ τοῦ προκόπτον-
 τος κλέπτειν τὸν πόνον τῷ κατὰ μικρὸν ληληθότως ὑποχωρεῖν. Καὶ
 τοῦτο ἐστίν, ὡς ἔοικε, τὸ περὶ τοῦ πατριάρχου καλῶς εἰρημένον Ἀ-
 βραάμ, ὅτι ἦλθεν εἰς τὸν τόπον, ὃν εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός, καὶ ἐπάρας
 10 τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ Ἀβραάμ εἶδε τὸν τόπον ἀπὸ μακρόθεν, καὶ
 φθάσας ἐπ' αὐτόν, τῷ δοκεῖν, ἐπὶ τὸ παραμυθηθῆναι τὴν τοῦ πόνου
 δυσχέριαν, καὶ μαθὼν τῷ τέως ἀφεστάναι ὡς οὐδέπω κατείληφεν,
 ἵνα μὴ τὸ πρόθυμον ἀναπέσῃ ὡς ἡνυσομένου τοῦ προκειμένου, ἐπιτεί-
 νηται δὲ ἀεὶ πρὸς τὸ σπουδαιότερον ἐλπίδι τοῦ μετ' οὐ πολὺ ἔσεσθαι
 15 πρὸς ὅπερ ἠπειγέτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΗ'.

Ταῦτα γὰρ τῆς ἀρετῆς χαρακτηρίζει τὴν μέθοδον πρὸς τὴν ἐνδε-
 χομένην προκοπὴν σοφισομένης τὸν γνώριμον, οὔτε πολὺ μήκοθεν
 φαινομένην, ἵνα μὴ ὄκνον δόξῃ ποιεῖν τῷ πολλῷ διαστήματι, οὔτε
 20 περιμενούσης ἕως ἂν καταληφθῇ παρὰ τοῦ διώκοντος, ἵνα μὴ πρὸ
 τοῦ θανάτου παύσῃ τὴν προθυμίαν, πάσῃ δὲ τῇ ζωῇ τὴν σπουδὴν
 παρεκτείνῃ διόλου ἀκμάζουσιν, ἀνέφικτον ἔχουσα τὸ τέλος, καὶ τῷ
 διὰ παντός παραφαίνεσθαι πλησίον πρὸς τὸ ἐφικτὸν προτρεπομένη
 τὴν δύναμιν, πρὸς ὅσῃν προκοπὴν ἐπιδίδωσιν ἢ φύσις προκαλουμέ-
 25 νη, καὶ μετὰ πολλοὺς πόνους ἱκανῶς ἀφεστῶσα τῆς καταλήψεως.
 Τίς γὰρ ταύτην οὕτω καταάρθωσεν, ὡς μηδὲν λείπειν αὐτῷ πρὸς τὴν
 τελειότητα; τίς δὲ καὶ πάσῃ χρησάμενος σπουδῇ τῶν ταύτης ὄρων οὐ
 κατελείφθη μακρὰν; Καὶ ἵνα δειχθῇ τοῦτο προφανῶς, ἀληθεστάτης
 ἀγάτης ἀκόλουθον εἶτεῖν ἰδιώματα, ἐπειδὴ πλήρωμα νόμου, καὶ

αὐτῶν πού καταπιάνονται μὲ αὐτά, καὶ τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ συντελεῖται μέσα σὲ ὄχι πολὺ χρόνο, ἐπειδὴ γίνεται μὲ ὑλικά καὶ ἔχει σταθερὸ τέλος πού περιμένει αὐτὸν πού τὸ σταματᾷ. Ἡ ἀρετὴ ὅμως ἔχει μεγάλο μῆκος, καὶ ἀπαιτεῖ ἀπέραντη τῆ δύναμη ἐκείνου πού τὴν ἐπιδιώκει καὶ ἀπέχει πάλι ἀπὸ τὸ νὰ κατακτηθεῖ, ἐρεθίζοντας τὸν πόθο του μὲ τὸ νὰ νομίζει ὅτι βρίσκεται κοντὰ στὸ τέλος, ξεφεύγει ὅμως αὐτοὺς πού τὴν πλησιάζουν τόσο, ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ ἀνακινεῖ τὴν προθυμία τους, ἐπειδὴ εἶναι κοντά, καὶ ν' ἀφαιρεῖ τὸν κόπο αὐτοῦ πού προκόπτει, κάνοντάς τον σιγὰ-σιγὰ νὰ ὑποχωρεῖ χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνει. Κι' αὐτό, ὅπως φαίνεται, σημαίνει ἐκεῖνο πού ἔχει εἰπωθεῖ γιὰ τὸν πατριάρχη Ἀβραάμ; ὅταν ἔφτασε στὸν τόπο πού τοῦ εἶπε ὁ Θεός, καὶ σηκώνοντας τὰ μάτια του ὁ Ἀβραάμ εἶδε τὸν τόπο ἀπὸ μακριά¹⁵, ὅταν ὅμως ἔφτασε σ' αὐτόν, ὅπως νόμιζε, γιὰ νὰ ἐλαττώσει τὴν ταλαιπωρία τοῦ κόπου του, πληροφορήθηκε ὅτι ἀκόμα ἀπέχει ἀπὸ αὐτόν, καὶ ποτὲ δὲν τὸν ἔφτασε, γιὰ νὰ μὴ ἀνακοπεῖ ἢ προθυμία του μὲ τὴν ἰδέα ὅτι ἐπέτυχε αὐτὸ πού ἐπεδίωκε, ἀλλὰ, ἀντίθετα, νὰ μεγαλώνει πάντοτε περισσότερο μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὕστερα ἀπὸ λίγο θὰ φτάσει σ' αὐτὸ πού διαζόταν νὰ φτάσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 58ο

Γιατὶ αὐτὰ χαρακτηρίζουν τὴ μέθοδο τῆς ἀρετῆς, ἢ ὁποῖα ρυθμίζει, γιὰ τὴν ἐνδεχόμενη πρόοδο ἐκείνου πού τὴν ἀσκει, ὥστε οὔτε πολὺ μακριὰ νὰ φαίνεται, γιὰ νὰ μὴ προκαλέσει ἀπροθυμία μὲ τὸ μακρὸ χρονικὸ διάστημα, οὔτε νὰ περιμένει μέχρι νὰ κατακτηθεῖ ἀπὸ αὐτόν πού τὴν ἐπιδιώκει, γιὰ νὰ μὴ παύσει ἢ προθυμία του πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατο του, ἀλλὰ νὰ διατηρήσει σ' ὅλη τὴ ζωὴ του τὸν ζῆλο του σὲ πλήρη ἀκμῇ, παρόλο πού τὸ τέλος τῆς εἶναι ἀπλησίαστο, καὶ νὰ ἐνθαρρύνει τὴ δύναμή του, μὲ τὸ νὰ φαίνεται πάντοτε ὅτι βρίσκεται κοντὰ σ' αὐτὸ πού εἶναι κατορθωτό, προκαλώντας τον σὲ ὅση πρόοδο ἐπιτρέπει ἡ φύση, καὶ μετὰ ἀπὸ πολλὰ προσπάθειες νὰ βρίσκεται ἀρκετὰ μακριὰ ἀπὸ τὴν κατάληψή της. Ποιὸς ὅμως, ἂν καὶ κατέβαλε κάθε προσπάθεια, δὲν ἔμεινε μακριὰ ἀπὸ τὰ ὅρια της; Καὶ γιὰ νὰ ἀποδειχθεῖ αὐτὸ καθαρά, πρέπει νὰ ἀναφέρουμε τὰ γνωρίσματα τῆς πραγματικῆς ἀγάπης, ἢ ὁποῖα εἶναι καὶ ὀρθὰ ὀνομάζεται ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή ἐκπλήρωση τοῦ

15. Γεν. 22, 4.

ἔστιν αὕτη, καὶ λέγεται δικαίως παρὰ τῆς θείας Γραφῆς, πάντα περιλαμβάνουσα τὰ μέρη τῶν τῆς νομοθεσίας καλῶν, εὐεργετεῖν διδάσκουσα τὸ ὁμόφυλον, καὶ ἀδικεῖν οὐκ ἐπιτρέπουσα, οὐδέ τι πράττειν εἰς αὐτὸ ἐναντίον, ἐκουσά τε συγχωρεῖν τὸ κακόν.

5 Τίς οὖν τὸν πλησίον ἠγάπησεν οὕτως, ὡς ἄλλον ἑαυτὸν ἐν πᾶσιν ἐκεῖνον ἠγήσασθαι; Τίς ταῖς ἐν τῷ ἀγαθῷ προκοπαῖς τοῦ ἀδελφοῦ ὡς οἰκείαις ἐπευφραίνεται, καὶ οὐ κνίζεται ταύταις ἀλόγως, καὶ πρὸς φθόνον ἀδοξεῖν αὐτὸς λογιζόμενος ἐν οἷς παρευδοκιμεῖται παρὰ τοῦ πέλας; Τίς τὴν ἄλλου, ἐφ' οἷς ἂν τύχη, τιμὴν, οὐ κρίνει κατάλυσιν τῆς
10 ἰδίας τιμῆς; Τίς ἐν τῷ προκριθέντι ἐν ὀψοδήποτε τῶν εὐδοκίμων οὐ κατέπεσεν ἀθυμία, τὸ δευτερρεύειν ἐν ἀτιμίας μέρει τιθέμενος; Τίς τοῖς ἐπαίνοις τοῦ συμμετριόντος τὸ ἔργον οὐ δάκνεται, ὡς ἐπὶ ψόγοις οἰκείοις; Τίς σφάλματί τινος ἐπεστύγνασεν ὡς ἂν ἐφ' ἑαυτῷ σφαλέντι τοῦτο ἠγούμενος; Τίς ἀστοχῆσαντι ὡς ἑαυτῷ συνεπάθησε;
15 Τίς ἀδοξία τοῦ τυχόντος οὐκ ἐπαγέλασε; Τίς πτώματι οὐκ ἐπεχάρη ἑτέρου, καὶ οὐκ ἐπήρθη ἐπὶ τῷ ὑποσκελίσματι τούτου, μέγα ὡς ἐστὼς ἐπὶ τῷ πεσόντι φρονήσας; Τίς ἐλέγχῳ πλημμελήματος ἐρυθριῶν τε συνηρυθρίασεν, οὐχὶ δὲ τὴν ἐκεῖνου διατροπὴν παρηρησίαν αὐτοῦ ἠγήσατο, ἐπὶ μείζον τὴν οἰκείαν δόξαν ἐπαίρεσθαι δοκῶν ἐν οἷς ἐλατ-
20 τοῦσθαι τὴν ἑτέρων συμβαίνει; Καὶ τίς, κατὰ τὸν Παῦλον, συντόμως εἰπεῖν, χαίρει μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίει μετὰ κλαιόντων, συνδιατιθέμενος οὕτως ἐκάστω ὡς αὐτὸς διάκειται, ἐν φαιδροῖς ἢ σκυθρωποῖς ἐξεταζόμενος πράγμασι;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΘ'.

25 Τοῦτο γὰρ τῆς ἀγάπης ἐξαίρετον πλεονέκτημα, τὸ τὴν διάθεσιν τῶν ἀπάντων ἐργάζεσθαι μίαν, ἐκάστου χαίροντος μετὰ τοῦ ἑτέρου, καὶ λιπτοιμένου ὁμοίως, μελῶν ἐνὸς σώματος. δίκην συνδεδεμένων, καὶ τῇ ἀρμονίᾳ συμπαθῶς μεταδιδόντων ἀλλήλοις καὶ δεχομένων

νόμου»¹⁶, ἐπειδὴ περιλαμβάνει ὅλα τὰ μέρη τῆς νομοθεσίας τῶν καλῶν, διδάσκοντας τοὺς ἀνθρώπους νὰ εὐεργετοῦν τὸν συνάνθρωπό τους καὶ δὲν τοὺς ἐπιτρέπει νὰ τὸν ἀδικοῦν, οὔτε νὰ κάνουν κάτι τὸ ἀντίθετο σ' αὐτόν, καὶ θέλει νὰ συγχωροῦν τὸ κακό.

Ποιὸς λοιπὸν ἀγάπησε τὸν πλησίον τόσο πολύ, ὥστε νὰ θεωρεῖ ἐκεῖνον σὲ ὅλα σὰν ἄλλο ἑαυτό του; Ποιὸς χαίρεται μὲ τὶς προόδους τοῦ ἀδελφοῦ του στὸ καλό, σὰν νὰ εἶναι δικές του, καὶ δὲν δυσανασχετεῖ μὲ αὐτὲς κατὰ τρόπο ἀνόητο, καὶ ἀπὸ τὴ ζήλεια του δὲν σκέφτεται ὅτι αὐτὸς περιφρονεῖται σ' αὐτὰ πού ὁ πλησίον τὸν ξεπερνᾷ; Ποιὸς δὲν θεωρεῖ τὴν τιμὴ τοῦ ἄλλου, γιὰ ὅποιαδήποτε τυχὸν πράγματα, κατάργηση τῆς δικῆς του τιμῆς, Ποιὸς μὲ τὴν πρόκριση κάποιου σὲ ὅποιοδήποτε ἀπὸ αὐτὰ πού θεωροῦνται ἐπιτυχίες, δὲν ἔπεσε σὲ δυσφορία, ἐπειδὴ τοποθετεῖται σὲ δεύτερη θέση, τὴ θέση τῆς ἀτιμίας, Ποιὸς δὲν δαγκώνεται μὲ τοὺς ἐπαίνους ἐκείνου πού ἀσκεῖ τὸ ἴδιο ἔργο, σὰν νὰ κατηγορεῖται ὁ ἴδιος, Ποιὸς στενοχωρήθηκε γιὰ τὸ σφάλμα κάποιου, θεωρώντας το σὰν νὰ ἔγινε εἰς βάρος του; Ποιὸς ἔδειξε συμπάθεια σὲ κάποιον πού ἀπέτυχε, σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ τὸν ἑαυτό του; Ποιὸς δὲ γέλασε μὲ τὸν καταντροπιασμὸ κάποιου; Ποιὸς δὲ χάρηκε μὲ τὴν πτώση ἄλλου καὶ δὲν ὑπερηφανεύτηκε γιὰ τὴν τρικλοποδιά του, καὶ δὲν κατελήφθη ἀπὸ ἔπαρση γιὰ ἐκεῖνον πού ἔπεσε, ἐνῶ αὐτὸς ἔμεινε ὀρθιος, Ποιὸς μὲ τὸν ἔλεγχο τοῦ πλημμελήματος κάποιου κοκκίνησε καὶ αὐτὸς μαζί μὲ ἐκεῖνον, καὶ δὲν θεώρησε τὴ ντροπὴ ἐκείνου παρηρησία γι' αὐτόν, πιστεύοντας ὅτι μὲ ἐκεῖνα πού μειώνεται ἢ δόξα τῶν ἄλλων, αὐξάνεται περισσότερο ἢ δική του δόξα; Καὶ ποιός, σύμφωνα μὲ τὸν Παῦλο, γιὰ νὰ συντομεύσω, χαίρεται μαζί μὲ ἐκείνους πού χαίρονται, καὶ κλαίει μ' αὐτούς πού κλαῖνε¹⁷, αἰσθανόμενος γιὰ τὸν καθένα, ἔτσι ὅπως αἰσθάνεται ἐκεῖνος, εἴτε πρόκειται γιὰ εὐχάριστα ἢ γιὰ δυσάρεστα πράγματα;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 59ο

Γιατὶ αὐτὸ πραγματικὰ εἶναι τὸ ἐξαιρετικὸ πλεονέκτημα τῆς ἀγάπης, ὅτι κάνει τὴ διάθεση ὅλων μία, κατὰ τὴν ὁποία ὁ καθένας χαίρεται μαζί μὲ τὸν ἄλλο, καὶ λυπᾶται τὸ ἴδιο, σὰν νὰ εἶναι μέλη ἑνὸς σώματος ἐνωμένα, καὶ μὲ ὁμόνοια μεταδίδουν, ἀλλὰ καὶ δέχονται μὲ συμπάθεια τὰ

17. Ρωμ. 12, 15.

παρ' ἀλλήλων τὰ πάθη. Εἰ τοίνυν οὔτε πᾶς ὁ χρόνος ἀρκεῖ πρὸς τὴν
 τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν, καὶ πολλῆς τοῖς ἀγωνιζομένοις διὰ τοὺς ἀν-
 ταγωνισμένους δαίμονας χρεῖα τῆς νήψεως, πῶς κεχηνότας καὶ με-
 τεωριζομένους, ἢ τὴν ὁδὸν δύσβατον οὔσαν καὶ πολλὴν ἔστιν ἀνῆ-
 5 σαι, ἢ τῶν ἀντιπάλων φυλάξασθαι τὰς ἐπιβουλάς πολλῶν ὄντων καὶ
 ἀοράτων, καὶ πάθειν ἡμετέροις καὶ αἰσθήσεσιν ὄπλοις καθ' ἡμῶν
 κεχημένων, καὶ τούτοις βαλλόντων ἡμᾶς, οἷς κατ' αὐτῶν ἀμυντηρί-
 οισ ἢ φύσις ἡμᾶς ὤπλισεν; Ὁφθαλμὸς αὐτοῖς ὑπηρετεῖ πρὸς ἐπιθυ-
 μίαν τῶν ὀρωμένων πολλάκις, πάσης λαμπρᾶς ὕλης ἐργαζόμενον
 10 πόθον. Ἀκοὴ λύπην ἐπὶ ταῖς σκυθρωπαῖς ἀγγελίαις καὶ ἐπὶ τοῖς ὡς
 καταθυμίαις κινεῖν πέφυκεν ἡδονήν. Θυμὸς ἐκ τῆς τυχούσης ἀνά-
 πτεται προφάσεως, βράσσαν καὶ κλονῶν ὅλον τὸ σῶμα καὶ τὸν λογι-
 σμὸν ταράττων, καὶ θολῶν τὸ καθαρὸν τούτου, καθάπερ πηγῆς δι-
 αυγῆς ὕδωρ, πρὸς τὸ μὴ τρανῶς δρᾶσθαι τῶν ἐνθυμίων τοὺς τύ-
 15 πους. Κενοδοξία δημοσιεύειν τὸ ἔργον διάζεται, μᾶλλον ἀνθρώποις
 ἀρέσκειν θέλουσα, ἢ τῷ Θεῷ, καὶ τοὺς πόνους ἀχρειοῦσα (οὐ γὰρ
 ἀκολουθεῖ τῷ πλημμελῶς γινομένῳ ὁ μισθός, ἐπεὶ μὴ πρὸς ἀρέσκει-
 αν τοῦ ἀμείβεσθαι δυναμένου, πρὸς ἔπαινον δὲ τῶν ὀρώντων ὁ σκο-
 πὸς ἔβλεπεν ὄλωσ). Ὑπερηφανία πρὸς ὄγκον ἐπαίρει τὸ φρόνημα,
 20 καταφρονεῖν παντὸς ἀνθρώπου διδάσκει, καὶ διαπτύειν ὡς εὐτελὲς
 ἅπαν ὁμοῦ τὸ ὁμόφυλον, μετεωρίζει τὸν λογισμὸν πρὸς ἀπόνοιαν,
 ἰσοθειᾶν πείθει φαντάζεσθαι, πρόνοιαν καὶ κηδεμονίαν τοῦ Κρείτ-
 τονος οὐκ ἐπίσταται, ὀφειλὴν ἔργων ἀπόλαμβάνειν λογιζέται ἂν ἀ-
 πολαύει χαρίτων, συνεργίαν Θεοῦ ἐν οἷς πράττει καὶ κατορθοῖ εἰδέ-
 25 ναι οὐ βούλεται, αὐτάρκης ἑαυτῇ πρὸς πᾶν ἀγαθὸν εἶναι νομίζει,
 πάντα τῇ οἰήσει ἰσχύειν δοκεῖ, οὐδὲν ἰσχύουσα ὄλωσ, πομφόλυξ ἐστὶ
 ὑπερωγκαμένη ὑπολήψει ματαία, ἧς διαπνευσθείσης, οὐδὲν οὔσα
 ἐλέγχεται. Πνεύματα πονηρὰ τὰ μὲν ἐχόμενα τρίβου τίθησι σκάνδα-
 30 λα τοῖς δοκοῦσιν εὐλόγοις, τῆς ἀληθείας ἀπάγοντα, ἕτερα καθάπερ
 πετηνοῖς ἐν τῷ ἀέρι διαπετάννυσιν δίκτυα, τοὺς ὀλίγον τῶν γηϊνῶν
 ἰψυθέντας βρόχων τοῖς ὑπερέχουσιν εἰς ἀλαζονείαν ἀγρεύειν πει-
 ριζόμενα.

πάθη ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου. Ἐφόσον λοιπὸν οὔτε ὅλος ὁ χρόνος ἀρκεῖ γιὰ τὴ φροντίδα τῆς ἀρετῆς, καὶ χρειάζεται μεγάλη ἐπαγρύπνηση σ' αὐτοὺς ποὺ ἀγωνίζονται, ἔξαιτίας τῶν δαιμόνων ποὺ τοὺς ἀντιμάχονται, πῶς εἶναι δυνατόν, χάσκοντας καὶ ἀεροδατώντας, νὰ διανύσουμε τὸν δρόμο ποὺ εἶναι δύσβατος καὶ μακρὺς, ἢ νὰ φυλαχτοῦμε ἀπὸ τὶς ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν, ποὺ εἶναι πολλοὶ καὶ ἀόρατοι καὶ χρησιμοποιοῦν ἐναντίον μας ὡς ὄπλα τὰ δικά μας πάθη καὶ τὶς αἰσθήσεις, καὶ μᾶς χτυποῦν μὲ αὐτά, ποὺ ἡ φύση μᾶς ὄπλισε γιὰ νὰ ἀμυνόμαστε ἐναντίον τους, Τὰ μάτια μας αὐτοὺς ὑπηρετοῦν, γιὰ νὰ ἐπιθυμοῦμε πολλές φορές αὐτὰ ποὺ βλέπουμε, προκαλώντας μας τὸν πόθο κάθε ὑλικοῦ ἀγαθοῦ ποὺ εἶναι λαμπερό. Ἡ ἀκοή μᾶς προκαλεῖ λύπη μὲ τὶς θλιβερὲς ἀγγελίες, καὶ μὲ τὶς ἐπιθυμίες τῆς καρδιᾶς μας προκαλεῖ ἡδονή. Ὁ θυμὸς ἀνάβει μὲ τὴν παραμικρὴ ἀφορμῇ, βράζοντας καὶ συγκλονίζοντας ὁλόκληρο τὸ σῶμα, καὶ ταράζει καὶ θολώνει τὴν καθαρότητα τοῦ νοῦ, σὰν τὸ καθαρὸ νερὸ τῆς πηγῆς, γιὰ νὰ μὴ βλέπει καθαρὰ τὶς μορφὲς τῶν ἀναπολήσεων. Ἡ κενοδοξία βιάζεται νὰ κάνει γνωστὸ τὸ ἔργο της, θέλοντας νὰ ἀρέσει στοὺς ἀνθρώπους περισσότερο, παρὰ στὸν Θεό, καὶ ἀχρηστεύοντας τοὺς κόπους (γιατὶ ὁ μισθὸς δὲν ἀκολουθεῖ αὐτὸ ποὺ γίνεται κατὰ τρόπο πλημμελῆ, ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς του γενικὰ δὲν ἀποβλέπει στὸ νὰ ἀρέσει σ' ἐκεῖνον ποὺ μπορεῖ νὰ ἀνταμείψει, ἀλλὰ στὸν ἔπαινο αὐτῶν ποὺ τὸν βλέπουν). Ἡ ὑπερηφάνεια ὑψώνει καὶ φουσκώνει τὸ φρόνημα, διδάσκει νὰ περιφρονοῦμε κάθε ἄνθρωπο καὶ νὰ καταφρονοῦμε ὅλους μαζὶ τοὺς συνανθρώπους μας, κάνει τὸν νοῦ μας νὰ φτάνει σὲ παραφροσύνη, τὸν πείθει νὰ φαντάζεται ὅτι εἶναι ἴσος μὲ τὸν Θεό, δὲν ἀναγνωρίζει τὴ φροντίδα καὶ τὴν προστασία τοῦ Ἀνωτέρου, τὶς χάρες ποὺ δέχεται τὶς λογαριάζει ὡς ὀφειλῇ γιὰ τὰ ἔργα της, δὲν θέλει νὰ ξέρει τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ γι' αὐτὰ ποὺ κάνει καὶ πετυχαίνει, νομίζει ὅτι εἶναι αὐτάρκης γιὰ κάθε καλὸ ἔργο, πιστεύει ὅτι μπορεῖ νὰ τὰ κάνει ὅλα μὲ οἴηση, ἐνῶ δὲν ἔχει καθόλου δύναμη, εἶναι σαπουνόφουσκα ἐξογκωμένη μὲ τὴ μάταια ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτὸ της, ἡ ὁποία ὅταν ἀποβάλλει τὸν ἀέρα ποὺ τὴ φουσκώνει δείχνει ὅτι δὲν εἶναι τίποτε. Πονηρὰ πνεύματα, ἀλλὰ ἀκολουθώντας τὸν δρόμο προκαλοῦν σκάνδαλα σ' αὐτοὺς ποὺ φαίνονται λογικοί, ἀπομακρύνοντάς τους ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, καὶ ἄλλα σὰν πτηνὰ πετοῦν στὸν ἀέρα δίχτυα, ἐπαχειρώντας νὰ παγιδεύσουν μὲ θηλιές στὴν ἀλαζονεία ἐκείνους ποὺ ἀνυψώθηκαν ἀπὸ τὰ γήινα καὶ βρῖσκονται πάνω ἀπὸ αὐτά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ἄλλα τοὺς ἐπουρανίους καταλαβόντα τόπους, ὡς φησιν ὁ Παῦ-
 λος, «τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις», τοὺς τὸ πολί-
 τευμα ἔχοντες ἐν οὐρανῷ, ἐκεῖ τῶν τῆς ὑπερηφανίας ἐντὸς ἀρκύων
 5 πειρῶνται λαβεῖν, ᾧ πάθει τὸν πρῶτον ἀπονοηθέντα διάβολον κατέ-
 βαλον εἰς τὴν γῆν, τούτῳ τοὺς ἀναβαίνοντας τῷ δῖῳ ἐκ τῆς ἄκρας πε-
 ριωπῆς καταστρέψαι πραγματευόμενα. Ὅσα δὲ πολεμεῖ καὶ πικτεύ-
 ει καὶ μάχεται, παγκρατιάζει τε καὶ παλαίει καὶ συντρέχει τοῖς τρέ-
 χουσι, οὐχ ἵνα μετ' αὐτῶν ἐπὶ τὸ βραβεῖον φθάσῃ τῆς κλήσεως, ἀλλ'
 10 ὅπως ὑποσκελίσαντα ἐμποδίσῃ τῷ δρόμῳ, πολλὰ ὄντα, ὡς καὶ ὁ Παῦ-
 λός φησι, καὶ ποιῆσαι τῷ λόγῳ μῆκος δυνάμενα, χαλεπὸν ἀπαριθμή-
 σασθαι καὶ οὐ ῥάδιον, οἷς οἱ μαχόμενοι καιρὸν οὐδαμῶς ἴσχουσιν ἀ-
 σχολεῖν πρὸς ἕτερα τὴν διάνοιαν, τῆς τυχούσης ἀπαγωγῆς, τούτοις
 μὲν ἤττης, τοῖς δὲ ἐχθροῖς νίκης γινομένης αἰτίας.

15 Τούτοις οὖν προσέχειν ἀναγκαῖον, καὶ μὴ περισπᾶσθαι πρὸς τὰ
 συνεργοῦντα καθ' ἡμῶν τοῖς ἀντιπάλοις. Ὁ γὰρ ἂν τις λογίσηται
 τῶν μὴ συντελούντων πρὸς τὴν γυμνασίαν τῆς ἡμετέρας ἀθλήσεως,
 τοῦτο λαβὴ τοῖς ἐναντίοις ἐστὶ μεσολαβούντων ἡμᾶς καὶ ἔξω βαλ-
 λόντων τοῦ σκάμματος, ὅπερ καὶ αὐτό, εἰ καὶ μὴ πτώμα, ἀλλ' ὅμως
 20 ἤττα ἐστὶ παρασαλευθῆναι τῆς βεβαιότητος, καὶ ἀφ' ἧν ἔδει φρον-
 τίζειν ἐξωθῆναι ἐπὶ τὰ μηδαμῶς μερμιναῖσθαι ὀφείλοντα· ἐπειδὴ,
 δικαζούσης ἀληθείας, ὡς ἐν ὕλαις ἢ ἐνέργεια, οὕτως ἐν βουλαῖς ὁ μὴ
 καθήκων λογισμὸς ἤττα καὶ πτώμά ἐστι. Διὰ τοῦτο, «λογισμοὶ δικαί-
 ων κρῖματα, κυβερνῶσι δὲ καὶ ἀσεβεῖς δόλους»· οἱ μὲν βεβηκότες ἐν
 25 τῷ ἀγαθῷ κεκρμένως, οἱ δὲ πρὸς τὸ κακὸν εὐκόπως οἰακιζόμενοι
 παρὰ τοῦ πρὸς τὸ προκείμενον ποικίλαις μεθόδοις κυβερνῶντος τὸν
 δόλον, πῆ μὲν ᾧδε, πῆ δὲ ἐκεῖσε, συνεχῶς τρέποντος τὰ βουλευμάτα

18. Ἐφ. 6, 12.

19. Φίλιπ. 3, 20.

20. Ἄθλημα πάλης καὶ πυγμῆς ταυτοχρόνως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 60ο

Ἄλλα πονηρὰ δαιμόνια πάλι, ἔχοντας καταλάβει τοὺς οὐράνιους χώρους, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος, «Τὰ πονηρὰ πνεύματα στοὺς οὐρανοὺς»¹⁸, ἐπιχειροῦν νὰ συλλάβουν ἐκείνους ποὺ ἔχουν τὴν πατρίδα τους στὸν οὐρανό¹⁹, μέσα στὰ δόκανα τῆς ὑπερηφάνειας, πάθος μὲ τὸ ὁποῖο κατέβασαν στὴ γῆ τὸν πρῶτο διάβολο ποὺ ὑπερηφανεύτηκε, ἐπιδιώκοντας μὲ τὸ πάθος αὐτὸ ἐκείνους ποὺ ἀνεβαίνουν μὲ τὴ ζωὴ τους νὰ τοὺς ρίξουν κάτω ἀπὸ τὸ ὕψος στὸ ὁποῖο βρίσκονται. Πόσα ἄλλα ἐπίσης πολεμοῦν καὶ πυγμαχοῦν καὶ μάχονται καὶ διεξάγουν τὸ παγκράτιο²⁰ ἀγώνισμά τους, καὶ παλεύουν καὶ τρέχουν μαζὶ μὲ αὐτοὺς ποὺ τρέχουν, ὄχι γιὰ νὰ φτάσουν μαζὶ τους στὸ βραβεῖο τῆς οὐράνιας κλήσης²¹, ἀλλὰ γιὰ νὰ τοὺς βάλουν τρικλοποδιὰ καὶ νὰ τοὺς ἐμποδίσουν νὰ τρέξουν, καὶ εἶναι πολλά, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος, ποὺ μποροῦν νὰ μακρύνουν πολὺ τὸν λόγο, ἐπειδὴ εἶναι δύσκολο νὰ ἀπαριθμηθοῦν καὶ ὄχι εὐκόλο, μὲ τὰ ὁποῖα δαιμόνια αὐτοὶ ποὺ μάχονται δὲν ἔχουν καθόλου καιρὸ ν' ἀπασχολήσουν μὲ ἄλλα τὸν νοῦ τους, γιὰτὶ ἢ τυχὸν ἀπαγωγή του, σ' αὐτοὺς θὰ γίνῃ αἰτία ἥττας, ἐνῶ στοὺς ἐχθροὺς αἰτία νίκης.

Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν σ' αὐτὰ νὰ ἔχουμε στραμμένη τὴν προσοχή μας καὶ νὰ μὴ τὴ στρέψουμε σ' ἐκεῖνα ποὺ βοηθοῦν τοὺς ἐχθροὺς ἐναντίον μας. Γιὰτὶ αὐτὸ ποὺ θὰ σκεφτεῖ κάποιος ἀπὸ αὐτὰ ποὺ δὲν συντελοῦν στὴν ἀσκήση τῆς ἀθλησῆς μας, αὐτὸ εἶναι λαβὴ γιὰ τοὺς ἐχθροὺς μας, οἱ ὁποῖοι παρεμβάλλονται μεταξὺ μας καὶ μᾶς βγάζουν ἔξω ἀπὸ τὸ σκάμμα, πρᾶγμα ποὺ κι' αὐτὸ, καὶ ἂν ἀκόμα δὲν εἶναι πτώση, εἶναι ὁπωσδήποτε ἥττα, διότι κλονίζεται ἡ σταθερότητά μας, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἔπρεπε νὰ φροντίζουμε, ὠθούμαστε σ' αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει καθόλου νὰ ἐνδιαφερόμαστε. Γιὰτὶ, ὅταν δικάζει ἡ ἀλήθεια, ὅπως στὰ ὑλικά πράγματα λαμβάνεται ὑπόψη ἡ ἐνέργεια, ἔτσι στὶς ἀποφάσεις ὁ μὴ πρέπων λογισμὸς εἶναι ἥττα καὶ πτώση. Γι' αὐτὸ λέγει, «οἱ σκέψεις τῶν δικαίων εἶναι ὀρθές, ἐνῶ οἱ ἀσεβεῖς ἐπινοοῦν σχέδια δόλια»²². Οἱ δίκαιοι βαδίζουν πρὸς τὸ ἀγαθὸ μὲ ὀρθὴ κρίση, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ πηγαίνουν πρὸς τὸ κακὸ, εὐκόλα κατευθύνονται ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ γιὰ τὸν σκοπὸ τους ἐπινοεῖ τὸν δόλο μὲ διάφορες μεθόδους, στρέφοντας τὶς σκέψεις του συνεχῶς πότε ἐδῶ καὶ πότε ἐκεῖ, σὰν κυβερνήτης ποὺ μὲ

21. Φιλπ. 3, 14.

22. Παροιμ. 12, 5.

καθάπερ ἰστίου μεταβολαῖς ἰθύνοντος τοῦ πλοίου τὸν δρόμον πρὸς οὓς ἔξορμῶν προέθετο λιμένας. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν φησι, «Καρδία ἐνδρός λογιζέσθω δίκαια, ἵνα ὑπὸ Θεοῦ διορθωθῇ τὰ διαθήματα αὐτοῦ», ὁ δὲ, «Εἴ τις ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε».

5

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΑ΄.

Οἷς δὴ λογιμοῖς κεχρηῆσθαι διδάσκοντες τοὺς εὐτακτον ἔχειν βουλομένους τῶν ἐνθυμίων τὸν δρόμον· οὕτως ὁ Δαβὶδ ποτὲ μὲν ἔλεγεν, «Ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου σύνεσις», ποτὲ δέ, «Μελετήσω ἐν τοῖς δικαιώμασί σου διὰ παντός»· καὶ πάλιν, «Μελετήσω ἐν πᾶσι
10 τοῖς ἔργοις σου καὶ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασί σου ἀδολεσχῆσω». Ταύτην τὴν ἀδολεσχίαν διδούς ἑαυτῷ, ἵνα μὴ ἔχη καιρὸν τὸ τοῦ νοῦ ἀεικίνητον ρεμβασμοῦ ἐπὶ τὰ μὴ καθήκοντα, προσεδρεύη δὲ τούτοις, ὧν ἡ ἀδολεσχία τέρψιν ἔχει καὶ ὠφέλειαν πολλήν, τῇ μὲν ὄψει τὴν αἴσθησιν, τὴν δὲ ψυχὴν τῇ θεωρίᾳ εὐφραίνοντα. Οἷον γὰρ ἐστὶν ἀληθῶς
15 τῇ μελέτῃ τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ ἐνδιατρίβειν διόλου, καὶ ποτὲ μὲν πρὸς οὐρανὸν ἀνατείνειν τὸ ὄμμα ἡλίῳ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ ἄστροις προσέχοντας, ποτὲ δὲ τοῦτο κατάγειν εἰς γῆν, βλάστην ὄρωντας παντοίων καρπῶν καὶ ζώων παμπληθεῖς διαφορὰς ἀέρι δὲ πάλιν θεαμένους καὶ θαλάττῃ μυρίων πτηνῶν καὶ ἰχθύων ἐνδιδαιτάμε-
20 να γένη, πρὶν γινῶναι τίς ἐξ ἐκάστου τούτων ὠφέλεια τέως θαυμάζειν τὴν τοῦ Δημιουργοῦ σοφίαν, καὶ δοξάζειν τὸν Θεὸν ἐπὶ τῷ ποικίλῳ τῆς κτίσεως διδασκομένους, ὅταν δὲ καὶ τὸ μετ' ἐπιστήμης τοῖς ὄραμένοις ἐπιδαίνειν προσγένηται, τότε παντελῆς εὐφροσύνη κατέχει τὸν νοῦν εὐωχούμενον τῇ φυσικῇ γνώσει τῶν γηγενῶν. Οὐδὲν
25 γὰρ τῶν ὄντων ἐστίν, ὃ μὴ παιδεύει πάντως ἡμᾶς ἠθικὴν καὶ θεολογικὴν τινα θεωρίαν· ἐπειδὴ δὲ τὴν ἑαυτοῖς τοῦ λόγου ταῖς ἠδυπαθείαις ἀπεσδέσαμεν δύναμιν, οὐκ ἔτι παρ' αὐτῆς τὰ συμφέροντα τῶν πρακτέων ὑπομνησκοόμενοι, ἔξωθεν ταῖς οἰκειαῖς ἐνεργείαις τὴν

23. Παροιμ. 15, 29β.

24. Φίλιπ. 4, 8.

25. Ψαλμ. 48, 4. 18, 15.

τις ἀλλαγές τοῦ ἰστίου κατευθύνει τὸ πλοῖο στὸ δρόμο γιὰ τὰ λιμάνια ποὺ εἶχε σὰν στόχο ξεκινώντας. Γι' αὐτὸ ὁ ἕνας λέγει, «Ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ σκέφτεται δίκαια, γιὰ νὰ εὐοδωθοῦν τὰ βήματά του»²³, καὶ ὁ ἄλλος· «Ὅποιαδήποτε ἀρετὴ καὶ ὅποιαδήποτε ἔπαινο, αὐτὰ νὰ σκέφτεστε»²⁴.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 61ο

Διδάσκοντας λοιπὸν ποιούς λογισμοὺς νὰ κάνουν ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν νὰ ἔχουν τὸν δρόμο τῶν ἀναπολήσεων τέτοιον ποὺ πρέπει, ὁ μὲν Δαβὶδ ἄλλοτε ἔλεγε, «Ἡ μελετημένη σκέψη τῆς καρδιάς μου γίνεται μὲ σύνεση»²⁵, ἄλλοτε πάλι, «Θὰ συγκεντρώσω τὸν νοῦ μου στὶς ἐντολές σου γιὰ πάντα»²⁶, Καὶ ἄλλοτε πάλι, «Θὰ μελετήσω ὅλα τὰ ἔργα σου, καὶ θὰ ἀσχοληθῶ ἐπίμονα μὲ ὅ,τι ἔχεις κάνει»²⁷. Αὐτὴ τὴν ἀπασχόληση παρέδωσε στὸν ἑαυτὸ του, γιὰ νὰ μὴ ἔχει τὸ ἀεικίνητο τοῦ νοῦ του εὐκαιρία νὰ ρεμβάζει σ' αὐτὰ ποὺ δὲν πρέπει, ἀλλὰ νὰ μένει συνέχεια σ' αὐτὰ ποὺ ἡ ἀπασχόληση φέρνει εὐχαρίστηση καὶ ὠφέλεια μεγάλη, τὰ ὁποῖα μὲ τὴν θέα εὐχαριστοῦν τὴν αἴσθηση καὶ μὲ τὴν μελέτη καὶ κατανόηση τὴν ψυχὴ. Πόσο ὠραῖο εἶναι πραγματικὰ νὰ ἀσχολούμαστε πάντοτε μὲ τὴν μελέτη τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλοτε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἡμέρας νὰ σηκώνουμε τὰ μάτια μας πρὸς τὸν οὐρανὸ στὸν ἥλιο, καὶ τὴ νύχτα νὰ παρατηροῦμε τὰ ἄστρα, καὶ ἄλλοτε πάλι νὰ τὰ στρέφουμε κάτω στὴ γῆ καὶ νὰ βλέπουμε τὴ βλάστηση κάθε εἴδους καρπῶν καὶ τὶς ἄπειρες ποικιλίες τῶν ζώων. Ἀλλὰ καὶ στὸν ἀέρα πάλι καὶ στὴ θάλασσα νὰ βλέπουμε τὰ ἄπειρα γένη τῶν πτηνῶν καὶ τῶν ψαριῶν ποὺ ζοῦν, καὶ πρὶν νὰ μάθουμε ποιά εἶναι ἡ ὠφέλεια τοῦ καθενὸς ἀπὸ αὐτά, νὰ θαυμάζουμε πρῶτα τὴ σοφία τοῦ Δημιουργοῦ, καὶ νὰ διδασκόμαστε νὰ δοξάζουμε τὸν Θεὸ γιὰ τὴν ποικιλομορφία τῆς κτίσης. Ὅταν μάλιστα προσεγγίσουμε αὐτὰ ποὺ βλέπουμε μὲ ἀκριβῆ γνώση, τότε τὸν νοῦ τὸν κυριεύει πλήρης εὐφροσύνη, καθὼς ἀπολαμβάνει τὴ φυσικὴ γνώση τῶν πραγμάτων τῆς γῆς. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει κανένα δημιούργημα ποὺ νὰ μὴ μᾶς διδάσκει κάποια ἠθικὴ καὶ θεολογικὴ ἀλήθεια. Ἐπειδὴ ὅμως μὲ τὶς ἀπολαύσεις σήσαμε τὴ δύναμη τοῦ λογικοῦ μέσα μας καὶ δὲν φέρουμε ποιά στὴ μνήμη μας ἀπὸ αὐτὴν τὶς πράξεις ποὺ μᾶς συμφέρουν, πα-

26. Ψαλμ. 118,16.

27. Ψαλμ. 142,5.

μνήμην κινουῦμεν πρὸς τὸ πῶς χρῆ ζῆν καὶ διοῦν, ὅπως εὐάρεστοι ὦμεν τῷ Ποιήσαντι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒ΄.

Διὰ τοῦτο ποτὲ μὲν τὸν μύρμηκα, ποτὲ δὲ τὴν μέλιτταν ἢ κηδε-
 5 μονική χάρις διδασκάλους ἐπίστησιν ἀφθόγγω φωνῇ τῷ ἔργῳ πα-
 ραινοῦντας τὴν μίμησιν, καὶ φησιν· «Ἴθι πρὸς τὸν μύρμηκα, ὃ ὀκνη-
 ρέ, καὶ ζήλωσον τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, ὃς ἐν ἀμῆτῳ τὴν ἐν χειμῶνι ἀποθέ-
 μενος τροφήν», χρησίμως τὰ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὑποτίθεται συνά-
 γειν ἐφόδια, ἢ, «Πορεύθητι πρὸς τὴν μέλισσαν, καὶ μάθε ὡς ἐργάτις
 10 ἐστίν», ἄνθη βοτανῶν δρεπομένη καὶ κηρία μέλιτος ἐργαζομένη, σο-
 φῶς καὶ τοῦτο, τὸν γνωρισμὸν παιδεύουσα τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν
 ἀπανθίζομενον τὰ πλεονεκτήματα, γλυκίσματα θησαυρίζει ἐαυτῷ
 πρὸς ἡδὴν βίον τῆς ἐλπίζομένης ζωῆς Ἄλλοτε τρυγὸνα καὶ χελιδό-
 να τοὺς ἀπειθεῖς παρακελεύεται ζηλοῦν, λέγων· «Τρυγῶν καὶ χελι-
 15 δῶν ἀγροῦ στρουθία ἐφύλαξαν καιροὺς εἰσόδων αὐτῶ, ὁ δὲ λαὸς
 μου οὐκ ἔγνω τὰ κρήματα Κυρίου». Καὶ ἐπιφέρει· «Πῶς ἐρεῖτε, Σο-
 φοί ἐσμεν», ἢ καὶ «Νόμος Θεοῦ μεθ' ἡμῶν ἐστι;», καὶ τὸ τῆς φύσεως
 ἐπιστημονικὸν καὶ τὸν παιδαγωγὸν τῶν ἡθῶν μόνον ὀνειδίζων τοῖς
 λογικοῖς, ὅτι τῶν ἀλόγων εἰς τὸ γνῶναι τὸ βούλημα τοῦ Κτίσαντός
 20 εἰσιν ἀναισθητότεροι;

Πάλιν τοῖς ἐν ταῖς δυναστείαις μὴ μετριάξουσιν, ἀλλ' ὑβρίζουσι
 ἀπειροκάλας εἰς τὸ ὁμόφυλον, κυκλουμένην θυθοστροφία τὴν θά-
 λαοσαν παράδειγμα προστίθησι πρὸς τὸ καταστεῖλαι αὐτῶν (ἐν οἷς
 φησι) φλεγμαῖνον τὸ φρύαγμα· «Μὴ ἐμὲ οὖν φοβηθήσεσθε, λέγει
 25 Κύριος, ἢ καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου μου οὐκ εὐλαβηθήσεσθε, τὸν τά-
 ξαντα ἄμμον ὄριον τῆ θαλάσσης πρόσταγμα αἰώνιον, καὶ οὐκ ὑπερ-
 δῆσεται αὐτά; τῶν δὲ λαῶ τούτῳ ἐγενήθη καρδία ἀνήκοος καὶ ἀπει-

28. Παροιμ. 6, 6.

28α. Παροιμ. 6, 8.

ρακινούμε ἀπέξω μέ τις δικές μας ἐνέργειες τῆ μνήμη γιά τὸ πῶς πρέπει νὰ ζοῦμε καὶ νὰ πολιτευόμαστε, γιά νὰ εἴμαστε ἀρεστοὶ στὸν Δημιουργό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 62ο

Γι' αὐτὸ ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ ποὺ μεριμνᾷ γιά μᾶς, μᾶς συνιστᾷ ὡς δασκάλους ἄλλοτε τὸ μυρμήγκι καὶ ἄλλοτε τῆ μέλισσα, τὰ ὁποῖα μέ τὴν βουβὴ φωνή τους μᾶς προτρέπουν νὰ μιμηθοῦμε τὸ ἔργο τους. Λέγει λοιπὸν «Πήγαινε στὸ μυρμήγκι, ὀκνηρέ, καὶ μιμήσου τὸν τρόπο τῆς ζωῆς του, τὸ ὁποῖο τὴν ἐποχὴ τοῦ θερισμοῦ ἀποταμεύει τὴν τροφή τοῦ χειμῶνα»²⁹, ὑποδεικνύοντάς μας ὅτι πρέπει νὰ συγκεντρώνουμε μέ τρόπο χρήσιμο τὰ ἐφόδια γιά τὴ μελλοντικὴ ζωὴ. Ἡ «Πήγαινε στὴ μέλισσα καὶ μάθε ὅτι εἶναι ἐργατικὴ»³⁰, μαζεύοντας τὰ ἄνθη τῶν χόρτων καὶ κάνοντας κηρήθρες, διδάσκοντάς μας μέ σοφία καὶ τοῦτο, ὅτι ὁποῖος συλλέγει τις ἀρετὲς τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, συγκεντρώνει γιά τὸν ἑαυτό του γλυκὰ σκευάσματα γιά γλυκιά διαβίωση γιά τὴ μέλλουσα ζωὴ ποὺ ἐλπίζει. Ἄλλοτε πάλι προτρέπει τοὺς ἀπειθαρχοὺς νὰ μιμοῦνται τὸ τρυγόνι καὶ τὸ χελιδόνι λέγοντας: «Τὸ τρυγόνι καὶ τὸ χελιδόνι, σπουργίτια τοῦ χωραφιοῦ, γνωρίζουν τὴν ἐποχὴ τῆς ἐπιστροφῆς τους, ἐνῶ ὁ λαὸς μου δὲν γνωρίζει τοὺς νόμους τοῦ Κυρίου»²⁹. Καὶ προσθέτει: «Πῶς λοιπὸν θὰ πεῖτε, Εἴμαστε σοφοί», ἢ ὅτι «ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ εἶναι μαζί μας»³⁰, ἀφοῦ ἡ φυσικὴ ἐπιστημονικὴ γνῶση καὶ ὁ παιδαγωγὸς τῶν ἡθῶν ἀποδίδει μομφὴ στοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους, ὅτι εἶναι πρὸ ἀναισθητοὶ ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα, ὅσον ἀφορᾷ τὴ γνῶση τοῦ θελήματος τοῦ Δημιουργοῦ;

Καὶ πάλι σ' αὐτοὺς ποὺ δὲν εἶναι μετριόφρονες, ὅταν βρῖσκονται στὴν ἐξουσία, ἀλλὰ φέρονται περιφρονητικὰ κατὰ τρόπον ἄσχημο στοὺς συνανθρώπους τους, προβάλλει ὡς παράδειγμα τὴ θάλασσα, ποὺ μέ τους βίαιους ἀνέμους ἀνηψώνεται σὰν τὰ βουνὰ ἀπὸ τὸ θυθὸ τῆς, γιά νὰ καθησυχάσει (μέ αὐτὰ ποὺ λέγει) τὴν αὐθάδη ἔπαρσή τους ποὺ μοιάζει μέ φλόγα: «Μήπως δὲ θὰ φοβηθεῖτε καὶ ἐμένα, λέγει ὁ Κύριος, ἢ δὲ θὰ αἰσθανθεῖτε δέος μπροστὰ σὲ μένα, ποὺ ὄρισα τὴν ἄμμο ὡς φραγμὸ στὴ θάλασσα μέ διαταγὴ μου αἰώνια, καὶ δὲ θὰ τὸ ὑπερβεῖ;

29. Ἱερ. 8, 7.

30. Ἱερ. 8, 8.

θής», τῷ περὶ τὸ πρόσταγμα φόβῳ τοῦ ἀψύχου στοιχείου εὐλαβεῖς ποιῶν αὐτοὺς περὶ τὴν φυλακὴν τῶν ἐντολῶν, ἵνα, ὡς τὸ πόντιον κύμα ἐκ πελάγους ὠθούμενον τῇ θιά τοῦ πνεύματος καὶ κατὰ μικρὸν ἀνιστάμενον πρὸς τὸ μέγεθος ὀρέων ἐφάμιλλον, ὅμα τῷ πλησιάζει τῇ αἰγιαλείᾳ ψάμμῳ εἰς τοῦπίσω πάλιν ἀνακλώμενον ὑποστρέφει τὸν ὄρον αἰδούμενον τοῦ πεδήσαντος, οὕτω πᾶσαν ἐπέχουσιν ἄδικον ὁρμὴν οἱ λογικοὶ καὶ λόγῳ προστεταγμένοι πᾶσαν κολάζειν ἐνθύμησιν παράνομον, καὶ μάλιστα τύφον πεπαίνειν ἀλόγως σηκούμενον, μμηήσει γοῦν τῶν ἀναισθήτων τοῦτο πράττοντες, ὅπερ
 5 καὶ νομοθεσίας ἐκτὸς ἄφειλον (αὐτὸ λογιζόμενοι τὸ δίκαιον) πράττειν ἀνθαιρέτῳ κρίσει, ὅπερ ἦν ἐλευθέρου δεῖγμα φρονήματος, αὐτοκελεύστῳ γνώμῃ κινηθέντος πρὸς ὅπερ ἔμελλεν ἄγειν ἀνάγκη τοῦ νόμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΓ.

15 Καὶ τῶν φωστήρων δὲ διδάσκει τι χρήσιμον ὁρῶμενος ἕκαστος ἥλιος μὲν τῷ ἀπαυγάσματι συναΐδιον τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν ὑποτιθέμενος νοεῖν, καὶ τούτου μάρτυρα τὸν Παῦλον καλῶ λέγοντα, «Ὁς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτῆρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ»· οὗτος γὰρ ὅπερ εἶδεν ἐνόησεν, ὡς ἡ φύσις τοῦ ὁραμένου ἐδίδαξε, τοῦτον
 20 τῇ κατασκευῇ τὸν λόγον ἐναποκεείμενον ὀξυδερκεῖ τῆς ψυχῆς διαθρῆσαι τῷ ὄμματι, ὃν συμβολικῶς ἐναπέθετο ὁ Δημιουργὸς ἐκ τῆς ἐνυπαρχούσης τῷ ἄστρω θεωρίας ἐπὶ τὴν πρὸς ἑαυτὸν τοῦ Υἱοῦ συνάναρχον σχέσιν τῶν ὁράντων ὁδηγῶν τὴν διάνοιαν.

Σελήνη δὲ αὐξομένη καὶ λήγουσα, τὸ εὐμετάβλητον τῶν ἡμετέ-
 25 ρων πραγμάτων δηλοῖ, καὶ τοῦτο ταῖς ἀγχιστροφόις τῶν σχημάτων μεταλλαγαῖς παραινεῖ, ὡς οὔτε εὐημερία δεῖ χαίρειν ὡς παραμόνη, οὔτε δυσημερίαν ἠγεῖσθαι λυπηρὰν ὡς ἐσομένην χρονίαν· ὀξέως

Ἐνῶ αὐτὸς ὁ λαὸς ἔχει καρδιὰ ἀνυπάκουη καὶ ἀτίθαση»³¹, θέλοντας μὲ τὸν σεβασμὸ τοῦ ἀψυχου στοιχείου στὸ πρόσταγμά του νὰ τοὺς κάνει εὐλαβεῖς, ὅσον ἀφορᾷ τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν του, ὥστε, ὅπως τὸ κῦμα τοῦ πελάγους, ποὺ ὅταν πιέζεται ἀπὸ τοὺς βίαιους ἀνέμους ἀνηψώνεται γιὰ λίγο σὲ ὕψος ἀνάλογο μὲ ἐκεῖνο τῶν βουνῶν, μόλις ὅμως πλησιάσει τὴν ἄμμο τῆς ἀκρογιαλιᾶς ξαναγυρίζει πάλι πίσω, σεβόμενο τὸ ὄριον ἐκείνου ποὺ τὴν συγκρατεῖ, ἔτσι καὶ αὐτοὶ (οἱ δυνάστες) νὰ συγκρατοῦν κάθε ἀδίκη ὁρμή τους, αὐτοὶ ποὺ εἶναι λογικοὶ καὶ ἔχουν διαταχθεῖ ἀπὸ τὸν θεῖο Λόγο νὰ τιμωροῦν κάθε παράνομη σκέψη, καὶ μάλιστα νὰ καταπραΰνουν τὸν ἐγωισμὸ ποὺ ὑψώνεται παράλογα, καὶ νὰ τὸ κάνουν αὐτὸ μμούμενοι τὰ ἀναίσθητα στοιχεῖα, πράγμα ποὺ εἶχαν ὑποχρέωση νὰ τὸ κάνουν καὶ χωρὶς νόμο (σκεπτόμενοι τὸ ἴδιο τὸ δίκαιο) ἐνεργώντας μὲ δική τους πρωτοβουλία, πράγμα ποὺ θὰ ἦταν δείγμα ἐλεύθερου φρονήματος, ποὺ μὲ δική του πρωτοβουλία κινήθηκε σ' αὐτὸ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ κάνει ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τοῦ νόμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 62ο

Ἄλλὰ καὶ ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς φωστῆρες (ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη) διδάσκει βλεπόμενος κάτι χρήσιμο. Ὁ ἥλιος μὲ τὴν ἀκτινοβολία του διδάσκει νὰ κατανοοῦμε, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι συναΐδιος μὲ τὸν Πατέρα, καὶ γι' αὐτὸ ἐπακαλοῦμαι ὡς μάρτυρα τὸν Παῦλο, ὁ ὁποῖος λέγει: «Ὁ ὁποῖος (ὁ Υἱὸς) εἶναι ἡ ἀκτινοβολία τῆς δόξας καὶ σφραγίδα τῆς οὐσίας αὐτοῦ»³², γιὰ αὐτὸς (ὁ Παῦλος) κατενόησε αὐτὸ ποὺ εἶδε, ὅπως τὸν δίδαξε ἡ φύση αὐτοῦ ποὺ φαίνεται, καὶ παρατήρησε μὲ τὸ ταχύτατο μάτι τῆς ψυχῆς του στὴν κατασκευὴ τοῦ ἡλίου τὸν λόγο ποὺ ὑπάρχει σ' αὐτόν, τὸν ὁποῖο ἔβαλε συμβολικὰ ὁ Δημιουργός, ὀδηγώντας τὴ σκέψη αὐτῶν ποὺ τὸν βλέπουν, ἀπὸ τὴ θεὰ τοῦ ἄστρου στὴ συνάναρχη σχέση τοῦ Υἱοῦ πρὸς αὐτόν.

Ἡ σελήνη πάλι ποὺ αὐξάνεται καὶ τελειώνει, σημαίνει τὸ εὐμετάβλητο τῶν πραγμάτων ποὺ ἔχουν σχέση μὲ μᾶς, καὶ μὲ τίς γρήγορες μεταβολές τῶν σχημάτων τῆς μᾶς συμβουλευεῖ, ὅτι δὲν πρέπει οὔτε μὲ τὴν εὐημερία νὰ χαιρόμαστε ὡς νὰ εἶναι μόνιμη, οὔτε τὴ δυστυχία νὰ τὴ θεωροῦμε θλιβερή, ὡς νὰ πρόκειται νὰ διαρκέσει πολὺ. Γιατὶ πολὺ

³² Ἐβρ. 1, 3.

γὰρ αὐταὶ ἐπαμείβονται ἀλλήλαις ὡς μὴ ποιεῖν αἴσθησιν τῆς παρου-
 σίας τῷ τάχει τῆς ὑποχωρήσεως, ἄλλης ἐφεδρευούσης ἄλλη, καὶ τὴν
 ἠγουμένην διαδεχομένης τῆς προσεχῶς ἐπομένης κατὰ τοὺς τῆς
 σελήνης συνεχεῖς μετασχηματισμούς, οἱ τοσοῦτον παραχωροῦσιν
 5 ἀλλήλοις, ὅσον καὶ τὴν συνήθειαν γενέσθαι τῆς διώσεως, καὶ ἐπιδό-
 σεως τροπὴν τοῦ φωτός, καὶ τὴν παραλλαγὴν τούτων εἶναι δυσπα-
 ρατήρητον, κατ' ὀλίγον προσθήκης καὶ ὑφαιρέσεως λανθανούσης
 εἰκότως τὴν αἴσθησιν. Ἐπεὶ καὶ πολλὰ τῶν οὕτω ἀυξομένων ἢ μει-
 ουμένων, ἀδελφὸν ἔχει τὴν καθημερινήν, ἐφ' ᾧπερ ἂν τύχη παραλλα-
 10 γήν, οὐδενὸς γινῶναι δυναμένου ῥαδίως ὅσον καθ' ἑκάστην ἢ τῶν
 ἀυξομένων ἡλικία προστίθῃσι προκόπτουσα διόλου, καὶ τῆς προ-
 κοπῆς τὸ μέτρον οὐ ποιοῦσα φανερόν, ἕως ἂν χρόνος τοῦτο διδάξῃ,
 ὃ μὴ διδάσκειν ἢ συνεχῆς πέφυκεν ὄψις τοῦ γινομένου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΔ΄.

15 Οὐδεὶς οὖν πώποτε φυτῶν καὶ ποῶν, ζώων τε καὶ παίδων ἔγνω
 τὴν κατὰ μέρος πρὸς μῆκος ἐπίδοσιν, χρόνῳ δέ τινι μὴ θεασάμενος
 τὰ ὑψούμενα. Εἶτα αὐθις ἰδὼν τὴν ἐν τῷ μεταξύ κατὰ μικρὸν γινομέ-
 νην ἔγνω προσθήκην, ὅπερ ἠγνόησεν ἐν τῷ γίνεσθαι, τοῦτο ἐν τῷ
 γεγενῆσθαι μαθῶν. Οὕτω τις καὶ πέτραν κοιλανθεῖσαν ἀδιαλείπτως
 20 ἐπισταζούση θεασάμενος ῥανίδι τῷ χρονίῳ βάθει, πληροφορεῖται
 μὲν ὡς ἑκάστη σταγὼν μέρος τι τοῦ ὀρύγματος ἤνυσε, τὸ δὲ ὅσον
 οὐκ οἶδε, τῆς ὄψεως τὰ μὲν παχύτερα τῶν αἰσθητῶν γνωρίζουσης
 ποσῶς (σφάλλεται γὰρ καὶ ἐν τούτοις πολλάκις), τοῖς δὲ λεπτοτέροις
 οὐδὲ ἐπιβαλεῖν δυναμένης ἀργότερας πῶς οὔσης καὶ ἀσθενοῦς πρὸς
 25 τὴν τῶν τοιούτων σαμάτων ἀντίληψιν. Ἀστέρων δὲ τοὺς ἀμυδροτέ-
 ρους καὶ φαιδροτέρους εἴ τις ζηλώσειεν, οὔτε ἀφανῆς ὢν καὶ ἀση-
 μος βασκανεῖ τοῖς ὑπερέχουσιν ἀξία καὶ πλούτῳ, οὔτε πάλιν εὐδο-
 κικῶν ἐν τούτοις κατὰ τῶν εὐτελῶν ὡς καθαμάτων ὄφρουθήσεται,

γρήγορα οἱ καταστάσεις αὐτὲς ἐναλλάσσονται μεταξύ τους, ὥστε νὰ μὴ κάνουν αἰσθητὴ τὴν παρουσίαν τους μὲ τὴν ταχύτητα τῆς ἀναχώρησής τους, ἀφοῦ ἢ μὰ καιροφυλακτεῖ τὴν ἄλλη, καὶ αὐτὴν ποὺ προηγεῖται τὴ διαδέχεται ἢ ἀμέσως ἐπόμενη, ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ συνεχεῖς μετασχηματισμοὶ τῆς σελήνης, οἱ ὁποῖοι τόσο πολὺ παραχωροῦν τὴ θέσιν τους ὁ ἓνας στὸν ἄλλο, ὥστε νὰ γίνῃ συνήθεια τῆς ζωῆς καὶ ἡ ἀλλαγὴ τῆς ἐντασης τοῦ φωτός, καὶ ἡ ἐναλλαγὴ αὐτῶν νὰ εἶναι δύσκολο νὰ παρατηρηθεῖ, ἐπειδὴ ἡ αὐξηση καὶ ἡ ἐλάττωσις γίνεται λίγο-λίγο καὶ διαφεύγει, ὅπως εἶναι φυσικό, τὴν αἰσθησιν. Ἐλλωστε καὶ πολλὰ ἄλλα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ αὐξάνονται ἢ μειώνονται, ἔχουν ἀφανῆ τὴν καθημερινὴ ἀλλαγὴ σὲ ὅποιο συμβαίνει νὰ γίνῃται, χωρὶς κανένας νὰ μπορεῖ νὰ ἀντιληφθεῖ εὐκόλα, πόσο ἡ καθημερινὴ αὐξηση τοῦ ἀναστήματος προσθέτει γενικὰ προοδεύοντας, καὶ χωρὶς νὰ κάνει φανερὸ τὸ μέτρο τῆς προόδου, μέχρις ὅτου αὐτὸ τὸ φανερώσει ὁ χρόνος, πρᾶγμα ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς τὸ δείξει ἢ συνεχῆς παρατήρησις αὐτοῦ ποὺ γίνῃται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 64ο

Κανένας λοιπὸν ποτὲ δὲν ἔμαθε τὴν ἐπὶ μέρους αὐξηση τῶν φυτῶν καὶ τῶν χορταριῶν, τῶν ζώων καὶ τῶν παιδιῶν σὲ ὕψος. Ὅταν ὁμως γιὰ κάποιον χρονικὸ διάστημα δὲν δεῖ αὐτὰ ποὺ μεγαλώνουν, ξαναβλέποντάς τα κατόπιν διακρίνει τὴν αὐξηση ποὺ ἔγινε σιγὰ-σιγὰ στὸ διάστημα ποὺ μεσολάβησε, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο δὲν ἀντιλαμβάνονταν καθὼς γινόταν, καὶ τὸ ἔμαθε ἀφοῦ ἔγινε. Ἔτσι καὶ ὅταν κάποιος βλέπει μὰ πέτρα νὰ ἔχει κοιλανθεῖ, ἐπειδὴ μὲ τὴ σταγόνα νεροῦ ποὺ στάζει ἀσταμάτητα τὴ δάθυνε μὲ τὸ χρόνο, πληροφορεῖται βέβαια ὅτι κάθε σταγόνα ἔκανε ἓνα μέρος τοῦ βαθουλώματος, ἀλλὰ δὲν γνωρίζει πόσο, ἐπειδὴ τὸ μάτι, τὰ παχύτερα ἀπὸ τὰ πράγματα τὰ διακρίνει ἐλάχιστα (γιατὶ καὶ σ' αὐτὸ κάνει πολλὰς φορὰς σφάλμα), ἐνῶ τὰ λεπτότερα δὲν μπορεῖ οὔτε νὰ ἀντιληφθεῖ τὴ διαφορὰ, ἐπειδὴ κατὰ κάποιον τρόπο εἶναι βραδύτερη καὶ ἀσθενέστερη ἢ δυνατότητα στὸ νὰ ἀντιληφθεῖ κανεὶς τὰ σώματα αὐτοῦ τοῦ εἶδους. Ἀπὸ τὰ ἀστέρια πάλι τὰ πικρὰ ἀμυδρὰ καὶ τὰ πικρὰ φωτεινά, ἂν κάποιος μποροῦσε νὰ τὰ μιμηθεῖ, χωρὶς νὰ εἶναι ἀφανῆς καὶ ἀσήμαντος, θὰ περιφρονήσῃ αὐτοὺς ποὺ ὑπερέχουν σὲ ἀξίωμα καὶ σὲ πλοῦτο. Οὔτε πάλι, ἂν εὐδοκμεῖ σ' αὐτὰ, θὰ ὑπερηφανευθεῖ ἐναντίον

στέργοντας ἐκείνους τὴν οἰκείαν τάξιν ὁρῶν, καὶ ἀγαπῶντας μένειν ἐν οἷς ἐκληρώθησαν, ὡς ἠβουλήθη ὁ τὰ μέτρα τοῦ φωτὸς αὐτοῖς τάξας Θεός. Καὶ φρονίμους ἡμᾶς κατὰ τὸν ὄφιν, καὶ ἀκεραίους κατὰ τὴν περισσότερὰν εἶναι θέλων ὁ Κύριος, πάντων ἡμᾶς τῶν μερῶν τῆς σκίσεως τὴν εὐγένειαν, καὶ παρὰ τῶν ποτε δούλων εἰκότως παιδαγωγουμένους πρὸς τὸ εὐτακτον τῆς ἀφροσύνης, ὅπως τὴν παρ' αὐτοῖς μαθητείαν λαβόντες, ὑπώπια τὴν ἐν ἑαυτοῖς κινήσωμεν ἐπιστήμην καθ' ἣν γεγόναμεν· διοῦν ἀμέμπτως δυνάμενοι ἐξ ἑαυτῶν αἰρούμενοι τὰ καλά, καὶ οὐκ ἔξωθεν κατὰ τοὺς μεταιτουῦντας ἐραυνοῦμενοι
10 τοῦτο.

Ἄλλ' ὑμᾶς, ὧ μακαριώτατοι, μετὰ τῶν ἄλλων ἀπάντων καλῶν, καὶ τῆς συμφωνίας καὶ τῆς περὶ τὰ ἐπιβάλλοντα ἐκάστη καταστάσει ἐμπειρίας θαυμάζειν ἄξιον πῶς ψαλτηρίου μὲν εὐαρμόστου δίκην ἐν διατόροις φθόγγοις ἐν τῆς εὐσεβείας συνηχεῖτε μέλος, ἄλλος ἄλλο τι
15 ταύτης μετερχόμενοι εἶδος, καὶ οὐδεὶς ἀπάδων οὐδενὸς διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους ὑπακοήν, ἣτις τοὺς διηρημένους τοῖς σώμασι συνάπτειν ὁμοψύχως ταῖς γνώμαις πέφυκε πρὸς ἓνα τὸν τοῦ ἔργου σκοπόν, μουσικοῦ δίκην, τὸν ἐκάστης χορδῆς ἴδιον ὄξυν ἢ βαρὺν τόνον κινῶντος πρὸς ἑναρμόνιον μελωδίαν. Τὸ γὰρ ἀπηχεῖν ἐκάστης δοκοῦν
20 ἐν τῷ ἀναμίλως τετάσθαι, τοῦτο μάλιστα τὴν συμφωνίαν ἐργάζεται, τοῖς διαφόροις τερετισμοῖς πρὸς τὸν ῥυθμὸν χρησιμεύειν τοῦ ἄσματος, καὶ τὸ μέρος ἀρτύειν πρὸς τὸ λιγυρὸν τοῖς ἐνηλλαγμένοις τῶν ἤχων ψιθυρισμοῖς

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΞ'.

25 Πῶς δὲ πάλιν νεοσύτακτοι καὶ προκόπτοντες ἔτι καὶ τοῖς λμῆσιν ἐνορμιζόμενοι, τῆς τελειότητος τηρεῖν τὴν ἑαυτῶν παρ' ὑμῖν οἶδασι τάξιν, οἱ μὲν γαστριμαργίαν, οἱ δὲ κενοδοξίαν, ὑπερηφανίαν δὲ οἱ ὑπερέχοντες (ἐκτρεπόμενοι εἰς ἀλέθρια πάθη), ἐγκράτειαν δὲ καὶ τὸ

ἐκείνων πού εἶναι κατώτεροι, σάν νά εἶναι τιποτένιοι, βλέποντας ὅτι ἐκεῖνοι αἰσθάνονται ἀγάπη γιά τήν κατάστασή τους, καί ἐπιθυμοῦν νά παραμείνουν σ' αὐτά πού τούς δόθηκαν, ὅπως θέλησε ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ὄρισε τὰ μέτρα τοῦ φωτός γι' αὐτά. Θέλοντας ἐπίσης ὁ Κύριος νά εἶμαστε φρόνιμοι ὅπως τὸ φίδι καί ἀκακοὶ ὅπως τὸ περιστέρι, μᾶς συνιστᾷ νά διδαχθοῦμε ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς κτίσης, ἐπειδὴ δέν διατηρήσαμε τήν εὐγένεια τῆς φύσης μας καί εἶναι εὐλογο νά παραδειγματιζόμαστε ἀπὸ αὐτά πού ἄλλοτε ἦταν δοῦλοι μας, γιά νά βάλουμε σέ τάξη τήν ἀφροσύνη μας, μέ σκοπό, ἀφοῦ πάρουμε μαθήματα ἀπὸ αὐτά, νά ἐνεργοποιήσουμε προσωπικά τήν ἐμπειρία πού ἔχουμε μέσα μας, σύμφωνα μέ τήν ὁποία δημιουργηθήκαμε. Νά ζοῦμε δηλαδή ἀμεμπτα, ἀφοῦ μποροῦμε ἀπὸ μόνοι μας νά προτιμοῦμε τὰ καλά, καί νά μὴ τὸ δανειζόμαστε αὐτὸ ἀπέξω σάν τούς ζητιάνους.

Σεῖς ὅμως, μακαριώτατοι, εἶναι ἄξιο θαυμασμοῦ πῶς, μαζί μέ ὅλα τὰ ἄλλα καλά τῆς συμφωνίας καί τῆς ἐμπειρίας γύρω ἀπὸ αὐτά πού ἐπιβάλλουν τήν κάθε κατάσταση, συνηχεῖτε ὁμόφωνα τὸ μέλος τῆς εὐσέβειας, σάν καλοκουρτισμένο ἔγχορδο μουσικὸ ὄργανο, μέ διαπεραστικούς φθόγγους, ἂν καί ὁ καθένας σας ἐπιδίδεται σέ κάποιο ἄλλο εἶδος, καί κανένας δέν διαφωνεῖ πρὸς κανένα, λόγω τῆς μεταξύ σας ὑπακοῆς, ἡ ὁποία ἔχει στή φύση τῆς αὐτοῦ πού εἶναι διηρημένοι σωματικά νά τοὺς ἐνώνει ὡς πρὸς τίς γνώμες μέ ὁμοψυχία στὸν ἓνα σκοπὸ τοῦ ἔργου, ἑναρμονίζοντας, σάν μουσικός, τὸν ἰδιαιτέρο ὄξυ ἢ βαρὺ τόνο κάθε χορδῆς σέ μιά ἁρμονικὴ μελωδία. Γιατὶ αὐτὸ πού ἀπὸ κάθε χορδὴ φαίνεται νά ἀκούεται παράφωνα ὅταν τεντώνεται, αὐτὸ κυρίως κάνει τήν συμφωνία, ἐπειδὴ μέ τοὺς διάφορους τερετισμούς³³ συμβάλλει στὸν ρυθμὸ τοῦ ἄσματος, καί καρυκεύει τὸ ἐπὶ μέρους κάνοντάς το εὐχάριστο μέ ἐναλλασσόμενους ψιθυρισμούς τῶν ἤχων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 65ο

Πῶς ὅμως αὐτοὶ πού ἔχουν προσέλθει πρόσφατα καί βρίσκονται ἀκόμα σὸ στάδιωτῆς προσαρμογῆς καί εἶναι ἀραγμένοι σὸ λιμάνι, καί ἐνῶ διδάσκονται ἀπὸ σᾶς νά τηροῦν τήν τάξη τῆς τελειότητάς τους, ἐκτρέπονται στὰ ὀλέθρια πάθη, ἄλλοι στή λαιμαργία, ἄλλοι στήν κενο-

33. Ἀπομίμηση τοῦ τρενουλιάσματος τῆς φωνῆς τοῦ χελιδονιοῦ ἢ τοῦ τζίτζικα.

μη πρὸς δόξαν τῶν ἀνθρώπων ὄρῃν καὶ τὸ ἄτυφον ἀσκεῖν σπουδαίως·
 Ὅτι πλησμονὴ γαστρὸς ἀρδεΐαν εἰσάγει τῶν ὑπογαστρῶν, πικροῖς,
 ὡσπερ ὄχετοῖς, τοῖς ἐκ τοῦ κόρου φερομένοις ποτιζομένων πλημμυ-
 ροῦσι ρεῖθροις κνισμοὺς ἐκ τούτων ποιούντων τραχεῖς, καὶ τὸν τῆς
 5 σωφροσύνης ἀγῶνα τοῖς γαργαλισμοῖς παρεχόντων ἐπίπονον.

Κενοδοξίαν δὲ πάλιν εἰδότες φαντασίαν ἀνόνητον, εἰκότως φεύ-
 γουσι ταύτην, πονεῖν ὑπὲρ ἀρετῆς πείθουσιν καὶ ἀχρειοῦσαν τοὺς
 πόρους, ἐπεὶ μὴ Θεῷ δεικνύναι τούτους βούλεται τῷ τῶν κρυπτῶν
 ἔργων ἐμφανῶς ὀρέγοντι τὴν ἀντίδοσιν, ἀνθρώποις δὲ δημοσιεύειν
 10 τὰ γινόμενα θέλουσαν, τοῖς ἐπαίνους παρέχειν, εἰς μισθοῦ λόγον, ἰκα-
 νοῖς οὐσι πλέον οὐδέν, καὶ τῆς αἰωνίου καὶ πολλῆς ἀποστεροῦσι τι-
 μῆς. Ὁ γὰρ πρὸς τὸ θαυμασθῆναι παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἀναδεξάμε-
 νος ὄντινα οὐν κάματον, οὐδέν τῶν ἐπὶ σκηνῆς παραδοξοποιῶν δια-
 φέρει, μισθῷ τῷ παρὰ τῶν τερπομένων ἀρκούμενος, καὶ παρὰ τοῦ Θε-
 15 οῦ ἄλλον αἰτεῖν οὐκέτι εὐλόγος ἂν ὅτι μὴ τὸν παρὰ τούτου λαβεῖν ἐξ
 ἀρχῆς, ἀλλὰ τὸν παρ' ἐκείνων προέθετο.

Ἄλλὰ καὶ τὸ τῆς ὑπερηφανίας ἄλογον πάθος δικαίως βδελύτ-
 τονται· τίνα γὰρ τις ἔχει κατὰ τινος πρὸς ἀπόνοιαν πρόφασιν εὐλο-
 γον, ὅτι κατὰ τοῦ πλησίον ἐπαίρεται καὶ κατὰ τούτου μέγα φρονεῖ;
 20 Κατάρθωταί τι πλέον αὐτῷ τῶν ἄλλων, καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τοῖς κα-
 λοῖς περιουσίαν ἄγειν πολλήν; Αὐτὸς πάντως ἐσπούδασε καὶ τῆς
 σπουδῆς λήψεται αὐτὸς τοὺς μισθοὺς. Ἀμελεῖ τις ἕτερος καὶ περὶ τὴν
 ἀρετὴν ράθυμος διάκειται; Αὐτὸς ζημιοῦται, καὶ οὐκ ἐλαττοῖ τοὺς
 ἐκείνου μισθοὺς.

25

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΣ'.

Τί οὖν ὁ σοβαρὸς φυσᾶται καὶ βρενθύεται, ὡς ὑπὲρ ἄλλων ἀ-
 θλῶν, κοινὸς ὡσπερ σωτὴρ τοῦ γένους διακεείμενος. Οὐκ εἰδὼς ἔλατ-
 τον βλάπτειν ἀμέλειαν, ἢ περ βλάπτειν πέφυκεν οἷησις, καὶ πρὸς τὸ

δοξία καὶ αὐτοὶ ποὺ εἶναι ἀνώτεροι στὴν ὑπερηφάνεια, ἐνῶ διδάσκονται τὴν ἐγκράτεια καὶ τὸ νὰ μὴ ἀποβλέπουν στὴ δόξα τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ ἀσκοῦν μὲ ζῆλο τὴν ταπεινοφροσύνη; Γιατὶ ὁ χορτασμός τῆς κοιλιᾶς πλημμυρίζει τὸ κάτω μέρος τῆς κοιλιᾶς, σὰν νὰ τὸ ποτίζουν βλαβεροὶ ὄχετοὶ ποὺ προκαλοῦνται ἀπὸ τὸν χορτασμό καὶ δημιουργοῦν δυνατοὺς ἐρεθισμούς, ποὺ μὲ τοὺς γαργαλισμούς τους κάνουν τὸν ἀγῶνα τῆς σωφροσύνης ἐπίπονο.

Τὴν κενοδοξία πάλι, γνωρίζοντας ὅτι εἶναι μιὰ φαντασία ἀνώφελη, δίκαια τὴν ἀποφεύγουν, ἐπειδὴ τοὺς πείθει νὰ κοπιᾶζουν γιὰ τὴν ἀρετὴ, ἀλλὰ ἀχρηστεύει τοὺς κόπους, γιατί θέλει νὰ μὴ τοὺς παρουσιάζουν στὸν Θεό, ὁ ὁποῖος προσφέρει φανερά τὴν ἀνταμοιβὴ τῶν κρυφῶν ἔργων, ἀλλὰ θέλει νὰ κάνουν δημόσια γνωστὰ στοὺς ἀνθρώπους αὐτὰ ποὺ κάνουν, παρέχοντάς τους ἐπαίνους, ἀντὶ γιὰ μισθοὺς, οἱ ὁποῖοι ἔπαινοι δὲν εἶναι τίποτε περισσότερο καὶ τοὺς στεροῦν ἀπὸ τὴ μεγάλη καὶ αἰώνια τιμὴ. Γιατί, αὐτὸς ποὺ ἀνάλαβε ὅποιαδήποτε κοπιαστικὴ ἐργασία γιὰ νὰ θαυμάστει ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, δὲν διαφέρει σὲ τίποτε ἀπὸ τοὺς θαυματοποιούς τῆς σκηνῆς, ἀφοῦ ἀρκεῖται στὸν μισθὸ αὐτῶν ποὺ διασκεδάζουν, καὶ δὲν δικαιούται νὰ ζητήσῃ ἄλλη ἀνταμοιβὴ ἀπὸ τὸν Θεό, γιατί ἀπὸ τὴν ἀρχὴ δὲν ἔθεσε σὰν σκοπὸ του νὰ πάρῃ τὸν μισθὸ ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκείνους.

Ἄλλὰ καὶ τὸ παράλογο πάθος τῆς ὑπερηφάνειας δίκαια τὸ μισοῦν. Γιατὶ πράγματι, ποιά εὐλογία δικαιολογία ἔχει κάποιος νὰ φέρεται μὲ ἀνοησία ἐναντίον κάποιου, νὰ ἐπαίρεται δηλαδὴ ἐναντίον τοῦ πλησίον καὶ νὰ ἀλαζονεύεται ἐναντίον του; Ἐκανε κάτι αὐτὸς περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, καὶ προσπάθησε, νὰ συνάξῃ μεγάλη περιουσία σὲ καλὰ ἔργα; Αὐτὸς ἀσφαλῶς προσπάθησε καὶ τίς ἀμοιβὲς τῆς προσπάθειας του αὐτῆς αὐτὸς θὰ τίς λάβῃ. Κάποιος ἄλλος δείχνει ἀδιαφορία καὶ φέρεται μὲ ραθυμία σὲ ὅ,τι ἔχει σχέση μὲ τὴν ἀρετὴ; Αὐτὸς ζημιώνεται, καὶ δὲν μειώνει τίς ἀνταμοιβὲς ἐκείνου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 66ο

Γιατί λοιπὸν ὁ σπουδαῖος φουσκώνει καὶ κομπιάζει, σὰν ν' ἀγωνίζεται γιὰ τοὺς ἄλλους καὶ σὰν νὰ εἶναι ὁ σωτήρας ὁλόκληρου τοῦ ἀνθρώπου γένους; Δὲν γνωρίζει ὅτι λιγώτερο βλάπτει ἢ ἀδιαφορία ἀπὸ ὅ,τι

λειπόμενον τῆς προκοπῆς ἐμποδίζουσα τῇ προθυμίᾳ ὡς ἠνυσμένου τοῦ προκειμένου, καὶ ἐκ τοῦ διαπτύειν τοὺς ἀνατεπτωκότας, μεγάλην ἑαυτῷ προξενούσα τὴν κόλασιν; Τὸ δὲ ταπεινὸν ἐν ἡμῖν οὐκ ἔδωκε χάραν, οὐ φθόνῳ, οὐ τύφῳ ποτέ, τὴν τῶν μελῶν κοινοπραγίαν μιμου-
 5 μένοις καλῶς, καὶ τὴν ἐκάστου ὀδόξαν οἰκειουμένοις ὡς ἐνὸς σώματος οὔτε γὰρ ὁ τέλειος κατὰ τοῦ ἔτι προσκόπτοντος ὡς ὑπερέχων ἐπαίρεται, καὶ αὐτὸς γεγενῆσθαι τοιοῦτος εἰδὼς ἠνίκα προέκοπτε, καὶ αὐτὸν ἤξειν μετ' οὐ πολὺ πρὸς τὸ αὐτὸ μέτρον τῆς τελειότητος πεπεισμέ-
 10 νον, οὐδὲ τῷ τελείῳ βασκαίνει, ὁ τέως κατὰ τὴν τῆς ἀρετῆς ἀξίαν τοῦ του ἀπολειπόμενον ζηλῶν ἐξισωθῆναι κατὰ τὸν βίον αὐτῷ, καὶ οὐ ζηλοτυπεῖ ὅτι τοιοῦτος γεγένηται· καὶ ἄλλος ἀπλῶς ἄλλου πολλῷ τῷ μέτρῳ ἐστὶ ταπεινότερος προκόπτειν τῇ πολιτείᾳ, καὶ οὐ τῷ κόμπῳ δουλόμενος τοῦ φρονήματος, καὶ πολλὴν τάχα ἂν τις ὀρῶν πρὸς τὰ πράγματα σπουδὴν ἔχοντας ὑμᾶς εὖροι, τίς μᾶλλον ἔσται, κατὰ τὸ
 15 ἦθος, τινὸς μετριάμενος, ὡς ἔστιν εὐρεῖν ἐν ἄλλοις, ἕκαστον ἐκάστου θέλοντα φαίνεσθαι προτιμότερον, διὰ τὴν ἐμπολιτευομένην τῷ βίῳ φιλοδοξίαν.

Ἵμεῖς δέ, ὡς ἐμάθετε τὸν Χριστόν, οὕτως ἐν αὐτῷ πολιτεύεσθε, τὴν πρὸς ἀλλήλους ὑπακοὴν ἐξ ἐκείνου μαθόντες, ὃς «ὑπήκοος μέ-
 20 ρι θανάτου γέγονε τῷ Πατρὶ, θανάτου δὲ σταυροῦ», τὸ μέτρον τῆς ὑπακοῆς ἕως τοῦδε τοῦ κινδύνου νομοθετῶν, καὶ τὰς ἄλλας μετὰ πάσης σπουδῆς μετέρχεσθε ἀρετάς, ἐπειδὴ ταύτας αὐτὸς ποιῶν καὶ διδάσκων, ἀξιόπιστος διδάσκαλος πᾶσιν ἀνθρώποις γεγένηται, τὸ δυνατόν ὧν ἐπέταπτεν ἔργῳ τῷ πρώτῳ αὐτὰ ποιεῖν δεικνὺς τοῖς
 25 μανθάνουσι. Πολλὴν γοῦν ἔχετε καὶ ὑπερβάλλουσαν τὴν ἐν ἀλλήλοις διάθεσιν, μαθόντες εἰρηκέναι τοῖς ἀποστόλοις αὐτὸ τὸ σύμβολον τῶν αὐτοῦ μαθητῶν, ἐν οἷς φησιν «Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. Εἰρηνεύετε γνησίως πρὸς πάντας Εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφήμι ὑμῖν. Ἀγαπᾶτε

βλάπτει ἀπὸ τῆ φύση τῆς ἡ οἴηση, καὶ ἐμποδίζει τὴν προθυμία πρὸς τὸ ὑπολειπόμενο μέρος τῆς βελτίωσης, ἐπειδὴ τάχα ἔχει διανυθεῖ αὐτὸ πού χρειάζόταν, καὶ ὅτι, μὲ τὸ νὰ περιφρονεῖ αὐτοὺς πού ἔχουν πέσει στὸν ἀγῶνα, προξενεῖ στὸν ἑαυτὸ του μεγάλη τιμωρία; Ἐνῶ ἡ ταπεινότητα σὲ μᾶς δὲν ἀφήνει ποτὲ περιθώριο οὔτε στὸν φθόνο, οὔτε στὴν οἴηση ποτέ, ἐπειδὴ μιμούμαστε καλὰ τὴν κοινὴ ἐνέργεια τῶν μελῶν τοῦ σώματος, καὶ δεχόμαστε τὴ δόξα τοῦ καθενός, ὡς δόξα ἑνὸς σώματος. Γιατί, οὔτε ὁ τέλειος ὑπερηφανεύεται εἰς θάρος ἐκείνου πού ἀκόμα σκοντάφτει, ἐπειδὴ ὑπερέχει, διότι γνωρίζει, ὅτι καὶ αὐτὸς ἦταν τέτοιος ὅταν βρισκόταν στὸ στάδιο τῆς βελτίωσης, καὶ ἐπειδὴ εἶναι πεπεισμένος πὼς καὶ ὁ ἄλλος ὕστερα ἀπὸ λίγο θὰ φτάσει στὸ ἴδιο μέτρο τῆς τελειότητας, οὔτε καὶ τὸν τέλειο ζηλεύει αὐτὸς πού τὴ στιγμή αὐτὴ ὑπολείπεται ὡς πρὸς τὸν βαθμὸ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ, ἐπιδιώκοντας νὰ γίνεῖ ὁμοῖος στὴ ζωὴ μὲ ἐκεῖνον, καὶ δὲν ζηλεύει πού ἔγινε τέτοιος. Καὶ γενικὰ ὁ ἕνας εἶναι πολὺ πῶ ταπεινὸς ἀπὸ τὸν ἄλλον, θέλοντας νὰ βελτιωθεῖ στὸν τρόπο ζωῆς του καὶ ὄχι στὸν κομπασμὸ τοῦ φρονήματός του, καὶ βλέποντάς σας κάποιος θὰ εὔρισκε ὅτι καταβάλλετε μεγάλη προσπάθεια γιὰ τὸ ποιὸς θὰ εἶναι πῶ μετριόφρων κατὰ τὸ ἦθος ἀπὸ κάποιον ἄλλο, ὅπως μπορεῖ νὰ βρεῖ σὲ ἄλλους, τὸν καθένα νὰ θέλει νὰ φαίνεται ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἄλλο, ἐξαιτίας τῆς φιλοδοξίας πού ἔχει στὴ ζωὴ του.

Σεῖς ὁμως, ὅπως μάθατε ὅ,τι ἔκανε ὁ Χριστός, ἔτσι νὰ ζεῖτε ἐνωμένοι μὲ αὐτόν, ἔχοντας μάθει ἀπὸ ἐκεῖνον τὴν μεταξύ σας ὑπακοή, ὁ ὁποῖος, «Ἐδειξε ὑπακοή στὸν Πατέρα του μέχρι θανάτου, καὶ μάλιστα θανάτου σταυρικοῦ»³⁴, νομοθετώντας τὸ μέτρο τῆς ὑπακοῆς νὰ φτάνει μέχρι σ' αὐτόν τὸν κίνδυνο τοῦ θανάτου, καὶ τίς ἄλλες ἀρετὲς νὰ τίς ἐφαρμόζετε μὲ κάθε προθυμία, ἀφοῦ τίς ἀρετὲς αὐτὲς ἐφαρμόζοντάς τις καὶ διδάσκοντάς τις ἔγινε ἀξιόπιστος δάσκαλος σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, δείχνοντας στοὺς μαθητὲς του τὴ δυνατότητα ἐφαρμογῆς αὐτῶν πού διέτασε ἔμπρακτα, μὲ τὸ νὰ τὰ ἐφαρμόζει πρῶτα ὁ ἴδιος. Νὰ ἔχετε λοιπὸν μεγάλη καὶ ὑπερβολικὴ ἀγάπη μεταξύ σας, μαθαίνοντας ὅτι εἶπε στοὺς ἀποστόλους αὐτὸ πού θὰ εἶναι τὸ σύμβολο τῶν μαθητῶν του, λέγοντας τὰ ἑξῆς: «Ἀπὸ αὐτὸ θὰ μάθουν ὅλοι, ὅτι εἶστε μαθητὲς μου, ἐὰν ἔχετε ἀγάπη μεταξύ σας»³⁵. Νὰ εἶστε εἰρηνικοὶ μὲ εἰλικρίνεια σὲ ὅλους. Σᾶς προσφέρω τὴ δική μου εἰρήνη. Νὰ ἀγαπᾶτε αὐτοὺς πού σᾶς μισοῦν, καὶ

35. Ἰω. 14, 27.

τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν διωκόντων ὑμᾶς καὶ ἐπηρεαζόντων».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΖ΄.

Αὐτὸς γὰρ ἐνετείλατο λέγων τοῦτο, γυμνάζων ἐν ταῖς θλίψεσιν
 5 ὑμᾶς ὡς ἀθλητὰς πρὸς καρτερίαν. Ἐκούσατε εἰπόντος αὐτοῦ, «Μά-
 θετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι προῦός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ», καὶ ἔργῳ τὴν
 μίμησιν ἐπεδείξατε, ῥαπιζόμενοι τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέφετε καὶ
 τὴν ἄλλην, καὶ τὸν χιτῶνα ἀφαιρούμενοι, παραχωρεῖτε καὶ τὸ ἱμά-
 τιον, ὕδριν καὶ ζημίαν φέροντες μᾶλλον, ἢ προχειρώς ὀρμῶντες πρὸς
 10 ἄμυναν. Κατάρθωται δὲ πλεόντων ἄλλων ὑμῖν τὸ μὴ κτήσασθαι τι
 ὧν ὁ Κύριος ἀπειπε, στρατιώταις καὶ ἀθληταῖς τὴν ἀγωγὴν τοῦ θείου
 ταύτην πρέπειν εἰδώς. Ἄργός ὑμᾶς οὐδεὶς τῶν Κυριακῶν παρέδρα-
 με μακαρισμός, ἐν χερσὶ δὲ πάντες ἀεὶ ταῖς ὑμετέραις γεγόνασι μετὰ
 τῶν συνεζευγμένων ἀμοιβῶν, πτωχοὶ γεγένησθε τῷ πνεύματι, καὶ
 15 πρᾶεῖς καὶ εἰρηνοποιοὶ καὶ ἐλεήμονες καὶ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ἀλλ'
 ὑμῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανοῦν, ἧς καὶ ἡμᾶς ἀξιοθῆναι προσ-
 εύχεσθαι, ζηλωτὰς τῶν ὑμετέρων ἔργων γεγενημένους, ὧν ἐστὶ
 γέρας ἡ πᾶσι μεθ' ὑμῶν τοῖς ἀξίοις ἐπηγγελμένη τῆς βασιλείας ἀπό-
 λαυσις, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.
 20 Ἀμήν.

νά προσεύχεστε γι' αὐτούς πού σᾶς καταδιώκουν καί σᾶς προξενοῦν βλάβες»³⁶.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 67ο

Γιατί αὐτός ἔδωσε τήν ἐντολή αὐτήν, ἀσκώντας μας σάν ἀθλητές στίς θλίψεις μας νά εἴμαστε καρτερικοί. Ἀκούσατε ὅτι εἶπε· «Μάθετε ἀπό μένα, ὅτι εἶμαι πρᾶος καί ταπεινός στήν καρδιά»³⁷, καί δείξατε ἔμπρακτα τή μίμησή του, ἀφοῦ ραπιζόμενοι στό δεξιό σαγόνι στρέφετε καί τὸ ἄλλο, καί ὅταν σᾶς παίρνουν τὸν χιτώνα, δίνετε καί τὸ ἱμάτιό σας, καί προτιμᾶτε νά ὑφίσταστε βρισιές καί βλάβες μὲ ὑπομονή, παρὰ ἀμέσως νά ὀρμᾶτε γιὰ νά ἀμυνθεῖτε. Περισσότερο ἀπὸ τὰ ἄλλα κατορθώσατε τὸ νά μὴ ἀποκτήσετε τίποτε ἀπὸ αὐτά πού ἀπαγόρευσε ὁ Κύριος, γνωρίζοντας ὅτι αὐτός ὁ τρόπος ζωῆς ταιριάζει σὲ στρατιῶτες καί ἀθλητές. Κανένας μακαρισμός τοῦ Κυρίου δὲν σᾶς βρῆκε ἀνάξιους νά τὸν λάβετε, ἀλλὰ ὅλοι ἦταν πάντοτε στὰ χέρια σας μαζί μὲ τίς ἀμοιβές πού εἶναι συνδεδεμένες μαζί τους. Γίνατε ταπεινόφρονες καί πρᾶοι καί εἰρηνοποιοὶ καί ἐλεήμονες καί καθαροὶ στήν καρδιά, ἀλλὰ δική σας εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν³⁸, τὴν ὁποία νά προσεύχεστε νά ἀξιωθοῦμε καί ἐμεῖς πού εἴμαστε μιμητές τῶν ἔργων σας, τῶν ὁποίων βραβεῖο θὰ εἶναι ἡ ἀπόλαυση τῆς βασιλείας πού ὑποσχέθηκε ἀπὸ ὅλους μας, μαζί μὲ σᾶς τοὺς ἄξιους, ἑνωμένους μὲ τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

36. Ματθ. 5, 44.

37. Ματθ. 11, 29.

38. Ματθ. 5, 3-9. Λουκᾶ 6, 20.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΟΤΙ ΔΙΑΦΕΡΟΥΣΙ ΤΩΝ ΕΝ ΠΟΛΕΣΙΝ ΨΟΚΙΣΜΕΝΩΝ
ΟΙ ΕΝ ΕΡΗΜΟΙΣ ΗΣΥΧΑΖΟΝΤΕΣ, ΚΑΝ ΠΟΛΛΟΙΣ
ΤΩΝ ΑΠΕΙΡΩΝ ΤΟ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΔΟΚΗ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Τέχνης μὲν ἀπάσης τὰ τεχνητὰ κρίνοντες ἄπειρα, σφόδρα σφάλ-
λονται περὶ τὴν κρίσιν εἰκότως, λόγοις δὲ δικάζοντες, οἱ τούτων ἀ-
μύητοι, πλημμελῆ κατ' αὐτῶν τὴν κρίσιν ἐκφέρουσιν, οὐκ εἰδότες ἐ-
κάστου τὴν ἀκριβῆ παρατήρησιν, ὅτι μὴ ταῖς κατὰ μέρος αὐτοῖς γυ-
5 μνασίαις εἰς ἕξιν ἢ ἐπιστήμη προέκοψεν. Οὐ τοίνυν θαυμάζειν ἄξι-
ον, εἰ τῶν ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις ἡσυχάζόντων μοναχῶν καταγινώ-
σκουσιν οἱ πῶς ἀρετὴ κατορθοῦται μὴ μαθόντες τῆ πείρα, τοὺς ἐν
μέσῳ στρεφομένους ἀνθρώπων, καὶ διάγοντας ἐν πόλεσι λέγοντες,
τῶν ἀνακεχωρημένων μᾶλλον εἶναι δοκιμωτέρους, καὶ τοσοῦτω
10 πλέον, ὅσῳ καὶ τῶν σκιαμαχούντων ἀθλητῶν, οἱ κατὰ χεῖρα τοῖς
ἀντιπάλοις συμπλεκόμενοι εἰσὶ γενναιότεροι· οὐκ ἐπιστάμενοι γὰρ
τὰς εἰς πτώμα λαβὰς, οὐδ' ὅσα τῶν ἀμμάτων ἦτταν ποιεῖ, τὰς κατ'
ἐνέργειαν ἀμαρτίας μόνας πτώματα κρίνουσι, τὰς κατ' ἐννοίαν ἦττας
καὶ νίκας οὐ λογιζόμενοι. Ἐπεὶ μὴδ' ὄψις αὐτὰς πέφυκεν ὄραν,
15 ἀπορρήτους οὔσας, καὶ μόνῃ τῷ ἀγωνοθέτῃ Θεῷ καὶ τῇ συνειδήσει
τοῦ ἀγωνιζομένου γινωσκομένας, οἷς καὶ χρησίμη μάλιστα ἡ γνῶσις
ἐστὶ, τῷ μὲν ὡς ἀθλοῦντι βραβείων καὶ στεφάνων ἕνεκεν, τῷ δὲ ὡς

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΟΤΙ ΔΙΑΦΕΡΟΥΝ ΑΠΟ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΠΟΥ ΚΑΤΟΙΚΟΥΝ
ΣΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ ΟΣΟΙ ΗΣΥΧΑΖΟΥΝ ΣΤΙΣ ΕΡΗΜΟΥΣ,
ΑΝ ΚΑΙ ΟΙ ΠΙΟ ΠΟΛΛΟΙ ΑΓ' ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ
ΑΠΕΙΡΟΙ ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΤΟ ΑΝΤΙΘΕΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Οἱ μὴ εἰδικοί κάθε τέχνης, κρίνοντας τὰ τεχνικὰ πράγματα, εἶναι φυσικὸ νὰ κάνουν μεγάλα σφάλματα στὴν κρίση τους, καὶ δικάζοντας μὲ λόγια, ὅσοι εἶναι ἀμύητοι σ' αὐτὰ, βγάζουν ἐσφαλμένη ἀπόφαση ἐναντίον αὐτῶν, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν σαφῆ γνώση αὐτῶν ποὺ κρίνουν, διότι ἡ γνώση τους δὲν ἔφτασε νὰ γίνει συνήθεια μὲ τὶς ἐπὶ μέρους ἀσκήσεις. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἄξιο νὰ ἀπορεῖ κανεὶς, ὅταν κατηγοροῦν τοὺς μοναχοὺς ποὺ ἡσυχάζουν στὰ βουνὰ καὶ στὰ σπήλαια, αὐτοὶ ποὺ, χωρὶς νὰ ἔχουν μάθει μὲ τὴν πείρα πῶς ἀποκτᾶται ἡ ἀρετὴ, λένε, ὅτι αὐτοὶ ποὺ συναναστρέφονται μὲ ἀνθρώπους καὶ ζοῦν σὲ πόλεις, εἶναι πρὸ γνήσιοι ἀπὸ τοὺς ἀναχωρητὲς, καὶ τόσο περισσότερο μάλιστα, ὅσο πρὸ γενναῖοι ἀπὸ τοὺς ἀθλητὲς, ποὺ δίνουν εἰκονικοὺς ἀγῶνες, εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἔρχονται στὰ χέρια μὲ τοὺς ἀντιπάλους, διότι, μὴ γνωρίζοντας καλὰ τὶς λαβὲς ποὺ πετυχαίνουν τὴν πτώση καὶ ὅλα τὰ πιασίματα ποὺ ὀδηγοῦν στὴν ἥττα, χαρακτηρίζουν πτώσεις μόνον τὰ σφάλματα τῶν ἐνεργειῶν, χωρὶς νὰ λαμβάνουν ὑπόψη τους τὶς ἐννοίες τῆς ἥττας καὶ τῆς νίκης. Διότι οὔτε τὸ μάτι μπορεῖ νὰ τὶς δεῖ, ἐπειδὴ εἶναι μυστικές, καὶ εἶναι γνωστὲς μόνο στὸν ἀγωνοθέτη Θεὸ καὶ στὴ συνείδηση ἐκείνου ποὺ ἀγωνίζεται, στοὺς ὁποίους κυρίως εἶναι χρήσιμη ἡ γνώση τους, σ' ἐκεῖνον ποὺ ἀγωνίζεται ἕξαιτίας τῶν βραβείων καὶ τῶν στεφανιῶν, ἐνῶ

ἀθλοθέτη καὶ διανέμειν μέλλοντι τὰς ἀμοιβὰς τῶν πόνων ἀξίας. Ἐμοὶ
δοκοῦσιν οἱ τοιοῦτοι κριταὶ ψυχὴν μὲν τοῖς λανθάνουσι καλλωπιζο-
μένην καλοῖς ἐπαινεῖν ἤκιστα, σῶμα δὲ θαυμάζειν λάμπον τῇ ὥρᾳ
τῆς ὄψεως καὶ ποικίλην εὐφημεῖν ἐσθῆτα, πρὸ τῆς εὐεξίας τοῦ ταύ-
5 τῆν περικευμένον· ὅτι τοῖς ὀρωμένοις ἀπατῶνται τὴν αἴσθησιν, τῇ
φύσει τῶν πραγμάτων ἐπιστῆσαι τὸν νοῦν οὐ βουλόμενοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ὡς γὰρ τὸ ἔσω τοῦ ποτηρίου πρὸς τέρψιν τοῦ πίνοντος δεῖ πάν-
τως καθαρὸν εἶναι, οὕτω τὴν καρδίαν πρὸ τοῦ σώματος ἔχειν ἀμόλυν-
10 τον χρὴ πρὸς τὸ ἀρέσκον τῷ τοιαύτην ὄραν αὐτὴν βουλομένῳ Θεῷ.
Ὅτι τῇ ταύτης ἀκολουθεῖ καθαρότητι καὶ ἡ τοῦ σώματος καθαρό-
της, οὐκέτι δὲ καὶ τῇ σκηπῇ τοῦ σώματος ἀναγκαίως συνδιάκειται
τῆς ψυχῆς ἢ διαθέσεις. Ἔστι γάρ, ὡς φησὶν ὁ Κύριος Ἰησοῦς, καὶ
τάφον εἶναί τινα κεκοινωνημένον, μεστὸν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης
15 ἀκαθαρσίας, τῷ φαινομένῳ συνάδουσαν οὐκ ἔχοντα τὴν ἔνδον ἀλή-
θειαν, ἀλλ' οὐ τοῦτον εἰς σύγκρισιν ὁ λόγος τῶν εἰρημένων καλεῖ,
τὸν δὲ κατὰ τὴν πρακτικὴν ἴσον ἐκείνοις καὶ τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς
ἠσκημένον ὁμοίως αὐτοῖς καὶ τοῦτον γὰρ εὐρήσομεν ἀπολυμπανό-
μενον αὐτῷ πολλῷ διαστήματι, καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀφεστῶτα
20 ἀγωγῆς τοσοῦτον, ὅσον τῆς εὐμεθόδου ἰατρικῆς ἢ κατὰ χεῖρα μόνον
ἐνεργουμένη διέστηκεν, οὔτε νοσημάτων αἰτίας ἐπισταμένη, οὔτε
παθῶν, ὅπως ἢ ὄθεν τίκτονται, διαφορὰς περιεργαζόμενη, μόνον δὲ
πρὸς τὸ κάμνον ἰσταμένη, καὶ τοῦτο θεραπεύουσα, ὃ πάλιν ὑποστρέ-
φειν οἶδεν ὀξέως, τῆς ὄθεν ἤρξατο αἰτίας οὐκ ἀνηρημένης ὡς γὰρ
25 διατάσεις καὶ φλεγμοναὶ σπλάγχνων καὶ δυσκρασίαι χυμῶν τοὺς
μυρίους καὶ τοὺς ὀνόμασι καὶ ταῖς διαθέσεσιν ἀποτίκτουσι πυρετοὺς
ἐφημερινοὺς, ἑβδοματικοὺς καὶ δισεβδόμους, ἐπικάρρους ἢ χρονί-
οις, ἐκτικτοὺς καὶ ἐφημέρους, τοὺς μὲν ἐπὶ ξανθῇ, τοὺς δὲ ἐπὶ μελαίνῃ
χυλῇ. ἄλλοις ἐπὶ φλέγματι σεσηπότε, καὶ ἄλλοις ἐφ' αἵματος πλεο-

στόν ἀγωνοθέτη, ἐπειδὴ πρόκειται νὰ ἀπονεύει τις ἄξιες πρὸς τοὺς κόπους τοῦ ἀμοιβῆς. Σ' ἐμένα οἱ κριτῆς αὐτοὶ δίνουν τὴν ἐντύπωση, ὅτι τὴν ψυχὴ πού εἶναι στολισμένη μὲ κρυφῆς ἀρετῆς τὴν κρίνουν ἀρνητικά, ἀντίθετα θαυμάζουν τὸ σῶμα πού λάμπει κατὰ τὴν ὥρα τῆς θέας, καὶ ἐπαινοῦν τὸ ποικιλόχρωμο ἔνδυμα, καὶ ὄχι τὴν καλὴν κατάστασιν ἐκείνου πού τὸ φορεῖ, ἐπειδὴ ἡ αἴσθησή τους ξεγελιέται ἀπὸ αὐτὰ πού βλέπει, καὶ δὲν θέλουν νὰ στρέψουν τὸν νοῦ τους στὴ φύσιν τῶν πραγμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Γιατί, ὅπως τὸ περιεχόμενο τοῦ ποτηριοῦ γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ αὐτὸν πού τὸ πίνει πρέπει νὰ εἶναι καθαρὸ, ἔτσι καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ σῶμα πρέπει νὰ εἶναι ἡ καρδιὰ καθαρὴ, γιὰ νὰ ἀρέσει στὸν Θεὸ πού θέλει νὰ τὴν βλέπει τέτοια. Καθόσον τὴν καθαρότητα αὐτῆς τὴν ἀκολουθεῖ καὶ ἡ καθαρότητα τοῦ σώματος, ἐνῶ ἡ διάθεσις τῆς ψυχῆς δὲν συμβαδίζει μὲ τὴν σκηνοθεσίαν τοῦ σώματος. Γιατί εἶναι δυνατὸν, ὅπως λέγει ὁ Κύριος¹, κάποιος νὰ εἶναι καὶ τάφος ἀσβεστωμένος γεμάτος κόκκαλα καὶ κάθε εἶδους ἀκαθαρσία, χωρὶς ἡ ἐσωτερικὴ πραγματικότητα νὰ συμφωνεῖ μὲ αὐτὸ πού φαίνεται. Ἀλλὰ ὁ λόγος δὲν ἐπακαλεῖται αὐτὸν γιὰ σύγκρισιν, ἀλλὰ ἐκείνον ὁ ὁποῖος στὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ εἶναι ἴσος μὲ αὐτοὺς, καὶ εἶναι ἀσκημένος στὶς ἠθικὰς ἀρετῆς ὅμοιος μ' αὐτοὺς. Γιατί καὶ αὐτὸν θὰ τὸν βροῦμε νὰ ὑπολείπεται πολὺ σὲ χρονικὴ ἀπόστασιν, καὶ νὰ ἀπέχει ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀγωγὴ τόσο πολὺ, ὅσο διαφέρει ἀπὸ τὴν μεθοδικὴν ἰατρικὴν ἐκείνην πού γίνεται ἐμπειρικά, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τις αἰτίαι τῶν ἀσθενειῶν, οὔτε πῶς καὶ ἀπὸ ποῦ προκαλοῦνται οἱ παθήσεις, ἐξετάζοντας μὲ προσοχὴν τις διαφορὰς τους, ἀλλὰ μένοντας μόνο σ' αὐτὸ πού ὑποφέρει καὶ θεραπεύοντας αὐτό, τὸ ὁποῖο πάλι γρήγορα θὰ ἐπανέλθῃ, ἀφοῦ δὲν ἐξαλείφεται ἡ αἰτία πού τὸ προκαλεῖ. Γιατί, ὅπως οἱ ἐξαρθρώσεις, οἱ φλεγμονῆς τῶν σπλάγγων, καὶ οἱ κακῆς καταστάσεις τῶν ὑγρῶν, προκαλοῦν τοὺς μύριους καὶ σὲ ὀνόματα καὶ σὲ διαθέσεις πυρετοὺς, καθημερινούς, ἐβδομαδιαίους, δεκαπενθήμερους, παροδικούς ἢ χρόνιους, συνηθισμένους καὶ καθημερινούς, οἱ ὁποῖοι ὀφείλονται ἄλλοι στὴν ξανθὴν ἢ μαύρην χολήν, ἄλλοι στὸ σάπιον φλέγμα, καὶ ἄλλοι σὲ αἷμα πού πλεονάζει, καὶ ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς ἐμφανίζονται

1. Ματθ. 23, 27.

ναισμῶ συνισταμένους, τοὺς μὲν ἡσυχῇ καὶ ἀμηνυτὶ προσιόντας, τοὺς δὲ πρό πολλοῦ κεκραγότας τὴν παρουσίαν μαλακισμῶ καὶ ξη-ρότητι καὶ ὕπνῳ συνεχῶς διακοπτομένῳ τὴν νόσον σημαίνοντας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄

5 Οὕτως αἰσθήσεως ἄτακτος ὄρμη ποιεῖν εἴωθε λογισμὸν ἐμπαθῆ, ἐπιθυμίαν αἰσχράν, αὕτη τέρψιν, καὶ πάλιν συναίνεσιν, ἧς ὀπαδὸς ἢ κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτία ἐστίν, ἣν προομιαιζομένην ἐκ πρώτης δεῖ παύειν αἰτίας, τὴν ὄψιν ἀποστρεφομένους, τὴν κινουσαν εἰσμῶ τὰ εἰρημένα, πρὶν αὐτὴν παραγενέσθαι καὶ ποιῆσαι δυσχερῆ τὴν
10 ἀνάδυσιν· τὸ γὰρ μὴ τυπωθὲν διὰ τῆς ὀράσεως, ἴσως οὐ δίδωσιν ἔργον, καὶ μελέτην τῇ διανοίᾳ κακὴν, τὸ δὲ μὴ μελετηθὲν, εἰς ἔργον οὐ πρόεισιν, οὐδὲ ἔχει χώραν ἐξωθῆναι τεκμηρίῳ τινί· οὐ προφέρεται λοιδορίας γλῶσσα, ἔνδον κατευνασθέντος θυμοῦ· οὐχ ὄρα πορ-
νικὸς ὀφθαλμὸς, λογισμοῦ τοῦτον ἠνιοχοῦντος καὶ τῆς μὴ καθηκού-
15 σης εἴργοντος θεάς οὐ δέχεται λόγον αἰσχρὸν ἀκοή, τοῦ νοῦ ταύτην φρουροῦντος τὴν αἰσθησιν, οὐδὲν τῶν μελῶν πλημμελῶς ἐνεργεῖ, νή-
φοντος ἔσω τοῦ κυβερνῶντος τὰ ἐνθύμια καὶ τὴν θαλδίδα κατέχοντος αὐτὴν τοῦ ὀρμητηρίου τῶν παθῶν ἰσχυρῶς νήφει δὲ καὶ ἐγρήγορεν οὗτος ἀποταξάμενος τοῖς ἐκτός, καὶ βλέπων ὡς ἐν αἰθρίᾳ, οὐδενὸς
20 ἐπιπροσθούντος καθαρὰ τὰ βουλευμάτα

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄

Πῶς οὖν ὁ κατὰ πράξιν μὴ πταίων τοῦ κατ' ἐννοίαν μὴ σφαλλο-
μένου ἐστὶ προτιμότερος· Ἐπειδὴ, φησὶν, αὐτὸς ἐρεθιζόμενος οὐ κάμπτεται τοῖς πράγμασι καὶ δοκιμώτερός ἐστι τοῦ μὴ τοῖς ὀραμέ-
25 νοις τὸ ἐπιθυμητικὸν κνιζομένου πρὸς ἔφεσιν· εἰ μὲν μηδὲν οὗτος ἔγνω τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων, οὐκ ἔχει πρὸς αὐτὰ μάχην· εἰ δὲ τῇ ὄψει τούτων ἐν γνώσει γεγένηται, ἔχει τὴν μνήμην κινουσαν τὰς ἰύλας ὡς κινεῖ τὰ ὀραμένα, καὶ ἢ πάλιν συνέστηκεν αὐτῶ ἀδιάστα-
τος, τῶν παθῶν ἄδειαν ἐχόντων ἐν τῇ ἡσυχίᾳ πλέον ὄψεως ὀχλεῖν τῷ

ἤρεμα καὶ ἀπροειδοποίητα, καὶ ἄλλοι ἀπὸ πολὺν καιρὸ κραυγάζουν τὴν παρουσίαν τους μὲ ἀδιαθεσίαν καὶ ξηρότητα καὶ ὕπνον ποῦ διακόπτεται συνέχεια, φανερώνοντας ἔτσι τὴν ἀρρώστια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Ἔτσι ἡ ἀτακτὴ ὁρμὴ τῆς αἰσθητικῆς συνήθως κάνει τὴ σκέψιν ἐμπαθῆ καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αἰσχροῦ. Αὐτὴ ἐπιθυμῆ τὴν εὐχαρίστησιν καὶ τὴ συναίνεσιν, τῆς ὁποίας ὁπαδὸς εἶναι ἡ διάπραξις τῆς ἁμαρτίας, τὴν ὁποία πρέπει ἀρχίζοντας νὰ τὴν παύομε ἀπὸ τὴν πρώτη αἰτία, στρέφοντας ἄλλοῦ τὰ μάτια, τὰ ὁποία ἐνεργοποιοῦν στὴ συνέχεια τὰ ἀναφερθέντα, προτοῦ διαπραχθῆ ἡ ἁμαρτία καὶ γίνῃ δύσκολη ἡ ἀποφυγὴ τῆς. Γιατί, αὐτὸ ποῦ δὲ τυπώθηκε στὸ νοῦ μὲ τὴν ὄρασιν, ἴσως δὲν δώσει στὸν νοῦ εὐκαιρίαν καὶ κακὴ συνήθεια, καὶ αὐτὸ ποῦ δὲν συνηθίζεται, δὲν προχωρεῖ σὲ ἐφαρμογὴ, οὔτε ἀφήνει περιθώριον νὰ παραγκωνιστῆ μὲ κάποια ἀπόδειξις. Ἡ γλῶσσα δὲν προφέρει βρισιές, ἐπειδὴ μέσα ἔχει κατευναστῆ ὁ θυμὸς. Τὸ μάτι δὲν βλέπει πορνικά, ἐπειδὴ τὸ κατευθύνει ὁ λογισμὸς καὶ τὸ ἐμποδίζει ἀπὸ τὰ ἀπρεπῆ θεάματα. Ἡ ἀκοὴ δὲν δέχεται λόγια αἰσχροῦ, ἐπειδὴ τὴν αἰσθητικὴν αὐτὴ τὴν φρουρεῖ ὁ νοῦς. Κανένα ἀπὸ τὰ μέλη δὲν κάνει σφάλματα, ἐπειδὴ μέσα τους ἀγρυπνεῖ αὐτὸς ποῦ κυβερνᾷ τὴς ἐνθυμήσεις, καὶ κρατεῖ καλὰ αὐτὴ τὴ βαλβίδα τοῦ ὁρμητηρίου τῶν παθῶν. Ὁ νοῦς ἐπίσης εἶναι νηφάλιος καὶ ἐπάγρυπνος ὅταν ἀρνηθῆ τὰ ἐξωτερικά, καὶ βλέπει σὺν νὰ εἶναι ξαστεριά, ἐπειδὴ τίποτε δὲν ἐμποδίζει τὴς καθαρὰς σκέψεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Πῶς λοιπὸν αὐτὸς ποῦ δὲ φταίει στὴν πράξιν, εἶναι προτιμότερος ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ δὲν σφάλει μὲ τὴ σκέψιν; Ἐπειδὴ, λέγει, αὐτὸς ὅταν ἐρεθίζεται δὲν λυγίζει ἀπὸ τὰ πράγματα, καὶ εἶναι πρὸ δοκιμασμένους ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ μὲ αὐτὰ ποῦ βλέπει δὲν ἐρεθίζεται ἡ ἐπιθυμία του, ὥστε νὰ τὰ θελήσῃ. Ἄν λοιπὸν αὐτὸς δὲν γνώριζε τίποτε ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, δὲ θὰ εἶχε ἀγῶνα μὲ αὐτά. Ὅταν ὁμοῦ μὲ τὴ θεὰ τους τὰ γνωρίσῃ, θὰ ἔχει τὴ μνήμην νὰ ἀνακαλεῖ τὴς εἰκόνες, ὅπως ἀνακαλεῖ αὐτὰ ποῦ φαίνονται, καὶ τότε ἐκδηλώνεται ἀσταμάτητη ἡ πάλιν, ἐπειδὴ τὰ πάθη ἔχουν τὴν ἐλευθερίαν μέσα στὴν ἡσυχίαν νὰ ἐνοχλοῦν περισσοτέ-

περὶ μηδὲν τῶν ἔξω περισπωμένῳ τὴν ἔννοιαν. Ὁ μὲν γὰρ ἐν συντυ-
 χίαις ὧν καὶ συνδιδαιτήσεσι καὶ τὴν ὄψιν ἀργοτέραν ἔχει πρὸς τὰ
 σκανδαλίζοντα, πολλοῖς ἐπιμεριζομένην προσώποις, καὶ τὸν λογι-
 σμὸν μόλις φθάνοντα νύκτωρ τὰς μεθήμερινὰς διεξέρχασθαι συν-
 5 τυχίας ὁ δὲ μᾶ μάχεται διόλου μορφῇ εἴτε ὄψεως ἀρεσάσης ποτέ,
 εἴτε λυπήσαντος εἰδώλου, τῆς μὲν ἔτι γαργαλιζούσης τὴν ἐπιθυμίαν,
 τοῦ δὲ τὸν θυμὸν ἀναφλέγοντος καὶ πᾶσαν ἔχει σπουδὴν τοῦ διε-
 νοχλοῦντος ἐξῶσαι τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν ὑπόμνησιν ἀφανίσει τῶν
 κινούντων τὰ πάθη. Περιέσται δὲ πάντως τῷ χρόνῳ οὗτος καθ' ἑκά-
 10 στην ἐλαττῶν τοῦ μαχομένου τὴν δύναμιν, καὶ τὴν οἰκείαν αὐξῶν τῇ
 γυμνασίᾳ προκόπτουσιν ἐπὶ τὸ ἀκμαιότερον ὁσημέραι καὶ ἐθιζομέ-
 νην τῶν ἀντιπάλων κρατεῖν οὕτω καὶ ἡ συνήθεια εἰς ἕξιν μετέρχε-
 ται, καὶ ἡ ἕξις μεταβαίνει εἰς φύσιν, καὶ τὸ κτῆμα τῷ κτησαμένῳ
 τηρεῖ ἀμετάπτωτον.

15 Ἀλλὰ τοῖς ἀπειροῖς τῆς τέχνης δυνατὰ φαίνεται τὰ λίαν ἀδύνα-
 τα· ὡς γὰρ οὐκ ἔστι ρεῖθρου τρέχοντος τὴν κάτω κεκλιμένην ψάμμον
 ἰδεῖν, ἀναστέλλοντος δὲ τοῦ ἐπιρρέοντος, ἀνάγκη γυμνὴν ταύτην θε-
 άσασθαι, οὕτω τῆς ὄψεως ἐπικλυζούσης ἄλλαις μορφαῖς τὴν διάνοι-
 αν, οὔτε μάχην ἔστι πρὸς ὠρισμένον ἀναδέξασθαι πρόσωπον ἢ πά-
 20 θος, οὔτε τὸν λογισμὸν καθαρθῆναί ποτε, τῶν θύραθεν ἐπεισερχομέ-
 νων ἀφανιζόντων τοὺς προλαβόντας χαρακτῆρας καὶ τοὺς οἰκείους
 πρὸς ὀλίγον ἐνημαινομένων τύπους. Καὶ τούτους γὰρ ἐπιλεαίνου-
 σιν ἐπεισιόντες ἕτεροι, καὶ τῇ ἐφεδρείᾳ ταύτῃ θόρυβος αἰδῖος κατέ-
 χει τὰ ἔνδον, οὔτε γνωσθῆναι τὰ ὀχλοῦντα συγχαρῶν τῇ ἐπαλληλίᾳ
 25 τῶν ἀμειβομένων φαντασιῶν. Ἄρτι γὰρ τὰ πρὸ μικροῦ ἐμπεσόντα,
 κατέχει τὸν λογισμὸν, καὶ μετ' ὀλίγον τὰ νῦν καὶ τοῖς αὐθις αἰεὶ πα-
 ραχωρεῖ τὰ φθάσαντα τοῦτον σχολάζοντα, ἱκανὴν μὲν καὶ ἐκ τῶν
 ματαίων ἐνθυμίῶν ὑπομένοντα βλάβην, ἵνα καὶ δοκῇ μηδὲν πάσχειν
 αὐτόν, ὧν διατίθησιν ἐκεῖνα, ἐμπαθεῖς τὰς φαντασίας τῶν πραγμά-
 30 των ποιούμενα καὶ τῶν ἀναγκαιοτέρων καὶ ἀφελύμων ἀποκλείοντα
 λογισμῶν.

ρο ἀπὸ τῆ θεᾶ τῆ σκέψη ἐκείνου ποὺ δὲν περισπᾶται καθόλου ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ ἐρεθίσματα. Διότι ἐκεῖνος ποὺ βρίσκεται μὲ ἄλλους καὶ ζεῖ μαζί τους, ἔχει πιὸ ἀδρανῆ τὰ μάτια του σ' αὐτὰ ποὺ σκανδαλίζουν, ἐπειδὴ μοιράζονται σὲ πολλὰ πρόσωπα, καὶ ὁ λογισμὸς μόλις προφταίνει τῆ νύχτα νὰ ἀναπολήσει τὶς συναντήσεις τῆς ἡμέρας. Ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀγωνίζεται διαρκῶς μὲ μὰ μορφή, εἴτε ἡ θεᾶ της τοῦ ἄρεσε κάποτε, εἴτε τὸ εἶδωλό της τὸν λύπησε, ἐπειδὴ ἡ μὲν θεᾶ της τοῦ ἐρεθίζει τὴν ἐπιθυμία, ἐνῶ τὸ εἶδωλο ἀνάβει τὸν θυμὸ του, καὶ καταβάλλει κάθε προσπάθεια νὰ διώξει τῆ σκέψη αὐτοῦ ποὺ τὸν ἐνοχλεῖ, καὶ νὰ ἐξαλείψει τὴν ἀνάμνηση αὐτῶν ποὺ προκαλοῦν τὰ πάθη. Ὅπως δὴποτε ὅμως αὐτὸς θὰ νικήσει μὲ τὸν καιρὸ, ἐλαττώνοντας κάθε μέρα τὴ δύναμη ἐκείνου μὲ τὸ ὁποῖο μάχεται, καὶ αὐξάνοντας τὴ δική του, ἡ ὁποία μὲ τὴν ἀσκησιὴ γίνεται κάθε μέρα πιὸ ἀκμαία, καὶ συνηθίζει νὰ νικᾷ τοὺς ἀντιπάλους του. Ἔτσι ἡ συνηθειὰ μεταβάλλεται σὲ ἔξη καὶ ἡ ἔξη σὲ φύση, καὶ διατηρεῖ αὐτὸ ποὺ ἀποκτήθηκε σ' αὐτὸν ποὺ τὸ ἀπέκτησε ἀμετάβλητο.

Ἄλλὰ σ' αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἄπειροι στὴν τέχνη αὐτὰ ποὺ εἶναι πολὺ ἀδύνατα, φαίνονται δυνατά. Γιατί, ὅπως ὅταν κυλοῦν νὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ δὲν μποροῦμε νὰ δοῦμε τὴν ἄμμο ποὺ βρίσκεται κάτω στὴν κοίτη, καὶ πρέπει νὰ σταματήσει ἡ ροὴ τοῦ νεροῦ γιὰ νὰ τὴν δοῦμε καλά, ἔτσι ὅταν ἡ ὄραση κατακλύζει μὲ ἄλλες μορφές τὴ διάνοια, οὔτε ἀγώνας μπορεῖ νὰ ἀναληφθεῖ πρὸς ἓνα ὀρισμένο πρόσωπο ἢ πάθος, οὔτε ὁ λογισμὸς κάποτε νὰ καθαριστεῖ, ἐπειδὴ αὐτοὶ ποὺ μπαίνουν ἀπέξω ἐξαφανίζουν τὶς προηγούμενες εἰκόνες καὶ μέσα σὲ λίγο διάστημα ἀποτυπώνουν τοὺς δικούς τους τύπους. Καὶ αὐτοὺς ὅμως τοὺς σθῆνουν ἄλλοι ποὺ μπαίνουν στὴ συνέχεια, καὶ μὲ αὐτὴ τὴ διαρκῆ ἐναλλαγὴ τῶν τύπων διακατέχει τὸ ἐσωτερικὸ ἀτελείωτη ταραχὴ, ἡ ὁποία δὲν ἐπιτρέπει οὔτε νὰ γίνουν γνωστὰ αὐτὰ ποὺ ἐνοχλοῦν μὲ τὴν ἀλλεπάλληλη ἐναλλαγὴ τῶν φαντασιῶν. Γιατί, αὐτὲς ποὺ μπῆκαν πρὶν ἀπὸ λίγο κυριεύουν τὸν λογισμὸ, καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο καὶ οἱ τωρινὲς μὲ τὴ σειρά τους κι' αὐτὲς ἀφήνουν πάντοτε τὸν λογισμὸ νὰ ἀσχοληθεῖ μ' αὐτὲς ποὺ μόλις μπῆκαν μέσα, ὑφιστάμενος ὅπως δὴποτε καὶ ἀπὸ τὶς ἀσχοπιες ἀναμνήσεις ἀρκετὴ βλάβη. Καὶ ἔτσι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ὁ λογισμὸς πιστεύει ὅτι δὲν παθαίνει τίποτε μὲ ὅσα προκαλοῦν αὐτὰ, κάνοντας γεμάτες πάθος τὶς εἰκόνες τῶν πραγμάτων, καὶ ἀποκλείοντας τὸν λογισμὸ ἀπὸ τὰ πιὸ ὠφέλιμα καὶ πιὸ ἀναγκαῖα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε.

Εἰ δέ τις ἴδοι καὶ τὰς ἐξώθεν ἐπηρείας ὀφθαλμῶν, ἃ μὴ θέμις ὁρῶντων, ἀκοῆς αἰσχροῖς πάντοθεν περικτυπυμένης φωναῖς, θυμοῦ πρὸς τούτοις ταρασσομένου, ἐπιθυμίας δελεαζομένης, ἡδονῆς ἔρεθιζομένης, δόξης ῥιπιζομένης, λύπης ἐπισυμβαινούσης, εὖροι πάντως αὐτὸν ὡς ἐκ πυγμῆς κατακεκονδυλισμένον καὶ τραυμάτων καταγέμοντα καὶ τότε μακαρίζοντα τοὺς μηδὲν τούτων ἐν τῷ ἡσυχάζειν ὁρῶντας ἢ πάσχοντας. Τί γὰρ ὄφελος αὐτῇ τῇ πείρᾳ τῶν πραγμάτων κινεῖν πρὸς μάχην τὰ πάθη, τῇ γυμνασίᾳ ταύτῃ παρέχειν ἄδειαν αὐτοῖς ἐπιτρίβεσθαι ἐπὶ τὸ χαλεπώτερον, ἐξ ἧν ἡσυχία πρὸς κατάστασιν ἀτάραχον ἄγειν αὐτὰ ἐπιδήπως πέφυκεν, καὶ ἐκάστου τὴν δύναμιν ἐλαττοῦν κατὰ μικρὸν ἢ ἀργία, ὡς ἡ γυμνασία ταύτην ἐγείρει ἐπὶ τὸ ῥαμαλαιότερον; Καὶ θυμὸς γὰρ ἡρεμῶν ἐπιεικέστερος γίνεται, καὶ ἐπιθυμία ἡσυχάζουσα προότερον ὁρμῶν κατ' ὀλίγον ἐθίζεται, καὶ πᾶν πάθος ἀπλῶς ἐπὶ τὸ μετριώτερον ὀσημέραι μὴ κινούμενον πρόεισι, καὶ παύεται παντελῶς ὑστερον τοῖς οἰκείας ἐνεργείας τῷ χρόνῳ λήθην ποιούμενον, καὶ μένουσιν αἱ μνήμαι λωπὸν τῶν πραγμάτων ψιλᾶί, τῆς ἐμπαθοῦς ὑποχωρησάσης διαθέσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ.

Καὶ ὡσπερ καὶ τῶν ἄγαν ἡδέων ὄψων καὶ ποτῶν, οὔτε ἡ ὄψις οὔτε ἡ μνήμη κινεῖ τοῦ μὴ ἐφιεμένου τὴν ὄρεξιν, οὕτως οὐδὲν τῶν αἰσθητῶν, οὔτε ὄραμένων, οὔτε ἀκουόμενον, οὔτε τὴν ἐνθύμησιν ἐπεισερχόμενον τῷ ἡρεμεῖν τὸ παθητικὸν ἐθίσαντι δελεάζει πρὸς πάθος τῆς ἐξεως οὐκ ἔτι κινεῖσθαι συγχαρούσης τὸν ἀπομαθόντα τῇ πολλῇ ἡσυχίᾳ τὴν κίνησιν. Πᾶς οὖν τὸν ἀπείρους καὶ ἐπικινδύνως τὴν ἀσκησιν μετερχόμενον, τοῦ ἐμμεθόδας καὶ ἀσφαλῶς τὴν ἀσκησιν μετιόντος δοκιμώτερόν ἐστιν εἶπειν; Τίς μᾶλλον πόλεμον κατορθοῖ καὶ πολεμίους εὐκόλως χειροῦται, ὁ μανικῶς κατὰ τῶν ἀντιτεταγμένων χωρῶν καὶ ἀντιπρόσωπος τῇ φάλαγγι τῶν ἐχθρῶν προσ-

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

Ἐάν μάλιστα κάποιος δεῖ καὶ τὶς ἐξωτερικὲς ἐπιδράσεις τῶν ματιῶν, ποὺ βλέπουν αὐτὰ ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται, τῆς ἀκοῆς ποὺ βομβαρδίζεται ἀπὸ παντοῦ μὲ αἰσχροῦ λόγια, τοῦ θυμοῦ ποὺ ταράζεται ἀπὸ αὐτὰ, τῆς ἐπιθυμίας ποὺ δελεάζεται, τῆς ἡδονῆς ποὺ ἐρεθίζεται, τῆς δόξας ποὺ ἀναρριπίζεται, τῆς λύπης ποὺ ἀκολουθεῖ, θὰ βρεῖ τὸν νοῦ ὅπως δὲν ἔχει νὰ ἔχει κακοποιηθεῖ σὲ ἀγῶνα πυγμαχίας, γεμάτον τραῦματα, καὶ τότε θὰ μακαρίσει αὐτοὺς ποὺ μὲ τὸ νὰ ἡσυχάζουν δὲ βλέπουν οὔτε παθαίνουν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ. Γιατί, ποῖο εἶναι τὸ ὄφελος μὲ τὴ δοκιμὴ τῶν πραγμάτων νὰ κινουῦμε τὰ πάθη σὲ μάχη, ἀφήνοντάς τα ἐλεύθερα μὲ τὴν ἀσκήση αὐτὴ νὰ ἐρεθίζονται πρὸ πολὺ, ἐνῶ ἡ ἡσυχία ἀπὸ τὴ φύση τῆς τὰ ὀδηγεῖ σὲ κατάστασι ἀταραξίας, καὶ ἡ ἀργία ἐλαττώνει λίγο-λίγο τὴ δύναμι τοῦ κάθε πάθους, ἐνῶ ἡ ἀσκήση τὴν διεγείρει περισσότερο; Καὶ ὁ θυμὸς ἐξάλλου ὅταν ἡρεμεῖ γίνεται πρὸ ἡπιοῦ, καὶ ἡ ἐπιθυμία ὅταν ἡσυχάζει συνηθίζει σιγὰ-σιγὰ νὰ ὀρμᾷ πρὸ ἡπια, καὶ γενικὰ κάθε πάθος, ὅταν δὲν ἐνεργοποιεῖται, μέρα μὲ τὴ μέρα μετριάζεται καὶ στὴ συνέχεια κόβεται ἐντελῶς, ξεχνώντας μὲ τὸν καιρὸ τὴν ἐνέργειά του, ὅποτε οἱ μνήμες τῶν πραγμάτων μένουσιν ἀπογυμνωμέναι, ἐπειδὴ ὑποχώρησε ἡ ἐμπαθὴς διάθεσί τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο

Καὶ ὅπως οὔτε ἡ θεὰ οὔτε ἡ μνήμη καὶ τῶν πρὸ εὐχάριστων τροφῶν καὶ ποτῶν κινεῖ τὴν ὄρεξιν ἐκείνου ποὺ δὲν τὰ ἐπιθυμεῖ αὐτὰ, ἔτσι κανένα ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ πράγματα, οὔτε ὅταν βλέπονται, οὔτε ὅταν ἀκούονται, οὔτε ὅταν ἔρχονται στὴν θύμησιν, ἐλκύει στὸ πάθος ἐκεῖνον ποὺ συνηθισε τὸ παθητικὸ μέρος τῆς ψυχῆς του νὰ ἡρεμεῖ, ἐπειδὴ ἡ συνηθία δὲν ἐπιτρέπει νὰ κινήθῃ αὐτὸν ποὺ ξέμαθε τὴν κίνηση μὲ τὴ μεγάλη ἡσυχία. Πῶς λοιπὸν μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι ἐκεῖνος ποὺ ἐφαρμόζει τὴν ἀσκήση μὲ ἀπειρία καὶ μὲ τρόπο ἐπικίνδυνον, εἶναι πρὸ ἀξιόλογος ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἐφαρμόζει τὴν ἀσκήση μὲ μεθοδικότητα καὶ μὲ σταθερότητα; Ποιὸς κερδίζει καλύτερα τὸν πόλεμον καὶ ὑποτάσσει εὐκόλα τοὺς ἀντιπάλους, αὐτὸς ποὺ προχωρεῖ ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων μὲ παραφροσύνη καὶ ἐπιτίθεται κατὰ μέτωπον στὴν παράταξιν τῶν ἐχθρῶν, ἢ ἐκεῖνος ποὺ ἐπιτίθεται σ' αὐτοὺς μὲ μεγαλύτερη στρατηγική

πίπτων, ἢ στρατηγικώτερον ὁ τούτοις ἐπιτιθέμενος καὶ λόχοις καὶ ἐνέδραις αὐτούς εὐχερῶς καταβάλλων, καὶ φρονήσει τρόπαιον ἐγείρων, ἢ ὁ μετὰ πολλοῦ πόνου καὶ φόνου τοῖς συστάδην μαχομένοις ἀνθιστάμενος; Τίς σωφροσύνην δοκεῖ καὶ σωφρονεῖ κατὰ τὸν νοῦν ἀληθῶς, ὁ θηρίων θυμοῖς καὶ φλεγομένη καμίνῳ καὶ μαινομένη θαλάσῃ ἐπεισερχόμενος, ἢ ὁ τὴν βλάβην αὐτῶν φυλασσόμενος καὶ ἔξω τῶν κινδύνων ἔστῳ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

Ὡς γὰρ σῶμα γενόμενον ἐν τούτοις πάσχει τὰ τοῦ σώματος ἀναγ-
 10 καίως, οὕτως αἰσθησις ἐπιρεμβομένη τοῖς αἰσθητοῖς ὕλας κατὰ τῆς
 ψυχῆς τοῖς πάθεσι δίδωσι πρὸς τὸ βλάψαι ταύτην τῶν εἰρημένων
 οὐκ ἔλαττον. Ἀρκεῖ πρὸς μάχην ἢ φύσις, μηδὲν ἔξωθεν αὐτῇ πρὸς
 τὴν καθ' ἡμῶν αὐτῶν ἐπεισαγάγωμεν συμμαχίαν· ἔχει γὰρ ἴδιον ἢ
 ἐπιθυμία πῦρ, μὴ ἐχέτω φρύγανα, καὶ οὐκ αὖξει τὴν φλόγα. Τάχα
 15 τοῦτο δι' αἰνίγματος τὸ νομικὸν ὑπαινίττεται λόγιον «Ἐὰν ἐξελθόν»,
 φησὶ «πῦρ εὖρη ἀκάνθας καὶ προσεμπρήση ἄλωνα, ἀποτίσει ὁ τὸ
 πῦρ ἐκκαύσας», ἄλωνα λέγων τὰ πάθη, πῦρ τὰς τῆς φύσεως ὁρμὰς,
 ἀκάνθας τὰ αἰσθητὰ, μὴ μεσιτευέτωσαν αὐταί, καὶ τῆς ἄλωνος ἄ-
 ψασθαι πῦρ χώραν οὐκ ἔχει μὴ εὐρίσκον ὕλην, δι' ἧς ἐπ' αὐτὴν ὀδεύ-
 20 σει φλεγόμενον πάντως γὰρ ἢ σβεσθήσεται παντελῶς ἀπορία τρο-
 φῆς καὶ τελευτήσῃ εἰς τέφραν τὴν σημαίνουσαν τῆς ποτὲ τυραννί-
 δος, καὶ πάθους ἐσχάτην ἀσθένειαν, ἢ σμυχόμενον ἐν σπινθῆρι δια-
 μενεῖ, μηδὲν βλάπτων, τῇ δὲ ὄψει διδάσκον, ὡς δύναται βλάψαι ποτὲ
 λάμπαν εἰς φλόγα, εἰάν ὕλης εὐπορήσῃ πρὸς τὴν παροῦσαν δύναμιν
 25 ἐπιτηδείας οὐ γὰρ εὐθύς ξύλων περιδράττεται σπινθῆρ οὐδὲ σχίδα-
 κας παρατεθείσας ἀνάπτει, ἀχύραν δὲ χηρῆζει καὶ καλάμης καὶ χόρ-
 του πρὸς τὸ καὶ τῆς ἀδροτέρας ὕλης περιγενέσθαι. Ἴνα ἡμεῖς μάθω-
 μεν ἀκριδῶς, ὅτι τὰ μικρὰ καὶ εὐτελεῖ τῶν ἁμαρτημάτων ἡμᾶς προσ-
 ἄγει τοῖς μείζουσι, καὶ ἢ ἐν ἐκείνοις ἀδιαφορία ὁδὸς ἐπὶ τὰ χαλεπώτε-
 30 ρα γίνεται.

τέχνη, καί μὲ ἔνοπλα πεζὰ τμήματα καὶ ἑνέδρες τοὺς νικᾶ εὐκολα καὶ στήνει θριᾶμβους μὲ τὴ σύνεσή του, ἢ αὐτὸς ποὺ ἀντιμετωπίζει αὐτοὺς ποὺ πολεμοῦν ἀπὸ κοντὰ μὲ πολὺν κόπο καὶ πολλὰ θύματα; Ποιὸς δείχνει σωφροσύνη καὶ εἶναι πραγματικὰ συνετὸς στὸν νοῦ, αὐτὸς ποὺ ἐπιτίθεται σὰν θυμωμένο θηρίο καὶ καμίνι ποὺ φλέγεται καὶ μαινόμενη θάλασσα, ἢ αὐτὸς ποὺ φυλάγεται ἀπὸ τὴ φθορὰ ἐκείνων καὶ μένει ἐκτὸς κινδύνου;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο

Γιατί, ὅπως ἓνα σῶμα ποὺ ἔρχεται σὲ ἐπαφή μὲ αὐτὰ πάσχει κατ' ἀνάγκη αὐτὰ ποὺ ἀναφέρονται στὸ σῶμα, ἔτσι ἡ αἴσθησις ποὺ περιπλανᾶται γύρω ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ πράγματα ἐπιτρέπει στὰ πάθη νὰ βλάψουν τὴν ψυχὴ ὄχι λιγώτερο ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἰπώθηκαν. Ἡ φύσις ἀρκεῖ στὸν πόλεμο ἐναντίον αὐτῶν, ἄς μὴν εἰσαγάγουμε ἀπέξω σ' αὐτὴν τίποτε ποὺ νὰ πολεμήσει μαζί μὲ αὐτὰ ἐναντίον μας. Γιατί ἡ ἐπιθυμία ἔχει δική της φωτιά, ἄς μὴν ἔχει φρύγανα, καὶ δὲν θ' αὐξήσει τὴ φλόγα. Ἴσως αὐτὸ νὰ ὑπαινίσσεται τὸ ρητὸ τοῦ νόμου παραβολικὰ: «Ἄν», λέγει, «ἡ φωτιά βρεῖ ἀγκάθια καὶ κάψει ἓνα ἄλώνι, θὰ πληρώσει αὐτὸς ποὺ ἀναψε τὴ φωτιά»², ὡς ἄλώνι χαρακτηρίζοντας τὰ πάθη, φωτιά τις ὁρμὲς τῆς φύσεως, ἀγκάθια τὰ αἰσθητὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα, ἂν δὲν μεσολαβοῦν, ἢ φωτιά δὲν μπορεῖ νὰ κάψει τὸ ἄλώνι, ἐπειδὴ δὲν βρῖσκει καύσιμη ὕλη μέσω τῆς ὁποίας θὰ μεταβεῖ στὸ ἄλώνι καιόμενη. Καὶ ὅπωςδήποτε ἢ θὰ σθησεῖ ἐντελῶς, μὴ ἔχοντας τροφή, καὶ θὰ καταλήξει σὲ στάχτη, ἢ ὁποῖα σημαίνει τὴν ἔσχατη ἀσθένεια τῆς τυραννίας καὶ τοῦ πάθους, ἢ θὰ μείνει ἀπλῆ σπῖθα ποὺ θὰ σιγοκαίει χωρὶς νὰ βλάπτει, καὶ μὲ τὴ θέα της θὰ διδάσκει, ὅτι μπορεῖ κάποτε νὰ βλάψει λάμποντας ὡς φλόγα, ἂν ἐξασφαλίσει καύσιμη ὕλη, κατάλληλη γιὰ τὴν παρούσα δύναμή της. Γιατί ἡ σπῖθα δὲν μπορεῖ νὰ μεταδοθεῖ ἀπευθείας στὰ ξύλα, οὔτε τὰ πελεκούδια ποὺ τοποθετοῦνται κοντὰ της ἀνάβει, ἀλλὰ χρειάζεται ἀχυρα καὶ καλάμμα καὶ χόρτα, γιὰ νὰ κάψει καὶ τὰ σκληρὰ ξύλα. Γιὰ νὰ μάθουμε ἐμεῖς καλά, ὅτι τὰ μικρὰ καὶ ἀνάξια λόγου ἁμαρτήματά μας μᾶς ὀδηγοῦν στὰ μεγαλύτερα, καὶ ἡ ἀδιαφορία γιὰ ἐκεῖνα γίνεται δρόμος ποὺ ὀδηγεῖ στὰ χειρότερα.

² Ἐξ. 22, 6.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η.

Καὶ δεῖ μὴ ἔθους αὐτοῖς παρέχειν ἀγωγήν, μηδὲ ἐπιτρέπειν παρακίπτειν ἀναιδῶς, ἐπιτιμῶν δὲ προομιαζομένοις μέλλουσαν παραρησίαν μὲν τὴν κεφαλὴν ἔτι σαίνουσαν, πρὶν τῆς πτέρνης ἐπιλάβηται, θλίβειν τοῦ ὄφρεως καὶ σπέρμα ὀλοθρεύειν ἐκ Βαθυλῶνος, καὶ τὰ νήπια ταύτης ἐδαφίζειν πρὸς τὴν πέτραν, ἣν ἡ τοῦ ἄρθρου προσθήκη μίαν οὖσαν σημαίνει· καὶ γὰρ τῇ κεφαλῇ παραδυεῖση ἅπας ὁ ὄλκός συνεισέρχεται, καὶ τὸ σπέρμα τῶν ζιζανίων ῥιζωθὲν ἐμποδίζειν τῇ βλάστῃ τῶν ἡμέρων πέφυκε φυτῶν, καὶ ἀδρυνθέντα τὰ νήπια οὐκ ἀνεκτὴν, ἀμφήριστον δὲ καὶ ἐναγώνιον εἴωθε τὴν μάχην ποιεῖν· καὶ σημαίνεται διὰ τούτων τὰ πάθη ὡς ἐν ἀρχῇ μὲν ἐστὶν εὐάλωτα, ἔθει δὲ κρατυνθέντα εἰς ἀκμὴν πρόεισι, καὶ δυσκαταγώνιστα γίνονται, μετὰ τὸ κάματον παρέχειν ἐν τῇ πάλῃ πολὺν. Ἔτι δὲ καὶ εὐχέρειαν ἡμῶν καὶ ἀνοίαν κατηγοροῦντα δεινὴν, καθ' ἑαυτῶν πολεμίους ἠϋξήσαμεν, οὓς καθελεῖν ἀσθενεῖς ὄντας ἦν ἐν ἡμῖν εὐπετῶς. Οὕτω γὰρ καιρὸν εἶχεν ἂν ἡ διάνοια μετὰ τὴν τῶν ἀντιτάλων φθορὰν εἰρήνην ἀγούσα πρὸς θεωρίαν τραπήναι, καὶ τὰς οἰκείας γεωργῆσαι δυνάμεις· τοῦτο γὰρ ὁ μὲν τις τῶν προφητῶν φησι, «Συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας εἰς δρέπανα», παρελθούσαν τὰ πολεμικὰ καὶ τοῖς τῆς εἰρήνης εὐκαιροῦσαν ἔργοις σημαίων κατάστασιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Ὁ δὲ, «Οἱ ὀφθαλμοί σου ὄψονται τοὺς πλανῶντάς σε, καὶ τὰ ὠτά σου ἀκούσονται τῶν ὀπίσω σε πλανησάντων». Μετὰ τὸ παύσασθαι τὴν τῆς μάχης σύγχυσιν ὀραῖσθαι λέγων καὶ γινώσκεισθαι σαφῶς τοῖς τῶν ἐχθρῶν δόλους καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα. Καὶ Μωϋσῆς δὲ ὁ μέγας τὰ συμβάντα κατὰ τὴν ἀπ' Αἰγύπτου ἔξοδον τοῖς Ἰσραηλίταις ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν δευτέρῳ βίβλῳ σπουδαίως ὑπομμνήσκει, τὰς παρελθούσας μάχας καὶ συμπλικᾶς γυμνάζειν τῇ μνήμῃ παραινῶν καὶ τὰς παραδόξους νίκας ποιεῖσθαι μεγίστης εὐχαριστίας ὑπόθε-

[1 Πεν. 3, 15. 4. Ψαλμ. 136, 9. 5. Πρὸς Α' Κορ. 10, 4. «ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο

Πρέπει λοιπὸν νὰ μὴ τὰ ἀφήσουμε νὰ συνηθίσουν, οὔτε νὰ τὰ ἐπιτρέψουμε νὰ σκῦβουν κρυφά, καὶ νὰ τιμωροῦμε τὸ μελλοντικὸ θράσος τοὺς ἀπὸ τὴν ἀρχή, σπάζοντας τὸ κεφάλι τοῦ φιδιοῦ μόλις τὸ κουνήσει, πρὶν φτάσει στὴ φτέρνα³, ἔξολοθρεύοντας τοὺς ἀπογόνους τῆς Βαβυλώνας καὶ συντριβώντας τὰ νήπια τῆς πάνω στὴν πέτρα⁴, ἢ ὅποια μὲ τὴν προσθήκη τοῦ ἄρθρου συμβολίζει τὴ μοναδικὴ πέτρα⁵. Γιατί, ἂν εἰσχωρήσει μὲ τὸ κεφάλι, τότε θὰ μπεῖ μαζί του καὶ ὁλόκληρο τὸ σῶμα του, καὶ ὅταν ὁ σπόρος τῶν ζιζανίων φυτρώσει, θὰ ἐμποδίζει τὴ βλάστηση τῶν ἡμερῶν φυτῶν, καὶ ὅταν μεγαλώσουν τὰ νήπια θὰ κάνουν τὴ μάχη, ὄχι ἀνεκτὴ, ἀλλὰ ἀμφίβολη καὶ γεμάτη ἀγωνία. Μὲ αὐτὰ γίνεται φανερό, ὅτι τὰ πάθη στὴν ἀρχὴ πολεμοῦνται εὐκόλα, ἐνῶ ὅταν μὲ τὴν συνήθεια δυναμώσουν, μεγαλώνουν καὶ δύσκολα νικοῦνται καὶ ὕστερα ἀπὸ πολὺν κόπο. Καὶ ἐπὶ πλέον μᾶς κατηγοροῦν καὶ γιὰ ἐπιπολαιότητα καὶ φοβερὴ ἀνοησία, ἐπειδὴ ἀφήσαμε νὰ μεγαλώσουν ἐναντίον μας τοὺς ἐχθροὺς πού μποροῦσαμε νὰ νικήσουμε εὐκόλα ὅταν ἦταν ἀδύνατοι. Γιατί ἔτσι ὁ νοῦς μας θὰ ἦταν ἐλεύθερος, μετὰ τὴν καταστροφὴ τῶν ἀντιπάλων, ἔχοντας ἡσυχία, νὰ στραφεῖ πρὸς τὴ θεωρητικὴ ζωὴ καὶ νὰ καλλιεργήσει τίς δικές του δυνάμεις. Αὐτὰ βέβαια ἐννοοῦσε κάποιος προφήτης λέγοντας· «Θὰ μετατρέψουν τὰ μαχαίρια τοὺς σὲ ἄροτρα καὶ τὰ δόρατά τοὺς σὲ δρεπάνια»⁶, ὅταν ὁ νοῦς, ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὰ πολεμικὰ ἔργα, θὰ ἔχει καιρὸ νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὰ εἰρηνικὰ ἔργα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9ο

Ὁ ἄλλος πάλι προφήτης ἔλεγε· «Τὰ μάτια σου θὰ δοῦν αὐτοὺς πού σὲ παραπλανοῦν καὶ τὰ αὐτιά σου θὰ ἀκούσουν ἐκείνους πού σὲ παραπλάνησαν ἀπὸ πίσω στὸ παρελθόν»⁷, ἐννοώντας ὅτι, ὅταν παύσει ἡ σύγχυση τῆς μάχης, βλέπονται καὶ γνωρίζονται καθαρά οἱ ἀπάτες τῶν ἐχθρῶν καὶ οἱ ἐπινοήσεις τοὺς. Ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Μωυσῆς ὑπενθυμίζει μὲ τρόπον ἐξαιρετο αὐτὰ πού συνέδησαν στοὺς Ἰσραηλιῆτες στὴν ἔρημο μετὰ τὴν ἔξοδό τοὺς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, στὸ δεύτερο βιβλίο του, δηλαδή τίς μάχες καὶ συμπλοκὰς πού πέρασαν, ἀσκώντας τὴ μνήμη τοὺς μὲ τίς παραινέσεις του, καὶ τονίζοντας, ὅτι οἱ θαυμαστὲς νίκες τοὺς ἀποτελοῦν

6. Μιχ. 4, 3.

7. Ἦσ. 30, 20-21.

σιν. Οὐκ οἶδε ταῦτα οὐδὲ σχολὴν ἔχει ποτὲ καὶ γνῶναι ὁ ἐν πολέμοις διατρίβων, καὶ ὁ προστασίαν ἄλλοις νέμειν δοκῶν· καλὸν μὲν γὰρ καὶ πολλοῖς χρήσιμον μέτεισιν ἔργον, τοῦ δὲ τῆς οἰκείας ἐπιμελουμένου καὶ διορθουμένου τὰ ἔνδον, μόλις τὰ δευτερεῖα φέρει, σωμα-
5 τικὴν παρέχων τοῖς δεομένοις βοήθειαν, καὶ ψυχὴν ἑῶν τὴν ἑαυτοῦ διὰ παντὸς ἀτημέλητον.

Οἶδα καὶ γεωργοὺς ἐγὼ παντὶ καιρῷ τῷ ἰδίῳ γεωργίῳ σχολάζοντας, καὶ πλωτῆρας αἰεὶ τὴν οἰκείαν ἐπισκευάζοντας ναῦν, καὶ ὀδί-
τας καὶ ἐμπόρους καὶ τεχνίτας καὶ μισθωτοὺς τοῦτο σπουδάζοντας,
10 ὁ συντελεῖν αὐτοῖς, εἰς ὠφέλειαν νομίζουσι, καὶ οὐδεὶς τὰ ἑτέρου προτιμότερα ἢ καὶ ἰσότημα τῶν ἑαυτοῦ κρίνειν ἀνέχεται. Ἀλλὰ καὶ ὁ ναυτικὸς θαλαττεύων, πρὸς τὸν ἴδιον πλοῦν ἰθύνει τὸ σκάφος, καὶ ὁ γηπόνος τὴν κατάλληλον ταῖς ὥραις ἐπιμέλειαν τῷ οἰκείῳ γεωργίῳ προσάγει, καὶ τέχνην ὁ μετερχόμενος ἠντιναοῦν τοῦ ἰδίου γίνεται
15 κέρδους, καὶ ἕκαστος ἀπλῶς εἰκαῖον καὶ μάταιον μερμινᾶν τὰ τῶν ὁμοτέχων ἠγούμενος, φροντίδα πολλὴν ἔχει καὶ μέρμιναν, ὅπως εὖ τὰ οἰκεία διάθῃται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Καὶ πῶς τὸν ἑαυτοῖς ἐν τῇ ἀρετῇ χρησιμεύοντα ἀποδοχῆς οὗτοι
20 μᾶλλον τινες κρίνουσιν ἄξιον; Μοὶ δοκοῦσι ἐπαινεῖν πάντως, καὶ τὸν ἐμπιπραμένης αὐτῷ τῆς οἰκίας καὶ τῆς ἔνδον ὑπάρξεως φλεγομένης ἀπάσης, φίλοις ἐπὶ μνηστείαν ἢ πρεσβείαν συνελθεῖν προτρεπομένοις πειθόμενον, ὅτι τοῦ παῦσαι τοῦ οἴκου τὸν ἐμπρησιμόν, τὴν τῶν φίλων χρείαν προτιμότεραν ἠγήσατο τούτῳ σεμνύνοντες αὐτόν, ὃν
25 κρίνοντες ὀρθῶς ὡς φρενοβλαβῆ καὶ παραπλήγα διαβάλλειν ἄφειλον ἐμπρησιμοῦ δὲ χειρόν τὰ τῆς διανοίας, ἐκάστῳ διάκειται τῶν αἰσθήσεων, εἰ μὴ τις τὰς προσόδους παραιτοῖτο τροφίμους ὕλας εἰσφεροῦσιν τῷ καιομένῳ πυρὶ καὶ ταύτας ἐπισωρευούσας ὡς φρύγανκα τῇ τῆς φύσεως ἀναπτομένης φλογί· τῆς μνήμης ὡς περ φαστῆρι
30 τῇ μελέτῃ ῥυτιζοῦσιν αὐτὴν καὶ ποιούσιν λαβροτέραν τοῦ πυρτο-

εὐκαιρία μεγάληεὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεό. Ἐκεῖνος πού βρίσκεται στὸν πόλεμο καὶ ἀνέθεσε τὴν προστασία του σὲ ἄλλους, δὲν τὰ γνωρίζει αὐτὰ καὶ οὔτε ἀσχολεῖται ποτὲ νὰ τὰ μάθει. Γιατὶ ἐκτελεῖ ἔργο καλὸ καὶ ὠφέλιμο στοὺς πολλούς, ἀλλὰ ἔρχεται σὲ δεύτερη θέση ἀπὸ ἐκεῖνον πού φροντίζει τὴ δική του σωτηρία καὶ τακτοποιεῖ τὰ ἐσωτερικά του προβλήματα, ἐπειδὴ προσφέρει μόνο σωματικὴ βοήθεια σ' ἐκείνους πού ἔχουν ἀνάγκη καὶ ἀφήνει τὴ δική του ψυχὴ διαρκῶς ἀφρόντιστη.

Γνωρίζω ἐγὼ καὶ γεωργούς πού ὅλον τὸν χρόνο τους ἀσχολοῦνται μὲ τὶς δικές τους γεωργικὲς ἐργασίες, καὶ ναυτικούς οἱ ὅποιοι πάντοτε ἐπισκευάζουν τὸ δικό τους πλοῖο, καὶ ὄδοιπόρους καὶ ἐμπόρους καὶ τεχνίτες καὶ ὑπαλλήλους, οἱ ὅποιοι φροντίζουν γι' αὐτὸ πού, ὅπως νομίζουν, συμβάλλει στὴν ὠφέλειά τους, καὶ κανένας δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὶς δουλειές τοῦ ἄλλου, ἂν καί, κρίνοντας ὅτι εἶναι ἰσότιμες μὲ τὶς δικές του, τὶς ἀνέχεται. Ἀλλὰ καὶ ὁ ναυτικὸς πού ταξιδεύει στὴ θάλασσα κατευθύνει τὸ πλοῖο στὸν δικό του προορισμό, καὶ ὁ γεωργὸς προσφέρει τὴν κατάλληλη στὶς ἐποχὲς φροντίδα στὸ δικό του χωράφι, καὶ ἐκεῖνος πού ἀσκεῖ κάποια τέχνη, ὅποιαδήποτε, ἀσχολεῖται μὲ τὸ δικό του κέρδος, καὶ γενικὰ ὁ καθένας, θεωρώντας ἄσκοπο καὶ μάταιο νὰ φροντίζει γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν ἄλλων, καταβάλλει μεγάλη προσπάθεια καὶ φροντίδα μὲ σκοπὸ νὰ τακτοποιῆσει καλὰ τὰ δικά του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10ο

Καὶ πῶς λοιπὸν μερικοὶ κρίνουν ἄξιον ἀποδοχῆς ἐκεῖνον πού ἀποδεικνύεται χρήσιμος σ' αὐτούς στὴν ἀρετὴ; Ἐγὼ πάντως νομίζω ὅτι ἐπαινοῦν καὶ ἐκεῖνον πού, ἐνῶ καίεται τὸ σπῆτι του καὶ καταστρέφεται δλη του ἢ περιουσία, ἀκούει τοὺς φίλους του πού τὸν προτρέπουν νὰ ἀρραβωνιαστεῖ ἢ νὰ πάει ὡς μεσολαβητὴς, ἐπειδὴ τὴν ἀνάγκη τῶν φίλων τὴ θεώρησε προτιμότερη ἀπὸ τὸ νὰ σβήσει τὴ φωτιὰ τοῦ σπιτιοῦ του, πρῶγμα γιὰ τὸ ὅποιο τὸν ἐπαινοῦν, ἐνῶ ἔπρεπε, κρίνοντας σωστά, νὰ τὸν χαρακτηρίσουν φρενοβλαβῆ καὶ παράφρονα. Χειρότερα βέβαια ἀπὸ τὸν ἐμπρησμό εἶναι γιὰ τὸν καθένα τὰ προβλήματα τῆς διάνοιας, ἂν κάποιος δὲν ἀνακόψει τὴν πρόοδο τῶν αἰσθήσεων, ἢ ὅποια προσφέρει καύσιμες ὕλες στὴν ἀναμμένη φωτιὰ, καὶ τὶς συσσωρεύει αὐτὲς σὰν φρύγανα πού καίονται μὲ τὴ φλόγα τῆς φύσης, γιατί ἢ μνήμη, μὲ τὴ μελέτη σὰν φωστήρα, τὴν ἀναζωπυρῶνει καὶ τὴν κάνει πρὸ ὀρμητικῆ

λουμένον και δύσβεστον. Και τοῦτο ἔοικε περί τινων ὁ Θεὸς τῷ
 προφήτῃ δυσχεραίνων προσφωνεῖν, ἐν οἷς ἀγανακτῶν φησιν· «Οὐχ
 ὄραξ ἃ αὐτοὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς πόλεσιν Ἰούδα καὶ ἔξωθεν Ἱερουσα-
 λήμ; Οἱ υἱοὶ αὐτῶν συλλέγουσι ξύλα, καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν καίουσι
 5 πῦρ, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν παίουσι τοῦ ποιῆσαι χαννῶνας τῇ στρα-
 τιᾷ τοῦ οὐρανοῦ»· τὴν μὲν ὄρασιν δίκην φρυγάνων τὰς ἐρεθιστικὰς
 λέγων συνάγειν μορφάς, τὴν δὲ ἐπιθυμίαν ἐν ταύταις σφοδρὸν ἀνά-
 πτειν πῦρ καὶ τὴν μνήμην τρίβειν καὶ μαλάττειν ταῦτα διηνεκῶς·
 οὕτω γὰρ ἡ ὄψις διὰ τῶν μέσων ὁδεύσασα πρόεισιν εἰς τὴν κατ'
 10 ἐνέργειαν ἁμαρτίαν κοινοπραγία τῶν εἰρημένων τελειομένη μο-
 ρίων καὶ τὸ συνάγειν δὲ καλάμην εἰς ἄχυρα, τῆς ἐν Αἰγύπτῳ πλιν-
 θείας τῶν ῥεμβομένων, καὶ οὐ τῶν ἡσυχάζοντων ἐστί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Συνάγει γὰρ καὶ ἄκων ὁ πλήθεσι συμφυρόμενος ἀδιαφόρως, τὰς
 15 ποιητικὰς ὕλας τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὸν ἀργὸν τοῦ πάθους εἰς κύβον
 σχηματίζει πηλόν, ἄμορφον ὄντα καθ' ἑαυτόν, καὶ τρανὸν τύπον τῇ
 μελέτῃ τῶν δι' αἰσθήσεως εἰδωλογραφουμένων δεχόμενον. Τὸ μὲν
 γὰρ πάθος τὴν φυσικὴν ὁρμὴν κινεῖν οἶδε μόνον, καὶ ταύτην ἀσθενέ-
 στερον μὴ συνεργουμένην ταῖς ἔξωθεν ὕλαις, ὅταν δὲ μορφὰς λί-
 20 χνους καὶ ἀπατηλὰς προαλάβῃ ὠρισμένοις τῶν αἰσθητῶν χαρακτηρ-
 σι κατέχει τὸν λογισμὸν πεπεδημένον, οἷον θυμὸς καὶ ἐπιθυμία,
 ἡδονὴ τε καὶ λύπη, δυνάμεις εἰσὶν ἡρεμοῦσαι, καὶ εἶδος οὐκ ἔχουσαι
 πρὶν εὐπορήσουσιν ὕλης διεγειροῦσης πρὸς τὴν ἐπιβάλλουσαν ἐνέρ-
 γειαν· ἐὰν δὲ λυπήσαντος μὲν τῷ θυμῷ, τέρψαντος δὲ τῇ ἐπιθυμίᾳ,
 25 καὶ τῶν ἄλλων ἐκάστη ἡ αἰσθησις τὴν κατάλληλον εἰσενέγκῃ μορ-
 φὴν ἔργον δίδωσιν αὐταῖς καὶ μελέτην αἰδίων, ὁράσασις τύπους τῶν
 ἐρεθιζόντων καὶ τὴν ὑπόμνησιν ἐμπαθῆ ποιούντων καὶ λίαν ἀργαλέ-
 ον. Διὰ τοῦτο καλὸν ἢ ἡσυχία, ὅτι τὸ βλάπτον οὐχ ὁράται, τὸ δὲ οὐκ
 ὁραθὲν οὐ δέχεται διάνοια· τὸ δὲ μὴ γενόμενον ἐν ταύτῃ, οὐ κινεῖ τῇ
 30 φαντασίᾳ τὴν μνήμην, τὸ δὲ μὴ κινεῖν τὴν μνήμην οὐκ ἐρεθίζει τὸ

ἀπὸ αὐτὸ πού καίεται καὶ πῖο δύσκολη στήν κατάσβεση. Καὶ φαίνεται πὼς αὐτὸ λέγει ὁ Θεὸς γιὰ μερικοὺς στὸν προφήτη δυσανασχετώντας: «Δὲ βλέπεις αὐτὰ πού κάνουν στὶς πόλεις τοῦ Ἰούδα καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ; Τὰ παιδιά τους μαζεύουν ξύλα καὶ οἱ πατέρες τους ἀνάβουν φωτιά καὶ οἱ γυναῖκες τους ζυμώνουν γιὰ νὰ κατασκευάσουν προσφορὲς γιὰ τὶς στρατιῆς τῶν ἄστρον τοῦ οὐρανοῦ⁽⁸⁾ ἐννοώντας ὅτι τὰ μάτια σὰν φρύγανα συγκεντρώνουν τὶς ἐρεθιστικὲς εἰκόνες, ἐνῶ ἡ ἐπιθυμία μὲ τὶς εἰκόνες αὐτὲς ἀνάβει δυνατὴ φωτιά, καὶ ἡ μνήμη τὶς περιστρέφει καὶ τὶς μαλάσσει διαρκῶς. Γιατὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ περνώντας ἡ εἰκόνα μέσα ἐξελίσσεται σὲ ἐνεργὸ ἁμαρτία, συμπληρούμενη μὲ τὴ σύμπραξη τῶν μορίων πού ἀναφέρθηκαν. Καὶ τὸ ὅτι μαζεύουν καλαμιές ἀπὸ ἄχυρα, εἶναι δηλωτικὸ ἐκείνων πού νοσταλγοῦν τὶς πλινθοποιεῖς τῆς Αἰγύπτου, καὶ ὄχι ἐκείνων πού ἠσυχάζουν.

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 11ο

Γιατὶ αὐτὸς πού ἀναμιγνύεται ἄθελά του μὲ τὰ πλήθη, χωρὶς νὰ διαφέρει ἀπὸ αὐτά, συλλέγει τὰ ὑλικά πού κατασκευάζουν τὴν ἁμαρτία, μετασχηματίζει σὲ κύβο τὸν ἀδρανῆ πηλό, ὁ ὁποῖος ἀπὸ μόνος του δὲν ἔχει μορφή, καὶ δέχεται καθαρὴ ἀποτύπωση μὲ τὴ μελέτη τῶν εἰδώλων πού παριστάνονται μέσω τῆς αἰσθήσεως. Γιατὶ τὸ πάθος μόνο τὴν φυσικὴ ὁρμὴ γνωρίζει νὰ κινεῖ, καὶ αὐτὴν ἀδύναμα, ἂν δὲν βοηθεῖται ἀπὸ τὶς ὕλες πού εἰσάγονται ἀπέξω. “Ὅταν ὅμως δεχθεῖ λαίμαργες καὶ ἀπατηλὲς μορφὲς μὲ ὀρισμένες εἰκόνες τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, κρατᾷ τὸν λογισμό δεμένον, ὅπως, γιὰ παράδειγμα, ὁ θυμὸς, ἡ ἐπιθυμία, ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ λύπη, εἶναι δυνάμεις πού ἡρεμοῦν καὶ δὲν ἔχουν μορφή προτοῦ ἀποκτήσουν ὕλη, ἡ ὁποία τὰ διεγείρει στὸ νὰ κάνουν αὐτὸ πού ἐπιβάλλεται. “Ὅταν ὅμως ὁ θυμὸς προκαλέσει λύπη καὶ ἡ ἐπιθυμία εὐχαρίστηση, καὶ ἡ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ἄλλες αἰσθήσεις εἰσαγάγει τὴν κατάλληλη μορφή, τὶς θέτει σὲ ἐνέργεια καὶ σὲ φροντίδα συνεχῆ, μὲ τὸ νὰ βλέπουν τὶς εἰκόνες αὐτῶν πού τὶς ἐρεθίζουν καὶ κάνουν τὴν ἀνάμνηση νὰ γίνεται ἔντονη καὶ ἐνοχλητικὴ. Γι’ αὐτὸ εἶναι καλὴ ἡ ἡσυχία, διότι δὲν βλέπει αὐτὸ πού βλάπτει, καὶ αὐτὸ πού δὲν βλέπεται δὲν τὸ δέχεται ἡ διάνοια. Αὐτὸ πάλι πού δὲν πηγαίνει στὴ διάνοια δὲν θέτει σὲ κίνηση τὴ μνήμη, καὶ αὐτὸ πού δὲν κινητοποιεῖ τὴ μνήμη δὲν ἐρεθίζει

(8) Ἱερ. 7, 18.

πάθος πάθους οὐ κινουμένου, γαλήνην ἔχει θαθεΐαν καὶ εἰρήνην τὰ ἔνδον. Διὰ τοῦτο Μωϋσῆς ὁ πάνσοφος, καίτοι φροντίδα τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐπιμέλειαν ἔχων, ἔξωθεν τῆς παρεμβολῆς καὶ ἄποθεν τὰ πολλὰ τὴν ἑαυτοῦ σκηνήν ἐπήγνυτο, φεύγων ὡς οἶόν τε ἦν τὴν οὐ καθήκουσαν ὄχλησιν καὶ διδούς ἡρεμίαν τῷ λογισμῷ πρὸς τὸ σκέψασθαι καὶ γνῶναι τῶν τῆ ψυχῇ χρησίμων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄.

Διὰ τοῦτο Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ οὐκ ἔξεπορεύετο ἔξω τῆς σκηνῆς, τὰς ἀκαίρους τῆς ὄψεως ἐκτρεπόμενος ἐπηρείας. Διὰ τοῦτο Ἡλίας μὲν καὶ Ἐλισσαῖος, καταλιπόντες τὴν Ἰουδαίαν, ὤκουν τὸν Κάρμηλον. Ἰωάννης δὲ τὰ Ἱεροσόλυμα φυγὰν ἐνδιητᾶτο τῆ ἐρήμῳ Ἰορδάνου. Ἱερεμίας δὲ κατεχόμενος ἀνάγκη τῆς προφητείας καὶ τὴν μετὰ τοῦ παρανόμου πλήθους οὐ φέρων διαγωγὴν, ἔλεγεν ὄδυρόμενος «Τίς δάσοι μοι σταθμὸν ἔσχατον ἐν τῆ ἐρήμῳ, καὶ καταλείψω τὸν λαὸν τοῦτον καὶ ἀπελεύσομαι ἀπ' αὐτῶν;», θηρίοις συνοικεῖν τοῖς οὐκ ἀδικοῦσι ψυχὴν αἰρούμενος μᾶλλον, ἢ τὴν ἐκ τῶν ὁμογενῶν ἔρπουσαν ἀναμάττεσθαι βλάβην. Καὶ τὸ δὴ μείζον ἀπάντων, διὰ τοῦτο ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὁ βλάβης πάσης ἀνώτερος, τοῦ πλήθους ὑποχωρῶν, εἴ ποτε καιροῦ ἀδείας ἐπιλάβοιτο, ταῖς ἐρήμοις ἐνδιέτριξε, τὸ χρήσιμον τῆς ἡσυχίας τοῖς ὄραν δυναμένοις ἔργῳ παραδηλῶν, ὅπως δῆλον καὶ ἀναντίρρητον γένηται πάντοθεν, ὅτι τῶν τὸν ἀγελαῖον καὶ μιγάδα ἐπανηρημένων δίων, κἂν ὡσι σεμνότητι διαφέροντες, οἱ τὸν μοναστικὸν καὶ ἀναχωρημένον ἐπανηρημένοι δίων εἰσὶ προτιμότεροι, κατευνάζοντες ἡσυχία τὰ πάθη, ἅπερ τῆ διηνεκεῖ θεᾶ ἐπιτρίβουσιν ἐκεῖνοι πρὸς τὸ χαλεπώτερον, οὐκ ἔτι τῆς βλάβης αἰσθανόμενοι, ἐπειδὴ χρόνος αὐτὴν ἔθμιον αὐτοῖς κατ' ὀλίγον ἐποίησε, καθίπερ ἐκτικὸν πυρετὸν οὐκ ἀνιόντα λουπὸν καὶ τὴν δύναμιν λεληθύτως ὑπαναλίσκοντα. Οὕτω καὶ τις ἀπαλὸς πρῶτον γυμνὸς ἐπιβαίνων τῆς γῆς οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν ἀλύτως φέρει τραχύτητα· πύλωθεις δὲ οὐκ οἶδεν ὀδύνην, κἂν ἄκανθαι καὶ σκόλοπες καὶ ἦλοι

τὸ πάθος, καὶ ἔφόσον τὸ πάθος δὲν κινεῖται, τὰ ἔσωτερικὰ μας ἔχουν βαθειὰ γαλήνη καὶ εἰρήνη. Γι' αὐτὸ ὁ πάνσοφος Μωυσῆς, ἂν καὶ εἶχε ὅλη τὴ φροντίδα καὶ ἐπιμέλεια τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, ἔστηνε τὶς περισσό-
τερες φορές τὴ σκηνὴ του ἔξω καὶ μακριὰ ἀπὸ τὸν καταυλισμό, ἀποφεύ-
γοντας ἔτσι, ὅσο ἦταν δυνατόν, τὴν ἐνόχληση, καὶ ἐπέτρεπε στὸν λογι-
σμό του νὰ ἡρεμεῖ, γιὰ νὰ σκεφτεῖ καὶ νὰ γνωρίσει αὐτὰ πού ἦταν χρή-
σιμα στὴν ψυχὴ του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12ο

Γι' αὐτὸ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ δὲν ἔβγαينه ἔξω ἀπὸ τὴ σκηνὴ, γιὰ νὰ ἀποφεύγει τὶς ἐνοχλητικὲς ἐπιδράσεις τῆς ὄρασης. Γι' αὐτὸ ὁ Ἡλίας καὶ ὁ Ἐλισσαῖος, ἐγκαταλείποντας τὴν Ἰουδαία, κατοικοῦσαν στὸ ὄρος τοῦ Καρμήλου. Ἐπίσης καὶ ὁ Ἰωάννης ἔφυγε ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ κατοικοῦσε στὴν ἔρημο τοῦ Ἰορδάνη. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἱερεμίας, πού τὸν κρατοῦσε ἡ ἀνάγκη τῆς προφητείας, μὴ ὑποφέροντας τὴ συμβίωση μὲ τὸ παράνομο πλῆθος, ἔλεγε θρηνώντας: «Ποιὸς θὰ μοῦ δώσει τὸ πιὸ ἀπομακρυσμένο σημεῖο τῆς ἐρήμου, γιὰ νὰ ἐγκαταλείψω τὸν λαὸ αὐτὸν καὶ νὰ φύγω ἀπὸ αὐτούς;»⁹, προτιμώντας νὰ συγκατοικεῖ μὲ τὰ ἄγρια θηρία μάλλον, πού δὲ ζημιώνουν τὴν ψυχὴ, παρὰ νὰ ὑφίσταται τὴ ζημιὰ πού προερχόταν ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς του. Καὶ τὸ πιὸ σπουδαιότε-
ρο ἀπὸ ὅλα, γι' αὐτὸ ὁ Κύριος Ἰησοῦς, πού ἦταν ἀνώτερος ἀπὸ κάθε βλάβη, ἀναχωρώντας ἀπὸ τὸ πλῆθος, ὅποτε εἶχε εὐκαιρία, ζοῦσε στὶς ἐρήμους, ὑποδεικνύοντας ἔμπρακτα τὴ χρησιμότητα τῆς ἡσυχίας σ' αὐτούς πού μποροῦν νὰ δοῦν, γιὰ νὰ γίνει φανερὸ καὶ ἀναντίρρητο ἀπὸ παντοῦ, ὅτι ἀπὸ ἐκείνους πού προτιμοῦν τὴν ὁμαδικὴ καὶ μικτὴ ζωὴ, καὶ ἂν ἀκόμα ξεχωρίζουν γιὰ τὴ σοβαρότητά τους, ἐκεῖνοι πού ἔχουν ἐπιλέξει τὸν μοναχικὸ καὶ ἀναχωρητικὸ βίον εἶναι προτιμότεροι, ἐπειδὴ κατευνάζουν μὲ τὴν ἡσυχία τὰ πάθη, αὐτὰ πού μὲ τὴν διαρκῆ θέα ἐρεθί-
ζουν περισσότερο ἐκεῖνοι, χωρὶς νὰ αἰσθάνονται πιά τὴ ζημιὰ, ἐπειδὴ ὁ χρόνος τὴν ἔκανε σ' αὐτούς σιγά-σιγά συνήθεια, σὰν συνηθισμένο πυρετὸ πού δὲν τοὺς ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ ἐξαντλεῖ κρυφὰ τὴ δύναμή τους. Ἔτσι καὶ κάποιος μὲ τρυφερὸ σῶμα πού περπατᾷ γυμνὸς στὸ ἔδαφος, δὲν ἀνέχεται οὔτε τὴν παραμικρὴ σκληρότητα, ὅταν ὅμως σκληρυνθεῖ, δὲν καταλαβαίνει πόνο, καὶ ὅταν ἀκόμα τὸν τρυποῦν ἀγκάθια καὶ πάσ-

9. Ἱερ. 9, 2.

ἐμπαρῶσιν ὀξεῖς, οὐδενὸς ἕως τῆς ζώσης φθάνοντος σαρκός, ὅτι τῆς νεκρᾶς οὐκ ἔλαττον ἢ σκληρυνθεῖσα τὴν αἴσθησιν ἀπέθετο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄.

Τί οὖν οὐκ ἀδικεῖσθαι νομίζουσι τοὺς τῇ πολλῇ τοῦ ἀδικεῖσθαι
 5 συνηθείᾳ οὐκέτι τῆς τῶν ἀδικούντων βλάβης αισθανομένους; Που
 γὰρ καιρὸν ἔχει ἡ διάνοια τῆς ὄψεως διόλου περισπώσης αὐτὴν πε-
 ρὶ τὰ ὀρώμενα, γινῶναι τὸ λυποῦν, ἀδείας χρήζουσα πολλῆς πρὸς τὸ
 λογίσασθαι τοῦτο; Ἄρτι ταύτας δέχεται τὰς μορφάς, καὶ μετ' ὀλίγον
 ἄλλας, καὶ αὐθις ἑτέρας καὶ ἐξῆς τὰς παρατυχοῦς, καὶ πάσαις ἡ
 10 ταῖς πλείοσι τερτομένη ποίας τὴν τέρψιν βλάβην ἠγγήσεται, καὶ σχο-
 λάσει ταύτης ἀποστρίψασθαι τὸν μολυσμὸν, οὐδ' ὅτι μεμόλυται ἰδεῖν
 δυναμένη ποτέ; Ἡ οὐχὶ καὶ τῆς λύπης ὁ λυπούμενος, καὶ ὁ νοσῶν
 τῆς ἀνίας καὶ τῆς ὀδύνης ὁ σπώμενος ἐν ταῖς συντυχίαις δι' ἡμέρας
 ἐπιλανθάνεται; μονωθεὶς δὲ νύκτωρ ἕκαστος ἐν αἰσθήσει τοῦ οἰκείου
 15 γίνεται πάθους, τῆς ἡσυχίας σχολὴν παρεχούσης αὐτοῖς κινεῖσθαι,
 καὶ τὸ τότε μὴ ὀχλοῦν παρασκευαζούσης ὀχλεῖν. Καὶ ὡς τῷ ἀδη-
 φάγῳ διόλου ἐσθίοντι οὐκ ἔχει κόρον ἢ ὄρεξις αἰεὶ κινεῖσθαι πρὸς
 ἐφῆσιν διακορῆς οὐσα καὶ πλήσιμος, οὕτως ἀργά πως τὰ πάθη εἶναι
 δοκεῖ τῇ τῶν αἰσθήσεων πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἀσχολία, τῆς οἰκειᾶς ὀρ-
 20 μῆς καλυπόμενα. Ἐχέτω δὲ τῆς ἐξωθεν ὀχλήσεως ἀδειαν, καὶ ὡς πει-
 ναν ἐνδεία μετὰ κόρον ποιεῖ, οὕτω τὰ πάθη ἀνεθεισῶν τῶν αἰσθήσε-
 ων ἐπανίστανται τῷ ἡρεμήσαντι λίαν ἀχμάζοντα, καὶ πολὺν αὐτῷ
 κινεῖντα τῶν ἐν ἔθει γενομένων τὸν θόρυβον, ἐκείνας εἰς μάχην αὐ-
 τῷ τὰς μορφάς ἐφοπλίζοντα, τῇ θεᾷ παρατρέχειν ἐνόμιζεν ἀβλαβῶς
 25 οὐκ ἔχων καιρὸν ὑπομνησθῆναι τῆς βλάβης αὐτῶν καὶ τότε ταύτης
 αισθανόμενος ὅτε σχολὴν ἄγει γινῶναι, καὶ ἰδεῖν τὴν δυναστείαν αὐ-
 τῆς αἰχμαλωτιζόμενος πρὸς ἐνθυμήσεις ἀτόπους, καὶ λογίζεσθαι
 διαζόμενος λογισμοῖς αἰσχίνης πεπληρωμένους καὶ τότε πλάνην
 ὁμολογῶν ἀναφανδόν, τὴν παρελθοῦσαν ζωὴν, καὶ μακαρίζων

σαλοι καὶ καρφιά σουβλερά, χωρὶς κανένα νὰ φτάνει στὴ ζωντανὴ σάρκα του, διότι ἔχει σκληρυνθεῖ σὰν νὰ εἶναι νεκρὴ καὶ ἔπαυσε νὰ αἰσθάνεται πιά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13ο

Γιατί λοιπὸν νομίζουν ὅτι δὲν βλάπτονται αὐτοὶ ποὺ μὲ τὴ μεγάλη συνήθεια τῆς βλάβης δὲν αἰσθάνονται τὴ βλάβη αὐτῶν ποὺ τοὺς ζημιώνουν; Ποῦ ἄλλωστε ἡ διάνοια ἔχει εὐκαιρία, ὅταν ἡ ὄραση δὲν στρέφει καθόλου τὴν προσοχὴ τῆς σ' αὐτὰ ποὺ βλέπονται, γιὰ νὰ γνωρίσει αὐτὸ ποὺ τῆς προκαλεῖ λύπη, καὶ χρειάζεται πολλὴ ἐλευθερία γιὰ νὰ τὸ σκεφτεῖ αὐτό; "Ὅταν τώρα δέχεται αὐτὲς τὶς μορφές καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο ἄλλες, καὶ πάλι ἄλλες, καὶ στὴ συνέχεια ὅσες συμπέσουν κατὰ τύχη, καὶ εὐχαριστεῖται μὲ ὅλες ἢ μὲ τὶς περισσότερες, ποιᾶς μορφῆς τὴν εὐχαρίστηση νὰ θεωρήσει βλαβερὴ γιὰ νὰ φροντίσει γιὰ τὴν ἐξάλειψη τῆς μόλυνσής της, ἀφοῦ δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ δεῖ οὔτε ὅτι ἔχει μολυνθεῖ; "Ἡ μήπως καὶ αὐτὸς ποὺ θλίβεται ἀπὸ τὴ λύπη, καὶ ὁ ἀσθενὴς ποὺ λειώνει ἀπὸ τὴ στενοχώρια καὶ τὸν πόνο, περισπώμενος ἀπὸ τὶς συγκυρίες τῆς ἡμέρας, δὲν τὰ λησμονεῖ; ὅταν ὅμως κατὰ τὴ νύχτα ὁ καθένας ἀπομονώνεται, αἰσθάνεται τὸ πάθος του, ἐπειδὴ ἡ ἡσυχία δίνει τὴν εὐκαιρία στὰ πάθη νὰ κινηθοῦν, καὶ αὐτὸ ποὺ τὴν ἡμέρα δὲν ἐνοχλοῦσε, ἡ ἡσυχία τὸ κάνει νὰ ἐνοχλεῖ. Καὶ ὅπως στὸν λαίμαργο, ὅταν τρώει συνέχεια, ἡ ὄρεξή του δὲν χορταίνει καὶ διαρκῶς κινεῖται πρὸς αὐτὸ ποὺ ἐπιθυμεῖ, ἐνῶ εἶναι χορτάτη καὶ κορεσμένη, ἔτσι καὶ τὰ πάθη φαίνονται πὼς εἶναι κάπως ἀδρανῆ, ὡς πρὸς τὴν ἀσχολία τῶν αἰσθήσεων μὲ τὰ αἰσθητὰ πράγματα, ὅταν ἐμποδίζονται ὡς πρὸς τὴν ὄρμή τους. "Ὅταν ὅμως ἔχουν τὴν ἐλευθερία νὰ ἐνοχλήσουν ἀπέξω, ὅπως ἡ στέρηση μετὰ ἀπὸ κορεσμὸ προκαλεῖ πείνα, ἔτσι καὶ τὰ πάθη, ὅταν ἀφήνονται ἐλεύθερες οἱ αἰσθήσεις, ἐξεγείρονται σ' αὐτὸν ποὺ ἡρεμοῦσε ὑπερβολικά, καὶ προκαλοῦν μέσα του μεγάλη ταραχὴ σ' αὐτὰ ποὺ ἔχει συνηθίσει, ἐξοπλίζοντας στὴ μάχη μὲ αὐτὸν τὶς μορφές ἐκεῖνες, τῶν ὁποίων τὴ θεὰ νόμιζε ὅτι τὴν προσπερνᾶ χωρὶς νὰ βλάπτεται, ἐπειδὴ δὲν εἶχε καιρὸ νὰ σκεφτεῖ τὴ βλάβη τους, καὶ τὴν αἰσθάνεται τότε μόνο, ὅταν ἔχει εὐκαιρία νὰ γνωρίσει καὶ νὰ δεῖ τὴ δύναμή της αἰχμαλωτιζόμενος σὲ παράνομες ἀναπολήσεις καὶ διαζόμενος νὰ κάνει λογιισμοὺς γεμάτους ντροπῆ.

τούς μὴ γνόντας τῇ ὄψει, ὥσπερ ἔγνω αὐτός, καὶ οἰκτιζόμενος εἰκότως ἑαυτόν, ὅτι καθ' ἑαυτοῦ τοῖς ἐχθροῖς αὐτός δέδωκεν ὄπλα, καὶ πολεμεῖται δικαίως, ἀνοία πολλῇ παρασχὼν ἰσχὺν τοῖς πολεμίοις.

5

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Τότε γὰρ τὰ διὰ τῆς ὀράσεως, τὰ διὰ τῆς ἀκοῆς, τὰ διὰ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων ἐμπεσόντα σπερματικῶς, ἀκανθῶν δίκην ὑποβλαστάνειν ἄρχεται, καὶ κατὰ μικρὸν ἀδρυνόμενα κεντεῖ ἐπιπόνως τοῖς νύγμασι, μᾶλλον δὲ τῆς μυθευομένης παρὰ τοῖς ῥαψωδοῖς ὕδρας ἐν
 10 Ἰσῶ ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὑπανίσχει κεφαλὰς, μυρίοις δῆγμασι ὀδυνῶντα τὸν ἄθλιον. Καὶ γὰρ ἡ ὄψις ἡ ὄραθεισα φαιδρὰ παρίσταται, καὶ κόσμος πολυτελής, καὶ γέλως κεχυμένος, καὶ σχῆμα πεπλασμένον, καὶ βλακεία, καὶ θρύψις ἐπιτετηδευμένοι πρὸς ἄλωσιν, καὶ νεῦμα πλαζόμενον, καὶ βλέμμα κακότηδες, καὶ κίνημα σεσοδημένον, καὶ φωνῆς
 15 ἐμμέλεια, καὶ φθέγμα θηλύτερον, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ἦθος ἄπλαστον, καὶ σεμνότης ἀπλῶς καὶ ἀφέλεια καὶ ῥῆμα ἐλεεινόν, καὶ οἰμωγὴ συμπαθῆς καὶ δάκρυον ὀδυνωμένης ψυχῆς, τελευταῖον κινουῖσιν ἀγῶνα πολύν, καὶ αὐτῆς ἴσως τῆς οἰκτειρηθείσης καὶ ἀπολαυσάσης κηδεμονίας ἡ μνήμη προξενεῖ κίνδυνον, ἰκέτιδος ἐν ἀ-
 20 νάγκῃ γενομένης, καὶ πολεμούσης ὕστερον, οἶκτον κινήσασθαι ἐν τῇ χρεῖα καὶ ἔλεον, καὶ ποιούσης οἴστρους ἐρωτικούς. Τί οὖν βέλτιον, ἑαυτόν ἐλεεῖν καὶ περιίστασθαι τὰ σκάνδαλα, ἢ τὸ δῆθεν ἄλλους ἐλεεῖν, βρόχοις δυσεκλύτοις ἐμπλέκεσθαι τῷ βοηθεῖν ἐθέλειν ἑτέροις. Καλὸν τῷ κρημνιζομένῳ χεῖρα δίδόναι, εἰ ἔστι μὴ συναπολέσθαι
 25 αὐτῷ κινδυνεύοντι. Εἰ δὲ τῷ δοκεῖν συμπάσχειν, τὸ πάσχειν ἀκοιθεῖ τὸ οἰκτεῖον συμφέρον σπουδαστέον, ὅτι μὴ οὕτως ἄλλος ἄλλῳ πλησίον ὡς ἕκαστος ἑαυτῷ.

Καὶ τότε, ὁμολογώντας φανερὰ ὡς πλάνη του τὴν προηγούμενη ζωὴ του καὶ μακαρίζοντας ἐκείνους πού δὲ γνώρισαν μὲ τὰ μάτια τους αὐτὰ πού γνώρισε ὁ ἴδιος, νοιώθε εὐλόγα λύπη γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ἔδωσε ὄπλα στοὺς ἐχθροὺς ἐναντίον του, καὶ πολεμεῖται δίκαια, ἐπειδὴ ἔδωσε μεγάλη ἐλευθερία στοὺς ἐχθροὺς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14ο

Τότε λοιπόν, ὅλα ὅσα εἶχαν ἐπιτεθεῖ μέσα του σποραδικὰ μὲ τὴν ὄραση, τὰ αὐτιά, καὶ τὶς ἄλλες αἰσθήσεις, σὰν ἀγκάθια ἀρχίζουν νὰ βλαστάνουν κρυφά, καὶ μεγαλώνοντας σιγὰ-σιγὰ, κεντρίζουν ἀκατάπαυστα, μὲ τοὺς ἐρεθισμοὺς τῶν αἰσθήσεων, ἢ μᾶλλον τοῦ φιδιοῦ μὲ τὰ πολλὰ κεφάλια, πού ὅμως ἀναφέρεται στοὺς μύθους ἀπὸ τοὺς ραψωδοὺς, ὑψώνει τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο τὰ κεφάλια του, καὶ μὲ μύρια δαγκώματα κάνουν τὸν ἄθλιο νὰ βασανίζεται. Γιατὶ καὶ τὸ θέαμα πού εἶδε παρουσιάζεται εὐθυμο, καὶ ὁ διάκοσμος πολυτελής, καὶ τὸ γέλιο διάχυτο, καὶ ἡ ὄλη ἐμφάνιση πλαστή, καὶ ἡ μαλθακότητα καὶ ὁ καλλωπισμὸς ἐξεζητημένα γιὰ κατάκτηση, καὶ τὰ νεύματα περιπλανώμενα, καὶ τὰ βλέμματα αἰσχρά, καὶ οἱ κινήσεις προκλητικές, καὶ οἱ φωνὲς μελωδικές, καὶ τὰ λόγια θηλυπρεπῆ, καὶ ὄχι μόνο αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἦθος ἀπροσποίητο, καὶ γενικὰ σεμνότητα καὶ ἀφέλεια καὶ λόγια ἀξιολύπητα, καὶ θρηνώδεις κραυγὲς συμπαθεῖς, καὶ δάκρυα πονεμένων ψυχῶν, στὸ τέλος προκαλοῦν μεγάλο ἀγῶνα, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάμνηση ἀκόμα καὶ αὐτῆς πού βρῆκε συμπόνια καὶ δέχτηκε προστασία ἴσως νὰ προκαλεῖ κίνδυνο, διότι, ἀφοῦ στὴν ἀνάγκη ἔγινε ζητιάνα, ἔπειτα γίνεται πολέμος ὅταν εἶχε ἀνάγκη προκάλεσε συμπάθεια καὶ ἐλεημοσύνη, τώρα προκαλεῖ πόθους ἐρωτικούς. Τί εἶναι λοιπόν καλύτερο, νὰ ἐλεεῖ κανεὶς τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ ἀποφεύγει τὰ σκάνδαλα, ἢ μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι δῆθεν ἐλεεῖ ἄλλους, νὰ ἐμπλέκεται μέσα σὲ θηλιές πού δύσκολα λύνονται, μὲ τὸ νὰ θέλει νὰ βοηθήσει ἄλλους; Εἶναι καλὸ τὸ νὰ δώσει κανεὶς τὸ χέρι του σὲ κάποιον πού πέφτει σὲ γκρεμὸ, ἂν μπορεῖ νὰ μὴ γκρεμιστεῖ καὶ αὐτὸς μαζί μ' ἐκεῖνον πού κινδυνεύει. Ἄν ὅμως, μὲ τὸ νὰ νομίζει κανεὶς ὅτι συμπάσχει, ἀκολουθεῖ καὶ τὸ δικό του πάθημα, τότε πρέπει νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ δικό του συμφέρον, γιατί κανένας ἄλλος δὲν εἶναι τόσο πολὺ πλησίον του, ὅπως εἶναι ὁ καθένας στὸν ἑαυτό του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

Διὰ τοῦτο, τῷ κεραινεῖῳ πυρὶ τῆς Πενταπόλεως φλεγομένης, ὁ ἄγγελος ἔλεγε τῷ δικαίῳ καὶ φιλοξενίας ἐπιμελουμένῳ Λῶτ «Σώζων σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν, εἰς τὸ ὄρος σώζου, μήποτε συμπαραλη-
 5 φθῆς, πρὸ τῶν ἀπολλυμένων τῆς ἑαυτοῦ φρόντιζε σωτηρίας». Τὸ γὰρ, «Μὴ περιβλέψῃ εἰς τὰ ὀπίσω», μηδένα λόγον τῶν ἀπολλυμένων ἐδίδασκεν ἔχειν, ἐπεὶ μὴ πάντως ὅσιον ἦν συναπολέσθαι θελήσαι τοῖς ἀπολλυμένοις, μηδὲ ἐν ἴσῳ θέσθαι θελήσαι τῶν ἄλλων καὶ τὴν ἑαυτοῦ κηδεμονίαν, ἐν οἷς τὸ συμπαθές, οὐδὲν ὠφελοῦν τοὺς τιμω-
 10 ρουμένους, ἀδικεῖ τοὺς συμπάσχοντας τὰ μέγιστα, εἰς αὐτὴν βλάπτον τὴν πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμοῦ ποθουμένην σωτηρίαν τὸ μὲν γὰρ φιλόανθρωπον καὶ Θεῷ φίλον, καὶ πρότερον ἡμῖν καὶ δεῖ τὰ χρηστά, καὶ συμβουλεύειν καὶ σπουδάζειν καὶ ἐπεύχεσθαι ἕκαστον ἐκάστῳ ἐπαινετὸν γὰρ ὄντως ἢ τοιαύτη διάθεσις ἔλαττον δὲ τῶν ἄλλων ἐν
 15 τοῖς ἀναγκαίοις σπουδάζειν ἑαυτῷ, οὐ μόνον οὐκ ἀπόδεκτον, ἀλλὰ καὶ πλείστης καταγνώσεως ἄξιον. Πῶς οὖν ὁ πολλὴν ἐπιμέλειαν ποιούμενος τῆς ἑαυτοῦ καταστάσεως καὶ τὸ ἦθος ἐν ἡσυχίᾳ παιδαγωγῶν πρὸς τὸ εὐτακτόν, καὶ ἐπ' ἀδείας τὰ πολλὰ προσομιλῶν τῷ Θεῷ, τοῦ μηδέποτε καιρὸν ἔχοντος τοῖς ἰδίῳ ἐπισημήνασθαι λογιμοῖς ἢ
 20 τοῖς ἐμφαλεύουσι, καὶ διὰ τὴν ἐξωθεν ἀσχολίαν οὐ γινωσκομένοις πάθεσιν, οὐκ ἔστι μᾶλλον, ὡς νηφαλιώτερον διάγων, πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ εὐαρέστησιν ἐπιτηδειότερος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣ΄.

Ἡ καὶ τὴν Μαρίαν οὐκ ἐροῦμεν τῆς Μάρθας ἀμείνονα, ἦν προ-
 25 τικῶν διὰ τὸ ἀπερίσπαστον τῆς περὶ τὴν σωματικὴν λειτουργίαν περιοπισμένης καὶ φροντισούσης διακονίας σαρκὸς ἐχούσης ἀνάπαισιν, φησὶν ὁ Κύριος, οὐκ αὐτῇ, ἀλλὰ τῇ νομιζούσῃ μέγα τι ποιεῖν, καὶ διὰ τοῦτο κηρζούσῃ παραινέσεως διορθούμενος τὴν ἐσφαλμένην ὑπόνοιαν λέγων, «Μάρθα, Μάρθα μερμηγῆς καὶ τυρβάξῃ περὶ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15ο

Γι' αὐτὸ ὅταν ἡ Πεντάπολη καιόταν μὲ τὴ φωτιά τοῦ κεραυνοῦ, ὁ ἄγγελος ἔλεγε στὸν δίκαιο καὶ φιλόξενο Λώτ· «Φύγε καὶ σώσε τὴ ζωὴ σου. Κατάφυγε στὸ βουνό, γιὰ νὰ μὴ συμπεριληφθεῖς καὶ σύ. Πρὶν ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ χάνονται, φρόντισε τὴ δική σου σωτηρία»¹⁰. Γιατὶ τὸ· «Νὰ μὴ γυρίσεις νὰ δεῖς πίσω», δίδασκε ὅτι δὲν εἶχε κανένα λόγο νὰ ἐνδιαφερθεῖ γιὰ ἐκείνους ποὺ χάνονταν, γιατί ὁπωσδήποτε δὲν ἦταν σωστὸ νὰ θελήσει νὰ χαθεῖ κι' αὐτὸς μαζί μὲ ἐκείνους ποὺ χάνονταν, οὔτε νὰ θελήσει νὰ βάλει σὲ ἴση μοῖρα τὴν προστασία τῶν ἄλλων καὶ τὴ δική του, διότι στίς περιπτώσεις αὐτές, ἐνῶ ἡ συμπάθεια δὲν ὠφελεῖ καθόλου αὐτοὺς ποὺ τιμωροῦνται, βλάπτει πάρα πολὺ αὐτοὺς ποὺ συμπάσχουν, βλάπτοντας αὐτὴ τὴν ἴδια τὴ σωτηρία, ἢ ὅποια ποθεῖται ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Γιατὶ ἡ φιλανθρωπία βέβαια καὶ στὸν Θεὸ εἶναι ἀγαπητὴ, καὶ σὲ μᾶς ἀποτελεῖ καθῆκον, καὶ πρέπει ὁ καθένας αὐτὰ ποὺ εἶναι χρήσιμα νὰ τὰ συμβουλεύει καὶ νὰ τὰ ἐπιδιώκει καὶ νὰ τὰ εὔχεται στὸν καθένα, γιατί αὐτὴ ἡ διάθεση εἶναι ἐπαινετὴ. Ὅμως τὸ νὰ φροντίζουμε τὸν ἑαυτὸ μας ὡς πρὸς τὰ ἀναγκαῖα λιγώτερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὄχι μόνο εἶναι ἀπαράδεκτο, ἀλλὰ καὶ ἄξιο κάθε κατηγορίας. Πῶς δηλαδή αὐτὸς ποὺ φροντίζει πολὺ τὴ δική του κατάσταση, καὶ στὴν ἡσυχία διαπαιδαγωγεῖ τὸ ἦθος του στὴν εὐταξία, καὶ συνομιλεῖ ἐλεύθερα πολλὰ ὥρες μὲ τὸν Θεό, γιὰ νὰ μὴ ἔχει εὐκαιρία νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τοὺς δικούς του λογισμοὺς ἢ τὰ πάθη ποὺ φωλιάζουν μέσα του, καὶ ποὺ λόγῳ τῆς ἐξωτερικῆς του ἀσχολίας δὲν τὰ γνωρίζει, αὐτὸς, ζώντας πρὸ νηφάλια, δὲν εἶναι περισσότερο ἄξιος στὴν εὐαρέστηση τοῦ Θεοῦ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16ο

Ἡ μήπως καὶ τὴ Μαρία δὲ θὰ τὴ χαρακτηρίσουμε ἀνώτερη ἀπὸ τὴ Μάρθα, τὴν ὅποια προτιμώντας τὴν ὁ Κύριος, ἐπειδὴ ἔμεινε ἀπερίσπαστη, ἀπὸ τὴ Μάρθα ποὺ ἦταν ἀπασχολημένη μὲ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν καὶ τὴ διακονία τῆς σάρκας ποὺ εἶχε ἀνάπαυση, ὁ Κύριος εἶπε, ὄχι στὴ Μαρία, ἀλλὰ στὴ Μάρθα, ποὺ νόμιζε ὅτι κάνει κάτα τὸ πολὺ σπουδαῖο, καὶ γι' αὐτὸ εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ συμβουλές, διορθώνοντας τὴν ἐσφαλμένη γνώμη τῆς εἶπε· «Μάρθα, Μάρθα μεριμνᾷς

10. Γεν. 19, 17.

πολλά, ἐνὸς δέ ἐστι χρεία· Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἣτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς»; Καίτοι ὁ θόρυβος αὐτῆς εἶχε σπουδὴν τῆς θεραπείας αὐτοῦ, ἀλλ' οὐκ ἐπηνέθη τῆς προθυμίας ἐκείνης ἐμέμφθη δέ, ὅτι, καταλιποῦσα τὸ προσεδρεύειν, καθάπερ ἡ
 5 Μαρία τῷ λόγῳ καὶ τῇ τῆς ψυχῆς ὠφελείᾳ, μεριμνᾷ πῶς μηδὲν μὲν τῆς χρείας λείψῃ πρὸς τὸ τῆς ἐστιάσεως φιλότιμον, λαμπρὰ δὲ τῆς συνήθους καὶ πολυτελοῦς παρατεθῆ τῆς φιλοξενίας ἢ τράπεζα· τὸ γὰρ διπλασιάσαι τὴν τοῦ ὀνόματος κλήσιν μέλλοντα τὴν σπουδὴν διαβάλλειν ὡς οὐ καθήκουσαν καὶ εἰπεῖν, «Μάρθα, Μάρθα», σχε-
 10 τλιάζοντος ἦν τάχα καὶ τὴν κεφαλὴν ἐπισείοντος τῷ πεπλανημένῳ ὡς ἀναγκαίῳ, θορύβῳ χρησιμώτερον εἰδὼς εἰς κατόρθωσιν εὐσεβείας τοῦ σπουδαζομένου τὸ ἀμελοῦμενον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Οὕτω καὶ Λευῖται παντὸς τοῦ λαοῦ προεκρίθησαν, ἐλεύθεροι
 15 πάσης ὄντες διωτικῆς ἀσχολίας, καὶ καθαρῶ τῷ λογισμῷ τὸ Θεῖον διὰ τὸ ἀπερίσπαστον θεραπεύοντες, καὶ οἱ τὴν μεγάλην εὐχὴν κατὰ νόμον εὐξάμενοι, ὥστε ἀφαγνίσαι προσοχῇ καὶ καθαρότητι ἑαυτοῦς τῷ Θεῷ τὰς ἐξωθεν ὀκλήσεις παραιτησάμενοι, περιβάλλον ἐντὸς τοῦ τότε ἁγίου ναοῦ τὰ τῆς σπουδαζομένης ἀγνεΐας ἠσκούντο τὴν ἡσυ-
 20 χίαν, πεπεισμένοι ποιεῖν αὐτοῖς τὴν ἀγνεΐαν ἀκάματον. Καὶ μάρτυρες τῆς ἐξω βλάβης Ἄβελ ὁ τοῦ πρωτοπλάστου υἱὸς καὶ Δίνα ἡ τοῦ πατριάρχου θυγάτηρ Ἰακώβ, ὁ μὲν εἰς τὸ πεδῖον δολοφονηθεὶς παρὰ τοῦ Κάιν, ἡ δὲ φθαρεῖσα παρὰ τοῦ Ἐμῶρ ἀκαίρως ἐπὶ θεωρίαν ἐξελθοῦσα τῶν ἐγχωρίων γυναικῶν, οὐκ ἂν τοῦτο παθόντες
 25 ἦσαν εἰ κατέμενον ἡρεμοῦντες οἴκοι τὴν πᾶσιν ἀκίνδυνον καὶ τελεί- οῖς ἀτελέει δὲ μάλιστα ἡσυχίαν ἐλόμενοι, ὅτι τοῖς μὲν φυλάττει τὴν ἠσκημένην ἐξιν ἀσάλευτον, τοῖς δὲ τῇ ἀσκήσει ταύτῃ προσάγει προ- κίπτοντας.

καὶ ἀνησυχεῖς γιὰ πολλὰ πράγματα, ἀλλὰ ἓνα μόνο πράγμα εἶναι ἀναγκαῖο. Ἀντίθετα ἡ Μαρία διάλεξε τὴν καλὴ μερίδα, ἡ ὁποία δὲν θὰ τῆς ἀφαιρεθεῖ»¹¹; Ἄν καὶ δέβαια ἡ ἀνησυχία τῆς εἶχε σὰν σκοπὸ τὴν ἐξυπηρέτηση ἐκείνου, ὡστόσο δὲν ἐπαινέθηκε γιὰ τὴν προθυμία τῆς ἐκείνη, ἀλλὰ τῆς ἔγινε παρατήρηση, ἐπειδὴ, ἀντὶ νὰ κάθεται κοντὰ του, ὅπως ἡ Μαρία, ἀκούοντας τὰ λόγια του, καὶ νὰ φροντίζει γιὰ τὴν ὠφέλεια τῆς ψυχῆς τῆς, αὐτὴ φρόντιζε νὰ μὴ λείψει τίποτε ἀπὸ τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὸ τιμητικὸ γεῦμα, καὶ νὰ παρατεθεῖ ὠραιότερο ἀπὸ τὰ συνηθισμένα καὶ πλούσιο τὸ τραπέζι τῆς φιλοξενίας. Γιατὶ μὲ τὴ διπλῆ ἐπίκληση τοῦ ὀνόματός τῆς, μὲ σκοπὸ νὰ κατηγορήσει τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον τῆς ὡς μὴ ἀπαραίτητο, καὶ μὲ τὸ νὰ πεῖ, «Μάρθα, Μάρθα», ἦταν σὰν ἔδειχνε κατὰ κάποιον τρόπο τὴν ἀγανάκτησή του καὶ νὰ κουνουῖσε τὸ κεφάλι του, θεωρώντας ὅτι ἀπὸ τὴν πλανεμένη ἀνησυχία τῆς, ὅτι τάχα εἶναι ἀναγκαῖα, πιδὸ χρήσιμο γιὰ τὴν κατόρθωση τῆς εὐσέβειας ἀπὸ αὐτὸ πού ἔκανε ἦταν ἐκεῖνο πού παραμέλησε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17ο

Ἔτσι καὶ Λευῖτες ὄλου τοῦ λαοῦ ἐκλέχτηκαν ἐκεῖνοι πού ἦταν ἐλεύθεροι ἀπὸ κάθε βιωτικὴ ἀσχολία, καὶ μὲ καθαρὸ τὸν λογισμό ὑπηρετοῦσαν τὸν Θεό, ἐπειδὴ ἦταν ἀπερίσπαστοι, καὶ ἐκεῖνοι πού εἶχαν κάνει τὸ μεγάλο τάμα σύμφωνα μὲ τὸν νόμο, νὰ ἐξαγνίσουν μὲ τὴν προσοχή καὶ καθαρότητα τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ, ἀπαρνούμενοι τὶς ἐξωτερικὲς ἐνοχλήσεις, καὶ ἀσκώντας μέσα στὶς αὐλὲς τοῦ τότε ναοῦ τὴν ἡσυχία τῆς ἀγνείας πού ἐπιδίωκαν, πεπεισμένοι νὰ ἀσκοῦν τὴν ἀγνεία τους ἀσταμάτητα. Καὶ μάρτυρας τῆς βλάβης πού προκαλεῖται ἔξω εἶναι ὁ Ἄβελ, ὁ γιὸς τοῦ πρωτόπλαστου, καὶ ἡ Δίνα, ἡ θυγατέρα τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους, ὁ Ἄβελ δολοφονήθηκε ἀπὸ τὸν Κάϊν, ἐνῶ ἡ Δίνα διάστηκε ἀπὸ τὸν Ἐμῶρ, ὅταν βγῆκε νὰ δεῖ τὶς ντόπιες γυναῖκες, καὶ οἱ ὁποῖοι δὲ θὰ πάθαιναν αὐτὸ πού ἔπαθαν, ἀνέμεναν διαρκῶς ἡρεμώντας μέσα στὸ σπίτι, προτιμώντας τὴν ἡσυχία πού εἶναι γιὰ ὄλους ἀκίνδυνη, ἀκόμα καὶ στοὺς τέλειους, ἀλλὰ περισσότερο στοὺς ἀτελεῖς, ἐπειδὴ στοὺς τέλειους διαφυλάσσει ἀσάλευτη τὴν ἔξη πού ἀπέκτησαν, ἐνῶ τοὺς ἀτελεῖς τοὺς κάνει νὰ προοδεύουν στὴν ἀσκησιὴ αὐτῆ.

11. Λουκᾶ 10, 41.

Καὶ ὁ Ἰερεμίας δὲ παρεγγυῶν μὴ ἐμπορεύεσθαι εἰς ἀγρὸν ὅτι
 ῥομφαία τῶν ἐχθρῶν παροικεῖ κυκλόθεν καὶ ὁ Πέτρος βοῶν, «Ὁ
 ἐχθρὸς ἡμῶν διάβολος περιέρχεται καὶ ἐμπεριπατεῖ», τὴν σύμπασαν
 τὴν ἔξω βλάβην μαρτύρονται· ὁ δὲ τὸν ὀλοθρευτὴν ἀποκρύπτεσθαι
 5 παραινῶν καὶ ὁ λέγων, «Ἀπόκλεισον τὴν θύραν σου, ἀποκρύβηθι
 μικρὸν ὅσον ἕως ἂν παρέλθῃ ἡ ὀργὴ Κυρίου», καὶ ὁ οἰκῶν οἰκίαν
 Ἰακώβ, καὶ ὁ προστάσων τὸν υἱὸν τοῦ φονευτοῦ παραγινόμενον
 ἀποθλίβειν εἰς τὴν θύραν, τὴν ἔνδον κηρύττουσιν ἀσφάλειαν, δει-
 κνύντες διαρρήδην, ὅτι τοῖς μὲν εὐεπηρέαστος ὁμολογουμένως, τοῖς
 10 δὲ ἀναμφιδόλως ἀκίνδυνός ἐστιν ἡ διαγωγή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ΄.

Καὶ οὕτω καὶ οὐκ ἄλλως ἔχειν φιλεῖ ἡ ἀλήθεια· οἱ μὲν γὰρ τὸν
 ἀνακεχωρημένον διοῦντες βίον καὶ μονομαχοῦσι καὶ ἀνόπλῳ συμ-
 πλέκονται τῷ πολεμίῳ· ὅπλα γὰρ παθῶν ἐστί τὰ πράγματα, οἱ δὲ
 15 πλήθεσιν ἐν πόλει συναναμιγνύμενοι, καὶ πολλοὺς ἔχουσι πολλαχό-
 θεν τοὺς ἐπιτιθεμένους διόλου, καὶ πάντας πεφραγμένους παντευχία
 πολεμικῆ, καὶ καιρίας, ὅταν τραῶσαι δυνηθῶσιν, ἐπιφέροντας τὰς
 πληγὰς. Καὶ ἐστὶν ἀνόητον κομιδῆ περιδεῆ καὶ ἐναγώνιον κατα-
 σκευάζειν ἑαυτῷ τὴν ζωὴν, ἐξουσίας παρουσίας, ἀδεῆ ταύτην ἔχειν
 20 καὶ ἄφοβον καὶ ποιεῖν τὴν ἐνδεχομένην ἀσφάλειαν τὴν ἀναγκαίαν.
 Τίς γὰρ ἀποστάς ἐπιβούλων καὶ χωρίσας ἑαυτὸν μακρὰν τῆς τού-
 των ἐπιμιξίας, οὐ θαρρεῖ λοιπὸν καὶ ἐστὶν ἀμέρμινος, οὐδὲ μίαν σὺ-
 δαμόθεν ὑφορώμενος βλάβην ἔτι; Τίς δὲ τούτοις συνδιαιτάμενος
 οὐκ ἐστὶν ἐν διηνεκεῖ φόβῳ πάντοτε προσδοκῶν πάντοθεν ἐπιβου-
 25 λὴν τῷ πάντας ταύτην διὰ σπουδῆς ἔχειν αἰεὶ, ὡς κατὰ δυσμενοῦς
 δυσμενεῖς. Πῶς οὖν τῆς εἰρηνικῆς καὶ ἀταράχου διαγωγῆς ἢ μετὰ
 τῶν ἀδικούντων ἐστὶν ἀμείνων; Καὶ πῶς ἢ ληστὰς ἔχουσα καὶ βαρ-
 βάρους ὁδὸς τῆς ἀδεῶς ὀδευομένης ἔδοξεν, ἢ δοκεῖ τισὶν αἰρετώτε-
 ρος ἢ μὲν καὶ μαιφόνους ἔχει καὶ λωποδύτας, καὶ πάντως ἐστὶν ἢ

12. Ἰερ. 6, 25.

13. Α' Πέτρ. 5, 8.

Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἰερεμίας, προτρέποντας νὰ μὴ πηγαίνουν στὰ χωράφια, γιὰ τὸ τριγύρω φωλιάζει τὸ ξίφος τῶν ἐχθρῶν¹², καὶ ὁ Πέτρος φωνάζοντας, «Ὁ ἐχθρὸς μας ὁ διάβολος τριγυρίζει καὶ περπατᾷ»¹³, βεβαιώνουν τὴ βλάβη γενικὰ πού ἐμφωλεύει ἔξω. Καὶ ἐκεῖνος πού προτρέπει νὰ κρυφτοῦν ἀπὸ τὸν ἐξολοθρευτὴ καὶ λέγει, «Κλείσε τὴν πόρτα σου, κρύψου γιὰ πολὺ λίγο, μέχρι νὰ περάσει ἡ ὀργὴ τοῦ Κυρίου»¹⁴, καὶ ἐκεῖνος πού κατοικοῦσε στὸ σπιτι τοῦ Ἰακώβ, καὶ ἐκεῖνος πού προστάζει, ὅταν ἔρθει ὁ γιὸς τοῦ φονιά νὰ τὸν συνθλίψουν στὴν πόρτα, διακηρύττουν τὴν ἐσωτερικὴ ἀσφάλεια, δείχνοντας ὀλοφάνερα, ὅτι γι' αὐτοὺς πού ζοῦν ἔξω ἢ ζωὴ ὑπόκειται εὐκόλα σὲ πειρασμούς, ἐνῶ γιὰ τοὺς ἀναχωρητὲς ἢ ζωὴ εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία ἀκίνδυνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18ο

Ἔτσι λοιπόν, καὶ ὄχι ἀλλιῶς, συνηθίζει νὰ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Γιὰ αὐτοὺς πού ζοῦν τὴ ζωὴ τοῦ ἀναχωρητῆ, μονομαχοῦν καὶ συγκρούονται μὲ τὸν ἐχθρὸ χωρὶς ὄπλα, γιὰ τὸ ὅπλα τῶν παθῶν εἶναι τὰ πράγματα. Ἐνῶ ἐκεῖνοι πού ἀναμγνύονται μὲ τὰ πλήθη στὶς πόλεις, ἔχουν πολλοὺς πού τοὺς ἐπιτίθενται ἀπὸ παντοῦ συνεχῶς, καὶ ὅλοι εἶναι περιφραγμένοι ἀπὸ παντοῦ μὲ πολεμικὴ πανοπλία, καί, ὅταν μπορέσουν νὰ χτυπήσουν, ἐπιφέρουν θανατηφόρα πλήγματα. Καὶ εἶναι πολὺ ἀνόητο νὰ κάνει τὴ ζωὴ του κάποιος γεμάτη φόβο καὶ ἀγωνία, ἐνῶ ὑπάρχει δυνατότητα νὰ τὴν ἔχει ἀφοβὴ καὶ νὰ ἐξασφαλίσει τὴν ἀπαραίτητη ἀσφάλεια. Γιὰ ποιὸς, ἀπαρνούμενος τοὺς ὑπουλοὺς καὶ ἔχοντας ἀπομακρύνει τὸν ἑαυτό του μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀνάμειξή του μ' αὐτούς, δὲν παίρνει θάρρος καὶ δὲν γίνεται ἀμέριμος, μὴ διαβλέποντας πὰ καμμιὰ ἀπὸ πουθενὰ βλάβη; Καὶ ποιὸς, ζώντας μαζὶ μὲ αὐτούς (τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων) δὲν βρίσκεται σὲ διαρκῆ φόβο, περιμένοντας πάντοτε ἀπὸ παντοῦ σκευωρία, ἀφοῦ ὅλοι αὐτὴν ἐπιδιώκουν πάντοτε, ὡς ἐχθροὶ ἐναντίον ἐχθροῦ; Πῶς λοιπόν ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴ καὶ ἀτάραχη διαβίωση, εἶναι καλύτερη ἢ ζωὴ μὲ ἐκείνους πού βλάπτουν; Καὶ πῶς ὁ δρόμος πού ἔχει ληστὲς καὶ βαρβάρους φάνηκε ἢ φαίνεται σὲ μερικοὺς ὅτι εἶναι προτιμότερος ἀπὸ τὸν δρόμο πού βαδίζεται χωρὶς φόβο; Ὁ πρῶτος καὶ δολοφόνους ἔχει καὶ λωποδύτες, καὶ ὅπωςδήποτε εἶναι δυνατόν ἢ νὰ φονευθεῖ κανεὶς, ἢ νὰ χάσει τὸ ἱμάτιό του, ἐνῶ ὁ ἄλλος δρόμος εἶναι

14. Ἦσ. 26, 20.

φονευθῆναι ἢ κἂν περιδυσθῆναι τὸ ἱμάτιον, ἢ δὲ πάσης ὑπονοίας ἀπηλλαγμένη τοιαύτης ἀζήμιον τοῖς ὀδίταις καὶ ἄλυτον τὴν ὁδοιπορίαν ποιεῖ, καὶ τὴν κτῆσιν διασώζουσιν ἀσύλητον, καὶ φαιδρῶς τὴν ὁδὸν καὶ γεγηθότως διανύουσιν.

5

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Ἄλλοι τὰς τραχείας καὶ δυσβάτους ἐκκλίνοντες ἀτραπούς, κἂν ὧσιν ἐπίτομοι, τὰς ὁμαλὰς καὶ λεωφόρους μεταδιώκουσι πλείον ἐχούσας τὸ μῆκος καὶ δεομένας πρὸς τὸ ἀνυσθῆναι πλείονος χρόνου. Καὶ πῶς ἢ προσάντης καὶ δυσπόμενος, ἢ μακρὰ καὶ ἐπικίνδυνος, ἢ
10 θηροβολουμένη καὶ ληστοτρόφος καὶ βρόχους ἔχουσα καὶ σκάνδαλα καὶ ἐνέδρας καὶ ἐπηρείας πολλάς, τῆς ἀνεκτῆς καὶ συντόμου καὶ πεδινῆς κρίνεται προτιμότερα; Ὅψις ἐκεῖ γυναικὸς ἐρεθίζει, πλοῦτος καὶ δυναστεία καὶ δόξα κινεῖ τὸ ζηλότυπον, ἄλλα τὸν θυμὸν ἐπικνίζει, ἄλλα τὴν ἐπιθυμίαν ἀνάπτει, καὶ ἕτερα διάχουσιν, καὶ ἕτερα
15 ποιεῖ ταπεινότητα, ἄλλα κατήφειαν καὶ σύγχυσιν, ἄλλα χαρὰν καὶ εὐπάθειαν ἐργάζεται, ἄλλα τέρψιν, καὶ ἕτερα δυσαρέστησιν, καὶ καθ' ἑκάστην ἐν τοῖς δραμένοις καὶ ἀκουομένοις οὕτω τυφόμενα καὶ ῥιπιζόμενα τὰ πάθη, πῶς εἰς λαμπρὰν οὐκ ἀναστήσεται ὅτεδῆποτε φλόγα καὶ τῆ συνεχεῖ γυμνασίᾳ φθάσει πρὸς δυσκατάλυτον ἕξιν, καὶ
20 τὴν μεταβολὴν ἢ ἐπίτονον ἢ τάχα ποιήσει καὶ ἀδύνατον;

Δεσμοῦ γὰρ οὐκ ἔλαττον κατέχουσα ἢ συνήθεια, τὴν ἀναχώρησιν οὐκ ἐφήσιν, ὀλίγον ἐνδιδούσα τῆ ὀργῇ, καὶ αὐθις ἔλκουσα πρὸς ἑαυτὴν τὸν ἀποφοιτῆσαι πειράμενον. Ὁ δὲ τῶν διωτικῶν κεχωρισμένος πραγμάτων καὶ τὰς αἰσθήσεις ἀποστήσας τῶν αἰσθητῶν καὶ
25 καθ' ἑαυτὸν ἡρεμῶν, ἂν μὲν ἔχη μνήμας ἐμπαθεῖς, ταχέως ἀφανίσει ταύτας, τοῦ πάντα παλαιούντος χρόνου λήθην καὶ τούτων κατὰ μικρὸν ἐργαζομένου. ἂν δὲ μηδὲν ἐδέξατο τῶν ποιούντων μάχην εἰδάλων, πρὸς τὰς φυσικὰς ὑπομνήσεις ψιλὰς ἔχει τὴν πάλιν εὐκαταγωνίστους οὔσας εὐπαραγώγους τῆς διανοίας εὐκόλως μετατιθεμένης αὐτὰς καὶ ἀποστρεφόμενης εὐχερῶς, ὅταν μηδενὶ τῶν ἔξωθεν
λίγκων δελεάζειν δύνῃται ὁ ἐχθρός.

ἀπαλλαγμένος ἀπὸ κάθε τέτοια ὑποψία, καὶ ἐπιτρέπει στοὺς ὁδοιπόρους νὰ τὸν βαδίσουν χωρὶς βλάβη καὶ λύπη, καὶ νὰ διασώσουν ὅ,τι ἔχουν, χωρὶς νὰ τοὺς τὸ πάρουν, καὶ νὰ διανύσουν τὸν δρόμο χαρούμενοι καὶ εὐχαριστημένοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 19ο

Ἄλλοι παρακάμπτοντας τὰ κακοτράχαλα καὶ δύσβατα μονοπάτια, καὶ ὅταν ἀκόμα εἶναι σύντομα, ἐπιδιώκουν τοὺς ὁμαλοὺς δρόμους καὶ τὶς λεωφόρους, ἂν καὶ ἔχουν περισσότερο μῆκος καὶ ἀπαιτοῦν περισσότερο χρόνο γιὰ νὰ διανυθοῦν. Καὶ πῶς ὁ ἀνηφορικός καὶ δυσκολοπέραστος δρόμος, ὁ μακρὺς καὶ ἐπικίνδυνος, ὁ γεμάτος θηρία καὶ ληστὲς καὶ παγίδες καὶ σκάνδαλα καὶ ἐνέδρες καὶ πειρασμοὺς πολλοὺς, κρίνεται προτιμότερος ἀπὸ τὸν ἀνεκτὸ καὶ σύντομο καὶ πεδινό; Ἐκεῖ ἐρεθίζει ἡ θεὰ γυναικῶν, ὁ πλοῦτος, ἡ ἔξουσία καὶ ἡ δόξα κινεῖ τὴν ζήλεια, ἄλλα ἐρεθίζουν τὸν θυμὸν, ἄλλα ἀνάβουν τὴν ἐπιθυμία, καὶ ἄλλα τὴν χαύνωση, ἄλλα προκαλοῦν ταπεινότητα, ἄλλα κατήφεια καὶ σύγχυση, ἄλλα φέρνουν χαρὰ καὶ εὐτυχία, ἄλλα εὐχαρίστηση καὶ ἄλλα δυσαρέσκεια, καὶ μὲ τὸ νὰ ὑποδαυλίζονται καὶ νὰ ἀναζωπυρώνονται ἔτσι τὰ πάθη κάθε μέρα μὲ αὐτὰ ποὺ βλέπονται καὶ ἀκούονται, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ἀνυψωθοῦν σὲ ὅποιαδήποτε τέτοια περίπτωσις σὲ λαμπερὴ φλόγα, καὶ μὲ τὴν συνεχῆ ἄσκησιν νὰ μὴ φτάσουν σὲ συνήθεια ποὺ εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ καταργηθεῖ, καὶ νὰ μὴ κάνουν τὴ μεταβολὴ ἢ πολὺ ἐπίπονη ἢ καὶ ἀδύνατη;

Ἐπειδὴ δηλαδή ἡ συνήθεια τοὺς κρατᾷ ὄχι λιγώτερο ἀπὸ ἀλυσίδα, δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀναχώρησίν τους χαλαρώνοντας γιὰ λίγο τὴν ὀρμὴν της, τραβᾷ καὶ πάλι πρὸς τὸ μέρος της ἐκεῖνον ποὺ προσπαθεῖ νὰ φύγει. Ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ εἶναι ἀποχωρισμένος ἀπὸ τὰ βιωτικὰ πράγματα, ἔχει ἀπομακρύνει τὶς αἰσθήσεις του ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ καὶ ζεῖ ἤρεμος, ἂν ἔχει ἀναμνήσεις γεμάτες πάθος, θὰ τὶς ἀφανίσει ἀμέσως αὐτὲς, γιὰ τὸν χρόνον ποὺ κάνει τὰ πάντα νὰ παλιώνουν, θὰ τὶς παραδώσει καὶ αὐτὲς οἰγά-οἰγά στὴ λησμοσύνη. Ἄν πάλι δὲν δέχθηκε καμμιὰ ἀπὸ τὶς εἰκόνες ποὺ προκαλοῦν τὴ μάχη, τότε ἔχει νὰ παλέψει μὲ τὶς φυσικὰς ἀναμνήσεις, ποὺ καταβάλλονται καὶ μετακινοῦνται εὐκόλα, ἐπειδὴ ἡ διάνοια τὶς μετατοπίζει καὶ τὶς ἀποστρέφεται εὐκόλα, ὅταν ὁ ἐχθρὸς δὲν μπορεῖ μὲ τίποτε τὸ προκλητικὸ νὰ τὴν δελεάσει ἀπέξω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Τούτοις γὰρ ἀλείφειν πέφυκε τὰ πάθη καὶ ποιεῖν τοῖς ἀγωνιζο-
 μένοις ἐργώδη καὶ ἐπίπονα τὰ παλαίσματα· οὐχ οὕτω γὰρ ἰσχύει
 ἄνευ ὕλης ἐπιθυμία, ὡς ἰσχύει τῶν ἐπιθυμητῶν παρακειμένων· οὔτε
 5 πάλιν δυναστεύει θυμός, μὴ παρόντος τοῦ παροξύνοντος. Ἡδονὴ τε
 τότε διανίσταται, ὅτε τὸ ἡδὸς ἐρεθίζει τῇ ὄψει τὴν ἔφεσιν. Ἀσθενεῖς
 δὲ τούτων αἱ κινήσεις καὶ ἄτονοι μὴ παρενοχλούσης φαντασίας τῆς
 διυπνιζούσης ὥσπερ καθεύδουσιν τὴν ἐνθύμησιν, καὶ τὸν λογισμὸν
 πρὸς ἑαυτὴν κατεχούσης ἐγρηγορότα καὶ παραμένοντα. Ὡς ὅταν
 10 ὀφθαλμοῦ φιλοσωμάτου κατέχει ὄψις ἀρέσκουσα τῷ ἐπαγωγῷ τὸ
 ἀτενές, οὐδαμοῦ περιάγειν ἐπιτρέπουσα, οὐδὲ πρὸς ἕτερόν τι με-
 τενευκεῖν τὴν βουλὴν συγχωροῦσα, κἂν ἄγχειν τις ἐθέλοι, νικῶσα τῇ
 τέρψει τοῦ ἀποστήσαι τὸ ὄμμα διαζομένου τὸ φιλόνεικον.

Ἄλλ' ἔστι τῷ μὲν ταῖς μνήμαις ἐνοχλουμένῳ εὐκόλος ἢ ἀπαλ-
 15 λαγὴ καὶ λίαν εὐμαρῆς ἀπανάστεις μελέτη γὰρ καὶ γυμνασίᾳ λόγων
 πνευματικῶν καὶ προσευχῇ συντεταμένη ἀφίσταται τῶν μὴ ἀρεσκό-
 των τῷ Θεῷ ὁ νοῦς, καὶ μεθίσταται πρὸς τὰ σπουδαζόμενα κατὰ
 Θεόν, τούτοις ἐνευκαιρῶν, κάκεινων λήθην ποιούμενος. Καμνῦσαι
 δὲ πρὸς τὰ ὀρώμενα τὸν ὀφθαλμὸν διόλου ἀδύνατον, οὐδὲ πρὸς τὰς
 20 φωνὰς θῦσαι τὴν ἀκοήν, οὐδὲ τὴν βλάβην αὐτῶν ἐκκλῖναι διὰ παν-
 τὸς νήφοντι τῷ λογισμῷ· πολλαὶ γὰρ πάντοθεν ἐπήρειαι καὶ δυσφύ-
 λακτοι, καὶ οὐχ ἔστι τὸν εἰς πηλὸν διαβαίνοντα μὴ μολῦναι τὸ ἴχνος,
 καὶ διάγοντα ἐν λομικῷ καταστήματι, μὴ παθεῖν ὃ διατίθησι τὸ
 περιέχον οὕτως ἀδύνατον μὴ ἀναμίξασθαι τι τῶν βιωτικῶν κηλίδων
 25 τὸν τούτοις ἐνδιατρίβοντα, κἂν μὴ αἰσθάνηται τῆς βλάβης, λοιπὸν
 ἐνεθιοθεῖς τῷ χρόνῳ τοῖς βλάπτουσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Ἐπειδὴ καὶ δηλητηρίου τινὲς ἀπογευόμενοι βραχέως, πρῶτον
 μὲν οὐκ ἀδικοῦνται τῷ μὴ τὴν ποσότητα τῇ ποιότητι ἀναλογεῖν πρὸς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 20ο

Γιατί μὲ αὐτὰ συνηθίζουν νὰ ἀλείφουν τὰ πάθη καὶ νὰ κάνουν γι' αὐτούς πού ἀγωνίζονται δύσκολα καὶ ἐπίπονα τὰ ἀγωνίσματα. Γιατί ἡ ἐπιθυμία δὲν ἔχει τόσο μεγάλη δύναμη χωρὶς τὴν ἀφορμή, ὅση δύναμη ἔχουν τὰ ἐπιθυμητὰ ὅταν βρίσκονται κοντὰ, οὔτε καὶ ὁ θυμὸς κυριαρχεῖ, ἂν δὲν εἶναι παρὸν αὐτὸ πού τὸν προκαλεῖ. Καὶ ἡ ἡδονὴ τότε προκαλεῖται, ὅταν ἡ ἀπόλαυση μὲ τὴ θεά της ἐρεθίζει τὴν ἐπιθυμία. Ἀντίθετα, οἱ κινήσεις αὐτῶν εἶναι ἀσθενικὲς καὶ ἀτονες, ἂν δὲν τὶς παρενοχλεῖ ἡ φαντασία, ἡ ὁποία ξυπνᾷ τὴν ἀνάμνηση πού κατὰ κάποιον τρόπο κοιμᾷται, καὶ κρατάει τὸν λογισμὸ πρὸς τὸν ἑαυτὸ της ἐπάγρυπνο καὶ κολλημένο πάνω σ' αὐτήν. Ὅπως ἀκριβῶς ὅταν ἓνα μάτι, πού ἀγαπᾷ τὸ σῶμα, τὸ ἐλκύσει ἓνα πρόσωπο πού τοῦ ἀρέσει, μὲ τὴ θέλησή του, δὲν ἐπιτρέπει σὸ ἀτενὲς βλέμμα τοῦ ματιοῦ νὰ στραφεῖ πουθενὰ ἄλλου, οὔτε νὰ μεταφέρει ἄλλου τὴ σκέψη του, ἀκόμα καὶ ἂν θέλει κάποιος νὰ πνιγεῖ, ἐπειδὴ μὲ τὴν εὐχαρίστηση νικᾷ τὴν προσπάθεια πού καταβάλλει νὰ ἀποσπάσει τὸ βλέμμα του.

Ἡ ἀπαλλαγὴ ὅμως ἐκείνου πού ἐνοχλεῖται μὲ ἀναμνήσεις καὶ ἡ ἐπανόρθωσή του εἶναι πολὺ εὐκόλη. Γιατί μὲ τὴ μελέτη καὶ τὴν ἀσκήση τῶν πνευματικῶν λόγων καὶ μὲ τὴν παρατεταμένη προσευχὴ ἀπομακρύνεται ὁ νοῦς ἀπὸ αὐτὰ πού δὲν ἀρέσουν στὸν Θεό, καὶ μετατίθεται σ' αὐτὰ πού εἶναι σύμφωνα μὲ τὸν Θεό, περνώντας μὲ αὐτὰ τὸν καιρὸ του καὶ λησιμονώντας ἐκεῖνα. Καὶ εἶναι βέβαια ἀδύνατο νὰ κλείσει τελείως τὰ μάτια καὶ νὰ κλείσει τὰ αὐτιά του καὶ νὰ ἀποφύγει τὴ βλάβη αὐτῶν νὰ γιὰ πάντα κι' ὅταν ἀκόμα ὁ λογισμὸς εἶναι νηφάλιος. Γιατί εἶναι πολλὲς οἱ ἐπιδρομὲς ἀπὸ παντοῦ καὶ δύσκολη ἡ προφύλαξη, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸ αὐτὸς πού βαδίζει πάνω σὲ πηλὸ νὰ μὴ μολύνει τὰ ἴχνη, καὶ ζώντας μέσα σὲ μολυσμένο κατάστημα, νὰ μὴ πάθει αὐτὰ πού διαθέτει αὐτό. Ἔτσι εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ μεταδοθεῖ κάτι ἀπὸ τὶς βιωτικὲς κηλίδες σ' αὐτὸν πού συναναστρέφεται μὲ αὐτά, ἔστω καὶ ἂν δὲν αἰσθάνεται τὴ βλάβη, ἐπειδὴ συνήθισε μὲ τὸν καιρὸ αὐτὰ πού βλάπτουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 21ο

Γιατί καὶ δηλητήριο ὅταν γεύονται μερικοὶ λίγο-λίγο, στὴν ἀρχὴ δὲν βλάπτονται ἐπειδὴ ἡ ποσότητα δὲν ἀναλογεῖ στὴν ποιότητα πού

τὴν ἀναίρεσιν, τῇ κατ' ὀλίγον δὲ προσθήκη προσεθιζομένης τῆς κράσεως, ὕστερον καὶ τροφήν ποιοῦνται τὴν φθοροποιὸν τοῦ ἐδέσματος δύναμιν, τῆς φύσεως κατ' ὀλίγον οἰκειοῦσθαι τὸ βλάπτον μανθανούσης τῷ χρόνῳ. Τίς τοῦ μακαρίου Δαβὶδ παρὰ τῆς θείας Γραφῆς οὐκ
 5 ἔμαθε τὴν ἐν πᾶσιν ἀκρίβειαν; Τίς οὐκ οἶδεν ἐκ τῆς ἀκοῆς τὰ τούτου κατορθώματα; Πῶς ἐγκαλλωπιζόμενος, οὐ διὰ τὸ φιλόκοψον, διὰ δὲ τὸ φιλάλληλον, ὅπως καὶ ἄλλοι διδαχθῶσι ποιεῖν ἅπερ αὐτὸς πεποίηκε, τὰ οἰκεία διηγεῖται καλά, ποτὲ μὲν λέγων, «Ἐν ἀκακία μου ἐπορεύθην», ποτὲ δέ, «Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδούσί μοι κακά», πο-
 10 τὲ δέ, «Ἄνευ ἀνομίας ἔδραμον καὶ κατεύθυνα», ἄλλοτε, «Οὐκ ἔστι δόλος ἐν γλώσση μου», ἄλλοτε, «Εὐηρέστησα ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου», καὶ τούτων πλείονα διέξεισιν ὁ ἅγιος, καὶ τέλος φησί, «Κύριε, οὐχ ὑψώθη ἡ καρδιά μου, οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου»; Οὕτως ἐθάρρει τῇ ἔξει τῶν ἡσκημένων ἀρετῶν. Ἄλλοτε μικρὸν ἡμέ-
 15 λησε τῆς προσευχῆς, ἄφετον ἄρδην ἐάσας ἐκνέμεσθαι τὸν ὀφθαλμόν. Τούτῳ μὲν εἰλκύσθη πρὸς κάλλος γυναικὸς ἀλλοτρίας, τῇ δὲ καρδιά βέλος ἐδέξατο τὴν ὄψιν πεπτρωμένον, καὶ τοῦτον πρὸς τὴν μοιχείαν οἰστρηλατούμενον ἤγαγεν· ἡ δὲ μοιχεία φόνον τολμῆσαι καὶ ἀνδροκτασίαν ἀδικὸν ἐδιάσατο, καὶ ἀπὸ θεᾶς ἀρξάμενον τὸ
 20 κακόν, διὰ τοσούτων ᾤδενσε κακῶν, καὶ τέλος εἰς τοσούτον συνήλασεν ὄλεθρον. Οὕτως ἐκ μικρᾶς αἰτίας ἡ ἁμαρτία προκόπτουσα, εἰς αὐτὸν οἶδε τὸν ἔσχατον ὄρον καταφέρειν τῆς ἀπωλείας. Εἰ γάρ, κατὰ τὸν σοφὸν Παρομιαστήν, «Οὐ δεῖ ἐταῖρον εἶναι ἀνδρὶ θυμῷ-
 25 δει», ἵνα μὴ πάντως κοινωνήσῃ διὰ τῆς κοινωνίας τοῦ πάθους, ἀπὸ τῶν κεκρατημένων ἐπὶ τοῖς συνδιατρίβοντας ἀνεπαισθήτως ἔρπειν εἰωθότος, πῶς οὐχὶ μᾶλλον φεύγειν τοὺς τὰ μείζω καὶ χαλεπώτερα νοσοῦντας, ἀναγκαῖον καὶ χρήσιμον τοῖς φυλάττεσθαι βουλομένοις τὴν μίμησιν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ΄.

20 Ποιεῖ γὰρ ταύτην, καὶ ὡς οὐκ οἶδε τίς ἢ μετὰ τῶν τοιούτων δια-

15. Ψαλμ. 25, 11.

18. Ψαλμ. 14, 3.

16. Ψαλμ. 7, 5.

19. Ψαλμ. 25, 3.

17. Ψαλμ. 58, 5.

20. Ψαλμ. 130, 1.

μπορεῖ νὰ τοὺς σκοτώσει, καὶ μὲ τὴ μικρὴ προσθήκη κάθε τόσο συνηθίζει ἢ κράση τους, καὶ ὕστερα χρησιμοποιοῦν σὰν τροφή τὴν ὀλέθρια δύναμη τοῦ ἐδέσματος, ἐπειδὴ ἡ φύση σιγὰ-σιγὰ συνηθίζει νὰ δέχεται αὐτὸ πού βλάπτει. Ποιὸς δὲν ἔμαθε ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή τὴν προσοχὴ τοῦ Δαβὶδ σὲ ὅλα; Ποιὸς δὲν γνωρίζει, ἔχοντας ἀκούσει, τὰ κατορθώματά του; Τὸ πῶς δηλαδὴ γεμάτος χαρὰ, ὄχι ἐπειδὴ ἀγαποῦσε τὰ κοσμήματα, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τοὺς συνανθρώπους του, καὶ γιὰ νὰ διδαχθοῦν καὶ οἱ ἄλλοι νὰ κάνουν αὐτὰ πού ἔκανε ὁ ἴδιος, γι' αὐτὸ διηγεῖται τὰ δικά του καλά, ἄλλοτε λέγοντας, «Ἐξησα τὴ ζωὴ μου χωρὶς κακία»¹⁵, ἄλλοτε, «Δὲν ἀνταπέδωσα κακὰ σ' ἐκείνους πού μου ἀνταπέδωσαν κακὰ»¹⁶, ἄλλοτε, «Ἐτρεξα τὸ στάδιο τῆς ζωῆς χωρὶς παρανομία καὶ μὲ εὐθύτητα»¹⁷, ἄλλοτε, «Δὲν ὑπάρχει δολιότητα στὴ γλῶσσα μου»¹⁸, ἄλλοτε, «Σὲ εὐαρέστησα συμμορφωνόμενος μὲ τὴν ἀλήθειά σου»¹⁹, καὶ ἀναφέροντας πολὺ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ὁ ἅγιος, στὸ τέλος λέγει· «Κύριε, δὲν ὑψώθηκε ἀπὸ ὑπερηφάνεια ἡ καρδιά μου, οὔτε τὰ μάτια μου σηκώθηκαν ἀκατάδεκτα ἀπὸ ἀλαζονεία»²⁰; Τόσο μεγάλῃ ἐμπιστοσύνη εἶχε στὴ συνήθεια τῶν ἀρετῶν πού ἄσκησε. Ἄλλοτε, ὅταν γιὰ λίγο παραμέλησε τὴν προσευχή, ἄφησε ἀμέσως ἐλεύθερα τὰ μάτια του νὰ βόσκουν. Μὲ αὐτὰ ἐλκύστηκε ἀπὸ τὴν ὁμορφιὰ ξένης γυναίκας, καὶ δέχθηκε βέλος πυρακτωμένο στὴν καρδιά, πού τὸν ὀδήγησε μὲ λύσσα στὴ μοιχεία. Ἡ μοιχεία πάλι τὸν ἀνάγκασε νὰ ἀποτολμήσει φόνο καὶ νὰ διαπράξει ἄδικο φόνο ἀνδρα, καὶ τὸ κακὸ πού ἄρχισε ἀπὸ τὴ θεά, πέρασε μέσα ἀπὸ τόσο μεγάλα κακὰ καὶ τὸν ὤθησε σὲ τέτοιον ὀλεθρο²¹. Ἔτσι ἀπὸ μὰ μικρὴ αἰτία ἡ ἁμαρτία αὐξανόμενη τὸν κατέβασε στὸ ἔσχατο ὄριο τῆς ἀπώλειας. Γιατί, ἂν, σύμφωνα μὲ τὸν σοφὸ Παροιμιστή, «Δὲν πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς φίλος μὲ ἄνθρωπο ὀργίλο»²², γιὰ νὰ μὴ γίνῃ μέτοχος τοῦ πάθους του, ἐπειδὴ συνήθως αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα κυριαρχεῖται μεταφέρονται ἔρποντας ἀνεπαίσθητα σ' αὐτοὺς πού συναναστρέφονται μαζί του, πῶς δὲν πρέπει νὰ ἀποφεύγει αὐτοὺς πού πάσχουν ἀπὸ μεγαλύτερα καὶ φοβερύτερα πάθη, πρᾶγμα ἀναγκαῖο καὶ χρήσιμο σ' αὐτοὺς πού θέλουν νὰ φυλαχτοῦν ἀπὸ τὴ μίμησή τους;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 22ο

Γιατὶ τὴν μμεῖται καὶ ἐπειδὴ δὲν γνωρίζει ποιά εἶναι ἡ συνανα-

20. Ψαλμ. 130, 1.

21. Δ' Βασ. 11, 2έ.

22. Παροιμ. 22, 24.

γαγή ἔξομοιοῦσα τοῖς κακοῖς, καὶ τοὺς οὐ θέλοντας τέως εἶναι, τοι-
 ούτους κατ' ὀλίγον τοῦτο γινομένους, ὅπερ μὴ γενέσθαι σπουδάζου-
 σι. Καὶ τὸν Ὀλοφέρνην πολεμικὸν ἄνδρα καὶ πορθοῦντα τὴν Ἰου-
 δαίαν σανδάλιον περιούσης ἠγκιστρεύσατο γυναικὸς πρὸς ἔρωτα
 5 μανικὸν καὶ κατεῖχεν αἰχμάλωτον. Τοῦτο γὰρ ἡ ἱστορία φησὶν, ὅτι
 τὸ σανδάλιον τῆς Ἰουδιθ ἤρπασε τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ Ὀλοφέρνηου,
 καὶ ἡ συναρπαγὴ τοῦ ὄμματος εἰς θάνατον ἐτελεύτησεν· λαβοῦσα
 γὰρ αὐτὸν κεχειρωμένον τῷ πάθει, διαφόροις ἐπὶ πολὺ διέπληξεν
 ἀπατῶσα μεθόδοις, ἀπαιτοῦντα τὴν γαμήλιον ὀμίλιαν, ἕως καιρὸν
 10 ἐπιτήδειον εὔρε κατατομῆσαι τὸν ἄθλιον, οὔτε τῆς ἐπιθυμουμένης
 ἐπιτευξάμενον, προσαπολόμενον ἐλεεινῷ καὶ οἰκτίστῳ θανάτῳ. Πά-
 σχουσι γὰρ καὶ οὗτοι, κἂν μὴ ἴσασι, τοιαῦτα πολλά· καὶ τέρψις γὰρ
 αὐτοὺς εὐφυῆς τέρπει πολλάκις, καὶ ὕλη πλούτου λαμπρὰ διατίθη-
 σιν ὁμοίως, καὶ τιμὴ κουφίζει, καὶ ἀδοξία λυπεῖ, καὶ ἀτμὸς εὐώδης
 15 ἤδει τὴν ὄσφρησιν, καὶ ὄψων καρυκείαι, τῆς ποιότητος ἴσως ἐπιλα-
 θομένης, τὴν γεῦσιν πρὸς ἔφεσιν διεγείρουσι. Καὶ ποῦ τοῖς ἀνοήτοις
 ἢ τοιαύτη μάχη χρήσιμος, χωρεῖν ὁμόσε τοῖς κινδύνοις ἀνεχομένοις
 προπετῶς, καὶ ἡσυχάζειν δυνάμενα κνίζουσι τὰ πάθη, πρὸς τὰ μῆ-
 ποτε ἠρεμεῖν καὶ παρασχεῖν ἄδειαν αὐτοῖς πρὸς ἀφέλειαν γυμνάσαι
 20 τὴν διάνοιαν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Ἀεικίνητος γὰρ ὢν τὴν φύσιν ὁ νοῦς, ὅταν τῆς τῶν ματαίων
 σχολάσει φροντίδος, περὶ τὰ λυσιτελεῖ τρέπει τὴν μέρμιναν, τὰ καθή-
 κοντα λογιζόμενος καὶ τῆς οἰκείας ἐπιμελείας ὄλωσ γινόμενος. Θεῷ
 25 προσομιλῶν διὰ τῆς προσευχῆς, λόγοις ἐνευφραϊνόμενος κατὰ τὴν
 ἀνάγκωσιν θείοις, τὰ τῆς κτίσεως ἐννοῶν καὶ δοξάζων ἐπὶ τῷ ποι-
 κίλῳ τῆς δημιουργίας τὸν κτίσαντα, τὰ πάθη συνεσταλμένα ὁρῶν, τὰ
 ἤθη βλέπων κατεσταλμένα, τῇ καθημερινῇ ἐπὶ τὸ βέλτιον προκοπῇ
 ἐπισημαινόμενος, καὶ ὄλην εὐσταθιομένην καὶ ἀτάραχον τὴν ἑαυ-
 30 τῇ κατὰστασιν θεωρῶν, καὶ ἐπὶ τούτοις εὐχαριστῶν διὰ παντός τῷ

στροφή με αυτούς που τον εξομοιώνει με τους κακούς, και αυτούς που μέχρι τώρα δεν ήθελαν να είναι κακοί, τους κάνει λίγο-λίγο να γίνουν τέτοιοι, που φρόντιζαν να μη γίνουν. Και τον Όλοφέρνη, άνδρα πολεμιστή, που πολιορκούσε την Ίουδαία, τον σαγήνευσε το σανδάλι γυναίκας που του παραδόθηκε σε μανιώδη έρωτα, και τον έκανε αιχμάλωτό της²³. Η ιστορία δηλαδή δηλώνει το έξης: ότι το σανδάλι της Ίουδιθ εΐλκυσε τὰ μάτια του Όλοφέρνη, και ή άρπαγή αυτή κατέληξε στον θάνατό του. Γιατί, αιχμαλωτίζοντάς τον με το έρωτικό πάθος, τον προκάλουσε για πολύ διάστημα άπαντώντας τον με διάφορες μεθόδους, κάθε φορά που ζητούσε σαρκική έπαφή μαζί της, μέχρι που βρήκε κατάλληλη εύκαιρία να άποκεφαλίσει τον άθλιο, ο όποιος, χωρίς να έπιτύχει αυτό που ποθούσε, έχασε τη ζωή του με έλεινό και άξιοθρήνητο θάνατο. Γιατί παθαίνουν κι' αυτοί πολλά τέτοια, έστω και αν δεν το γνωρίζουν. Πράγματι και ή έξυπνη τέρψη τους εύχαριστεΐ πολλές φορές, και ή λαμπερή ύλη του πλούτου τους προδιαθέτει έξίσου, και ή τιμή τους κάνει να αισθάνονται άνακούφιση, και ή άτιμία τους προκαλεί λύπη, και ή εύχάριστη εύωδία εύχαριστεΐ την όσφρησή τους, και τὰ καρυκεύματα τών φαγητών, που ένδεχομένως καλύπτουν την ποιότητά τους, διεγείρουν την όρεξή τους. Και σε τί χρησιμεύει ή μάχη αυτή στους άνόητους, οί όποιοι άνέχονται να συμβιδάζονται άπερίσκεπτα με τους κινδύνους και να έρεθίζουν τὰ πάθη, που μπορούσαν να ήσυχάζουν, ώστε να μη ήρεμοΐν ποτέ και να μη τους δίνουν εύκαιρία να γυμνάσουν τη διάνοια για τήν ώφέλειά τους,

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 23ο

Γιατί ο νοΐς, που από τη φύση του είναι άεικίνητος, όταν άπαλλαγεί από τη φροντίδα τών μάταιων πραγμάτων, στρέφει το ένδιαφέρον του στα ώφέλιμα, σκέπτεται αυτά που πρέπει, άφοσιώνεται τελείως στη δική του φροντίδα, συνομιλώντας με τον Θεό μέσω της προσευχής, δοκιμάζει εύχαρίστηση κατά την άνάγνωση τών θείων λόγων, παρατηρεΐ την κΐση και δοξάζει τον Κτίστη για τήν ποικιλία της δημιουργίας, βλέπει τὰ πάθη περιορισμένα, διαπιστώνει την καθημερινή πρόοδό του προς το καλύτερο και παρατηρώντας την δλη κατάστασή του να είναι σταθερή και άταλάντευτη, εύχαριστεΐ για όλα αυτά πάντοτε Έκει-

23. Ίουδιθ 16, 9.

παρασχόντι ταύτην τὴν χάριν καὶ ζωὴν εὐφροσύνης γέμουσαν καὶ
 θυμηδίας. Καὶ οὐκ ἔστιν ἰσότημος τούτῳ, ὁ μὴδὲ εἰδὼς τὴν ἑαυτοῦ
 κατάστασιν ἣτις ἐστὶ, μὴδὲ καιρὸν ἐπισκέψεως διδούς τῷ λογισμῷ
 πρὸς τὸ γινῶναι πῶς κινεῖται τὰ πάθη· εἰ χθὲς μᾶλλον ἢ σήμερον ἄμει-
 5 νον διάκειται ἢ χειρόν, πολλῆς δεόμενα σχολῆς εἰς κατανόησιν τῆς
 ποικίλης τούτων κινήσεως καὶ τῆς ὁσημέραι γινομένης διαφορᾶς,
 πῶς προσέρπουσιν ἐλαττούμενα κατὰ μέρος, ἢ πάλιν ἀυξούμενα
 σπουδῇ καὶ ῥαθυμίᾳ, οὕτως ἢ οὕτω διατιθέμενα, ἐπιτεινόμενα καὶ
 ἀνιέμενα, ἠρεμοῦντα καὶ διανιστάμενα, χόρτον ἴσα βουσίην ἐσθίοντα,
 10 σαρκῶν ὀρεγόμενα· τὸ μὲν γὰρ ἠμερῶσθαι αὐτά, τὸ δὲ τεθηριῶσθαι
 καὶ ἀγριαίνειν ἐπισημαίνει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ΄.

Ἐπειδὴ καθάπερ τῶν ἐρπετῶν τὰ ἰοδόλα τὰς χειμερινὰς ὥρας
 ἠρεμοῦντα μένει ἀκίνητα, καὶ τὴν βλάβην οὐκ ἐπιδεικνύμενα διὰ τὸ
 15 πεπαχῶσθαι τῷ κρυμῷ, οὕτω τοῖς περισπασμοῖς ἀργοῦντα πάθη, οὐ
 πέπνυται μὲν, ἠρεμεῖ δὲ τέως, τότε διακινούμενα, ὅτε ἄδειαν εὖρη,
 καὶ σχολὴν ἐν τοῖς ἐνθυμίσις δεῖξαι πρὸς ἃ πεποιήται, ὡς ἐκ χηρα-
 μῶν ἡλιακῆς θερμῆς ἐκφαλεύοντα καὶ προερχόμενα θηρία. Διὰ τοῦτο
 λέγεται τινα τῶν παρακολουθούντων τοῖς λογισμοῖς, πολλὴν ἐν ἐρή-
 20 μῳ ἡσυχάσαντα χρόνον καὶ πείρα βουλόμενον τὴν καθημερινὴν μα-
 θεῖν προκοπὴν, ψῆφους τῆς ἐρημίας ἀναλεξάμενον ψάμμιον, ταύτας
 ἔχειν ἐγκολπίους, καὶ πρὸς μὲν ἀστεῖον ἐνθύμιον κινήθέντος τοῦ λο-
 γισμοῦ, τῷ δεξιῷ μέρει παρατιθέναι μίαν τοῦ χύματος, πρὸς αἰσχρὸν
 δὲ τῷ ἀριστερῷ, καὶ τοῦ ἔωθεν μέχρι δειλῆς ποιεῖν κατὰ μίαν προστι-
 25 θέντα ψῆφον ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ὡς τὰ βουλευόμενα θεῖναι παρεσκευά-
 ζεν εἴτα τῆς ἐσπέρας καταλαβούσης, ἀριθμεῖν ταύτας κάκεινας, καὶ
 τούτῳ μανθάνειν τῷ τρόπῳ πόση, εἴ τις αὐτῷ πρὸς τὸ ἀγαθὸν καθ'
 ἑκάστην ἐγίνετο ἢ ἐπίδοσις, καὶ τούτῳ μὲν ἢ εὐκαιρία πρὸς τὸ ποιεῖν
 τοῦτο παρῆχε σχολήν. Τῷ δὲ μὴ ἐπαρκοῦντι ταῖς καθημεριναῖς ὀ-
 30 κλήσεσι, τῷ πλείονας εἶναι ταύτας τοῦ ἡμερησίου διαστήματος, καὶ
 νικῆν τῷ πλήθει τὸν χρόνον, ποῦ ποτε γνωσθήσεται τι τῶν οὕτω

νον πού τοῦ ἔδωσε αὐτὸ τὸ χάρισμα καὶ τῆ ζωῆ πού εἶναι γεμάτη χαρὰ καὶ εὐθυμία. Καὶ δὲν εἶναι ἰσότιμος μὲ αὐτὸν ἐκεῖνος πού οὔτε γνωρίζει τὴν κατάστασή του ποιά εἶναι, οὔτε ἀφήνει καιρὸ στὸ λογισμό του νὰ σκεφτεῖ καὶ νὰ γνωρίσει πῶς κινοῦνται τὰ πάθη. Ἐν δηλαδή χθὲς ἢ σήμερα εἶναι καλύτερα ἢ χειρότερα, ἐπειδὴ χρειάζονται πολλὴ ἀπασχόληση μαζί τους γιὰ νὰ κατανοήσῃ τις ποικίλες κινήσεις τους καὶ τὴν καθημερινὴ διαφορὰ τους, πῶς ὅταν ἐλαττώνονται πηγαίνουν ἔρποντας κρυφὰ στὴν ἄκρη, ἢ ὅταν αὐξάνονται πάλι μὲ διασύνη καὶ ἐλαφρότητα, συμπεριφέρονται ἔτσι ἢ ἄλλιως, αὐξανόμενα καὶ περιοριζόμενα, μένοντας ἤρεμα καὶ ἀναπηδώντας, τρώγοντας χόρτα ὅμοια μὲ τὰ βόδια, καὶ ἐπιθυμώντας σάρκες. Γιατὶ τὸ ἓνα φανερῶνει ὅτι ἔχουν ἐξημερωθεῖ, ἐνῶ τὸ ἄλλο ὅτι εἶναι σὲ κατάσταση θηρίων καὶ ἀγριεμένα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 24ο

Ὅπως τὰ δηλητηριώδη ἔρπετὰ τῆ χειμερινῆ περιόδου ἠρεμώντας μένουν ἀκίνητα καὶ δὲν δείχνουν τὴ βλάβη τους, ἐπειδὴ εἶναι παγωμένα ἀπὸ τὸ κρύο, ἔτσι καὶ τὰ πάθη, ὅταν μένουν ἀδρανῆ ἀπὸ τοὺς περισπασμούς, δὲν παύουν βέβαια, ἀλλὰ ἠρεμοῦν προσωρινά, καὶ κινοῦνται τότε, ὅταν βροῦν εὐκαιρία καὶ χρόνο γιὰ νὰ δείξουν μὲ τις ἀναμνήσεις αὐτὰ πού ἔκαναν, καὶ κινοῦνται τότε, ὅταν βγαίνουν μὲ τὴ ζέστη τοῦ ἡλίου μέσα ἀπὸ τις τρύπες σὰν θηρία ἀπὸ τις φωλιές τους. Γι' αὐτὸ λέγεται, ὅτι κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς πού παρακολουθοῦν τοὺς λογισμούς τους, ἀφοῦ ἠσύχασε στὴν ἔρημο γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα, θέλοντας καὶ πειραματικὰ νὰ διαπιστώσῃ τὴν καθημερινὴ βελτίωσή του, ἀφοῦ διὰ λέξε πετραδάκια ἀπὸ τὴν ἄμμο τῆς ἐρήμου, τὰ εἶχε στὸν κόρφο του, καὶ ὅταν ὁ λογισμὸς ἐκινεῖτο πρὸς μιὰ καλὴ ἀνάμνηση, ἔβαζε ἓνα πετραδάκι ἀπὸ τὸ σωρὸ στὸ δεξιὸ μέρος, καὶ ὅταν ἐκινεῖτο πρὸς αἰσχρὴ ἀνάμνηση, στὸ ἀριστερό. Αὐτὸ τὸ ἔκανε ἀπὸ τὸ πρωὶ μέχρι τὸ βράδυ, βάζοντας ἓνα πετραδάκι ἐδῶ ἢ ἐκεῖ, ὅπως τοῦ ὑποδείκνυαν νὰ τὸ δάλλῃ οἱ σκέψεις του. Ἐπειτα, ὅταν βράδυναζε, μετροῦσε αὐτὰ καὶ ἐκεῖνα τὰ πετραδάκια, καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν μάθαινε πόση ἦταν ἡ ἐπίδοσή του πού γινόταν πρὸς τὸ καλὸ κάθε μέρα. Καὶ σ' αὐτὸν βέβαια ἢ εὐκαιρία νὰ τὸ κάνει αὐτὸ τοῦ δημιουργοῦσε ἀπασχόληση, σὲ ἐκεῖνον ὅμως πού ὁ χρόνος δὲν ἐπαρκεῖ γιὰ τις καθημερινές του ἐνοχλήσεις, ἐπειδὴ αὐτὲς εἶναι περισσότερες ἀπὸ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας καὶ ξεπερνοῦν μὲ τὸ πλῆθος τους

σπουδαζομένων, τῆς διανοίας οὐ θελούσης ἔχειν ἄλλην φροντίδα, ὅταν τι τῶν ἀναγκαίων εἰς σκέψιν προκέρχεται, οὔτε πεφυκνίας, κἂν βούληται παρενθυμεῖσθαι ἕτερον παρὰ τὸ μεριμνώμενον, ὀφθαλμοῦ δόκησιν πρὸς ἓν ὁρῶντος, καὶ πλείοσι ἐπιμερίζειν τὴν ὁρατικὴν δύναμιν οὐκ ἔχοντος φύσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ΄.

Πῶς οὖν ἀμείνων, κἂν ὁ αὐτὸς ὁ διάγων ἐπισφαλῶς τῷ ἀκινδύνως διάγοντι, κἂν γὰρ τὴν αὐτὴν τῆς ἀρετῆς δοκῶσιν ὀδεύειν ὁδόν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ἀνύουσι ταύτην. Ὁ μὲν γὰρ ὡς ἐν ἡμέρᾳ τῇ ἡσυχίᾳ 10 μετὰ τοῦ περιθρεῖν ἅπαντα καὶ εἰδέναι τὰ κατ' αὐτὴν δυσχερῆ καὶ εὐκόλα, ἀπροσκόπως αὐτὴν διαβαίνει, σκοπελους ἐκκλίνων καὶ κρημνοὺς ἐκτρεπόμενος ὁ δὲ καθάπερ ἐν νυκτὶ τῷ ζόφῳ τῶν περισπασμῶν εἰς βόθρους ἐμπίπτει, καὶ περιθραύεται πέτραις, καὶ παντὶ προσπταίει τυφλοῦ δόκησιν τῷ ἐμποδίῳ· καὶ ἔπαινον γὰρ τῶν ὁρῶν- 15 των αὐτοῦ τὸ ἔργον ἐκλύει αὐτόν, καὶ δόξα τῶν κατωρθωμένων φουσᾷ πρὸς ἀπόνοιαν, καὶ τῶν μὴ τεθηπότην τὴν ἀρετὴν ὡς ἀναισθησία λυπεῖ ἢ καταφρόνησις, καὶ τὸ δοκεῖν τῶν ἄλλων ἐν τῷ καλῷ τι πλεον ἔχειν, ἐπαίρει πρὸς ἀλαζονείαν. Καὶ ἀνάγκη, ποτὲ μὲν αὐτὸν διαχειῖσθαι χαννούμενον, ποτὲ δὲ κατηφεῖν ἀθυμοῦντα καὶ συστέλλομενον. 20 Ὁ δὲ ἀνακεχωρημένος ταύτας οὐκ ἀμείδει τὰς διαθέσεις, οὐδὲ τοὺς ἐπαινοῦντας ἢ λέγοντας οἶδε, μόνος μετὰ Θεοῦ μόνου ἐστὶ τοῦ στεφανοῦντος τὸν πόνον, ἐπιστάμενος τὸ ἴδιον ἔργον, καὶ σπαντὸν δὲ τὰ πολλὰ σπουδάζων μαθεῖν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸν ἐστὶ τινὰ ἐπαινήτην ἑαυτοῦ γενέσθαι ποτέ, κουφισθέντα νηπιῶδει φρονήματι καὶ 25 εὐκαίῳ, καὶ τοῦτο βλαβῆναι παρ' ἑαυτοῦ, ὃ βλάπτεσθαι παρ' ἑτέρων θαιμαζόμενος ἐμελλεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣ΄.

«Οἱ μακαρίζοντες ὑμᾶς, πλανῶσιν ὑμᾶς», τοῖς ἐν ὄψει τινῶν τὸ ἀγαθὸν ἐργαζομένοις, εἴρηται καλῶς παρὰ τῆς θείας Γραφῆς. Τίς δὲ 30 τὸν οἶχ' ὁράμενον μακαρίσει καὶ τῷ μακαρισμῷ ἀπατήσει πρὸς οἴη-

τὸν χρόνον, τότε θὰ μπορέσει νὰ γνωρίσει κάτι ἀπὸ αὐτὰ πού ἐπιδιώκει, ἀφοῦ ἡ διάνοια του δὲν θέλει νὰ ἔχει ἄλλη φροντίδα, οὔτε ἔχει συνηθίσει σ' αὐτό, ὅταν κάτι ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα ἔρχεται στὴ σκέψη του, καὶ ἂν ἀκόμα θέλει νὰ θυμηθεῖ κάτι ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνο πού φροντίζει, σὰν τὸ μάτι πού κοιτάζει σὲ ἓνα πρᾶγμα καὶ δὲν μπορεῖ ἀπὸ τὴ φύση του νὰ μοιράζει τὴν ὀπτική του δύναμη σὲ περισσότερα;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 25ο

Πῶς λοιπὸν εἶναι ἀνώτερος αὐτὸς πού ζεῖ ἐπικίνδυνα, ἀπὸ ἐκεῖνον πού ζεῖ ἀκίνδυνα; Γιατί, καὶ ἂν ἀκόμα φαίνονται ὅτι βαδίζουν τὸν ἴδιον δρόμον τῆς ἀρετῆς, ὡστόσο δὲν τὸν διανύουν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο. Γιατί ὁ ἓνας βαδίζει μὲ ἡσυχία ὅπως ὅταν εἶναι ἡμέρα, παρατηρώντας ὅλα τριγύρω καὶ γνωρίζοντας τὰ δύσκολα καὶ εὐκόλα σημεῖα τοῦ δρόμου, τὸν διαβαίνει χωρὶς νὰ σκοντάφτει, παρακάμπτοντας τοὺς σκοπέλους καὶ ἀποφεύγοντας τοὺς γκρεμούς. Ἐνῶ ὁ ἄλλος, σὰν νὰ εἶναι νύχτα, ἀπὸ τὸν φόβον τῶν περισπασμῶν πέφτει μέσα σὲ βόθρους καὶ κατατσακίζεται πάνω σὲ πέτρες καὶ σὰν τυφλὸς προσκόπτει σὲ κάθε ἐμπόδιον. Καὶ ὁ ἔπαινος ἐκείνων πού βλέπουν τὸ ἔργον του τὸν ἀχρηστεύει, καὶ ἡ δόξα αὐτῶν πού κάνει τὸν ὀδηγεῖ σὲ παραφροσύνην, καὶ ἡ περιφρόνησις ἐκείνων πού δὲν προσέχουν τὴν ἀρετὴν του ὡς ἀναισθησία τὸν κάνει νὰ λυπᾶται, καὶ ἡ γνώμη τῶν ἄλλων ὅτι ἔχει κάτι περισσότερο σὲ καλὸ τὸν ὀδηγεῖ σὲ ἀλαζονείαν. Καὶ ἔτσι ἀναγκαστικὰ αὐτὸς ἄλλοτε παραδίδεται στὴ χαρὰ γεμάτος ἀποχαίνωσι, καὶ ἄλλοτε κατσουφιάζει κυριευμένος ἀπὸ λιποψυχίαν καὶ ἐξευτελίζεται. Ἀντίθετα ὁ ἀναχωρητὴς δὲν ζεῖ αὐτὲς τίς διαθέσεις. Οὔτε ἐκείνους πού τὸν ἐπαινοῦν ἢ μιλοῦν γι' αὐτὸν γνωρίζει, ἀφοῦ βρῖσκεται μόνος μὲ τὸν Θεὸν πού στεφανώνει τὸν κόπον, ἔχοντας ἐπίγνωσιν τοῦ ἔργου του καὶ προσπαθώντας νὰ μάθῃ πολλὰ σὲν ἑαυτὸν του, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἴδιος μπορεῖ νὰ γίνῃ κάποτε ὑμνητὴς τοῦ ἑαυτοῦ του κυριευόμενος ἀπὸ νηπιῶδες καὶ μάταιον φρόνημα, καὶ νὰ πάθῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ του τὴ βλάβην πού θὰ πάθαινε ἂν θαυματοῦσταν ἀπὸ ἄλλους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 26ο

«Αὐτοὶ πού μᾶς καλοτυχίζουν, μᾶς παραπλανοῦν»²⁴, ὅταν κάνουμε μπροστὰ σὰ μάτια κάποιων τὸ καλόν, ἔχει εἰπωθεῖ καλῶς ἀπὸ τὴν ἁγίαν Γραφή. Ποιὸς ὅμως θὰ μακαρίσει ἐκεῖνον πού δὲν φαίνεται, καὶ μὲ τὸν

σιν, γνώμη φυγόντα τούτους, ἵνα μή τινων ἐπαίνοις τὸν παρὰ τοῦ
 Θεοῦ ἐλαττώσῃ μισθόν, καὶ κρύπτοντα τὴν ἀριστεράν, κατὰ τὴν τοῦ
 Κυρίου παραίνεσιν, πᾶσαν προᾶξιν τῆς δεξιᾶς, ὅπως τὸ μὲν ἔργον ἴδῃ
 ὅτι γέγονε, τὸ δὲ ἐπιδεικτικὸν ἀγνοῇ, αὐτὸς ἑαυτὸν τῷ ἡμίσει μέρει
 5 λανθάνων ᾧ τὸ κομπάζειν παρυφίσταται· Οὕτω γὰρ ἢ ἀριστερὰ τὸ
 ἔργον γινώσκει τῆς δεξιᾶς διάδοσις οὕσα φιλόδοξος, καὶ τὸ παρὰ τῆς
 δεξιᾶς ἐπικαλυπτόμενον δημοσιεύειν πρὸς δόξης θήραν σπουδά-
 ζουσα· διὰ τοῦτο τῶν παλαιῶν οἱ θετικοὶ τῶν ὀνομάτων εὐθυβόλως
 περισσότερὰς μὲν τοὺς ἐν πόλεσιν ἀσκοῦντας ὠνόμασαν, τρυγόνας δὲ
 10 τοὺς ἐν ἐρημίαις καὶ ἀβάτοις ἐμβιωτεύοντας, ὅτι οἱ μὲν ὑπὸ θεαταῖς
 τὴν ἀρετὴν μετέρχονται, καὶ μολύνουσι ταύτην ἔχοντες ἢ ἄκοντες
 ἀνθρωπαρεσκεία, ἢ κλεπτόμενοι τοῖς τῶν πολλῶν ἐπαίνοις, ἢ καὶ
 γνώμη τὸ δοξασθῆναι πολλάκις προτιθέμενοι πρὸς τὸ δῆθεν ὠφε-
 λῆσαι τοὺς θεωμένους, ὅπερ κἂν μή ἐστὶν ἀνθρωπαρέσκεια, ἀλλὰ
 15 πάντως μεμόλυται ταύτην, καὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν κενοὶ τοῦ πόνου
 τὸ ἔμισθον, καθάπερ ὄντως περισσότερὰ κύουσα καὶ τοὺς νεοττοὺς
 εἰς σφαγὴν τοῖς ἀνθρώποις παρέχουσα· οἱ δὲ πᾶν τὸ γινόμενον
 ἀσινὲς καὶ ὀλόκληρον τῷ Θεῷ παραπέμπουσι, οὐδὲν ζημιούμενοι
 κατὰ τὰς τρυγόνας, ζῶντα τῆς καλιᾶς ἀπολνύσας πρὸς ἀέρα τὰ ἔγ-
 20 γονα· Τοιοῦτον γὰρ τὸ πρὸς ἀρέσκειαν Θεοῦ λανθανόντως γινόμε-
 νον, ζῆ καὶ ἐρρωται καὶ κτῆμα τοῦ πονήσαντός ἐστὶν ἀδιάπτωτον,
 καὶ τοῦτο τὸ τὴν ὄψιν τῶν ἀνθρώπων ἔχειν μάρτυρα θέλον ἱματίου
 δίκην, καὶ τίκτον τὸν τῆς κενοδοξίας σῆτα καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ διαφθειρό-
 μενον.

25

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ.

Ἴνα δὲ καὶ μηδὲν, διάλου τοῖς ἀνθρώπους στέργων, μᾶλλον δὲ
 σικκιαστρεφόμενος αὐτοῖς πάθη ὧν πάσχειν ἀνάγκη, μηδὲ βλάβην
 ἰστομείην τινὰ παρὰ τῶν βλάβειν εἰωθότων, ὡς εἴρηται (δεδοσθαι
 γὰρ πῶ λόγῳ ὃ μὴ δίδωσιν ἢ ἀλήθεια), τὰ παρανόμως ὑπὸ ὑπερεχόν-
 20 των εἰς τοῖς εἰτελεστέροις γινόμενα ἀδικούντων καὶ ἀδικουμένων,

μακαρισμό του θὰ τὸν παρασύρει σὲ οἴησι, ἐκεῖνον ποὺ μὲ τὴ θέλησή του τοὺς ἀπέφυγε, ἀπὸ φόβο μήπως μὲ τοὺς ἐπαίνους μερικῶν ἐλαττώσει τὸν μισθὸ του ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ κρύβει μὲ τὸ ἀριστερὸ του χέρι κάθε πράξη τοῦ δεξιοῦ του χεριοῦ, σύμφωνα μὲ τὴν συμβουλὴ τοῦ Κυρίου²⁵, μὲ σκοπὸ νὰ γνωρίζει ὅτι τὸ ἔργο ἔγινε, ἀλλὰ νὰ ἀγνοεῖ τὴν ἐπίδειξή του κρύβοντας ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸ μισὸ μέρος τοῦ ἑαυτοῦ του, αὐτὸ σὲ ὅποιο ἐμφωλεύει ὁ κίνδυνος τῆς ἀλαζονείας, Γιατὶ ἔτσι τὸ ἀριστερὸ χέρι γνωρίζει τὸ ἔργο τοῦ δεξιοῦ, ἐπειδὴ εἶναι φιλόδοξη διάδοσι, καὶ αὐτὸ ποὺ κρύβεται ἀπὸ τὸ δεξιό, τὸ δημοσιοποιεῖ ἐπιδιώκοντας νὰ ἀποσπάσει δόξα. Γι' αὐτὸ οἱ ἱκανοὶ ἀπὸ τοὺς παλιούς σὲ νὰ δίνουν ὀνόματα, εὐστοχα ἐκείνους ποὺ ζοῦν στὶς πόλεις τοὺς ὀνόμασαν περιστέρια, καὶ ἐκείνους ποὺ ζοῦν στὶς ἐρημίες καὶ σὲ μέρη ἀπάτητα τρυγόνια, ἐπειδὴ οἱ πρῶτοι ἀσκοῦν τὴν ἀρετὴ κάτω ἀπὸ τὰ μάτια θεατῶν καὶ τὴν μολύνουν θεληματικὰ ἢ ἀθέλητα ἀπὸ ἀνθρωπαρέσκεια, ἢ παρασυρόμενοι ἀπὸ τοὺς ἐπαίνους τῶν πολλῶν, ἢ καὶ μὲ τὴ θέλησή τους πολλὰ φορὲς ἐπιθυμώντας νὰ δοξαστοῦν, προτιθέμενοι δὴθεν νὰ ὠφελήσουν ἐκείνους ποὺ τοὺς βλέπουν, πράγμα ποὺ, καὶ ἂν ἀκόμα δὲν εἶναι ἀνθρωπαρέσκεια, ὅπωςδήποτε μολύνει τὴν πράξιν τους, καὶ κατ' ἀναλογία μειώνει τὸν μισθὸ τοῦ κόπου τους, σὰν τὴν περιστέρα ποὺ γεννᾷ καὶ προσφέρει τὰ πουλιά της στοὺς ἀνθρώπους γιὰ σφαγὴ. Ἐνῶ οἱ ἀναχωρητὲς κάθε τι ποὺ κάνουν, ἀβλαβὲς καὶ ὀλόκληρο τὸ παραπέμπουν στὸν Θεό, χωρὶς νὰ ζημιώνουν, ὅπως καὶ τὰ τρυγόνια, τὰ ὅποια ἀφήνουν ἐλεύθερα καὶ ζωντανὰ τὰ παιδιά τους ἀπὸ τὴ φωλιά στὸν ἀέρα. Γιατὶ τέτοιο εἶναι αὐτὸ ποὺ γίνεται κρυφὰ γιὰ τὴν εὐαρέστησιν τοῦ Θεοῦ. Ζεῖ καὶ δυναμώνει, καὶ ἀποτελεῖ κτῆμα διαρκὲς ἐκείνου ποὺ κοπίασε γι' αὐτό. Ἐνῶ ἐκεῖνο ποὺ θέλει νὰ ἔχει μάρτυρα τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων, μοιάζει σὰν ροῦχο ποὺ γεννᾷ τὸν σκόρο τῆς κενοδοξίας καὶ τρώγεται ἀπὸ αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 27ο

Καὶ γιὰ νὰ μὴ πάθει τίποτε, τρέφοντας γενικὰ στοργὴ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἢ μᾶλλον συναναστρεφόμενος μαζί τους, ἀπὸ αὐτὰ ποὺ κατ' ἀνάγκη πάσχουν, οὔτε νὰ ὑποστῆ κάποια βλάβη ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ συνηθίζουν νὰ βιάπτουν, ὅπως ἔχει λεχθεῖ (ὡς τὸ δεχθοῦμε ὡς δεδομένο, γιὰ χάριν τοῦ λόγου, αὐτὸ ποὺ δὲν εἶναι ἀληθινόν), ἀπὸ τίς παρανομίες δηλαδή ποὺ κάνουν οἱ προύχοντες στοὺς κατώτερους, οἱ ὅποιοι ἀδικοῦν καὶ

τυραννούντων καὶ τυραννουμένων, ἀποστερούντων καὶ ἀποστερου-
 μένων, πάντως καὶ ὄρα καὶ συμπάσχει τοῖς πάσχουσι τῇ διαθέσει
 πρὸς τούτους, κάκείνους μεριζόμενος, ἀγανακτῶν πρὸς τοὺς κατα-
 πονοῦντας καὶ τοὺς καταπονουμένους οἰκτιζόμενος, θυμοῦ πληρού-
 5 μενος καὶ πρὸς ἔλεον καμπτόμενος, παροξυνόμενος καὶ σπλάγχνα
 τιτρωσκόμενος, καὶ τῷ ἐφησυχάζοντι τούτοις Θεῷ τῆς μακροθυμίας
 ἔσθ' ὅτε μεμφόμενος Τοῦτο γὰρ ὁ προφήτης ποτὲ παθὼν Ἀμβρα-
 κούμ δείκνυσι καὶ τοῖς πάσχουσιν ὅπερ ἔπαθεν, «Ἴνα τί μοι», λέγων,
 «ἔδειξας κόπους καὶ πόνους; ὅτι ὁ ἀσεβῆς καταδυναστεύει τὸν δί-
 10 καιον, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐποίησας ὡς ἰχθύας τῆς θαλάσσης κατα-
 πινομένους αὐτούς», τὴν ἀνοχὴν ταύτην καὶ συγχώρησιν, ὡς ἀναρ-
 χίαν ζήλω μὲν πεπτρωμένῃ, ἀλλὰ θρασέως ἐγκαλῶν τῷ Θεῷ. Καὶ τίς
 ἀνάγκη διάζεται παρεῖναι τοῖς ἄλλων κακοῖς μηδὲν δυνάμενον καὶ
 προσαμαρτάνοντα; Κἂν μηδὲν μέγα τὸ γοῦν ἐφ' οἷς ἄλλοι πράττουσι
 15 κακῶς ταράττεσθαι, εἰρηνεύειν τῆς διανοίας ὀφειλούσης, οὕτω πλημ-
 μελοῦσιν ἐν τῷ πλήθει μὴ πλημμελοῦντες οἱ κεχωρισμένοι τοῦ πλή-
 θους, καὶ ζημιοῦνται οἱ ἐν τῷ πλήθει μισθοὺς πόνων, δόξης ἔνεκεν
 ἀνθρωπίνης. Κἂν γὰρ μυριάκις οἱ πλεόν τούτους τῶν ἡσυχάζόντων
 θαυμάζοντες λέγωσιν ἐκ τοῦ συνεῖναι τῷ πλήθει, δῆλοι διαρρηδὴν
 20 εἰσὶ τούτῳ τῷ δεσμῷ κατεχόμενοι, αὐτῷ τῷ αἰρεῖσθαι τοὺς ζημι-
 οῦντας τόπους οἰκεῖν τούτοις καθ' ἑαυτῶν, καὶ ἄνευ κατηγοροῦ δια-
 πρυσίῳ κεκραγότας φωνῇ ὡς αὐτὸ πάλιν οἱ κεχωρισμένοι τῶν ἐπαι-
 νούντων, τῷ ἔργῳ σαφῶς μαρτυροῦσι καὶ αὐτοῖ, ὅτι τὴν παρὰ τοῖς
 πολλοῖς θαυμαζομένην δόξαν ἐπάτησαν, οὐ νηστεία τούτοις διαπί-
 25 πτει, οὐκ ἀγρωπνία ἀπόλλυται, οὐ προσευχὴ ναυαγεῖ, οὐ συλαῖται
 καρτερία, οὐχ ἡ ἄλλη πᾶσα ληστεύεται ἀρετῇ· οὐ γὰρ πάρεστιν εὐ-
 φημία λωποδυτῆσαι δυναμένη τοὺς πόνους. Θεὸς ὄρα μόνος, ὁ τού-
 τοις παρών, καὶ τὴν προθυμίαν ἀλείφων πρὸς μείζονας ἄθλους καὶ
 μισθοὺς, καὶ νῦν παρέχων τὴν συνεργίαν, καὶ μετὰ τὴν ἀποβίωσιν
 30 ζωὴν τὴν αἰώνιον διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα
 καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ἀδικοῦνται, τυραννοῦν καὶ τυραννοῦνται, ἀρπάζουν καὶ στεροῦνται τὰ δικά τους, καὶ γενικὰ γιὰ νὰ μὴ βλέπει καὶ πάσχει μαζί μὲ αὐτοὺς πού πάσχουν ἀπὸ συμπάθεια πρὸς αὐτούς, καὶ νὰ διαμοιράζει μὲ ἐκείνους τὸν ἑαυτό του, ἀγανακτώντας μὲ αὐτοὺς πού τοὺς ταλαιπωροῦν καὶ λυπούμενος μ' αὐτοὺς πού καταπονοῦνται, γεμίζοντας ἀπὸ θυμὸ καὶ λυγίζοντας ἀπὸ εὐσπλαγχνία, ὀργιζόμενος καὶ νοιώθοντας πόνο στὰ σπλάχνα του, καὶ ἔξαιτίας ὅλων κατηγορώντας πότε-πότε τὸν Θεὸ τῆς μακροθυμίας πού ἐφησυχάζει μὲ αὐτὰ πού γίνονται. Καὶ ὁ προφήτης Ἀβδακούμ, πού κάποτε ἔπαθε τὸ ἴδιο, δείχνει καὶ σ' ἐκείνους πού πάσχουν αὐτὸ πού ὁ ἴδιος ἔπαθε, λέγοντας «Γιατί μ' ἄφησες νὰ βλέπω κόπους καὶ καταπονήσεις; Νὰ βλέπω, ὅτι ὁ ἀσεβὴς καταδυναστεύει τὸν δίκαιο, καὶ ἔκανες τοὺς ἀνθρώπους σὰν τὰ ψάρια τῆς θάλασσας πού καταπίνουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο;»²⁶, κατηγορώντας μὲ ἔνθερμο ζῆλο τὸν Θεό, ἀλλὰ μὲ θράσος, ὡς ἀναρχία αὐτῆ τὴν ἀνοχή καὶ συναίνεσή του. Καὶ ποιά ἀνάγκη τὸν ἀναγκάζει νὰ παρίσταται στὰ κακὰ τῶν ἄλλων, ἀφοῦ δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τίποτε, καὶ ἐπὶ πλέον ἁμαρτάνει; Ἄν καὶ δὲν εἶναι σπουδαῖο τὸ νὰ ταράζεται γιὰ τὰ κακὰ πού ἄλλοι κάνουν, ἐνῶ πρέπει ἡ διάνοια νὰ εἰρηνεύει, καὶ ἔτσι ἁμαρτάνουν μέσα στὸ πλῆθος, χωρὶς νὰ ἁμαρτάνουν, αὐτοὶ πού ἔχουν ἀναχωρήσει ἀπὸ τὸ πλῆθος, καὶ χάνουν τίς ἀμοιβές τῶν κόπων τους αὐτοὶ πού ζοῦν μέσα στὸ πλῆθος ἔξαιτίας τῆς ἀνθρώπινης δόξας. Γιατί, καὶ ἂν μύριες φορές, αὐτοὶ πού τοὺς θαυμάζουν περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἀναχωρητές, λένε ὅτι αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι συνυπάρχουν μαζί μὲ τὸ πλῆθος, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι κατακρατοῦνται ἀπὸ τὸν δεσμὸ αὐτόν, μὲ τὸ νὰ προτιμοῦν νὰ κατοικοῦν σὲ τόπους πού τοὺς βλάπτουν, φωνάζοντας σ' αὐτοὺς μὲ διαπεραστική φωνὴ καὶ χωρὶς κατήγορο, ὅτι καὶ αὐτοὶ πού εἶναι χωρισμένοι ἀπὸ αὐτοὺς πού τοὺς ἐπαινοῦν, μὲ τὰ ἔργα τους μαρτυροῦν καὶ αὐτοί, ὅτι ποδοπάτησαν τὴ δόξα πού θαυμάζεται ἀπὸ τοὺς πολλούς, καὶ δὲν ἔχει καταργηθεῖ σ' αὐτοὺς ἡ νηστεία, οὔτε ἡ ἀγρυπνία χάθηκε, οὔτε ἡ προσευχὴ ναυαγεῖ, ἡ ὑπομονὴ δὲν λείπει, οὔτε ὅλες οἱ ἄλλες ἀρετὲς ἔχουν καταργηθεῖ. Γιατί δὲν ὑπάρχει ἔπαινος πού νὰ μπορεῖ νὰ κλέψει τοὺς κόπους. Μόνο ὁ Θεὸς βλέπει, πού εἶναι παρὼν σ' αὐτὰ, καὶ ἐνισχύει τὴν προθυμία τους γιὰ μεγαλύτερα ἀθλήματα καὶ ἀμοιβές, καὶ τώρα παρέχοντας τὴ βοήθειά του, καὶ μετὰ τὸν θάνατό τους τὴν αἰώνια ζωὴ, μέσω τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

6

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΛΟΓΟΣ
ΠΡΟΣ ΕΥΛΟΓΙΟΝ ΜΟΝΑΧΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Οί τόν οὐράνιον χῶρον νεμόμενοι τοῖς πόνοις, οὐ τῇ γαστρὶ οὐ-
δὲ τῇ μερίμνῃ τῶν φθαρτῶν ἀτενίζουσι, καθάπερ οἱ κέρδους ἔνεκα
τάς εὐχὰς ποιούμενοι νομίζοντες πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν, ἀλ-
λὰ νοερεῖ ὁράσει τῆς τροφίμου τῶν ὑψηλῶν αὐτῆς μεταλαμβάνουσι
5 ἀκήρατοι θίασοι ἐκ τῆς δόξης τὸ φῶς περιλαμπόμενοι. Καὶ αὐτός, ὡ
μύστα τῶν ἀρετῶν Εὐλόγιε, τῇ τῶν ὑπερτάτων λαμπηδόνι τὴν ἱερὰν
οὐσίαν ἐκτρέφόμενος ταῖς συναγωγαῖς τῶν λογισμῶν τὸν ὄγκον τῆς
σαρκὸς ἐπαποδύη, εἰδὼς ὅτι ὕλη σαρκὸς, τροφή λογισμῶν καθίστα-
ται, ὥσπερ τὰς μεθοδεῖας τῷ κέντρῳ τῶν πόνων κατεληφώς, ἐμέ
10 προχειρίζῃ στόμα σῶν ἔργων κατ' αὐτῶν γενέσθαι, καί, εἰ μὴ τολ-
μηρὸν ἀγάπης ἐπίταγμα διαρρηῆξαι, παρητησάμην ἂν τὴν τοιαύτην
τοῦ πλοῦς ποντοπορίαν ἐπειδὴ δὲ πείθεσθαι δεῖ μᾶλλον τοῖς ὁμοψύ-
χοις, οὐκ ἀντιτάσσεσθαι, ἔσο μοι σὺ τὰ πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα μοι δοθῇ
λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου, καὶ γὰρ σοὶ ἔσομαι τὰ τῆς ὑπακο-
15 ῆς, ἵνα δοθῇ σοὶ τοῦ σπόρου τοὺς καρποὺς ἀμήσασθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Πικύτη τῶν λαμπρῶν ἀγωνισμάτων ἐστὶ ξεντεία, μάλιστα ὅταν

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΛΟΓΟΣ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΕΥΛΟΓΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Αὐτοὶ ποὺ νέμονται τὸν οὐράνιο χῶρο μὲ τοὺς κόπους, δὲν ἔχουν στραμμένη τὴ διάνοιά τους στὴν κοιλιὰ, οὔτε στὴ φροντίδα τῶν φθαρτῶν πραγμάτων, σὰν αὐτοὺς ποὺ κάνουν τὶς προσευχές, πιστεύοντας ὅτι ἡ εὐσέβεια εἶναι μέσον ὑλικοῦ κέρδους¹, ἀλλὰ μὲ τὰ νοερὰ μάτια ἀπολαμβάνουν τὴν οὐράνια τροφή οἱ καθαροὶ ὄμλοι ποὺ περιβάλλονται ἀπὸ τὸ φῶς τῆς δόξας. Καὶ σὺ λοιπὸν, Εὐλόγιε, ποὺ κατέχεις τέλεια τὴν ἐπιστήμη τῶν ἀρετῶν, ποὺ δέχεσαι τὴν ἱερὴ τροφή μὲ τὴν ἀκτινοβολία τῶν ἀνώτατων πραγμάτων, καὶ μὲ τὸν περιορισμὸ τῶν λογισμῶν ἀποβάλλεις τὸν ὄγκο τῆς σάρκας, γνωρίζοντας ὅτι ἡ ὕλη τῆς σάρκας γίνεται τροφή τῶν λογισμῶν, ἔχοντας συλλάβει τὶς μεθοδεῖες τοῦ ἐχθροῦ, ὡς τὸ κέντρο τῶν κόπων, ἀναθέτεις σέ μένα νὰ γίνω τὸ στόμα τῶν ἔργων σου ἐναντίον αὐτῶν, καὶ ἂν δὲν ἦταν τολμηρὸ νὰ σχίσω τὴ διαταγὴ τῆς ἀγάπης, θὰ μπορούσα νὰ παραιτηθῶ ἀπ' αὐτὴ τὴ θαλασσινὴ πορεία, ἐπειδὴ ὁμως πρέπει νὰ ὑπακούμε σ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν τὴν ἴδια γνώμη, καὶ ὄχι νὰ ἀντασσόμαστε, παρακάλεσε λοιπὸν σὺ γιὰ μένα τὸν Θεό, νὰ μοῦ δοθεῖ δύναμη λόγου μὲ τὸ ἄνοιγμα τοῦ στόματός μου, καὶ ἐγὼ θὰ ὑπακούσω σέ σένα, γιὰ νὰ μπορέσεις νὰ θερίσεις τοὺς καρπούς τῆς σπορᾶς σου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Πρώτη ἀπὸ τὰ λαμπρὰ ἀγωνίσματα εἶναι ἡ ξεντεία, ἰδιαίτερα

1. Α' Τμ. 6, 5.

πρὸς ταύτην, καὶ μόνος ἐκδημοίης πατρίδα, γένος, ὑπαρξιν ἀθλη-
 τικῶς ἀποδύμενος ἔμπροσθεν τῶν λαμπρῶν ἔστηκῶς ἀγώνων· ἂν
 οὕτως ἄρξῃ κατὰ Θεὸν εἰς ἀρχῆς ὁδὸν βαδίζων πίστει διαπύρω καὶ
 Πνεύματι θεϊκῷ, καὶ τῷ τέλει τῆς ὑπομονῆς σώαν ταύτην ἀποσώζων,
 5 πτέρυξιν ἀρετῆς ἔσται περικεχρυσωμένη ψυχὴ τῶν οἰκείων τόπων
 ἀφισταμένη καὶ πρὸς αὐτὸν πτῆναι τὸν οὐρανὸν ἐπειγομένη. Ἄλλὰ
 τῆσδε τὰ πτερὰ τῆς πολιτείας ὁ τῆς κακίας γεννητῆς μηχανᾶται πε-
 ρικόψαι, γῆς ἀφ' ἧς ἐξελέλυθεν τὸ γένος ἐσοπτρίζων, ἐν ταῖς κατ' ἀρ-
 ρωσίαν μάλιστα ἐπισυμβαινούσαις εἰσβολαῖς καὶ ἐν μὲν τῇ ἐνδημία
 10 τῆς θερμοτάτης ἐκδημίας ὑπαναχαιτίζει πρὸς ὀλίγον ἕως τὴν ψυχὴν
 περὶ τὰς θλίψεις καταμάθοι ναυτιῶσαν καὶ τότε τὴν τῶν λογισμῶν
 νύκτα ἐπιφερόμενος ὁ νυκτικόραξ ἐπισκοπεῖ τῇ ψυχῇ τῆς τῶν κρειτ-
 τόνων ἀκτίνος. Εἰ δὲ κατὰ μόνας παρατάττοιο ἐν τῇ τῆς ἐρημίας
 παλαιότρα, καὶ τύχη τὸ σῶμα ὑπὸ ἀρρωσίας τρωθῆναι τοσοῦτω
 15 μᾶλλον χαλεπὴν ἐπιδείκνυσι τῇ ψυχῇ τὴν ξενιτείαν, οὐκ ἐν τόπῳ,
 ἀλλ' ἐν τρόπῳ κατορθοῦσθαι τὰ τῶν ἀρετῶν ὑποβάλλων, καὶ ὅτι
 παράκλησιν ἔχων οἴκοι τὴν ἀπὸ γένους, ἐκεῖσε τὰ τῆς ἀποτάξεως
 ἄθλα ἀκόπως εἶχε διασώζειν, ἔνθα καὶ τῆς ἀσθενείας προσηγῆς ὑπη-
 ρεσία, καὶ οὐχ ὡς νῦν κακουχία, καὶ ἐπάδυνος λειποθυμία ἐν τῷ καὶ
 20 μάλιστα ἐκ τῆς ἀδελφότητος σπανίσει τὴν τῆς φιλοξενίας σπουδὴν·
 διὸ καὶ μάλιστα Ἄπιθι, φησὶ χαρὰν τῷ σῶ γένει καὶ δόξαν σαυτὸν
 ἀποκομίζων, οἷς καὶ τὸ πένθος ἀφόρητον καταλέλοιπας ἀσυμπα-
 θῶς οἱ πολλοὶ γάρ, καὶ πατρίδα μὴ φυγόντες, ἐκ μέσου τοῦ γένους
 εἴλοντο τὴν ἀρετὴν.

25 Ἄλλ' ὁ τὴν πορφύραν τῶν θλίψεων ἐν τῇ παρατάξει τῆς ξενιτεί-
 ας περιβεβλημένος καὶ τῶν κόπων τὰς ἐλπίδας περιεστεμμένος πί-
 στει ὑπακμοῆ τῆς εὐχαριστίας τῶνδε τῶν λογισμῶν τὰς νιφάδας ἐκ
 πῦν ἔκτις ἔκτινάσει, καὶ ὁσπερ ὑποστρέφειν τὴν καρδίαν διορύτ-
 τηται, τοιαῦτον ἔτι μᾶλλον καταψάλλαμεν αὐτῶν «Ἴδου ἐμάκρυνα
 30 φιγαδεῖων καὶ ηὐλίσθη ἐν τῇ ἐρήμῳ» καὶ γὰρ ὄνειδιζοντες θλί-

μάλιστα, ὅταν κανεῖς ξενιτεύεται σ' αὐτὴ τὴν πατρίδα μόνος, ἀπαρνούμενος τὴν οἰκογένεια καὶ τὴν περιουσία, σὰν ἀθλητῆς πού βρῖσκεται μπροστά σέ μεγάλους ἀγῶνες. Ἐὰν ἔτσι ἀρχίσεις, ὅπως θέλει ὁ Θεός, βαδίζοντας ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μὲ φλογερὴ πίστη καὶ Πνεῦμα θεϊκό, καὶ διατηρήσεις μέχρι τὸ τέλος αὐτὴ τὴν ὑπομονὴ σώα, ἢ ψυχὴ σου θὰ εἶναι ἐφοδιασμένη μὲ χρυσᾶ φτερά, καθὼς θὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τοὺς γνωστούς της τόπους, καὶ θὰ διάζεται νὰ πετάξει πρὸς τὸν οὐρανό. Ὅμως τὰ φτερά αὐτῆς τῆς πολιτείας ἐπινοεῖ τρόπους γιὰ νὰ τὰ κόψει ὁ ἐφευρέτης τῆς κακίας, παρουσιάζοντας, σὰν σὲ καθρέφτη, τὴ γῆ ἀπὸ τὴν ὁποία ἀναχώρησε, μὲ τὶς εἰσβολές του μάλιστα πού γίνονται ὅταν κανεῖς εἶναι ἀρρωστος, καὶ μὲ τὴ σκέψη τῆς παραμονῆς σὸ τόπο τῆς καταγωγῆς του προσπαθεῖ νὰ συγκρατήσῃ γιὰ λίγο τὸν θερμὸ πόθο τῆς ἀποδημίας, μέχρι πού νὰ καταλάβῃ ὅτι ἡ ψυχὴ του ἀπὸ τὶς θλίψεις αἰσθάνεται ἀηδία, καὶ τότε ὁ νυχτοκόρακας, προκαλώντας νύχτα σὺς λογισμοὺς, σκοτεινιάζει τὴν ψυχὴ, κρύβοντας τὴν ἀκτίνα τῶν ἀνωτέρων. Ἐὰν μάλιστα παρατάσῃ στὴν παλαιστρα τῆς ἐρημίας μόνος, καὶ συμβεῖ τὸ σῶμα του νὰ προσβληθεῖ ἀπὸ ἀρρώστια, παρουσιάζει στὴν ψυχὴ πὸ φοβερὴ τὴν ξενειά, ὑποβάλλοντάς του τὴ σκέψη, ὅτι οἱ ἀρετὲς δὲν κατορθώνονται μὲ τὸν τόπο, ἀλλὰ μὲ τὸν τρόπο πού ζεῖ κανεῖς, καὶ ὅτι, ἔχοντας τὴ φροντίδα τῶν δικῶν του σὸ σπίτι του, θὰ μπορεῖ χωρὶς κόπο νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ ἀθλήματα τῆς ἀπάρνησης, ἐκεῖ ὅπου θὰ ἔχει καὶ πρόθυμη ἐξυπηρέτηση τῆς ἀρρώστιας του, καὶ ὄχι ὅπως τώρα, κακουχία καὶ ὀδυνηρὴ ἔλλειψη παρηγοριᾶς, ὅταν μάλιστα εἶναι σπάνια ἢ πρόθυμη φιλοξενία τῆς ἀδελφότητος. Γι' αὐτὸ λοιπόν, Πήγαινε, τοῦ λέγει, σὺς συγγενεῖς σου νὰ δώσεις μὲ τὴν παρουσία σου χαρὰ καὶ δόξα, σὲ ἐκείνους πού τοὺς ἀφήσες ἀνυπόφορο πένθος μὲ τὴν ἀπονία σου. Γιατὶ οἱ περισσότεροι, καὶ χωρὶς νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν πατρίδα τους, πέτυχαν τὴν ἀρετὴ μέσα στὴν οἰκογένειά τους.

Αὐτὸς ὁμως πού φόρεσε τὴν πορφύρα τῶν θλίψεων στὴν παράταξη τῆς ξενειᾶς καὶ μὲ πίστη φέρει ὡς στέμμα τὶς ἐλπίδες τῶν κόπων του, μὲ τὴν ὑπομονὴ τῆς εὐχαριστίας πινάξῃ τὶς νιφάδες τῶν λογισμῶν πού ἔρχονται ἀπὸ ἔξω, καὶ ὅσο αὐτοὶ σκάβουν τὴν καρδιά γιὰ νὰ ἐπιστρέψῃ, τόσο περισσότερο ἂς ψάλλουμε ἐμεῖς ἐναντίον τους «Νά, ἔφυγα μακριὰ καὶ κατοικῶ στὴν ἐρημο»² γιατί ὅταν μᾶς περιπαίξουν:

2. Ψαλμ. 54, 8.

δουσι, καὶ τραπήναι κολακεύουσιν, ἵνα, τῆς προθέσεως κενώσαντες, καὶ τῆς ἐν τῇ ὑπομονῇ εὐχαριστίας διακόψωσιν, καὶ οὕτω λοιπὸν τὰς πάγας μετὰ πολλῆς ἀδείας καὶ ἐκ τῶν προσηκόντων εὐρύνωσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

5 Διὰ τοῦτο ὁ ἀρχόμενος ἀρετῆς ἐφάπτεσθαι, ψηφίζέτω καὶ τὸν κατ' αὐτῆς ἐπιόντα πόλεμον, ἵνα μὴ, ἀγύμναστος ὀφθῆις, ὡς ἀνέτοιμος κατασπασθῆ. Ἐπαινετὴ μὲν γὰρ τῆς ἀρετῆς ἢ ἀνδρεία καὶ εἰρήνης οὕσης, ὑπερεπαινετὴ δὲ ἢ ταύτης ἀνδραγαθία καὶ πολέμου ἐπιστάντος τοῦτο γὰρ ἢ ἀρετῆ, οὐ δι' ὧν ἐργάζεται μόνον, ἀλλὰ καὶ
10 δι' ὧν πολεμεῖται δεινῶν, ἀπαθῆς ὁ διὰ πλείστων πολέμων τὸ πάσχειν νικήσας, ἐμπαθῆς δὲ ὁ ἀρετὴν λέγων ἀπολέμητον κεκτηθῆσθαι κατὰ τὴν παράταξιν γὰρ τῆς ἐναρέτου τῶν πόνων στρατηγίας, ἀντιπαρατάττεται καὶ ἢ τῶν ἐναντίων κακία· ἀφήρηται τὸ εἶναι ἐν ἀρετῇ καρδία πόλεμον οὐκ ἔχουσα. Ἀρετὴ γὰρ ἐκ τῶν ἀριστείων πρα-
15 κτικὸν ὄνομα κέκληται. Ἀρετὴ τὰς παρ' ἀνθρώπων εὐφημίας οὐ ζητεῖ οὐ γὰρ τέρεται τιμῇ, τῇ μητρὶ τῶν κακῶν. Ἀρχὴ γοῦν τιμῆς ἀνθρωπαρέσκεια, τὸ δὲ τέλος ταύτης ὑπερηφανία. Ὁ γὰρ τιμῆς ἀπαιτῶν, ὑποῖ ἑαυτὸν καὶ ἐξουδένωσιν φέρειν ὁ τοιοῦτος οὐκ οἶδε· τιμῆς ὄρεξις φαντασία· ὁ γὰρ αὐτῆς ἐρῶν, καὶ κληρὸν φαντάζεται
20 Ἔστω σοι τιμὴ ὁ πόνος τῶν ἀρετῶν, καὶ ἀτιμία ὁ κατὰ θέλησιν ἔπαινος, δόξαν ἀπὸ σαρκὸς μὴ ζητεῖ ὁ τὰ σαρκὸς πάθη καταλύων, τὸ δὲ κρεῖττον ἐπιζητεῖ, καὶ ἔσται σοι δόξα. Ὁ τιμᾶσθαι θέλων, τῷ παρευδοκμοῦντι φθονεῖ, καὶ τούτῳ τὸ μῖσος τῷ ζήλῳ σαφρεύει. Ὁ ταῖς ἄγων τιμαῖς ἠττηθεὶς, ἑαυτοῦ προτιμᾶσθαι οὐδένα θέλει, ἀρπάζει δὲ
25 πᾶσι πρωτεία, μήπως ἠττων φανῆ, οὐ δαστάζει ἀπόντα τὸν εὐδοκίμηντα τιμῆν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς αὐτοῦ πόνοις χαμηροῖ τὴν χαμαιζήλον δόξαν ἢ ἰσχύος τῷ φιλοδόξῳ ὀξύτατη σφαγὴ, καὶ μῆνιν ἐκ ταύτης οὐ πίντως ἐκφείγει.

μᾶς στενοχωροῦν, καὶ μᾶς καλοπιάνουν γιὰ νὰ φύγουμε, μὲ σκοπό, ἀφοῦ μᾶς ἀποτρέψουν ἀπὸ τὸν σκοπὸ μας, νὰ μᾶς ἀποκόψουν καὶ ἀπὸ τὴν ὑπομονητικὴ εὐχαριστία, καὶ ἔτσι μὲ πολλὴ ἄνεση νὰ αὐξήσουν καὶ τὶς παγίδες ποὺ μᾶς ἐμποδίζουν ἀπὸ αὐτὰ ποὺ πρέπει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Γι' αὐτὸ αὐτὸς ποὺ ἀρχίζει νὰ ἀσκεῖ τὴν ἀρετὴ, νὰ ὑπολογίζει καὶ τὸν ἐναντίον τῆς ἀρετῆς ἐπερχόμενο πόλεμο, γιὰ νὰ μὴ ἐμφανιστεῖ ἀγύμναστος καὶ ὡς ἀπροετοίμαστος νικηθεῖ. Γιατί, ἂν καὶ εἶναι ἀξιέπαινη ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ εἰρήνη τῆς ἀρετῆς, ὅμως ὑπερεπαινετὴ εἶναι ἡ ἀνδραγαθία τῆς, καὶ μάλιστα ὅταν ἐπίκειται πόλεμος. Γιατί αὐτὸ εἶναι ἡ ἀρετὴ, ὄχι μόνον μὲ ἐκεῖνα ποὺ κάνει, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ δεινὰ ἀπὸ τὰ ὅποια πολεμεῖται, αὐτὸς ποὺ μέσα ἀπὸ πολλοὺς πολέμους νίκησε τὰ πάθη, εἶναι ἀπαθῆς, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ λέγει, ὅτι κατόρθωσε τὴν ἀρετὴ χωρὶς νὰ πολεμήσει, αὐτὸς εἶναι ἐμπαθῆς. Γιατί ἀνάλογη πρὸς τὴν παράταξη τῆς ἐνάρετης στρατηγικῆς, ἀντιπαρατάσσεται καὶ ἡ κακία τῶν ἀντιθέτων. Ἡ καρδιὰ ποὺ δὲν ἔχει πόλεμο, παύει νὰ βρῖσκεται στὴν ἀρετὴ. Γιατί ἡ ἀρετὴ ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὰ τρόπαια τῶν πράξεων. Ἡ ἀρετὴ δὲν ζητᾷ τοὺς ἐπαίνους τῶν ἀνθρώπων, γιατί δὲν εὐχαριστεῖται μὲ τὴν τιμὴ, τὴν μητέρα τῶν κακῶν. Ἀρχὴ δηλαδὴ τῆς τιμῆς εἶναι ἡ ἀνθρωπαρέσκεια, καὶ τέλος τῆς ἡ ὑπερηφάνεια. Αὐτὸς ποὺ ἐπιζητεῖ τὶς τιμές, ὑψώνει τὸν ἑαυτό του, καὶ δὲν ξέρει νὰ ὑπομένει τὴν περιφρόνηση. Ἡ ὄρεξη τῆς τιμῆς εἶναι φαντασία· γιατί αὐτὸς ποὺ ποθεῖ τὴν τιμὴ, φαντάζεται καὶ τὴν τύχη. Γιὰ σένα τιμὴ νὰ εἶναι ὁ κόπος τῶν ἀρετῶν καὶ ἀταμία ὁ πόθος γιὰ ἔπαινο. Νὰ μὴ ζητᾷς δόξα ἀπὸ σάρκα, σὺ ποὺ καταργεῖς τὰ πάθη τῆς σάρκα, ἀλλὰ νὰ ἐπιζητεῖς τὸ ἀνώτερο, καὶ θὰ δοξαστεῖς. Αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ τιμᾶται, ζηλεύει ἐκεῖνον ποὺ ὑπερτερεῖ, καὶ μὲ τὴ ζήλεια του συσσωρεύει μῖσος πρὸς αὐτόν. Ἐκεῖνος ποὺ ἠττήθηκε σὶς πολὺ μεγάλες τιμές, δὲν θέλει νὰ τιμᾶται κανέννας περισσότερο ἀπὸ αὐτόν ἀρπάζει τὰ πρωτεῖα, γιὰ νὰ μὴ φανεῖ κατώτερος· δὲν ὑποφέρει νὰ τιμοῦν αὐτόν ποὺ διακρίνεται ἐνῶ εἶναι ἀπῶν, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς δικούς του κόπους διακωμωδεῖ τὴν ταπεινὴ δόξα. Ἡ ἀλαζονεῖα γιὰ τὸν φιλόδοξο εἶναι σφαγὴ, καὶ ὅπως ὅποτε ἀπὸ αὐτὴν δὲν ἀποφεύγει τὴν ὀργή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Ὁ τοιοῦτος, βαρβάρῳ δεσποίνῃ δουλεύει καὶ πολλοῖς δεσπότηται
 μετεπεράθη, ἐπάρσει καὶ φθόνῳ καὶ ζήλῳ καὶ ταῖς προρρηθείσαις
 τῶν πνευμάτων λογάσιν, ὃ δὲ τῆς τιμῆς τὸ πνεῦμα ταπεινώσει ῥάσ-
 5 σων, τὸν λεγεῶνα τῶν δαυμόνων ὄλον καθαιρήσει ὃ τῆ ταπεινώσει
 δοῦλον ἑαυτὸν πᾶσι παρέχων, ἀφωμοιωμένος ἔσται τῷ ταπεινώ-
 σαντι ἑαυτὸν καὶ μορφὴν δούλου λαβόντι. Ἐὰν μετρῆς τῷ ἐλαχίστῳ
 μέτρῳ σεαυτὸν, οὐκ ἀντιμετρήσης σεαυτὸν ἑτέρῳ, καὶ ὃ τῆς ψυχῆς
 τὴν ἀσθένειαν θρήνοις ἐκκαλύπτων, οὐ μέγα ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἑαυτοῦ πο-
 10 νουμένοις φρονήσει. Δαίμονες εὐτέλειαν καὶ ὕβριν τοῖς ταπεινο-
 φρονοῦσιν ἐπάγουσιν, ἵνα, τὴν ἐξουδένωσιν οὐ φέροντες, τὴν ταπει-
 νοφροσύνην φύγωσιν, ὃ δὲ διὰ ταπεινώσεως τὰς ἀτιμίας γενναίως
 φέρων, εἰς φιλοσοφίας ὕψος δι' ἐκείνων μᾶλλον ἀνωθεῖται.

Ὁ Δαβὶδ ὕβριζόμενος οὐκ ἀντέλεγεν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀβεσσαῖ ἐκ-
 15 δικίαν κατέστελλε. Καὶ σὺ ὕβριζόμενος μὴ ἀνθύβριζε, ἀλλὰ καὶ τὸν
 ἐκδικοῦντά σε ὀρθῶς καταπαύνε· ὕβριν φέρε, τὴν σὴν προκοπὴν,
 καὶ χεῖλεσι σὺγκλειε τοῦ θυμοῦ τὴν θύραν ἀποκριθήσῃ τοῖς ἀπει-
 λοῦσιν οὐδ' ὄλω, ἵνα τῆ σιγῇ κομίσῃς τὰ καπνίζοντα χεῖλη· ἀπει-
 λοῦντας τότε καὶ ὕβριστὰς ὀδυνήσεις, ὅταν χαλινούς σαῖς σιαγόσι
 20 ἐπιθήσῃς. Σὺ μὲν γὰρ σιγῶν οὐ θρωθήσῃ τῇ ὕβρει, ὃ δὲ πολὺ μᾶλ-
 λον δάκνεται ὑπὸ τῆς σῆς σιωπῆς, ἐπὶ ὕβριστοῦ θάρσος μακροθύ-
 μως ὑπενέγκῃς τὸν τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον ἐκ τῶν ἐντὸς ἀποσειοῦ,
 ἵνα τὸν φιλενδείκτην λογιισμόν πρὸ αὐτοῦ ἐκτινάξῃς. Ἐπιτήρει δὲ
 καὶ τὸ αἰτήρεσκον μάλιστα καθ' ἡσυχίαν, μὴ ποτέ σε μεγαλύναν
 25 ὑπὲρ τὸν θρασυθέντα ἐξουδενώσῃς ἐκείνον. Τίς τῶν ἀδελφῶν ὕβρι-
 στικῶς πικρὰ εἰλαβοῖς καὶ ἀδικίαν ὑπομείνας, ἀπῆει χαρᾶ τε μεριζόμε-
 νος καὶ λίπη, τὸ μὲν ὅτι ἀδικοῦμενος ὕβρισθῇ καὶ οὐκ ἀντεταράχθῃ,

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι δούλος σὲ βάρβαρη κυρία, καὶ ἔχει μεταπωληθεῖ σὲ πολλοὺς κυρίους, ἕξαιτίας τῆς ἔπαρσης, τοῦ φθόνου, τῆς ζήλειας καὶ τῶν πνευματικῶν ὁμάδων πού προαναφέρθηκαν. Ἐνῶ ἐκεῖνος πού νικᾷ τὸ πνεῦμα τῆς τιμῆς μὲ ταπείνωση, θὰ νικήσει καὶ ὁλόκληρη τὴ λεγεῶνα τῶν δαιμόνων. Αὐτὸς πού μὲ τὴν ταπείνωσή του προσφέρει τὸν ἑαυτό του δούλο σὲ ὅλους, θὰ μοιάσει Ἐκεῖνον πού ταπείνωσε τὸν ἑαυτό του καὶ ἔλαβε τὴ μορφὴ δούλου⁴. Ἐὰν μετρᾷς τὸν ἑαυτό σου μὲ τὸ πιὸ μικρὸ μέτρο, δὲν θὰ ἀντιπαραβάλλεις τὸν ἑαυτό σου μὲ ἄλλον, καὶ αὐτὸς πού καλύπτει τὴν ἀρρώστια τῆς ψυχῆς του μὲ θρήνους, δὲν θὰ καυχηθεῖ γιὰ τὰ κατορθώματά του. Οἱ δαίμονες αὐξάνουν τὸν ἔξευτελισμὸ καὶ τὴν προσβολὴ τῶν ταπεινῶν, ὥστε, μὴ ὑποφέροντας τὸν ἔξευτελισμὸ, νὰ ἀποφύγουν τὴν ταπείνωση, ἐκεῖνος ὅμως πού μὲ ταπείνωση ὑπομένει τὶς ἀτιμίες γενναῖα, ὁδηγεῖται μὲ ἐκεῖνες στὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς.

Ὁ Δαβὶδ ὅταν βριζόταν δὲν ἀντιμιλοῦσε, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ τὴν ἐκδίκηση τοῦ Ἀβεσσαλώμ συγκρατοῦσε⁴. Καὶ σὺ ὅταν βρίζεσαι νὰ μὴ ἀπαντᾷς μὲ βρισιές, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν πού σὲ ἐκδικεῖται δίκαια, νὰ τὸν καταπραΰνεις. Νὰ ἀνέχεσαι τὴ βρισιά, τὴ δική σου προκοπή, καὶ νὰ κλείνεις μὲ τὰ χεῖλη σου τὴν πόρτα τοῦ θυμοῦ. Νὰ μὴν ἀπαντᾷς καθόλου σ' ἐκείνους πού σὲ ἀπειλοῦν, ὥστε μὲ τὴ σιωπὴ σου νὰ ἀποκοιμίσεις τὰ χεῖλη πού καπνίζουν. Αὐτοὺς πού σὲ ἀπειλοῦν καὶ σὲ βρίζουν θὰ τοὺς τιμωρήσεις ὅταν βάλεις χαλινάρια στὰ σαγόνια σου. Γιατὶ σὺ μὲ τὴ σιωπὴ σου δὲν θὰ φαγωθεῖς ἀπὸ τὴ βρισιά, ἐνῶ ἐκεῖνος πού σὲ βρίζει δακνώνεται πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴ σιωπὴ σου, ἂν ὑπομείνεις τὸ θράσος μὲ ὑπομονή. Νὰ ἀποτινάξεις ἀπὸ μέσα σου τὸν ἔπαινο τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ ἀποβάλλεις πρὶν ἀπὸ αὐτὸν τὸν λογισμὸ πού ἀγαπᾷ τὴν ἐπίδειξη. Νὰ προσέχεις ὅμως καὶ τὴν αὐταρέσκεια, ἰδιαίτερα κατὰ τὴν ἡσυχία, μήπως κάποτε σὲ ἀνεβάσει πιὸ πάνω ἀπὸ ἐκεῖνον πού ἀποθρασύνθηκε καὶ τὸν ταπεινώσεις. Κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς βρίστηκε ἀπὸ ἕναν εὐσεβῆ, καὶ ἀφοῦ ὑπέμεινε τὴν ἀδικία, ἔφυγε διακατεχόμενος ἀπὸ χαρὰ καὶ λύπη· χαρὰ, ἐπειδὴ βρίστηκε ἀδίκαια καὶ δὲν ἀντέδρασε, καὶ λύπη, ἐπειδὴ ὁ εὐσεβὴς ἀπατήθηκε, καὶ ἐνῶ ἀπατήθηκε, χάρηκε.

4. Β' Βασ. 16, 5 ε.

τὸ δὲ ὅτι ὁ εὐλαβῆς ἠπατήθη καὶ ἀπατήσας ἔχαρη. Νόει δέ μοι καὶ τὸν ἀπατεῶνα τὰ δύο πεπονθέναι, ἐφ' ᾧ μὲν ἐτάραξε πάντως χαρέντα, ἐφ' ᾧ οὐκ ἀντεταράχθη, μᾶλλον λυπηθέντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

5 Ὅταν ἴδωσιν ἡμᾶς οἱ δαίμονες εἰς τὸ αὐτὸ ξέσμα τῶν ὕδρεων μὴ ἐξαφθέντας, τότε καθ' ἡσυχίαν ἐπιστάντες, ἀναμοχλεύουσι τὸ ἡγεμονικόν, ἵνα, οἷς παροῦσιν εἰρηνεύσαμεν, τούτοις ἀπιούσι διαθρασυνώμεθα. Ἐπὶν οὖν ἀντιλογίαν ἢ ὕδριν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐκτελέσης, σεαυτὸν λογιζοῦ σφαλέντα, ἵνα μὴ ἡσυχάζων μάχην λογισμῶν ἐν τῇ
10 καρδίᾳ σου εὗρης, τοῦ μὲν ἐπονειδίζοντος τῶν ὕδρεων τὸν τρόπον, τοῦ δὲ ἀντονειδίζοντος ὡς τὰ δεινὰ καὶ σοῦ μὴ ἀνθυβρίσαντος. Ὅπότεν παροξυσμὸς ἐκπικράνη τοὺς ἐν κοινοδίῳ ἀδελφούς, τότε οἱ λογισμοὶ τὸν μόνον μακαρίζειν εἰσβάλλουσιν, ἵνα, τῆς μακροθυμίας κενώσαντες, καὶ τῆς ἀγάπης ἀφορίσωσιν. Ὁ δὲ μακροθυμία τὴν
15 ὀργὴν καὶ ἀγάπην τὴν λύπην ἀνατρέπων, πονηροὺς δύο θήρας διτταῖς ἀνδραγαθίαις ἀνατρέπει θυμομαχοῦντας ὁ παρακαλῶν καὶ γονυπετῶν, ἵνα τὴν ὀργὴν ἀπελάσῃ, τὸν παροξύναντα τοὺς ἀμφοτέρους ἐξ αὐτοῦ ἀπελαύνει, ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς ὀργῆς ἐκπολεμεῖ ὁ τοὺς ὀργιζομένους εἰρηνεύων. μνησάσει δὲ τούτῳ ὀργὴν ὁμογενῶν ἐπ'
20 αὐτῷ ἐκθρασύνων, ὅτι τὴν τῶν πλησίων εἰς ἑαυτὸν ἐδέξατο τὴν μάχην, ὁ τὸν θρασυχάρδιον βαστάζων ἔνεκεν εἰρήνης, οὗτος ἐκδιάζεται γενέσθαι τῆς εἰρήνης υἱὸς ἀλλ' οὐκ ἐπ' ἀνθρώπων μόνον ζητητέος ὁ τῆς εἰρήνης σύνδεσμος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ σώματί σου, καὶ ἐν τῷ πνεύματί σου, καὶ ἐν τῇ ψυχῇ.

25

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

Ὅταν γὰρ τῆς σῆς ταύτης τριάδος τὸν σύνδεσμον ἐνώσης τῇ εἰρήνῃ, τότε, ὡς τῆς θείας Τριάδος ἐντολῇ ἐνωθεὶς ἀκούεις «Μακάριοι οἱ ἐκζητητοὶ, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται». Καὶ γὰρ ἂν τὴν ἀντεπιθήκην τοῦ πνεύματος σάρκα εἰρηνεύσης τοῖς πόνοις, κλέος

5 Ἐφ.εσ. 4, 3. Κολ. 3, 14.

Σκέψου ὅμως καὶ ἐκεῖνον ποὺ ἀπατήθηκε, ποὺ καὶ αὐτὸς ἔπαθε καὶ τὰ δύο, ποὺ χάρηκε ὅπωςδήποτε ἐπειδὴ τοῦ προξένησε ταραχή, καὶ λυπήθηκε ποὺ ἐκεῖνος δὲν ἀντέδρασε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

“Ὅταν μᾶς δοῦν οἱ δαίμονες νὰ μὴ ἐξαπτόμαστε μὲ τὸ πλήγμα τῶν ὕδρευων, τότε ἔρχονται σὲ ὥρα ἡσυχίας καὶ ἀναμοχλεύουν τὸ ἡγεμονικὸ μέρος τῆς ψυχῆς μας, ὥστε γιὰ ἐκεῖνα ποὺ ὅταν ἦταν παρόντες μείναμε εἰρηνικοί, γιὰ τὰ ἴδια τώρα ποὺ ἔφυγαν νὰ ἀποθρασυνθοῦμε. “Ὅταν λοιπὸν προβάλεις ἀντιλογία ἢ βρισιὰ στὸν ἀδελφό, νὰ σκέφτεσαι ὅτι ὁ ἑαυτὸς σου ἔκανε σφάλμα, ὥστε ὅταν ἡσυχάζεις νὰ μὴ βρεῖς μέσα στὴν καρδιά σου πόλεμο τῶν λογισμῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ ἓνας νὰ κατηγορεῖ τὸν τρόπο τῶν ὕδρευων, καὶ ὁ ἄλλος νὰ κατηγορεῖ ἑσένα, ἐπειδὴ καὶ σὺ δὲν ἀπάντησες σὲς βρισιὲς μὲ βρισιὲς. “Ὅταν κάποιος παροξυσμὸς πικράνει τοὺς ἀδελφούς τοῦ κοινοβίου, τότε οἱ λογισμοὶ εἰσβάλλουν γιὰ νὰ καλοτυχίσουν τὸν ἓνα, ὥστε, ἀφοῦ τοῦ ἀφαιρέσουν τὴ μακροθυμία, νὰ τὸν ἀποσπάσουν ἀπὸ τὴν ἀγάπη. Ἐκεῖνος ὅμως ἀνατρέποντας μὲ τὴν ἀνεξικακία του τὴν ὀργὴ καὶ μὲ τὴν ἀγάπη τὴ λύπη, ἀνατρέπει μὲ δύο ἀνθραγαθίες δύο πονηρὰ θηρία ποὺ μάχονται μὲ θυμὸ. Αὐτὸς ποὺ παρακαλεῖ καὶ γονατίζει γιὰ νὰ διώξει τὴν ὀργή, ἀπομακρύνει ἀπὸ αὐτὸν ποὺ ἔκανε καὶ τοὺς δύο νὰ ὀργιστοῦν, διότι αὐτὸς ποὺ εἰρηνεύει τοὺς ὀργισμένους, πολεμᾷ μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις του τὸ πνεῦμα τῆς ὀργῆς. Καὶ θὰ προκαλέσει τὴν ὀργὴ τῶν συγγενῶν ἐναντίον του, ἐπειδὴ δέχθηκε τὴν πρὸς τὸν πλησίον μάχη στὸν ἑαυτό του. Αὐτὸς ποὺ συγκρατεῖ τὸν αὐθάδη γιὰ χάρη τῆς εἰρήνης, αὐτὸς ἀναγκάζεται νὰ γίνῃ γιὸς τῆς εἰρήνης. Ὅμως ὁ σύνδεσμος τῆς εἰρήνης δὲν πρέπει νὰ ἀναζητεῖται μόνο στοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ στὸ σῶμα σου, καὶ στὸ πνεῦμα σου, καὶ στὴν ψυχὴ σου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο

Γιατί, ὅταν ἐνώσεις τὸν σύνδεσμο τῆς δικῆς σου τριάδας μὲ τὴν εἰρήνη, τότε, ἐπειδὴ ἐνώθηκες μὲ τὴν ἐντολὴ τῆς ἁγίας Τριάδας, θὰ ἀκούσεις «Εἶναι μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, γιὰ αὐτοὶ θὰ ὀνομαστοῦν υἱοὶ τοῦ Θεοῦ»⁶. Γιατί, ἂν εἰρηνεύσεις τὴ σάρκα, ποὺ ἐπιθυμεῖ ἀντίθετα

6. Ματθ. 5, 9.

ἔξεις τῶν μακαρισμῶν ἐπέκεινα αἰῶνος, νικήσας πόλεμον τὸν ἐν τῷ σώματί σου τὸν ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ἐν τοῖς μέλεσί σου. Μέγας ὁ τῆς εἰρήνης σύνδεσμος ἐν ᾧπερ ἦνῶται καὶ ἡ χαρὰ φωτίζουσα τὸ ὄμμα τῆς διανοίας εἰς τὴν τῶν κρειπτόνων θεω-
 5 ρίαν. Ἐπερ οὖν ἐπικτησώμεθα τὴν εἰρηνικὴν ἐν τοῖς πόνοις χαρὰν, τὰ ἐπιόντα χαλεπὰ εὐχαρίστως δι' αὐτῆς ἀποκρουσώμεθα, καὶ τὸν τῆς λύπης δαίμονα μυκώμενον οὐκ εἰσοδεξώμεθα, ὅστις, ἀκρωτηριά-
 ζων ἐν ταῖς θλίψεσι μάλιστα, τῇ ψυχῇ ἐφάλλεται, καὶ τῷ πνεύματι τῆς ἀκηδίας χώραν ἐτοιμάζεται, ὅπως τὴν ψυχὴν σκοτίσωσι καὶ ἅμα
 10 τοὺς πόνους ἀναλέξωσιν.

Ἔστω τοίνυν νόμος ἡμῶν τῆς καρδίας ἔγγραφος ἡ τῆς εἰρήνης χαρὰ, καὶ τὴν λύπην καταποντίζουσα, καὶ τὸ μῖσος ἀπελαύνουσα, καὶ τὴν μῆνιν ἀφανίζουσα, καὶ τὴν ἀκηδίαν καταλύουσα, καὶ τὴν λύπην ἀμείβουσα. Ἐν γὰρ τῇ εἰρηνικῇ μακροθυμίᾳ ἐμφωλεύουσα,
 15 καὶ τῇ εὐχαριστίᾳ καὶ τῇ ὑπομονῇ ἐλλιμνάζουσα, πέλαγός ἐστιν ἀρετῶν τὴν ἀντιπαράταξιν τοῦ διαβόλου τῷ σταυρῷ καταποντίζου-
 σα. Νόει δέ μοι τὴν ἐναντίαν χαρὰν τεταραγμένην ἐφίστασθαι, μή πως ἄλλην ἀντ' ἄλλης σκιασθεὶς ἀπατηθῆς κατέχειν. Συσχηματίζον-
 ται γὰρ καὶ τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασιν οἱ δαίμονες, ἵνα, τῷ παρα-
 20 σκιάσματι τὸν νοῦν ἀποπλανήσαντες, τῶν φρενῶν ἀποστήσωσιν· ἐφίσταται γὰρ χαρὰ πνευματικῇ καρδίᾳ οὐδενὸς προκεμένου, ὅτι τὸν ἡγεμόνα τῆς κατὰ Θεὸν λύπης μετέωρον εὐρίσκει, ἔπειτα δὲ καὶ τῷ πνεύματι τῆς λύπης τὴν ψυχὴν παραδίδωσιν, ὅτι τῆς πνευματι-
 κῆς αὐτὴν χαρᾶς αἰχμάλωτον ἐποίησε.

25

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Φημί δὲ καὶ τοῦτο, ὡς ὑπηγόρευσέ τινα τῶν ἀδελφῶν ἢ πείρα πῶν ζητιομένων, ὅτι ἀντὶ μὲν τοῦ χαίρειν ἐν Κυρίῳ, χαρὰν οἰκείαν ὁ ἀλλόττωρ ἀντεισάγει. Ἀντὶ δὲ τῆς κατὰ Θεὸν λύπης, τὴν ἐναντίαν τῷ κῷ πικριτεφραίζει, ἵνα ταῖς ἀντιστρόφοις μεταβολαῖς τῆς τῶν κρειπ-
 20 τῶν αἰχτίνης μερῶναις τὴν ψυχὴν ἀμαυρώσῃ. Διτταὶ τῆς κακίας αἰ

ἀπὸ τὸ πνεῦμα, μὲ τοὺς κόπους, θὰ ἔχεις τὴ δόξα τῶν μακαρισμῶν στοὺς αἰῶνες, ἐπειδὴ νίκησες στὸν πόλεμο τοῦ σώματός σου, «ὁ ὅποιος ἀντιστρατεύεται στὸν νόμο τοῦ νοῦ σου, καὶ σὲ αἰχμαλωτίζει μὲ τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας πού ὑπάρχει στὰ μέλη σου»⁷. Εἶναι μεγάλος ὁ σύνδεσμος τῆς εἰρήνης, στὸν ὅποιο εἶναι ἑνωμένη καὶ ἡ χαρὰ, ἡ ὁποία φωτίζει τὰ μάτια τῆς διάνοιας γιὰ νὰ βλέπουν τὰ ἀνώτερα. Ἐὰν λοιπὸν ἀποκτήσουμε τὴν εἰρηνικὴ χαρὰ στοὺς κόπους, θὰ ἀποκρούσουμε εὐχαρίστως μὲ αὐτὴν τὰ ἐπερχόμενα κακά, καὶ δὲν θὰ δεχτοῦμε μέσα μας τὸν δαίμονα τῆς λύπης πού μουγκρίζει, ὁ ὅποιος, ἀκρωτηριάζοντας, ἰδιαίτερα στὶς θλίψεις, πηδάει στὴν ψυχὴ, καὶ μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἀκηδίας ἐτοιμάζει χῶρο γιὰ νὰ συσκοτίσουν τὴν ψυχὴ καὶ συγχρόνως νὰ συλλέξουν τοὺς κόπους.

Ἡ χαρὰ τῆς εἰρήνης λοιπὸν ὡς γίνει νόμος γραμμένος στὴν καρδιά μας, πού θὰ καταποντίζει τὴ λύπη, θὰ διώχνει τὸ μῖσος, θὰ ἐξαφανίζει τὴν ὀργή, θὰ καταργεῖ τὴν ἀδιαφορία, καὶ θὰ μεταβάλλει τὴ λύπη. Γιατί, φωλιάζοντας μέσα στὴ γεμάτη ἀπὸ εἰρήνη μακροθυμία καὶ λιμνάζοντας στὴν εὐχαριστία καὶ στὴν ὑπομονή, γίνεται πέλταγος τῶν ἀρετῶν, τὸ ὅποιο μὲ τὸν σταυρὸ καταποντίζει τὴν ἀντιπαράταξη τοῦ διαβόλου. Σκέψου ὅμως, σὲ παρακαλῶ, καὶ τὴν ἀντίθετη χαρὰ πού ἐμφανίζεται ταραγμένη, μήπως σκοτιστεῖς καὶ ἐξαπατηθεῖς κατέχοντας ἄλλην ἀντὶ ἄλλης. Γιατί οἱ δαίμονες μεταμορφώνονται καὶ σὲ πνευματικὰ χαρίσματα, γιὰ νὰ συσκοτίσουν τὸν νοῦ καὶ ἐξαπατώντας τον νὰ τὸν ἀποκρύνουν ἀπὸ τὴ λογικὴ του. Γιατί πνευματικὴ χαρὰ ἔρχεται στὴν καρδιά ὅταν δὲν ὑπάρχει κανένας, ἐπειδὴ βρῖσκει τὸν ἀρχηγὸ τῆς κατὰ Θεὸν λύπης μετέωρο, καὶ ἔπειτα παραδίνει τὴν ψυχὴ στὸ πνεῦμα τῆς λύπης, διότι τὴν ἔκανε αἰχμάλωτη τῆς πνευματικῆς χαρᾶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο

Ἄναφέρω ὅμως καὶ τὸ ἐξῆς, ὅπως τὸ δίδαξε σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς ἢ πείρα αὐτῶν πού συζητοῦμε, ὅτι, ἀντὶ νὰ χαιρόμαστε τὴ χαρὰ τοῦ Κυρίου, ὁ μαρὸς εἰσηγεῖται τὴ δική του χαρὰ, καὶ ἀντὶ τῆς κατὰ Θεὸν λύπης, μᾶς ὑποδεικνύει παραπλανητικὰ τὴν ἀντίθετη, ὥστε μὲ τὶς ἀντίθετες ὑποδείξεις νὰ ἐπισκιάσει μὲ τὶς φροντίδες τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὶς ἀσπίδες τῶν ἀνωτέρων. Οἱ κακίες τῆς λύπης πού συνδέονται μὲ κάθε

7. Ρωμ. 7, 23.

λύπαι τυγχάνουσιν ἐν ἐκάστη ἐργασίᾳ ἐπιζευγμένοι, καὶ ἡ μὲν ἐφίσταται καρδία λυπηρᾶς αἰτίας οὐ βλεπομένης, ἡ δὲ τίκτεται ἐξ ἄλλοκότων αἰτιῶν ὠθουμένη. Ἡ κατὰ Θεὸν λύπη τοῖς δάκρυσιν τὴν ψυχὴν ἀνακαλεῖται, τὴν ἀπεναντίας χαρὰν τε καὶ λύπην μὴ παραδεχόμενη, τὸν δὲ ἐπιόντα θάνατον μερμηγᾶ καὶ κρίσιν, καὶ τοῦτο κατ' ὀλίγον κέχηγε προσδεχομένη.

Ἐπιθυμῖαι ἀποτυχοῦσαι φυτεύουσι λύπας, εὐχαὶ δὲ καὶ εὐχαριστίαι μαραίνουσι ταύτας μεταξὺ ὀργιζομένων μέση λύπη δονεῖται. Ὁ οὖν πρῶτος ἐκνήψας, ἐὰν τοῦ πάθους ἀναστῆ καὶ τῷ ἑτέρῳ δώσῃ
10 χεῖρα, ἀπολογία, τὴν πικρὰν λύπην ἀπελαύνει. Λύπη ψυχῆς νόσος καὶ σαρκὸς τυγχάνει, καὶ τὴν μὲν αἰχμαλώτιδα αἶρει, τὴν δὲ ἐπὶ τόπῳ μαραίνει. Ἐξ ἐναντίων λύπη γεννᾶται, ἐκ δὲ λύπης μῆνις, τίκτεται δὲ ἐκ τούτων φρενίτις, λοιδορία, λύπην καὶ μῆνιν εἰ θέλεις συμπατῆσαι, τὴν μακροθυμίαν τῆς ἀγάπης ἐναγκαλίζου, καὶ τὴν χαρὰν τῆς ἀκα-
15 κίας περιβάλλου. Ἡ σὴ χαρὰ ἑτέρῳ λύπη μὴ ἔστω· ἐπ' ἀδικίᾳ ὁ χαίρων, ἐν εὐδοκίᾳ θρηνηῖ, καὶ ὁ ὑποφέρων λύπας πάσχων ἀδίκως λαμπρῶς ἀγαλλιᾶσεται· τὰ γὰρ μέλλοντα τοῖς παροῦσιν ἐναντία

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Ἐν ταῖς θλίψεσιν εὐχάριστος ἔσο μάλιστα, ὅτι δι' αὐτῶν τῆς
20 ἀντιλήψεως τὴν χάριν σαφέστερον αἰσθάνῃ. Οὕτω γὰρ τὰς ἐπιούσας θλίψεις εὐχαρίστως ἐκτινάσων, οὐκ ἀμαυρώσεις τῆς καρτερίας τὸ λαμπρότατον κάλλος, ἐπὶ σοὶ μάστιγα κατὰ σαρκὸς δαίμων καταρράξῃ, μεγίστου σοὶ μισθοῦ πρόξενος εὐρέθη, ἐὰν ὑπόθεσιν εὐχαριστίας τὴν πληγὴν καταδέξῃ. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸν ἐκ σοῦ φυγα-
25 δείσεις. Ἴνα δὲ πλεῖον ὁ μισθός σου διὰ τῆς ὑπομονῆς ἐπομβρῆσῃ, δούλων τῶν ἀνδρείων πόνων ἡ ὑπομονὴ σου στρατηγείτω, ὅτι διὰ πίπης κικίας καὶ ἡ ἀκηδία ἀντιστρατηγεῖ σοι, καὶ κατασκοποῦσά σιν τοῖς πόνους ἅπαντας πειράζει, ὃν δὲ μὴ εὖρη τῇ ὑπομονῇ ἐνη-
λαμμένων, τοῦτον καταβαρύνει ὑφ' ἑαυτὴν καὶ κατακάμπτει, ἐὰν δὲ
30 δαίμων τῆς ἀκηδίας πρὸς τὴν ὑπομονὴν τῶν πόνων ἀτονήσῃ, ἀποκίας πῖλιν ὁ θῆρ τὸ κατῴρθωμα δάκνει· εἰ οὖν συνέσει τῆς ἀσφα-

ἔργο εἶναι διπλές, καὶ ἡ μὲν ἐμφανίζεται στὴν καρδιά χωρὶς νὰ ὑπάρχει αἰτία λύπης, ἐνῶ ἡ ἄλλη προκαλεῖται παρακινούμενη ἀπὸ ἄλλόκοτες αἰτίες. Ἡ κατὰ Θεὸν λύπη προκαλεῖται στὴν ψυχὴ μὲ τὰ δάκρυα, δὲν παραδέχεται τὴν ἀντίθετη χαρὰ καὶ λύπη, καὶ φροντίζει γιὰ τὸν θάνατο ποὺ ἔρχεται καὶ τὴν τελικὴ κρίση, καὶ περιμένοντάς το αὐτὸ αἰσθάνεται μετρημένη χαρὰ.

Ἐπιθυμίες ποὺ ἀποτυχαίνουν προκαλοῦν λύπες, ἐνῶ οἱ προσευχῆς καὶ οἱ εὐχαριστίες τὶς μαραίνουν. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ποὺ ὀργίζονται κινεῖται ἡ λύπη. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ θὰ ἀνανήψει πρῶτος, ἂν ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὸ πάθος καὶ δώσει στὸν ἄλλον τὸ χέρι του, μὲ ἐξήγηση, διώχνει τὴν πακρὴ λύπη. Ἡ λύπη εἶναι ἀρρώστια τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἡ ὁποία αἰχμαλωτίζει τὴν ψυχὴ καὶ μαραίνει τὸ σῶμα στὸν τόπο. Ἡ λύπη γεννιέται ἀπὸ τὰ ἀντίθετα, ἀπὸ τὴν λύπη πάλι γεννιέται ἡ ὀργή, καὶ ἀπὸ αὐτὰ γεννιέται ἡ μανία καὶ ἡ κακολογία. " Ἄν θέλεις νὰ καταπατήσεις τὴν λύπη καὶ τὴν ὀργή, ἀγκάλιασε τὴν μακροθυμίαν τῆς ἀγάπης, καὶ φόρεσε τὴν χαρὰ τῆς ἀκακίας. Ἡ δική σου χαρὰ νὰ μὴ γίνεαι λύπη σὲ ἄλλον. Αὐτὸς ποὺ χαίρεται στὴν ἀδικία, θὰ κλάψει στὴν χαρὰ, καὶ αὐτὸς ποὺ ὑποφέρει λύπες πάσχοντας ἄδικα, θὰ δοκιμάσει λαμπρὴ ἀγαλλίαση· γιὰ τὰ μελλοντικὰ εἶναι ἀντίθετα μὲ τὰ τωρινά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο

Στὶς θλίψεις νὰ εἶσαι ἰδιαίτερα εὐχάριστος, διότι μὲ αὐτὲς θὰ αἰσθάνεσαι πρὸ καθαρά τὴν χάρι τῆς βοήθειας. Γιὰ τὸ μὲ τὸν τρόπο αὐτό, πινάζοντας ἀπὸ πάνω σου τὶς ἐπερχόμενες θλίψεις μὲ εὐχαρίστηση, δὲ θὰ ἀμαυρώσεις τὸ ὑπέροχο κάλλος τῆς ὑπομονῆς, καὶ ὅταν ὁ δαίμονας τσακίσει στὴν σάρκα σου μαστίγιον, θὰ γίνῃ αἴτιος μεγάλης ἀμοιβῆς σὲ σένα, ἂν δεχθεῖς τὸ χτύπημα ὡς εὐκαιρία εὐχαριστίας. Γιὰ τὸ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν θὰ ἀπομακρύνεις καὶ αὐτὸν (τὸν δαίμονα) ἀπὸ σένα. Γιὰ νὰ εἶναι ὅμως ὁ μισθὸς τῆς ὑπομονῆς σου πρὸς μέγαν, ὄλους τοὺς γενναίους κόπους σου νὰ τοὺς διέπει ἡ ὑπομονή σου, διότι μὲ κάθε κακία θὰ σὲ ἀντιπολεμᾷ καὶ ἡ ἀκηδία, καὶ κατασκοπεύοντας ὄλους τοὺς κόπους σου θὰ σοῦ ὑποβάλλει δοκιμασίες, καὶ ὅποιον βρεῖ νὰ μὴ εἶναι προσηλωμένος μὲ ὑπομονή, αὐτὸν τὸν ρίχνει κάτω ἀπὸ αὐτὴν καὶ τὸν λυγίζει, ἂν ὅμως ὁ δαίμονας τῆς ἀκηδίας δεῖξει νωθρότητα πρὸς τὴν ὑπομονή, τότε τὸ θηρίον τῆς ἀπόγνωσης δογκώνει τὸ κατόρθωμα (τῆς

λείας τοῦτο ἐλάσεις, καὶ κενόδοξον πνεῦμα ἐν αὐτῷ ἐλάσεις ἐν καιρῷ
 συνάξεως. Ἐπὶ σοι τὸ τῆς ἀκηδίας ἐπιπέση πνεῦμα, ὡς φορτικὴν
 ἐπιψηφίζει τῇ ψυχῇ τὴν ψαλμωδίαν, τὸν ὄκνον ὡς ἀντίπαλον τῇ
 σπουδῇ παραβάλλει, ἵνα ψάσας, τῷ τάχει τὴν σάρκα ἀνακλίνῃ τῇ
 5 μνήμῃ, ὡς κοπωθεῖσαν δῆθεν ἔκ τινος αἰτίας. Ἐπὶ οὖν ἐγρηγορό-
 τες ὦμεν νυκτὸς μὴ τὴν σύναξιν τῇ ἀκηδία ἀνακλίνωμεν, ἵνα μὴ οἱ
 δαίμονες ἐπιστάντες τὰ ζιζάνια τῶν λογισμῶν συνάξωσι, καὶ ὅμα τῇ
 καρδίᾳ κατασπεύρωσιν· ὅταν γὰρ τὴν σύνοδον τῶν ὕμνων ἀπολέσω-
 10 μεν, τότε τὸν σύλλογον τῶν λογισμῶν ἐπισυνάγομεν πρὸ συνάξεως
 διωπνισθέντες, λογισμοὺς φωτὸς ἐν τῇ καρδίᾳ προγυμνάζωμεν, ἵνα
 εὐτρεπισθέντες ἔχωμεν, γρηγορούση διανοία τῇ ψαλμωδίᾳ παρίστα-
 θῆαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄.

Πῆ μὲν ροίζῳ τὸν ψαλμὸν ἐν τῇ νήψει λεπτέον, πῆ δὲ ἀδολεσχεῖν
 15 ἐν τῇ ψαλμωδίᾳ δοκιμαστέον· κατὰ γὰρ τὴν ἐνέδραν τοῦ ἐναντίου
 ἀνάγκη καὶ ἡμᾶς μεταμορφοῦσθαι, διότι ποτὲ μὲν ἐλαύνειν τὴν
 γλῶτταν ὑποτίθενται, τῆς ἀκηδίας τὴν ψυχὴν περιεχούσης, ποτὲ με-
 λαρδεῖσθαι τὰς λέξεις ἐρεθίζουσι, τοῦ νοεροῦ ὄμματος καθάπερ ἰσχὺν
 τὴν τροφήν ἐκ τοῦ φωτὸς λαμβάνοντος. Ὁ γὰρ τῇ ὀπτασίᾳ τῶν ὑψη-
 20 λῶν ἐπεκτεινόμενος, ὀξυδερχέστερον ὄμμα λήψεται, κατὰ τὸ ὑπό-
 δεῖγμα Ἐλισαϊέ. Ὅταν λογισμὸς σου ἐπιστῇ καρδίᾳ πολέμιος, μὴ
 ἀλλὰ ἀντ' ἄλλων δι' εὐχῆς ἐπιζήτει, κατὰ δὲ τοῦ πολεμίου τὸ ξίφος
 τῶν δακρύων ἀκόνα· οὕτω γὰρ σφοδροτάτως ἀντὶ τῆς μάχης προσρήξω-
 μεν, θεῖτον αὐτὸν ἀφ' ἡμῶν ἀποστήναι ποιήσομεν. Φιλοκάλει οὖν
 25 πῶ ἔργῳ πῶν χειρῶν, καὶ μάλα τῆς εὐχῆς τὴν μνήμην· τὸ μὲν γὰρ οὐ
 πίντοτε, τὸ δὲ ἀδειάλευπτον ἔχει τῆς ἐργασίας τὸν πόρον. Μὴ ἀνα-
 βίλλου δοῦναι τῆς εὐχῆς τὸ χρέος, λογισμοῦ ἀκούων διὰ πρόσδασιν
 ἔργων, καὶ μὴ θυρυβοῦ ἐν τῷ ἔργῳ ταράττων τὸ σῶμα, ἵνα μὴ συν-
 τικίξῃς καὶ εὐχῆς τὴν καρδίαν. Ὅσπερ ὁ ἐκτὸς ἡμῶν ἄνθρωπος

ὑπομονῆς). Ἐάν λοιπὸν τὸ διώξεις αὐτὸ μὲ τὴ συνείδηση τῆς ἀσφάλειας, τότε μαζὶ μ' αὐτὸ θὰ διώξεις καὶ τὸ πνεῦμα τῆς κενοδοξίας τὴν ὥρα τῆς σύναξης. Ὅταν πέσει ἐπάνω σου τὸ πνεῦμα τῆς ἀκηδίας κάνει κουραστική στὴν ψυχὴ τὴν ψαλμωδία, προβάλλοντας τὴν ὀκνηρία ὡς ἀντίπαλο στὴν προθυμία, ὥστε, ἐπενεργώντας ἐπάνω τῆς βλαβερά, γρήγορα νὰ ἀποκοιμήσῃ τὴ σάρκα μὲ τὴ μνήμη, ἐπειδὴ εἶναι κουρασμένη δῆθεν ἀπὸ κάποια αἰτία. Ὅταν λοιπὸν εἴμαστε ξυπνητοὶ τῆ νύχτα, νὰ μὴ κοιμώμαστε κατὰ τὴ σύναξη ἀπὸ ἀκηδία, γιὰ νὰ μὴ ἔρθουν οἱ δαίμονες καὶ συνάξουν τὰ ζιζάνια τῶν λογισμῶν, καὶ τὰ σπείρουν ταυτόχρονα στὴν καρδιά. Γιατί, ὅταν χάσουμε τὴν ὁμαδικὴ ψαλμωδία τῶν ὕμνων, τότε συγκεντρώνουμε τὸν σύλλογο τῶν λογισμῶν. Ξυπνώντας πρὶν ἀπὸ τὴ σύναξη, ἄς γυμνάσουμε τοὺς λογισμοὺς μέσα στὴν καρδιά μας, γιὰ νὰ εἴμαστε προετοιμασμένοι νὰ παραστοῦμε στὴν ψαλμωδία μὲ ἐπάγρυπνη τὴ διάνοια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9ο

Ἄλλοτε νὰ λέμε τὸν ψαλμὸ μὲ νηφαλιότητα ζωηρά, καὶ ἄλλοτε νὰ δοκιμάζουμε νὰ ἐμβαθύνουμε στὴν ψαλμωδία. Γιατί πρέπει καὶ ἐμεῖς νὰ μεταμορφωνόμαστε ἀνάλογα μὲ τὴν ἐνέδρα τοῦ ἐχθροῦ, διότι ἄλλοτε ἐπιχειροῦν νὰ ὑποτάξουν τὴ γλῶσσα, ἐπειδὴ ἡ ἀδιαφορία κυριεύει τὴν ψυχὴ, ἄλλοτε πάλι μᾶς παρακινοῦν νὰ ψάλλουμε τίς λέξεις, ἐπειδὴ τὰ νοερὰ μάτια παίρνουν κατὰ κάποιον τρόπο ὡς δύναμη τὴν τροφή ἀπὸ τὸ φῶς. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ ἐπεκτείνεται μὲ τὸ ὄραμα τῶν ὑψηλῶν πραγμάτων, θὰ ἔχει ταχύτατη ὄραση, σύμφωνα μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἐλισσαίου. Ὅταν ὁ λογισμὸς σου ἐμφανιστεῖ στὴν καρδιά ἐχθρικός, νὰ μὴ ζητᾷς μὲ τὴν προσευχὴ ἄλλα ἀντὶ ἄλλων, καὶ νὰ ἀκονίζεις τὸ ξίφος μὲ δάκρυα ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ. Γιατὶ ἔτσι μόνον θὰ μπορέσουμε μὲ περισσότερη ὁρμὴ νὰ ἀντικρούσουμε τὴ μάχη, καὶ νὰ κάνουμε αὐτὸν νὰ ἀπομακρυνθεῖ γρήγορα ἀπὸ μᾶς. Νὰ καλλιεργεῖς μαζὶ μὲ τὰ ἐργόχειρα πάρα πολὺ καὶ τὴν μνήμη τῆς προσευχῆς. Γιατὶ τὰ ἐργόχειρα δὲν γίνονται πάντοτε, ἐνῶ ἡ προσευχὴ πρέπει νὰ γίνεται ἀδιάλειπτα. Νὰ μὴ ἀναβάλλεις νὰ ἐκπληρώσεις τὸ χρέος τῆς προσευχῆς, ἀκούοντας τὸν λογισμὸ νὰ σὲ παρακινεῖ στὴν ἐκτέλεση ἔργων, καὶ νὰ μὴ θορυβεῖσαι κατὰ τὴν ἐκτέλεση τοῦ ἔργου ταράζοντας τὸ σῶμα, γιὰ νὰ μὴ ταράξεις μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὴν καρδιά. Ὅπως ὁ ἐξωτερικὸς μας ἄνθρωπος ἐργάζε-

χερσὶν ἐργάζεται πρὸς τὸ μὴ ἐπιδαρῆσαί τινα, οὕτως ὁ ἐν ταῖς φρε-
 σὶν ἐργαζέσθω, πρὸς τὸ μὴ ἐπιδαρηθῆναι τὸν νοῦν. Τότε γὰρ οἱ λο-
 γισμοὶ τὴν οἰκείαν ἐργασίαν τῇ ψυχῇ προσφέρουσιν, ὅταν αὐτὴν
 ταῖς κατὰ Θεὸν ἐννοίαις ἀργὴν καταλάβωσιν. Ἀροτρία, τὰ μὲν ἔργα
 5 τῶν χειρῶν εἰς τὸ φιλόανθρωπον, τὴν δὲ φρένα τοῦ λογιστικοῦ εἰς τὸ
 φιλόσοφον, ἵνα τὸ μὲν ἦ ξένων ξενία καὶ ὀκνηρίας ἐμπρησμός, τὸ δὲ
 θεωρίας στρατηγός καὶ λογισμῶν ἀποθρασμός. Τῶν λογισμῶν ταῖς
 ἡδοναῖς μετὰ θάρσους ἐπιπλήξωμεν, ἅπασαν εἰς αὐτοὺς τὴν ὀργὴν
 περιτρέποντες, ἵνα μὴ, ἡδονῇ τὰ παρ' αὐτῶν δεχόμενοι, προῶι πρὸς
 10 αὐτοὺς ἀντιστρόφως γενώμεθα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Ἐτοίμαζε σεαυτὸν προῶν εἶναι καὶ μαχητὴν, τὸ μὲν τῷ ὁμο-
 φύλῳ, τὸ δὲ τῷ πολεμίῳ· ἐν τούτῳ γὰρ ἡ χρῆσις τοῦ θυμοῦ, ἐν τῷ κα-
 τὰ τὴν ἐχθρὰν ἀντιμάχεσθαι τῷ ὄφει· ἐν δὲ τούτῳ καὶ τοῦ προῶου τὸ
 15 ἐπιεικές, ἐν τῷ κατὰ τὴν ἀγάπην μακροθυμεῖν τῷ ἀδελφῷ καὶ πο-
 λεμεῖν τῷ λογισμῷ. Ὁ προῶος οὖν ἔστω μαχητὴς διαιρουμένης τῆς
 προῶτητος ἐκ τῶν δολοφρόνων λογισμῶν, καθάπερ καὶ τῆς μάχης ἐκ
 τῶν τῆς φύσεως ὁμογενῶν μὴ ἀντιστρέψης τοῦ θυμοῦ τὴν χρῆσιν εἰς
 τὴν παρὰ φύσιν, ὥστε θυμοῦσθαι μὲν τῷ ἀδελφῷ, κατὰ τὴν ὁμοίωσιν
 20 τοῦ ὄφους, φιλοῦσθαι δὲ τῷ ὄφει κατὰ τὴν συγκατάθεσιν τῶν λογι-
 σμῶν. Ὁ προῶος, κἂν πάσῃ τὰ δεινὰ, τῆς ἀγάπης οὐκ ἐξίσταται· εἴ-
 νεκεν γὰρ ταύτης μακροθυμεῖ καὶ στέγει, χρηστεύεται καὶ ὑπομένει.
 Εἰ γὰρ τῆς ἀγάπης τὸ μακροθυμεῖν, οὐ τῆς ἀγάπης τὸ θυμομαχεῖν.
 Θυμὸς γὰρ λύπην διεγείρει καὶ μῆνιν, ἀγάπη δὲ τὰ τρία μειοῖ. Εἰ
 25 παγίον ἔχεις ἐν τῇ ἀγάπῃ τὴν θάσιν, μᾶλλον πρόσεχε ταύτῃ, ἢ περ τῷ
 πταιόντι σε· φόβῳ καὶ ἀγάπῃ δοῦλενε τῷ Θεῷ, τὸ μὲν ὡς Δεσπότη
 καὶ κριτῇ, τὸ δὲ ὡς φιλοανθρώπῳ καὶ τροφῇ· ὁ τῆς ἀγάπης ἀρετὰς
 κτησόμενος, τὰ πάθη τῶν φαίλων αἰχμαλωτίζει, καὶ ὁ παρὰ τῆς
 ἀγίας Τριάδος ἔχων ταῦτα τὰ τρία, πίστιν, ἐλπίδα, ἀγάπην, τρίτειχος
 30 ἔσται· πάλιν ταῖς ἀρεταῖς περιγαθειῖσα. Οὐκ ἐν τῷ μὴ λαμβάνειν μό-

ται μὲ τὰ χέρια γιὰ νὰ μὴ ἐπαβαρύνει κανέναν, ἔτσι νὰ ἐργάζεται καὶ ὁ ἑσωτερικός μας ἄνθρωπος, γιὰ νὰ μὴ ἐπαβαρυνθεῖ καὶ ὁ νοῦς. Γιατί οἱ λογισμοὶ προσφέρουν στὴν ψυχὴ τὴν ἐργασία τους τότε, ὅταν τὴν βροῦν ἀδρανῆ στὶς κατὰ Θεὸν σκέψεις. Νὰ καλλιεργεῖς βέβαια τὰ χειρωνακτικὰ ἔργα, γιὰ νὰ ἀσκεῖσαι στὴ φιλανθρωπία, ἀλλὰ καὶ τὸν νοῦ τοῦ λογιστικοῦ γιὰ νὰ ἀσκεῖσαι στὴ θεωρητικὴ ζωὴ, ὥστε τὸ ἓνα νὰ εἶναι φιλοξενία τῶν ξένων καὶ ἐμπρησμός τῆς ὀκνηρίας, καὶ τὸ ἄλλο ἀρχηγὸς τῆς θεωρητικῆς ζωῆς καὶ ἀπόρριψη τῶν λογισμῶν. Τοὺς λογισμοὺς τῶν ἡδονῶν νὰ τοὺς ἐπιπλήξουμε μὲ θάρρος, μεταστρέφοντας ὅλη τὴν ὀργὴ σ' αὐτούς, καὶ νὰ μὴ δεχόμαστε μὲ εὐχαρίστηση ὅλα τὰ δικά τους, φερόμενοι ἀντίστροφα πρὸς αὐτούς μὲ ἐπιείκεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10ο

Προετοίμαζε τὸν ἑαυτό σου νὰ εἶναι πρᾶος καὶ μαχητικός, τὸ πρῶτο γιὰ τὸν συνάνθρωπό σου, καὶ τὸ ἄλλο γιὰ τὸν ἐχθρό. Γιατί ὁ θυμὸς σ' αὐτὸ χρειάζεται, γιὰ νὰ πολεμοῦμε ἐναντίον τῆς ἐχθρας τοῦ φιδιοῦ. Καὶ σ' αὐτὸ χρειάζεται καὶ ἡ ἐπιείκεια τοῦ πράου, στὸ νὰ δείχνουμε μακροθυμία σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης στὸν ἀδελφό μας καὶ νὰ πολεμοῦμε τὸν λογισμό. Ὁ πρᾶος λοιπὸν νὰ εἶναι μαχητικός, μὲ τὸ νὰ διαχωρίζεται ἡ πραότητά του ἀπὸ τοὺς δόλιους λογισμοὺς, ὅπως καὶ ὁ πόλεμος ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς ὁμογενεῖς μας. Νὰ μὴ ἀντιστρέψεις τὴν χρῆση τοῦ θυμοῦ, ὥστε νὰ θυμώνεις μὲ τὸν ἀδελφό σου, μιμούμενος τὸ φίδι, καὶ νὰ συμφιλιώνεσαι μὲ τὸ φίδι μὲ τὴ συναίνεση τῶν λογισμῶν. Ὁ πρᾶος, καὶ ὅταν ὑφίσταται τὰ δεινὰ, δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἀγάπη. Γι' αὐτὴν ἄλλωστε δείχνει μακροθυμία καὶ στοργή, εἶναι γεμάτος ἀπὸ καλωσύνη καὶ δείχνει ὑπομονή. Γιατί, ἂν γνώρισμα τῆς ἀγάπης εἶναι ἡ μακροθυμία, δὲν εἶναι γνώρισμά της νὰ πολεμᾷ μὲ θυμό. Γιατί ὁ θυμὸς προκαλεῖ λύπη καὶ ὀργή, ἐνῶ ἡ ἀγάπη τὰ ἐλαττώνει καὶ τὰ τρία. Ἐὰν στηρίζεσαι σταθερὰ στὴν ἀγάπη, νὰ ἀφοσιώνεσαι μᾶλλον σ' αὐτὴν, καὶ ὄχι σ' αὐτὸν ποῦ σοῦ φταίει. Νὰ ὑπηρετεῖς τὸν Θεὸ μὲ φόβο καὶ ἀγάπη· μὲ φόβο, ἐπειδὴ εἶναι δεσπότης καὶ κριτὴς, καὶ μὲ ἀγάπη, ἐπειδὴ εἶναι φιλάνθρωπος καὶ μᾶς τρέφει. Αὐτὸς ποῦ ἀπέκτησε τὶς ἀρετὲς τῆς ἀγάπης, αἰχμαλωτίζει τὰ πάθη τῶν κακῶν, καὶ αὐτὸς ποῦ ἔχει ἀπὸ τὴν ἁγία Τριάδα αὐτὰ τὰ τρία, τὴν πίστη, τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀγάπη, θὰ γίνῃ πόλη μὲ τριπλᾶ τείχη, ἔχοντας πύργους τὶς ἀρετὲς. Νὰ μὴ ἀναδει-

νον παρ' ἑτέρου ἀγαπητικὸς ἀναδειχθήσῃ, ἀλλ' ἐν τῷ διδόναι ἀφειδῶς ἀποτακτικὸς ἐπιγνωσθήσῃ. Ἐν τῷ διδόναι σε τὴν ὕλην ἀγωνίζου τὰ σπέρματα καθαρὰ βάλλειν, ἵνα μὴ, ἀντὶ πυροῦ, ἐξέλθῃ σοι κνίδη. Θεοῦ ἐν οἷς παρέχεις μνημόνευε, καὶ δότου καὶ λήπτορος, ὅπως σοι μετ' ἐγκωμίων λογίσῃται τοὺς τῆς ἀποτάξεως μισθούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Ὁ ἀκτῆμων ἀμέρμινον ἔχει τοῦ βίου τὴν ἡδονήν, ὁ δὲ φιλοκτῆμων μέρμιναν ἔχει τὴν ὀδύνην τοῦ πλούτου διὰ παντός τότε δῆμον λογισμῶν αἰχμάλωτον ἐλάσεις, ὅταν ταῖς φροντίσι τῶν ὑλῶν τὴν καρδίαν μὴ δῶς τότε καὶ τὸν σταυρὸν ἀπερισπᾶστως βαστάσεις, ὅταν τοῦ κτᾶσθαι τὴν ἐπιθυμίαν ἀρνήσῃ. ἀλλ' ὁ τῆς ὕλης λογισμὸς γῆρας σοι μαντεύεται καὶ νόσους, ἵνα σου τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα τοῖς χρήμασι μερίσῃ. Ὁ τὴν ἀποταγὴν ἀσκεῖν προσηρημένος, πίστει τειχιζέσθω, καὶ ἀγάπῃ κραταιούσθω, καὶ ἐλπίδι δεβαιούσθω. Ἔστι γὰρ ἡ πίστις οὐκ ἐγκατάλειψις, ἀλλὰ τῶν κρείττωνων ὑπόστασις ἐν ἐλπίδι τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆ ἀγάπῃ τῆς ζωῆς. Ὅταν ἀποτάξῃ ταῖς ἔξωθεν ὕλαις ἀπάσαις, πρόσεχε τοὺς ζοφεροὺς λογισμοὺς τὴν πενίαν ἐπονειδίζοντας σοι καὶ ἔνδειαν καὶ εὐτέλειαν καὶ ἀδοξίαν σοι προσφέροντας, ἵνα τῆς τοιαύτης λαμπρᾶς ἀρετῆς μετὰγνωσιν οἱ φόνιοι δολοφρόνως ἐργάζωνται. Ἐὰν οὖν τῇ συνέσει τῆς ἀθλήσεως πρόσχης, μᾶλλον ἐκεῖνο εὐρήσεις, ὅτι δι' αὐτῶν σε ὀνειδίξουσι, δι' αὐτῶν ὁ στέφανός σοι πλέκεται· καὶ γὰρ ἀποτασσόμενος, δι' ἐκείνους ἀποτάσῃ, δι' αὐτῶν ἀθλων ὀνειδίξῃ. Μὴ οὖν τῇ πάλῃ τῶν ἐντὸς λογισμῶν ἐνδῶσῃς, ὅτι οὐκ ἐν ἀρχῇ τῆς ἀποταγῆς τὸ τέλος εὐφημεῖται, ἀλλ' ἐν τῷ τέλει τῆς ὑπομονῆς αἱ ἀρχαὶ στεφανοῦνται, οὐδὲ ἐν τῇ σωματικῇ γυμνασίᾳ μόνον οἱ ἀγῶνες συγκροτοῦνται, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τῶν λογισμῶν πάλῃ τὸ περιστεφαίνου ζητεῖται.

κνύεσαι ἀγαπητὸς μόνο ἔπειδὴ δὲν παίρνεις ἀπὸ ἄλλον, ἀλλὰ νὰ γίνεις γνωστὸς ὡς ἀναχωρητῆς καὶ μὲ τὸ νὰ δείνεις μὲ ἀφθονία. Ὅταν προσφέρεις τὴν παρουσίᾳ σου νὰ ἀγωνίζεσαι νὰ σπέρνεις σπόρους καθαρούς, ὥστε νὰ μὴ φυτρώσει ἀντὶ σιταριοῦ τσουκνίδα. Μὲ αὐτὰ ποὺ δίνεις νὰ θυμᾶσαι τὸν Θεό, ποὺ εἶναι καὶ δωρητῆς καὶ παραλήπτης τους, ὥστε νὰ ὑπολογίσει τὶς ἀμοιβές τῆς φυγῆς σου ἀπὸ τὸν κόσμον μὲ ἐγκώμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11ο

Ὁ ἀκτῆμονας ἀπολαμβάνει χωρὶς φροντίδες τὴν ἡδονὴ τῆς ζωῆς, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ ἀγαπᾷ τὰ κτήματα, ἔχει διαρκῆ φροντίδα τῆ στενοχώρια τοῦ πλούτου. Τότε θὰ μπορέσεις νὰ διώξεις αἰχμάλωτο τὸ πλῆθος τῶν λογισμῶν, ὅταν δὲν παραδώσεις τὴν καρδιὰ σου σὶς φροντίδες τῶν ὑλικῶν πραγμάτων. Τότε θὰ μπορέσεις νὰ σηκώσεις καὶ τὸν σταυρὸ ἀπερίσπαστα, ὅταν ἀρνηθεῖς τὴν ἐπιθυμία νὰ ἀποκτᾷς· ἀλλὰ ὁ λογισμὸς τῆς ὕλης σου προμηνύει γερατεία καὶ ἀρρώστιες, γιὰ νὰ σοῦ μοιράσει τὴν ἐλπίδα στὸν Θεὸ στὰ χρήματα. Αὐτὸς ποὺ διάλεξε τὴν ἀπάρνηση τοῦ κόσμου, νὰ περιτειχιστεῖ μὲ πίστη, νὰ δυναμωθεῖ μὲ ἀγάπη καὶ νὰ στερεωθεῖ μὲ ἐλπίδα. Γιατὶ ἡ πίστη δὲν εἶναι ἐγκατάλειψη, ἀλλὰ ὑπαρξὴ τῶν ἀνώτερων πραγμάτων μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ὑπομονῆς καὶ τὴν ἀγάπη τῆς ζωῆς. Ὅταν ἀπαρνηθεῖς ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ ὑλικά, νὰ προσέχεις τοὺς σκοτινοὺς λογισμοὺς, οἱ ὅποιοι σοῦ κατηγοροῦν τὴ φτώχεια, τὴ στέρξη καὶ τὸν ἐξευτελισμὸ, καὶ σοῦ προσφέρουν τὴν ἀδοξία, γιὰ νὰ σὲ κάνουν οἱ αἰμοδειψεῖς νὰ μετανοιώσεις γιὰ τὴν τόσο λαμπρὴ ἀρετὴ σου κατὰ τρόπο δολοφονικό. Ἄν λοιπὸν μείνεις ἀφοσιωμένος στὴ συνειδητὴ ἀσκήση τῆς ἀθλήσης, θὰ βρεῖς μᾶλλον ἐκεῖνο, ὅτι δηλαδὴ αὐτὰ μὲ τὰ ὅποια σὲ κατηγοροῦν, μὲ αὐτὰ πλέκεται τὸ στεφάνι σου. Γιατὶ, ἀπαρνούμενος τὸν κόσμον, τὸν ἀπαρνεῖσαι γι' αὐτοὺς τοὺς ἀθλους γιὰ τοὺς ὁποίους κατηγορεῖσαι. Νὰ μὴ ὑποχωρήσεις λοιπὸν στὴν πάλη τῶν ἐσωτερικῶν σου λογισμῶν, διότι τὸ τέλος δὲν ἐπαινεῖται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀπάρνησης, ἀλλὰ μὲ τὸ τέλος τῆς ὑπομονῆς ἐπιβραβεύονται οἱ ἀρχές. Οὔτε βέβαια μόνο στὴ σωματικὴ ἀσκήση ἐπιδοκιμάζονται οἱ ἀγῶνες, ἀλλὰ καὶ στὴν πάλη τῶν λογισμῶν ἐπιδιώκεται τὸ στεφάνωμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄.

Δίκαζε τοὺς λογισμοὺς ἐν τῷ δῆματι τῆς καρδίας, ἵνα, τῶν λη-
 στῶν ἀναιρουμένων, ὁ ἀρχιληστής φοβηθῆ· καὶ γὰρ ὁ ὢν ἀκριθῆς
 τῶν λογισμῶν ἐξεταστής, ἔστι καὶ ἀληθῆς τῶν ἐντολῶν ἐραστής.
 5 Ἐπὶ οὖν λογισμὸς ἐπιστῆ σου τῇ καρδίᾳ δυσεύρετος, τότε ἐπὶ πλεῖ-
 ον συντόνους πόνους ἐπ' αὐτὸν ἐκπύρωσον ἢ γὰρ τὴν θέρμην ὡς
 ἐναντίαν οὐ φέρων ἀποδρᾷ, ἢ ταύτην ὑπομένει ὡς οἰκεῖος ὢν τῆς
 εὐθείας ὁδοῦ. Ἔστι δ' ὅταν οἱ δαίμονες λογισμὸν δῆθεν καλὸν ὑπο-
 βάλλοντες τῇ καρδίᾳ, καὶ παρευθὺ μεταμορφούμενοι ἐναντιοῦσθαι
 10 τούτῳ προσποιούνται, ἵνα ἐκ τῆς ἐναντιώσεως νομίσῃς αὐτοὺς καὶ
 τὰς ἐνθυμήσεις τῆς καρδίας σου εἰδέναί· οὐ μόνον δέ, ἀλλ' ἵνα δικά-
 ζωνται τὴν συνειδήσιν σου κρίνειν, ὡς τῇ ἐναντιώσει τοῦ κακοῦ ἠτ-
 τηθέντος τῷ καλῷ· ἔστι δὲ πάλιν ὅτε τὴν οἰκεῖαν σκευωρίαν ὑπεμ-
 φαίνουσί σοι, ἵνα παρὰ σεαυτῷ δόξης φρόνιμος εἶναι. Ὅταν λογι-
 15 μοὶ μεταστήσωσί σε εἰς ὃν ὑπέβαλον ἐρᾷν ἡμᾶς τόπον, τότε με-
 ταμελεῖσθαι πάλιν ποιούσιν, ἵνα ἀστάτους ἡμᾶς ποιήσωσι πανταχό-
 θεν καὶ ἀκάρτους. Διὸ μὴ πετάζωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τόπων εἰς τό-
 πους, ἀλλὰ καμπτώμεθα μᾶλλον εἰς ἡσυχίαν καὶ κόπους, ὅτι ἐκ τῆς
 ἡμετέρας ῥαθυμίας λαμβάνουσιν καθ' ἡμῶν οἱ λογισμοὶ τὴν δύνα-
 20 μιν. Ὁ δὲ εἰδὼς λογισμοῦ πείραν ἐν ᾧ τόπῳ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ μενέτω
 παρὰ θεῶν, ὁ δὲ μὴ εἰδὼς, ἐν ἀγῶνι ἔτι βαδίζει. Ἡ τῶν τόπων μετάθε-
 σιν ἦτω εἰς τὰ πνευματικώτερα, καὶ μὴ εἰς τὰ ἀναπαυστικώτερα·
 ὑπακομὴ γὰρ καὶ μακροθυμία καὶ ἀγάπη ἐν ταῖς θλίψεσιν εὐχαρι-
 στεί, ὑπερημία δὲ καὶ ἐλαφρία καὶ φιλαυτία ἐν ταῖς ἀναπαύσεσι χαίρει
 25 Ἀνήσιχτος διὰ πῶν περὶ τὰς ὄψεις αἰσθήσεων τὴν ψυχὴν πολεμεῖται,
 ὁ δὲ φιλήσιχτος τὰς αἰσθήσεις φιλάσων, τοὺς λογισμοὺς πολεμεῖ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄.

Τῷ οὖν διαπίγματι τοῦ νόμου τῶν αἰσθήσεων τὴν τάξιν ὁ ἡγε-
 μὸν ἀπὸ σπικταγέτω, ἵνα μὴ βλέμματι καὶ ἀκοῇ μάλιστα κακῶν τῇ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12ο

Δίκαζε τοὺς λογιισμοὺς στὸ δικαστήριον τῆς καρδιᾶς, ὥστε, μὲ τὴν ἐξόντωση τῶν ληστῶν, νὰ φοβηθεῖ ὁ ἀρχιληστής· γιὰ αὐτὸς ποὺ εἶναι σωστὸς δικαστής, εἶναι καὶ γνήσιος ἐραστής τῶν ἐντολῶν. Ὅταν λοιπὸν παρουσιαστῆ ἡ καρδιά σου ἕνας λογιισμὸς σπάνιος, τότε πυρπόλησέ τον μὲ ὅσο γίνεται πιὸ δυνατοὺς πόνους, ὅποτε ἢ μὴ ὑποφέροντας τὴ θερμότητα, ἐπειδὴ εἶναι ἀντίθετη, θὰ δραπετεύσει, ἢ θὰ τὴν ὑπομείνει, ἐπειδὴ εἶναι ἐξοικειωμένος μὲ τὸν ἴσιο δρόμον. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ περιπτώσεις κατὰ τὶς ὁποῖες οἱ δαίμονες ὑπαγορεύουν ἡ καρδιά ἕναν δῆθεν καλὸν λογιισμόν, καὶ ἀμέσως, ἀλλάζοντας μορφήν, προσποιοῦνται ὅτι τὸν πολεμοῦν, ὥστε μὲ τὴν ἀντίθεσίν τους νὰ νομίσεις ὅτι αὐτοὶ γνωρίζουν καὶ τὶς σκέψεις τῆς καρδιᾶς σου. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ γιὰ νὰ σὲ καταδικάσουν κρίνοντας τὴ συνείδησίν σου, ἐπειδὴ μὲ τὴν ἀντίθεσίν σου στὸ κακό, ἠττήθηκες στὸ καλό. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ περιπτώσεις κατὰ τὶς ὁποῖες σοῦ φανερώνουν τὴ σκευωρία τους, γιὰ νὰ νομίσεις ὅτι εἶσαι ἀπὸ μόνος σου συνετός. Ὅταν οἱ λογιισμοὶ σὲ μετακινήσουν στὸν τόπον ποὺ μᾶς ὑπέβαλαν αὐτοὶ νὰ ποθοῦμε, τότε μᾶς κάνουν πάλιν νὰ μετανοήσουμε, γιὰ νὰ μᾶς κάνουν ἀπὸ παντοῦ ἀσταθεῖς καὶ ἀκαρπούς. Γι' αὐτὸ νὰ μὴ μεταφέρουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας πετώντας ἀπὸ τὸν ἕνα τόπον πρὸς ἄλλον, ἀλλὰ νὰ ταπεινωνόμαστε μᾶλλον ἡσυχία καὶ στοὺς κόπους, γιὰ τὴν ἀπὸ τὴν δικὴν μας ἀπροθυμία παίρνουν δύναμιν οἱ λογιισμοὶ ἐναντίον μας. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ ἔχει πείρα τοῦ λογιισμοῦ, νὰ μένει κοντὰ πρὸς τὸν Θεὸν τὸν τόπον ποὺ κλήθηκε, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει πείρα, βαδίζει ἀκόμα πρὸς τὸν ἀγῶνα. Ἡ ἀλλαγὴ τῶν τόπων νὰ γίνεται πρὸς τὰ περισσότερα πνευματικά, καὶ ὄχι πρὸς τὰ ἀναλαυτικά. Γιὰ τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν καρτερίαν καὶ τὴν ἀγάπην σὺς θλίψεις προκαλοῦν εὐχαρίστησιν, ἐνῶ τὴν ἀφροντισίαν καὶ τὴν ἐλαφρότητα καὶ ὁ ἐγωϊσμὸς χαίρονται μὲ τὶς ἀνέσεις. Ὁ ἀνήσυχος δέχεται πόλεμον ἡ ψυχὴν του μὲ τὶς μορφὰς τῶν αἰσθήσεων, ἐνῶ ὁ φιλήσυχος, φυλάγοντας τὶς αἰσθήσεις του, πολεμᾷ τοὺς λογιισμοὺς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13ο

Μὲ τὶς ἐντολὰς τοῦ νόμου νὰ συγκεντρῶναι ὁ ἡγεμόνας νοῦς σου τὴν τάξιν τῶν αἰσθήσεων, ὥστε μὲ τὰ μάτια καὶ τὰ αὐτιά σου νὰ μὴ

ψυχῇ σου ταράξῃς ἐν δυσὶν οὐσίαις ὑπάρχων, ἐκάστη διανέμειν τὴν
 τάξιν φυλάττου, ἵνα ἢ μὲν ἀριστεύῃ, ἢ δὲ μὴ ἀντερῇ, καὶ τῷ τυ-
 ράνῳ τὰ ἐπιτάγματα μὴ δίδου, ὅτι τῷ πυρὶ τούτου δοθέντος, καὶ
 τὸν ἔσχατον κοδράτην ἀποδώσεις. Ὅταν τὰ αἷτια τῶν παθῶν ἀντι-
 5 πολεμῶν τροποῦσαι, μὴ σε λογισμὸς μεγαλυνέτω πονηρός, μὴ πως
 πνεύματι πλάνης πιστεύσας, καὶ τῶν φρενῶν ἐκπλαγῆς ἐπιζήτει δὲ
 λογιστεύειν τὰς ἐφ' οἷς πονεῖς ὑπερβολάς, ὅπως τὰ τέλη τῶν κατορ-
 θωμάτων διὰ τῶν ἔνδον μὴ κλαπῆς. Τινὲς ἐπὶ κατορθώμασιν εὐφημι-
 σθέντες, τῷ χρόνῳ τοὺς πόνους ἠκηδίασαν, καὶ ἢ μὲν εὐφημία διώ-
 10 δευσεν, οἱ δὲ πόνοι ἐλύθησαν. Τινὲς δὲ ὄγκον καλῶν σκληρουχούμε-
 νοι, μεγάλοι ἐνομίσθησαν, καὶ τῆς μὲν ψυχῆς τὸ συνειδὸς ἠλκοῦτο,
 τῆς δὲ εὐφημίας ἡ νόσος ἐνευρύνετο, οἱ δὲ λογισμοὶ τῶν τραυμάτων
 τὴν ψυχὴν ἀποπλανῶντες ἐν ταῖς εὐφημίαις τοὺς πόνους ἀπέφερον.
 Ὅσπηνίκα ταῖς παρὰ ἀνθρώπων τιμαῖς οἱ πονικώτατοι πλουτήσουσι,
 15 τὸ τῆνικαῦτα καὶ τὰς ἀτιμίας οἱ δαίμονες σκευάσαντες ἐπάγουσιν,
 ἵνα, ἀπὸ τῶν τιμῶν ὄντες, τὰς ἀτιμίας μὴ φέρωσι καὶ τὰς ὕβρεις μὴ
 βαστάωσιν. Ὅταν ἐφ' ἁμαρτίαις μεγάλην μετάνοιαν διδῶς, τότε οἱ
 λογισμοὶ τοὺς ἀγῶνας τῶν πόνων μεγαλύνοντες ἁμαρτίας σμικρύν-
 νουσιν, καὶ πολλάκις τῇ λήθῃ καλύπτουσιν, ἢ καὶ συγκεχωρηῆσθαι
 20 ταύτας σημαίνουσιν, ἵνα, ὑπενδούς τοῖς πόνοις, μὴ ἀναλογίζῃ τῶν
 πταισμάτων τοὺς θρήνους τοὺς κατ' αὐτῶν ᾠρεύεσθαι πλειόνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Ὁ δὲ τὰ προστεσόντα πάθη πυκτεύων ἐκκόψαι, πλείονας πα-
 θῶν ἀκλίτις ἐπιστρατηγήσει τῇ μάχῃ. Μὴ ἀμνημόνει πταίσας, κἂν
 25 μετινηκῆς, ἀλλὰ μνήμην ἔχε τῆς σῆς ἁμαρτίας τὸ πένθος πρὸς τα-
 πείνωσίν σου, ὅπως, ταπεινωθεὶς τὴν ὑπερηφανίαν ἀνάγκῃ ἐκκό-
 νῃς. Εἴ τις πῦν αἴθειμα δρασάντων βοῦλοιο μεταδιῶσαι ἀρίστως
 κατ' ἀντικρὺς πῦν πρᾶξεων στήτω ἐναλλαγῇ τῶν κρειττόνων καὶ

ταράξεις τὴν ψυχὴ σου μὲ τὶς μαστιγώσεις τῶν κακῶν. Ἐπειδὴ ἀποτελεῖσαι ἀπὸ δύο ὑπάρξεις, πρόσεχε νὰ ἀπονέμεις στὴν καθὲ μιά τὴ θέση της, ὥστε ἡ μία νὰ ἀριστεύει καὶ ἡ ἄλλη νὰ μὴ ἔχει ἀντιρροήσεις, καὶ νὰ μὴ ὑποχωρεῖς στὰ προστάγματα τοῦ τυράννου, διότι, ὅταν αὐτὸς παραδοθεῖ στὴ φωτιά, «θὰ πληρώσεις καὶ τὸ τελευταῖο λεπτό»⁸. Ὅταν πολεμώντας ἐναντίον τῶν αἰτίων τῶν παθῶν τὰ κατατροπώνεις, νὰ μὴ σὲ κάνει νὰ ὑπερηφανεύεσαι ὁ πονηρὸς λογισμὸς, μήπως πιστέψεις στὸ πνεῦμα τῆς πλάνης καὶ χάσεις τὰ λογικά σου. Ἀντίθετα νὰ ἐπιδιώκεις νὰ μειώνονται οἱ ὑπερβολές γι' αὐτὰ πού κατορθώνεις, γιὰ νὰ μὴ χάσεις τὸν σκοπὸ τῶν ἀγώνων σου. Κάποιοι πού ἐπαινέθηκαν γιὰ τὰ κατορθώματά τους, μὲ τὸν καιρὸ παραμέλησαν τοὺς κόπους, καὶ ὁ ἔπαινος βέβαια πέρασε, ἐνῶ οἱ κόποι διαλύθηκαν. Κάποιοι πάλι, πού ἔξαιτίας τῶν πολλῶν καλῶν εἶχαν σκληραγωγηθεῖ, θεωρήθηκαν μεγάλοι, καὶ ἡ μὲν συνείδηση τῆς ψυχῆς πληγωνόταν, ἐνῶ ἡ ἀρρώστια τῶν ἐπαίνων μεγάλωνε, καὶ οἱ λογισμοὶ τῶν τραυμάτων, ἀποπλανώντας τὴν ψυχὴ μὲ τοὺς ἐπαίνους, ἀφαιροῦσαν τοὺς κόπους τους. Ὅταν μὲ τὶς τιμές τῶν ἀνθρώπων αὐτοὶ πού κοπίασαν πάρα πολὺ πλουτήσουν, τότε καὶ οἱ δαίμονες, πού ἐτοίμασαν τὶς ἀτιμίες, τὶς κινοῦν ἐναντίον τους, μὲ σκοπὸ, ἐπειδὴ εἶναι γεμάτοι τιμές, νὰ μὴ ἀνεχτοῦν τὶς ἀτιμίες καὶ νὰ μὴ ὑποφέρουν τὶς περιφρονήσεις. Ὅταν μετανοήσεις βαθειὰ γιὰ τὶς ἁμαρτίες σου, τότε οἱ λογισμοὶ, μεγαλοποιώντας τοὺς ἀγῶνες τῶν κόπων σου, μικραίνουν τὶς ἁμαρτίες, καὶ πολλές φορές τὶς καλύπτουν μὲ τὴ λησιμοσύνη, ἢ ἀκόμα φανερώνουν ὅτι ἔχουν συγχωρηθεῖ, ὥστε, ὑποχωρώντας βαθμαῖα στοὺς κόπους, νὰ μὴ σκέφτεσαι τοὺς θρήνους τῶν ἁμαρτιῶν σου, οἱ ὁποῖοι ὠρύονται ἐναντίον τῶν κόπων σου περισσότερο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14ο

Αὐτὸς πού ἀγωνίζεται νὰ κόψει τὰ πάθη πού τοῦ ἔχουν ἐπιτεθεῖ, θὰ συναντήσει περισσότερους ὀπλίτες τῶν παθῶν στὴ μάχη. Νὰ μὴ ξεχνᾷς ὅταν πέσεις σὲ πταῖσμα, ἔστω καὶ ἂν μετανοήσεις, ἀλλὰ νὰ θυμᾷσαι τὸ πένθος τῆς ἁμαρτίας σου, ὥστε, ἀφοῦ ταπεινωθεῖς, νὰ κόψεις ἀναγκαστικὰ τὴν ὑπερηφάνεια. Ἄν κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς πού διέπραξαν παρανομίες θέλει νὰ ἀλλάξει καὶ νὰ ζήσει ἐνάρετα, νὰ στέκεται ἀπέναντι στὶς πράξεις του μὲ τὴν ἐναλλαγὴ τῶν καλύτερων. Γιατὶ αὐτὸς

⁸ Ματθ. 6, 26.

γὰρ ὁ τὴν ἀντικρυς πράξιν τῆ ἐκάστη πονηρία ἀνθιστῶν, τῆ συνετῆ
 τῶν ἀρετῶν βελοθήκη τοξεύει τὸν δράκοντα, τοῦ δὲ θηρὸς ὀξύτατον
 δπλον ἐστὶν ἡ κενοδοξία, τοὺς πόνους κατατοξεύουσα, ἥνπερ ὁ ταῖς
 κρυπταῖς τῶν ἔργων στρατηγίαις προκαταλαβὼν, ἤγγισεν ἅπασαν
 5 τὴν τοῦ διαδόλου κατανέγκαι κεφαλὴν. Τὰ ἀρώματά σου τῶν πόνων
 σφράγισον τῆ σιγῇ, ἵνα μὴ, γλώττη λυθέντα, ὑπὸ δόξης κλαπῶσι.
 Κρύπτε σου τὴν γλώτταν ἐν τῷ πρακτικῷ τῆς ἀσκήσεως τρόπῳ· καὶ
 γὰρ σιγῶν, μάρτυρας σχοίης τοῦ δίου τοὺς ἀξιοπίστους συμβιῶσας
 σου πόνους Ὁ μαρτυρεῖσθαι ἀπὸ τῶν παρόντων πόνων οὐκ ἔχων
 10 τίσι ποτέ, ἐαυτῷ μὴ γλώττη μαρτυρεῖτω· τινὲς γὰρ τῶν πόνων τῆς
 σκληρουχίας ἐαυτοὺς ἐκδύσαντες ὡς προκάλυμμα τῆς ἔραθυμίας τῶν
 ἀπελθόντων χρόνων τὰς πράξεις παραβάλλουσι μάρτυρας ἐκδήλους
 ἔργοις οὐ παροῦσιν ἀδεβαίως παρέχοντες Ὡσπερ ἐκ τῶν ἀνθρώ-
 πων κρύπτεις σου τὰς ἀμαρτίας, οὕτω καὶ τοὺς πόνους ἐξ αὐτῶν ἀ-
 15 πόκρυπτε· καὶ γὰρ τὸ ἀντίτεχνον τῶν κρυφίων τῆς καρδίας, σκελι-
 σμάτων τὰ κρυφῆ καὶ τὰ ἀναπαιαίματα κατ' αὐτῶν ἀντιστηρίζου-
 σι. Εἰ δὲ τὰ μὲν πλημμελήματα μετὰ ἀσφαλείας ἀποκρύπτομεν, τὰ δὲ
 κατ' αὐτῶν πονήματα σφαλερῶς ἀνακαλύπτομεν, καὶ τοῖς ἀμφοτέ-
 ροις τὰ ἐναντία ἀναπραττόμεθα. Ἄλλ' ἐπαισχύνῃ τῶν αἰσχρῶν τὴν
 20 δημοσίευσιν, μήπως ὄνειδος καὶ ἐξουδένωσιν ποιήσῃ τὰ τῆς ψυχῆς
 σου σίμφορα. Φοβοῦ καὶ τῶν πόνων τὴν ἐπίδειξιν, μὴ πως ἔγκλημα
 ἀνθρωπάρεσκον κομίσῃ τὸν τῆς ψυχῆς ὄλεθρον· εἰ δὲ καὶ μόνῃ Θεῷ
 ἐκφαίνεις τὰ τῆς αἰσχύνῃς παραπτώματα, μὴ ἀνθρώποις ἐκφαίνε τὰ
 κατ' αὐτῶν ἀνταγωνίσματα, ἵνα μὴ νομισθῶσι νίκης εἶναι στεφανώ-
 25 ματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

Οἱ τὴν δύναμιν τῶν πόνων ἀπὸ τῆς χάριτος λαμβάνοντες, μὴ ὡς
 ἐξ οὐκείας ἰσχύος ἔχειν ταύτην νομιζέτωσαν· αἴτιος γὰρ ἀπάντων
 πῦν κιλῶν ἡμῖν ἐστὶν ὁ τῶν ἐντολῶν λόγος, ὡσπερ καὶ τῶν κακῶν ὁ
 5 ἰακκίλων ἀπιτηλός. Ἄπερ οὖν διαπραττή καλά, τὴν εὐχαριστίαν
 τῷ αἰτῷ πῦν κιλῶν πρόσφερε, ἃ δὲ διοχλεῖ σοι κακά, τῷ ἀρχηγέτῃ

πού τοποθετεῖ ἀπέναντι στήν κάθε κακία τήν ἀντίθετη πράξη, μέ τή συνετή φαρέτρα τῶν ἀρετῶν τοξεύει τόν δράκο, ἐνώ τοῦ θηρίου ταχύτατο ὄπλο εἶναι ἡ κενοδοξία, ἡ ὁποία τοξεύει θανατηφόρα τοὺς κόπους. Αὐτήν τήν κενοδοξία, ἐκεῖνος πού τήν προλαβαίνει μέ τις κρυφές στρατηγικές τῶν ἔργων του, βρίσκεται πολὺ κοντὰ σὸ νὰ συντρίψει ὁλόκληρο τὸ κεφάλι τοῦ διαδόλου. Σφράγισε τὰ ἀρώματα τῶν κόπων σου μέ σιωπή, γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ, ἀφοῦ λυθοῦν μέ τή γλώσσα (δηλαδή διαφημιστοῦν), νὰ χαθοῦν ἀπὸ τὴ δόξα. Νὰ κρύβεις τὴ γλώσσα σου μέ τὸν πρακτικὸ τρόπο τῆς ἀσκήσης. Γιατὶ σιωπώντας, θὰ ἔχεις μάρτυρες τῆς ζωῆς σου τοὺς ἀξιόπιστους συγκάτοικους σου πόνους. Αὐτὸς πού δὲν ἔχει κάποιους ἀπὸ τοὺς τωρινούς κόπους του νὰ δώσουν μαρτυρία, νὰ μὴ μαρτυρεῖ γιὰ τὸν ἑαυτό του μέ τὴ γλώσσα. Γιατὶ μερικοί, ἀφοῦ ἀπογυμνώθηκαν ἀπὸ τοὺς πόνους τῆς σκληραγωγίας τους, ὡς δικαιολογία τῆς ὀκηρίας τους γιὰ τὰ χρόνια πού πέρασαν παρουσιάζουν, χωρὶς δεβαιότητα, μάρτυρες φανερούς γιὰ ἔργα πού δὲν ὑπάρχουν. "Ὅπως κρύβεις ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τις ἁμαρτίες σου, ἔτσι νὰ κρύβεις ἀπὸ αὐτοὺς καὶ τοὺς κόπους σου. Γιατὶ ἡ ἀνταγωνιστικότητα τῶν κρυφῶν ἐνεργειῶν τῆς καρδιάς, τὰ κρυφὰ ἁμαρτήματα καὶ οἱ ἀγῶνες, ἀντιμάχονται μεταξύ τους. "Αν λοιπὸν τὰ μὲν ἁμαρτήματά μας τὰ κρύβουμε μέ μεγάλη ἐπαμέλεια, ἐνώ τοὺς κόπους, πού εἶναι ἀντίθετοι πρὸς αὐτά, τὰ ἀποκαλύπτουμε κακῶς, εἰσπράττουμε καὶ ἀπὸ τὰ δύο τὰ ἀντίθετα. Ἄλλὰ θὰ μοῦ πεῖς ὅτι ντρέπεσαι τὴ δημοσίευση τῶν αἰσχυρῶν, μήπως προκαλέσουν ντροπὴ καὶ ἐξουδένωση σ' αὐτά πού συμφέρουν στήν ψυχὴ σου. Νὰ φοβᾶσαι καὶ τῶν ἀρετῶν τὴν ἐπίδειξη, μήπως τὸ ἁμάρτημα τῆς ἀνθρωπαρέσκειας ἐπιφέρει τὴν καταστροφή τῆς ψυχῆς. "Αν πάλι μόνο στὸν Θεὸ φανερώσεις τὰ παραπτώματα τῆς ντροπῆς, νὰ μὴ φανερώσεις στοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἀγῶνες σου ἐναντίον τῶν παραπτωμάτων σου, γιὰ νὰ μὴ θεωρηθοῦν ὅτι ἀποτελοῦν στεφάνια νίκης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15ο

Αὐτοὶ πού παίρνουν τὴ δύναμη τῶν κόπων ἀπὸ τὴ χάρη, νὰ μὴ νομίζουν ὅτι τὴν ἔχουν ἀπὸ δική τους ἀξία, γιατί αἴτιος ὅλων τῶν καλῶν σὲ μᾶς εἶναι ὁ λόγος τῶν ἐντολῶν, ὅπως καὶ τῶν κακῶν αἴτιος εἶναι αὐτὸς πού μᾶς ἀπατᾶ νὰ τὰ ἀποβάλουμε. Τὴν εὐχαριστία λοιπὸν γιὰ τὰ καλά πού κάνεις νὰ τὴν προσφέρεις στὸν αἴτιο τῶν καλῶν, ἐνώ

τούτων πρόσρωπτε. Πάσης πραγματείας τὸ τέλος πρόσνεμε εὐχαριστίαν τῷ κρείττονι, ἵνα, τῆς προσφορᾶς σου νομικῶς προσενεχθείσης, ἢ κακία καταιοχύνηται. Ὁ γὰρ τῇ πράξει τὴν εὐχαριστίαν συνάψας, ἀπόρθητον ἔξει τὸν θησαυρὸν τῆς καρδίας, διπλοῦν κατὰ τῆς κακίας πυργώσας τὸ τεῖχος. Ἐπαινετὸς οὗτος ἀνὴρ ὁ τῇ πρακτικῇ τὴν γνωστικὴν συζεύξας, ἵνα ἐξ ἀμφοτέρων πηγῶν τὸ τῆς ψυχῆς χωρίον ἀρδεύοιτο πρὸς ἀρετὴν ἢ γὰρ γνωστικὴ πτεροῖ τὴν νοερὰν οὐσίαν τῇ τῶν κρειπτόνων θεωρίᾳ, ἢ δὲ πρακτικὴ νεκροῖ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, κακίαν, ἐπιθυμίαν κακὴν. Οἱ οὖν διὰ τῶν ἀμφοτέρων τούτων τῇ πανοπλίᾳ περιπεφραγμένοι, εὐκόλως κατεπιδήσονται λοιπὸν τῆς τῶν δαυμόνων πορνείας. Οἱ δαίμονες διὰ τῶν λογισμῶν τῇ ψυχῇ πολεμοῦσι, κακεῖνοι χαλεπωτέρως διὰ τῆς ὑπομονῆς ἀντιπολεμοῦνται, καὶ δειλειῶντες προσίασι λοιπὸν τῇ μάχῃ κραταιὸν τὸν στρατηγὸν τῆς πυγμῆς ὑφωρῶντες. Εἰ βούλει στρατηγήσαι κατὰ τῆς φάλαγγος τῶν δαυμόνων, ἡσυχία φράττε τὰς τῆς ψυχῆς σου πύλας, θίγε δὲ καὶ τὸ οὖς σου τοῖς τῆς πατροσύνης λόγοις, ἵνα τότε μᾶλλον λογισμῶν ἀκάνθας μαθῶν ἐμπρήσης, ἐπὶ τὴν πατρικῆς νουθεσίας ἀκροᾶσαι. Μὴ τῶν ἔργων ἔσο δικαστῆς, ἀλλὰ τῶν ῥήσεων ἐξεταστής.

20

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣ΄.

Ἔθος γὰρ τοῖς τοιούτοις λογισμοῖς εἰς τὸ πρακτικὸν τοῦ νουθετοῦντός σε ἀπάγειν, ἵνα, δεινὸν σε τούτου καταστήσαντες κριτὴν, τῆς ἐπωφελοῦς νουθεσίας ἀποστήσωσι. Μὴ ἀπαναίνου νουθετούμενος, κἂν γνωστικὸς ὑπάρχῃς ἐὰν γὰρ τὸ πρακτικὸν τῆς γνωστικῆς ἀποξευχθῇ, χρεία τοῦ ζευγνύντος τὴν ὀπιοτέρων τῶν ἀρετῶν ἀρμονίαν τῇ φρικτῇ τῆς κρίσεως δύαξ. Ὁ τὴν πατρῴαν ἐντολὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐκτινάσσων, καὶ νομικῆς ἐντολῆς παρήκοος ἔσται. Μὴ μόνον καταρθεύματα Πατέρων τερπόμενος λάλει, ἀλλὰ καὶ σεαυτὸν ἐργάτην τοιούτων πονικώτατον ἀπαιτεῖ. Ὁ πονικώτερον ἐπιζητῶν οἷός τε οἷον πύνη λογισμὸς ἀντίκειται, τεχνίτης ἐν πάλῃ κατὰ τῆς πλάνης εἰρῖσκεται, ἐν ὅλοις δὲ τοῖς νοεροῖς σου πόνοις, οἷς ἐὰν ἐλλίψη, ὁ

τὰ κακὰ πού σέ ἐνοχλοῦν νά τὰ ἐπιρρίπτεις στὸν ἀρχηγὸ αὐτῶν. Γιὰ κάθε ἐπίπονη ἐργασία στὸ τέλος νά προσφέρεις εὐχαριστία στὸν Ἄνωτερο, ὥστε ἡ προσφορά σου νά προσφέρεται σύμφωνα μὲ τὸν νόμο, καὶ νά καταντροπαάζεται ἡ κακία. Γιατὶ αὐτὸς πού συνδέει μὲ τὴν πράξη τὴν εὐχαριστία, θὰ ἔχει τὸν θησαυρὸ τῆς καρδιᾶς του ἀπόρθητον, διότι ὑψώνει διπλὸ τεῖχος ἐναντίον τῆς κακίας. Εἶναι ἀξιέπαινος ὁ ἄνδρας αὐτὸς πού συνέδεσε τὴν πράξη μὲ τὴ γνώση, ὥστε τὸ χωράφι τῆς ψυχῆς νά ποτίζεται καὶ ἀπὸ τις δύο πηγές γιὰ τὴν ἀρετὴ. Γιατὶ ἡ γνώση δίνει φτερὰ στὴ νοερὴ οὐσία μὲ τὴ θεὰ τῶν ἀνωτέρων πραγμάτων, ἐνῶ ἡ πράξη νεκρώνει τὰ γήινα μέλη, δηλαδή τὴν πορνεία, τὴν ἀκαθαρσία, τὸ πάθος, τὴν κακία καὶ τὴν κακὴ ἐπιθυμία. Αὐτοὶ λοιπὸν πού εἶναι περιφραγμένοι μὲ τὴν πανοπλία αὐτῶν τῶν δύο, εὐκολα θὰ ποδοπατήσουν τὴν πονηρία τῶν δαιμόνων. Οἱ δαίμονες μὲ τοὺς λογισμοὺς πολεμοῦν τὴν ψυχὴ, καὶ ἐκεῖνοι ἀντιμετωπίζονται πρὸ φοβερὰ μὲ τὴν ὑπομονή, καὶ προσέρχονται στὴ μάχη διστακτικὰ, βλέποντας ἰσχυρὸν τὸν στρατηγὸ τῆς πυγμαχίας. Ἄν θέλεις νά ἐκστρατεύσεις ἐναντίον τῆς φάλαγγας τῶν δαιμόνων, φράξε μὲ τὴν ἡσυχία τις πύλες τῆς ψυχῆς σου, γέμισε καὶ τὰ αὐτιά σου μὲ τὰ λόγια τῶν πατέρων, ὥστε, μαθαίνοντας τὰ ἀγκάθια τῶν λογισμῶν ἀκούοντας τις νουθεσίες τῶν πατέρων, νά τὰ κάψεις μὲ περισσότερη εὐχέρεια. Νά μὴ εἶσαι δικαστὴς τῶν ἔργων, ἀλλὰ ἐξεταστὴς τῶν λόγων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16ο

Γιατὶ συνηθίζουν οἱ λογισμοὶ αὐτοὶ νά σέ παρασύρουν στὴ πράξη αὐτοῦ πού σέ νουθετεῖ, γιὰ νά σέ κάνουν αὐστηρὸν κριτὴ ἐκείνου καὶ νά σέ ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν ὠφέλιμη νουθεσία. Νά μὴ ἀρνεῖσαι ν' ἀκοῦς νουθεσίες, ἔστω κι' ἂν κατέχεις πολλές γνώσεις. Γιατὶ, ἂν χωριστεῖ ἡ πράξη ἀπὸ τὴ γνώση, τότε θὰ χρειαστεῖ ἐκεῖνος πού συνδέει ἀρμονικὰ τις δύο ἀρετὲς γιὰ τὴ φρικτὴ δίκη τῆς κρίσεως. Αὐτὸς πού πνάζει ἀπὸ τὰ αὐτιά του τις πατρικὲς ἐντολές, παρακούει ὅπωςδήποτε καὶ τις ἐντολές τοῦ νόμου. Νά μὴ μιλάς γιὰ τὰ κατορθώματα τῶν Πατέρων μὲ εὐχαρίστηση, ἀλλὰ νά ἐπιδιώκεις νά τὰ ἐφαρμόζεις μὲ πολὺν κόπο. Αὐτὸς πού ψάχνει κοπιαστικὰ νά βρεῖ ποιὸς λογισμὸς καὶ σέ ποιά ἀρετὴ εἶναι ἀντίθετος, εἶναι τεχνίτης στὴν πάλῃ ἐναντίον τῆς πλάνης, καὶ σέ ὅλους τοὺς νοερούς ἀγῶνες σου, ὅ,τι λείπει, στὴ θέση

τοῦτον συλήσας ἀντ' αὐτοῦ παρεισδύει. Μνημόνευε τῇ συνέσει τῶν
 πόνων συντηρεῖν τὴν καρδίαν, μήπως ἢ λήθη τῆς τῶν κρειπτόνων
 μερίμνης ταύτην συλήσασα τῇ τῶν λογισμῶν αἰχμαλωσία παραδῶ· ἢ
 γὰρ λήθη τῆς αἰχμαλωσίας προσπηδᾷ τῇ κακία, ἵνα, ὑπ' ἐκείνης τοῦ
 5 νοῦ κλαπέντος, ἐτοίμως αὕτη παρεισέλθοι. Νοῦς κλεπτόμενος ἀπὸ
 Θεοῦ καὶ μνήμης μακρυνόμενος, καὶ διὰ τῶν ἐκτὸς αἰσθήσεων ἀδια-
 φόρως ἀμαρτάνει· ἀκοὴν γὰρ καὶ γλῶτταν ὁ τοιοῦτος ἀδυνατεῖ παι-
 δαγωγῆσαι, ὅτι τὸ φίλτρον τῶν πόνων ἐκ τῶν ἐκτὸς ἔξαφῆκεν. Ὁ φι-
 λῶν ἔξακούειν τοῦ ψέγοντος τὸν δεῖνα, δυσὶ συνεργοῖς πνεύμασι
 10 συνεργοῦσιν οἱ δύο· ἢ γὰρ κακηκοῖα τῆς κατηγορίας συνεργὸς τυγ-
 χάνει, καὶ ἐρωῶσιν ἀλλήλων εἰς λύμην καρδίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Ἐκ τῶν καταλαλιῶν τὰ ἄτά σου φράξον, ἵνα μὴ διττῶς σὺν αὐ-
 τοῖς ἀνομήσῃς, σαυτὸν μὲν δεινῷ πάθει ἐθίζων, γλασσαλγεῖν δὲ ἐκεί-
 15 νους οὐκ ἀνακόπτων. Ψυχὴν τῶν κρειπτόνων ὁ φιλοσκάπτῃς λη-
 στεύει, σαθρὰν ἀκοὴν διαβολαῖς διορύττων· ὁ δὲ διαδρῶν τὴν τοῦ
 πέλας λοιδορον γλῶσσαν, καὶ τὴν οἰκείαν λοιδορίαν φυγαδεύει· ἡ-
 δεῖς ἀκοῆς ὁ πῶ λοιδῶρ παρεῖχων, ἰὼν θηρὸς τοῖς ἀσὶν ἀμέλγει. Μὴ
 γεύεσθω τὸ οὖς σου τῆς πικρᾶς ταύτης ἀντιδότου, μὴ πως τοιαύτην
 20 καὶ σὺ συγκεράσῃς ἑτέρῳ. Μὴ γοητεύου καταλαλιαῖς τὸ οὖς σου, ἵνα
 μὴ πάθει πραθεῖς, πολυπαθεία δουλεύσης· ἐν γὰρ τῶν πολλῶν πάθος
 τύπον ἐν σοὶ εὐρόν, εἰς τὸν αὐτὸν σηκὸν καὶ ἄλλα συνεισφέρει· τότε
 πλήθει κακῶν ὁ ἡγεμὼν δουλοῦται, ὅταν, πάθει ζευχθεῖς, τοὺς πό-
 νους ἀποξείδῃ. Ὁ τὰς ἑτέρων σκέψεις πειραζόμενος ἐρευνᾷν, τὰς ἑαυ-
 25 τοῦ πράξιεις ἔργῳ οὐκ ἐρευνᾷ. Μὴ, ὡς ἀμελῶς ζήσαντα, τὸν ἀποβιά-
 σιντα σαύπτε, ἵνα μὴ, ὡς ἐκ συνηθείας τῶν ζώντων, καὶ τοῦ νεκροῦ
 γένη πικρὸς δικαστής. Μὴ τοῖς πταίουσιν ἔπεχε λογισμῶ ἀλαζόνι
 ἐπιύκοντί σε ὡς δικαστήν, ἀλλὰ σαυτῷ πρόσεχε λογισμῶ νήφοντι καὶ

του μπαίνει κρυφά ἐκεῖνος πού τὸ ἔκλεψε. Νὰ θυμᾶσαι νὰ συντηρεῖς τὴν καρδιά σου μὲ σύνεση, μήπως ἢ λησμονιὰ τῆς φροντίδας τῶν ἀνώτερων πραγμάτων τὴ ληλατήσῃ καὶ τὴν παραδώσῃ στὴν αἰχμαλωσία τῶν λογισμῶν. Γιατὶ ἢ λησμονιὰ προστίθεται στὴν κακία τῆς αἰχμαλωσίας, μὲ σκοπὸ νὰ αἰχμαλωπιστεῖ ἀπὸ ἐκείνην ὁ νοῦς, καὶ νὰ εἶναι ἔτοιμη αὐτὴ νὰ εἰσβάλῃ. Διότι ὁ νοῦς πού ἀπάγεται μὲ δόλο ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴ μνήμη, ἁμαρτάνει καὶ μὲ τὶς ἐξωτερικὲς αἰσθήσεις ὅταν ἀδιαφορεῖ. Γιατὶ ὁ νοῦς αὐτὸς δὲν μπορεῖ νὰ διαπαιδαγωγῆσῃ τὴν ἀκοή καὶ τὴ γλῶσσα, ἐπειδὴ ἐγκατέλειψε τὴν ἀγάπη τῶν κόπων ἕξαιτίας τῶν ἐξωτερικῶν αἰσθήσεων. Ἐκεῖνος πού ἀρέσκεται νὰ ἀκούει αὐτὸν πού κατηγορεῖ κάποιον, σὲ δύο πνεύματα πού συνεργάζονται βοηθοῦν καὶ οἱ δύο. Γιατὶ, μὲ τὸ νὰ ἀκούει κάποιος κακά, γίνεται συνεργάτης τῆς κατηγορίας, καὶ ἀγαποῦν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο γιὰ νὰ βλάψουν τὴν καρδιά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17ο

Φράξε τὰ αὐτιά σου στὶς κακολογίες, γιὰ νὰ μὴ παρανομήσεις διπλᾶ μαζὶ μὲ αὐτοὺς πού κακολογοῦν καὶ συνηθίζοντας τὸν ἑαυτὸ σου σ' ἓνα φοβερὸ πάθος, καὶ μὴ σταματώντας ἐκείνους πού κακολογοῦν. Αὐτὸς πού ἀρέσκεται νὰ σατιρίζει, ἀρπάζει τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὰ ἀνώτερα, ἀνοίγοντας τὰ ἀρρωστημένα αὐτὰ στὶς συκοφαντίες. Ἐνῶ ἐκεῖνος πού ἀποφεύγει τὴν ὑβριστικὴ γλῶσσα τοῦ πλησίον, διώχνει καὶ τὴ δική του συκοφαντία. Αὐτὸς πού τείνει τὰ αὐτιά του μὲ εὐχαρίστηση στὸν συκοφάντη, συγκεντρώνει δηλητήριο θηρίου στὰ αὐτιά του. Τὸ αὐτιά σου νὰ μὴ γεύεται τὸ πακρὸ αὐτὸ δηλητήριο, μήπως καὶ σὺ προσφέρεις αὐτὸ σὲ ἄλλον. Νὰ μὴ γοητεύεις τὸ αὐτί σου μὲ συκοφαντίες, γιὰ νὰ μὴ πουληθεῖς σὲ πάθος καὶ γίνεις δοῦλος σὲ πολλὰ πάθη. Γιατὶ, ὅταν ἓνα πάθος ἀπὸ τὰ πολλὰ βρεῖ θέσῃ σὲ σένα, φέρνει μαζὶ μέσα στὴ φωλιά του καὶ ἄλλα. Ὁ ἀρχηγὸς τότε ὑποδουλώνεται σὲ πλῆθος κακῶν, ὅταν ζευχθεῖ σὲ πάθος καὶ ἀποδεσμευθεῖ ἀπὸ τοὺς κόπους. Αὐτὸς πού ἐπαχειρεῖ νὰ ἐρευνήσῃ τὶς σκέψεις τῶν ἄλλων, δὲν ἐρευνᾷ ἔμπρακτα τὶς δικές του πράξεις. Νὰ μὴ εἰρωνεύεσαι ἐκεῖνον πού πέθανε, ἐπειδὴ ἔζησε χωρὶς φροντίδες, γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ, συνηθισμένος νὰ τὸ κάνεις αὐτὸ πρὸς τοὺς ζωντανούς, γίνεις αὐστηρὸς δικαστὴς καὶ τοῦ νεκροῦ. Νὰ μὴ κυριαρχεῖσαι ἀπὸ ἀλαζονικὸ λογισμό, ὁ ὁποῖος σὲ κάνει νὰ ἐπαίρεσαι ἀπέναν-

τῶν σῶν πράξεων δοκιμασιῇ. Στένε πταίων καὶ μὴ φυσῶ κατορθῶν, ἀκαταφρόνητος εἶναι μὴ μεγαλαύχει, ὅπως μὴ ὡς κόσμον τὸ κακὸν ἐνδύσῃ. Τινὲς γὰρ ἀπὸ εὐλαβείας μὴ δυνάμενοι γνωσθῆναι, ἔσπευσαν κἄν ἀπὸ κακίας οὕτω γνωσθῆναι· ἕτεροι δὲ αὐξηθέντες τῷ φθόνῳ, προφάσεις ἀκροβολοῦσι, τοὺς εὐσταθοῦντας ταῖς ἀρεταῖς ἐξουθενοῦσι. Τοῖς περίξ τινὲς εἰς φαῦλα θρυλλοῦμενοι, βίον σεμνὸν ἀμφιέννυνται, οὐχ ἵνα τὰ φαῦλα πταίσματα τοῖς πόνοις θρηνήσωσιν, ἀλλ' ἵνα τῶν ψόγων τὰς φήμας σκιάσωσιν. Ἄλλὰ μὴ τῷ ἀπατῶντί σε καλλωπίζου, μηδὲ τῷ ἀπαταῖσθαι ἐναγάλλου· ἐὰν γὰρ δι' ὄνομα ψιλοῦν τῶν σπουδαίων ἐφάπτη, οὐ Θεῶν, ἀλλὰ ἀνθρώποις ἐργάζῃ. Μὴ παρησιάν ἄγε τῷ ἀπόνως διοῦντι, κἄν ὄνομα τούτῳ μέγα πομπεύῃ· ἔστι φίλος πρὸς προσώπου χάριν, καὶ χρόνος κατήγορος τούτου γίνεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ΄.

15 Δεδοικότα φίλον σκώπτῃν κτῆσαι, ἵνα σκέπῃν εὐρησ τῶν σῶν πταισμάτων, τὸ δὲ φθονούμενον ἐν σοὶ κρύπτε μᾶλλον τοῦ φθονοῦντος. Ὅταν ὁ σὸς φίλος ταῖς σαῖς τῶν πόνων εὐφημίαις ἐλαττούμενος εἰς φθόνον ἐκτραπῇ, ὡς καὶ τοῖς περίξ ῥήματα κενοδοξίας ἀκοντίζειν σου τοῖς πόνοις, ὅπως τὴν διατρέχουσαν περὶ σοῦ δόξαν
20 συσκιάσῃ τοῖς σοῖς σκώμασι, τότε μὴ τῇ ἐκείνου βασκανίᾳ προσέχων δηχθῆς, ἵνα μὴ ἰὸν πικρὸν τῇ ψυχῇ σου σιφανίσης. Τοῦτο γὰρ ἔργον τοῦ Σατανᾶ, ἵνα ἐκείνον μὲν τῷ φθόνῳ ἐκπιρᾷσῃ, σὲ δὲ πικρία ἀναλαίῃ. Ταπεινώμεθα δὲ μᾶλλον, καὶ τῇ τμησὶ τοὺς τοιούτους προηγώμεθα ἐξημεροῦντες αὐτῶν καὶ διὰ τραπέζης τὸ ἀγριωθὲν τῷ ζήλω
25 φρόνημα. Μὴ ὡς ἐξ ἑτέρου προσώπου ψέγε ζήλω τὸν φίλον, ἵνα ὡς ἐξ ἄλλου δῆθεν στίματος ψέγων ἐκείνον, σαυτὸν ὡς ἀθῶον ποιήσῃς καὶ ὡς ἄψυχον ἰψώσῃς. Τοῦτο γὰρ ματασημάτισμα τοῦ Σατανᾶ,

νι σὲ ἐκείνους πού φταῖνε, ἀλλὰ νά προσέχεις τὸν ἑαυτό σου μὲ λογισμό νηφάλιο καὶ κριτὴ τῶν δικῶν σου πράξεων. Νὰ ἀναστενάξεις ὅταν φταῖς, καὶ νὰ μὴ φουσκώνεις ἀπὸ ἔπαρση ὅταν κατορθώνεις κάτι· νὰ μὴ ὑπερηφανεύεσαι ὅτι εἶσαι σπουδαῖος, γιὰ νὰ μὴ ντυθεῖς τὸ κακὸ σὰν νὰ εἶναι κόσμημα. Γιατὶ μερικοὶ, μὴ μπορώντας νὰ γίνουν γνωστοὶ μὲ τὴν εὐλάβεια, βιάστηκαν νὰ γίνουν γνωστοὶ ἔστω καὶ μὲ τὴν κακία. Ἄλλοι πάλι πού διακρίθηκαν στὸν φθόνο, προβάλλουν προφάσεις καὶ ἐξευτελίζουν ἐκείνους πού μένουν σταθεροὶ στὶς ἀρετές. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς γύρω πού λέγεται ὅτι ἐπιδίδονται σὲ πράξεις κακῆς, ὑποκρίνονται σεμνὴ ζωὴ, ὄχι γιὰ νὰ θρηνήσουν τὶς κακῆς παρανομίες μὲ τοὺς πνευματικὸς κόπους, ἀλλὰ γιὰ νὰ συσκοτίσουν τὶς φῆμες τῶν κατηγοριῶν. Σὺ ὁμως νὰ μὴ καυχῆσαι γι' αὐτὸν πού σὲ ἀπατά, οὔτε νὰ χαίρεσαι μὲ τὸ ὅτι ἀπατάται. Γιατί, ἔαν ἀπλῶς κατ' ὄνομα προσεγγίζεις τὰ σπουδαῖα πράγματα, δὲν ἐργάζεσαι γιὰ τὸν Θεό, ἀλλὰ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Νὰ μὴ ξεθαρρεύεις μὲ ἐκείνον πού ζεῖ χωρὶς κόπους, ἔστω καὶ ἂν τὸν συνοδεύει ὄνομα μεγάλο. Εἶναι φίλος χάρη στὸ πρόσωπό του, καὶ ὁ χρόνος θὰ γίνῃ κατήγορός του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18ο

Νὰ ἀποκτήσεις φίλο σάπιο πού φοβᾶται, γιὰ νὰ βρεῖς κάλυμμα τῶν πταισμάτων σου, καὶ νὰ κρύβεις μέσα σου αὐτὸ πού φθονεῖται περισσότερο ἀπὸ αὐτὸν πού τὸ φθονεῖ. Ὅταν ὁ φίλος σου, ἐπειδὴ μειώνεται ἀπὸ τοὺς ἐπαίνους τῶν κατορθωμάτων σου, ἐκτραπεῖ σὲ φθόνο, ὥστε νὰ ἐξακοντίζει στοὺς γύρω λόγια κενοδοξίας γιὰ τὰ κατορθώματά σου, γιὰ νὰ συσκοτίσει τὴ διαδιδόμενη γιὰ σένα δόξα σατιρίζοντάς σε, τότε νὰ μὴ θιγεῖς δίνοντας σημασία στὴν κακολογία ἐκείνου, γιὰ νὰ μὴ μεταγγίσεις πικρὸ δηλητήριον στὴν ψυχὴ σου. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον τοῦ Σατανᾶ, ἐκείνον νὰ τὸν πυρπολήσει μὲ τὸν φθόνο, καὶ ἐσένα νὰ σὲ φθείρει μὲ τὴν πικρία. Ἀνάθετα πρέπει νὰ ταπεινωνόμαστε περισσότερο, ἀποδίδοντάς τους πρῶτοι ἡμεῖς τὴν τιμὴ, καὶ ἐξευμενίζοντας καὶ μὲ παράθεση τραπέζιου τὸ ἐξαγριωμένο ἀπὸ τὴ ζήλεια φρόνημά τους. Νὰ μὴ κατηγορεῖς τὸν φίλον σου γιὰ τὴ ζήλεια του, μεταφέροντάς του λόγια ἄλλου προσώπου, μὲ σκοπὸ, κατηγορώντας τον δῆθεν μὲ τὸ στόμα ἄλλου, νὰ παρουσιάσεις τὸν ἑαυτό σου ἀθῶον καὶ νὰ τὸν ἐξυψώσεις ὡς ἄψογον. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι μεταμόρφωση τοῦ Σατανᾶ, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ πρό-

τοῦ ἐκ προσώπου ὄψεως τὸν Ὑψιστον ψέγοντος, ἵνα ὡς ἐξ ἑτέρου
 δῆθεν στόματος τὸν ἑαυτοῦ φθόνον τῷ Θεῷ προσάψας, αὐτὸς ὡς ἄ-
 φθονος νομίζεται. Μὴ ὡς ὑπόδουλον θέλων ἔχειν τὸν ἀδελφόν, πει-
 ρῶ τούτου πταῖσμα καταλαβεῖν, ἵνα μὴ συνεργὸς εὐρεθῆς τοῦ Σατα-
 5 νᾶ. Ὁ πταίσας, καὶ ἑτέρους λέγειν ἢ πταίειν μὴ ἐπιτηρεῖτω, ἵνα ὡς μὴ
 μόνος ἢ συμπεσὼν τῷ κακῷ, ὅπερ τῆς ἐκπτώσεως τοῦ διαδόλου
 πρῶτον καὶ τοῦτο ἔργον ἐστίν. Ἔστω δὲ μεταμελούμενος ἐφ' οἷς ἀτό-
 ποις ἔπραξεν ἔργοις τὸν τῆς λύπης θρῆνον κατ' αὐτῶν ἐπιγινώσκων,
 ἐπισπιάσεται δὲ καὶ τὴν πρωτοστάτιν τῶν πόνων ἡσυχίαν, φαίνουσαν
 10 αὐτῷ τὴν πολυόμματον τῶν ἀρετῶν θεωρίαν. Ὁ ἡσυχάζων τῇ γλώττῃ,
 κατὰ τῶν λογισμῶν ἀνδριξέσθω. ἢ γὰρ τῆς ψυχῆς ἀνδρεία οὐκ ἐν τῇ
 ἡσυχίᾳ δείκνυται μόνον τοῦ στόματος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τῶν λογισμῶν
 ἀνδραγαθίᾳ, καὶ τῇ τῶν ὑβρεων καὶ ἀδικιῶν εὐσταθείᾳ. ἐντεῦθεν γὰρ
 αἱ δειναὶ μάστιγες τοῦ διαδόλου περιτινάσσονται ἐν ταῖς συντυχίαις.

15

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Μὴ στόμα μόνον, ἀλλὰ καὶ καρδιά τηρεῖσθω. τότε γὰρ ἀμει-
 ροῦται τῆς ψυχῆς τὸ ὄμμα τῷ τῆς ἀρεσκείας ὄμματι, τοῦ νοῦ παυσο-
 μένου. Ἔστω σου πηρὸς ὁ νοῦς περὶ τὰ αἰσχίστα. Κύριος γὰρ σοφοῖ
 τοὺς τοιοῦτους τυφλοὺς, διορατικὸς δὲ περὶ τὰ κάλλιστα, ἵνα ἐκτυ-
 20 φλώττῃ περὶ τὰ κάκιστα. Νόει δέ μοι, πορνείας εἶναι δύο ἐν διαιρέ-
 σει ἐξυγαμέναις, τὴν τοῦ σώματος, καὶ τὴν τοῦ πνεύματος. δταν λογι-
 σμὸς πορνείας τῷ πνεύματί σου μίγνυται, τότε ἐκτυπάματι πλάνης ἢ
 ψυχῆ σου συγγίνεται. Προσώπων θηλείας σχηματίζεται δαίμων, ἵνα
 φαρμάξῃ τὴν ψυχὴν μετ' αὐτοῦ συμμιγῆναι. μορφῆς γλύμμα φορεῖ
 25 αἰσαρκος δαίμων, ἵνα λογισμῷ ἀκολάστῳ τὴν ψυχὴν ἐκπορνεύσῃ.
 Μὴ οὖν συγκαλύπτου εἰδαλεῖν ἀνυπάρκτων, ἵνα μὴ καὶ τῇ σαρκὶ τὸ
 ὁμοιον δράσῃς. Πνεύματι πορνείας ἐπλανήθησαν οἱ τοιοῦτοι οἱ τὰς
 ἐνδον μοιχείας τῶν πνευμάτων τῷ σταυρῷ μὴ σοδοῦντες. Αἰκίζε
 τοὺς λογισμοὺς ἀσιτία βραμμάτων, ἵνα μὴ πορνεία, ἀλλὰ πείνη λα-
 30 λῶσιν εὐχῆς ἀγριωνία στήσον δάκρυον, ἵνα βοήθειαν λάβῃς τοῦ
 πικρόντος πλέμου. Ἐν καιρῷ τοῦ τῆς πορνείας πολέμου τὰς κλήσεις

σωπο τοῦ φιδιοῦ κατηγορεῖ τὸν Ὑψιστο, ὥστε, προσάπτοντας στὸν Θεὸ τὴ ζήλεια του, ὅτι δῆθεν λέγεται ἀπὸ ἄλλο στόμα, ὁ ἴδιος νὰ θεωρεῖται ἀνώτερος τῆς ζήλειας. Νὰ μὴ προσπαθεῖς νὰ καταλάβεις τὸ πταῖσμα τοῦ ἀδελφοῦ σου, θέλοντας νὰ τὸν ἔχεις ὑποχείριο, γιὰ νὰ μὴ βρεθεῖς συνεργάτης τοῦ Σατανᾶ. Αὐτὸς ποὺ ἔφταιξε, νὰ μὴ παρακολουθεῖ καὶ τοὺς ἄλλους ἂν λένε ἢ ἂν φταῖνε, γιὰ νὰ μὴ εἶναι ὁ μόνος ποὺ ἔπεσε στὸ κακό, πράγμα ποὺ καὶ αὐτὸ ἦταν πρῶτο ἔργο τῆς πτώσης τοῦ διαβόλου. Καὶ νὰ μετανοεῖ γιὰ τὰ ἄτοπα ἔργα ποὺ ἔκανε, καὶ ἀναγνωρίζοντας τὸν θρῆνο τῆς λύπης γι' αὐτά, θὰ ἐπισπάσει καὶ τὴν πρόμαχο τῶν κόπων ἡσυχία, ἢ ὁποῖα τοῦ φανερώνει τὴ θεωρία τῶν ἀρετῶν μὲ τὰ πολλὰ μάτια. Αὐτὸς ποὺ ἡσυχάζει ὡς πρὸς τὴ γλώσσα, ἃς δείχνει γενναιότητα καὶ ἐναντίον τῶν λογισμῶν. Γιατὶ ἡ ἀνδρεία τῆς ψυχῆς δὲ φαίνεται μόνο μὲ τὴν ἡσυχία τοῦ στόματος, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ γενναιότητα κατὰ τῶν λογισμῶν καὶ τὴ σταθερότητα ἐναντίον τῶν ὕβρεων καὶ τῶν ἀδικιῶν. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὲς ἐκτινάσσονται οἱ φοβερὲς μάστιγες τοῦ διαβόλου κατὰ τίς συνομιλίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 19ο

Νὰ μὴ φυλάγεται μόνο τὸ στόμα, ἀλλὰ καὶ ἡ καρδιά, γιατί τότε μαυρίζει τὸ μάτι τῆς ψυχῆς μὲ τὸ μάτι τῆς ἀρεσκείας, ὅταν παύει ὁ νοῦς νὰ βλέπει. Ὁ νοῦς σου νὰ εἶναι τυφλὸς ὡς πρὸς τὰ πολὺ αἰσχροῦ πράγματα, καὶ νὰ βλέπει καθαρὰ τὰ πολὺ καλὰ, γιὰ νὰ εἶναι τυφλωμένος ὡς πρὸς τὰ πολὺ κακά. Σκέψου, σὲ παρακαλῶ, ὅτι ὑπάρχουν δύο πορνεῖες ἐνωμένες, ἡ σωματικὴ καὶ ἡ πνευματικὴ. Ὅταν ὁ λογισμὸς τῆς πορνείας ἀναμγνύεται μὲ τὸ πνεῦμα σου, τότε ἡ ψυχὴ σου συνευρίσκεται μὲ τὴν εἰκόνα τῆς πλάνης. Ὁ δαίμονας μεταμορφώνεται σὲ πρόσωπο γυναίκας, γιὰ νὰ θέλξει τὴν ψυχὴ νὰ συνέλθει μὲ αὐτόν. Ὁ ἄσαρκος δαίμονας φορεῖ ἓνα ἀνάγλυφο ἐκτύπωμα μορφῆς, γιὰ νὰ ἐκπορνεύσει τὴν ψυχὴ μὲ ἀκόλαστο λογισμό. Νὰ μὴ συγκαλύπτεσαι λοιπὸν κάτω ἀπὸ εἶδωλο ἀνύπαρκτο, γιὰ νὰ μὴ κάνεις τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὴ σάρκα. Γιατὶ αὐτοὶ ποὺ δὲν ἀπομάκρυναν τίς μοιχεῖες τῶν πνευμάτων ἀπὸ μέσα τους μὲ τὸν σταυρό, ἔπεσαν στὴν πλάνη τῆς πνευματικῆς πορνείας. Νὰ βασανίζεις τοὺς λογισμοὺς μὲ τὴ στέρηση τροφῶν, γιὰ νὰ μὴ μιλοῦν γιὰ πορνεία, ἀλλὰ γιὰ πείνα. Κατὰ τὴν ἀγρυπνία τῆς προσευχῆς χύσε δάκρυα, γιὰ νὰ δεχθεῖς βοήθεια στὸν πόλεμο ποὺ σὲ βρῆκε. Τὸν καιρὸ τοῦ πολέ-

τῶν ἐστιατόρων παραίτησαι, καὶ τὸν μὲν ξένον ἐπιστάντα ὑπηρετῶν ἀναπαύσεις, σεαυτὸν δὲ περικεκαλυμμένως ἀσιτία περιφράξεις. Διπλοῦς ἔστω σοι τῶν ἀμφοτέρων ἔργων ὁ μισθὸς ἐνὶ ἑκάστῳ τὸ πρακτικὸν δι' ἀρετὴν ἀπονέμοντι· μὴ ἔνεκεν γαστρὸς συνέσθιε τῶν ἀδελφῶν, ἀλλ' ἔνεκεν Χριστοῦ συναυλίζου τῇ ἀγάπῃ. Κόρος σιτίων λογισμοὺς σιτίζει, καὶ μέθυσος ὕπνον φαντασίας ποτίζει. Τέθνηκε μετὰ τὸν φάρυγγα τῆς τρυφῆς ἡδονὴ καὶ πνεῖ ἐν τῷ τάφῳ τὰ τῆς γαστρὸς λαγνεύματα. Οἱ πόνοι τῆς κληρουχίας τελευτῶσιν εἰς ἀνάπαινον, οἱ δὲ τρόποι τῆς τρυφῆς τελευτῶσιν εἰς κατάκαυσιν. Ὁ τῆς σαρκὸς τὸ ἄνθος τῆ ἀσκήσει μαραίνων καθ' ἡμέραν, ἐν τῇ σαρκὶ μελετᾷ τὴν ἑαυτοῦ τελευτήν. Καρδίας λογιστεία τὸ σῶμα συμμετρίτω, ἵνα μὴ, τούτου πληγέντος, καὶ αὕτη κοπιᾷσῃ· ἀρκείσθω σὰρξ τὰ φυσικὰ περικόπτειν ἢ σωματικὴ σου γυμνασία ἐν τοῖς ἡθεσιν οἰκονομείσθω, ἵνα μᾶθης καρδιά πονεῖν, καὶ ψυχῇ συμπονεῖν.

15

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Οἱ τοῦ προσώπου τὴν ὠχρείαν ἐν τῇ ἀσκήσει λάμποντες τὸν παρά τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον καὶ πρὶν ἐλθεῖν ῥωππέτωσαν, τοῦτον τοῦ λογισμοῦ καὶ πρὸ τῆς συντυχίας ἔνδον ἐμβάλλοντος. Ὅταν χρονίως ἀπεχόμενος οἴνου καὶ ἐλαίου καὶ τῶν περιττῶν, τότε οἱ λογισμοὶ τοὺς χρόνους σοι μετ' ἐγκωμίων ψηφίζουσιν ὑπενδουναί σε τοῖς πόνους διὰ τὸ σῶμα γυμνάζουσι. Εὐκότως οὖν τοῖς κακογνώμοσιν ἀντιφθέγξῃ διαψηφισταῖς, ὅσα πρὸς ἀνατροπὴν τῆς ἐκείνων σκαιοφρίας ἀντίκεινται. Τίς τῶν ἀδελφῶν τοὺς πόνους κατὰ δαμόνων, ὑπὸ πῶν ἔνδον ἐπαινοῦμενος, ἔψαλλεν, «Ἀποστραφήτωσαν παραιντικά αἰσχυνόμενοι οἱ λέγοντές μοι· Εὐγε! εὐγε!». Μὴ τὸν λογισμὸν ἀκίεσθῃ παλιετῆ σοι κύκλον ἐν τῷ μονήρει δίῳ φερόντων, ἵνα μὴ σὺ τῶν πόνους τοῖς χρόνοις κρεμάσῃς, μηδὲ ἐν τῇ ὑπομονῇ τῆς ἐρημίας κενήσῃ ζωγραθῆς ἀλλ' ἐν τῇ ὑπομονῇ τῆς εὐτελείας τοῦ ἀκίεσθαι ἀχρεῖς εἶναι μνήσῃται.

μου τῆς πορνείας ἀπόφυγε τὶς προσκλήσεις τῶν ἐστιατόρων, καὶ τὸν μὲν ξένον ὅταν ἔρθει νὰ τὸν ξεκουράσεις ὑπηρετώντας τον, τὸν ἑαυτὸ σου ὁμως νὰ τὸν περιφράξεις σκεπάζοντας τον μὲ ἀσιτία. Καὶ θὰ σοῦ εἶναι διπλὸς ὁ μισθὸς σου γιὰ τὰ δύο σου ἔργα, ἐπειδὴ ἀπονέμεται γιὰ τὴν ἀρετὴ κάθε πράξης σου χωριστὰ. Νὰ μὴ τρῶς μαζί μὲ τὸν ἀδελφὸ ἕξαιτίας τῆς κοιλιᾶς, ἀλλὰ νὰ τὸν συναναστρέφεις γιὰ χάρη τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ. Ὁ χορτασμὸς τῶν τροφῶν τρέφει τοὺς λογισμοὺς καὶ ὁ μέθυσος ποτίζει τὸν ὕπνο τῆς φαντασίας. Ἡ ἡδονὴ πεθαίνει μετὰ ἀπὸ ἀπὸ τὴν ἀπόλαυση τοῦ φάρυγγα, καὶ καταλήγουν στὸν τάφο οἱ εὐχαριστήσεις τῆς κοιλιᾶς. Οἱ κόποι τῆς κληρονομίας καταλήγουν στὴν ἀνάπαυση, ἐνῶ οἱ τρόποι τῆς ἀπόλαυσης τελειώνουν στὴν ὀλοκληρωτικὴ καύση. Αὐτὸς ποὺ μαραίνει κάθε μέρα τὸ ἄνθος τῆς σάρκας μὲ τὴν ἄσκησι τοῦ σώματος μελετᾷ τὸν θάνατό του. Τὸ μερίδιο τῆς καρδιᾶς νὰ εἶναι ἀνάλογο μὲ τὸ σῶμα, ὥστε, ὅταν αὐτὸ πληγεῖ, νὰ μὴ κοπιάσει καὶ αὐτή. Ἐὰν ἀρκεῖται ἡ σάρκα στὸ νὰ περικόπτει τὰ φυσικά. Ἡ σωματικὴ σου ἄσκησι νὰ περιορίζεται στὰ ἥθη, γιὰ νὰ μάθεις νὰ πονᾷς μὲ τὴν καρδιά καὶ νὰ συμπονᾷς μὲ τὴν ψυχὴ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 20ο

Αὐτοὶ ποὺ ἔχουν τὴν ὠχρότητα τοῦ προσώπου τους νὰ λάμπει μὲ τὴν ἄσκησι, νὰ ἀπορρίπτον τὸν ἔπαινο τῶν ἀνθρώπων καὶ πρὶν ἀκόμα νὰ ἔρθει, ἐπειδὴ τὸν δάζει μέσα μας ὁ λογισμὸς προτοῦ ἀκόμα νὰ συμβεῖ. Ὅταν συνεχίσεις γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα νὰ ἀπέχεις ἀπὸ κρασί, λάδι καὶ τὰ ἄλλα περιττά, τότε οἱ λογισμοὶ ἐπαδοκιμάζουν τὰ χρόνια σου μὲ ἐπαίνους, γυμνάζοντάς σε νὰ ὑποχωρεῖς στοὺς κόπους ἕξαιτίας τοῦ σώματος. Δικαιολογημένα λοιπὸν νὰ διαφωνεῖς μὲ τοὺς ἀνόητους ποὺ ἀποφασίζουν ὅσα εἶναι ἀντίθετα πρὸς τὴ σκευωρία ἐκείνων. Κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς ἐπαινούμενος ἀπὸ μέσα του γιὰ τοὺς ἀγῶνες ἐναντίον τῶν δαιμόνων, ἔψαλε· «Ἐὰν ὀπισθοχωρήσουν ἀμέσως καταντροπασμένοι αὐτοὶ ποὺ μοῦ λένε· Μπράβο σου, μπράβο σου»⁹. Νὰ μὴ σοῦ ξεσηκώσουν τὸν νοῦ, παρουσιάζοντάς σου τὸν πολυετῆ κύκλο στὴ μοναχικὴ ζωὴ, γιὰ νὰ μὴ συνδέσουν τοὺς κόπους σου μὲ τὰ χρόνια, οὔτε νὰ παρασυρθεῖς σὲ καύχησι γιὰ τὴν ὑπομονὴ σου στὴν ἐρημία, ἀλλὰ μὲ τὴν ὑπομονὴ τῆς ταπεινώσεως νὰ θυμᾷσαι ὅτι εἶσαι δούλος ἀχρηστος.

9. Ψαλμ 69, 4.

Διὰ γῆρας βαθύ τινα τῶν καρτερικῶν μονηρεμίτην πρεσβύτην ἐκ τῆς ἐρημίας αἴρειν ἐδιάζετό τις, ὁ δὲ πρὸς αὐτόν·

“Παῦσαι, φησί, θίας, οὐπω γὰρ τῆς ἐξορίας ὁ κακοῦργος ἀνακέκλημαι”.

5 Ζητοῦτος δέ μου τοῦτον τῆς διασκαλίας λόγον μαθεῖν, ἔφη·

“Ζήτηε, πρῶτον ἐμπόνως τὸν ἔμφυτον φόβον, καὶ τότε ἔνδον εὐρήσεις τὸν ἔμπειρον λόγον, τὸν διδάσκοντα ἄνθρωπον γνῶσιν”.

Ἵ οὐδ’ αὐτὸς ἐπερωθεὶς καὶ περὶ φόβου, οὕτως ἀπεκρίνατο·

10 “Ὁ μέρμιναν ἔχων τοῦ θανάτου τὴν μνήμην, ὁδηγεῖται καὶ εἰς τὸν τῆς κρίσεως φόβον”.

Φόβῳ τῶν θείων Γραφῶν καθ’ ἐκάστην συνόμιλος γίνου· τῇ γὰρ τούτων συνουσίᾳ λογισμῶν ἐξοίσεις ὁμιλίας. Ὁ μελέτη τὰς θείας Γραφὰς θησαυρίζων ἐν τῇ καρδίᾳ, τοὺς λογισμοὺς ἐκ ταύτης ῥαδίως ἐκβάλλει. Ἀναγνώσει νυκτερινῇ ἐν ταῖς ἀγρυπνίαις τῶν θείων ἀκροώμενοι,
15 μὴ τὰς ἀκοὰς τῷ ὕπνῳ νεκρώσωμεν, μηδὲ τῇ τῶν λογισμῶν αἰχμαλωσία τὴν ψυχὴν προδώσωμεν, ἀλλὰ τῷ κέντρῳ τῶν Γραφῶν τὴν καρδίαν κατανύξωμεν, ὅπως τῇ τῆς ἐπιμελείας κατανύξει τὴν ἀντίζυγον ἀμέλειαν διχοτομήσωμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ΄.

20 Τινὲς διὰ φήμην, καὶ οὐκ ἐπιμέλειαν ψυχῆς, τοῖς εὐλαδέσι φιλιούνται, ἵνα ἑαυτοῖς κόσμον περιποιήσωσιν ἀπόνως ὁ δὲ διὰ μνήμην τῶν ἐπουρανίων, δι’ ἀγάπην πυρούμενος, τὴν ἀρέσκειαν τῶν ἐπιγείων ἐκ τῆς ἐννοίας ἐκκαθαίρεται. Τὸ διαμαρτυροῦν σοι συνειδὸς μὴ παρατέμπτου λογισμῶ καταφρονοῦντι καὶ γλυκολογοῦντι τὸ πταῖ-
25 σμα. Τῷ φιλονεικοῦντι μὴ συνδιατείνου, ἵνα μὴ, πάθει πάθος στρατεύσας, τῆς ἀρετῆς ἠτήθης. Τῷ ὑπερηφάνῳ μὴ συνεπαίρου λογισμῶ ἀντιφικῶντι εἰς ἀντάνεμον πνεῦμα. Οὐκ αἶνος γλώσση τροχαλῶς φθεγγομένη, ἀλλὰ χεῖλεσι δόξα εὐσταθῶς κινουμένοις ἀκροώμενος λόγων, ἐράτα τὸν νοῦ σου, καὶ τότε διακρίνας τὸ ψήφισμα δώσεις

Κάποιος πίεζε ἕναν ὑπομονητικὸ ἔρημίτη ἡλικιωμένον νὰ τὸν πᾶρει ἀπὸ τὴν ἔρημιά, ἐπειδὴ ἦταν πολὺ γέρος, καὶ ἐκεῖνος εἶπε σ' αὐτόν·

“Πᾶψε νὰ μὲ πιέξεις, γιατί ἐγὼ ὁ κακοῦργος δὲν ἔχω ἀκόμα ἀνακληθεῖ ἀπὸ τὴν ἔξορία”.

Καὶ καθὼς ἐγὼ ζητοῦσα νὰ μάθω αὐτὸν τὸν λόγο τῆς διδασκαλίας, εἶπε·

“Ζήτα πρῶτα ἐπίμονα τὸν ἔμφυτο φόβο, καὶ τότε θὰ βρεῖς μέσα τὸν ἔμπειρο λόγο, αὐτὸν ποὺ διδάσκει στὸν ἄνθρωπο τὴ γνώση”.

Καὶ ὁ ἴδιος, ὅταν ρωτήθηκε καὶ γιὰ τὸν φόβο, ἀπάντησε ὡς ἑξῆς·

“Αὐτὸς ποὺ φροντίδα τοῦ ἔχει τὴ μνήμη τοῦ θανάτου, ὀδηγεῖται καὶ στὸν φόβο τῆς κρίσεως”.

Νὰ γίνεσαι κάθε μέρα ἀπὸ φόβο σύντροφος τῶν ἁγίων Γραφῶν, γιατί μὲ τὴ συμβίωση μαζί τους θὰ ἀπομακρύνεις τὶς συναναστροφές τῶν λογισμῶν. Αὐτὸς ποὺ μὲ τὴ μελέτη ἀποταμιεύει στὴν καρδιά του τὶς ἅγιες Γραφές, διώχνει εὐκολὰ ἀπὸ αὐτὴν τοὺς λογισμοὺς. Ὅταν ἀκοῦμε κατὰ τὴ νυχτερινὴ ἀνάγνωση σὶς ἀγρυπνίες τὰ ἱερά ἀναγνώσματα, νὰ μὴ νεκρώνουμε τὰ αὐτιά μας μὲ ὕπνο, οὔτε νὰ προδίδουμε τὴν ψυχὴ μας μὲ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν λογισμῶν, ἀλλὰ ὡς διεγείρουμε τὴν καρδιά μας μὲ τὸ κεντρί τῶν Γραφῶν, ὥστε μὲ τὴ διεγερση τῆς ἐπιμέλειάς μας νὰ ἀποκόψουμε τὴν ἀντίστοιχη ἀμέλεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 21ο

Μερικοὶ γιὰ διαφήμιση καὶ ὄχι ἀπὸ φροντίδα τῆς ψυχῆς τους, πᾶνουν φίλια μὲ τοὺς εὐσεβεῖς, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν στοὺς ἑαυτοὺς τους ἐπαίνους χωρὶς κόπο. Ἀντίθετα αὐτὸς ποὺ φλογίζεται ἀπὸ ἀγάπη ἕξαιτίας τῆς μνήμης τῶν οὐράνιων ἀγαθῶν, καθαρίζεται ἀπὸ τὶς σκέψεις νὰ ἀρέσκειται μὲ τὰ ἐπίγεια. Τὴ συνείδησή σου ποὺ διαμαρτύρεται νὰ μὴ τὴν παραπέμπεις σὲ λογισμὸ ποὺ περιφρονεῖ καὶ μιλάει μὲ γλυκὰ λόγια γιὰ τὸ πταῖσμα. Μὲ αὐτὸν ποὺ φιλονικεῖ νὰ μὴ ἀνταγωνίζεσαι, μήπως, πολεμώντας ἕνα πάθος μὲ ἄλλο, ἠττηθεῖς στὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς. Νὰ μὴ ἐπαίρεσαι μαζί μὲ ὑπερήφανον ποὺ διακατέχεται ἀπὸ λογισμὸ ποὺ εἶναι φουσκωμένος μὲ ἀντίθετο ἄνεμο. Δὲν ὑπάρχει ἐπαινος σὲ γλώσσα ποὺ μιλάει ἐπιπόλαια, ἀλλὰ ἡ δόξα ἀνήκει σὲ χεῖλη ποὺ κινοῦνται σταθερά. Ὅταν ἀκοῦς λόγια, νὰ ρωτᾶς τὸν νοῦ σου καὶ τότε νὰ

μη παραλογίζου τὸν νοῦν σου ἀβουλίᾳ ῥημάτων, ἵνα μὴ κρημνη-
 σθείῃ ἢ χανανίτις σου γλῶσσα. Μὴ σε πνεῦμα πολυρρημον πλανήσῃ,
 ἐν αὐτῷ γὰρ φαλεύει τὸ δόλιον ψεῦδος Ὁ ταῖς παρ' ἑτέρων λοιδορί-
 αῖς δακνόμενος καὶ μὴ ταύτας τῷ διαδόλῳ προσρίπτων, τὸν τῶν λογι-
 5 σμῶν αὐτοῦ δῆμον ἑαυτῷ ἐπεγείρει, καὶ εἰς ἑαυτὸν βέλη σκευάζειν
 ἔτι μᾶλλον ἐρεθίζει, ἐν τῷ τὴν ψυχὴν διὰ τῶν τοιούτων τιτρωσκομέ-
 νην συμπύπτειν. Ἐνεκεν διακονίας ἐπ' ἀλλοδαπῆς εἰς βαδίσῃς, μὴ
 φιλοξενεῖσθαι παρὰ πάντων εὐτρεπίζου, ἀνάξιον σεαυτὸν τῆς δόξης
 καταλέγων, ἵνα οὕτω τὸν τῆς λοιδορίας λογισμὸν φυγαδεύσῃς, κἄν
 10 λέγη τάληθῆ. Νομίζω, ὡς, οὐκ οὔσης ἀγάπης, λοιδορούμενος τὰ
 μέγιστα ἢ ἀδικούμενος οὐ μνησικακήσεις, ἀλλ' εὐλογήσεις. Ὁ γὰρ
 δαίμοσι μνησικακῶν, ἀνθρώποις οὐ μνησικακεῖ· εἰρηνεύει δὲ μετὰ
 δαμόνων ὁ τῷ ἀδελφῷ μνησικακῶν. Ἐμπρησμὸς καρδίας μῆνις
 ἀντιλογίας, ψυχαὶ δὲ ἀμνησικάκων δροσίζονται πνευματικῶς ἄν-
 15 θρακες πυρὸς σπινθῆρας ἐρεύγονται· οὕτω καὶ μνησίκακοι ψυχαὶ
 λογισμοὺς πονηροὺς ὥσπερ πληγὴ σκορπίου δρμύτατον ἔχει τὸν
 πόνον, οὕτω καὶ μνησίκακος ψυχὴ πικρότατον ἔχει τὸν ἴον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Πνεύμασι πορνείας μνησικάκει καὶ κενοδοξίας, δυσὶ πικροῖς
 10 δαίμοσιν ἐναντίοις ἀλλήλων ὁ μὲν γὰρ πρόσωπα φεύγει, ὁ δὲ προσώ-
 ποις χαίρει. Καὶ ὁ μὲν τῆς ἀσελγείας δαίμων τῷ τῆς ἀσκήσεως ἀγω-
 νιστῇ τὰς ῥυπαρίας ἄφνω ἀκοντίσας ἐφάλλεται ὀξέως, τῆς διαπύρου
 τῶν πόνων δαδουχίας τὴν θέρημην μὴ φέρων, τῷ δὲ τῆς ἐγκρατείας
 χαινωθέντι κολακείᾳ ἡδονῶν τὸ κατ' ὀλίγον ἐπιβατεύει συνομιλεῖν
 15 τῇ καρδίᾳ ἵνα, ἐξαφθεῖσα ταῖς κακίαις, διαλεχθῆ καὶ αἰχμαλωτισθῆ
 καὶ τὸ τῆς ἁμαρτίας μῖσος εἰς πέρας ἀγάγῃ.

Ὁ δὲ τῆς κενοδοξίας πλάνος, δημοχαρῆς τυγχάνων, παρεσκια-
 σμένως ἐφίσταται τῇ ψυχῇ τῶν ἐθελοπόνων τὴν δι' ἄν πόνων ἐργά-

ἀποφασίζεις τί ἀπόφαση θὰ θγάλεις. Νὰ μὴν ἔξαπαταῖς τὸν νοῦ σου μὲ ἀναποφάσιστα λόγια, γιὰ νὰ μὴ πέσει σὲ γκρεμὸ ἢ χαναανίτικὴ σου γλώσσα. Νὰ μὴ σὲ παραπλανήσῃ πνεῦμα φλύαρο, γιὰτὶ μέσα σ' αὐτὸ φωλιάζει τὸ ὑπουλο ψέμα. Αὐτὸς ποὺ πληγώνεται ἀπὸ τὶς συκοφαντίες τῶν ἄλλων καὶ δὲν τὶς ἀποδίδει στὸν διάβολο, ξεσηκώνει τὸ πλῆθος τῶν λογισμῶν του ἐναντίον του, καὶ τὸ ἐρεθίζει περισσότερο νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ βέλη ἐναντίον του, ἐπειδὴ μὲ αὐτὰ συμβαίνει νὰ τραυματίζεται ἡ ψυχὴ. Ἐὰν μεταβῆς σὲ χώρα τοῦ ἑξωτερικοῦ γιὰ διακονία, κανόνισε νὰ μὴ φιλοξενεῖσαι σὲ ὄλους, θεωρώντας τὸν ἑαυτὸ σου ἀνάξιο τῆς δόξας, γιὰ νὰ διώξεις μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν τὸν λογισμό τῆς κακολογίας, ἔστω καὶ ἂν λέγει τὴν ἀλήθεια. Νομίζω ὅτι, ἂν δὲν ὑπάρχει ἀγάπη, ὅταν συκοφαντεῖσαι πάρα πολὺ ἢ ἀδικεῖσαι, δὲν θὰ δείξεις μνησικακία, ἀλλὰ θὰ δοξάσεις τὸν Θεό. Γιὰτὶ αὐτὸς ποὺ θυμᾶται τὴ κακία τῶν δαιμόνων, δὲν μνησικακεῖ ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων. Ἀντίθετα ἔχει εἰρήνη μὲ τοὺς δαίμονες ἐκεῖνος ποὺ διατηρεῖ τὴν κακία πρὸς τὸν ἀδελφὸ του. Ἡ πυρπόληση τῆς καρδιάς εἶναι ὀργὴ τῆς ἀντιλογίας, ἐνῶ οἱ ψυχὲς ἐκείνων ποὺ δὲν εἶναι μνησικάκοι δροσιζονται πνευματικά. Τὰ ἀναμμένα κάρβουνα ἐκπέμπουν σπανθῆρες· ἔτσι καὶ οἱ μνησικάκες ψυχὲς προκαλοῦν λογισμοὺς πονηροῦς. Ὅπως τὸ δάγκωμα τοῦ σκορπιοῦ προκαλεῖ πολὺ δυνατὸ πόνο, ἔτσι καὶ ἡ μνησικάκη ψυχὴ κρῦβει πάρα πολὺ πικρὸ δηλητήριον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 22ο

Νὰ μνησικακεῖς ἐναντίον τῶν πνευμάτων τῆς πορνείας καὶ κενοδοξίας, δύο μοχθηρῶν δαιμόνων ποὺ εἶναι ἀντίθετοι μεταξύ τους. Γιὰτὶ ὁ ἓνας ἀποφεύγει τὰ πρόσωπα, ἐνῶ ὁ ἄλλος χαίρεται μὲ τὰ πρόσωπα. Καὶ ὁ μὲν δαίμονας τῆς ἀσέλγειας, ἑξακοντίζοντας ξαφνικὰ στὸν ἀγωνιστὴ τῆς ἀσκήσης τὶς ρυπαρότητές του, πηδᾷ ἀπότομα, μὴ μπορώντας νὰ ὑποφέρει τὴ θερμότητα τῆς πυρακτωμένης λαμπαδηφορίας τῶν ἀρετῶν. Ἀντίθετα σ' ἐκεῖνον ποὺ ἔχει περιπέσει σὲ σωματικὴ ἀποχαίνωση ἀπὸ τὶς κολακειῆς τῶν ἡδονῶν, καταλαμβάνει σιγὰ-σιγὰ τὴν καρδιὰ συνομλώντας μαζί της, γιὰ νὰ ἐρεθιστεῖ νὰ συνομλήσῃ μὲ τὶς κακίες καὶ νὰ αἰχμαλωτιστεῖ, καὶ ἔτσι νὰ φέρῃ τὸ μῖσος τῆς ἁμαρτίας σὲ πέρας.

Ὁ δαίμονας τῆς κενοδοξίας πάλι, ὄντας δημοφιλῆς, ἐμφανίζεται μὲ τρόπο μισοσκοτισμένο στὴν ψυχὴ αὐτῶν ποὺ θέλουν τοὺς κόπους,

ζονται δόξαν ἐν αὐτοῖς θηρώμενος. Εἴ τις οὖν βούλοιοτο σὺν Θεῷ
τούτων περιγενέσθαι, λεπυνέτω τὴν σάρκα κατὰ τῆς πορνείας, τα-
πεινούτω δὲ τὴν ψυχὴν κατὰ τῆς κενοδοξίας. Οὕτω γὰρ ῥαδίως τοῦ
5 μὲν τὴν ματαίαν δόξαν ἐξώσομεν καὶ Θεῷ εὐαρεστήσομεν, τοῦ δὲ
τὰς ἀκαθάρτους φαντασίας φυσήσομεν, καὶ καθαρὰν ἡδονῶν τὴν
καρδίαν ποιήσομεν. Χαλεπώτατόν ἐστι συνηθεία ἡδονῶν συνθάπτε-
σθαι τὴν καρδίαν, καὶ πολλῶν χρεῖα κόπων τὴν νομὴν κακῶν εἰς
ἄκρον ἐκκόψαι. Μὴ οὖν ταῖς ἡδοναῖς τὸν λογισμὸν συνομιλεῖν ἐθί-
σης ἐν γὰρ συλλόγῳ κακῶν ἐκκαίεται πῦρ· οὕτω γὰρ ἐκθερμαίνον-
10 τές σε, λογίζεσθαι ποιοῦσι κόπον εἶναι τὴν πυρὰν τῆς φύσεως κρα-
τῆσαι, καὶ ὅτι πολὺς ὁ τῆς ἐγκρατείας βίος, ἀναφέρουσι δέ σοι καὶ
μνήμας ὧν σε νύκτωρ φαντάζουσιν αἰσχυρῶν, μορφάζοντές σοι πυ-
ρωτικά τῆς πλάνης εἶδωλα, εἶτα καὶ σφοδρότερον ἐν τῇ σαρκὶ ἐξά-
ψαντες τὸν πυρετὸν τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας γνωμοδοτοῦσί σοι ἔνδον,
15 ὅτι οὐκ ἰσχύεις κατασχεῖν τὴν τῆς φύσεως βίαν, κἂν σήμερον ἁμαρ-
τήσης δι' ἀνάγκην, ἀλλ' αὖριον μεανοήσεις διὰ τὴν ἐντολήν. Φιλάν-
θρωπος γὰρ ὁ νόμος, καὶ συγχωρῶν ἁμαρτίαν τοῖς μετανοοῦσι. Καὶ
φέρουσί τινες τῶν μετ' ἐγκρατείας πταισάντων, καὶ πάλιν μετανοη-
σάντων, ἵνα ἐκ τούτων πιθανοποιήσωσι τῆς ἐαυτῶν ἀπάτης τὴν συμ-
20 βουλήν, ὅπως, τῇ ἀντιστρόφῳ μετανοίᾳ ψυχὴν ἀνακαλέσαντες, τὸν
καὸν τῆς σωφροσύνης πορνεῖον ποιήσωσιν. Οὕτως ὑποσυριζοῦσιν
οἱ δὶγλωττοι τὸν λογισμὸν ὄφεις ἐν τῷ κινουμένῳ τῆς καρδίας ἐργα-
στηρίῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ΄.

25 Σὺ δέ, ὦ τῆς ἐγκρατείας ἄνθρωπε, μὴ προφάσει πάλιν μετανοίας
δελεάζου ἐλπίσιν ἀδήλοισι πολλοὶ γὰρ πεσόντες εὐθύς ἀνηρπάγη-
σιν, ἕτεροι δὲ ἀναστήναι οὐκ ἴσχυσαν τῇ τῶν ἡδονῶν συνηθείᾳ ὡς
ὑπὸ κῆμον δεθέντες. Τί γὰρ οἶδας, ἄνθρωπε, εἰ ζήσεις, ἵνα καὶ μετα-
νοήσης, ὅτι χρόνους ζωῆς ἐαυτῷ ὑπογράφεις Κάνταῦθα πταίων, τῇ
30 σαρκὶ σου χαρίζη, δέον μᾶλλον χαρίσασθαι σεαυτῷ θανάτου τὴν

ἔχοντας σάν στόχο τῆ δόξα πού ἐπιδιώκουν μέ τούς κόπους τους. "Οποῖος λοιπόν θέλει μέ τῆ βοήθεια τοῦ Θεοῦ νά νικήσει τούς δαίμονες αὐτούς, ὡς λεπτύνει τῆ σάρκα του κατὰ τῆς πορνείας, καί ὡς ταπεινώσει τήν ψυχὴ του κατὰ τῆς κενοδοξίας. Γιατί ἔτσι εὐκόλα θά διώξουμε τῆ μάταιη δόξα τοῦ ἑνός καί θά γίνουμε εὐάρεστοι στὸν Θεό, καί τοῦ ἄλλου θά ἀπομακρύνουμε φουσάντας τὶς ἀκάθαρτες εἰκόνες καί θά κάνουμε τὴν καρδιὰ καθαρή ἀπὸ τὶς ἡδονές. Εἶναι πολὺ φοβερὸ νά θάβεται ἡ καρδιὰ μαζί μέ τῆ συνήθεια τῶν ἡδονῶν, καί χρειάζονται πολλοὶ κόποι γιὰ νά κόψουμε σύρριζα τὴν ἐξουσία τῶν κακῶν. Νά μὴ συνηθίσεις λοιπόν τὸν λογισμό σου νά συνομιλεῖ μέ τὶς ἡδονές. Γιατί στῆ συνάθροιση τῶν κακῶν ὑπάρχει φωτιὰ μέ τὴν ὁποία σὲ θερμαίνουν τόσο πολὺ, ὥστε σὲ κάνουν νά σκέφτεσαι ὅτι εἶναι μεγάλος κόπος νά συγκρατήσεις τῆ φωτιὰ τῆς φύσης, καί ὅτι εἶναι πολὺς ὁ βίος τῆς ἐγκράτειας, σοῦ φέρνουν δὲ καί ἀναμνήσεις εἰκόνων αἰσχυρῶν πού σοῦ παρουσιάζουν τῆ νύχτα, δίνοντας μορφή σὲ πύρινα εἰδωλα τῆς πλάνης. "Ἐπειτα, ἀφοῦ σοῦ ἀνάψουν στῆ σάρκα δυνατώτερο τὸν πυρετὸ σύμφωνα μέ τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας, σοῦ ἐπιβάλλουν μέσα σου τὴν ἰδέα, ὅτι δὲν μπορεῖς νά νικήσεις τῆ βία τῆς φύσης, καί πῶς, ἂν σήμερα ἁμαρτήσεις ἀπὸ ἀνάγκη, ὅμως αὔριο θά μετανοήσεις, σύμφωνα μέ τὴν ἐντολή. Γιατί ὁ νόμος εἶναι φιλόανθρωπος καί συγχωρεῖ τὴν ἁμαρτία αὐτῶν πού μετανοοῦν. Καί σοῦ ἀναφέρουν μερικὸς πού, ἐνῶ τηροῦσαν τὴν ἐγκράτεια, ὑπέπεσαν σὲ πταίσματα, καί πάλι μετανόησαν, γιὰ νά σὲ κάνουν μέ αὐτὰ νά πιστέψεις στῆ συμβουλή τῆς ἀπάτης τους, ὥστε, ἀφοῦ μέ τὴν ἀντίστροφη μετάνοια ἐνθαρύνουν τὴν ψυχὴ, νά μεταβάλουν τὸν ναὸ τῆς σωφροσύνης σὲ πορνεῖο. "Ἐτσι ὑποὺλα ὑποβάλλουν τὸν λογισμό τὰ δίγλωσσα φίδια στὸ κινούμενο ἐργαστήριό τῆς καρδιᾶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 23ο

Σὺ ὅμως, ἄνθρωπε τῆς ἐγκράτειας, νά μὴ δαλεάζεσαι ἀπὸ κρυφές ἐλάδες μέ τῆ δικαιολογία πάλι τῆς μετάνοιας, γιατί πολλοὶ πού ἔπεσαν πέθαναν ἀμέσως, καί ἄλλοι δὲν μπόρεσαν νά σηκωθοῦν ἀπὸ τῆ συνήθεια τῶν ἡδονῶν, σάν νά δέθηκαν ἀπὸ νόμο. Γιατί, ποῦ ξέρεις, ἄνθρωπε, ὅτι θά ζῆσεις γιὰ νά μετανοήσεις, καί ἐγγυᾶσαι στὸν ἑαυτό σου χρόνια ζωῆς; Καί κάνοντας αὐτὸ τὸ πταῖσμα, χαρίζεσαι στῆ σάρκα σου, ἐνῶ πρέπει μᾶλλον νά χαρίσεις στὸν ἑαυτό σου τὴ μνήμη τοῦ θανάτου,

μνήμην καὶ ἵνα ζωγραφῇ σου τῇ καρδίᾳ τὴν φοβερὰν τῆς κρίσεως
 δίκην, εἴ πως δυναθεῖς τὸ πυρεταῖνον τῆς σαρκὸς φρόνημα κατα-
 σβέσαι· οὐ γὰρ ἄλλως κατασβέσεις τὰ πάθη, πρὶν ἢ τῇ σαρκί σου
 συγκεράσῃς τοὺς τῆς ἀνασκευῆς αὐτῶν πόνους. Οὔτε μὴν ψυχικά,
 5 πρὶν ἢ τῇ καρδίᾳ ἐξομβρῆσεις τοὺς καρπούς τῆς ἀγάπης. Τὰ μὲν
 σωματικὰ πάθη ἐκ τῶν φυσικῶν τῆς σαρκὸς τὴν ἀρχὴν λαμβάνει,
 καθ' ὧν καὶ ἡ ἐγκράτεια, τὰ δὲ ψυχικὰ ἐκ τῶν ψυχικῶν τὴν κύησιν
 ἔχει, καθ' ὧν καὶ ἡ ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη ἀπαθείας ἐστὶ συνάφεια, πα-
 θῶν δὲ ἀπαλοιφή, τὴν μακροθυμίαν προφέρουσα, καὶ τὸν ζέοντα
 10 θυμὸν καταψύχουσα, τὴν ταπεινώσιν προβάλλουσα, καὶ τὴν ὑπερη-
 φανίαν καταφέρουσα. Ἀγάπη ἔχει μὲν ἴδιον οὐδὲν πλὴν τοῦ Θεοῦ·
 αὕτη γὰρ ἐστὶν ὁ Θεός.

Ὁ εἰς τὴν φαιδρὰν τῶν μοναχῶν σύγκλητον νεοπαγῆς τυγχά-
 κων, ἀπωθείσθω τοὺς λογισμοὺς τοὺς προσιόντας αὐτῷ εὐφημίας
 15 ἀπὸ τῆς συγγενείας, ἵνα μὴ τὸν ἐξ ἀνθρώπων ἔπαινον, ἀλλὰ τὸν ἐκ
 τῶν ἐντολῶν μακαρισμὸν ἐπιζητοῖ. Τῶν δὲ τὰς δειλίας εἰσβαλλόν-
 των δαυμόνων καταθαροσείτω· οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δειλίας πάλιν
 εἰς φόβον πνεύματι δειλίας ἑαυτὸν μὴ καταπιησέτω, μήτε τοὺς νυ-
 κτερινούς κτύπους τῶν δαυμόνων τρεμέτω, ὅπότεν οὔτε κατὰ χοίρων
 20 ἔχουσιν ἐξουσίαν. Ἐν ταῖς ὄψιναῖς οὖν ἐξελθὼν τῆς κέλλης, μὴ θροεΐ-
 σθω, καὶ φεύγων ἀνόπιν εἰσπηδάτω, ὡς τῶν δαυμόνων δῆθεν κατα-
 τρεχόντων, ἀλλὰ κλίνας τὰ γόνατα ἐν ᾧ τόπῳ δειλιᾶ εὐξάσθω· οὐ
 γὰρ σοι ἐπιτεσοῦνται κἂν οὕτω σε θροήσωσιν ἐπειδὴν δὲ ἀναστῆς
 θάρρυνε τὴν καρδίαν, παρακάλει τῇ ψαλμῳδίᾳ, «Οὐ φοβηθήσῃ»,
 25 λέγων, «ἀπὸ φόβου νυκτερινοῦ, ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας, ἀπὸ
 πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου, ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαυμο-
 νίου μεσημβρινοῦ». Οὕτω γὰρ ἅπαξ καὶ πολλοστὸν ποιήσας, τὸν
 δαίμονα τῆς δειλίας θάπτει ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπελάσεις. Ἀδυνατοῦντες
 γὰρ ἔργῳ βιάπτειν, ταῖς φαντασίαις τὴν ψυχὴν δειλοκοποῦσιν, ἵνα
 30 οἱ ἄνθρωποι, τοῖς ἀσθενεῖς καὶ ἀδυνάτους, ἰσχυροὺς καὶ δυνατοὺς
 εἶναι κημίσωσι.

για νὰ σοῦ ζωγραφίζει στήν καρδιά σου τή φοβερή δίκη τῆς κρίσεως, μήπως καί μπορέσεις νὰ σθήσεις τὸ φρόνημα τῆς σάρκας ποὺ καίεται στὸν πυρετό. Γιατὶ δὲ θὰ σθήσεις μὲ ἄλλο τρόπο τὰ πάθη σου, ἂν προηγουμένως δὲν ἀναμίξεις στὴ σάρκα σου τοὺς κόπους τῆς καταστολῆς τους. Οὔτε βέβαια καί τὰ ψυχικὰ πάθη, ἂν προηγουμένως δὲν χύσεις ἀφθονους σὰν βροχή τοὺς καρπούς τῆς ἀγάπης. Τὰ σωματικὰ πάθη ἔχουν τὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὰ φυσικὰ τῆς σάρκας, ἐναντίον τῶν ὁποίων προβάλλεται ἡ ἐγκράτεια, ἐνῶ τὰ ψυχικὰ γεννιοῦνται ἀπὸ τὰ ψυχικὰ, καὶ ἐναντίον τους προτάσσεται ἡ ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη εἶναι σύνδεση μὲ τὴν ἀπάθεια καὶ ἐξάλειψη τῶν παθῶν, προσφέροντας τὴ μακροθυμία, κατευνάζοντας τὸν ἀναμμένο θυμό, προβάλλοντας τὴν ταπείνωση, καὶ ἐξαφανίζοντας τὴν ὑπερηφάνεια. Ἡ ἀγάπη δὲν ἔχει τίποτε δικό της, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Θεό, γιατί αὐτὴ εἶναι ὁ Θεός.

Αὐτὸς ποὺ ἔχει εἰσέλθει πρόσφατα στὴ χαρούμενη συνάθροιση τῶν μοναχῶν, νὰ ἀπομακρύνει τοὺς λογισμοὺς ποὺ τὸν πλησιάζουν μὲ τὸν ἔπαινο τῶν συγγενῶν του, γιὰ νὰ μὴ ἐπιζητεῖ τὸν ἔπαινο τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὸν μακαρισμὸ τῶν ἐντολῶν, καὶ τίς δειλίες ποὺ τοῦ ὑπαγορεύουν οἱ δαίμονες νὰ τίς ἀντιμετωπίζει μὲ θάρρος. Γιατὶ δὲν ἐλάβατε πνεῦμα δειλίας, γιὰ νὰ ἐξακολουθεῖτε νὰ φοβᾶστε. Νὰ μὴ φοβᾶται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς δειλίας, οὔτε νὰ τρέμει τοὺς νυχτερινούς θορύβους τῶν δαιμόνων, ἀφοῦ οὔτε ἐναντίον τῶν γουρουνιῶν δὲν ἔχουν ἐξουσία. Τίς βραδυνές λοιπὸν ὥρες θγαίνοντας ἀπὸ τὸ κελλὶ νὰ μὴ θορυβεῖται, καὶ φεύγοντας νὰ τρέχει πρὸς τὰ πίσω μὲ ἄλματα, ἐπειδὴ τάχα τὸν κυνηγοῦν οἱ δαίμονες, ἀλλὰ γονατίζοντας στὸν τόπο ποὺ δειλιάζει, νὰ προσεύχεται· γιατί δὲν θὰ σοῦ ἐπιτεθοῦν, ἔστω καὶ ἂν σὲ τρομάξουν. Καὶ ὅταν σηκωθείς ἐνθάρρυνε τὴν καρδιά σου, παρηγόρησέ την μὲ τὴν ψαλμωδία, λέγοντας: «Νὰ μὴ φοβηθεῖς ἀπὸ κίνδυνο νυχτερινό, καὶ ἀπὸ βέλος ποὺ ρίχνεται ἐναντίον σου κατὰ τὴν ἡμέρα, καὶ γενικὰ ἀπὸ κάθε πρᾶγμα ποὺ περπατᾷ στὸ σκοτάδι, οὔτε ἀπὸ ἀπροσδόκητο συναπάντημα, καθὼς καὶ ἀπὸ δαιμόνιο ποὺ προκαλεῖ τὴ βλάβη τὸ μεσημέρι»¹⁰. Γιατί, ἂν τὸ κάνεις αὐτὸ μιὰ φορὰ καὶ πολλές, γρήγορα θὰ ἀπομακρύνεις τὸν δαίμονα τῆς δειλίας ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σου. Γιατί, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ σὲ βλάψει, κάνει τὴν ψυχὴ νὰ φοβᾶται μὲ τίς φαντασίες, γιὰ νὰ νομίσουν οἱ ἄνθρωποι, ὅτι οἱ ἀσθενικοὶ καὶ ἀδύνατοι εἶναι δυνατοὶ καὶ ἰσχυροί.

10. Ψαλμ. 90, 6.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.

Καλλίστοις ἱματίοις μὴ σεαυτὸν περιστολίσης, ἵνα μὴ τὸν τῆς
κενοδοξίας δαίμονα προφανέστερον ἐνδύσῃ· οὐ γὰρ ἐν κάλλει ἱμα-
τίων αἱ ἀρεταὶ φοροῦνται, ἀλλ' ἐν κάλλει ψυχῆς οἱ πόνοι χρυσοφο-
5 ροῦνται· τὸν δὲ τοῦ Θεοῦ φόβον ἐπενδύου τῶν τῆς κρίσεως κολα-
στηρίων, ὅπως φόβῳ πυρὸς ἀκατάσβεστον τὴν θέρμην ἐπενδύσῃ,
καὶ κατὰ τῆς κακοτεχνίας θᾶπτον τῶν λογισμῶν σοφισθήσῃ· ἀρχὴ
γὰρ ἐστὶν ὁ φόβος τῆς σοφίας· Ὁ τῶν λογισμῶν τὴν πλάνην διὰ πεί-
ρας ἐξαγγέλλων, οὐ πᾶσιν εὐγνωστος ἔσται πλὴν τῶν ἐν πείρᾳ· ὁδὸς
10 γὰρ τῆς ἐν τούτῳ τῷ μέρει γνωστικῆς ἢ πείρα καθέστηκεν· αἰτία γὰρ
ἀμφοτέρων ἐστὶν ἡ πρακτικὴ, ἣν περ πονικώτερον κατέχοντες, ἐαυ-
τοὺς ἐπιγνωσόμεθα καὶ λογισμῶν καταγνωσόμεθα καὶ Θεὸν ἐπι-
γνωσόμεθα· Ὁ ἐκ πρακτικῆς ἐκδημίας καὶ γνωστικῆς ἐκδημίας τῶν
λογισμῶν τῇ τέχνῃ τοὺς ἀφελεῖς ἀλείφων, βλεπέτω μὴ εἰς ἐνδειξιν
15 δόξης τὴν γνωστικὴν κομπάζῃ· εἰ δὲ λογισμὸς τούτων μεγαλύνων
ληστεύει, εἰς βοήθειαν λαβέτω τὸν Ἑλληνα Ἰοθόρ, Μωϋσῆ τῷ με-
γάλῳ προφήτῃ τὴν ἀπὸ τῆς χάριτος σοφὴν συμβουλίαν διὰ κρίσιν
ἐκδόντα· Ἦτω σου τῶν λογισμῶν ἡ δύναμις τὰ ἔργα· τὰ γὰρ πρα-
κτέα τῶν λεκτέων ἐστὶ φιλοσοφώτερα, καθάπερ καὶ ἐπιπονώτερα·
20 πράξεως παρούσης ὥσπερ οἱ λόγοι ἐξαστράπτουσι, ἔργων δὲ μὴ
παρόντων, οἱ λόγοι τῶν ἔργων δύναμιν οὐκ ἀστράπτουσι· Πολιῶν
ἔγκλημα λόγος νεώτερος καὶ χεῖλη πέρτερα τινασσόμενα γέλωτι, ὁ
δὲ ταράττων καὶ παραττόμενος εἰσῆ, γαλήνης ἐκτὸς ἔσται, καὶ κλύ-
δανος οὐκ ὄντος χεματιζέται.

25

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'.

Μὴ τὴν ἄκκιρον γλαῦσαν λεξιθήρῃ, ἵνα μὴ τὸ αὐτὸ ὑφ' ὧν οὐ
θέλεις ὑπαμείνῃς· Φεῦγε περνήσαι τοῦ πλησίον τὴν γλαῦτταν, ἵνα καὶ
σὶ τοῦ διαβόλου τὸν περνησιὸν διαφύγῃς· φεῦγε ὄνειδίσαι ἀδελ-

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 24ο

Νὰ μὴ στολίσεις τὸν ἑαυτό σου μὲ πολὺ ὠραῖα φορέματα, γιὰ νὰ μὴ ντυθεῖς τὸν δαίμονα τῆς κενοδοξίας ὀλοφάνερα. Γιατὶ οἱ ἀρετὲς δὲν φοριοῦνται μὲ τὴν ὁμορφιὰ τῶν ἐνδυμάτων, ἀλλὰ οἱ κόποι περιβάλλονται μὲ χρυσὸ μὲ τὴν ὁμορφιὰ τῆς ψυχῆς. Ἀντίθετα νὰ φορεῖς τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν βασανιστηρίων τῆς κρίσεως, ὥστε ἀπὸ τὸν φόβο τῆς φωτιᾶς, νὰ φορέσεις τὴ θερμὴ πού δὲ σβήνει, καὶ γρήγορα θὰ γίνεις σοφὸς ἐναντίον τῶν κακῶν ἐπινοήσεων τῶν λογισμῶν, γιατί «ὁ φόβος εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς σοφίας»¹¹. Αὐτὸς πού ἀπὸ πείρα διακηρύττει τὴν πλάνη τῶν λογισμῶν, δὲν εἶναι σὲ ὄλους γνωστός, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς πεπειραμένους, καθόσον δρόμος γιὰ αὐτὸ τὸ μέρος τῆς γνώσης εἶναι ἡ πείρα. Γιατὶ αἰτία καὶ τῶν δύο εἶναι ἡ πράξις, τὴν ὁποία ἂν τὴν ἀποκτήσουμε μὲ περισσότερο κόπο, θὰ γνωρίσουμε τὸν ἑαυτό μας, θὰ καταδικάσουμε τοὺς λογισμοὺς, καὶ θὰ γνωρίσουμε τὸν Θεό. Αὐτὸς πού φεύγει ἀπὸ τὴν πράξις καὶ πηγαίνοντας στὴ γνώση ἀσκεῖ τοὺς ἀφελεῖς στὴν τέχνη τῶν λογισμῶν, νὰ προσέχει μήπως προβάλλει μὲ ἔπαρση τὴν γνώση γιὰ νὰ ἀποσπᾶσει ἐπαίνους. Ἄν ὁ λογισμὸς αὐτῶν δοξάζοντάς τον τὸν ληστεύει, ὡς ζητήσῃ τὴ βοήθεια τοῦ εἰωλολάτρη Ἰοθόρ, ὁ ὁποῖος ἔδωσε στὸν Μωυσῆ, τὸν μεγάλου προφήτη, τὴ σοφὴ συμβουλή πού προερχόταν ἀπὸ τὴ χάρις τοῦ Θεοῦ, γιὰ τὴν κρίση τῶν ὑποθέσεων τοῦ λαοῦ¹². Ἡ δύναμη τῶν λογισμῶν σου νὰ εἶναι τὰ ἔργα, γιατί αὐτὰ πού γίνονται εἶναι πὸ φιλοσοφικὰ ἀπὸ αὐτὰ πού λέγονται, ὅπως ἐπίσης καὶ πὸ ἐπίπονα. Ὅταν ὑπάρχει πράξις, τότε τὰ λόγια φαίνονται σὰ νὰ λάμπουν, ἀντίθετα, ἂν δὲν ὑπάρχουν ἔργα, δὲν ἀντανακλοῦν τὴ λάμψη τῶν ἔργων. Ἐγκλημα τῶν γερόντων ὁ λόγος πού μοιάζει μὲ τῶν νέων καὶ τὰ χεῖλη τὰ ἀλαζονικά πού ξεσποῦν σὲ γέλια, ἐνῶ ἐκεῖνος πού ταράζει καὶ ταράζεται ἀδίκως, δὲν ἔχει ἡρεμία, καὶ ἐνῶ δὲν ὑπάρχει τρικυμία, αὐτὸς βασανίζεται ἀπὸ τὴ θαλασσοταραχὴ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 25ο

Νὰ μὴ χρησιμοποιεῖς ἐνοχλητικὴ γλῶσσα, γιὰ νὰ μὴ πάθεις τὸ ἴδιο ἀπὸ αὐτοὺς πού δὲν θέλεις. Ἀπόφευγε νὰ δίνεις ἀφορμὴ στὴ γλῶσσα τοῦ πλησίονσου, γιὰ νὰ ἀποφύγεις καὶ σὺ τὴ δολιότητα τοῦ διαβόλου.

12. Ἐξ. 18, 19.

φοῦ σου τὸ παιῖσμα, ἵνα μὴ τῆς συμπαθείας ὡς ἀλλόφυλος ἐκπέσης.
 Ὁ τὴν χρησιότητα καὶ τὴν ἀγάπην εἰς τὸν ἀδελφὸν μὴ ἔχων, πῶς τῆς
 χριστοφόρου ἀγάπης μέλος ἂν εἴη; Ἐπὶ τῇ συντόνῳ σου νηστεία ἀ-
 δελφὸς παραβάλῃ, μὴ τῶν λογισμῶν τὴν ἀηδίαν παραδέξῃ ὑποτιθε-
 5 μένων σοι ὀγλήσιν τῇ ἡσυχίᾳ, ἐγκοπήν δὲ τῇ νηστείᾳ· ποιούσι δὲ τοῦ-
 το ἵνα, ἰδὼν τὸν ἀδελφόν σου, μὴ ὡς Θεὸν αὐτὸν ἴδῃς. Τὰς συνεχεῖς
 τῶν ἀδελφῶν ἐπιστασίας ὀγλήσεις εἶναι μὴ φάσκωμεν, συμμαχίαν δὲ
 μᾶλλον πέλειν κατὰ τῆς φάλαγγος τοῦ ἀντιπάλου τὴν αὐτῶν χορο-
 στασίαν ἐμπιστεύσωμεν. Οὕτω γὰρ τῷ φίλτρῳ τῆς ἀγάπης ἐνωθέντες,
 10 τὴν κακίαν ἐξωθήσωμεν, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν εἰς τὸν τῆς φιλοξε-
 νίας θησαυρὸν μετακομίσωμεν. Μὴ, ὡς χάριν παρέχοντες τοῖς ἀδελ-
 φοῖς, τούτους δεξιωσώμεθα, ἀλλ' ὡς ὑπόχρεοι ὄντες τῷ δανείσματι
 μεθ' ἰκεσίας ξενίζωμεν, καθὼς ὑπέδειξε Λῶτ. Τινὲς ἐπὶ ξένῳ ἀξιώματι
 καὶ ξένῳ ἐπαίρονται, καὶ ὅταν μὲν ξένον καλῶσιν οὐδόλως παρακα-
 15 λούσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς κλήσεως λόγον τῷ τύφῳ πλατύνουσι, τὸν δὲ
 παραιτούμενον ὡς ἐφ' ὑβρικότα μέμφονται· διὰ τοῦτο μέγα φύσημα
 ἐντεῦθεν ἀνακαίεται. Οἱ γὰρ λογισμοὶ τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς παρακεν-
 τούντες τυφλώττουσιν, ἵνα ταῖς καλλίσταις τῶν ἐντολῶν κακίστως
 χρησιώμεθα.

20

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣ.

Ὅταν λογισμὸς ἐγκόψῃ σε, μὴ ἄγαν διάσασθαι τῇ τραπέζῃ τὸν
 ἀδελφόν, τότε δι' αὐτοῦ καμφοδεῖ σε, μὴ δεδιασμένην ἔχειν γλῶτταν
 εἰς τὴν δίαν τῆς ἀγάπης σοὶ μὲν γὰρ ἴσως ὑποβάλλει τῶν κυκλευτῶν
 ἵνα τὸν ἀδελφόν ὑπάρχειν, καὶ ὅτι ἄρτοις ἀρκεσθεῖς ἀφικέσθαι, ἐκεί-
 25 νῳ δὲ ἐμβάλλει φιλοξενίαν παρὰ σοὶ τὸ παράπαν μὴ εὐρηκέναι· τῆς
 γὰρ πικτικῆς αὐτοῦ μεταβολῆς τὸ ὄμμα βαστάζων, ἵνα τῷ ἐνὶ ἐν-
 ταῖς καρδίαις ἐμβάλλει, ἵνα τοῦ μὲν τὴν φιλοξενίαν ὑπεκκόψῃ, τοῦ
 δὲ λοιδορίαν ἐκβλαστήσῃ. Ἀβραὰμ καθήμενος πρὸ τῆς σκηνῆς εἶ-
 πη· τίκι πῦν πικριόντων εἶρα, ἔργῳ προσεδέχετο· ζῶσιν ἐν ἀσεβείᾳ

Ἄπὸ-φευγε νὰ κατηγορεῖς τὸ πταῖσμα τοῦ ἀδελφοῦ σου, γιὰ νὰ μὴ ξεπέσεις ἀπὸ τὴ συμπάθειά του ὡς ξένος. Αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει ἀγάπη καὶ καλωσύνη πρὸς τὸν ἀδελφὸ του, πῶς μπορεῖ νὰ γίνῃ μέλος τῆς ἀγάπης τοῦ Χρι-στοῦ; Ἐὰν κατὰ τὴν ἔντονη νηστεία σου κάποιος ἀδελφὸς σὲ ἀντα-γωνιστεῖ, νὰ μὴ δεχθεῖς τὴν πρόκληση τῶν λογισμῶν, οἱ ὁποῖοι σοῦ δη-μιουργοῦν ἐνόχληση στὴν ἡσυχία καὶ διακοπὴ τῆς νηστείας· καὶ τὸ κάνουν αὐτό, ὥστε, ὅταν βλέπεις τὸν ἀδελφὸ σου, νὰ μὴ τὸν βλέπεις σὰν Θεό. Οἱ συνεχεῖς παρατηρήσεις τῶν ἀδελφῶν νὰ μὴ λέμε ὅτι εἶναι ἐνοχλήσεις, ἀλλὰ μᾶλλον συμμαχίες. Νὰ πιστεύουμε ὅτι ἡ συμπα-ράστασή τους στρέφεται ἐναντίον τῆς φάλαγγας τῶν ἀντιπάλων. Γιατὶ μόνο ὅταν ἐνωθοῦμε ἔτσι μὲ τὸ φίλτρο τῆς ἀγάπης, θὰ ἀπωθήσουμε τὴν κακία, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν μας θὰ τὰ μεταφέρουμε στὸ θησαυροφυ-λάκιο τῆς φιλοξενίας. Νὰ μὴ περιποιούμαστε τοὺς ἀδελφούς, σὰν νὰ τοὺς κάνουμε χάρη, ἀλλὰ σὰν νὰ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τοὺς προσφέ-ρουμε αὐτὸ ποὺ ὀφείλουμε, κάνοντάς το μὲ παράκληση, ὅπως μᾶς ὑπέ-δειξε ὁ Λῶτ. Μερικοὶ γιὰ τὴν περιποίηση ἑνὸς ξένου ἐπαίρονται κατὰ τρόπον παράξενο, καὶ ὅταν καλοῦν κάποιον ξένον δὲν τὸν παρακαλοῦν, ἀλλὰ καὶ τὰ λόγια τῆς πρόσκλησης τὰ μεγαλοποιοῦν μὲ ἀλαζονεία, καὶ ὅταν ἐκεῖνος ἀρνεῖται τὴν πρόσκληση, τὸν κατηγοροῦν ὅτι τοὺς περι-φρόνησε. Γι' αὐτὸ μεγάλη ἀλαζονεία προκαλεῖται ἀπὸ αὐτὰ. Γιατὶ οἱ λογισμοί, ἐρεθίζοντας τὸ μάτι τῆς ψυχῆς, τὸ τυφλώνουν, ὥστε τίς πιὸ καλὲς ἀπὸ τίς ἀρετὲς νὰ τίς ἐφαρμόζουμε μὲ τὸν χειρότερο τρόπο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 26ο

“Ὅταν σοῦ δημιουργηθεῖ λογισμὸς, νὰ μὴ πιέσεις πολὺ πρὸς φιλο-ξενία τὸν ἀδελφὸ, τότε μέσω αὐτοῦ σὲ ἔξαπατᾷ, γιὰ νὰ μὴ χρησιμοποιο-εῖς γλῶσσα ἐκβιαστικὴ στὴ βία τῆς ἀγάπης. Ἐνδεχομένως δηλαδὴ σὲ σένα νὰ ψιθυρίζει, ὅτι ὁ ἀδελφὸς εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς ὑπεύθυνους γιὰ τὴ λειτουργία τῶν τροχῶν τοῦ μύλου, καὶ ὅτι ἦρθε χορτασμένος ἀπὸ ψωμιά, ἐνῶ σ' ἐκεῖνον βάζει τὴν ἰδέα, ὅτι δὲν βρῆκε καθόλου φιλοξενία σὲ σένα. Γιατί, κρατώντας στὰ χέρια του τὰ μάτια τῆς πρακτικῆς μετα-βολῆς, βάζει μέσα στὴν καρδιά τοῦ καθενὸς ἀπὸ ἓνα, ὥστε τοῦ ἑνὸς νὰ ἐμποδίσει τὴ φιλοξενία, καὶ τοῦ ἄλλου νὰ ἐνθαρρύνει τὴν κακολογία. Ὁ Ἀβραάμ καθισμένος μπροστὰ στὴ σκηνὴ του, ὅταν ἔλθετε κάποιον ἀπὸ τοὺς περαστικούς, τὸν ὑποδεχόταν ἐμπρακτῶς. Ἔστρωνε τὸ τραπέζι

ἐξήπλου τὴν τράπεζαν, βαρβάρους δεχόμενος, ἀγγέλων οὐκ ἀπέτευ-
χεν. Ἰσασι τὴν τῆς φιλοξενίας γλυκύτητα ὅσοι ξενιτεύσαντες ὑπὸ
ταύτην ἐξενίσθησαν, ὅτε καὶ λόγος προσηνῆς, γλυκεῖαν ἀρτύει τὴν
τράπεζαν τῆ καρδία.

5 Μετὰ πολλῆς οὖν σπουδῆς τὴν φιλοξενίαν χρηστοποιώμεθα, ἵνα
μὴ μόνον ἀγγέλους, ἀλλὰ καὶ Θεὸν ὑποδεξώμεθα. «Ἐφ' ὅσον», γάρ
φησιν, «ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ
ἐποιήσατε». Τίς τῶν γνωστικώτερον τὴν ἀρετὴν μετιόντων οὕτως
ἀπεκρίνατο. Τὰς ἐνηχούσας τῶν δαμώνων ἐν τῇ καρδίᾳ φαντασίας
10 εἶωθεν ἐξαφανίζειν ἢ τῆς φιλοξενίας σπουδὴ καὶ δαψιλῆς ὑπηρεσία
προθύμως γινομένη, εἴτερ τις τῶν ὑλῶν ὀπωσθητοῦν ἀπήλλα-
κται· ταῦτα δὲ γινόμενα μετὰ ταπεινώσεως καὶ συντριβῆς καρδίας,
θᾶπτον ἀπαλλάττειν τῶν φαντασιῶν τὸν κάμνοντα. Σφόδρα γὰρ δε-
δοίκασι τὴν ταπείνωσιν οἱ δαίμονες, εἰδότες ταύτην δεσποτικὴν
15 γεγενῆσθαι ἐντολήν. Τίς τῶν δοκιματάτων περὶ ταπεινώσεως λόγον
κινῶν καὶ τοῦτο κατεμήνυσεν, ὅτι Πατὴρ, φησί, τῶν πάνυ δοκίμων
ὑπὸ δαμονῶντος καὶ δεινῶς ἀφραίνοντος τὴν σιαγόνα κρουσθεῖς,
εὐθύς ἐναλλάξας, καὶ τὴν ἄλλην ἐτόιμην παρέθηκεν, ὁ δὲ ὡς ὑπὸ
ἀστραπῆς τῆς ταπεινώσεως ἀντικρουσθεῖς καὶ κραυγᾶσας, ἀθρόως
20 τοῦ πλάσματος ἀφήλλατο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ.

Ἐπιφανίου τοῦ ἀγίου ἐπισκόπου καὶ οὗτος ὁ λόγος. Ἐγένετο
ὅτι φησί χήρας πιστῆς υἱὸς ἔχων δαίμονα Πύθωνος, ἐν τῇ πληγῇ
χρονίας θεραπείαν οὐχ ὑφίστατα. Τῆς δὲ τούτου μητρὸς ἐπιταπει-
15 κωθείσης πῶ πένθει, εὐχαριστία τὸ πάθος κατέψυξεν, ἥπερ ἐκ σταυ-
ροῦ τὴν ψυχὴν κρεμάσασα, τὸν δαίμονα τοῦ παιδὸς ταῖς εὐχαῖς
ἀτέρρηξε· τοῦ γὰρ νέου ἐν τοῖς μέρεσι τοῖς πέριξ πλαναμένου καὶ
τῆς μητρὸς οἴκοι εὐχαιμένης, τὸ ταύτης ὄνομα βοῶν ὁ δαίμων βασί-
κως ἠλαιίνετο· ἢ δὲ αὐτὸ τοῦτο ἀκούουσα, οὐκ ἐπέδραμε πῶ πρά-
20 γματι τὴν μάχην τῆς φύσεως τῇ ταπεινώσει δεσμεύουσα, ἐλχομένη

καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ ζοῦσαν μέσα στὴν ἀσέβεια, καί, δεχόμενος βαρβάρους, συναντοῦσε ἀγγέλους. Τὴ γλυκύτητα τῆς φιλοξενίας του τὴ γνωρίζουν ὅσοι ξεντευμένοι φιλοξενήθηκαν ἀπὸ αὐτὴν, σὲ μιὰ στιγμή ποὺ καὶ ὁ καταδεκτικὸς λόγος νοστιμεύει τὴ γλυκειὰ τράπεζα στὴν καρδιά.

Ἄς χρησιμοποιοῦμε λοιπὸν μὲ πολλὴ προθυμία τὴ φιλοξενία, γιὰ νὰ ὑποδεχτοῦμε ὄχι μόνο ἀγγέλους, ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιο τὸν Θεό. Γιατὶ λέγει· «Ἐφόσον τὸ κάνατε αὐτὸ σ' ἓναν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀσήμαντους ἀδελφούς μου, τὸ κάνετε σ' ἐμένα»¹³. Κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀσκοῦν τὴν ἀρετὴ μὲ πολλὴ γνώση ἀπάντησε ὡς ἑξῆς· Τὰ φαντάσματα τῶν εἰδώλων ποὺ ἀντηχοῦν στὴν καρδιά τὰ ἐξαφανίζει ἡ πρόθυμη φιλοξενία καὶ ἡ πλουσιοπάροχη ἐξυπηρέτηση ποὺ γίνεται πρόθυμα, ὅταν κάποιος στερεῖται πραγματικὰ τὰ ὑλικά ἀγαθὰ. Καὶ αὐτὰ ὅταν γίνονται μὲ ταπείνωση καὶ συντριβὴ τῆς καρδιάς, ἀπαλλάσσουν πολὺ γρήγορα ἀπὸ τὶς φαντασίες αὐτὸν ποὺ κοπιάζει. Γιατὶ οἱ δαίμονες φοβοῦνται πολὺ τὴν ταπείνωση, γνωρίζοντας ὅτι αὐτὴ εἶναι ἐντολὴ τοῦ Κυρίου. Κάποιος ἀπὸ τοὺς πάρα πολὺ προοδευμένους στὴν ἀρετὴ, μιλώντας γιὰ τὴν ταπείνωση, φανέρωσε καὶ αὐτὸ· Κάποιος πατέρας, λέγει, ἀπὸ τοὺς πρὸ δοκιμασμένους, ὅταν χτυπήθηκε στὸ σαγόνι ἀπὸ ἓναν δαιμονισμένο καὶ κυριευμένο ἀπὸ μεγάλη παραφροσύνη, ἔστρεψε ἀμέσως καὶ πρόσφερε ἔτοιμο καὶ τὸ ἄλλο σαγόνι, καὶ ἐκεῖνος (ὁ δαιμονιζόμενος), ἀποκρουσμένος ἀπὸ τὴν ταπείνωση σὰν ἀπὸ ἀστραπὴ καὶ κροτάφον γάζοντας, ἔφυγε ἀμέσως τροχάδην ἀπὸ τὸ πλάσμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 27ο

Καὶ αὐτὸς ὁ λόγος εἶναι τοῦ ἁγίου ἐπισκόπου Ἐπιφανίου. Συνέβη, λέγει, ὁ γιὸς χήρας πιστῆς νὰ ἔχει δαίμονα Πύθωνα¹⁴, ὁ ὁποῖος ὑπέφερε ἀπὸ τὸ πλήγμα αὐτὸ ποὺ δὲν θεραπευόταν. Ἡ εὐχαριστία ὅμως τῆς μητέρας του, ποὺ εἶχε καταρρεύσει ἀπὸ τὴ λύπη, δρόσισε τὸ πάθος της. Ἄφου δηλαδὴ αὐτὴ κρέμασε τὴν ψυχὴ της ἀπὸ τὸν σταυρό, μὲ τὶς προσευχὰς της ἀπομάκρυνε τὸν δαίμονα ἀπὸ τὸ παιδί της. Γιατὶ, ἐνῶ ὁ νέος περιπλανιόταν στὰ γύρω μέρη, καὶ ἡ μητέρα του ἔμενε στὸ σπίτι προσευχόμενη, ὁ δαίμονας βασανιζόμενος ἔτρεχε φωνάζοντας τὸ ὄνομά της. Ἐκείνη ὅμως, ἂν καὶ τὸ ἄκουε αὐτὸ, δὲν ἔτρεχε πρὸς τὴ φωνή, συγκρατώντας μὲ τὴν ταπείνωσὴ της τὴν ἀγωνία τῆς φύσης, ἀλλὰ

14. Γένος μεγάλων μὴ δηλητηρωδῶν φιδιῶν.

δὲ παρ' ἄλλων ἀβουλήτως ἀπήγετο, ἐπέκεινα δὲ καὶ ὁ δαίμων χρησθαι τῇ φυγῇ ἐμαίνετο. Ἡ μὲν οὖν ἐπιστάσα καὶ τοῖς δάκρυσι τὸν παῖδα περιπτυσσάμενη, τὴν εὐχαριστίαν καὶ ταπεινώσειν κατὰ τοῦ δαίμονος προὔβαλετο, πικρῶς δὲ κλαυσάσης καὶ Χριστὸν ἱκετευσάσης καὶ τὸν σταυρὸν τυπωσάσης, πρὶν μαστίγων πολλῶν, θάπτον τοῦ παιδὸς ὁ δαίμων ἀπέδρα.

Ζηλοῦσιν οἱ δαίμονες τοὺς ἐν ὑποταγῇ Πατρὸς ἀστράπτοντας, καὶ τρίζουσι κατ' αὐτῶν τοὺς ὀδόντας, ὅτι ἐν τῇ ὑποταγῇ τὴν ἀποταγὴν ἀμερμένως ἐξύγωσαν, καθ' ὧν καὶ προφάσεις ἀκριβολογοῦντες προξυσμοὺς ἀρτύουσι καὶ τῇ συμβαινούσῃ ὀργῇ τὴν μῆνιν ἐγγλύφουσι, ἔπειτα δὲ καὶ μῖσος πρὸς τὸν Πατέρα κατ' ὀλίγον ἐψοῦσιν, ὡς ἄτε δῆθεν ἀδίκως ἐπιπλήττοντα καὶ κατὰ πρόσωπον προσέχοντα, ἵνα, ἐκ διαφόρων τρόπων τὴν ψυχὴν περιτινάξαντες, τῶν ἀγκαλιῶν σκορπίσωσι τῶν πατρικῶν. Ὁ οὖν ἐν ὑποταγῇ Πατρὸς ὑπάρχων, ὕδρεσιν ἠττάσθω καὶ ταπεινώσει νικάτω, καὶ μακροθυμίᾳ ῥυθμιζέσθω, καὶ μὴ, τῶν λογισμῶν ὑπογογγυζόντων, ἀνεχέσθω πρὸς αὐστηρότητα καὶ ἀδελφῶν θρασύτητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ΄.

Καὶ ὅτι μοχθηρᾶς δουλείας ἢ ἐλευθερία ἰσόζυγος οὐ τυγχάνει, εἰσβάλλουσι γὰρ μάλιστα καὶ περαιτέρω τούτων, ἵνα, αὐθάδη τὸν ὑπεξοῦσιον ποιήσαντες, εὐχερῶς εἰς τὰς ὕλας περιτείρωσι τοὺς μὲν γὰρ καὶ διὰ τούτων τῆς πατροσύνης χωρίσαι σπουδάζουσι, τοὺς δὲ καὶ δι' ἐτέρων. Ἔργασαι καὶ κτῆσαι καὶ ξένισαι, ἔνδον ἐπάιδοντες, ὅπως ὄνομα καλὸν σεαυτῷ περιποιήσῃ· ἀπὸ γὰρ τῶν δῆθεν καλῶν τὰ ζιζάνια τῆς πονηρίας τὸ κατὰ μέρος ἐνσπείρουσι, καὶ παρὰ μὲν τὰς ἀρχαῖς ἀφιαῖσιν αὐτὸν τῇ κενοδοξίᾳ ἐγγλυκαίνεσθαι καὶ νήφειν τῇ συνεχεῖ νηστείᾳ, καὶ προθύμως ἀνίστασθαι ἐν ταῖς προσευχαῖς καὶ ἐν ταῖς σιναῖξεσιν, ὡς ἵνα λογίζηται, ὅτι, Ὑπεξοῦσιος ὦν, τοιοῦτος οὐκ ἐτίγχινον. Ἐκεῖ γὰρ καὶ ὕδρεις καὶ λύπαι καὶ ταραχαί, ἐν πνεύματι δὲ εὐφροσύνη καὶ γαλήνη καὶ χαρὰ· ἐκεῖ Πατρὸς αὐστηρία καὶ φόβος καὶ ἐπιτηξία ἐνταῦθα δὲ ἀμερμηνία καὶ ἀφοβία καὶ ἀπληξία

συρόμενη ἀπὸ ἄλλους διὰ τῆς βίας, πῆγε χωρὶς νὰ θέλει, καὶ πῶ πέρα ὁ δαίμονας τρέχοντας κι' αὐτὸς ἔκανε σὰν τρελλός. Ἐκείνη λοιπὸν φτάνοντας καὶ ἀγκαλιάζοντας μὲ δάκρυα τὸ παιδί της, ἐξέτεμψε τὴν εὐχαριστία καὶ τὴν ταπείνωσὴ της ἐναντίον τοῦ δαίμονα, καὶ ἀφοῦ ἔκλαψε πικρὰ καὶ παρακάλεσε τὸν Χριστὸ καὶ ἔκανε τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, ἔφυγε ὁ δαίμονας γρήγορα ἀπὸ τὸ παιδί προτοῦ δεχθεῖ πολλὰ μαισιγώματα.

Οἱ δαίμονες ζηλεύουν ἐκείνους ποὺ διακρίνονται γιὰ τὴν ὑποταγὴ τους στὸ Πατέρα, καὶ τρίζουν τὰ δόντια ἐναντίον τους, ἐπειδὴ μὲ τὴν ὑποταγὴ ἐβάσταξαν τὴν ἀποταγὴ χωρὶς φροντίδα, καὶ ψάχνοντας κατασκευάζουν προφάσεις, τὶς ὁποῖες καρκεύουν μὲ παροξυσμούς, καὶ μὲ τὸν θυμὸ ποὺ προκαλεῖται καλλιεργοῦν τὴν παρατεταμένη ὀργή. Ἐπειτα καὶ μῖσος πρὸς τὸν Πατέρα μαγειρεύουν σιγὰ-σιγὰ, ἐπειδὴ τάχα ἄδικα τοὺς ἐπιπλήττει καὶ τοὺς παρακολουθεῖ κατὰ πόδας. Καὶ ὅλα αὐτὰ μὲ σκοπὸ, ἀφοῦ κλονίσουν ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρὲς τὴν ψυχὴ μὲ διαφοροὺς τρόπους, νὰ τὴν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν πατρικὴ ἀγκαλιά. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ βρίσκεται ὑποταγμένος στὸν Πατέρα, νὰ νικεῖται ἀπὸ τὶς βρῖσιές καὶ νὰ νικᾷ μὲ τὴν ταπείνωσιν, καὶ νὰ τὰ ἀντιμετωπίζει ὅλα μὲ καρτερικότητα, καὶ ὅταν οἱ λογισμοὶ κρυφομουρμουρίζουν γιὰ αὐστηρότητα καὶ θρασύτητα τῶν ἀδελφῶν, νὰ μὴ τοὺς ἀνέχεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 28ο

Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐλευθερία δὲν εἶναι ἀντίστοιχη πρὸς τὴν ἄθλια δουλεία, εἰσβάλλουν περισσότερο καὶ πῶ πέρα ἀπὸ αὐτὰ, μὲ σκοπὸ, ἀφοῦ κάνουν τὸν ὑποτακτικὸ αὐθάδη, νὰ τὸν προσηλώσουν εὐκολα σὶς ὕλες. Ἔτσι ἄλλους ἐπαχειροῦν μέσω αὐτῶν νὰ τοὺς χωρίσουν ἀπὸ τὴν πατρότητα, καὶ ἄλλους μὲ ἄλλα μέσα. Δούλεψε καὶ ἀπόκτησε καὶ φιλοξένησε, μουρμουρίζουν μέσα τους, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃς γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου καλὸ ὄνομα. Γιατὶ ἀπὸ τὰ δῆθεν καλὰ σπέρνουν τὰ ζιζάνια τῆς πονηρίας **Μιγὰ-Μιγὰ**, καὶ σὶς ἀρχὲς τὸν ἀφήνουν νὰ γλυκαίνεται καὶ νὰ εἶναι νηφάλιος μὲ τὴ συνεχῆ νηστεία, καὶ νὰ σηκώνεται πρόθυμα γιὰ τὶς προσευχὰς καὶ τὶς συνάξεις, ὥστε νὰ σκέφτεται ὅτι, Ἐνῶ εἶναι ὑποταγμένος, δὲν αἰσθάνεται ἔτσι. Γιατὶ ἐκεῖ (στὴν ὑποταγὴ) ὑπάρχουν βρῖσιές καὶ λύπες καὶ ταραχές, ἐνῶ ἐδῶ εἰρήνη καὶ γαλήνη καὶ χαρὰ. Ἐκεῖ αὐστηρότητα τοῦ Πατέρα καὶ φόβος καὶ ἐπίπληξις, ἐνῶ ἐδῶ ἀμεριμνησία, ἔλλει-

Καὶ οὕτω ἐν τοῖς τοιούτοις κλέψαντες αὐτοῦ τὸν νοῦ ὑφαρπάξουσιν ἄφνω δὲ ἐπιστάντες ὑπὸν ὑπερορίῳ τὴν ψυχὴν φόβῳ ἑναντίζουσι, καὶ τὰς συνάξεις ἀμελεία καὶ ἀκηδία ὑπεκκόπτουσι, καὶ τὴν ξενοδοχίαν δῆλῃσιν εἶναι ὑπομνηματίζουσι, καὶ πάντα μάγγανα τῆς κακίας ἐπά-
 5 γουσι, ἵνα, τὴν ἀκηδίαν αὐτῷ προσρίψαντες, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν
 δῖον μῖσος ἐργάσωνται, καὶ οὕτω γυμνὸν αὐτὸν τῶν ἀρετῶν στήσαν-
 τες τοῖς ἀγγέλοις δειγματίσωσι. Ποτὲ μὲν οἱ δαίμονες διὰ τῶν λογι-
 σμῶν τοὺς πόνους μεγαλύνουσι, ποτὲ δὲ τούτους εὐτελίζουσιν ὡς
 μηδὲν ἀνίοντας, ἵνα ὅπου μὲν ἀπόνοιαν ἐνθήσωσι, ὅπου δὲ ἀπό-
 10 γνωσιν ἐνοσπεύρωσι. Τοῖς γὰρ μὴ καμπτομένοις χαννῶσαι, τοὺς
 πόνους μεγαλύνουσι, ἵνα ἀπόνοιαν ἐνθήσωσι, τοῖς δὲ ἀπονοία
 κάμπτεσθαι μὴ πειθομένοις, οὐδὲν πλέον, ἀλλ' ἢ τοὺς πόνους ἐπάδου-
 σιν ἀνύειν, ἵνα, χαννώσαντες, ἀπόγνωσιν ἐνοσπεύρωσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'.

15 Ὄταν οὖν οἱ λογισμοὶ τοὺς πόνους μεγαλύνωσι, τούτους ἀπο-
 πτύοντες, τὴν ψυχὴν εὐτελίζομεν, ὅταν δὲ πάλιν τοὺς πόνους σμι-
 κρύνωσι ὡς μηδὲν ἀνίοντας, ἡμεῖς, ὅση δύναμις, τὰ ἐλέη Χριστοῦ
 μεγαλύνωμεν· ὅσον γὰρ ἐπὶ πλεῖον σκληραγωγεῖς σου τὸ σῶμα,
 τοσοῦτον διερευνῆς σου τὸ συνειδός. Ἐπίγνωθι σαυτὸν, ἐπαισθανό-
 20 μενον τῶν ἐν κρυφῇ τῶν λογισμῶν διαρπαγῶν, μήπως ἀναισθήτως
 φερόμενοι περὶ τὰς κρυπτὰς αὐτῶν ληστείας σκιασθῶμεν, μόνη τῇ
 σκληρουχίᾳ τρυγᾶν τὰς ἀρετάς. Οὕτω γὰρ τινες φαντασθέντες, τῶν
 φρενῶν ἐξετινάχθησαν ὡσεὶ ἀκρίδες, τῶν δαιμόνων φαντασιοκο-
 25 πούντων καὶ τὰς ὁράσεις παραφερόντων, ἐσθ' ὅτε δέ, καὶ δειλιά τὴν
 ψυχὴν διαρπαζόντων.

Τινὶ τῶν ἀδελφῶν ἐγρηγορότι νύκτωρ φοβεράς φαντασίας ἐξε-
 τίπτον οἱ δαίμονες, οὐ μόνον τῷ ἔξωθεν ὀμματι, ἀλλὰ καὶ τῷ ἔσωθεν
 βλέμματι, ὥστε μερῶν τῆς ἐπιούσης νυκτὸς τὸν νοῦν ἀγωνιῶντα
 κινδυνεύειν τὴν τῶν φρενῶν διαρπαγὴν, καὶ ἐπὶ πλείους νύκτας ὁ
 30 πᾶλεμος τῇ ψυχῇ ἐφύπτατο, ὁ δὲ κινδυνεύων ἐνδὸν κατέχειν τὸν ἡγε-

ψη φόβου καὶ ἀτιμωρησία. Καὶ ἔτσι, ξεγελώντας μὲ αὐτὰ τὸν νοῦ του, τὸν ἀρπάζουν. Καὶ ξαφνικὰ πηγαίνοντας στὸν ὕπνο του ραντίζουν τὴν ψυχὴ του μὲ ἀσυνήθιστο φόβο, κόβουν σιγὰ-σιγὰ τὶς συνάξεις μὲ τὴν ἀμέλεια καὶ ἀφροντισιά, καὶ τοῦ ὑπενθυμίζουν ὅτι ἡ φιλοξενία εἶναι ἐνόχληση, καὶ προσθέτουν ὅλες τὶς μηχανορραφίες τῆς κακίας, ὥστε, ἀφοῦ ἐμβάλουν μέσα του τὴν ἀφροντισιά, νὰ τοῦ προκαλέσουν καὶ μῖσος πρὸς τὴν ἀμέριμνη ζωὴ, καὶ ἔτσι γυμνὸν ἀπὸ τὶς ἀρετὲς νὰ τὸν παρουσιάσουν στοὺς ἀγγέλους καὶ νὰ τὸν σιγματίσουν. Ἄλλοτε οἱ δαίμονες μὲ τοὺς λογισμοὺς μεγαλοποιοῦν τοὺς κόπους, ἄλλοτε πάλι τοὺς ἐξευτελίζουν, ἐπειδὴ τάχα δὲν ὠφελοῦν, μὲ σκοπὸ ἄλλοῦ νὰ βάλουν μέσα τους ἀνταρσία καὶ ἄλλοῦ νὰ σπείρουν ἀπελπισία. Γιατί, ἐκείνους ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τοὺς ἀποχαυνώσουν, σ' αὐτοὺς μεγαλοποιοῦν τοὺς κόπους, γιὰ νὰ βάλουν μέσα τους ἀπελπισία, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ δὲν πείθονται νὰ καμφθοῦν ἀπὸ τὴν ἀπελπισία, τίποτε περισσότερο δὲν κάνουν, παρὰ μόνο τοὺς ὑπαγορεύουν συνεχῶς νὰ ἀσκήσουν τοὺς κόπους, ὥστε, ἀφοῦ τοὺς ἀποχαυνώσουν, νὰ σπείρουν μέσα τους τὴν ἀπελπισία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 29ο

Ὅταν λοιπὸν οἱ λογισμοὶ μεγαλοποιοῦν τοὺς κόπους, ἀπορρίπτοντας αὐτοὺς, ἐξευτελίζουμε τὴν ψυχὴ. Ὅταν πάλι ἐλαττώνουν τὴ σημασία τους, ἐπειδὴ τάχα δὲν ὠφελοῦν, ἐμεῖς ἅς δοξάζουμε μὲ ὅλη τὴ δύναμή μας τὰ ἔλεη τοῦ Χριστοῦ. Γιατί, ὅσο πιὸ πολὺ σκληραγωγεῖς τὸ σῶμα σου, τόσο πιὸ βαθύτερα ἐξυπνᾷς τὴ συνείδησή σου. Γνώρισε καλὰ τὸν ἑαυτό σου, αἰσθανόμενος τὶς λεηλασίες ποὺ κάνουν κρυφὰ οἱ λογισμοί, μήπως, φερόμενοι χωρὶς νὰ αἰσθανόμαστε πρὸς τὶς κρυφές ληστεῖες τους, συσκοτισθοῦμε, συγκεντρώνοντας ἀρετὲς μόνο μὲ τὴ σκληραγωγία. Γιατὶ μερικοί, κυριευμένοι ἀπὸ τέτοιες φαντασίες, τινάχτηκαν σὰν τὶς ἀκρίδες ἔξω ἀπὸ τὸν νοῦ τους, ἐνῶ οἱ δαίμονες φαντασιοκοποῦσαν καὶ ἔδειχναν τὰ ὄραματα, καὶ μερικὲς φορὲς λεηλατοῦσαν τὴν ψυχὴ μὲ τὴ δειλία.

Σὲ κάποιον ἀδελφὸ ποὺ ἀγρυπνοῦσε τὴ νύχτα οἱ δαίμονες παρουσίαζαν φοβερὲς εἰκόνες, ὄχι μόνο στὰ ἐξωτερικὰ μάτια, ἀλλὰ καὶ στὸ ἐσωτερικὸ βλέμμα, ὥστε μὲ τὴ φροντίδα τῆς ἐπόμενης νύχτας ὁ νοῦς νὰ ἀγωνιᾷ φοβούμενος μήπως τοῦ ἀρπάζουν τὸν νοῦ, καὶ γιὰ πολλὰς νύχτες ὁ πόλεμος πετοῦσε πάνω ἀπὸ τὴν ψυχὴ του, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ κινδύ-

μόνα τῶν φρενῶν ἐδιάζετο, τῷ τῆς εὐχῆς δοτῆρι τὴν ψυχὴν ἀποκρεμνῶν, καὶ τὰς πράξεις τῶν πταισμάτων καθ' ἑαυτοῦ προφέρων, εἰσιδεῖν ἑαυτοῦς ἠγωνίζετο· ἔπειτα καὶ τῇ πυρᾷ τῆς κρίσεως τὴν ψυχὴν περισπῶν ἐξεφόβει, ἵνα, φόβῳ φόβον συγκρούσας, τὴν δειλίαν ἀποκρούσῃται, ὥσπερ οὖν καὶ γέγονεν, ὡς ἔφησεν ὁ πεπονθὼς τὸν πόλεμον. Τῶν γὰρ δαμόνων πολυτρόπως τὴν ψυχὴν ἐκφοβούντων, ὁ κάμνων τῇ εὐχῇ τὸν Θεὸν ἐπεξήτει, ἐκείνων δὲ ταῖς φαντασίαις τὴν ψυχὴν περισπῶντων, οὗτος τῶν πταισμάτων τὸν ὄγκον ἀναλέγων, τῷ παντεπόπτη Θεῷ ἐπεδείκνυε· τῶν δὲ πάλιν τῆς εὐχῆς τὸ ὄμμα κατασπῶντων, ἐκεῖνος τὸν φόβον τῆς κρίσεως ἀνταμείψας, τὸν φόβον τῶν φαντασμάτων ἐξηφάνισε· τὸ γὰρ ἕτερον μέρος τοῦ φόβου πλεονάσαν τοῦ ἄλλου, τῆς πλάνης σὺν Θεῷ περιεγένετο· τῇ γὰρ μνήμῃ τῶν ἁμαρτημάτων ἡ ψυχὴ ταπεινωθεῖσα καὶ τῷ φόβῳ τῆς κρίσεως διωπνισθεῖσα, τὰ φόβητρα τῶν δαμόνων ἐκ τῶν ἐντὸς ἀπεφύσσει· τὸ δὲ πᾶν τῆς ἄνωθεν χάριτος γέγονε, τῶν μὲν δαμόνων ἀπελάσαι τὰ φόβητρα, τὴν δὲ ψυχὴν καταλίπτουσαν ὑποστηρίξαι· Ὑποστηρίζει γὰρ Κύριος πάντας τοὺς καταλίπτοντας, «καὶ ἀνορθοὶ πάντας τοὺς κατερραγμένους».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Ἔστιν ὅτε διαζόμεθα καθαρὰν τὴν εὐχὴν ποιῆσαι, καὶ ἴσως οὐ δυνάμεθα· Ἔστι δὲ καὶ πάλιν ὅτε, οὐ διαζομένων ἡμῶν, καθαρᾷ τῇ προσευχῇ ἡ ψυχὴ ἐγγίνεται, ὅτι τὸ μὲν τῆς ἡμῶν ἀσθενείας, τὸ δὲ τῆς ἄνωθεν χάριτος ἐκκαλοιμένης ἡμᾶς ἐπανελθεῖν εἰς τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα, ἅμα δὲ καὶ δι' ἀμφοτέρων παιδευούσης ἡμᾶς μὴ ἐαυτοῖς ἀπιδιδόναι ἐν τῷ προσεύχεσθαι, ἀλλ' ἐπιγινώσκειν τὸν δωρούμενον. Τὸ γὰρ «τί προσευξόμεθα καθ' ὃ δεῖ, οὐκ οἶδαμεν». Ὅταν οὖν καθαρῶθῃ τὴν εὐχὴν διαζόμεθα, καὶ οὐ δυνάμεθα, ἀλλ' ἐσκοτιόμεθα τότε, δάκρυσι τὰς παρειὰς καταβρέξαντες, Θεὸν ἱκετεύσω-

νευε μέσα του πεζόταν νὰ κρατήσῃ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ νοῦ του, στηρίζοντας τὴν ψυχὴ του σὲ Ἐκεῖνον ποὺ ἔδωσε τὴν προσευχή, καὶ προφέροντας μέσα του τὶς πράξεις τῶν πταισμάτων του, ἀγωνιζόταν νὰ τὶς δεῖ ὁ ἴδιος. Ἐπειτα, ἀπασχολώντας τὴν ψυχὴ του μὲ τὴ φωτιὰ τῆς κρίσεως, τὴ φοβέριζε, ὥστε, συγκρούοντας τὸν φόβο μὲ φόβο, νὰ ἀποβάλλῃ τὴ δειλία του, ὅπως καὶ ἔγινε, ὅπως εἶπε ὁ ἴδιος ποὺ εἶχε ὑποστῆ τὸν πόλεμο. Γιατί, ἐνῶ οἱ δαίμονες φοβέριζαν μὲ πολλοὺς τρόπους τὴν ψυχὴ, αὐτὸς ποὺ ὑπέφερε μὲ τὴν προσευχὴ του ἀναζητοῦσε τὸν Θεό. Καὶ ἐνῶ ἐκεῖνοι μὲ τὶς φανταστικὰς εἰκόνες ἀποσποῦσαν τὴν ψυχὴ, αὐτὸς, ἀπαριθμώντας τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων του, τὰ παρουσίαζε στὸν Θεὸ ποὺ τὰ βλέπει ὅλα. Καὶ ἐνῶ ἐκεῖνοι ἐξακολουθοῦσαν νὰ ἀποσποῦν τὸ μάτι τῆς προσευχῆς, αὐτὸς, ἀνταλλάσσοντας τὸν ἓνα φόβο μὲ τὸν φόβο τῆς κρίσεως, ἐξαφάνισε τὸν φόβο τῶν φαντασμάτων. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τὸ ἓνα μέρος τοῦ φόβου ὑπερίσχυσε τοῦ ἄλλου, νίκησε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ τὴν πλάνη. Γιατί ἡ ψυχὴ, ἀφοῦ ταπεινώθηκε μὲ τὴν ἀνάμνηση τῶν ἁμαρτιῶν της καὶ ξύπνησε μὲ τὸν φόβο τῆς κρίσεως, ἔδιωξε τὰ φόβητρα τῶν δαιμόνων ἀπὸ μέσα. Καὶ ὅλο αὐτὸ ἔγινε μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ τὸ νὰ διώξῃ τὰ φόβητρα τῶν δαιμόνων καὶ νὰ στηρίξῃ τὴν ψυχὴ ποὺ κατέρρεε. Γιατί ὁ Κύριος ὑποστηρίζει ὅλους αὐτοὺς ποὺ καταρρέουν, «καὶ σηκώνει ὅλους τοὺς συντετριμμένους»¹⁵.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 30ο

Ἐπὶ τῶν περιπτώσεων κατὰ τὶς ὁποῖες καταβάλλουμε προσπάθεια νὰ κάνουμε ἄδολη τὴν προσευχὴ μας καὶ συμβαίνει νὰ μὴ μπορούμε. Καὶ ἄλλοτε πάλι, χωρὶς νὰ καταβάλλουμε προσπάθεια, ἡ ψυχὴ μὲ τὴν ἄδολη προσευχὴ καθαρίζεται, διότι τὸ πρῶτο ὀφείλεται στὴ δικὴ μας ἀδυναμία, ἐνῶ τὸ δεύτερο στὴν οὐράνια χάρη, ἡ ὁποία μᾶς καλεῖ ἐπίμονα νὰ ξαναγυρίσουμε στὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς μας, καὶ συγχρόνως καὶ μὲ τὰ δύο μᾶς διδάσκει νὰ μὴ ἀποδίδουμε στὸν ἑαυτό μας αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα προσευχόμεσθε, ἀλλὰ νὰ ἀναγνωρίζουμε αὐτὸν ποὺ μᾶς κάνει τὴ δωρεά. Γιατί, «δὲν γνωρίζουμε νὰ προσευχηθοῦμε ἔτσι ποὺ πρέπει»¹⁶. Ὅταν λοιπὸν προσπαθοῦμε νὰ εἶναι καθαρὴ ἡ προσευχὴ μας καὶ δὲν μπορούμε νὰ τὸ κατορθώσουμε, ἀλλὰ σκοτιζόμεσθε, τότε, δρέχοντας τὶς παρειάς μας μὲ δάκρυα, νὰ παρακαλέσουμε τὸν Θεὸ γιὰ νὰ

16. Ρωμ. 8, 26.

μεν ἐπὶ τῷ διαλυθῆναι τοῦ πολέμου τὴν νύκτα, καὶ ἐλλαμφθῆναι τῆς
 ψυχῆς τὸ φέγγος Ἐνεκεν διακονίας ἐπὶ τὸ συμβιώτης ἀδελφὸς
 ἐκδημοίῃ, κατὰ τὸ ἔθος τῶν εὐχῶν, ἀνακαίνιζε τούτου τὴν μνήμην·
 πέρα δὲ τοῦ μέτρου τοῦτον μὴ φαντάζου, μήπως τὴν ἀρχὴν τῆς μερί-
 5 μνης ἀπὸ σοῦ λαβόντες οἱ δαίμονες, ταύτην ἀκονῶντες ἐπὶ πλεῖον
 ἀποξύνωσι, σκιάζοντές σοι τοῦτον ἐν τῇ τῶν ψαλμῶν ὑμνωδίᾳ, καὶ
 ὑστεροῦντες ἐν Θεῷ τῆς κατὰ Θεὸν μερίμνης, ἵνα, μερίμνη μέριμναν
 ἀντικρούσαντες, αἰχμαλώτους ἡμᾶς τῶν κρειττόνων ἀπαγάγωσιν,
 εἰς τὸ μὴ λογίζεσθαι τό, «Ἐπίρριψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνάν σου».
 10 Ἰσασι γάρ, ὡς ἐκ τῆς περιττῆς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ φροντίδος, ὅτι καὶ
 λύπας ἐντορνεύουσιν ὑποταράττοντες τὸ ἡγεμονικόν. Ἐτι δὲ καὶ
 μέμψεις βραδύτητος ὑφάπτουσιν, ὡς ὑπαμελήσαντος τοῦ ἀδελφοῦ
 περὶ τῆς διακονίας σπουδῆν, ὅπως ὁ πολυμέριμος πόθος ἴσως καὶ
 εἰς μῖσος ἐκτραπῆ. Ἔθος δὲ ἐν ταῖς περὶ τὸν ἀπόδημον μερίμναις καὶ
 15 τοῦτο ποιεῖν τοῖς δαίμοσιν, ἐν ᾗ ἴδωσιν αὐτὸν παραγενόμενον ἡμέρα
 κατ' ὄναρ τοῦτον ἐσοπτρίζειν, ἵνα ὡς ἐκ τοῦ ἀποθάντος ἐνυπνίου ποι-
 ῆσωσιν ἡμᾶς ἐν καιρῷ τῶν ἀποδήμων τοὺς προφήτας τῶν ἐνυπνίων
 καὶ πάλιν προσδέχεσθαι, οὓς ἀποστρέφεσθαι δεῖ μᾶλλον καὶ σφόδρα
 ἐκτρέπεσθαι, μήπως ἐκ τούτων καὶ εἰς ἕτερα τὴν ψυχὴν ἀποπλανή-
 20 σωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ΄.

Προΐσασι γάρ οὗτοι μὲν οὐδέν, ἃ δὲ βλέπουσι γινόμενα, ταῦτα
 μηνίουσι καὶ φαντάζουσι· πολλάκις γοῦν καθ' ἡσυχίαν ὄντων ἡμῶν,
 θεασάμενοι πρὸς ἡμᾶς ἀδελφὸν ἐρχόμενον, διὰ τῶν λογισμῶν προε-
 5 σήμαναν, οἷς οὐ χρὴ πιστεύειν, κἂν λέγειν τ' ἀληθῆ νομίζωσι· διὰ
 γὰρ τῆς δήθεν ἀληθείας τὸ ψεῦδος περιεσφύρουσιν, ἵνα, ἐκ τοῦ κατὰ
 μέρος ταῖς ἐμπροσθεν ὁδοῖς τοὺς βρόχους ὑπογράψωσιν. Ὡσπερ
 ἀνέργαστος χριστὸς ἐν χανευτηρίῳ βαλλόμενος καθαρώτερος γίνε-

διαλυθεῖ τὸ σκοτάδι τοῦ πολέμου καὶ νὰ λάμψει τὸ φῶς τῆς ψυχῆς. Ὅταν ὁ ἀδελφὸς ποῦ ζεῖ μαζί μας πρόκειται νὰ ἀποδημήσει γιὰ διακονία, κατὰ τὶς συνήθεις προσευχῆς σου νὰ ἀνανεώνεις τὴν ἀνάμνησή του. Πέρα ὁμως ἀπὸ τὸ μέτρο αὐτὸ νὰ μὴ φαντάζεσαι τίποτε ἄλλο, μήπως οἱ δαίμονες, κάνοντας ἀρχὴ ἀπὸ τὴ δική σου φροντίδα, ἀκονίζοντας τὴν, τὴν ἐρεθίσουν περισσότερο, σκιάζοντάς τον ἀπὸ σένα κατὰ τὴν ὑμνωδία τῶν ψαλμῶν, καὶ σοῦ στερήσουν τὴν κατὰ Θεὸν φροντίδα, καὶ φέρνοντας σὲ σύγκρουση τὴ μὰ φροντίδα μὲ τὴν ἄλλη, μᾶς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὰ ἀνώτερα πράγματα, γιὰ νὰ μὴ σκεφτόμαστε τό, «Ἐμπιστεύσου στὸν Κύριο τὴ φροντίδα σου»¹⁷. Γιατὶ οἱ δαίμονες γνωρίζουν, βλέποντας τὴ μεγάλη φροντίδα σου γιὰ τὸν ἀδελφὸ, καὶ λύπες νὰ προκαλοῦν ταραζώντας κρυφὰ τὸ ἡγεμονικὸ μέρος τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ προσάπτουν καὶ κατηγορίες καθυστέρησης, ὅτι τάχα ὁ ἀδελφὸς παραμέλησε τὸν σκοπὸ τῆς διακονίας του, μὲ σκοπὸ ἐνδεχομένως νὰ μεταβληθεῖ ἢ πολυμέριμη ἀγάπη σου γιὰ τὸν ἀδελφὸ ἀκόμα καὶ σὲ μῖσος. Συνηθίζουν ἐπίσης οἱ δαίμονες στὶς φροντίδες μας γιὰ τὸν ἀπόδημο νὰ κάνουν καὶ τὸ ἐξῆς: Ὅταν δοῦν ποιά μέρα θὰ ἐπιστρέψει, τὸν παρουσιάζουν σὰν σὲ καθρέφτη στὸ ὄνειρό μας, μὲ σκοπὸ ἀπὸ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ὄνειρου νὰ μᾶς κάνουν στὸν καιρὸ ποῦ θὰ βρίσκονται οἱ ἀδελφοὶ σὲ ἀποδημία νὰ δεχόμαστε πάλι μὲ εὐχαρίστηση τοὺς προφήτες τῶν ὄνειρων, τοὺς ὁποίους πρέπει μᾶλλον νὰ ἀποστρεφόμαστε καὶ νὰ ἀποφεύγουμε πάρα πολὺ ὅλα αὐτά, ἀπὸ φόβο μήπως ἀπὸ τὰ ὄνειρα παραπλανήσουν τὴν ψυχὴ καὶ σὲ ἄλλα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 31ο

Γιατὶ αὐτοὶ δὲν προβλέπουν τίποτε, ἀλλὰ αὐτὰ ποῦ βλέπουν νὰ πραγματοποιοῦνται, αὐτὰ φανερώνουν καὶ φαντάζονται. Πολλὲς φορές δηλαδή, ἐνῶ εἴμαστε σὲ ἡσυχία, βλέποντας ἓναν ἀδελφὸ νὰ ἔρχεται πρὸς τὸ μέρος μας, τὸ φανερώνουν μὲ λογισμό, στοὺς ὁποίους δὲν πρέπει νὰ πιστεύουμε, ἔστω καὶ ἂν πιστεύουν ὅτι λένε τὴν ἀλήθεια. Γιατὶ μὲ τὴν δῆθεν ἀλήθεια, προσφέρουν καὶ τὸ ψέμα, μὲ σκοπὸ ἀπὸ τὸ ἐπὶ μέρους συμβάν, νὰ ἐπιβεβαιώσουν τὶς θηλιές ποῦ ὑπάρχουν στοὺς δρόμους ποῦ ἔχουμε μπροστά μας. Ὅπως ὁ ἀκατέργαστος χρυσὸς μπαίνοντας στὸ χωνευτήρι γίνεται πῶ καθαρός, ἔτσι καὶ ὁ νεοφερμένος μονα-

17. Ψαλμ. 54, 23.

ται, οὕτω καὶ νέηλυς μοναχός, ἐν κοινοδίῳ τὰ ἤθη ἀναχωνευόμενος, φαιδρός ταῖς καρτερίαις ἀποκαθίσταται· διὰ γὰρ τῆς ἐπιταγῆς τῶν ἀδελφῶν τὴν ὑπακοὴν μανθάνειν κατεργάζεται, διὰ δὲ τοῦ ἐπιπλήττοντος ἐτομιάζεται τὴν φύσιν μακροθυμίαν ἔχειν. Ὅταν οὖν χαρᾶ
 5 τὰς ὕδρεις καταδέχεται, καὶ εὐτελείᾳ τὴν ταπεινώσιν ἀσπάζεται, ἀνώτερος τῶν ἀντικρυς παθῶν γενόμενος, ἐπέκεινα σίλβειν ταῖς ἀρεταῖς ἐπαγωνίζεται, τῆς χάριτος αὐτῷ ἐπὶ πλεῖον τὴν δύναμιν δωρουμένης Ὡσπερ οἱ τὰς ῥίζας τῆς γῆς κατιόντες τὸν χρυσὸν ἀνορύττουσιν, οὕτως οἱ εἰς τὴν χρυσῆν ταπεινώσιν καταβαίνοντες ἀρετὰς
 10 ἀναφέρουσι. Τότε ὁ νοῦς ἀναπαύσεως αἰσθάνεται, ὅποτε τὰς τῶν παθῶν αἰτίας ἀποτεμῶν, περὶ θεωρίαν ἡσχόληται, πρὶν δὲ τῆς τούτων κοπῆς, κόπου καὶ ταλαιπωρίας ἐπαισθάνεται, τῇ τῶν ἐναντίον μάχῃ ἀσθενῶς προσερχόμενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ΄.

15 Βαθμῶ τὴν ἀναχώρησιν γινομένην οἱ γέροντες ἄγαν ἀποδέχονται, εἴπερ τις τὰς ἐν κοινοδίῳ τελέσας ἀρετὰς εἰς τοῦτο παρελήλυθε· καὶ εἰ μὲν δύναιτο ἐν τῇ ἀναχωρήσει προκόπτειν, ἑαυτὸν δοκμαζέτω, εἰ δὲ ἀδυνάτως ἔχων τῆς ἀρετῆς ἐλαττοῦται, εἰς τὸ κοινόδιον ἀνακαμπτέτω, μήπως, ταῖς μηχαναῖς τῶν λογισμῶν μὴ δυνηθεῖς
 20 ἀπαντήσαι, τῶν φρενῶν ἀποπέσῃ. Ὡσπερ χήρας πενθούσης παραμύθιον οἱ υἱοί, οὕτω καὶ ψυχῆς πταισάσης παρηγορία πόνοι, οἵτινες τὴν ἀπόγνωσιν τῶν λογισμῶν σκορπιίζουν, καὶ τὴν πίστιν τῆς μετανοίας κατασπεύρουσι, καὶ τὰ ἐλέη Χριστοῦ ἀνακηρύττουσι, καὶ τὰ πραχθέντα ἁμαρτήματα ἀποκηρύττουσιν. Οὐκ ὀφείλομεν οὖν ὡς ἐκ
 25 συνηθείας μόνον τοὺς πόνους ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐν συνέσει εὐχαριστίας, ἵνα μὴ γιμνή τῆς τοιαύτης φιλοσοφίας ἢ ψυχῆ εὐρίσκοιτο· εἴαν γὰρ ἐφ' ἐκάστη πράξει σύνισμεν τὸν διδόντα τὰ τέλη τῶν πόνων, εὐχαριστία σφραγίζαμεν. Ὡσπερ ἄρτον ἀπὸ βρέφους ἐνεδρεύει σκίλαξ ἐξαρκάσαι, οὕτω σύνεσιν ἀπὸ καρδίας λογισμὸς πονηρός.
 30 Μὴ οὖν ἐννεάζαμεν τῶν ἐναντίων ἔργων τῇ κακίᾳ χράμενοι, ἵνα μὴ εἰς διαρπαγὴν τούτοις τὴν ψυχὴν προεκδώσαμεν. Ὡσπερ ἡ τῶν αἰπεύκων χρεῖα ἀδουχοῦσα φαιδρύνει τὸν οὐρανόν, οὕτως ἡ τῶν

χός, ἀναχωνεύοντας στὸ κοινόβιο τὶς συνήθειές του, γίνεται χαρούμενος μὲ τὴν ὑπομονή. Γιατί μὲ τὶς ἐντολὲς τῶν ἀδελφῶν μαθαίνει νὰ ἀσκεῖ τὴν ὑπακοή, καὶ μὲ ἐπιπλήξεις ἐτοιμάζει τὴ φύση του νὰ δείχνει ἀνεξικακία. Ὅταν λοιπὸν δέχεται τὶς λύπες μὲ χαρὰ, καὶ τὴν ταπείνωση τὴν ἀσπάζεται μὲ ἐξευτελισμό, ἔχει γίνει ἀνώτερος τῶν ἀντίθετων παθῶν, καὶ ἀγωνίζεται γιὰ νὰ λάμπει σὶς ἀρετὲς περισσότερο, μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ ποὺ τοῦ δωρίζει μεγαλύτερη δύναμη. Ὅπως αὐτοὶ ποὺ κατεβαίνουν σὰ ἔγκατα τῆς γῆς ξεχώνουν τὸν χρυσό, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποὺ κατεβαίνουν στὴν ταπείνωση φέρνουν ἐπάνω ἀρετὲς. Τότε ὁ νοῦς αἰσθάνεται ἀνάπαυση, ὅταν, ἀποκόπτοντας τὶς αἰτίες τῶν παθῶν, ἀσχολεῖται μὲ τὴ θεωρητικὴ ζωή, ἐνῶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀποκοπὴ αὐτῶν αἰσθάνεται κόπο καὶ ταλαιπωρία, καὶ πηγαίνει στὴ μάχη μὲ τοὺς ἐχθροὺς χωρὶς δύναμη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 32ο

Ἐπειδὴ ἡ ἀναχώρηση ἀποτελεῖ βαθμίδα ἀνώτερη, οἱ γέροντες δέχονται εὐχαρίστως κάποιον, ποὺ ἔφτασε στὴ βαθμίδα αὐτή, ἀφοῦ ἄσκησε τὶς ἀρετὲς τοῦ κοινοβίου, καὶ μπορεῖ ἐκεῖ νὰ δοκιμάσει τὸν ἑαυτό του ἂν μπορεῖ νὰ βελτιωθεῖ στὴν ἀναχωρητικὴ ζωή. Ἄν ὅμως, ὄντας ἀδύνατος, λιγοστεύει ἡ ἀρετὴ του, τότε νὰ ἐπιστρέφει στὸ κοινόβιο, μήπως, μὴ μπορώντας νὰ ἀνταποκριθεῖ σὶς μεθοδεύσεις τῶν λογισμῶν, ὀδηγηθεῖ στὴν παραφροσύνη. Ὅπως σὲ μιὰ χήρα ποὺ πενθεῖ οἱ γιοὶ τῆς εἶναι παρηγοριά της, ἔτσι καὶ στὴν ψυχὴ ποὺ ἔπεσε σὲ σφάλμα παρηγοριά εἶναι οἱ κόποι, οἱ ὁποῖοι διαλύουν τὴν ἀπόγνωση τῶν λογισμῶν, σπέρνουν μέσα της τὴν πίστη τῆς μετάνοιας, διακηρύττουν τὴν εὐσπλαγχνία τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀποδοκιμάζουν τὶς ἁμαρτίες ποὺ ἔγιναν. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ κοπιᾶζουμε μόνο ἀπὸ συνήθεια, ἀλλὰ καὶ μὲ συνετὴ εὐχαριστία, γιὰ νὰ μὴ μένει ἡ ψυχὴ γυμνὴ ἀπὸ αὐτὸν τὸν εὐσεβῆ τρόπο ζωῆς. Γιατί, ἂν σὲ κάθε μας πράξη ἀναγνωρίζουμε ἐκεῖνον ποὺ δίνει τὸ τέλος τῶν ἔργων μας, νὰ τὰ ἐπισφραγίζουμε μὲ εὐχαριστία. Ὅπως τὸ σκυλάκι καιροφυλακτεῖ γιὰ νὰ ἀρπάξει ἀπὸ τὸ μικρὸ παιδί τὸ ψωμί του, ἔτσι κάνει καὶ ὁ πονηρὸς λογισμὸς γιὰ νὰ ἀρπάξει τὴ σύνεση ἀπὸ τὴν καρδιά. Ἄς μὴ φερόμαστε ὡς νέοι χρησιμοποιώντας τὴν κακία γιὰ τὰ ἀντίθετα ἔργα, γιὰ νὰ μὴ ἐπιτρέψουμε σ' αὐτὰ τὴν ψυχὴ νὰ τὴν ἀρπάξουν. Ὅπως τὸ σύνολο τῶν ἀστεριῶν φωτίζοντας κάνουν περίλαμπρο τὸν οὐρανό, ἔτσι καὶ ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων φωτίζοντας τὸν ἄνθρωπο

ῥημάτων ἀλήθεια λαμπαδουχοῦσα φαιδρύνει τὸν ἄνθρωπον. Ἐνα
 οὖν τῆς ἀληθείας τρόπον ἐπὶ γλώττης βαστάζωμεν, ὅτι Κύριος κα-
 τοικίξει μονοτρόπους ἐν οἴκῳ. Ὡσπερ ἀστραπαὶ σφοδραὶ προσ-
 πηδῶσαι, προμηνίουσι βροντὴν, οὕτω καὶ ῥήσεις ἀκριβεῖς προσιοῦ-
 5 σαι, προσημαίνουσι πίστιν. Πιστοὶ οὖν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ σπουδάσω-
 μεν, ἵνα καὶ εἰς τὴν μητρόπολιν τῶν ἀρετῶν τὴν ἀγάπην προκόψω-
 μεν. Ὡς ἥλιος ταῖς χρυσαυγέσιν ἀκτίσιν ἀπάση προσμειδιᾷ τῇ γῆ,
 οὕτως ἀγάπη ταῖς φωταυγέσι πράξεσιν ἀπάση προσχαίρει ψυχῇ,
 ἥνπερ ἐὰν κατάσχωμεν, τὰ πάθη ἐσδέσασμεν καὶ εἰς οὐρανούς ἐλάμ-
 10 ψασμεν. Ἄπαντα πόνον ποιήσεις ἕως τῆς ὀσίας ἀγάπης ἐπιτεύξῃ,
 ὅτι, ταύτης ἀπούσης, ὄφελος τῶν παρόντων οὐδέν. Καὶ γὰρ ὄργη
 ἀγριαίνεται, καὶ ἡθὴ χαλεπαίνεται, πόνοι ἀπονοούμενοι τῇ δόξῃ
 συμμίννυνται. Διὰ ψυχῆς ταπεινώσιν Δαβὶδ μετὰ πένθους ἐνήστευ-
 σε, καὶ ἡμεῖς διὰ νηστείας τὴν ψυχὴν ταπεινώσωμεν.

15

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ΄.

Ὁ τοῖς σωματικοῖς πόνοις τραχυτέρως ἀσκούμενος, μηδὲ ἐπαί-
 νη ἐργαζέσθω, μήτε δόξῃ ἐπαιρέσθω· εἰ γὰρ ἐν τούτοις οἱ δαίμονες
 ὀφρυώσουσι τὴν ψυχὴν, καὶ τὴν τραχύτητα καὶ τὴν ἀσκησιν τοῦ σώ-
 ματος ἐνισχύσουσι τῇ δόξῃ, καὶ μειζόνων ἐφάπτεσθαι πόνων ἐφελ-
 5 κύσουσιν, ὡς ἵνα καὶ μειζόνως ἐπαιρήται· συλλαλοῦσι γὰρ ἔσωθεν
 διὰ τῶν λογισμῶν εἰσβάλλοντες ταῦτα, ὅτι καθὼς ὁ δεῖνα ἀποσκλη-
 ρως ἀσκήσας, καὶ ὁ δεῖνα μέγας ἄνομάσθη, καὶ θανάτῳ ἔτι λαλεῖ-
 ται, οὕτω καὶ αὐτὸς εἰς ἀκρότατον ἐπασκήσεως ἀνάδηθι ὕψος, ἵνα
 δόξαν σαυτῷ περιποιήσῃ, καὶ μέγα σου τὸ ὄνομα ἐξέλθῃ, ἐπὶ τῷ καὶ
 10 μετὰ θάνατον ὑπερβαλλόντως λαλεῖσθαι. Διὰ δὲ τῶν οὕτως ἀπατη-
 θέντων, οὐ μόνον τοῖς σωματικοῖς σου πολεμοῦσι πόνοις, ἀλλὰ καὶ
 μάλλον εἰς σιγμαχίαν καλοῦσιν, ὅτι δι' αὐτῶν ἐν τοῖς χαλεπωτέροις
 ψυκίνοι τὴν ψυχὴν. Καὶ γὰρ ἐνθρονίζουσιν αὐτόν, καὶ εἰς τὸν διδα-
 σκαλικὸν ἐξυψοῦσι λόγον, ἵνα ὡς ἐκ τούτου τὰ πρῶτα τῶν μεγαλο-
 15 πόνων τε καὶ γνωστικῶν ἔχειν εὐφημισθῇ. Ζηλοῦν δὲ καὶ φθονεῖν

πο, τὸν κάνει λαμπερό. Νὰ ἔχουμε λοιπὸν ἓνα τρόπο στὴ γλώσσα μας, τὸν τρόπο τῆς ἀλήθειας, διότι ὁ Κύριος ἐγκαθιστᾷ στὸν οἶκο του αὐτοὺς ποὺ ἀκολουθοῦν ἓνα τρόπο ζωῆς. Ὅπως οἱ δυνατὲς ἀστραπὲς ποὺ διασχίζουν τὸν οὐρανὸ προμηνύουν βροντῆ, ἔτσι καὶ τὰ σωστὰ λόγια ἀκουόμενα φανερώνουν πίστη. Ἄς προσπαθήσουμε λοιπὸν νὰ εἴμαστε πιστοὶ στὴν ἀλήθεια, γιὰ νὰ βελτιωθοῦμε καὶ στὴν ἀγάπη, τὴ μητρόπολη τῶν ἀρετῶν. Ὅπως ὁ ἥλιος μὲ τὶς χρυσῆς λάμπεις τῶν ἀκτίνων του στέλνει τὸ χαμόγελό του σὲ ὅλη τὴ γῆ, ἔτσι καὶ ἡ ἀγάπη μὲ τὶς φωτεινὲς τῆς πράξεις κάνει χαρούμενη κάθε ψυχὴ, καὶ ἂν τὴν κάνουμε κτῆμα μας, θὰ σβήσουμε τὰ πάθη καὶ θὰ λάμπουμε στοὺς οὐρανοὺς. Νὰ ὑποβληθεῖς σὲ κάθε κόπο μέχρι ποὺ νὰ ἐπιτύχεις τὴν ἀγία ἀγάπη, γιατί ὅταν ἀπουσιάζει αὐτή, τίποτε ἀπὸ τὰ παρόντα δὲν ὠφελεῖ. Καὶ πράγματι καὶ ὁ θυμὸς ἀγριεύει, καὶ τὰ ἦθη ἐρεθίζονται, καὶ οἱ κόποι, χάνοντας τὸ νόημα τους, μπερδεύονται μὲ τὴ δόξα. Ὁ Δαβὶδ γιὰ τὴν ταπείνωση τῆς ψυχῆς του νήστευσε μαζὶ μὲ πένθος. Καὶ ἐμεῖς ὡς ταπεινώσουμε τὴν ψυχὴ μας μὲ τὴ νηστεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 33ο

Αὐτὸς ποὺ μὲ τοὺς σωματικούς του κόπους ἀσκεῖται σκληρότερα, νὰ μὴ τὸ κάνει γιὰ ἔπαινο, οὔτε νὰ ἐπαίρεται γιὰ τὴ δόξα. Γιατί, ἂν οἱ δαίμονες μὲ αὐτὰ κάνουν τὴν ψυχὴ νὰ ὑπερηφανευεῖ, τότε θὰ ἐνισχύσουν καὶ τὴν σκληρότητα καὶ τὴν ἀσκησι τοῦ σώματος γιὰ τὴ δόξα καὶ θὰ σὲ παρασύρουν νὰ ἐπιχειρήσεις καὶ μεγαλύτερους κόπους, γιὰ νὰ ὑπερηφανεύεται καὶ περισσότερο. Γιατί μιλοῦν μαζὶ σου μὲ τοὺς λογισμοὺς λέγοντάς σου τὰ ἑξῆς Ὅπως ὁ τάδε ποὺ ἀσκήθηκε σκληρά, καὶ ὁ τάδε ποὺ ἀπέκτησε μεγάλο ὄνομα, καὶ μολονότι πέθανε, συζητεῖται ἀκόμα, ἔτσι καὶ σὺ ἀνέβα στὴν πὸ ψηλὴ κορυφὴ τῆς ἀσκησις, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃς δόξα στὸν ἑαυτό σου, καὶ νὰ ἀποκτήσῃς μεγάλο ὄνομα, ποὺ καὶ μετὰ τὸν θάνατό σου νὰ συζητεῖται πάρα πολὺ. Ἐξαιτίας λοιπὸν ἐκείνων ποὺ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἐξαπατήθηκαν, δὲν σὲ πολεμοῦν μόνο μὲ τοὺς σωματικούς κόπους, ἀλλὰ μᾶλλον σὲ καλοῦν σὲ συμμαχία, διότι μὲ τοὺς κόπους ἀγγίζουν τὴν ψυχὴ σὰ πὸ ἐπικίνδυνα σημεῖα. Γιατί, καὶ σὲ θρόνο τὸν ἀνεβάζουν, καὶ τὸν ἐξυψώνουν σὲ θέση δασκάλου, ὥστε μὲ τὸν τρόπον αὐτὸ νὰ διαφημιστεῖ ὅτι ἔχει τὰ πρωτεῖα τῶν μεγάλων ἀσκήσεων καὶ γνώσεων. Τοῦ ὑποβάλλουν μάλιστα καὶ τὴ

εἰσβάλλουσι τοῖς ἐπὶ κατορθώμασιν εὐφημουμένοις, καὶ ὧν θαυμα-
 στή μᾶλλον ἢ πράξεις καὶ γνῶσις γειννᾷ. Ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τῆς σαρκὸς
 αὐτοῦ τὴν πύρωσιν ἀποκομίζουσι δολερῶς τοὺς ἀκαθάρτους λογι-
 σμούς ἐκ τῶν ἐντὸς ἐκτοπίζοντες, ὡς ἵνα νομισθῇ τὸ πνεῦμα τῆς πορ-
 5 νείας τῆ κληρουχία νενικηκέσαι, καὶ κατὰ τὴν λαμπρότητα τῶν ἀγί-
 ων τὴν καρδίαν ἠγνικέσαι, καὶ εἰς τὴν τῆς ἀγκυσῆς ἀψίδα ἀναβε-
 θηκέσαι. Περὶ δὲ ὧν τε καὶ ὧν ἀπέσχετο βρωμάτων, καὶ συναπτῶν
 ἀσιτιῶν ἐπιψηφίζουσιν αὐτῷ τοὺς χρόνους ἐν οἷς ὀφείλει ὡς ἀρι-
 στεὺς ἐγκουχᾶσθαι καὶ τῆς ἀδελφότητος ὡς εὐτελοῦς κατεπαίρε-
 10 σθαι. οὕτω δὲ ἐκδιηγείσθαι ποιοῦσιν αὐτὸν τοὺς ἀγῶνας ὡς ἐκ μόνης
 τῆς αὐτοῦ ἰσχύος κατορθωθέντας, ὅτι Ἐποίησα τάδε, καὶ ἤσκησα
 τοιῶσδε, καὶ ἐκακουχῆθην, ἀποστομοῦντες ἔτι τοῦτο λέγειν, Οὐκ ἐγὼ
 δέ, ἀλλ' ἢ ἐν ἐμοὶ βοήθεια. Θεὸν γὰρ βοηθὸν ἐφ' οἷς μεγαλαυχεῖν αὐ-
 τὸν ποιοῦσιν ὁμολογεῖν οὐκ ἐῷσιν, ἵνα ὡς ἐξ οἰκειίας δῆθεν ἰσχύος τὸ
 15 πᾶν τῶν ἀγῶνων τελέσας, τοὺς ἐπαίνους τῶν ἄθλων ὀλοκλήρως ἀ-
 παιτοίη, ὅπως καὶ εἰς τὸν τῆς βλασφημίας θυτὸν ποντωθείη, αὐτο-
 βόηθον ἑαυτὸν ἀνεπαισθήτως παρεμφαίνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ'.

οὕτω τοιγαροῦν τῆς καρδίας διὰ τῆς τῶν λογισμῶν δόξης ἐνο-
 20 χουμένης καὶ μὴ ἀντιταπτομένης, οὐκ ἐκτὸς ἔσται τῆς ἐν ἀποκρύφω
 τῶν φρενῶν παραπληξίας, τοῦ ἡγεμόνος φρενῶν ἐκτιναχθῆναι κιν-
 δινεῖοντος ἢ δι' ὄνειράτων πιστουμένων, ἢ ἐν ἀγρυπνίαις μεταμορ-
 φοιμένων, ἢ ἐν μετασχηματισμῷ φωτὸς ὀπτανόμενων. Αὐτὸς γὰρ ὁ
 Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτὸς πρὸς ἀπάτην ἡμετέ-
 25 ραι, ἴσως χαρίσματα δάσειν ἐνδεικνύμενος, ὡς ἵνα πεσῶν προσκυ-
 νήσης ἢ ἀναλαμβάνειν ὡς ἄλλον Ἥλιον εὐαγγελιζόμενος ἢ ἀγιά-

ζήλεια καὶ τὸν φθόνο ἐκείνων ποὺ φημίζονται γιὰ τὶς ἀρετὲς τους, καὶ τῶν ὁποίων ἡ πράξις καὶ ἡ γνώσις ποὺ θαυμάζονται εἶναι ὅμοιες μὲ τὶς δικές του. Μερικὲς φορές μάλιστα καὶ τὴ φλόγωσι τῆς σάρκας τοῦ ἀκόμα ἀποκοιμίζουσι, διώχοντάς μὲ τρόπο δόλιο τοὺς ἀκάθαρτους λογισμοὺς ἀπὸ μέσα του, γιὰ νὰ νομίσει ὅτι νίκησε τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας μὲ τὴν καλουτυχιὰ του αὐτῆ, καὶ ὅτι ἐξάγνισε τὴν καρδιὰ του σύμφωνα μὲ τὴ λαμπρότητα τῶν ἁγίων, καὶ ὅτι ἀνέβηκε στὴν ἀψίδα τῆς ἁγιωσύνης. Τοῦ ἀναγνωρίζουσι ἀκόμα καὶ τὰ χρόνια κατὰ τὰ ὁποῖα ἀπέφυγε αὐτὲς καὶ ἐκεῖνες τὶς τροφὲς καὶ τὶς συνεχεῖς νηστεῖες, γιὰ τὶς ὁποῖες πρέπει νὰ καυχᾶται ἐπειδὴ ἀρίστευσε, καὶ νὰ ἐπαίρεται εἰς βάρος τῆς ἀδελφότητάς του ἐπειδὴ εἶναι κατώτερη. Ἔτσι τὸν κάνουν νὰ ἐξιστορεῖ τοὺς ἀγῶνες του, σὰν νὰ κατορθώθηκαν μόνο μὲ τὴ δική του δύναμη, λέγοντάς ᾽Εκανα αὐτὰ, καὶ ἀσκήτευσά μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, καὶ πέρασα κάθε εἶδος κακά, κλείνοντάς του τὸ στόμα γιὰ νὰ μὴ πεῖ κι' αὐτό. Δὲν τὰ ἔκανα ἐγώ, ἀλλ' ἡ βοήθεια ποὺ εἶχα μέσα μου. Δὲν τὸν ἀφήνουσι δηλαδὴ νὰ ὁμολογήσει, ὅτι εἶχε τὸν Θεὸ βοηθὸ γι' αὐτὰ ποὺ ὑπερηφανεύεται, ὥστε, ἀφοῦ μὲ τὴ δική του δύναμη δῆθεν ἔφερε σὲ πέρασ ὅλους τοὺς ἀγῶνες, νὰ μπορεῖ νὰ ἀπαιτεῖ καὶ τοὺς ἐπαίνους τῶν ἄθλων τοῦ ἐξολοκλήρου, γιὰ νὰ βυθιστεῖ τελικὰ στὸν βυθὸ τῆς βλασφημίας, ἐμφανίζοντάς τὸν ἑαυτὸ του, χωρὶς νὰ τὸ αἰσθάνεται, ἱκανὸν νὰ βοηθηθεῖ μόνος του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 34ο

Ἢταν τελικὰ ἡ καρδιὰ ἀκούει διαρκῶς τέτοια ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς τῆς δόξας καὶ δὲν ἀντιδρᾷ, δὲ θὰ μείνει ἔξω ἀπὸ τὴν κρυφὴ παραφροσύνη, ἀπὸ τὴν ὁποῖα ὁ ἡγεμόνας τῶν φρένων νοῦς κινδυνεύει νὰ πιναχτεῖ ἔξω, διότι οἱ λογισμοὶ αὐτοὶ ἢ μέσω ὀνείρων ἐπαβεβαιώνονται, ἢ μεταμορφώνονται σὲ ἀγρυπνίες, ἢ μετασχηματίζονται σὲ φωτεινὲς ὀπτασίες. Γιατὶ ὁ ἴδιος ὁ Σατανᾶς μεταμορφώνεται σὲ ἄγγελο φωτεινὸ¹⁹ γιὰ νὰ μᾶς ἐξαπατήσῃ, ἴσως γιὰ νὰ μᾶς δείξῃ ὅτι θὰ μᾶς δώσῃ χαρίσματα, γιὰ νὰ πέσεις καὶ νὰ τὸν προσκυνήσῃς¹⁹, ἢ φέρνοντάς μᾶς τὸ χαρούμενο ἄγγελμα, ὅτι θὰ ἀναληφθοῦμε σὰν ἄλλος Ἡλίας²⁰, ἢ ὑποσχόμενος ὅτι θὰ μᾶς ἀγιάσῃ. Αὐτῶν τῶν μεταμορφωμένων σὲ ἀγγέλους

19. Ματθ. 4, 10.

20. Δ' Βασ. 2, 11 ἔ.

ζειν ύπισχνούμνος, ὧν τινες τὴν πίστιν δεξάμενοι, περὶ τὴν ἀληθείαν ἠστόχησαν καὶ φρενοβλαβεῖς ἐγενήθησαν.

Σὺ οὖν, ὦ τῆς ἁγίας Τριάδος ἱκέτα, εἰδὼς ταῦτα ἐν οἷς φιλοπονεῖς, πάση φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν, μήπως, τοῖς ἔξωθεν μόνον πόνοις προσέχων, τοῖς ἔσωθεν δολερῶς βροχισθῆς. Οἱ ἐμοὶ οὖν λόγοι, ὦ τέκνον, εἴρηνται πρὸς σέ, τὰ δὲ ῥήματά μου τηρεῖτω σὴ καρδία· μέμνησο Χριστοῦ τοῦ φυλάσσοντός σε, καὶ μὴ ἐπιλάβῃ τῆς προσκυνητῆς καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, ἧ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν

Σατανάδων μερικοί δέχθηκαν τὴν πίστη τους, παρεξέκλιναν ἀπὸ τὴν ἀλήθεια καὶ ἔγιναν φρενοβλαβεῖς.

Σὺ λοιπόν, ὁ ἱκέτης τῆς ἁγίας Τριάδος, γνωρίζοντάς τα αὐτὰ με τοὺς κόπους στοὺς ὁποίους ὑποβάλλεσαι, με κάθε τρόπο φύλαξε τὴν καρδιά σου, μήπως, προσέχοντας μόνο τοὺς ἔξωτερικούς κόπους, πέσεις με δόλο στὶς ἐσωτερικὲς παγίδες. Τὰ λόγια μου αὐτὰ ἔχουν λεχθεῖ σέ σένα, παιδί μου, καὶ νὰ τηρήσει ὅσα σοῦ λέγω ἢ καρδιά σου. Νὰ ἔχεις στὴ μνήμη σου τὸν Χριστὸ πὺ σέ φυλάει, καὶ νὰ μὴ λησιμονεῖς τὴν προσκυνητὴ καὶ ὁμοούσια Τριάδα, στὴν ὁποία ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ
ΛΟΓΟΣ
ΠΕΡΙ ΤΑΣ ΑΝΤΙΖΥΓΟΥΣ ΤΩΝ ΑΡΕΤΩΝ ΚΑΚΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Ἀναγκαῖον ἡγοῦμαι καὶ τὰς ἀντιζύγους τῶν ἀρετῶν κακίας δι' ἐπιτόμου ὑποτάξαι τῇ σῇ φιλοπονίᾳ· ἕως μὲν ἄδε τὴν διάνοιαν ἀροτριάσαντες, τὰς τῶν λογισμῶν ἀκάνθας ἐκ τῆς σπορίμου χώρας ἀνεβάλομεν· οὐκ ἐξ ἔργων δὲ ἃ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς εἰς τοῦτο παρε-
5 φθάσαμεν, ἀλλ' ὑποτύπωσιν ἔχοντες ὑγιαίνόντων λόγων ἃν ἠκούσαμεν παρὰ τῶν Πατέρων, καὶ τινων τῶν πράξεων συνίστορες γεγενῆμεθα. Τὸ δὲ πᾶν ἢ χάρις ἄνωθεν, ἢ καὶ τοῖς ἁμαρταλοῖς ὑποδεικνύουσα τὰς τῶν φρεναπατῶν ἐπιβουλάς, ἢ καὶ ἀσφαλιζομένη καὶ λέγουσα· «Τί γὰρ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες», ἵνα διὰ τοῦ λαβεῖν εὐχαρι-
10 σταῖμεν τῷ δεδοκότι, ὅτι μὴ ἑαυτοῖς ἀποδιδόαμεν καύχημά τι δόξης, τὴν δόσιν ἀρνούμενοι· διόπερ φησὶν, «Εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχῆ, ὡς μὴ λαβὼν;». «Ἦδη», φησὶν, «ἐπλουτήσατε» οἱ τοῖς ἔργοις πενόμενοι, ἤδη οἱ τοῦ διδάσκεσθαι ἀρξάμενοι ἐκορέσθητε, ὥνπερ ἀρτίως ἢ πλείνη μεταδέθηκεν εἰς ἐμέ· δι' ἧς μὲν δεδάνεισμαι λογιστείας τὴν
15 πῦν ἔργων πενίαν παρακαλύπτων, δι' ἧς δὲ παρήνεσα γνάμης τὴν τοῦ διδάσκεσθαι μαθητείαν ἀντιπεριτρέπων. Ἄλλ' ὅμως, εἴ τις κε-

1. Πτ. 3, 5. Α' Τμ. 1, 14.

2. Α' Κορ. 4, 7.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ
ΛΟΓΟΣ
ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΤΙΘΕΤΕΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΑΡΕΤΕΣ ΚΑΚΙΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Θεωρῶ ἀναγκαῖο καὶ τὶς ἀντίθετες πρὸς τὶς ἀρετὲς κακίαις νὰ ἐκθέσω μὲ συντομία σὲ σένα τὸν φίλο τῶν πόνων. Μέχρις ἐδῶ βέβαια, ἀφοῦ ὀργώσαμε τὴ διάνοια, ξερριζώσαμε ἀπὸ τὸ κατάλληλο γιὰ σπορὰ χωράφι τὰ ἀγκάθια τῶν λογισμῶν. Καὶ τὸ κατορθώσαμε αὐτὸ ὄχι μὲ τὴ δική μας ἐργασία¹, ἀλλ' ἔχοντας σὰν παράδειγμα τὰ σωστὰ λόγια ποὺ ἀκούσαμε ἀπὸ τοὺς Πατέρες, καὶ μερικὲς ἀπὸ τὶς πράξεις ποὺ γίναμε ἀπὸ κοινοῦ γνῶστες. Ἄλλὰ τὸ σύνολο μᾶς τὸ ἔδωσε ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία καὶ στοὺς ἁμαρτωλοὺς ὑποδεικνύει τὶς ἐπιθέσεις τῶν πλάνων, ἡ ὁποία καὶ μᾶς ἀσφαλίζει λέγοντας: «Τὶ εἶναι αὐτὸ ποὺ ἔχεις καὶ δὲν τὸ ἔλαβες»²; γιὰ νὰ μᾶς διδάξει μὲ τὸ «ἔλαβες» νὰ εὐχαριστοῦμε Ἐκεῖνον ποὺ μᾶς τὸ ἔδωσε, καὶ νὰ μὴ ἀποδίδουμε στὸν ἑαυτὸ μας καμμιά καύχησι δόξας, ἀρνούμενοι ὅτι τὴν ἐλάβαμε· γι' αὐτὸ λέγει: «Καὶ ἀφοῦ τὸ ἔλαβες, γιατί καυχῆσαι σὰν νὰ μὴ τὸ ἔλαβες»³; «Ἦδη», λέγει, «πλουτίσατε»⁴, σεῖς ποὺ ἐργαζόμενοι πεινούσατε, ἦδη σεῖς ποὺ ἀρχίσατε νὰ διδάσκεστε χορτάσατε, ἐνῶ ἡ πλάνη σας τελευταῖα μεταβιδάστηκε σὲ μένα, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ δάνειο ποὺ χρεώθηκα κάλυψα τὴ φτώχεια τῶν ἔργων σας, καὶ μὲ ὅσα σᾶς συμβούλεψα μετέστρεψα τὴν ἀντίληψή σας στὸ νὰ δέχεστε τὴ διδασκαλία. Ἄν ὁμως σᾶς ἔχει μείνει κάποιον ἶχνος συγγνώμης,

3. Α' Κορ. 4,7.

4. Ὅπ. π.

κράτηται παρ' ὑμῖν συγγνώμη, κάμοι ταύτην ἀπονεύματα, ἵνα καὶ τὰς ἀντιζύγους τῶν ἀρετῶν κακίας δι' ἐπιτόμου ὑποτάξωμεν σημαίνοντες τί μὲν ἐστὶ γαστριμαργία, καθ' ἧς ἐγκράτεια· τί δὲ πορνεία καὶ σωφροσύνη· φιλαργυρία δὲ τί καὶ ἀκτημοσύνη· λύπη καθ' ἧς ἡ χαρὰ· ὀργὴ δὲ τί καὶ μακροθυμία· καὶ ἀκηδία καὶ ὑπομονή· τί δὲ κενοδοξία καὶ ἀκενοδοξία, φθόνος καὶ ἀφθονία, ὑπερηφανία καὶ ταπεινώσις ταῦτα ἀντίζυγα καὶ ἀντίπαλα καὶ ἀντίθετα ἀλλήλων ὄντα, δι' ἐπιτόμου οὕτως ὑπετάξαμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

10 Ἔστιν οὖν γαστριμαργία, πορνείας μήτηρ, τροφὸς λογισμῶν, νηστείας ἀτονία, ἀσκήσεως φέμωτρον, στοχασμοῦ φόβητρον, ἐξεικονισμὸς δραμάτων, σκιαγράφος ἀρτυμάτων, ἀνεπιμένους πῶλος, ἀχαλίωτος μανία, δοχεῖον νόσου, ὑγείας φθόνος, φραγμὸς συρίγγων, στεναγμὸς ἐντέρων, ὕδρευαν πέρας, πορνείας σύμμιστος, διανοίας ὀύ-
15 πος, σώματος ἀσθένεια, φορτικὸς ὕπνος, ἀμειδῆς θάνατος.

Ἐγκράτεια, γαστρὸς χαλινός, ἀπληστίας δὲ μάστιξ, συμμετρίας δὲ σταθμός, ἀδηφαγίας δὲ κημός, ἀναπαύσεως ἀποταγή, σκληρουχίας συνταγή, λογισμῶν δαμιαστήριον, ἀγρυπνίας ὄμμα, πυρώσεως ὄνις, σώματος παιδαγωγός, πόνων πύργος καὶ τρόπων τεῖχος, ἡ-
20 θῶν καταστολή καὶ παθῶν ἀναστολή, νέκρωσις μελῶν, ἀναβίωσις ψυχῶν, ἀναστάσεως μύημα, ἀγιασμοῦ πολίτευμα.

Πορνεία, λαυμαργίας κήμη, προμαλακτὴρ καρδίας, πυρώσεως κίμινος, νυμφαγωγὸς εἰδώλων, ἀσυγγενῆς προᾶξις, σκιαζομένη μορφή, φανταζομένη συμπλοκή, ἐνυπνίων κλίνη, ἀναίσθητος συνουσία,
25 ὀφθαλμῶν δόλος, βλέμματος ἀναίδεια, εὐχῆς ἐντροπή, καρδίας αἰσχίνη, ἀγνωσίας ὀδηγός.

Σωφροσύνη, ἀληθείας στολή, ἀσελγείας πέλυξ, ὀφθαλμῶν ἡνίοχος, ἐπίσκαπτος λογισμῶν, ἐννοίας περιτομή, ἀκολασίας δὲ ἔκτομή,

δῶστε το σὲ μένα, γιὰ νὰ σᾶς ὑποδείξω μὲ συντομία τὶς ἀντίθετες πρὸς τὶς ἀρετὲς κακίαι, δηλώνοντάς σας τί εἶναι ἡ γαστριμαργία, ἀντίθετη πρὸς τὴν ὁποία εἶναι ἡ ἐγκράτεια, τί εἶναι ἡ πορνεία καὶ ἡ σωφροσύνη, τί εἶναι ἡ φιλαργυρία καὶ ἡ ἀκτημοσύνη, τί εἶναι ἡ λύπη, ἀντίθετη τῆς ὁποίας εἶναι ἡ χαρὰ, τί εἶναι ἡ ὀργὴ καὶ ἡ μακροθυμία, ἡ ἀκηδία καὶ ἡ ὑπομονή, τί εἶναι ἡ κενοδοξία καὶ ἡ ἀπουσία κενοδοξίας, ὁ φθόνος καὶ ἡ ἔλλειψη φθόνου, τί ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἡ ταπείνωση. Αὐτά, πού εἶναι ἀντίστροφα καὶ ἀντίπαλα καὶ ἀντίθετα μεταξὺ τους, τὰ παρατάξαμε ἔτσι ἐπιγραμματικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Ἡ λαιμαργία λοιπὸν εἶναι μητέρα τῆς πορνείας, τροφὸς τῶν λογισμῶν, χαλάρωση τῆς νηστείας, φίμωτρο τῆς ἀσκήσεως, φόβητρο τοῦ στοχασμοῦ, παράσταση τῶν φαγητῶν, σκιαγράφος τῶν καρυκευμάτων, ἐλεύθερο πουλάρι, ἀχαλίνωτη μανία, δοχεῖο ἀρρώστιας, ζήλεια τῆς ὑγείας, φραγμὸς τῶν σειρήνων, στεναγμὸς τῶν ἐντέρων, τέρμα τῶν ὕδρων, ἐνοικιαστὴς τῆς πορνείας, ἀκαθαροῦς τῆς διάνοιας, ἀσθένεια τοῦ σώματος, βαρετὸς ὕπνος, σκυθρωπὸς θάνατος.

Ἡ ἐγκράτεια εἶναι χαλινάρι τῆς κοιλιᾶς, μαστίγιό τῆς ἀπληστείας, ζύγι τῆς συμμετρίας, φίμωτρο τῆς λαιμαργίας, ἀρνησιμὸς τῆς ἀνάπαυσης, συνταγὴ τῆς σκληραγωγίας, δραστήριό ἀγρυπνὸ μάτι τῶν λογισμῶν, ῥοή τῆς πύρωσης, παιδαγωγὸς τοῦ σώματος, πύργος τῶν κόπων καὶ τεῖχος τῆς συμπεριφορᾶς, κόσμημα τῶν ἡθῶν, διακοπὴ τῶν παθῶν, νέκρωσις τῶν μελῶν, ἀναβίωσις τῶν ψυχῶν, μίμησις τῆς ἀνάστασις, ζωὴ ἀγιασμοῦ.

Ἡ πορνεία εἶναι ἀποκίημα τῆς λαιμαργίας, ὄργανο μάλαξης τῆς καρδιᾶς, καμίνι τῆς φλόγωσης, προξενητὴς τῶν εἰδώλων, πράξις ἀφύσικη, μορφή πού καλύπτεται μὲ σκιά, συμπλοκὴ πού σχηματίζεται μὲ τὴ φαντασία, κρεββάτι ὀνείρων, ἀναίσθητη συνουσία, δόλωμα τῶν ματιῶν, ἀναίδεια τοῦ βλέμματος, ντροπὴ τῆς προσευχῆς, καταντροπιασμός τῆς καρδιᾶς, ὁδηγὸς τῆς ἀγνοίας.

Ἡ σωφροσύνη εἶναι στολὴ τῆς ἀλήθειας, τσεκούρι τῆς ἀσέλγειας, ὁδηγὸς τῶν ματιῶν, ἐπιτηρητὴς τῶν λογισμῶν, κάθαρσις τῆς σκέψεως, κόψιμο τῆς ἀκολασίας, βλάστημα ἀντίθετο πρὸς τὴ φύσιν καὶ

φύσεως αντίφυτος και πυρώσεως αντίθετος, έργων έπεργός και έγκρατείας συνεργός, καρδιάς λαμπτήρ, εύχης γνώμων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Φιλαργυρία είδώλων φειδωλεϊον, δήμου προφητεία, σφιγγίας
5 ψήφος, έναποθέτων λογιστεία, αίχμαλωσίας πλουτος, άδικίας γένος,
νοσημάτων πιότης, πολυετίας μάντις, φιλεργίας έπωδός, άγρυπνίας
σύμβουλος, γαστρός πενία, βρωμάτων εύτέλεια, άκόρεστος μανία,
πολυμέρμιος καχία

Άκτημοσύνη, φιλαργυρίας έκρίζωμα, άφιλαργυρίας δέ ρίζωμα,
10 καρπός αγάπης και σταυρός ζωής, άνώδυνος δίος, ανεπίφθονος
θησαυρός, άμέρμιος ουρανός, άπερίσπαστος ήλιος, άμέτρητος ύλη,
άκατάληπτος πλουτος, μερίμνης δρέπανον, Ευαγγελίων προάξις,
άλυτος κόσμος, όξύδρομος άγωνιστής

Λύπη, ζημίας ένοικος, άποτυχίας συνόμιλος, ξενιτείας πρόδρο-
15 μος, συγγενείας μνήμη, στενώσεως πάρεδρος, άκηδίας σύμφοιτος,
παροξυσμού έγκλημα, ύδρεως ύπόμνημα και ψυχής σκότισμα, ήθών
κατήφεια, φρονήσεως μέθη, ύπνωτικόν αντίδοτον, μορφής νέφος,
σαρκός σκάληξ, λογισμών λύπη, αίχμαλωσίας δήμος.

Χαρά, λύπης άλεθρος και συμφορών εύχαριστία, εύχών όπτασία
20 και πόνων εύφρασία, εύποιίας ίλαρότης, άποταγής ένθεμα, φιλοξε-
νίας δοχεϊον, έλπίδων καταφυγή, άσκούντων τροφή, πενθούντων πα-
ραίνεσις, δακρύων παρηγορία, θλίψεως αντίληψις, αγάπης έμψη-
φος και μακροθυμίας σίμψηφος.

Όργή, φρονήσεως διαρπαγή, καταστάσεως άνασκευή, φύσεως
25 σίγχισις ήγριαμένη μορφή, κάμινος καρδιάς, έρευγομένη φλόξ, θυ-
μηύ ήκος, ύδρεων μήνις, μήτηρ θηρίων, σιωπῶσα μάχη, εύχης σκῶ-
λον.

Μικροθυμία, φρονήσεως όπλον, όργης δικαστήριον, καρδιάς
ίαιρεϊον, θηκιστικομένων νουθεσία, ταρασσομένων γαλήνη, άχείμα-
30 στικς λμηήν, λιτωϊήην εύποιία, προς πάντας ήπιότης, βλασφημοιμέ-

ἀντίθετη στήν πύρωση, ἐπιστάτης τῶν ἔργων, βοηθὸς τῆς ἐγκράτει-
ας, λαμπτήρας τῆς καρδιᾶς καὶ κανόνας τῆς προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Φιλαργυρία εἶναι τσιγγουνιὰ τῶν εἰδώλων, προφητεία τοῦ ὄ-
χλου, λογαριασμοὶ σφίγγας, λογιστικὴ τῶν καταθέσεων, πλοῦτος
ποὺ αἰχμαλωτίζει, γένος ἀδικίας, παχύτητα ἀσθeneiῶν, μάντιδα πο-
λύχρονη, φτώχεια τῆς κοιλιᾶς, σύμβουλος ἀγρυπνίας, λιτότητα φα-
γητῶν, ἀχόρταστη μανία, κακία μὲ πολλὰς μέριμνες.

Ἀκτημοσύνη εἶναι ξερρίζωμα τῆς φιλαργυρίας, ρίζωμα τῆς
ἀφιλαργυρίας, καρπὸς τῆς ἀγάπης καὶ σταυρὸς τῆς ζωῆς, ἀνώδυνη
ζωή, θησαυρὸς ποὺ δὲν ἐπισύρει τὸν φθόνον, οὐρανὸς χωρὶς μέριμνες,
ἥλιος ἀπερίσπαστος, ἀμέτρητη ὕλη, πλοῦτος ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ κα-
ταληφθεῖ, δρεπάνι ποὺ κόβει τὴ φροντίδα, ἐφαρμογὴ τῶν Εὐαγγε-
λίων, ἀδιάλυτο στολίδι, γρήγορος στὸν δρόμον ἀγωνιστῆς.

Λύπη εἶναι κάτοικος τῆς ζημιᾶς, σύντροφος τῆς ἀποτυχίας,
πρόδρομος τῆς ξενειᾶς, ἀνάμνηση τῶν συγγενῶν, παρακαθήμενος
τῆς στενότητος, συμφοιτητῆς τῆς ἀκηδίας, κατήγορος τοῦ παροξυ-
σμοῦ, ὑπόμνηση τῆς βρισιᾶς καὶ συσκοτίση τῆς ψυχῆς, κατήφεια τῶν
ἠθῶν, μέθη τῆς φρόνησης, φάρμακο ὑπνωτικόν, σύννεφο τῆς μορφῆς,
σκουλήκι τῆς σάρκας, λύπη τῶν λογισμῶν, πλῆθος αἰχμαλωσίας.

Χαρά εἶναι καταστροφή τῆς λύπης καὶ εὐχαριστία τῶν συμ-
φορῶν, ὄπτασία τῶν προσευχῶν καὶ εὐφροσύνη τῶν κόπων, ἀγαλ-
λίαση τῆς ἀγαθοεργίας, κόσμημα τῆς ἀποταγῆς, δοχεῖο τῆς φιλοξε-
νίας, καταφύγιον τῶν ἐλπίδων, τροφή τῶν ἀσκητῶν, συμβουλή αὐ-
τῶν ποὺ πενθοῦν, παρηγοριὰ τῶν δακρύων, συμπαράσταση τῆς θλί-
ψης, σύμψηφος τῆς ἀγάπης καὶ συμφωνία τῆς μακροθυμίας.

Ὁργή εἶναι ἀρπαγὴ τῆς φρόνησης, ἀνατροπὴ τῆς κατάστασης,
σύγχυσις τῆς φύσης, ἀγριεμένη μορφή, καμίνι τῆς καρδιᾶς, ἐκσφεν-
δόνημα τῆς φλόγας, νόμος τοῦ θυμοῦ, ἐξοργισμὸς ὕδρευων, μητέρα
τῶν θηρίων, σιωπηρὴ μάχη, ἀγκάθι τῆς προσευχῆς.

Μακροθυμία εἶναι ὄπλον τῆς φρόνησης, δικαστήριον τῆς ὀργῆς,
τῆς καρδιᾶς ἰατρεῖον, νουθεσία αὐτῶν ποὺ ἀποθρασύνονται, γαλήνη
τῶν ταραγμένων, ἤρεμον λιμάνι, ἀγαθοεργία τῶν λυπημένων, πραό-
τητα πρὸς ὄλους, ποὺ βλασφημούμενη εὐλογεῖ καὶ ὑβριζόμενη χαί-

νη εὐλογεῖ, ὑβριζομένη ἀγάλλεται, στενουμένων παραμύθιον, ἐπιζομένων ἔσοπτρον, κακουχομένων βραβεῖον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Ἄκηδία, φιλία ἀερική, θημάτων περιαγωγός, φιλεργίας μῖσος, ἡσυχίας μάχη, ψαλμωδίας ζάλη, εὐχῆς ὄκνος, ἀσκήσεως χαύνωσις ἄωρος νυσταγμός, περιστρεφόμενος ὕπνος, μανίας βάρος, κέλλης μῖσος, πόνων ἀντίπαλος, καρτερίας ἀντίζυγος, μελέτης κήμωτρον, Γραφῶν ἀμαθία, λύπης μέτοχος, ὥρολόγιον πείνης.

Ἰ 5 Ὑπομονή, ἀκηδίας διακοπή, λογισμῶν κατακοπή, θανάτου μέρμινα, σταυροῦ μελέτη, καθηλωμένος φόβος, τυπτόμενος χρυσός, θλίψεων νομοθήκη, δίδλος εὐχαριστίας, θώραξ ἡσυχίας, πόνων ὄπλον, ἀναξέουσα καλλιπονία, ἀρετῶν ὑπογραφή.

Κενοδοξία, συντυχίας φαντασία, σχημάτισμα φιλοπονίας, ἀληθείας ἐναντία, αἰρέσεων ἀρχηγέτις, ὄρεξις προεδρίας, ἐσχάτη προσ- 15 ηγορίας, ἐπαίνων δουλεία, πολυσχημάτιστον πνεῦμα, μυριόδοντον θηρίον, κενοδοξίας μέση ὑπερηφανία πέπλεκται καὶ φθόνῳ, ἐν ἀλλήλοις ὄντα, καὶ δι' ἀλλήλων πολεμοῦντα, ἢ τρίσυρος ἄλυσις τῶν κακῶν, τὸ τριφάρμακον κέρασμα τῶν παθῶν, ἢ τριττὴ γλῶττα τῶν αἰρετικῶν.

20 Ἄκενοδοξία, ταπεινοφροσύνης ἐργασία, ἀρεσκείας ἀποστασία, ἐπαίνων ἀβλεψία, γνώσεως θεωρία, κόσμου ἐναντία, ψυχῆς εὐαισθησία, εὐτελείας δόγμα, πόνων κρυπτηρία, εὐφημίας πολεμία, ἐν φθαρτῷ σίματι ἀπόκρυφος θησαυρός.

Φθόνος, ὑπερηφανίας ἐνδύμα, ταπεινοφροσύνης ἀπόδυμα, 25 καταλαλιάς ρίζα, εὐθυμίας ὀφθαλμία, φιλίας ὑπόκρισις, παρησιίας δόλος, ἀγάπης ἔχθρα, εὐδοκμοῦντων ζῆλος, εὐσταθοῦντων τύρβη, εὐφημοιμένων σκαῖμα, ὀφθαλμῶν ἀλλοίαμα. Τίς ἐστὶν ὁ καθαρὸς τῆ καρδίας, ὁ μὴ λαμβανόμενος ἑαυτοῦ ἐπὶ ἐντολῆς Θεοῦ ἀθετήσει, ἢ ἐλλείψει ἢ ἐν ἀμελείᾳ. Χριστὸς δὲ ἡμῶν ἔστω παντὶ ἔργῳ θελήματος 30 αὐτοῦ εὐδοκός. Αἰτῶ ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ρεται, παρηγοριά αὐτῶν ποὺ ἀναστενάζουν, καθρέφτης τῶν ἐλαττωμένων, βραβεῖο τῶν κακοπαθόντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Ἀκηδία εἶναι φιλία δαιμονική, ὁδηγὸς τῶν βημάτων, μῖσος τῆς ἀγάπης τῆς ἐργασίας, πόλεμος τῆς ἡσυχίας, τρικυμία τῆς ψαλμωδίας, ὀκηνηρία τῆς προσευχῆς, ἐλάττωση τῆς ἄσκησης, πρόωρη νύστα, ὕπνος μὲ στριφογυρίσματα, βάρος μανίας, μῖσος τοῦ κελλιοῦ, ἀντίπαλος τῶν κόπων, ἀντίθετη τῆς καρτερίας, φίμωτρο τῆς μελέτης, ἄγνοια τῶν Γραφῶν, μέτοχος τῆς λύπης, ὠρολόγι τῆς πείνας.

Ὑπομονή εἶναι διακοπὴ τῆς ἀκηδίας, ἀποκοπὴ τῶν λογισμῶν, φροντίδα τοῦ θανάτου, μελέτη τοῦ σταυροῦ, φόβος ἀκίνητοποιημένος, χρυσὸς ποὺ χτυπιέται, νομοφυλάκιο τῶν θλίψεων, βιβλίο εὐχαριστίας, θώρακας ἡσυχίας, ὄπλο τῶν ἀγώνων, ἀναθέρμανση τῶν καλῶν κόπων, ἐπικύρωση τῶν ἀρετῶν.

Κενοδοξία εἶναι φαντασία τῆς συγκυρίας, φαινομενικὴ φιλοπονία, ἀντίθετη πρὸς τὴν ἀλήθεια, ἀρχηγὸς τῶν αἱρέσεων, ἐπιθυμία τῆς πρωτοκαθεδρίας, ἐσχάτη προσωνομία, ὑποδούλωση στοὺς ἐπαίνους, ποικιλόμορφο πνεῦμα, θηρίο μὲ μύρια δόντια, ἐνδιάμεση τῆς ὑπερηφάνειας καὶ τοῦ φθόνου, παροῦσες μαζὶ καὶ πολεμώντας μεταξὺ τους, τριπλῆ ἀλυσίδα τῶν κακῶν, τριπλὸ δηλητηριῶδες κέρασμα τῶν παθῶν, τριπλῆ γλῶσσα τῶν αἰρετικῶν.

Ἀκεχοδοξία εἶναι ἔμπρακτε ταπεινοφροσύνη, ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴν ἀρέσκεια, περιφρόνηση τῶν ἐπαίνων, θεωρία τῆς γνώσης, ἀντίθετη πρὸς τὸν κόσμον, εὐαισθησία τῆς ψυχῆς, διδασκαλία τῆς περιφρόνησης, ἀπόκρυψη τῶν κόπων, ἐχθρὸς τῆς φήμης, κρυμμένος θησαυρὸς μέσα σὲ φθαρτὸ σῶμα.

Φθόνος εἶναι ἔνδυμα τῆς ὑπερηφάνειας, ἀπογύμνωση τῆς ταπεινοφροσύνης, ρίζα τῆς κακολογίας, ἀρρώστια τῆς εὐθυμίας, ὑποκρισία φιλίας, δόλος θάρρους, ἐχθρα τῆς ἀγάπης, ζήλεια ὅσων προκόβουν, ταραχὴ γιὰ ὅσους στέκονται καλά, κοροϊδία αὐτῶν ποὺ ἐπαινοῦνται, ἀλλοίωμα τῶν ματιῶν. Ποιὸς εἶναι ὁ καθαρὸς στὴν καρδιά, ποὺ νὰ μὴ παίρνει τὸ μέρος του, ὅταν ἀθετεῖ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, ἢ παρουσιάζει ἔλλειψη ἢ ἀμέλεια; Ὁ Χριστὸς λοιπὸν ἄς εἶναι εὐνοϊκὸς σὲ κάθε ἔργο σύμφωνο μὲ τὸ θέλημά του. Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΠΕΡΙ
ΤΩΝ ΟΚΤΩ ΝΠΝΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΠΟΝΗΡΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

α΄. Περί γαστριμαργίας.

Ἄρχῃ καρποφορίας ἄνθος, καὶ ἀρχῇ πρακτικῆς ἐγκράτεια· ὁ κρατῶν γαστρός, ἐλαττοῖ πάθη, ἠττώμενος δὲ βρώμασιν, αὔξει τὰς ἡδονάς. Ἄρχῃ ἐθνῶν Ἀμαλήκ, καὶ ἀρχῇ παθῶν γαστριμαργία. Ὑλη πυρός ξύλα, ὕλη δὲ γαστρός βρώματα. Ξύλα πολλὰ μεγάλην ἐγείρει φλόγα, πλῆθος δὲ βρωμάτων τρέφει ἐπιθυμίαν. Φλόξ ἀμαυροῦται ἐπιλειπούσης ὕλης, καὶ βρωμάτων ἔνδεια μαραίνει ἐπιθυμίαν. Ὁ κρατήσας σιαγόνος ἀνεῖλεν ἄλλοφύλους, καὶ δεσμὰ χειρῶν αὐτοῦ διέσπασεν εὐχερῶς. Ἀναίρεσις σιαγόνος πηγὴν ἐγέννησεν ὕδατος, καὶ γαστριμαργία καταργηθεῖσα, θεωρίαν ἔτεκε πρακτικὴν.

10 Πάσσαλος σκηνῆς παρελθὼν σιαγόνα ἀνεῖλε πολέμιον, καὶ λόγος ἐγκρατείας ἐνέκρωσε πάθος. Ἐπιθυμία βρώσεως ἔτεκε παρακοήν, καὶ γειῆς ἡδεῖα ἐξέβαλε παραδείσου. Πολυτέλεια βρωμάτων τέρει λαιμὸν, τρέφει δὲ σκαίληκα ἀκολασίας ἀκοίμητον. Ἐνδεὴς γαστήρ

1. Γιὸς τοῦ Ἐλιφάϊ καὶ ἑγγονὸς τοῦ Ἡσαΐ. Οἱ Ἀμαληκῖτες ἦταν ἰσχυρὴ καὶ βίολογική φυλὴ ποὺ κατοικοῦσε στὴν Πετραία Ἀραβία (μεταξὺ Ἐρυθρᾶς καὶ Νεκρᾶς θαλάσσης). Βλέποντας τοὺς Ἑβραίους νὰ κατασκηνώνουν στὴ χώρα τους, οὓς πολέμησαν μὲ μανία. Ἀποτέλεσαν συνεχῆ πονοκέφαλο γιὰ τὸ ἑβραϊκὸ ἔθνος, ἰλλὰ τελικὰ, ὕστερα ἀπὸ ἀλλεπάλληλους πολέμους μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν λαῶν, οἱ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΠΕΡΙ
ΤΩΝ ΟΚΤΩ ΠΝΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΠΟΝΗΡΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

1. Για την λαιμαργία

Ἄρχὴ τῆς καρποφορίας εἶναι τὸ ἄνθος, καὶ ἀρχὴ τῆς πρακτικῆς ζωῆς ἡ ἐγκράτεια. Αὐτὸς ποὺ συγκρατεῖ τὴν κοιλιά, ἐλαττώνει τὰ πάθη, ἐνῶ ὅταν ἠπιᾶται ἀπὸ τὰ φαγητά, αὐξάνει τὶς ἡδονές. Ἄρχὴ τῶν ἐθνῶν ἦταν ὁ Ἀμαλήκ¹, καὶ ἀρχὴ τῶν παθῶν ἡ λαιμαργία. Ὑλὴ τῆς φωτιᾶς εἶναι τὰ ξύλα καὶ τῆς κοιλιάς οἱ τροφές. Τὰ πολλὰ ξύλα ἀνάβουν μεγάλη φωτιά, καὶ τὰ πολλὰ φαγητά τρέφουν τὴν ἐπιθυμία. Ἡ φλόγα μαυρίζει ὅταν τελειώνουν τὰ ξύλα, καὶ ἡ ἔλλειψη τῶν τροφίμων μαραίνει τὴν ἐπιθυμία. Αὐτὸς ποὺ πῆρε στὰ χέρια τοῦ ἕνα σαγόνι, σκότωσε τοὺς ἀλλόφυλους καὶ ἔσπασε μὲ εὐκολία τὰ δεσμά του². Ἡ καταστροφή τοῦ σαγονιοῦ γέννησε πηγὴ νεροῦ³, καὶ ἡ κατάργηση τῆς λαιμαργίας γέννησε τὴν πρακτικὴ θεωρία. Πάσσαλος σκηνῆς περνώντας συνέτριψε τὸ ἐχθρικό σαγόνι, καὶ ὁ λόγος τῆς ἐγκράτειας νέκρωσε τὸ πάθος τῆς λαιμαργίας. Ἡ ἐπιθυμία τῆς βρώσης γέννησε τὴν παρακοή, καὶ ἡ εὐχάριστη γεύση τῆς ἔδγαλε τὸν ἄνθρωπο ἔξω ἀπὸ τὸν Παράδεισο. Τὰ πολυτελῆ φαγητά εὐχαριστοῦν τὸν λαίμω καὶ τρέφουν τὸ ἀκοίμητο σκουλήκι τῆς

¹ Ἀμαληκίτες ἐξολοθρεύθηκαν καὶ στὸ τέλος ἐξαφανίσθηκαν (Ἐξ. 17, 8-10. Α' Βασ. 15, 1 ἔ. 17, 1-19, 1 ἔ. κ. ἄ.).

² Πρόκειται γιὰ τὸν Σαμψών. Βλ. Κριτ. 15, 14-19.

³ Ὅπ. π. 19.

ἐν προσευχῇ ἀγρυπνεῖν παρασκευάζει, ἡ δὲ πεπληρωμένη ὕπνον ἐπάγει πολὺν. Νηφάλιον φρόνημα ἐν ξηροτάτῃ διαίτῃ, ὑγρὸς δὲ βίος βαπτίζει νοῦν εἰς θυθόν. Νηστεύοντος προσευχὴ νεοσσὸς ἀετοῦ ἀνιπτάμενος, ἡ δὲ τοῦ κραιπαλοῦντος βαρυνομένη τῷ κόρῳ καθέλκεται· νηστεύοντος νοῦς ἀστήρ ἐν αἰθρίᾳ λαμπρὸς, ὁ δὲ τοῦ κραιπαλοῦντος ἐν σκοτομήνῃ καλύπτεται· ὁμίχλη καλύπτει ἡλιακὰς ἀκτῖνας, καὶ νοῦν σκοτίζει παχεῖα βρωμάτων ἀνάδοσις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ἐσοπτρον ῥυπωθὲν οὐ διαρθροῖ τὴν προσπεσοῦσαν μορφήν, καὶ διανοητικὸν ἀμβλυθὲν κόρῳ, οὐ δέχεται γνῶσιν Θεοῦ. Χερσωθεῖσα γῆ ἀκάνθας τίχτει, καὶ νοῦς γαστριμάργου βλαστάνει λογισμοὺς αἰσχροὺς. Οὐκ ἔστιν ἐν βορβόρῳ εὐρεῖν ἀρώματα, οὐδὲ ἐν γαστριμάργῳ θεωρίας εὐωδίαν. Ὀφθαλμὸς γαστριμάργου περιεργάζεται συμπίσια, ὀφθαλμὸς δὲ ἐγκρατοῦς συνέδρια σοφῶν. Μνήμας μαρτύρων ἀριθμεῖ ψυχὴ γαστριμάργου, ἡ δὲ τοῦ ἐγκρατοῦς μμεῖται δίους αὐτῶν. Δειλὸς στρατιώτης φρίσσει σάλπιγγα σημαίνουσαν πόλεμον, καὶ γαστριμάργος κηρυσσομένην ἐγκράτειαν. Γαστριμάργος μοναχὸς κοιλίας ὑπόφορος, καὶ μαστιζόμενος ἀπαιτεῖται δασμὸν ἡμερούσιον. Ὀδοιπόρος ὀξὺς ταχέως καταλήψεται πόλιν, καὶ μοναχὸς ἐγκρατὴς εἰρηνικὴν κατάστασιν ὀδοιπόρος βραδὺς ἐν ἐρημίᾳ ἀύλισθήσεται ὑπαιθρος, καὶ μοναχὸς γαστριμάργος οὐ φθάσει εἰς οἶκον ἀπαθείας. Ἀτιμὶς θυμιάματος εὐωδιάζει ἀέρα, καὶ προσευχὴ ἐγκρατοῦς ὄσφρησιν Θεοῦ. Ἐὰν δῶς σεαυτὸν ἐπιθυμία βραμάτων, οὐδὲν ἀρκέσει πρὸς τὸ πληρῶσαι τὴν ἡδονὴν πῦρ γάρ ἐστιν ἐπιθυμία βραμάτων, αἰεὶ δεχομένη, καὶ αἰεὶ φλεγόμενη. Μέτρον αὐτιμαχὲς ἐπλήρωσεν ἀγγεῖον, γαστήρ δὲ ῥηγνυμένη οὐ λέγει Ἄρκει. Χειρῶν ἔκτασις ἐτροπώσατο τὸν Ἀμαλήκ, καὶ πράξεις ἐπιρμέναι χειροῦνται πάθη σαρκός.

ἀκολασίας. Ἡ ἄδεια κοιλιὰ κάνει τὸν ἄνθρωπο νὰ ἀγρυπνᾷ προσευχόμενος, ἐνῶ ἡ γεμάτη φέρνει πολὺν ὕπνο. Τὸ νηφάλιο φρόνημα ὑπάρχει ὅταν ἡ διατροφή εἶναι πολὺ ξερή, ἐνῶ ἡ ὑγρὴ ζωὴ βουλιάζει τὸν νοῦ στὸν θυθό. Ἡ προσευχὴ ἐκείνου ποὺ νηστεύει εἶναι σὰν τὸ πουλὶ τοῦ ἀετοῦ ποὺ πετᾷ, ἐνῶ ἡ προσευχὴ τοῦ μέθυσου πέφτει πρὸς τὰ κάτω, ἐπειδὴ βαρύνεται ἀπὸ τὸν χορτασμό. Ὁ νοῦς αὐτοῦ ποὺ νηστεύει εἶναι ἀστέρι ποὺ λάμπει στὴν ξαστεριά, ἐνῶ τοῦ μεθυμένου καλύπτεται ἀπὸ πυκνὸ σκοτάδι. Ἡ ὁμίχλη καλύπτει τὶς ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, καὶ τὸν νοῦ τὸν συσκοτίζει ἡ παχειὰ μυρωδιὰ τῶν φαγητῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Καθρέφτης ποὺ λερώθηκε δὲν ἀναπλάθει τὴν εἰκόνα ποὺ στέκεται μπροστά του, καὶ ἡ διάνοια ὅταν ἐξασθενήσει μὲ τὸν χορτασμό δὲν δέχεται τὴ γνώση τοῦ Θεοῦ. Ἡ γῆ ὅταν μείνει ἀκαλλιέργητη φυτρώνει ἀγκάθια, καὶ ὁ νοῦς τοῦ λαίμαργου βλαστάνει λογισμοὺς αἰσχροὺς. Δὲν εἶναι δυνατὸν μέσα σὲ βουρκο νὰ βροῦμε ἀρώματα, οὔτε στὸν λαίμαργο εὐωδία θεωρητικοῦ βίου. Τὸ μάτι τοῦ λαίμαργου καταγίνεται μὲ τὰ συμπόσια, ἐνῶ τὸ μάτι τοῦ ἐγκρατοῦς μὲ συναθροίσεις σοφῶν. Ἡ ψυχὴ τοῦ λαίμαργου μετρᾷ τὶς μνημὲς τῶν μαρτύρων, ἐνῶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἐγκρατοῦς μμεῖται τὴ ζωὴ τους. Ὁ δειλὸς στρατιώτης τρέμει τὴ σάλπαγγα ποὺ σημαίνει πόλεμο, καὶ ὁ λαίμαργος τρέμει τὴν ἐγκράτεια ὅταν κηρύττεται. Ὁ λαίμαργος μοναχὸς εἶναι φόρου ὑποτελῆς τῆς κοιλιᾶς, καὶ μαστιζόμενος ὑποχρεώνεται νὰ πληρώνει τὸν φόρο τῆς ἡμέρας. Ὁ γρήγορος ὁδοιπόρος φτάνει γρήγορα στὴν πόλη, καὶ ὁ ἐγκρατὴς μοναχὸς στὴν κατάστασι τῆς εἰρήνης. Ὁ βραδύς ὁδοιπόρος διανυκτερεύει στὴν ἔρημο σὲ ἀνοιχτὸν χῶρο, καὶ ὁ λαίμαργος μοναχὸς δὲν φτάνει στὸ οἶκο τῆς ἀπάθειας. Ὁ καπνὸς τοῦ θυμιάματος εὐωδιάζει τὸν ἀέρα, καὶ ἡ προσευχὴ τοῦ ἐγκρατοῦς τὴν ὁσφρησι τοῦ Θεοῦ. "Ἄν παραδώσεις τὸν ἑαυτὸ σου στὴν ἐπαθυμία τῶν φαγητῶν τίποτε δὲ θὰ εἶναι ἀρκετὸ νὰ σοῦ ικανοποιήσει τὴν ἡδονή. Γιατὶ ἡ ἐπαθυμία τῶν φαγητῶν εἶναι φωτιά, ποὺ διαρκῶς δέχεται καὶ διαρκῶς καίεται. Ἡ μετρημένη αὐτάρκεια γεμίζει τὸ ἄγγειο, ἐνῶ ἡ κοιλία κοντεύει νὰ σκάσει, καὶ δὲν λέγει, Φτάνει. Ἡ ἔκτασι τῶν χειρῶν κατετρόπωσε τοὺς Ἀμαληκῖτες, καὶ οἱ πράξεις ποὺ συνοδεύονται ἀπὸ ἔπαρση ὑποδουλώνουν σιὰ πάθη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄

Ἐξολόθρευσον ἐκ σοῦ πᾶν ἔμπνεον κακίας, καὶ μέλη σαρκός σου νέκρωσον ἰσχυρῶς. Ὅν τρόπον γὰρ ἀνηρημένος πολέμιος οὐ παρέξει σοι φόβον, οὕτω νεκρωθὲν σῶμα οὐ ταράξει σου τὴν ψυχὴν.

5 Οὐκ οἶδε πυρὸς δόδυνην σῶμα νεκρὸν, οὐδὲ ἐγκρατῆς ἡδονὴν ἐπιθυμίας νεκρᾶς. Ἐὰν πατάξης Αἰγύπτιον, ἐν ἄμμῳ κρύψον αὐτὸν καὶ μὴ πιάνης σῶμα ἐπὶ ἠττωμένῳ πάθει· ὡς γὰρ ἐν λιπώσῃ γῆ φύει τὸ κρυφθὲν, οὕτως ἐν σώματι πιμελώδει ἀναθάλλει τὸ πάθος. Μαρανθεῖσα φλόξ ἀναλάμπει ἐπιλαβομένη φρυγάνων, καὶ ἡδονὴ σθε-

10 σθεῖσα ἀναζωπυροῦται ἐν κόρῳ δραμάτων. Μὴ ἐλέησης σῶμα ἀτονίαν ἀποδυρόμενον, μηδὲ πιάνης αὐτὸ πολυτελείᾳ δραμάτων· ἐὰν γὰρ ἰσχύση, ἐπαναστήσεται σοὶ καὶ πόλεμον ἄσπονδον κινήσει κατὰ σοῦ, ἕως ἂν αἰχμαλωτεύσῃ σὴν ψυχὴν καὶ δούλον παραδώσει σε τῇ τῆς πορνείας πάθει.

Ἴππος εὐήνιος, ἐνδεὲς σῶμα, καὶ οὐ μὴ

5 καταβαλεῖ τὸν ἀναβάτην ποτέ· ὁ μὲν γὰρ εἶκει ἀγχόμενος χαλινῷ καὶ τῇ χειρὶ πείθεται τοῦ ἠνιόχου, σῶμα δὲ δαμάζεται ἐν λιμῷ καὶ ἀγρυνία, καὶ οὐκ ἀποσκιρτᾷ τοῦ ἐπιδατοῦντος λογισμοῦ, οὐδὲ χρεμετίσει κινούμενον ὑπὸ ὄρμῆς ἔμπαθοῦς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄

β΄. Περὶ πορνείας.

Σωφροσύνην τίπτει ἐγκράτεια, γαστρμαργία δὲ μήτηρ ἀκολασίας· ἔλαιον τρέφει λαμπάδα λύχνου, καὶ πυρσὸν ἡδονῆς ἐξάπτει σιντυχία γυναικῶν. Κυμάτων δία χεμιάζει πλοῖον ἀνερμάτιστον, καὶ λογικὸς πορνείας νοῦν ἀκρατῆ. Πορνεία συμπαράληψεται κό-

1 ρων εἰς σιγμαχίαν, ἀφήσει γὰρ αὐτόν, καὶ μετὰ τῶν ἐναντίων στήσεται καὶ ἐπ' ἐσχίτων σιγματολήσει τοῖς ἐχθροῖς. Ἄτρωτος διαμένει ἀπὸ πῶν βελῶν τοῦ ἐχθροῦ ὁ ἀγαπῶν ἡσυχίαν, συναναμιγνύμενος δὲ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Ἐξολόθρευσε ἀπὸ σένα κάθε τι πὺ ἐμπνέει κακίες καὶ νέκρωσε τὰ μέλη τῆς σάρκας σου δυνατά. Γιατί, ὅπως ὁ σκοτωμένος ἐχθρὸς δὲν σοῦ προκαλεῖ φόβο, ἔτσι καὶ τὸ νεκρωμένο σῶμα δὲν θὰ σοῦ ταράξει τὴν ψυχὴ. Τὸ νεκρὸ σῶμα δὲν αἰσθάνεται τὸν πόνο τῆς φωτιᾶς, οὔτε ὁ ἐγκρατὴς τὴν ἡδονὴ τῆς νεκρῆς ἐπιθυμίας. Ἐάν σκοτώσεις Αἰγύπτιον, κρύψε τον στὴν ἄμμο⁵, καὶ νὰ μὴ παχύνεις τὸ σῶμα μὲ νικημένο πάθος, γιατί, ὅπως βλαστάνει αὐτὸ πὺ κρύφτηκε σὲ εὐφορῆ γῆ, ἔτσι καὶ στὸ παχὺ σῶμα ξαναβλαστάνει τὸ πάθος. Ἡ φλόγα πὺ μαράθηκε ξαναλάμπει ὅταν δεχθεῖ φρύγανα, καὶ ἡ ἡδονὴ πὺ ἔσθησε ἀναζωογονεῖται μὲ τὸν χορτασμὸ τῶν φαγητῶν. Μὴ λυπηθεῖς τὸ σῶμα πὺ παραπονιέται γιὰ τὴν ἀτονία του, οὔτε νὰ τὸ παχύνεις μὲ πολυτελῆ φαγητά. Γιατί, ἂν δυναμώσει, θὰ ἐπαναστατήσῃ καὶ θὰ κηρύξει πόλεμο ἐναντίον σου, μέχρι πὺ νὰ αἰχμαλωτίσῃ τὴν ψυχὴ σου καὶ νὰ σὲ παραδώσῃ δούλον στὸ πάθος τῆς πορνείας. Τὸ ἀδύνατο σῶμα εἶναι ἵππος ὑπάκουος καὶ ποτὲ δὲν ρίχνει τὸν ἀναβάτη· γιατί ὁ ἵππος δαμάζεται πιεζόμενος ἀπὸ τὸ χαλινάρι καὶ πειθαρχεῖ στὸ χέρι τοῦ ἀναβάτη, τὸ σῶμα ὁμως δαμάζεται μὲ τὴν πείνα καὶ τὴν ἀγρυπνία, καὶ δὲν φεύγει ἀπὸ τὸν λογισμὸ πὺ τὸ ἱππεύει, οὔτε χλιμντρίζει, ἐπειδὴ κινεῖται ἀπὸ τὴν ὀρμὴ τοῦ πάθους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

2. Γιὰ τὴν πορνεία.

Ἡ σωφροσύνη γεννᾷ ἐγκράτεια, ἐνῶ ἡ λαιμαργία εἶναι μητέρα τῆς ἀκολασίας. Τὸ λάδι τρέφει τὴ φλόγα τοῦ λυχναριοῦ, καὶ ἡ συνάντηση γυναικῶν ἀνάβει τὸν φλόγα τῆς ἡδονῆς. Τὰ βίαια κύματα ταλαιπωροῦν τὸ χωρὶς ἀντίβαρο πλοῖο, καὶ ὁ λογισμὸς τῆς πορνείας τὸν ἀκροατῆ νοῦ. Ἡ πορνεία παίρνει μαζί της σὰν σύμμαχο τὸν χορτασμὸ, γιατί τὸν ἀφήνει νὰ στηθεῖ μαζί μὲ τοὺς ἀντίθετους καὶ νὰ πολεμήσῃ μὲ τοὺς ἐχθροὺς μέχρις ἐσχάτων. Ἐκεῖνος πὺ ἀγαπᾷ τὴν ἡσυχία παραμένει ἀτρωτος ἀπὸ τὰ βέλη τοῦ ἐχθροῦ, ἐνῶ ὅταν ἀνα-

5. Ἐξ 2, 11-12.

πλήθει συνεχεῖς δέχεται πληγὰς Ὅψις γυναικὸς βέλως ἐστὶ πεφαρμακευμένον, ἔτρωσε τὴν ψυχὴν καὶ τὸν ἰὸν ἐναπέθετο, καὶ ὅσον χρόνιζει, πλείονα τὴν σῆψιν ἐργάζεται. Ὁ φυλασσόμενος ταῦτα τὰ βέλη, οὐ παραβάλλει πανηγύρεσι πανδήμοις, οὐδὲ ἐν ταῖς ἐορταῖς περιιάξει κεχηνῶς βέλτιον γὰρ οἴκοι μένοντα σχολάζειν προσευχαῖς, ἢ τιμῶν νομίζοντα τὰς ἐορτάς, γίνεσθαι πάρεργον ἐχθρῶν. Φεῦγε συντυχίαν γυναικῶν, ἐὰν θέλης σωφρονεῖν, καὶ μὴ δῶς παρησίαν αὐταῖς θαρρησαί σοί ποτε. Εὐλάβειαν γὰρ ἐν ἀρχαῖς ἢ ἔχουσιν ἢ ὑποκρίνονται, ὕστερον δὲ πάντα τολμῶσιν ἀναιδῶς πρώτη συντυχία τὸ
 10 βλέμμα ἔχουσι κάτω, λαλοῦσι πρῶως καὶ δακρύνουσι συμπαθῶς, σχηματίζονται σεμνῶς καὶ στενάζουσι πικρὰ, ἐρωτῶσι περὶ ἀγνείας καὶ ἀκούουσι σπουδαίως δεύτερον εἶδες, καὶ μικρὸν ἀνένευσαν ἄνω τρίτον, καὶ προσέχουσιν ἀναιδῶς ἐμειδίασας, κάκειναι κεχυμένως ἐγέλασαν κοσμοῦνται λοιπὸν καὶ ἐνδείκνυνταί σοι σαφῶς, βλέμμα
 15 μορφοῦσιν εὐαγγελιζόμεναι τὸ πάθος, ὄφρυς ἀνατείνουσι, καὶ περιστρέφουσι βλέφαρα, γυμνοῦσι τὸν τράχηλον, καὶ ὅλη τῷ σώματι θρύπτονται, λόγους λαλοῦσι μαλᾶσσοντας τὸ πάθος, καὶ φθέγμα ἐπιτηδεύουσι θέγληστρον ἀκοῆς, ἕως ἂν διὰ πάντων πολιορκήσωσι τὴν ψυχὴν. Ταῦτα γίνεται σοι ἄγκιστρα δελεάζοντα εἰς θάνατον, καὶ θή-
 20 ραιτρα πολύπλοκα ἔλκοντα εἰς ἀπώλειαν μὴ σε πλανήσωσι λόγοις ἐπιεικῶς κεχηρημένοι· ἐγκέκρυπται γὰρ αὐταῖς ἰὸς πονηρὸς θηρίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Μᾶλλον προσέγγισον περὶ καιομένων, ἢ γυναικὶ νέα, νέος ὦν καὶ αὐτὸς περὶ μὲν γὰρ προσελθὼν καὶ ὀδυνηθεὶς ταχέως ἀποσηδῆ-
 25 σεις γυναικεῖοις δὲ ῥήμασι χαννωθεὶς, οὐκ εὐχερῶς ἀναχωρήσεις. θάλλει βοτάνη ἐσπίδα παρ' ὕδατι, καὶ πάθος ἀκολασίας ἐν συντυχίᾳ γυναικῶν. Ὁ πληρῶν γαστέρα καὶ ἐπαγγελλόμενος σωφρονεῖν,

μιγνύεται μὲ τὸ πλῆθος δέχεται συνεχῆ χτυπήματα. Τὸ πρόσωπο τῆς γυναίκας εἶναι βέλος δηλητηριασμένο, πληγώνει τὴν ψυχὴ καὶ βά-
ζει μέσα της τὸ δηλητήριό του, καὶ ὅσο περισσότερο χρόνο μένει,
τόσο περισσότερη σαπίλα προκαλεῖ. Ὅποιος φυλάγεται ἀπὸ τὰ
βέλη αὐτὰ, δὲν πηγαίνει σὲ λαϊκὰ πανηγύρια, οὔτε περιφέρεται σὲ
γιορτὲς μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα. Γιατὶ εἶναι καλύτερα νὰ μένει στὸ σπίτι
του καὶ νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὶς προσευχάς, παρὰ, νομίζοντας ὅτι τιμᾷ
τὶς γιορτὲς, νὰ γίνεται ἀντικείμενο ἀπασχόλησης τῶν ἐχθρῶν. Ἀπό-
φευγε τὶς συναντήσεις γυναικῶν, ἂν θέλεις νὰ εἶσαι σώφρωνας, καὶ
νὰ μὴ ἐπιτρέπεις ποτὲ σ' αὐτὲς νὰ ξεθαρρεύουν μαζί σου. Γιατὶ στὴν
ἀρχὴ ἔχουν εὐλάβεια ἢ ὑποκρίνονται ὅτι ἔχουν, ὕστερα ὅμως φέρο-
νται μὲ ἀδιαντροπιὰ. Κατὰ τὴν πρώτη συνάντηση ἔχουν τὸ βλέμμα
στραμμένο κάτω, μιλοῦν μὲ πραότητα καὶ δακρῦζουν μὲ τρόπο
συμπαθῆ, ντύνονται σεμνὰ καὶ ἀναστενάζουν βαθειά. Ρωτοῦν γιὰ
τὴν ἀγνότητα καὶ ἀκοῦνε μὲ προσοχή. Κατὰ τὴ δεύτερη ἐπίσκεψη
σηκώνουν λίγο τὸ βλέμμα ἐπάνω. Στὴν τρίτη σὲ παρατηροῦν μὲ
ἀδιαντροπιὰ, καὶ μόλις χαμογελάσεις, ἐκεῖνες γελοῦν διαχυτικά.
Στολίζονται τότε καὶ σοῦ ἐπιδεικνύονται φανερά, καρφώνουν τὸ
βλέμμα τους ἐπάνω σου ἀναγγέλλοντας τὸ πάθος τους, σηκώνουν τὰ
φρύδια καὶ στρέφουν τριγύρω τὰ βλέφαρα, ξεγυμνώνουν τὸν λαϊμό,
καὶ μὲ ὅλο τὸ σῶμα τους κάνουν νάζια, λένε λόγια πού μαλάσσουν
τὸ πάθος, καὶ κάνουν τὴ φωνὴ τους ἔλκυστικὴ στὰ αὐτιά, μέχρι πού
μὲ ὅλα αὐτὰ νὰ πολιορκήσουν τὴν ψυχὴ. Αὐτὰ γίνονται γιὰ σένα
ἀγκίστρια πού σὲ δελεάζουν θανατηφόρα, καὶ παγίδες πολὺπλοκες,
πού σὲ σύρουν στὴν ἀπώλεια. Νὰ μὴ σὲ παρασύρουν χρησιμοποιοῦ-
ντας λόγια εὐγενικά. Γιατὶ μέσα τους εἶναι κρυμμένο φοβερὸ δηλη-
τήριον θηρίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

Καλύτερα νὰ πλησιάσεις φωτιά πού καίει, παρὰ νέα γυναίκα,
ὄντας καὶ σὺ νέος. Γιατὶ, πλησιάζοντας στὴ φωτιά, μόλις πονέσεις,
ἀμέσως θὰ ἀποτραβηχτεῖς, ἂν ὅμως ἀποχαννωθεῖς ἀπὸ τὰ γυναι-
κεῖα λόγια, δὲ θὰ ἀναχωρήσεις εὐκολά. Τὸ χορτάρι αὐξάνει ὅταν
βρίσκεται δίπλα στὸ νερό, καὶ τὸ πάθος τῆς ἀκολασίας μὲ τὴν συνά-
ντηση γυναικῶν. Αὐτὸς πού γεμίζει τὴν κοιλία του καὶ διαδίδει ὅτι

ὁμοίός ἐστι τῷ λέγοντι, χαλινούν πυρός ἐνέργειαν ἐν καλάμῃ. Ὅν τρόπον γάρ πυρός ῥοπήν ἐν καλάμῃ τρέχουσαν ἀδύνατον ἐπισχεῖν, οὕτως ὁρμὴν ἀκόλαστον φλεγομένην ἐν κόρῳ παῦσαι ἀδύνατον. Στύλος ἐπερείδεται θάσει, καὶ πορνείας πάθος ἐπαναπαύεται κόρῳ.
 5 Εἰς λιμένα ἐπείγεται χειμαζομένη ναῦς, καὶ ψυχὴ σῶφρονος ἐπιζητεῖ ἐρημίαν· φεύγει ἢ μὲν κύματα θαλάσσης ἀπειλοῦντα κίνδυνον, ἢ δὲ μορφὰς γυναικῶν ὀδυνούσας ὄλεθρον. Μορφὴ κεκαλλωπισμένη κύματος χειρὸν θυθίζει· τοῦ μὲν γὰρ ἔστι καὶ διανήξασθαι πόθῳ ζωῆς, μορφὴ δὲ γυναικὸς ἀπατήσασα, καταφρονεῖν πείθει καὶ αὐ-
 10 τῆς τῆς ζωῆς. Βάτος ἐρημικὴ διαφεύγει φλόγα πυρός ἀδλαδῶς, καὶ σῶφραν κεχωρισμένος γυναικῶν οὐκ ἐφλογίσθη ἀκολασίας πάθει· ὡσπερ γὰρ μνήμη πυρός οὐ καίει διάνοιαν, οὕτω οὐδὲ πάθος ἰσχύει, μὴ παρουσίας ὕλης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ΄.

15 Ἐὰν ἐλεήσης πολέμιον, ἔσται σοι ἐχθρός, καὶ ἐὰν φείσῃ πάθους, ἐπαναστήσεταιί σοι. Ἀκόλαστον ἐρεθίζει πρὸς ἡδονὴν ὄψις γυναικός, τὸν δὲ σῶφρονα κινεῖ πρὸς δοξολογίαν Θεοῦ· ἐὰν ἡρεμήσῃ τὸ πάθος ἐν συντυχίαις γυναικῶν, μὴ πιστεύσῃς αὐτῷ ἀπάθειαν ἐπαγγελιομένην. Καὶ γὰρ κίνων σαίνει μὲν ἀπολειφθεῖς ὄχλῳ, ἔξω δὲ προ-
 20 ελθῶν, τὴν οἰκείαν ἐπιδείκνυται πονηρίαν. Ὅταν γυναικὸς μνήμη γένηται ἀπαθῶς, τότε νόμιζε τῶν ὄρων ἐπιβεβηκέναι τῆς σωφροσύνης. Ὅτε δὲ σε τὸ εἶδωλον αὐτῆς ἐπὶ θεωρίαν διεγείρει καὶ τὰ βέλη αὐτῆς τὴν ψυχὴν σου περιλαμβάνουσι, τότε νόμιζε ἔξω εἶναι τῆς ἀρετῆς. Ἀλλὰ μὴδὲ οὕτως ἐγχρονίσης τοῖς τοιούτοις λογισμοῖς, μὴδὲ
 25 ἐπὶ πάλιν κατὰ διάνοιαν προσομιλήσης· μορφὴ γυναικός, ἔστι γὰρ φιλικώτερον τὸ πάθος, καὶ τὸν κίνδυνον ἔχει ἐγγύς. Ὅσπερ γὰρ ἡ σὺμμετρικὴ χυνοῖα καθαίρει τὸν ἄστυρον, ἢ δὲ ἐπὶ πολὺ καὶ ἀπόλ-

ζεῖ μὲ σωφροσύνη, μοιάζει μ' ἐκεῖνον ποὺ λέγει ὅτι χαλιναγωγεῖ τὴν ἐνέργεια τῆς φωτιᾶς μὲ καλάμια. Γιατί, ὅπως εἶναι ἀδύνατο νὰ συγκρατήσεις τὴν ὄρμὴ τῆς φωτιᾶς ποὺ τρέχει μέσα σὲ καλάμια, ἔτσι εἶναι ἀδύνατο νὰ παύσεις ἀκόλαστη ὄρμὴ ποὺ φλέγεται μὲ τὸν χορτασμό. Ὁ στύλος στηρίζεται πάνω σὲ βάση, καὶ τὸ πάθος τῆς πορνείας ἀναπαύεται πάνω στὸν χορτασμό. Τὸ πλοῖο ποὺ κλυδωνίζεται βιάζεται νὰ φτάσει σὲ λιμάνι, καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ σώφρονα ἀναζητᾷ τὴν ἐρημιᾶ. Ἐκεῖνο ἀποφεύγει τὰ κύματα τῆς θάλασσας ποὺ τὸ ἀπειλοῦν ἐπικίνδυνα, καὶ ἡ ψυχὴ ἀποφεύγει τὶς μορφές τῶν γυναικῶν ποὺ ἐγκυμονοῦν καταστροφή. Πρόσωπο καλωπισμένο θυθίζει χειρότερα ἀπὸ τὸ κύμα. Γιατί ἀπὸ ἐκεῖνο μπορεῖ κανεὶς νὰ γλυτώσει κολυμπώντας ἀπὸ τὸν πόθο γιὰ ζωὴ, ἐνῶ ἡ μορφή τῆς γυναίκας, ὅταν σὲ ἀπατήσῃ, σὲ πείθει νὰ περιφρονήσεις καὶ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ. Ἡ βάτος τῆς ἐρήμου ἀποφεύγει τὴ φλόγα τῆς φωτιᾶς χωρὶς βλάβη, καὶ ὁ συνετὸς ἄνδρας, χωρισμένος ἀπὸ τὶς γυναῖκες, δὲν καίεται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ἀκολασίας. Γιατί, ὅπως ἡ ἀνάμνηση τῆς φωτιᾶς δὲν καίει τὴ διάνοια, ἔτσι οὔτε καὶ τὸ πάθος μπορεῖ νὰ τὴν κάψει ἂν δὲν ὑπάρχει ὕλη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο

Ἄν ἐλεήσεις ἐχθρόν, θὰ εἶναι πάλι ἐχθρὸς σου, καὶ ἂν λυπηθεῖς πάθος, θὰ ἐπαναστατήσῃ ἐναντίον σου. Ἡ ὄψη τῆς γυναίκας ἐρεθίζει τὸν ἀκόλαστο στὴν ἡδονή, ἐνῶ τὸν συνετὸ τὸν παρακινεῖ σὲ δοξολογία τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν τὸ πάθος ἡρεμεῖ κατὰ τὴ συνάντηση γυναικῶν, νὰ μὴ πιστέψεις σ' αὐτό, ὅτι σοῦ ὑπόσχεται ἀπάθεια. Γιατί καὶ τὸ σκυλί, ὅταν ἐγκαταλειφθεῖ μέσα σὲ πλῆθος, κουνάει τὴν οὐρά του, ἀλλὰ ὅταν βγεῖ ἔξω δείχνει τὴν πονηριά του. Ὅταν ἡ ἀνάμνηση γυναίκας σὲ ἀφήνει ἀδιάφορον, τότε νὰ πιστέψεις ὅτι ἔφτασες τὰ ὅρια τῆς σωφροσύνης. Ὅταν ὁμως ἡ εἰκόνα τῆς σὲ προκαλεῖ νὰ τὴν δεῖς καὶ τὰ βέλη τῆς περικυκλώνουν τὴν ψυχὴ σου, τότε πίστευε ὅτι βρῖσκεσαι ἔξω ἀπὸ τὴν ἀρετὴ. Ἀλλὰ οὔτε καὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ νὰ μείνεις γιὰ πολὺν χρόνον σ' αὐτοὺς τοὺς λογισμοὺς, οὔτε γιὰ πολλὴ ὥρα νὰ ἀσχολεῖται ἡ σκέψη σου μὲ τὴ μορφή τῆς γυναίκας, γιατί τὸ πάθος ἀρέσκειται νὰ ξαναγυρίζῃ πίσω καὶ νὰ ἔχει κοντὰ του τὸν κίνδυνον. Γιατί, ὅπως ἡ μέτρια τήξη καὶ χύση τοῦ ἀσημοῦ τὸ καθα-

λυσιν εύχερω̄ς, οὕτως ἔξιν σωφρονικὴν διαφθείρει ἐγχρονίζουσα φαντασία γυναικός μηδὲ ἐπὶ πολὺ προσομιλήσης τῷ φανέντι προσώπῳ, ἵνα μὴ ἀνάψῃ ἐν σοὶ ἡδονῆς φλόγα καὶ ἐμπρήσις ἄλωνα σῆς ψυχῆς ὥσπερ γὰρ σπινθήρ ἐν ἀχύροις χρονίσας ἐγείρει φλόγα, οὕτως μνήμη γυναικός παραμένουσα ἐξάπτει ἐπιθυμίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

γ'. Περί φιλαργυρίας.

Φιλαργυρία πάντων ἐστὶ ρίζα τῶν κακῶν, καὶ τρέφει ὡς κλάδους πονηροὺς τὰ λοιπὰ πάθη, καὶ οὐκ ἀφήσει ξηρανθῆναι τὰ ἐξ αὐτῆς ἀνθήσαντα. Ὁ δουλόμενος κόπτειν πάθη, τὴν ρίζαν ἐκκοπέτω· μενούσης γὰρ φιλαργυρίας, ἐπιτέμνων τοὺς κλάδους οὐδὲν ὠφελεῖ· κἂν γὰρ ἐκκοπῶσιν, εὐθύς ἐπανθήσουσι. Πολυκτῆμων μοναχός πεφορτισμένον πλοῖον καὶ ἐν ζάλῃ κυμάτων εύχερω̄ς καταδυόμενον ὥσπερ γὰρ ὑπέραντλος ναὺς ὑφ' ἐκάστου κύματος βασανίζεται, οὕτω πολυκτῆμων ταῖς φροντίσι ὑποβρύχιος γίνεται. Ἀκτῆμων μοναχός ὀδοιπόρος εὐσταλῆς καὶ ἐν παντὶ τόπῳ εύρίσκων κατάλυμα. Ἀκτῆμων μοναχός ἀετὸς ὑψητέτης, τότε καθιπτάμενος ἐπὶ τροφήν, δταν ἢ χρεία διάσῃ. Παντός πειρασμοῦ ὁ τοιοῦτός ἐστὶν ὑψηλότερος, ἀναχωρεῖ τῶν γηϊνῶν καὶ συμπεριπολεῖ τοῖς ἄνω πτερόν γὰρ ἔχει κοῦφον, φροντίσι μὴ βαρυνόμενον θλίψις ἐπήλθε καὶ ἀλίπτως τὸν τόπον ἀπέλιπε· θάνατος ἐπέστη καὶ εὐθύμως ἀπέρχεται· οὐδενὶ γὰρ γηϊνῶ δεσμῷ προσέδησε τὴν ψυχὴν.

Ὁ δὲ πολυκτῆμων πεπέδηται μερίμναις καὶ καθάπερ κίων ἀλίψει προσέδεται, κἂν μετανασθῆναι διασθῆ, τὰς μνήμας τῶν κτημάτων περιφέρει βαρὺ φορτίον καὶ ἀχθηδόνα ἀνωφελῆ. Κεντεῖται λύπη, καὶ πρὸς τὴν ἐννοιαν ὀδυνᾶται σφοδρῶς. Ἀφήκε τὰ κτήματα, καὶ τῆ λύπῃ μασιτίζεται. Κἂν θάνατος ἐπέλθοι, ἐλεεινῶς ἀφήσει τὰ

ρίζει, ἐνῶ ἡ περισσότερη εὐκολα τὸ καταστρέφει, ἔτσι καὶ τὴν συνετὴ συνήθεια τὴν καταστρέφει ἢ εἰκόνα τῆς γυναίκας ποὺ παραμένει πολὺν χρόνον στὴ σκέψη. Οὔτε νὰ ἀσχολεῖσαι πολὺ μὲ τὸ πρόσωπο ποὺ ἐμφανίστηκε, γιὰ νὰ μὴ σοῦ ἀνάψει τὴ φλόγα τῆς ἡδονῆς καὶ κάψει τὸ ἁλώνι τῆς ψυχῆς σου. Γιατί, ὅπως μὰ στίθα ποὺ μένει γιὰ πολλὴ ὥρα στὰ ἄχυρα προκαλεῖ φλόγα, ἔτσι καὶ ἡ ἀνάμνηση τῆς γυναίκας παραμένοντας ἐξάπτει τὴν ἐπιθυμία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο

3. Γιὰ τὴ φιλαργυρία

Ἡ φιλαργυρία εἶναι ἡ ρίζα ὄλων τῶν κακῶν καὶ τρέφει σὰν κλαδιὰ τῆς πονηρὰ τὰ ὑπόλοιπα πάθη, καὶ δὲν ἀφήνει νὰ ξεραθοῦν ἐκεῖνα ποὺ βλάστησαν ἀπὸ αὐτὴν. Αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ κόψει τὰ πάθη, νὰ κόψει τὴ ρίζα τους. Γιατί, ὅσο παραμένει ἡ φιλαργυρία, κόβοντας τὰ κλαδιὰ δὲν ὠφελεῖ καθόλου· γιατί, καὶ ἂν κοποῦν, θὰ ξαναβλαστήσουν πάλι. Μοναχὸς ποὺ ἔχει πολλὰ κτήματα, εἶναι σὰν τὸ πολυφορτωμένο πλοῖο, τὸ ὁποῖο σὲ τρικυμία βυθίζεται εὐκολα. Γιατί, ὅπως τὸ καταπονημένο πλοῖο βασανίζεται ἀπὸ κάθε κῦμα, ἔτσι καὶ ὁ μεγαλοκτηματίας βυθίζεται ἀπὸ τὶς φροντίδες. Ὁ ἀκτῆμονας μοναχὸς εἶναι ὁδοιπόρος ἀνετος καὶ σὲ κάθε τόπο βρίσκει κατάλυμα. Ὁ ἀκτῆμονας μοναχὸς εἶναι ἀετὸς ποὺ πετάει ψηλά, κατεβαίνει δὲ χαμηλὰ μόνο γιὰ νὰ βρεῖ τροφή, ὅταν ἡ ἀνάγκη τὸν πιέσει. Ὁ μοναχὸς αὐτὸς βρίσκεται πάνω ἀπὸ κάθε πειρασμό, περιγελᾷ τὰ παρόντα, καὶ ἀνεβαίνει στὰ ὕψη, φεύγει ἀπὸ τὰ γήινα καὶ περιπλανιέται μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγέλους, γιατί ἔχει ἑλαφρὰ φτερά, ποὺ δὲν βαρύνονται μὲ φροντίδες. Ἔρχεται θλίψη, καὶ αὐτὸς χωρὶς λύπη ἐγκαταλείπει τὸν τόπο. Ἔρχεται θάνατος, καὶ φεύγει χαρούμενος, γιατί δὲν ἔδεσε τὴν ψυχὴ του μὲ κανένα γήινο δεσμό.

Ἀντίθετα ὁ πολυκτηματίας εἶναι δεμένος μὲ φροντίδες καὶ σὰν σκυλὶ εἶναι δεμένος μὲ ἀλυσίδα, καὶ ἂν ἀναγκαστεῖ νὰ μετακινηθεῖ, κουβαλάει μαζὶ του τὶς ἀναμνήσεις τῶν κτημάτων του φορτίο βαρὺ καὶ βάρος ἀνώφελο. Πληγώνεται ἀπὸ τὴ λύπη, καὶ ἀπὸ τὴν ἔγνοια πονάει δυνατὰ. Ἐγκατέλειψε τὰ κτήματά του καὶ μαστιγώνεται ἀπὸ τὴ λύπη. Καὶ ὅταν ἔρθει ὁ θάνατος, ἀφήνει τὰ παρόντα μὲ τρόπο

παρόντα Ἐποδίδωσι τὴν ψυχὴν, καὶ τὸν ὀφθαλμὸν οὐκ ἀφίστησι
τῶν πραγμάτων ἅκων ἔλκεται καθάπερ ἀνδράποδον δραπετεῦον.
Μερίζεται τοῦ σώματος, καὶ οὐ μερίζεται τῶν πραγμάτων μᾶλλον
τῶν ἐλκόντων αὐτὸν τοῦ πάθους κατέχοντος

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄

5 Θάλασσα οὐκ ἐμπύπεται ποταμῶν δεχομένη πλῆθος, καὶ ἐπιθυ-
μία φιλαργύρου οὐ πληροῦται χρημάτων. Ἐδιπλασίασε τὰ χρήματα,
καὶ ταῦτα διπλᾶ ποιῆσαι ἐπιθυμεῖ, καὶ τοῦ διπλασιάζειν οὐδέποτε
παύεται, ἕως ἂν θάνατος τὴν ἀνήνυτον ταύτην παύσῃ σπουδὴν. Συ-
νετὸς μοναχὸς τῇ χρεῖα προσέξει τοῦ σώματος, καὶ τὴν ἔνδειαν τῆς
10 γαστρὸς ἄρτι πληρώσει καὶ ὕδατι. Οὐ κολακεύσει πλουτοῦντας δι-
ήδονην γαστρὸς, οὐδὲ δουλώσει νοῦν ἐλεύθερον δεσπότης πολλοῖς
ἱκαναὶ γὰρ αἱ χεῖρες ὑπηρετῆσαι τῷ σώματι καὶ τὴν φυσικὴν ἀνάγ-
κην πληρῶσαι διὰ παντός. Ἀκτῆμων μοναχὸς, ἀθλητὴς ἀμεσολάθη-
τος καὶ δρομεὺς κοῦφος, ταχέως φθάνων ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω
15 κλήσεως.

Πολυκτῆμων μοναχὸς χαίρει προσόδοις πολλαῖς, ὁ δὲ ἀκτῆμων
στεφάνοις κατορθωμάτων. Φιλάργυρος μοναχὸς ἐργάζεται σφο-
δρῶς, ὁ δὲ ἀκτῆμων προσευχαῖς σχολάζει καὶ ἀναγνώμασι. Φιλάρ-
γυρος μοναχὸς πληροὶ ταμεῖα χρυσοῦ, ὁ δὲ ἀκτῆμων θησαυρίζει ἐν
20 οἴρανῃ «Ἐπικατάρατος ὁ ποιῶν εἶδωλον καὶ τιθεὶς ἐν ἀποκρύφῳ»,
ἠσαίτως καὶ ὁ ἔχων φιλαργυρίας πάθος ὁ μὲν γὰρ προσκυνεῖ κίβδη-
λον ἀνωφελές, ὁ δὲ ἀγαματοφορεῖ φαντασίαν πλοῦτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄

δ΄. Περὶ ὀργῆς.

25 Ὀργὴ πάθος ἐστὶ μακρῶδες, καὶ τοὺς ἔχοντας γινώσκειν ἐξίστησιν
εἰς χεῖρας θηριῶν τὴν ψυχὴν, καὶ πᾶσαν συντυχίαν ἐκκλίνειν ποιεῖ

ἀξιολύπητο. Παραδίνει τὴν ψυχὴν του καὶ τὸ μάτι του δὲν ἀποσπᾶται ἀπὸ τὰ πράγματα. Σύρεται χωρὶς νὰ θέλει σὰν ζῶο ποὺ δραπετεύει. Χωρίζεται ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ δὲν ἀποχωρίζεται ἀπὸ τὰ πράγματα, ἐπειδὴ τὸ πάθος τὸν κρατᾶει περισσότερο ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὸν τραβοῦν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο

Ἡ θάλασσα δὲν γεμίζει, ἂν καὶ δέχεται πολλὰ ποτάμια, καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ φιλάργυρου δὲν ἱκανοποιεῖται ἀπὸ τὰ χρήματα. Διπλασιάζει τὰ χρήματα, καὶ αὐτὰ ἐπιθυμεῖ νὰ τὰ κάνει διπλᾶ, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν διπλασιασμό τους ποτὲ δὲν σταματᾶ, μέχρι ποὺ ὁ θάνατος νὰ σταματήσει αὐτὴν τὴν ἀτελείωτη ἐπιδίωξή του. Ὁ συνετὸς μοναχὸς φροντίζει γιὰ τὴν ἀνάγκη τοῦ σώματος καὶ τὸ χορτασμό τῆς κοιλιᾶς του μὲ ψωμί καὶ νερὸ. Δὲν κολακεύει πλούσιους γιὰ τὴν εὐχαρίστηση τῆς κοιλιᾶς, οὔτε ὑποδουλώνει τὸν νοῦ του σὲ πολλοὺς δεσπότες. Γιατὶ εἶναι ἱκανὰ τὰ χέρια του νὰ ἱκανοποιήσουν τὶς φυσικὲς ἀνάγκες του γιὰ πάντα⁶. Ὁ ἀκτῆμονας μοναχὸς εἶναι ἀθλητὴς χωρὶς τὴ μεσολάβηση τρίτου, καὶ δρομέας ἑλαφρός, ποὺ φτάνει γρήγορα σὲ βραβεῖο τῆς οὐράνιας κλήσης του.

Ὁ πολυκτηματίας μοναχὸς χαίρεται γιὰ τὰ πολλὰ εἰσοδήματά του, ἐνῶ ὁ ἀκτῆμονας γιὰ τὰ στεφάνια τῶν ἀρετῶν του. Ὁ φιλάργυρος μοναχὸς ἐργάζεται σκληρά, ἐνῶ ὁ ἀκτῆμονας ἀσχολεῖται μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὰ ἀναγνώσματα. Ὁ φιλάργυρος μοναχὸς γεμίζει τὰ ταμεία του μὲ χρυσάφι, ἐνῶ ὁ ἀκτῆμονας ἀποταμιεύει σὲ τὸν οὐρανὸ. «Εἶναι καταραμένος αὐτὸς ποὺ κάνει εἶδωλο καὶ τὸ τοποθετεῖ σὲ μέρος ἀπόκρυφο»⁷. Τὸ ἴδιο καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας. Γιατὶ ὁ ἓνας προσκυνεῖ ἓνα ψεύτικο καὶ ἀνώφελο ἄγαλμα, καὶ ὁ ἄλλος κάνει ἄγαλμα τὸ φάντασμα τοῦ πλούτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9ο

4. Γιὰ τὴν ὀργή.

Ἡ ὀργὴ εἶναι πάθος μανιακὸ ποὺ κάνει ἐκείνους ποὺ ἔχουν γνῶση εὐκόλα ἔξω φρενῶν, μεταμορφώνει τὴν ψυχὴ τους σὲ θηρίο

6. Παροιμ. 20, 34.

7. Δευτ. 27, 15.

Ἄνεμος σφοδρὸς οὐ κινήσει πύργον, καὶ ψυχὴν ἀόργητον οὐ συναρπάξει θυμὸς ὕδωρ κινεῖται ὑπὸ βίας ἀνέμων, καὶ θυμῶδης ταρασσεται ὑπὸ λογισμῶν ἀσυνέτων. Μοναχὸς ὄργιλος εἶδέ τινα καὶ τοὺς ὀδόντας παρέθηξεν. Ὁμίχλης ἀνάδοσις παχύνει ἀέρα, καὶ θυμῶδης μου κίνησις διάνοιαν ὄργιλου. Ἐσκότισεν ἥλιον ὑποδραμιῶν νέφος, καὶ νοῦν λογισμὸς μνησικακίας. Λέων ἐν ζωγρείῳ ὧν κινεῖ τοὺς στρόφιγγας συνεχῶς, καὶ θυμῶδης ἐν κέλλῃ λογισμοὺς ὄργῆς. Τερπνὴ θεωρία, γαληνώσα θάλασσα, ἀλλ' οὐκ ἔστι τερπνοτέρα εἰρη- νικῆς καταστάσεως γαληνώση γὰρ θαλάσση ἐγκολυμβῶσι δελφίνες,

10 εἰρηνικῆ δὲ καταστάσει ἐνήχεται νοήματα θεοπρεπῆ. Μακροθύμος μοναχὸς, ἡσυχάζουσα πηγὴ καὶ πᾶσι παρέχουσα προσηνὲς ποτόν, διάνοια δὲ ὄργιλου διὰ παντὸς τετάρακται καὶ οὐκ ἐπιδώσει τῷ διψῶντι ὕδωρ, κἂν ἐπιδώση, τεθλασμένον καὶ ἄχρηστον. Καὶ ὀφθαλμοὶ θυμῶδους τεταραγμένοι καὶ ὕφαμοι καὶ τῆς ταρασσομένης καρ-

15 δίας ἄγγελοι. Πρόσωπον δὲ μακροθύμου ὀρθὰ κατεσταλμένον, καὶ ὀφθαλμοὶ προσηνεῖς κάτω βλέποντες

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

Πραυτῆς ἀνδρὸς μνημονεύεται παρὰ Θεῶ, καὶ ἀόργητος ψυχὴ καὶ γίνεται τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Κλίνει κεφαλὴν Χριστὸς ἐν μακροθυμίᾳ πνεύματι, καὶ μονὴ γίνεται τῆς ἁγίας Τριάδος εἰρηνευομένη διάνοια. Ἀλώτεκες κατοικοῦσιν ἐν μνησικάκῃ ψυχῇ, καὶ θηρία ἐμφαλείουσιν ἐν τεταραγμένῃ καρδίᾳ. Φεύγει ἀνὴρ σεμνὸς αἰσχρὸν κραιπνώγιον, καὶ Θεὸς μνησικάκον καρδίαν. Ὑδωρ ἐτάραξεν ἐμπερικὺν λίθου, καὶ καρδίαν ἀνδρὸς λόγος κακός. Ἀπόστησον λογισμῶν ὄργῆς ἀπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ θυμὸς μὴ αἰλιζέσθω ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ οὐ μὴ ταραχθῆς ἐν καιρῷ προσευχῆς ὅν τρόπον γὰρ ἀχύρων

καὶ τοὺς κάνει νὰ ἀποφεύγουν κάθε συνάντηση. Ὁ δυνατὸς ἄνεμος δὲν κουνάει ἓνα πύργο, καὶ τὴν ψυχὴ πού δὲν ὀργίζεται δὲν τὴν ἀρπάζει μὲ τὴ βία του ὁ θυμὸς. Τὸ νερὸ κινεῖται μὲ τὴ βία τῶν ἀνέμων, καὶ ὁ θυμῶδης ταραάζεται ἀπὸ τοὺς ἄφρονες λογισμοὺς. Ὁ ὀργίλος μοναχὸς βλέπει κάποιον καὶ τρίζει τὰ δόντια του. Ἡ ἐξάπλωση τῆς ὀμίχλης πυκνώνει τὸν ἀέρα, καὶ ἡ κίνηση τοῦ θυμοῦ τὴ διάνοια τοῦ ὀργίλου. Τὸ σύννεφο τρέχοντας κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο τὸν σκοτίζει, καὶ ὁ λογισμὸς τῆς μνησικακίας σκοτίζει τὸν νοῦ. Τὸ λιοντάρι πού βρίσκεται μέσα στὸ κλουβὶ κουνάει συνεχῶς τοὺς μοχλοὺς του, καὶ ὁ ὀργίλος μέσα στὸ κελλὶ τοὺς λογισμοὺς τῆς ὀργῆς. Ἡ γαληνεμένη θάλασσα εἶναι εὐχάριστο θέαμα, ἀλλὰ δὲν εἶναι πιὸ εὐχάριστη ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴ ψυχικὴ κατάσταση. Γιατί, ὅταν ἡ θάλασσα εἶναι γαλήνια, κολυμποῦν σ' αὐτὴν δελφίνια, ἐνῶ στὴν εἰρηνικὴ ψυχικὴ κατάσταση πλέουν λογισμοὶ ἀρεστοὶ στὸν Θεό. Ὁ ὑπομονητικὸς μοναχὸς μοιάζει μὲ ἡσυχὴ πηγὴ, ἡ ὁποία προσφέρει σὲ ὅλους εὐπρόσδεκτο ποτὸ, ἐνῶ ἡ διάνοια τοῦ ὀργίλου εἶναι διαρκῶς ταραγμένη καὶ δὲν δίνει νερὸ σὲ ἐκεῖνον πού διψάει, καὶ ἂν τοῦ δώσει, θὰ εἶναι θολὸ καὶ ἄχρηστο. Καὶ τὰ μάτια τοῦ ὀργίλου εἶναι ταραγμένα καὶ ματωμένα, δείγματα τῆς ταραγμένης καρδιάς του. Ἀντίθετα τὸ πρόσωπο τοῦ ἀνεξίκακου εἶναι σωστὰ συνεσταλμένο καὶ τὰ μάτια του καταδεκτικά, στραμμένα κάτω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10ο

Ἡ πραότητα τοῦ ἀνθρώπου μνημονεύεται ἀπὸ τὸν Θεὸ⁸ καὶ ἡ ψυχὴ πού δὲν ὀργίζεται γίνεται ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὁ Χριστὸς κλίνει τὸ κεφάλι του στὸ ἀνεξίκακο πνεῦμα, καὶ ἡ εἰρηνικὴ διάνοια γίνεται κατοικία τῆς ἁγίας Τριάδας. Στὴ μνησίκακη ψυχὴ κατοικοῦν ἄλεποῦδες, καὶ στὴν ταραγμένη καρδιά φωλιάζουν θηρία. Ὁ σεμνὸς ἀνθρώπος ἀποφεύγει τὸ αἰσχρὸ κατάλυμα, καὶ ὁ Θεὸς τὴ μνησίκακη καρδιά. Πέτρα πέφτοντας μέσα στὸ νερὸ τὸ ταραίζει, καὶ τὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου τὴν ταραίζει ὁ κακὸς λόγος. Ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὴν ψυχὴ σου τοὺς λογισμοὺς τῆς ὀργῆς καὶ θυμὸς νὰ μὴ κατοικεῖ μέσα στὴν καρδιά σου, καὶ δὲ θὰ ταραξεσαι τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς. Ὅπως ὁ καπνὸς ἀπὸ τὰ ἄχυρα ἐνοχλεῖ τὰ μάτια, ἔτσι

8. Ψαλμ. 131, 1.

καπνὸς ταραάσσει ὀφθαλμούς, οὕτω μνησικακία νοῦν ἐν καιρῷ προσευχῆς. Λογισμοὶ θυμώδους ἐχίδνης γεννήματα καὶ κατεσθίουσι τὴν τεκοῦσαν καρδίαν. Θυμώδους προσευχὴ ἐβδελυγμένον θυμίαμα, καὶ ψαλμωδία ὄργιλου ἤχος ἀηδῆς. Δῶρον μνησικακοῦ μυρμηκιῶσα θυσία καὶ οὐ μὴ προσεγγίση περιωραντηρίους βωμούς. Ἐνύπνια τεταραγμένα ὄρα θυμώδης, καὶ θηρίων ἐπιδρομὰς φαντάζεται ὄργιλος. Μακρόθυμος ἀνὴρ ὀπτασίας ὄρα, συντυχίας ἀγίων ἀγγέλων, καὶ ἀμνησίκακος γυμνάζει λόγους πνευματικούς καὶ ἐν νυκτὶ δέχεται μυστηρίων λύσεις.

0

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

ε΄. Περί λύπης.

Οὐκ οἶδε πνευματικὴν ἡδονὴν λυπούμενος μοναχὸς λύπη δέ ἐστι κατήφεια ψυχῆς καὶ συνίσταται ἀπὸ λογισμῶν ὀργῆς. Ἀμύνης γὰρ ὄρεξις ἐστὶν ὁ θυμὸς, ἀποτυχία δὲ ἀμύνης. ἐγέννησε λύπην λύπη στόμα ἐστὶ λέοντος καὶ τὸν λυπούμενον καταπίνει εὐχερῶς. Σκώληξ ἐστὶ καρδίας λύπη καὶ κατεσθίει τὴν τεκοῦσαν μητέρα. Ὀδυνᾶται μήτηρ τίκτουσα παιδίον, ἐὰν τέκη, τῆς ὀδύνης ἀπήλλακται. Λύπη δὲ γενναμένη πολὺν κινεῖ τὸν πόνον, καὶ μετὰ τὰς ὀδύνας παραμένουσα, οὐ μικρῶς ὀδυνᾶται. Οὐκ οἶδε χαρὰν πνευματικὴν λυπούμενος μοναχὸς, ὡς οὐδὲ μέλιτος γεῦσιν ὁ πυρέσσων σφοδρῶς. Λυπούμενος μοναχὸς οὐ κινήσει τὸν νοῦν εἰς θεωρίαν, οὐδὲ προσευχὴν καθαρὰν ἀναπέμψει· παντὸς γὰρ καλοῦ ἐμπόδιόν ἐστι λύπη. Δεσμὸς ποδῶν ἐμπόδιόν ἐστὶ δρόμου, καὶ λύπη ἐμπόδιον θεωρίας. Αἰχμάλωτος ἀπὸ βαρβάρων δέδεταί σιδήρων, καὶ αἰχμάλωτος ἀπὸ παθῶν δέδεταί λύπη. Οὐκ ἰσχύει λύπη μὴ παρόντων τῶν ἄλλων παθῶν, ὡς οὔτε δεσμὸς, μὴ παρόντων τῶν δεσμοῦντων. Ὁ δεδεμένος λύπη νενίκηται ὑπὸ παθῶν, καὶ τὸν δεσμὸν ἐπιφέρεται τῆς ἡττας τὸν ἔλεγχον. Λύπη γὰρ συνίσταται ἐπὶ ἀποτυχίᾳ ὀρέξεως σαρκικῆς, ὄρεξις δὲ παντὶ πά-

ἐνοχλεῖ καὶ ἡ μνησικακία τὸν νοῦ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς. Οἱ λογισμοὶ τοῦ ὀργίλου εἶναι γεννήματα ὀχιᾶς ποὺ κατατρώγουν τὴν καρδιά ποὺ τὰ γέννησε. Ἡ προσευχὴ τοῦ ὀργίλου εἶναι μισητὸ θυ-μίαμα, καὶ ἡ ψαλμωδία του ἤχος ποὺ προκαλεῖ ἀηδία. Τὸ δῶρο τοῦ μνησικακου εἶναι θυσία ποὺ προκαλεῖ νάρκη, καὶ δὲν πλησιάζει τοὺς ἕξα-γνισμένους βωμούς. Ὁ ὀργίλος βλέπει ὄνειρα ταραγμένα καὶ φα-ντά-ζεται ἐπιθέσεις θηρίων. Ὁ ἀνεξίκακος ἄνθρωπος βλέπει ὄπτασιες, συναθροίσεις ἀγίων ἀγγέλων, καὶ σὰν ἀμνησικακος ἕξασκεῖται σὲ λόγους πνευματικούς, καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς νύχτας δέχεται λύ-σεις μυστηρίων.

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 11ο

5. Γιά τὴ λύπη

Ὁ μοναχὸς ποὺ λυπᾶται δὲν γνωρίζει τὴν πνευματικὴ ἡδονή. Λύπη βέβαια εἶναι ἡ κατήφεια τῆς ψυχῆς ποὺ προέρχεται ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς τῆς ὀργῆς. Γιατὶ ὁ θυμὸς εἶναι ὄρεξη ἀμυνας, καὶ ἡ ἀπο-τυχία τῆς ἀμυνας γεννάει τὴ λύπη. Ἡ λύπη εἶναι στόμα τοῦ λι-ονταριοῦ ποὺ καταπίνει εὐκόλα αὐτὸν ποὺ λυπᾶται. Ἡ λύπη εἶναι σαράκι τῆς καρδιᾶς, ποὺ κατατρώει τὴ μητέρα ποὺ τὸ γέννησε. Ἡ μητέρα ποὺ γεννάει παιδὶ πονάει, ὅταν ὁμως γεννήσει ἀπαλλάσσε-ται ἀπὸ τὸν πόνο. Ἡ λύπη, ἀντίθετα, ὅταν γεννιέται προκαλεῖ πολὺν πόνο, καὶ παραμένοντας μετὰ τὴ γέννηση, δὲν πονᾷ λιγότερο. Ὁ μο-ναχὸς ποὺ λυπᾶται δὲν γνωρίζει τὴν πνευματικὴ χαρὰ, ὅπως καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει ψηλὸ πυρετὸ δὲ γνωρίζει τὴ γεύση ποὺ ἔχει τὸ μέλι. Ὁ μοναχὸς ποὺ λυπᾶται δὲν κινεῖ τὸν νοῦ του σὲ θεωρία, οὔτε ἀνα-πέμπει καθαρὴ προσευχή, γιατί ἡ λύπη εἶναι ἐμπόδιο κάθε καλοῦ. Τὸ δέσμο τῶν ποδιῶν εἶναι ἐμπόδιο σὲ βάδισμα, καὶ ἡ λύπη εἶναι ἐμπόδιο τῆς γνώσης. Ὁ αἰχμάλωτος ἀπὸ τοὺς βαρβάρους δένεται μὲ οἰδερα, καὶ ὁ αἰχμάλωτος ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς εἶναι δεμένος μὲ τὴ λύπη. Ἡ λύπη, ὅταν δὲν εἶναι παρόντα καὶ τὰ ἄλλα πάθη, δὲν ἔχει δύναμη, ὅπως οὔτε τὰ δεσμά, ὅταν δὲν ὑπάρχουν αὐτοὶ ποὺ δένουν. Ὁ δεμένος μὲ τὴ λύπη ἔχει νικηθεῖ ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ φέρει τὰ δεσμά του ὡς ἔλεγχο τῆς ἡττας του. Γιατὶ ἡ λύπη προκαλεῖται ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας, καὶ ἡ ἐπιθυμία συνδέεται μὲ κάθε

θει συνέζευκται Ὁ νικήσας ὄρεξιν, ἐνίκησε πάθη, ὁ δὲ νικήσας
 πάθη, οὐ κρατηθήσεται ὑπὸ λύπης. Ἐγκρατὴς οὐ λυπεῖται ἐπὶ ἀπο-
 τυχία θρωμάτων, οὔτε σώφρων διαμαρτῶν ἀφροσύνης ἀκολάστου,
 οὔδὲ ἀόργητος ἀποπεσῶν ἀμύνης, οὔδὲ ταπεινόφρων στερηθεὶς
 5 ἀνθρωπίνης τιμῆς, οὔδὲ ἀφιλάργυρος ζημία περιπεσῶν ἐξέκλιναν
 γὰρ τὴν τούτων ὄρεξιν δυνατῶς ὥσπερ γὰρ ὁ τεθωρακισμένος οὐ
 δέχεται βέλος, οὔτως ὁ ἀπαθὴς οὐ τιτρώσκεται ἀπὸ λύπης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄

Θυρεὸς στρατιώτῃ καὶ πόλει τεῖχος ἐστὶν ἀσφάλεια, ἀπάθεια δὲ
 10 μοναχῷ ἀσφαλεστέρα ἀμφοτέρων θυρεὸν μὲν γὰρ διέδν βέλος ῥοί-
 ζῳ φερόμενον πολλάκις, καὶ τεῖχος κατέσκαψε πλῆθος πολεμιστῶν,
 ἀπαθεὶς δὲ οὐ κατισχύσει λύπη. Ὁ κρατῶν παθῶν, ἐκράτησε λύπης,
 ἠττώμενος δὲ ἡδονῆς, οὐκ ἐκφεύζεται τοὺς ταύτης δεσμούς. Ὁ λυ-
 πούμενος συνεχῶς καὶ προσποιοῦμενος ἀπάθειαν, ὁμοίως ἐστὶ νο-
 15 σοῦντι καὶ ὑγείαν ὑποκρινομένῳ ὡς γὰρ ὁ νοσῶν δηλοῦται ἀπὸ τοῦ
 χρώματος, οὔτως ὁ ἐμπαθὴς ἐλέγχεται ἀπὸ λύπης. Ὁ ἀγαπῶν τὸν
 κόσμον, λυπηθήσεται πολλά, καταφρονῶν δὲ τῶν ἐν αὐτῷ, εὐφραν-
 θήσεται διὰ παντός. Φιλάργυρος ζημιωθεὶς λυπηθήσεται πικρῶς, ὁ
 δὲ καταφρονῶν χρημάτων, ἄλυτος ἐστὶ. Φιλόδοξος λυπηθήσεται,
 20 ἐπελθοῦσης ἀτιμίας, ὁ δὲ ταπεινόφρων ταύτην ὡς σὺντροφον δέξε-
 ται. Χωνευτήριον ἐκάθηρεν ἀργύριον ἀδόκιμον, καὶ λύπη κατὰ Θε-
 ὸν καρδίαν ἐν ἀμαρτίαις. Χώνευσις συνεχῆς μειοῖ μόλιβδον, καὶ λύ-
 πη κακῆ ἐλαττοῖ διάνοιαν. Ὀφθαλμῶν ἐνέργειαν ἀμαυροῖ γνό-
 φος, καὶ κοῖν θεωρητικὸν ἀμβλύνει λύπη. Βυθὸν ὕδατος οὐ διαβαί-
 25 νει ἡλικιὰν φέγγος, καὶ καρδίαν κατάλυτον οὐ καταυγάζει θεωρία
 φωτὸς ἡδὲ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀνατολὴ ἡλίου, δυσαρροστεῖται δὲ καὶ
 τοῦτω λιτωμένη ψυχὴ. Αἴσθησιν γείσεως ἀφαιρεῖται ἕκτερος, καὶ

πάθος. Αὐτὸς ποὺ νικᾷ τὴν ἐπιθυμία, νικᾷ τὰ πάθη, καὶ αὐτὸς ποὺ νικᾷ τὰ πάθη δὲν κυριαρχεῖται ἀπὸ τῆ λύπη. Ὁ ἐγκρατὴς δὲ λυπᾶται ἐπειδὴ δὲν βρῆκε τρόφιμα, οὔτε ὁ συνετὸς ἐπειδὴ ἔπεσε ἔξω στὴν ἐκτίμηση τῆς ἀφροσύνης τοῦ ἀκόλαστου, οὔτε αὐτὸς ποὺ δὲν ὀργίζεται, ἐπειδὴ δὲν ἀμύνθηκε, οὔτε ὁ ταπεινός, ἐπειδὴ στερήθηκε κάποια ἀνθρώπινη τιμή, οὔτε ὁ ἀφιλάργυρος, ἐπειδὴ ζημίωσε, διότι ξεπέρασαν τὴν ἐπιθυμία αὐτῶν μὲ δύναμη. Γιατὶ ὅπως ὁ θωρακισμένος δὲ δέχεται βέλος, ἔτσι καὶ ὁ ἀπαθὴς δὲ δέχεται χτύπημα ἀπὸ τῆ λύπη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12ο

Ἡ ἀσπίδα εἶναι ἀσφάλεια γιὰ τὸν στρατιώτη καὶ τὸ τεῖχος γιὰ τὴν πόλη, ἡ ἀπάθεια ὅμως γιὰ τὸν μοναχὸ εἶναι πιὸ ἀσφαλὴς καὶ ἀπὸ τὰ δύο. Γιατὶ τὴν ἀσπίδα πολλές φορές τὴν διαπερνᾷ τὸ βέλος ὅταν ἔρχεται μὲ ὀρμητικὴ φορὰ, καὶ τὸ τεῖχος τὸ καταστρέφει τὸ πλῆθος τῶν πολεμιστῶν, ἐνῶ ἡ λύπη δὲν νικάει τὴν ἀπάθεια. Αὐτὸς ποὺ συγκρατεῖ τὰ πάθη, συγκρατεῖ καὶ τὴ λύπη, ἐνῶ ὅταν νικεῖται ἀπὸ τὴν ἡδονή, δὲν μπορεῖ νὰ ἀποφύγει τὰ δεσμὰ της. Αὐτὸς ποὺ λυπᾶται διαρκῶς καὶ προσποιεῖται ἀπάθεια, μοιάζει μὲ τὸν ἄρρωστο ποὺ προσποιεῖται ὅτι εἶναι ὑγιής. Γιατὶ, ὅπως ὁ ἄρρωστος φαίνεται ἀπὸ τὸ χρῶμα του, ἔτσι καὶ κατεχόμενος ἀπὸ πάθος φαίνεται ἀπὸ τὴ λύπη του. Αὐτὸς ποὺ ἀγαπᾷ τὸν κόσμον λυπᾶται πολὺ, ἐνῶ περιφρονῶντας τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, χαίρεται παντοτινά. Ὁ φιλάργυρος ὅταν ζημιώνεται, λυπᾶται πάρα πολὺ, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ περιφρονεῖ τὰ χρήματα εἶναι ἄλυπος. Ὁ φιλόδοξος ὅταν συναντᾷ περιφρόνηση λυπᾶται, ἐνῶ ὁ ταπεινὸς τὴ δέχεται σὰν σύντροφο. Τὸ χωνευτήρι καθαρίζει τὸ ἀδοκίμαστο ἀσῆμι, καὶ ἡ κατὰ Θεὸν λύπη καθαρίζει τὴν ἁμαρτία τῆς καρδιᾶς. Ἡ συνεχὴς χώνευση μειώνει τὸ μολύβι, καὶ ἡ λύπη τοῦ κόσμου ἐλαττώνει τὴ διάνοια. Ἡ νέφωση σκοτεινιάζει τὴν ἐνέργεια τῶν ματιῶν, καὶ ἡ λύπη ἐλαττώνει τὸν θεωρητικὸ νοῦ. Τὸν βυθὸ τοῦ νεροῦ δὲν τὸν διαπερνᾷ τὸ ἡλιακὸ φῶς, καὶ τὴν καταλυτημένη καρδιὰ δὲν τὴν φωτίζει ἡ θεωρία τοῦ φωτός. Ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου εἶναι εὐχάριστη σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὅμως ἡ λυπημένη ψυχὴ καὶ μὲ αὐτὴν δυσαρесеῖται. Ὁ ἴκτερος ἀφαιρεῖ τὴν αἰσθησι τῆς γεύσης, καὶ ἡ λύπη ἀφαιρεῖ τὴν αἰσθη-

ψυχῆς αἰσθησιν ἀφαιρεῖται λύπη. Ὁ δὲ καταφρονῶν τῶν ἡδονῶν τοῦ κόσμου οὐκ ὀχληθήσεται ὑπὸ λογισμῶν λύπης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄.

ς΄. Περὶ ἀκηδίας.

5 Ἀκηδία ἐστὶν ἀτονία ψυχῆς, ἀτονία δὲ ψυχῆς οὐκ ἔχουσα τὸ κατὰ φύσιν, οὐδὲ πρὸς πειρασμούς ἴσταται γενναίως. Ὅπερ γάρ ἐστι τροφή εὐεκτοῦντι σώματι, τοῦτό ἐστι πειρασμὸς γενναία ψυχῆ. Βορέας ἄνεμος τρέφει γεννήματα, καὶ πειρασμοὶ θεβαιουῖσι καρτερίαν ψυχῆς. Νεφέλη ἄνυδρος διαύκεται ὑπὸ ἀνέμου, καὶ νοῦς ὑπομονὴν μὴ
10 ἔχων, ὑπὸ πνεύματος ἀκηδίας. Δρόσος ἑαρινὴ αὖξει καρπὸν ἀγροῦ, καὶ λόγος πνευματικὸς ὑποῖ κατάστασιν ψυχῆς. Ῥεῦμα ἀκηδίας ἐξελαύνει μοναχὸν ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, ὁ δὲ ἔχων ὑπομονὴν ἠσυχάζει διαπαντός. Ἀσθενούντων ἐπισκέψεις προβάλλεται ὁ ἀκηδιαστής, πληροφορεῖ δὲ τὸν ἴδιον σκοπὸν. Ἀκηδιαστής μοναχὸς πρὸς διακο-
15 νίαν ὀξύς, καὶ ἐντολὴν λογιζεται τὴν ἑαυτοῦ πληροφορίαν. Φυτὸν ἀδρανὲς ἐκλινεν αἴρα λεπτὴ, καὶ φαντασία ἀποδημίας εἴλκυσεν ἀκηδιαστήν. Δένδρον καλῶς πεπηγὸς οὐκ ἔσεισε δία πνευμάτων, καὶ ἀκηδία οὐκ ἔκαμψεν ἐρηρειομένην ψυχὴν. Κυκλευτῆς μοναχὸς φύρανον ἐρημίας ὀλίγον ἠσύχασε, καὶ πάλιν φέρεται μὴ βουλόμενος.
20 Φυτὸν μεταφερόμενον οὐ καρποφορεῖ, καὶ μοναχὸς κυκλευτῆς οὐ ποιήσει καρπὸν ἀρετῆς. Ὁ ἀσθενῶν οὐκ ἀρκεῖται τροφῇ μιᾷ, καὶ ἀκηδιαστής μοναχὸς ἐν ἔργῳ ἐνὶ Φιληδόκῳ οὐκ ἀρκέσει μία γυνή, καὶ ἀκηδιαστῆ μοναχῷ οὐκ ἀρκέσει μία κέλλα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ΄.

25 Ὀφθαλμὸς ἀκηδιαστοῦ ταῖς θυρίσιν ἐνατενίζει συχνῶς, καὶ ἡ διάνοια αὐτοῦ τοῖς ἐπισκεπτομένοις φαντάζεται. ἔτριπεν ἡ θύρα, κίχρινος ἐξήλλατο φωνῆς ἤκουσε, καὶ διὰ τῆς θυρίδος παρέκλυσε,

ση τῆς ψυχῆς. Ἐνῶ αὐτὸς ποὺ περιφρονεῖ τίς ἡδονὲς τοῦ κόσμου, δὲν ἐνοχλεῖται ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς τῆς λύπης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13ο

6. Γιὰ τὴν ἀκηδία

Ἄκηδία εἶναι ἡ ἀτονία τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ ἀτονία τῆς ψυχῆς ἐπειδὴ δὲν ἔχει αὐτὸ ποὺ εἶναι φυσικό, οὔτε στοὺς πειρασμοὺς ἀντιστέκεται γενναῖα. Γιατί, ὅ,τι εἶναι ἡ τροφή γιὰ τὸ ὑγιὲς σῶμα, αὐτὸ εἶναι καὶ ὁ πειρασμὸς γιὰ τὴ γενναῖα ψυχή. Ὁ βόρειος ἄνεμος τρέφει τὰ γεννήματα, καὶ οἱ πειρασμοὶ ἐπιβεβαιώνουν τὴν ὑπομονὴ τῆς ψυχῆς. Τὸ σύννεφο ποὺ δὲν ἔχει νερὸ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν ἄνεμο, καὶ ὁ νοῦς ποὺ δὲν ἔχει ὑπομονή, διώχνεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἀκηδίας. Ἡ ἀνοιξιὰτικη δροσιὰ αὐξάνει τοὺς καρπούς τοῦ χωραφιοῦ, καὶ ὁ πνευματικὸς λόγος ἐξυψώνει τὴν κατάστασι τῆς ψυχῆς. Τὸ ρεῦμα τῆς ἀκηδίας θγάζει τὸν μοναχὸ ἀπὸ τὸ σπίτι του, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ ἔχει ὑπομονὴ ἡσυχάζει πάντοτε. Ὁ ὁπαδὸς τῆς ἀκηδίας προβάλλει ὡς δικαιολογία τὴν ἐπίσκεψι ἀσθενῶν καὶ κάνει γνωστὸν τὸν σκοπὸ του. Ὁ μοναχὸς ποὺ δὲν διακατέχεται ἀπὸ ἀκηδία εἶναι γρήγορος στὴ διακονία, καὶ θεωρεῖ ἐντολὴ τὴν πληροφόρησι τοῦ ἑαυτοῦ του. Τὸ ἀστερέωτο φυτὸ τὸ γέρνει λεπτὴ αὔρα καὶ ἡ φαντασία τῆς ἀποδημίας παραλύει τὸν κυριευμένον ἀπὸ ἀκηδία. Τὸ δένδρον ποὺ εἶναι καλὰ στεριωμένον δὲν τὸ σείει ἡ βία τῶν ἀνέμων, καὶ ἡ ἀκηδία δὲν λυγίζει τὴ στεριωμένη ψυχή. Ὁ μοναχὸς ποὺ γυρίζει εἶναι σὰν τὸ ξερόκλαδο τῆς ἐρήμου. Ἡσυχάζει γιὰ λίγο καὶ πάλι περιφέρεται χωρὶς νὰ θέλει. Φυτὸ ποὺ μετακινεῖται δὲν καρποφορεῖ, καὶ ὁ μοναχὸς ποὺ γυρίζει δὲν παράγει καρπὸ ἀρετῆς. Ὁ ἀσθενὴς δὲν ἀρκεῖται σὲ μὰ τροφή, καὶ ὁ ἀκηδιαστὴς μοναχὸς σὲ ἓνα ἔργο. Στὸν φιλήδονον δὲν ἀρκεῖ μὰ γυναῖκα, καὶ στὸν ἀκηδιαστὴ μοναχὸ δὲν εἶναι ἀρκετὸ ἓνα κελλί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14ο

Τὸ μάτι τοῦ κυριευμένου ἀπὸ ἀκηδία εἶναι στραμμένον συχνὰ στὰ παράθυρα καὶ ὁ νοῦς του φαντάζεται τοὺς ἐπισκέπτες. Τρίζει ἢ πόρτα, καὶ ἐκεῖνος πηδᾶ· ἀκούει φωνή, καὶ σκύβει ἀπὸ τὸ παράθυ-

καὶ οὐκ ἀφίσταται ἐκεῖθεν, ἕως οὗ ναρκήσει καθήμενος. Ἀναγινώσκων ἀκηδιαστῆς χασμάται πολλά, καὶ πρὸς ὕπνον καταφέρεται εὐχερῶς, τρίβει τὰς ὄψεις καὶ διατείνει τὰς χεῖρας, καὶ τοῦ διβλίου τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποστήσας, ἐνατενίζει τῷ τοίχῳ· πάλιν ἐπιστρέψας ἀνέσγνω μικρὸν, καὶ ἀναπτύσσων τὰ τέλη τῶν λόγων περιεργάζεται, ἀριθμῶν τὰ φύλλα, καὶ τὰς τετράδας ἐπιψηφίζει, ψέγει τὸ γράμμα καὶ τὴν κόσμησιν, ὕστερον δὲ πτύξας ὑπέθηκε τῇ κεφαλῇ τὸ διβλίον, καὶ καθεύδει ὕπνον οὐ πάνυ βαθύν· ἢ γὰρ πείνα λοιπὸν διεγείρει αὐτοῦ τὴν ψυχὴν καὶ τὰς ἐαυτῆς φροντίσεις ποιεῖ. Ἀκηδιαστῆς μοναχός, 10 ὀκνηρὸς εἰς προσευχὴν, καὶ οὐ μὴ λαλήσει ποτὲ ῥήματα προσευχῆς. Ὡσπερ γὰρ ὁ νοσῶν οὐ βαστάζει φορτίον βαρὺ, οὕτω καὶ ἀκηδιαστῆς οὐ μὴ ποιήσει ἔργον Θεοῦ ἐπιμελῶς καθήρηται μὲν γὰρ ὁ μὲν τὴν δύναμιν τοῦ σώματος, ὁ δὲ τοὺς τόνους ἐκλέλυται τῆς ψυχῆς. Ἀκηδιάν θεραπεύει καρτερία καὶ τὸ πάντα ποιεῖν μετὰ πολλῆς προσ- 15 εδρείας καὶ φόβου Θεοῦ. Τάξον μέτρον σεαυτῷ ἐν παντὶ ἔργῳ, καὶ μὴ πρότερον ἀποστής, πρὶν τελέσης αὐτό, καὶ προσεύχου συνεταῶς καὶ εὐτόνως, καὶ πνεῦμα ἀκηδίας φεύζεται ἀπὸ σοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄:

ζ΄. Περὶ κενοδοξίας.

20 Κενοδοξία πάθος ἐστὶν ἄλογον, καὶ παντὶ ἔργῳ ἀρετῆς εὐκόλως συμπλέκεται. Συγκέχυται γραμμὴ χαραχθεῖσα καθ' ὕδατος, καὶ ἀρετῆς πόνος ἐν κενოდόξῳ ψυχῇ. Λευκὴ γέγονε χεὶρ καλυπτομένη κίλημα, καὶ κρυπτομένη πρᾶξις φωτὸς ἐκλάμπει φαιδρότερον. Σμίλαις περιπλέκεται δένδρον, καὶ ὅταν φθάσῃ ἄνω ξηραίνει τὴν ῥίζαν. 25 Κενοδοξία δὲ ταῖς ἀρεταῖς παραφύεται καὶ οὐκ ἀφίσταται, ἕως ἂν ἐκκόψῃ τὴν δίκην. Βότριν ἐπισυρόμενος τῇ γῆ σήπεται εὐχερῶς καὶ ἄκετῇ ἀπύλλυται κενοδοξία ἐπηρειδομένη. Μοναχὸς κενόδοξος ἐργατικῆς ἰμιοσθῆς τὸν πόνον ὑπέστη, καὶ τὸν μισθὸν οὐκ ἔλαβε. Βα-

ρο, καὶ δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ ἐκεῖ, μέχρι ποῦ νὰ μουδιάσει καθισμένος. Ὄταν ὁ κυριευμένος ἀπὸ ἀκηδία διαβάσει, χασμουριέται πολὺ, καὶ εὐκόλα πέφτει σὲ ὕπνο. Τρίβει τὰ μάτια του καὶ ἀπλώνει τὰ χέρια, καὶ παίρνοντας τὰ μάτια ἀπὸ τὸ βιβλίον, κοιτάζει πρὸς τὸν τοῖχο, ἔπειτα ξαναγυρίζοντας διαβάσει λίγο, καὶ ξεφυλλίζοντας τὸ βιβλίον, κοιτάζει τὸ τέλος τῶν λόγων, μετράει τὰ φύλλα καὶ λογαριάζει τὰ τετράδια, κατηγορεῖ τὰ γράμματα καὶ τὴ διακόσμηση, ἔπειτα κλείνοντας τὸ βιβλίον, τὸ βάζει κάτω ἀπὸ τὸ κεφάλι του καὶ κοιμᾶται, ὄχι πολὺ βαθὺ ὕπνο, γιατί ἡ πείνα διεγείρει τὴν ψυχὴν του καὶ κάνει τίς φροντίδες της. Ὁ κυριευμένος ἀπὸ ἀκηδία μοναχὸς εἶναι ὀκνηρὸς στὴν προσευχὴ καὶ δὲν ἀπαγγέλλει ποτὲ λόγια προσευχῆς. Γιατί, ὅπως ὁ ἄρρωστος δὲν σηκώνει βαρὺ φορτίον, ἔτσι καὶ ὁ ἀκηδιαστὴς δὲν κάνει τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ μὲ ἐπιμέλεια. Γιατί, ἄλλος ἔχει καταργήσει τὴν σωματικὴν δύναμιν, καὶ ἄλλος ἀποχαίνωσε τοὺς τόνους τῆς ψυχῆς. Τὴν ἀκηδία τὴν θεραπεύει ἡ ὑπομονή, καὶ τὸ νὰ τὰ κάνουμε ὅλα μὲ πολλὴ ἐπιμονὴ καὶ φόβον Θεοῦ. Βάλε μέτρο στὸν ἑαυτὸν σου σὲ κάθε ἔργον καὶ νὰ μὴ ἀπομακρυνθεῖς ἀπ' αὐτὸ πρὶν τὸ τελειώσεις, καὶ νὰ προσεύχεσαι μὲ σύνεση καὶ ἔντονα, καὶ ὅπωςδήποτε τὸ πνεῦμα τῆς ἀκηδίας θὰ φύγει ἀπὸ σένα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15ο

7. Γιὰ τὴν κενοδοξία.

Ἡ κενοδοξία εἶναι πάθος ἄλογο καὶ συμπλέκεται εὐκόλα μὲ κάθε ἔργον ἀρετῆς. Ἡ γραμμὴ ποῦ χαράσσεται στὸ νερὸ συγχέεται, τὸ ἴδιον καὶ ὁ κόπος τῆς ἀρετῆς στὴν κενόδοξον ψυχὴν. Τὸ χέρι ποῦ καλύπτεται μέσα στὸν κόλπον γίνεται λευκόν, καὶ ἡ πράξις ποῦ κρύβεται λάμπει πρὸ λαμπρὰ καὶ ἀπὸ τὸ φῶς. Ὁ σμίλακας⁹ ἀναρριχίεται γύρω ἀπὸ τὸ δέντρο, καὶ ὅταν φτάνει ψηλὰ ξεραίνει τὴ ρίζαν του. Καὶ ἡ κενοδοξία φυτρώνει δίπλα στὶς ἀρετὰς καὶ δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ αὐτὰς, μέχρι ποῦ νὰ κόψει τὴν δύναμίν τους. Τὸ τσαμπὶ τοῦ σταφυλίου, ὅταν σύρεται στὴ γῆ σαπίζει εὐκόλα, καὶ ἡ ἀρετὴ ποῦ στηρίζεται στὴν κενοδοξίαν χάνεται. Ὁ κενόδοξος μοναχὸς εἶναι ἐργάτης ἄμισθος. Ὑφίσταται τὸν κόπον καὶ δὲν παίρνει ἀμοιβήν. Τὸ

9. Εἶδος ἀναρριχώμενου θάμνου.

λάντιον τετρημένον οὐ φυλάττει τὸ βληθέν, καὶ κενοδοξία ἀπόλλυσι
μισθοὺς ἀρετῶν Κενოდόξου ἐγκράτεια καπνὸς καμίνου, καὶ εἰς ἀέ-
ρα διαλυθήσεται ἀμφοτέρω. Ἄνεμος ἀφανίζει ἵχνος ἀνδρός, καὶ ἐλε-
ημοσύνην κενόδοξος. Λίθου βολὴ οὐ φθάνει εἰς οὐρανόν, καὶ προσ-
5 ευχή ἀνθρωπαρέσκου οὐκ ἀναθήσεται πρὸς Θεόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣ΄

Κενοδοξία πέτρα ἐστὶν ὕψαλος· ἐὰν προσρήξης, τὸν φόρτον
ἀπώλεσας. Κρύπτει θησαυρὸν ἀνὴρ φρόνιμος, καὶ ἀρετῆς πόνους
μοναχὸς συνετός. Ἐν πλατεῖαις προσεύχεσθαι συμβουλεύει κενοδο-
10 ξία, ὁ δὲ πολεμῶν ταύτῃ προσεύχεται εἰς ταμεῖον αὐτοῦ. Δημοσιεύει
πλούτον αὐτοῦ ἀνὴρ ἄφρων, κινεῖ δὲ πολλοὺς εἰς ἐπιβουλήν καθ’
ἑαυτοῦ. Σὺ δὲ κρύπτε τὰ σά, ἐν ὁδῷ γὰρ τυγχάνεις λησιῶν, ἕως ἡξεις
εἰς πόλιν εἰρήνης καὶ ἀσφαλῶς χρήση τοῖς σοῖς. Ἀρετὴ κενოდόξου
συντετριμμένον ἱερεῖον, καὶ οὐ μὴ ἀνενεχθῆ εἰς θυσιαστήριον Θεοῦ.
15 Ἀκηδία ἐκλύει τόνον ψυχῆς, κενοδοξία δὲ νευροῖ νοῦν ἀποπεπτω-
κότα Θεοῦ, τὸν ἀσθενοῦντα ἐποίησεν ἐρρώμενον, καὶ τὸν γέροντα
τοῦ νέου δυνατώτερον, μόνον ἐὰν παρῶσι μάρτυρες τῶν γινομένων
πολλοί· κούφη νηστεία τότε καὶ ἀγρωτνία καὶ προσευχή· ὁ γὰρ ἔπαι-
νος τῶν πολλῶν διεγείρει τὴν προθυμίαν. Μὴ παλήσης τοὺς πόνους
20 δόξαις ἀνθρωπίναις, μηδὲ τὴν μέλλουσαν δόξαν προδῶς δι’ εὐφη-
μίαν. Δόξα γὰρ ἀνθρωπίνη εἰς χοῦν κατασκηνοῖ, καὶ κλέος αὐτῆς
οὐδέννεται ἐπὶ γῆς, ἀρετῆς δὲ δόξα μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ΄

η΄. Περὶ ὑπερηφανίας.

25 Ὑπερηφανία ἐστὶν οἴδημα ψυχῆς ἰχώρος πεπληρωμένον ἐὰν
πεπεινῆ. ῥαγήσεται καὶ ποιήσει ἀηδίαν πολλήν. Ἀστρατῆς ἔκλα-
ψις ἤχων προκηγνίει βροντῆς, καὶ ὑπερηφανίαν εὐαγγελίζεται πα-

τρύπιο βαλάντιο δὲν κρατᾷ ὅ,τι ρίχεται μέσα σ' αὐτό, καὶ ἡ κενοδοξία χάνει τοὺς μισθοὺς τῶν ἀρετῶν. Ἡ ἐγκράτεια τοῦ κενόδοξου εἶναι καπνὸς καμνιοῦ. Καὶ τὰ δύο διαλύονται στὸν ἀέρα. Ὁ ἄνεμος ἐξαφανίζει τὰ ἴχνη τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ κενόδοξος τὴν ἐλεημοσύνη. Τὸ τίναγμα τῆς πέτρας δὲν φτάνει στὸν οὐρανό, καὶ ἡ προσευχὴ τοῦ ἀνθρωπάρεσκου δὲν ἀνεβαίνει στὸν Θεό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16ο

Ἡ κενοδοξία εἶναι βράχος κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας. Ἄν προσκρούσεις ἐπάνω της, χάνεις τὸ φορτίο σου. Ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος κρύβει τὸν θησαυρό του, καὶ ὁ συνετὸς μοναχὸς τοὺς κόπους τῆς ἀρετῆς. Ἡ κενοδοξία συμβουλεύει νὰ προσευχόμεστε στὶς πλατεῖες, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ τὴν πολεμᾷ προσεύχεται στὸ ἀπόμερο δωμάτιό του. Ὁ ἀνόητος ἄνδρας διαφημίζει τὸν πλοῦτο του καὶ προκαλεῖ πολλοὺς νὰ τὸν ἐπιβουλευτοῦν. Σὺ ὅμως νὰ κρύβεις τὰ δικά σου, γιατί βρῖσκεσαι σὲ δρόμο ληστῶν, μέχρι νὰ φτάσεις στὴν πόλη τῆς εἰρήνης καὶ νὰ χρησιμοποιοῦσες τὰ δικά σου μὲ ἀσφάλεια. Ἡ ἀρετὴ τοῦ κενόδοξου εἶναι σφάγιο κατακομματιασμένο, καὶ δὲν θὰ προσφερθεῖ στὸ θυσιαστήριο τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀκηδία ἀποχαυνώνει τὸν τόνο τῆς ψυχῆς, ἐνῶ ἡ κενοδοξία ἐνισχύει τὸν νοῦ ποὺ ξέπεσε ἀπὸ τὸν Θεό, τὸν ἀδύνατο τὸν δυναμώνει, καὶ τὸν γέροντα τὸν κάνει πρὸ δυνατὸ καὶ ἀπὸ τὸν νέο, μόνο ὅταν εἶναι παρόντες πολλοὶ μάρτυρες αὐτῶν ποὺ συμβαίνουν. Τότε ὅμως εἶναι ἄσκησις καὶ ἡ νηστεία καὶ ἡ ἀγρυπνία καὶ ἡ προσευχὴ, διότι τὴν προθυμία τὴν ὑποκινεῖ ὁ ἔπαινος τῶν πολλῶν. Νὰ μὴ πουλήσεις τοὺς κόπους στὶς ἀνθρώπινες δόξες, οὔτε νὰ προδώσεις τὴν μελλοντικὴ δόξα ἐξαιτίας τῶν ἐπαίνων. Γιατὶ ἡ ἀνθρώπινη δόξα κατασκηνώνει στὸ χῶμα, καὶ ἡ φήμη της σβήνει πάνω στὴ γῆ, ἐνῶ ἡ δόξα τῆς ἀρετῆς μένει αἰώνια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17ο

8. Γιὰ τὴν ὑπερηφάνεια

Ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι ἐξόγκωμα τῆς ψυχῆς γεμάτο πύον. Ὅταν ὠριμάζει, σπάζει καὶ προκαλεῖ μεγάλη ἀηδία. Ἡ λάμψη τῆς ἀστραπῆς προμηνύει τὸν ἤχο τῆς βροντῆς, καὶ ἡ ὑπαρξὴ τῆς κενο-

ρουσία κενοδοξίας Εἰς ὕψος μέγα ἀναβαίνει ὑπερηφάνου ψυχῆ,
 κάκειθεν αὐτὸν εἰς θυθὸν καταβάλλει. Ὑπερηφανίαν νοσεῖ ὁ ἀπο-
 στήσας ἑαυτὸν Θεοῦ, καὶ ἰδίᾳ δυνάμει ἐπιγράφων τὰ κατορθώματα.
 Ὡσπερ δὲ ὁ ἐπιβάς ἀράχην διαπεσῶν κατηνέχθη κάτω, οὕτω πίπτει
 5 ὁ θαρραῖν τῆ ἰδίᾳ δυνάμει. Καρπὸς πολὺς κατακάμπτει κλῶνας δέν-
 δρου, καὶ ἀρετῆς πλήθος ταπεινοῦ φρόνημα ἀνδρός. Καρπὸς σεση-
 πῶς ἄχρηστος γεωργῶ, καὶ ἀρετὴ ὑπερηφάνου οὐ χρησιμεύει Θεῷ.
 Χάραξ θαστάζει κλῶνα κατάκαρπον, καὶ φόβος Θεοῦ ἐνάρετον ψυ-
 χήν. Ὡσπερ βάρος καρποῦ καταράσσει κλῶνα, οὕτω ὑπερηφανία
 10 ἐνάρετον καταβάλλει ψυχὴν. Μὴ δῶς ὑπερηφανία σὴν ψυχὴν, καὶ
 οὐ μὴ ἴδης φαντασίας φρικτάς. Ψυχὴ γὰρ ὑπερηφάνου ἐγκαταλι-
 πάνεται ὑπὸ Θεοῦ καὶ γίνεται δαυμόνων ἐπίχαρμα. Νύκτωρ φαντά-
 ζεται θηρίων ἐπερχομένων πλήθος, καὶ μεθ' ἡμέρας ταρασσεται ὑπὸ
 λογισμῶν δειλίας καθεύδων ἐξάλλεται συνεχῶς, καὶ ἐγρηγόρως κα-
 15 ταπτήσσει σκιὰν ὀρνέου. Φωνὴ φύλλου ἐπτώσεν ὑπερήφανον, καὶ
 ὕδατος ἦχος κατέκλασεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν. Ὁ γὰρ πρὸ μικροῦ ἑαυ-
 τὸν ἀντιτάσων Θεῷ καὶ τὴν ἐκείνου βοήθειαν ἀρνούμενος, ὕστερος
 ἐκδεματοῦται ὑπὸ φαντασμάτων εὐτελῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

20 Ὑπερηφανία ἀπ' οὐρανοῦ κατέβαλεν ἀρχάγγελον, καὶ ὡς ἀ-
 στραπὴν ἐποίησε πεσεῖν ἐπὶ γῆς, ταπεινοφροσύνη δὲ ἀνθρώπου
 ἀνάγει εἰς οὐρανὸν καὶ μετὰ ἀγγέλων χορεύειν παρασκευάζει. Τί με-
 τεωρίζῃ, ἀνθρώπε, πηλὸς ὦν καὶ σαυρία τῆ φύσει, καὶ ὑπὲρ τὰς νε-
 φέλις ἐπαίρει; Ἐπίσκεψαί σου τὴν φύσιν, ὅτι γῆ εἶ καὶ σποδός, καὶ
 25 μετ' ὀλίγον εἰς κόνιν ἀναλήψῃ. ἄρτι σοβαρός, καὶ μετ' ὀλίγον σκαίληξ.
 Τί τὸν αἰχένα ἐπαίρεις τὸν μετ' ὀλίγον σηπόμενον; Μέγα ἀνθρώπος
 ἀκηθυόμενος παρὰ Θεοῦ· ἐγκατελείφθη, καὶ τὸ ἀσθενὲς ἐπέγνω τῆς
 φιλίππας. Οὐδὲν ἔχεις, ὁ μὴ παρὰ Θεοῦ ἔλαβες τί οὖν τῷ ἀλλοτρίῳ

δοξίας ἀναγγέλλει τὴν ὑπερηφάνεια. Ἡ ψυχὴ τοῦ ὑπερήφανου ἀνεβαίνει σὲ μεγάλο ὕψος, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τὸν ρίχνει στὸν βυθό. Ἀπὸ ὑπερηφάνεια πάσχει ἐκεῖνος ποὺ ἀπομάκρυνε τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἀποδίδει τὰ κατορθώματά του στὴ δική του δύναμη. Καὶ ὅπως αὐτὸς ποὺ ἰπτεύει πάνω σὲ ἀράχνη πέφτει κάτω, ἔτσι πέφτει αὐτὸς ποὺ στηρίζεται στὴ δική του δύναμη. Ἡ πλούσια καρποφορία λυγίζει τὰ κλαδιὰ τοῦ δένδρου, καὶ ἡ μεγάλη ἀρετὴ ταπεινώνει τὸ φρόνημα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ σάπιος καρπὸς εἶναι ἄχρηστος στὸν γεωργό, καὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ ὑπερήφανου δὲν χρησιμεύει στὸν Θεό. Τὸ κλωνάρι ποὺ εἶναι γεμάτο καρπὸ τὸ στηρίζει διχαλωτὸς πάσσαλος, καὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ στηρίζει τὴν ἐνάρετη ψυχὴ. Ὅπως τὸ βάρος τοῦ καρποῦ ταράζει τὸ κλαδί, ἔτσι καὶ ἡ ὑπερηφάνεια καταβάλλει τὴν ἐνάρετη ψυχὴ. Νὰ μὴ παραδώσεις τὴν ψυχὴ σου στὴν ὑπερηφάνεια, καὶ δὲν θὰ δεῖς φρικτὲς φαντασίες. Γιατὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ὑπερήφανου ἐγκαταλείπεται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ γίνεται χαιρεκακία τῶν δαιμόνων. Τὴ νύχτα φαντάζεται πλῆθος δαιμόνων νὰ ἐπιτίθεται ἐναντίον του, καὶ τὴν ἡμέρα ταράζεται ἀπὸ λογισμοὺς δειλίας. Ὅταν κοιμᾶται πετάγεται συνέχεια ἐπάνω, καὶ ὅταν ξυπνᾷ ζαρώνει ἀπὸ φόβο τῆς σκιάς τῶν ὀρνέων. Τὸ θρόϊσμα τῶν φύλλων φοβίζει τὸν ὑπερήφανο, καὶ ὁ θόρυβος τοῦ νεροῦ τσακίζει τὴν ψυχὴ του. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ πρὶν ἀπὸ λίγο ἀντέτασσε τὸν ἑαυτό του στὸν Θεὸ καὶ ἀρνιόταν τὴ βοήθεια ἐκείνου, ἔπειτα τρομάζει ἀπὸ τιποτένια φαντάσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18ο

Ἡ ὑπερηφάνεια ἔρριξε τὸν ἀρχάγγελο ἀπὸ τὸν οὐρανὸ κάτω, καὶ τὸν ἔκανε νὰ πέσει σὰν ἀστραπὴ στὴ γῆ¹⁰. Ἀντίθετα ἡ ταπεινοφροσύνη ἀνεβάζει τὸν ἀνθρώπο στὸν οὐρανὸ καὶ τὸν κάνει νὰ συμμετέχει στὴ χορεία τῶν ἀγγέλων. Γιατὶ ὑπερηφανεύεσαι, ἄνθρωπε, ἐνῶ εἶσαι πηλὸς καὶ κοπριά ὡς πρὸς τὴ φύση σου, καὶ ὑψώνεσαι πρὸ πάνω ἀπὸ τὰ σύννεφα; Παρατήρησε τὴ φύση σου, ὅτι εἶσαι χῶμα καὶ στάχτη, καὶ ὅτι ὕστερα ἀπὸ λίγο θὰ διαλυθεῖς σὲ σκόνη, τώρα εἶσαι τάχα σπουδαῖος, καὶ σὲ λίγο θὰ γίνεις σκουλήκι. Γιατὶ σηκώνεις τὸν αἰχένα σου, ποὺ ὕστερα ἀπὸ λίγο θὰ σαπίσει; Εἶναι μεγάλο πρᾶγμα ὁ ἀνθρώπος ποὺ βοηθεῖται ἀπὸ τὸν Θεό. Ἐγκαταλείφθηκε,

10. Ἦσ. 14, 12-14.

ἐναδρύνῃ ὡς σῶ; τί τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ ὡς ἰδίῳ κτήματι ἐγκαλλω-
 πίξῃ; Ἐπίγνωθι τὸν δεδωκότα, καὶ μὴ ἐπαίρου πολὺ κτίσμα Θεοῦ
 εἰ μὴ ἀθέτει τὸν Κτίσαντα· βοηθῆ παρὰ Θεοῦ, μὴ ἄρνού τὸν εὐεργέ-
 την. Εἰς ὕψος ἀνέβης πολιτείας, ἀλλ' ἐκεῖνος ὠδήγησε· κατώρθωσας
 5 ἀρετὴν, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐνήργησεν. Ὁμολόγει τὸν ὑψώσαντα, ἵνα μεί-
 νῃς ἐν τῷ ὕψει θέβαιος· ἐπίγνωθι τὸν ὁμόφυλον, ὅτι τῆς αὐτῆς ἐστὶν
 οὐσίας. Μὴ δι' ἀλαζονείας ἄρνού τὴν συγγένειαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Ταπεινὸς ἐκεῖνος καὶ σύμμετρος ἀλλ' ὁ αὐτὸς δημιουργὸς ἐπλα-
 10 σε τοὺς ἀμφοτέρους· Μὴ καταφρονήσης ταπεινοῦ· ἔστηκε γὰρ σου
 ἀσφαλέστερος ἐπὶ γῆς βαδίζει, καὶ οὐ πίπτει ταχέως ὁ δὲ ὑψηλός,
 ἐὰν πέσῃ, συντριβήσεται. Ὑπερήφανος μοναχὸς δένδρον ἄρριζον,
 καὶ οὐ μὴ ἐνέγκῃ προσβολὴν ἀνέμου. Πόλις τετειχισμένη ἄτυφον
 φρόνημα, καὶ ὁ ἐνοικῶν αὐτῇ ἄσυλος ἔσται. Μετεωρίζει κάρφος αὐ-
 15 ρα ἀνέμου, καὶ ὑπερήφανον ἐπαίρει ἀπονοίας προσβολῆ· πομφόλυξ
 ῥαγεῖσα ἀφανισθήσεται, καὶ μνήμη ὑπερηφάνου ἄλλυται. Λόγος τα-
 πεινοῦ μάλαγμα ψυχῆς, ὁ δὲ τοῦ ὑπερηφάνου ἀλαζονείας πεπλήρω-
 ται. Προσευχὴ ταπεινοῦ ἐπικάμπτει Θεόν, παροξύνει δὲ τὸν Θεὸν
 20 καὶ τὸν ἀνελθόντα τηρεῖ ἀσφαλῶς. Ὅταν ἀνέλθῃς εἰς τὸ τῶν ἀρετῶν
 ὕψος, τότε πολλὴ σοι χρεῖα τῆς ἀσφαλείας· Ὁ γὰρ πεσὼν ἀπ' ἐδά-
 φους, ταχέως ἐγείρεται, ὁ δὲ πεσὼν ἀφ' ὑψηλοῦ, εἰς θάνατον κινδυ-
 ρεῖται. Λίθος τίμιος ἐμπρέπει σιαλαίματι χρυσίου, καὶ πολλαῖς ἀρε-
 ταῖς φαιδρίνεται ταπεινῶσις ἀνδρός.

καὶ γνῶρισε τὴν ἀσθένειά του. Δὲν ἔχεις τίποτε πού νὰ μὴ τὸ ἔλαβες ἀπὸ τὸν Θεό. Γιατί λοιπὸν καμαρώνεις μὲ τὸ ξένο πρᾶγμα σὰν νὰ εἶναι δικό σου; Γνῶρισε καλὰ αὐτὸν πού σου τὸ ἔδωσε, καὶ μὴ ὑπερηφανεύεσαι πολὺ. Εἶσαι κτίσμα τοῦ Θεοῦ, μὴν ἀρνεῖσαι τὸν Κτίστη. Βοηθεῖσαι ἀπὸ τὸν Θεό, μὴν ἀρνεῖσαι τὸν εὐεργέτη σου. Ἀνέβηκες πολὺ ψηλὰ στὴ ζωὴ, ἀλλὰ ἐκεῖνος σὲ ὁδήγησε. Ἐπέτυχες τὴν ἀρετὴ, ἀλλὰ ἐκεῖνος τὸ ἔκανε. Νὰ ὁμολογεῖς Ἐκεῖνον πού σὲ ἀνύψωσε, γιὰ νὰ μείνεις σταθερὸς στὸ ὕψος. Γνῶρισε τὸν συνάνθρωπό σου, γιατί εἶναι ἀπὸ τὴν ἴδια οὐσία. Μὴν ἀρνεῖσαι τοὺς συγγενεῖς σου ἕξαιτίας τῆς ἀλαζονείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 19ο

Ἐκεῖνος εἶναι ταπεινὸς καὶ μετρημένος (ὁ συνάνθρωπός σου). Καὶ τοὺς δύο σας σὰς ἔπλασε ὁ ἴδιος δημιουργός. Νὰ μὴ περιφρονεῖς τὸν ταπεινὸ, γιατί στέκεται πιὸ ἀσφαλῆς ἀπὸ σένα. Βαδίζει πάνω στὴ γῆ καὶ δὲν πέφτει γρήγορα. Ἐνῶ αὐτὸς πού εἶναι ψηλὰ, ὅταν πέσει γίνεται κομμάτια. Ὁ ὑπερήφανος μοναχὸς εἶναι δένδρο χωρὶς ρίζα, καὶ δὲν ἀντέχει τὸ φύσημα τοῦ ἀνέμου. Τὸ ταπεινὸ φρόνημα εἶναι πόλη περιτειχισμένη καὶ αὐτὸς πού κατοικεῖ σ' αὐτὴν εἶναι ἀσύλητος. Τὸ φύσημα τοῦ ἀνέμου σηκώνει ψηλὰ τὸ ξερόκλαδο, καὶ τὸν ὑπερήφανο τὸν κάνει νὰ ἐπαίρεται ἢ προσβολὴ τῆς ἀνοησίας. Σαπουνόφουσκα πού σπάει ἔξαφανίζεται, καὶ ἡ ἀνάμνηση τοῦ ὑπερήφανου χάνεται. Ὁ λόγος τοῦ ταπεινοῦ εἶναι καταπραϋντικὸ τῆς ψυχῆς, ἐνῶ ὁ λόγος τοῦ ὑπερήφανου εἶναι γεμάτος ἀλαζονεία. Ἡ προσευχὴ τοῦ ταπεινοῦ λυγίζει τὸν Θεό, ἐνῶ ἡ δέηση τοῦ ὑπερήφανου τὸν ἔξοργίζει. Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι τὸ στεφάνι τοῦ δώματος καὶ ὅποιος ἀνεβαίνει σ' αὐτὸ τὸν φυλάει ἀσφαλῆ. Ὅταν ἀνέβεις στὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν, τότε ἔχεις μεγάλη ἀνάγκη ἀπὸ ἀσφάλεια. Γιατί αὐτὸς πού πέφτει ἀπὸ τὸ ἔδαφος σηκώνεται γρήγορα, ἐνῶ αὐτὸς πού πέφτει ἀπὸ ψηλὰ κινδυνεύει νὰ πεθάνει. Τὸ πολύτιμο πετράδι ταιριάζει γιὰ τὴ διακόσμηση τοῦ χρυσοῦ, καὶ ἡ ταπείνωση τοῦ ἀνθρώπου γίνεται περιλαμβνὴ μὲ τις πολλὰς ἀρετὰς.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΛΟΓΟΣ
ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ
ΕΙΣ ΡΗΓ' ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΔΙΕΙΛΗΜΜΕΝΟΣ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Πυρέττοντά με τῷ φλογμῷ τῶν ἀκαθάρτων παθῶν, συνήθως ἀνε-
 κτήσω τῇ τῶν θεοφιλῶν σου γραμμάτων ἐπαφῇ, τὸν κάμνοντά μου
 νοῦν ἐν τοῖς ἐσχάτοις παραμυθησάμενος, καὶ τὸν μέγαν μμῆσάμενος
 καθηγητὴν καὶ διδάσκαλον μακαρίως καὶ οὐ θαυμαστόν σὴ γὰρ αἰί-
 5 μερίς γέγονε τὰ ἐπίσημα, ὡς καὶ τοῦ εὐλογημένου Ἰσακῶδ' καλῶς γὰρ
 δουλεύσας τῆς Ῥαχὴλ χάριν, καὶ λαβὼν τὴν Λείαν, ζητεῖς καὶ τὴν πο-
 θουμένην, ὡς καὶ ταύτης δήπου πληρώσας τὰ ἕβδομα Ἐγὼ δὲ οὐκ
 ἀρνηθεῖην, ὡς ὄλην τὴν νύκτα κοπιᾶσας πεπίακα οὐδέν, πλὴν ἀλλ'
 ἐπὶ τῷ σῷ λόγῳ χαλάσας τὸ δίκτυον, ἤγρευσα ἰχθύων πληθύν, οὐκ
 10 οἶμαι μὲν μεγάλων, ἑκατὸν δὲ ὄμας καὶ πενήκοντα τριαῶν, καὶ τού-
 τοις ἀπέστειλα ἐν τῇ σφυρίδι τῆς ἀγάπης διὰ τῶν ἰσαριθμῶν κεφα-
 λαίων, τὴν πρόσταξίν σου πεπληρωκῶς θαυμάζω δέ σε καὶ λίαν ζη-
 λῶ τῆς ἀρίστης προθέσεως τῶν περὶ προσευχῆς ἐρωῶντα κεφαλαίων.
 Οὐ γὰρ ἀπλῶς τοῦτων ἐρᾶς τῶν ὑπὸ χειρῶν καὶ ἐν χάρτῃ διὰ μέλανος
 15 τὸ εἶναι ἔχόντων, ἀλλὰ τῶν ἐν νῷ ἰδριμένων δι' ἀγάπης καὶ ἀμνησι-
 κικίας.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΛΟΓΟΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗ
ΚΑΤΑΝΕΜΗΜΕΝΟΣ ΣΕ 153 ΚΕΦΑΛΑΙΑ

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Ἐνῶ καιγόμενον ἀπὸ τὸν πυρετὸ τῶν ἀκάθαρτων παθῶν, μετόνωσες, ὡς συνήθως, μετὴν παραλαβὴ τῶν θεοφιλῶν σου γραμμιάτων, ἐνθαρρύνοντας τὸν ταλαιπωρημένο νοῦ μου σὲ τελευταῖα του, καὶ μιμούμενος τὸν μεγάλο καθηγητὴ καὶ δάσκαλο κατὰ τρόπο μακάριο. Καὶ δὲν εἶναι ἄξιο θαυμασμοῦ αὐτό, γιατί δική σου ἐπιλογή ἦταν πάντοτε τὰ συμφωνημένα, ὅπως συνέβη καὶ μετὸν εὐλογημένο Ἰακώβ. Γιατί, ἐνῶ πρόσφερες τὴν ὑπηρεσία σου καλῶς γιὰ χάρη τῆς Ραχήλ, ἐπειδὴ πήρες τὴν Λεία, ζητᾶς τώρα καὶ αὐτὴν ποὺ ἀγαποῦσες, ἐπειδὴ ἐκπλήρωσες καὶ αὐτῆς τὰ ἑβδομα¹. Καὶ ἐγὼ δὲν μποροῦσα φυσικὰ νὰ ἀρνηθῶ, ἐπειδὴ κοπιᾶζοντας ὅλη τὴ νύχτα δὲν ἔπιασα κανένα ψάρι, ἀλλὰ μετὸ δικό σου λόγο ρίχνοντας τὸ δίχτυ, ἔπιασα πολλὰ ψάρια, δὲν ξέρω βέβαια ἂν εἶναι μεγάλα, ἀλλὰ ὅπως-δήποτε εἶναι ἑκατὸν πενήντα τρία, καὶ αὐτὰ σοῦ τὰ ἔστειλα μετὸ πανέρι τῆς ἀγάπης μέσω τῶν ἰσαριθμῶν κεφαλαίων, ἐκπληρώνοντας τὴν προσταγή σου. Σὲ θαυμάζω μάλιστα καὶ σὲ ζηλεύω γιὰ τὴν ἀριστη πρόθεσή σου νὰ ποθεῖς τὰ κεφάλαια γιὰ τὴν προσευχή. Γιατί δὲν ἀγαπᾶς μόνο αὐτὰ ποὺ εἶναι ἔργα χειρῶν καὶ ἡ ὑπαρξὴ τους στηρίζεται σὲ χαρτὶ καὶ τὸ μελάνι, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ποὺ εἶναι γραμμένα σὲ τὸν νοῦ μου μετὸ ἀγάπη καὶ ἀμνησικακία.

1. Τὰ ἑπτὰ ἐπὶ πλέον ποὺ δούλεψε ὁ Ἰακώβ γιὰ νὰ τοῦ δώσει ὁ θεὸς του Λάβαν καὶ τὴ δευτέρη θυγατέρα του Ραχήλ. Γεν. 29, 25 ἔ.

Ἄλλ' ἐπεὶ πάντα δισά, ἐν κατ' ἔναντι τοῦ ἐνός, κατὰ τὸν σοφὸν Ἰησοῦν, δέχου πρὸς τῷ γράμματι καὶ τῷ πνεύματι, καὶ σύνες, ὡς πάντως τοῦ γράμματος νοῦς προηγεῖται· οὐκ ὄντος γὰρ τούτου, οὐδὲ γράμμα ἔσται. Οὐκοῦν καὶ προσευχῆς διττὸς ὁ τρόπος, ὁ μὲν τις 5 πρακτικός, ὁ δὲ θεωρητικός, οὕτω καὶ ἀριθμοῦ, τὸ μὲν πρόχειρός ἐστι ποσότης, τὸ δὲ σημαινόμενον ποιότης εἰς ἑκατὸν οὖν πενήκοντα τριῶν τὸν περὶ προσευχῆς λόγον διεληφότες, εὐαγγελικὸν ὀψώνιον σοι πεπόμφαμεν, ἵνα εὗρης συμβολικοῦ ἀριθμοῦ τερπνότητα καὶ σχῆμα τριγώνου καὶ ἐξάγωνου, ὁμοῦ μὲν εὐσεβῆ γνῶσιν Τριά- 10 δος, ὁμοῦ δὲ καὶ τῆσδε τῆς διακοσμῆσεως τὴν περιγραφὴν ὑποφαῖνον. Ἄλλ' ὁ ἑκατὸν ἀριθμὸς καθ' ἑαυτὸν τετράγωνός ἐστιν, ὁ δὲ πενήκοντα τρεῖς, τρίγωνος, καὶ σφαιρικός ὁ γὰρ εἰκοστὸς ὄγδοος μὲν τρίγωνος, σφαιρικός δὲ ὁ εἰκοστὸς πέμπτος πεντάκις γὰρ πέντε κεφάλαια

15 Οὐκοῦν ἔχεις τὸ τετράγωνον σχῆμα, οὐ μόνον διὰ τῆς τετρακτύος τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦδε τοῦ αἰῶνος τὴν ἔνσοφον γνῶσιν τῷ εἰκοστῷ πέμπτῳ εἰκνυῖαν, διὰ τὸ σφαιρικὸν τῶν χρόνων. Ἐβδομάς γὰρ ἐπὶ ἑβδομάδα, καὶ μὴν ἐπὶ μῆνα κινεῖται, καὶ ἐξ ἐνιαυτοῦ εἰς ἐνιαυτὸν ὁ χρόνος κυλινδεῖται καὶ καιρὸς ἐπὶ καιρὸν, ὡς ἐπὶ κινήσε- 20 ως ἡλίου καὶ σελήνης, ἕαρος καὶ τῶν ἐξῆς ὁρῶμεν.

Τὸ δὲ τρίγωνον σημαίνει ἄν σοι τὴν τῆς ἀγίας Τριάδος γνῶσιν. Ἄλλως εἰ δὲ διὰ τῆς πληθύος τῶν ἀριθμῶν κομίξῃ τὸν ἑκατοστὸν τρίτον τρίγωνον ὄντα, νοεῖν προσήκει πρακτικὴν, φυσικὴν, θεολογικὴν, ἢ καὶ πίστεως, ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης χρυσόν, ἄργυρον, λίθους 25 τιμίους.

Ἄλλ' ὁ μὲν ἀριθμὸς τοιοῦτος, τῶν δὲ κεφαλαίων τὸ ταπεινὸν οὐ περιθρῖσειας ὡς εἰδῶς καὶ χορτάζεσθαι καὶ ὑστερεῖσθαι, καὶ μὴν καὶ ὡς μεμνημένος τοῦ τὰ δύο τῆς χήρας λεπτὰ μὴ ἀποδεβληκότος, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πλοῦτον πολλῶν ἐτέρων ἀποδεξαμένου· οὐκοῦν

2. Σοφ. Στιμῆχ 42, 24-25.

3. Τὸ ἄθροισμα τῶν τεσσάρων ἀριθμῶν (1, 2, 3, 4) ἦται ὁ ἀριθμὸς 10.

Ἐπειδὴ ὅμως ὅλα εἶναι διπλά, τὸ ἓνα ἀπέναντι ἀπὸ τὸ ἄλλο, σύμφωνα μὲ τὸν σοφὸ Ἰησοῦ², δέξου μαζὶ μὲ τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ μάθε ὅτι ὀπωσδήποτε πρὶν ἀπὸ τὸ γράμμα προσηγεῖται ὁ νοῦς, γιατί, ἂν δὲν ὑπῆρχε αὐτός, δὲν θὰ ὑπῆρχε οὔτε γράμμα. Ἐπομένως καὶ τῆς προσευχῆς ὁ τρόπος εἶναι διπλός, ὁ ἓνας κάπως πρακτικός καὶ ὁ ἄλλος θεωρητικός, ἔτσι καὶ ὁ ἀριθμὸς ἀπὸ τῆ μιᾶ μεριᾶ εἶναι συνηθισμένη ποσότητα, ἐνῶ αὐτὸ πού δηλώνεται μὲ τὸν ἀριθμὸ εἶναι ποιότητα. Κατανέμοντας λοιπὸν τὸν λόγο γιὰ τὴν προσευχὴν σὲ ἑκατὸν πενήντα τρία κεφάλαια, σοῦ στείλαμε εὐαγγελικὴ τροφή, γιὰ νὰ βρεῖς τὴν εὐχαριστησὴ τοῦ συμβολικοῦ ἀριθμοῦ καὶ τὸ τρίγωνο καὶ ταυτοχρόνως ἐξάγωνο σχῆμα, τὸ ὁποῖο ὑποδηλώνει τὴν εὐσεβῆ γνῶση τῆς Τριάδας, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὴν τὴν περιγραφὴ αὐτῆς τῆς διάταξης. Ἀλλὰ ὁ ἀριθμὸς ἑκατὸ καθεαυτὸν εἶναι τετράγωνος, ἐνῶ ὁ ἀριθμὸς πενήντα τρία τρίγωνος καὶ σφαιρικός. Γιατί, ὁ μὲν ἀριθμὸς εἴκοσι ὀκτὼ εἶναι τρίγωνος, ἐνῶ ὁ εἴκοσι πέντε εἶναι σφαιρικός, διότι εἶναι πέντε φορές πέντε κεφάλαια.

Ἐπομένως ἔχεις τὸ τετράγωνο σχῆμα, ὄχι μόνο μὲ τὴν τετράδα³ τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ καὶ τὴ σοφὴ γνῶση τοῦ αἰῶνα αὐτοῦ, ἡ ὁποία μοιᾶζει τὸν ἀριθμὸ εἴκοσι πέντε, ἐπειδὴ οἱ χρόνοι εἶναι σφαιρικοί. Γιατί ἡ μιᾶ ἐβδομάδα κινεῖται μετὰ τὴν ἄλλη, καὶ ὁ ἓνας μῆνας μετὰ τὸν ἄλλο, καὶ ὁ χρόνος κυλάει ἀπὸ τὸν ἓνα χρόνο στὸν ἄλλο, καὶ ὁ ἓνας καιρὸς μετὰ τὸν ἄλλον, ὅπως βλέπουμε νὰ γίνεται καὶ μὲ τὴν κίνηση τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, τῆς ἀνοιξῆς καὶ τῶν ἄλλων ἐποχῶν.

Τὸ τρίγωνο ὅμως θὰ μπορούσε νὰ σημαίνει σὲ σένα τὴ γνῶση τῆς ἁγίας Τριάδας. Καὶ ἀλλιῶς ἂν ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀριθμῶν πάρεις τὸν ἑκατὸν τρία πού εἶναι τρίγωνο, πρέπει νὰ ἐννοεῖς τὴν πρακτικὴ, φυσικὴ καὶ θεολογικὴ γνῶση, ἢ, ἀκόμα, τὴν πίστη, τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀγάπη, τὸν χρυσό, τὸν ἀργυρο καὶ τὰ πολύτιμα πετράδια.

Ἄλλ' ὁ ἀριθμὸς βέβαια τέτοιος εἶναι, τὸ ταπεινὸ τῶν κεφαλαίων ὅμως δὲ θὰ θελήσεις νὰ τὸ περιφρονήσεις, ἐπειδὴ ξέρεις νὰ χορταίνεις καὶ νὰ στερεῖσαι⁴, ἀλλὰ καὶ διότι θυμᾶσαι ἐκεῖνον πού δὲν ἀπέρριψε τὰ δύο λεπτὰ τῆς χήρας, ἀλλὰ τὰ δέχθηκε περισσότερο καὶ ἀπὸ τὸν πλοῦτο πολλῶν. Λοιπὸν γνωρίζοντας ὅτι ἀποτελοῦν

4. Φίλιπ. 4, 12.

εὐνοίας καὶ ἀγάπης καρπὸν εἰδώς, φυλάξεις σοῖς γνησίοις ἀδελφοῖς ἐπιτρέπων προσεύχεσθαι ὑπὲρ τοῦ ἀρρωστοῦντος, ὅπως ὑγιαίνη, καὶ ἑαυτοῦ τὸν κράδβατον ἄρας, λοιπὸν πατήση, χάριτι Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

5 Α'. Εἴ τις θούλοιο εὐῶδες θυμίαμα σκευάσαι, τὸν διαφανῆ λίβανον καὶ τὴν κασσίαν καὶ τὸν ὄνυχα καὶ τὴν στάκτην ἐξίσου συνθήσει κατὰ τὸν νόμον. Ταῦτα δέ ἐστιν ἡ τετράς τῶν ἀρετῶν ἔαν γὰρ πληρέσταται καὶ ἴσαι τυγχάνωσιν, οὐ προδοθήσεται ὁ νοῦς

10 Β'. Καθαρθεῖσα ψυχὴ διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν πληρότητος ἀκλόνητον τὴν τάξιν τοῦ νοῦ κατασκευάζει, δεκτικὸν αὐτὸν ποιοῦσα τῆς ζητουμένης καταστάσεως.

Γ'. Ἡ προσευχὴ ὁμιλία ἐστὶ νοῦ πρὸς Θεόν· ποίας οὖν δεῖται καταστάσεως ὁ νοῦς, ἵνα ἡσυχάσῃ ἀμεταστρόφως ἐκσταθῆναι πρὸς τὸν οἰκεῖον Δεσπότην καὶ συνομιλεῖν αὐτῷ μηδενὸς μεσιτεύοντος;

15 Δ'. Εἰ τῆ ἐπὶ γῆς θάπτω φλεγόμενη προσεγγίσει πειράσας Μωσῆς καλύεται, ἄχρισ οὐ λύσει τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν, πῶς αὐτὸς τὸν ὑπὲρ πάσαν ἔννοιαν καὶ αἴσθησιν ἰδεῖν βουλόμενος καὶ συνόμιλος αὐτῷ γενέσθαι οὐ λύεις ἐκ σοῦ πᾶν νόημα ἐμπαθές

20 Ε'. Πρότερον περὶ λήψεως δακρύων προσεύχου, ἵνα διὰ τοῦ πένθους μαλάξης τὴν ὑπάρχουσαν ἐν τῇ ψυχῇ σου ἀγριότητα, καὶ ἐξαγορεύσας κατὰ σοῦ τὴν ἀνομίαν σου τῷ Κυρίῳ, παρ' αὐτοῦ ἀφέσεως τεύξῃ.

Ζ'. Κέκρητο τοῖς δάκρυσι πρὸς παντὸς αἰτήματος κατόρθωσιν· λίαν γὰρ χαίρει σου ὁ Δεσπότης ἐν δάκρυσι προσευχὴν δεχόμενος.

25 Ζ'. Ἐὰν πηγὰς δακρύων ἐκχέης ἐν τῇ προσευχῇ σου, μηδαμῶς ἐπαίρου ἐν σεαυτῷ, ὡς ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς ὦν βοήθειαν γὰρ προσείληφεν ἡ προσευχὴ σου, ἵνα δυνηθῆς προθύμως ἐξαγορεύειν σου τὰς ἁμαρτίας καὶ ἐξειμενίσασθαι τὸν Δεσπότην διὰ τῶν δακρύων.

Η'. Μὴ οἶν εἰς πάθος τρέψῃ τὸ τῶν παθῶν ἀλέξημα, ἵνα μὴ

5. Σοφία Σιρᾶχ 24, 13-15.

6. Ἐξ 3, 2-5.

καρπὸ τῆς συμπάθειας καὶ ἀγάπης μου, νὰ τὰ φυλάξεις γιὰ τοὺς γνήσιους ἀδελφούς, προτρέποντάς τους νὰ προσεύχονται γιὰ τὸν ἄρρωστο (ἐμένα), γιὰ νὰ γίνει καλά, καὶ σηκώνοντας τὸ κρεβάτι του νὰ περπατήσῃ μετὰ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στους αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

1. Ὅποιος θέλει νὰ κάνει εὐωδιαστὸ τὸ θυμίαμα, νὰ ἀνακατέψῃ, σύμφωνα μετὰ τὸν νόμο τὸ καθαρὸ λιβάνι, τὴν κασσία, τὸν ὄνυχα καὶ τὴ στάχτη σὲ ἴσες ἀναλογίες⁷. Αὐτὰ εἶναι ἡ τετράδα τῶν ἀρετῶν. Ἄν λοιπὸν εἶναι πλήρεις καὶ ἴσες, ὁ νοῦς δὲν προδίνεται.

2. Ἡ ψυχὴ ὅταν καθαριστεῖ μετὰ τὴν πληρότητα τῶν ἀρετῶν, κάνει τὴ θέση τοῦ νοῦ ἀκλόνητη, καθιστώντας τὸν δεκτικὸ τῆς κατάστασης ποὺ ἐπιζητεῖ.

3. Ἡ προσευχὴ εἶναι ὁμλία τοῦ νοῦ μετὰ τὸν Θεό. Ποιὰ λοιπὸν κατάσταση χρειάζεται ὁ νοῦς γιὰ νὰ ἡσυχάσῃ ὀριστικά, νὰ μεταφερθεῖ μετὰ ἔκσταση στὸν Δεσπότη του καὶ νὰ συνομιλεῖ μετὰ αὐτὸν χωρὶς νὰ μεσολαβεῖ κανένας;

4. Ἄν ὁ Μωυσῆς ἐμποδίζεται νὰ πλησιάσῃ τὴ βάτο ποὺ καίεται μέχρι ποὺ νὰ λύσει τὰ ὑποδήματα τῶν ποδιῶν του⁸, πῶς ἐσύ, ποὺ θέλεις νὰ δεῖς αὐτὸν ποὺ εἶναι πάνω ἀπὸ κάθε ἔννοια καὶ αἴσθησις καὶ νὰ μιλῆσῃς μαζί του, δὲν θγάξεις ἀπὸ πάνω σου κάθε ἐμπαθῆ σκέψη;

5. Πρῶτα νὰ προσεύχεσαι νὰ σοῦ δώσει δάκρυα, ὥστε μετὰ τὸ πένθος νὰ μαλάξεις τὴν ἀγριότητα ποὺ ὑπάρχει στὴν ψυχὴ σου, καὶ ἀφοῦ ὁμολογήσῃς τὴν ἁμαρτία σου μπροστὰ στὸν Κύριον⁹, θὰ συχωρηθεῖς ἀπὸ αὐτόν.

6. Νὰ χρησιμοποιοεῖς τὰ δάκρυα γιὰ νὰ ἐπιτύχεις κάθε σου αἴτημα. Γιατὶ ὁ Δεσπότης σου χαίρεται πολὺ ὅταν δέχεται προσευχὴ μετὰ δάκρυα.

7. Ἄν χύνεις ποταμούς δακρύων κατὰ τὴν προσευχὴ σου, νὰ μὴ ἐπαίρεσαι καθόλου στὸν ἑαυτὸ σου, ὅτι εἶσαι ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς πολλούς. Γιατὶ ἡ προσευχὴ σου δέχθηκε βοήθεια γιὰ νὰ μπορέσῃς νὰ ὁμολογήσῃς πρόθυμα τὶς ἁμαρτίες σου καὶ νὰ ἐξευμενίσῃς τὸν Δεσπότη μετὰ τὰ δάκρυα.

8. Μὴ λοιπὸν μετατρέψῃς σὲ πάθος τὴν ἀπομάκρυνση τῶν

7. Ψαλμ. 31, 5.

πλέον παροργίσης τὸν δεδωκότα τὴν χάριν πολλοὶ δακρύνοντες ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, ἐπιλαθόμενοι τοῦ τῶν δακρύνων σκοποῦ, μανέντες ἐξεπλάγησαν.

Θ. Στήθι ἐμπόνως καὶ προσεύχου εὐτόνως, καὶ ἀποστρέφου τὰς τῶν φροντίδων καὶ διαλογισμῶν ἐπιτεύξεις ταράττουσι γὰρ καὶ θορυβοῦσί σε, ἵνα ἐκλύσωσι τοῦ τόνου.

Γ. Ὅταν ἴδωσιν οἱ δαίμονες προθυμούμενόν σε ἀληθῶς προσεύξασθαι, τότε ὑποτίθενται νοήματά τινων πραγμάτων δῆθεν ἀναγκαίων, καὶ μετὰ βραχὺ ἐπαίρουσι τὴν περὶ αὐτῶν μνήμην, κινουῦντες τὸν νοῦν πρὸς ζήτησιν αὐτῶν, καὶ ὡς μὴ εὐρίσκων σφόδρα λυπεῖται καὶ ἀθυμεῖ· ἡνίκα δὲ σπῆ εἰς προσευχὴν, ὑπομμηήσκουσιν αὐτὸν τῶν ζητηθέντων καὶ μνημονευθέντων, ἵνα, χαννωθεὶς ὁ νοῦς, πρὸς γνῶσιν αὐτῶν ἀπολέσῃ τὴν εὐκαρπὸν προσευχὴν.

ΙΑ. Ἀγωνίζου στήσαι τὸν νοῦ σου κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς κωφὸν καὶ ἄλαλον, καὶ δυνήσῃ προσεύξασθαι.

ΙΒ. Ἡνίκα ἀπαντήσῃ σοι πειρασμὸς ἢ ἀντιλογία, ἢ ἐρεθίσῃ ἢ πρὸς τὴν δι' ἐναντίας ἄμυναν κινήσῃ θυμόν, ἢ ῥῆξαι φωνὴν τινα, μνήσθητι τῆς προσευχῆς καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν κρίματος, καὶ εὐθέως ἢ ἐν σοὶ ἄτακτος κίνησις ἡρεμήσει.

ΙΓ. Ὅσα ἂν ποιήσῃς πρὸς ἄμυναν ἀδελφοῦ ἢ δικηκότος σε, ἅπαντα εἰς σκάνδαλόν σοι γενήσεται ἐν καιρῷ προσευχῆς.

ΙΔ. Προσευχὴ ἐστὶ πρόσητος καὶ ἀοργησίας βλάβη.

ΙΕ. Προσευχὴ ἐστὶ χαρᾶς καὶ εὐχαριστίας πρόβλημα.

ΙΣ. Προσευχὴ ἐστὶ λύτης καὶ ἀθυμίας ἀλέχημα.

ΙΖ. Ἀπελθὼν πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δός πτωχοῖς, καὶ λαβὼν τὸν σταιρὸν, ἀπάρησαι ἑαυτόν, ἵνα δυνηθῆς ἀπερισπιάστως περὶ χεῖρας σου.

ΙΗ. Εἰ βούλει ἐπαινετῶς προσεύχεσθαι, ἄρησαι ἑαυτόν καθ' ὅσον, καὶ πῆμιλλα δευρὸς ὑπὲρ προσευχῆς φιλοσόφει.

παθῶν, γιά νά μὴ ἔξοργίσῃς περισσότερο ἐκεῖνον ποῦ σοῦ ἔδωσε τὴ χάρη. Πολλοὶ δακρῦζοντας γιά τὶς ἁμαρτίες τους, ξεχνώντας τὸν σκοπὸ τῶν δακρῦων, δοκίμασαν ἔκπληξη ποῦ κυριεύθηκαν ἀπὸ μανία.

9. Στάσου μὲ πόνο καὶ προσευχήσου μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις σου, καὶ νά ἀποστρέφῃς τὰ ἐπιτεύγματα τῶν φροντίδων καὶ τῶν διαλογισμῶν. Γιατὶ σὲ ταράζουν καὶ σὲ κάνουν νά θορυβεῖσαι, γιά νά μειώσουν τὸν τόνο τῆς προσευχῆς σου.

10. Ὄταν οἱ δαίμονες σὲ δοῦν πρόθυμο νά προσευχηθεῖς πραγματικά, τότε σοῦ ὑποβάλλουν σκέψεις κάποιων πραγμάτων, δῆθεν ἀναγκαίων, καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο διεγείρουν τὴν ἀνάμνησή τους, ἐρεθίζοντας τὸν νοῦ γιά τὴν ἀναζήτησή τους, καὶ μὴ βρίσκοντάς τα λυπᾶται πολὺ καὶ κυριεύεται ἀπὸ ἀθυμία. Καὶ ὅταν σταθεῖ σὲ προσευχή, τοῦ θυμίζουν αὐτὰ ποῦ ἀναζήτησε καὶ ποῦ τοῦ εἶχαν φέρεῖ στὴ μνήμη του, μὲ σκοπὸ νά ἀποχαυνωθεῖ ὁ νοῦς μὲ τὴ γνώση αὐτῶν καὶ νά χάσει τὴν καρποφόρα προσευχή.

11. Νά ἀγωνίζεσαι νά στήσεις τὸν νοῦ σου τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς κουφὸν καὶ ἄλαλον, καὶ θὰ μπορέσεις νά προσευχηθεῖς.

12. Ὄποτε σὲ συναντήσῃ πειρασμὸς ἢ ἀντιλογία, ἢ σὲ ἐρεθίσῃ, ἢ παρακινήσῃ τὸν θυμὸ σου γιά νά ἀμυνθεῖ πρὸς τοὺς ἐναντίους, ἢ βάλῃ κάποια φωνή, νά θυμηθεῖς τὴν προσευχή καὶ τὴν ἐντολή σχετικά μ' αὐτήν, καὶ τότε ἀμέσως θὰ ἡρεμήσῃ μέσα σου ἡ ἀτακτη κίνηση.

13. Ὅσο καὶ ἂν κάνεις γιά νά πολεμήσῃς ἀπὸ ἀδελφὸ ποῦ σὲ ἀδίκησε, ὅλα θὰ σὲ σκανδαλίσουν κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς.

14. Ἡ προσευχή εἶναι βλαστᾶρι πραότητος καὶ ἔλλειψη ὀργῆς.

15. Ἡ προσευχή εἶναι προβολὴ χαρᾶς καὶ εὐχαριστίας.

16. Ἡ προσευχή εἶναι προστασία ἀπὸ τὴ λύπη καὶ τὴ λιποψυχία.

17. Πήγαινε, πούλησε τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ δῶσέ τα στοὺς φτωχοὺς⁸, καὶ παίρνοντας τὸν σταυρὸ, ἀπαρνήσου τὸν ἑαυτὸ σου⁹, γιά νά μπορέσεις νά προσευχηθεῖς ἀπερίσπαστα.

18. Ἄν θέλεις νά προσευχηθεῖς ἀξέπαινα, ἀρνήσου τὸν ἑαυτὸ σου τὴν ὥρα ἐκείνη, καὶ ὑπόμενε πολλὰ δεινὰ γιά τὴν προσευχή.

9. Ματθ. 16, 24. Λουκᾶ 9, 23.

ΙΘ. Ὅπερ ἂν χαλεπὸν ὑπομένων φιλοσοφῆσης, τούτου τὸν καρπὸν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς εὐρήσεις.

Κ. Ἐπιθυμῶν προσεύξασθαι ὡς δεῖ, μὴ λυπήσης ψυχὴν, εἰ δὲ μήγε, εἰς μάτην τρέχεις.

5 ΚΑ. Ἄφες σου τὸ δῶρον, φησὶν, ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἀπελθὼν πρότερον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε προσεύξῃ ἀταράχως ἢ γὰρ μνησικακία ἀμαυροῖ τὸ ἡγεμονικὸν τοῦ προσευχομένου καὶ σκοτιῖζει τούτου τὰς προσευχάς.

ΚΒ. Οἱ λύπας καὶ μνησικακίας ἐάντοῖς σωρεύοντες καὶ προσεύχου
10 χεσθαι δοκοῦντες, ὁμοιοὶ εἰσι τοῖς ὕδαρ ἀντλοῦσι καὶ εἰς τετρημένον πῖθον βάλλουσι.

ΚΓ. Ἐὰν ὑπομονητικὸς ᾖς, αἰεὶ μετὰ χαρᾶς προσεύξῃ.

ΚΔ. Προσευχομένου σου δεόντως, τοιαῦτά σοι ἀπαντήσῃ πράγματα, ἵνα δόξης δίκαιον εἶναι πάντως τῷ θυμῷ χρήσασθαι· οὐκ ἔστι
15 δὲ δίκαιος θυμὸς κατὰ τοῦ πέλας τὸ σύνολον· ἐὰν γὰρ ζητήσης, εὐρήσεις, ὅτι δυνατὸν καὶ δίχα θυμοῦ καλῶς διατεθῆναι τὸ πρᾶγμα· πάση οὖν μηχανῇ χρῆσαι πρὸς τὸ μὴ ῥῆξαι θυμόν.

ΚΕ. Ὅρα μὴ δοκῶν ἕτερον ἰᾶσθαι, αὐτὸς ἀνίατος ἔση, καὶ δῶς ἐκκοπὴν τῇ προσευχῇ σου.

20 ΚΣ. Φειδόμενος θυμοῦ, φειδῶ εὐρήσεις καὶ φρόνιμον ἑαυτὸν ἀναδείξεις πρὸς τὸ εἰς οἴησιν, καὶ ἐν τοῖς προσευχομένοις ἔση.

ΚΖ. Κατὰ θυμοῦ ὀπλιζόμενος, ἐπιθυμίας οὐκ ἀνέξῃ ποτέ· αὕτη γὰρ ἴλας δίδωσι τῷ θυμῷ, καὶ οὗτος ταράττει τὸν νοερόν ὀφθαλμόν, λιμαινόμενος τὴν κατάστασιν τῆς προσευχῆς.

25 ΚΗ. Μὴ ἐν μόνοις τοῖς ἐκτὸς σχήμασι προσεύχου, ἀλλὰ τρέπε τὸν νοῖν σου εἰς συναίσθησιν πνευματικῆς προσευχῆς μετὰ πολλοῦ φόβου.

ΚΘ. Ποτὲ μὲν ἀθρόως στὰς εἰς προσευχὴν οὐ προσεύξῃ, ποτὲ δὲ λίαν πονηρῶς οὐκ ἐπιτείξῃ τοῦ σκοποῦ, ἵνα, ἔτι μᾶλλον ζητήσας καὶ
30 λιπῶν, ἔξῃς ἀπὸ τὸν κατάρθωμα

19. "Όποιο κακὸ ἀντιμετωπίσεις μὲ εὐσεβῆ σκέψη καὶ καρτερία, αὐτοῦ τὸν καρπὸ θὰ βρεῖς κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς.

20. "Όταν θέλεις νὰ προσευχηθεῖς, ὅπως πρέπει, νὰ μὴ λυπήσεις τὴν ψυχὴ σου, ἀλλιῶς ἄδικα τρέχεις.

21. "Άφησε τὸ δῶρο σου, λέγει, μπροστὰ στὸ θυσιαστήριο καὶ πήγαινε πρῶτα νὰ συμφιλιωθεῖς μὲ τὸν ἀδελφὸ σου¹⁰, καὶ τότε θὰ προσευχηθεῖς χωρὶς ταραχὴ. Γιατὶ ἡ μνησικακία μαυρίζει τὸν νοῦ ἐκείνου ποὺ προσεύχεται καὶ συσκοτίζει τὶς προσευχῆς του.

22. Αὐτοὶ ποὺ συσσωρεύουν στὸν ἑαυτὸ τους λύπες καὶ μνησικακίες καὶ νομίζουν ὅτι προσεύχονται, μοιάζουν μὲ ἐκείνους ποὺ βγάζουν νερὸ καὶ τὸ βάζουν σὲ τρύπιο παθάρι.

23. "Άν εἶσαι ὑπομονητικὸς, θὰ προσεύχεσαι πάντοτε μὲ χαρὰ.

24. "Όταν προσεύχεσαι ὅπως πρέπει, θὰ σὲ βροῦν τέτοια πράγματα, γιὰ νὰ νομίσεις ὅτι εἶναι δίκαιο ὅπωςδήποτε νὰ θυμώσεις. "Όμως δὲν ὑπάρχει θυμὸς δίκαιος ἐναντίον τοῦ πλησίον γενικά. Γιατὶ, ἂν ἐρευνήσεις, θὰ βρεῖς, ὅτι εἶναι δυνατὸ καὶ χωρὶς θυμὸ νὰ διευθετήσεις τὸ θέμα. Νὰ χρησιμοποιοεῖς λοιπὸν κάθε ἐπινόηση γιὰ νὰ μὴ ἐκδηλώσεις θυμὸ.

25. Πρόσεχε μήπως, νομίζοντας ὅτι θεραπεύεις ἄλλον, μείνεις ἐσὺ ἀθεράπευτος, καὶ διακόψεις τὴν προσευχὴ σου.

26. "Άν συγκρατεῖς τὸν θυμὸ σου, θὰ βρεῖς εὐσπλαγχνία, καὶ θὰ ἀποδείξεις τὸν ἑαυτὸ σου ὅτι εἶναι φρόνιμος ὡς πρὸς τὴν οἴηση, καὶ θὰ εἶσαι μεταξὺ αὐτῶν ποὺ προσεύχονται.

27. "Άν ὀπλίζεσαι ἐναντίον τοῦ θυμοῦ, δὲ θὰ ἀνεχτεῖς ποτὲ ἐπιθυμία. Γιατὶ αὐτὴ δίνει ὑλικὸ στὸν θυμὸ, καὶ ἐκεῖνος ταράζει τὸ νοερὸ μάτι, καταστρέφοντας τὴν κατάστασι τῆς προσευχῆς.

28. Νὰ μὴ προσεύχεσαι μόνο μὲ ἐξωτερικὰ σχήματα, ἀλλὰ νὰ στρέφεις τὸν νοῦ σου στὴ συναίσθησι τῆς πνευματικῆς προσευχῆς μὲ πολὺ φόβο.

29. Κάποτε στέκεσαι ξαφνικά γιὰ νὰ προσευχηθεῖς καὶ δὲν μπορεῖς νὰ προσευχηθεῖς, καὶ ἄλλοτε πάλι, ἐνῶ ἔχεις κοιτάσει πολὺ, δὲν πετυχαίνεις τὸν σκοπὸ σου, ὥστε, ἀφοῦ ζητήσεις πὸ ἐπίμονα αὐτὸ ποὺ θέλεις, νὰ τὸ λάβεις καὶ νὰ ἔχεις ἀσφαλισμένο αὐτὸ ποὺ κατόρθωσες.

10. Ματθ. 5, 23.

Λ'. Ἐπιστάντος ἀγγελοῦ ἀθρόον ἅπαντες ἀφίστανται οἱ ἐνοχλοῦντες ἡμῖν, καὶ εὐρίσκεται ὁ νοῦς ἐν πολλῇ ἀνέσει, ὑγιῶς προσευχόμενος ποτὲ δὲ τοῦ συνήθους πολέμου ἡμῖν ἐπικειμένου, πυκτεύει ὁ νοῦς, καὶ οὐ συγχωρεῖται ἀνανεῦσαι, προπεποιώται γὰρ τοῖς ποι-
5 κίλοις πάθεσιν· ὁμως ἐπὶ πλεόν ζητῶν εὐρήσει, καὶ κρούοντι αὐτῷ εὐτόνως, ἀνοιγήσεται

ΛΑ'. Μὴ προσεύχου τὰ σὰ θελήματα γενέσθαι· οὐδὲ γὰρ πάντως συμφωνοῦσι τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον καθὼς ἐδιδάχθης, προσεύχου λέγων· Γενηθήτω τὸ θέλημά σου ἐν ἐμοί· καὶ ἐπὶ παντὶ δὲ
10 πράγματι οὕτως αὐτὸν αἶτει τὸ ἀγαθὸν καὶ συμφέρον τῇ ψυχῇ· σὺ δὲ οὐ πάντως τοῦτο ζητεῖς.

ΛΒ'. Πολλάκις προσευχόμενος ἠτησάμην γενέσθαι μοι ὁ ἔδοξα καλὸν εἶναί μοι, καὶ ἐπέμενον τῷ αἰτήματι, ἀλόγως διαζόμενος τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ ἀπιδιδούς αὐτῷ, ἵνα ὁ οἶδε συμφέρον αὐ-
15 τὸς μᾶλλον οἰκονομήσῃ, καὶ μέντοι λαβὼν, ὑστερον ἠχθέσθην λίαν, διότι μᾶλλον τὸ βούλημα ἑαυτοῦ ἠτησάμην γενέσθαι· οὐ γὰρ τοιοῦ-
τόν μοι ἀπήντησε τὸ πρᾶγμα, οἷον ἐνόμιζον.

ΛΓ'. Τί ἄλλο ἀγαθόν, ἀλλ' ἢ Θεός· Οὐκοῦν αὐτῷ ἀποδῶμεν πάντα τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ εὖ ἡμῖν ἔσται· ὁ γὰρ ἀγαθὸς πάντως, καὶ
20 ἀγαθῶν ἔστι παροχεὺς δωρεῶν.

ΛΔ'. Μὴ ὡς ἐν δυνάμει κομιζόμενος, εὐθέως τὸ αἶτημα ζήτη· βούλεται γὰρ σε ἐπὶ πλεόν ἐνεργετῆσαι προσκαρτεροῦντα αὐτῷ ἐν τῇ προσευχῇ· τί γὰρ ἀνώτερον τοῦ τῷ Θεῷ προσομιλεῖν καὶ τῇ πρὸ αὐτὸν συνουσία περισιτᾶσθαι;

25 ΛΕ'. Προσευχὴ ἔστιν ἀνάβασις νοῦ πρὸς Θεόν.

ΛΣ'. Εἰ προσεύξασθαι ποθεῖς, ἀπόταξαι τοῖς σίμπτασιν, ἵνα τὸ πᾶν κληρονομήσῃς.

ΛΖ'. Προσεύχου πρότερον περὶ τοῦ καθαρῆναι τῶν παθῶν, καὶ δεῖτερον περὶ τοῦ ῥυθῆναι ἀπὸ τῆς ἀγνωσίας, καὶ τρίτον ἀπὸ παν-
30 τὸς πειρασμοῦ καὶ ἐγκαταλείψεως.

ΛΗ'. Μόνην ζήτη ἐν τῇ προσευχῇ σου τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν

30. "Όταν είναι παρών ἄγγελος, ἀμέσως ὅλοι ὅσοι μᾶς ἐνοχλοῦν ἀπομακρύνονται, καὶ ἔτσι ὁ νοῦς ἔχει μεγάλη ἄνεση καθὼς προσεύχεται. Κάποτε ὅμως ὅταν μᾶς πλησιάζει ὁ συνηθισμένος πόλεμος, ὁ νοῦς πυγμαχεῖ, καὶ δὲν ἔχει τὴ δυνατὴ νὰ σηκώσει τὸ κεφάλι πρὸς τὰ πάνω, ἐπειδὴ ἔχει δεχθεῖ ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἐπίδραση ἀπὸ τὰ πάθη. "Όμως ἂν ἐπιμείνει στὴν ἀναζήτησή του, θὰ βρεῖ αὐτὸ πὺ θέλει, καὶ σ' αὐτὸν πὺ χτυπᾶ δυνατὰ θὰ ἀνοίξει ἡ πόρτα¹¹.

31. Νὰ μὴ προσεύχεσαι γιὰ νὰ γίνουν τὰ δικά σου θελήματα, τὰ ὁποῖα ὄπωσδήποτε δὲν συμφωνοῦν μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ νὰ προσεύχεσαι ὅπως διδάχθηκες, λέγοντας: " Ἄς γίνει σὲ μένα τὸ θέλημά σου¹². Καὶ γιὰ κάθε πρᾶγμα ἔτσι νὰ ζητᾶς ἀπὸ αὐτὸν τὸ καλὸ καὶ συμφέρον στὴν ψυχὴ, ἐνῶ ἐσὺ δὲν ζητᾶς πάντοτε αὐτό.

32. Πολλὲς φορές προσευχόμενος ζήτησα νὰ μοῦ γίνει αὐτὸ πὺ νόμιζα ὅτι εἶναι γιὰ μένα καλὸ, καὶ ἐπέμεινα στὸ αἴτημά μου, ἐκδιάζοντας παράλογα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ ἀφήνοντας σ' αὐτὸν νὰ ρυθμίσει αὐτὸ πὺ ἐκεῖνος γνώριζε ὅτι συμφέρει σὲ μένα, καὶ ὅταν τὸ ἔλαβα, ὕστερα στενοχωρήθηκα πολὺ, ἐπειδὴ ζήτησα μᾶλλον νὰ γίνει τὸ θέλημά μου. Γιατὶ τὸ πρᾶγμα πὺ μοῦ δόθηκε δὲν ἦταν τέτοιο πὺ νόμιζα.

33. Ποιὸ ἄλλο εἶναι ἀγαθὸ, παρὰ μόνο ὁ Θεός; Ἐπομένως ἄς ἀναθέτουμε ὅλα τὰ δικά μας σ' αὐτὸν, καὶ θὰ μᾶς ἔρθουν ὅλα καλά. Γιατὶ ὁ ἀγαθὸς εἶναι ὄπωσδήποτε καὶ δωρητὴς ἀγαθῶν δωρεῶν.

34. Νὰ μὴ ζητᾶς τὸ αἴτημά σου ἀμέσως, σὰν νὰ τὸ παίρνεις μὲ τὴ δύναμή σου. Γιατὶ θέλει νὰ σὲ εὐεργετήσῃ περισσότερο, ὅταν ἐπιμένεις σ' αὐτὸ μὲ τὴν προσευχὴ. Γιατί, τί εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τοῦ νὰ συνομιλεῖς μὲ τὸν Θεὸ καὶ νὰ ἐπιδιώκεις νὰ εἶσαι μαζί του;

35. Ἡ προσευχὴ εἶναι ἀνάβαση τοῦ νοῦ πρὸς τὸν Θεό.

36. " Ἄν ποθεῖς νὰ προσευχηθεῖς, ἀρνήσου τὰ πάντα, γιὰ νὰ τὰ κληρονομήσεις ὅλα.

37. Νὰ προσεύχεσαι πρῶτα νὰ καθαριστεῖς ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ ὕστερα νὰ λυτρωθεῖς ἀπὸ τὴν ἄγνοια, καὶ τρίτο νὰ ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ κάθε πειρασμὸ καὶ ἐγκατάλειψη.

38. Νὰ ζητᾶς στὴν προσευχὴ σου μόνο τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴ

11. Ματθ. 7, 7. Λουκᾶ 11, 9.

12. Ματθ. 6, 10.

βασίλειαν, τουτέστι τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν γνῶσιν, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα προστεθήσεται σοι.

ΛΘ. Δίκαιον, μὴ μόνον περὶ οἰκείας καθάρσεως προσεύχεσθαι, ἀλλὰ καὶ περὶ παντὸς ὁμοφύλου, ἵνα ἀγγελικὸν μιμήσῃ τρόπον.

5 Μ. Ὅρα, ἐὰν ἀληθῶς Θεῷ παρέστηκας ἐν τῇ προσευχῇ σου, ἢ ἐπαίνῳ ἀνθρώπων ἠττάσαι, καὶ τούτων θηρῶν ἐπείγῃ, ὥσπερ ἐπικαλύμματι κεκρημένος τῇ παραστάσει τῆς προσευχῆς

ΜΑ. Εἴτε μετὰ ἀδελφῶν προσεύχῃ, εἴτε κατὰ μόνας, ἀγώνισαι, μὴ ἔθει, ἀλλὰ αἰσθήσει προσεύχεσθαι.

10 ΜΒ. Ἦθος ἐστὶ προσευχῆς σύννοια μετ' εὐλαδείας καὶ κατανύξεως καὶ ὀδύνης ψυχῆς ἐν ἐξαγορεύσει πταισμάτων μετὰ στεναγμῶν ἀφώνων.

ΜΓ. Ἐὰν περιβλέπῃται ὁ νοῦς σου ἀκμὴν ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς, οὐδέπω ὡς μοναχὸς προσεύχεται, ἀλλ' ἔτι κοσμικὸς ἐστὶ, τὴν
15 ἔξωθεν σκηνὴν καλλωπίζων.

ΜΔ. Προσευχόμενος τὴν μνήμην σου δυνάμει φύλαττε, ἵνα μὴ τὰ οἰκεία παράθηταί σοι, ἀλλὰ πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς παρατάσεως σε κινή· λίαν γὰρ πέφυκε συλαῖσθαι ὁ νοῦς ὑπὸ τῆς μνήμης κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς.

20 ΜΕ. Ἡ παλαιῶν πραγμάτων ἄγει σοι φαντασίας ἢ μνήμη προσευχομένῳ, ἢ νέας φροντίδας, ἢ πρόσωπον λελυπηκότος.

ΜΣΤ. Λίαν βασκαίνει ὁ δαίμων ἀνθρώπων προσευχομένῳ, καὶ πάση χράται μηχανῇ, λυμήνασθαι τὸν τούτου σκοπὸν οὐ παύεται οὐδ' ἐν τῶν νοήματι κινῶν τῶν πραγμάτων διὰ τῆς μνήμης, καὶ ὅλα τὰ
25 πάθη ἀναμοχλεύων διὰ τῆς σαρκός, ἵνα ἐμποδίσει δυνηθῇ τῷ ἀρίστῳ αὐτοῦ δρόμῳ καὶ τῇ πρὸς Θεὸν ἐκδημίᾳ.

ΜΖ. Ὅταν πολλὰ ποιήσας ὁ πονηρότατος δαίμων, μὴ δυηθῇ ἐμποδίσει τὴν τοῦ σπουδαίου προσευχῆν, μικρὸν ὑποχαλᾷ, καὶ μετέπειτα ἀμίνεται αὐτὸν προσευξάμενον ἢ γὰρ εἰς ὀργὴν ἐξάψας ἀφα-

βασιλεία, δηλαδή τὴν ἀρετὴ καὶ τὴ γνώση, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα θὰ σοῦ χορηγηθοῦν¹³.

39. Εἶναι σωστό νὰ μὴ προσεύχεσαι μόνο γιὰ τὴ δική σου κάθαρση, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλους τοὺς συνανθρώπους σου, γιὰ νὰ μιμηθεῖς τὸν ἀγγελικὸ τρόπο ζωῆς.

40. Πρόσεχε, ἂν εἰλικρινὰ στέκεσαι μπροστὰ στὸν Θεὸ στὴν προσευχή σου, ἢ μήπως τὸ κάνεις γιὰ τὸν ἔπαινο τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτὸν ἐπείγεις νὰ ἀποσπάσεις, χρησιμοποιοῦντας ὡς κάλυμμα τὴν στάση τῆς προσευχῆς.

41. Εἴτε προσεύχεσαι μαζί μὲ ἀδελφούς, εἴτε μόνος σου, νὰ ἀγωνίζεσαι νὰ μὴ προσεύχεσαι ἀπὸ συνήθεια, ἀλλὰ μὲ συναίσθηση αὐτοῦ ποὺ κάνεις.

1 42. Ἡθος προσευχῆς εἶναι ἡ βαθειὰ περισυλλογὴ τοῦ νοῦ μὲ εὐλάβεια, κατάνυξη καὶ πόνο ψυχῆς, συνοδευόμενη ἀπὸ τὴν ἔξομολόγηση τῶν ἁμαρτιῶν μὲ ἄφωνους στεναγμούς¹⁴.

43. Ἐὰν ὁ νοῦς σου κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς βλέπει συνεχῶς τριγύρω, δὲν προσεύχεται σὰν μοναχός, ἀλλ' εἶναι ἀκόμα κοσμικός, ποὺ ἐξωραΐζει τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση.

44. Ὅταν προσεύχεσαι νὰ φυλάγεις μὲ ὅλη τὴ δύναμή σου τὴ μνήμη σου, γιὰ νὰ μὴ σοῦ παρουσιάζει τὰ δικά σου προβλήματα, ἀλλὰ νὰ σὲ παρακινεῖ στὴ γνώση τῆς παράστασης μπροστὰ στὸν Θεό. Γιατὶ ὁ νοῦς ἀπὸ τὴ φύση του παρασύρεται πολὺ ἀπὸ τὴ μνήμη τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς.

45. Ὅταν προσεύχεσαι ἡ μνήμη σοῦ φέρνει φαντασίες παλιῶν πραγμάτων, ἢ καινούργιες φροντίδες, ἢ κάποιον πρόσωπο ποὺ σὲ στενοχώρησε.

46. Ὁ δαίμονας βλέπτει πολὺ τὸν προσευχόμενο ἄνθρωπο καὶ χρησιμοποιεῖ κάθε μέθοδο γιὰ νὰ ματαιώσῃ τὸν σκοπὸ του. Δὲν παύει λοιπὸν νὰ ἀνακινεῖ μὲ τὴ μνήμη τίς σκέψεις τῶν πραγμάτων καὶ νὰ ἀναμοχλεύει τὰ πάθη μέσω τῆς σάρκας, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἐμποδίσει τὸν ἀριστο δρόμο του καὶ τὴ μετάβασή του πρὸς τὸν Θεό.

47. Ὅταν ὁ πονηρότατος δαίμονας, ἀφοῦ κάνει πολλὰ, δὲν μπορέσει νὰ ἐμποδίσει τὴν προσευχὴ τοῦ πολὺ προσεκτικοῦ, χαλαρώνει γιὰ λίγο, καὶ ἔπειτα ἐπιτίθεται σ' αὐτὸν μετὰ τὴν προσευχή. Ἡ

νίζει τὴν ἐκ τῆς εὐχῆς συγκροτουμένην ἀρίστην κατάστασιν ἐν ἑαυτῷ, ἢ πρὸς ἡδονὴν τινα ἄλογον ἐρεθίσας ὑδρίζει τὸν νοῦν.

ΜΗ. Προσευξάμενος ὡς δεῖ, προσδόκα ἃ μὴ δεῖ, καὶ στήθι ἀνδρείως φυλάττων τὸν καρπὸν σου· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἐτάχθης, ἵνα ἐργάζεσθαι καὶ φυλάττειν· μὴ οὖν ἐργασάμενος ἐάσης ἀφύλακτον τὸ πονηθὲν εἰ δὲ μήγε, οὐδὲν ὠφέλησας προσευχόμενος.

ΜΘ. Πᾶς ὁ συγκροτούμενος πόλεμος μετὰ τὸν ἡμῶν τε καὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, οὐ περὶ ἐτέρου γίνεται, ἢ περὶ πνευματικῆς προσευχῆς· λίαν γὰρ πολέμιος αὐτοῖς ἐστὶ καὶ ἐπαχθεστάτη, ἡμῖν δὲ σωτήριος καὶ προσηνεστάτη.

Ν. Τί δούλεται τοῖς δαίμοσι ἐνεργεῖν ἐν ἡμῖν γαστρομαργίαν, πορνείαν, φιλαργυρίαν, ὀργὴν τε καὶ μνησικακίαν, καὶ τὰ λοιπὰ πάθη; ἵνα, παχυνθεὶς ὁ νοῦς ἐξ αὐτῶν, μὴ δυνηθῇ ὡς δεῖ προσεύξασθαι· τὰ γὰρ τοῦ ἀλόγου μέρους πάθη ἄρξαντα, οὐκ ἔα αὐτὸν λογικῶς κινεῖσθαι καὶ τὸν Θεοῦ Λόγον ἐπιζητεῖν.

ΝΑ. Τὰς ἀρετὰς μετερχόμεθα διὰ τοὺς λόγους τῶν γεγονότων, καὶ τούτους διὰ τὸν οὐσιώσαντα Κύριον, οὗτος δὲ ἐν τῇ καταστάσει τῆς προσευχῆς ἀναφαίνεσθαι εἴωθε.

ΝΒ. Κατάστασις ἐστὶ προσευχῆς ἕξις ἀπαθῆς, ἔρωτι ἀκροτάτῳ εἰς ὕψος νοητὸν ἀρπάζουσα τὸν φιλόσοφον καὶ πνευματικὸν νοῦν.

ΝΓ. Οὐ μόνον θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας δεῖ ἄρχειν τὸν ἀληθῶς προσεύξασθαι ἐπειγόμενον, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς ἐμπαθοῦς νοήματος γενέσθαι.

ΝΔ. Ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεόν, τούτῳ ὡς Πατρὶ ἀεὶ συνομιλεῖ, ἀποστρεφόμενος πᾶν νόημα ἐμπαθές.

ΝΕ. Οὐχ ὁ ἀπαθείας τετυχηκῶς, ἤδη καὶ προσεύχεται ἀληθῶς· δύνειται γὰρ ἐν τοῖς ψιλοῖς νοήμασι εἶναι καὶ ἐν ταῖς ἱστορίαις αὐτῶν περιωπτεῖσθαι, καὶ μακρὰν ἀπέχειν ἀπὸ Θεοῦ.

Νς. Οὐχ ἂν ὄτε μὴ ἐγχνονίζῃ ὁ νοῦς ἐν τοῖς ψιλοῖς νοήμασι τῶν

δηλαδή τὸν ἐξοργίζει καὶ ἐξαφανίζει τὴν ἄριστη κατάσταση ποὺ ἐπιτεύχθηκε μὲ τὴν προσευχή, ἢ τὸν ἐρεθίζει πρὸς κάποια παράλογη ἡδονή, ἀτιμάζοντας τὸν νοῦ του.

48. Ἐφοῦ προσευχηθεῖς ὅπως πρέπει, νὰ περιμένεις αὐτὰ ποὺ δὲν πρέπει, καὶ νὰ στέκεσαι γενναῖα φυλάγοντας τὸν καρπὸ σου. Γιατὶ σ' αὐτὸ τάχθηκες ἀπὸ τὴν ἀρχή, νὰ ἐργάζεσαι καὶ νὰ φυλάγεις τὸν καρπὸ τῆς ἐργασίας σου. Νὰ μὴ ἀφήσεις λοιπὸν ἀφύλακτο αὐτὸ ποὺ κοπίασες νὰ κάνεις ἐργαζόμενος.

49. Κάθε πόλεμος ποὺ γίνεται ἀνάμεσα σὲ μᾶς καὶ στὰ ἀκάθαρτα πνεύματα δὲν γίνεται γιὰ ἄλλο τίποτε, ἀλλὰ γιὰ τὴν πνευματικὴ προσευχή. Γιατὶ τοὺς εἶναι πολὺ ἐχθρική καὶ ἀνυπόφορη, ἐνῶ σ' ἐμᾶς εἶναι σωτήρια καὶ πάρα πολὺ εὐεργετική.

50. Τί θέλουν νὰ μᾶς κάνουν οἱ δαίμονες μὲ τὴ λαιμαργία, τὴν πορνεία, τὴ φιλαργυρία, τὴν ὀργή καὶ τὴ μνησικακία καὶ τὰ ὑπόλοιπα πάθη; Θέλουν νὰ παχυνθεῖ ὁ νοῦς μας ἀπὸ αὐτὰ καὶ νὰ μὴ μπορέσει νὰ προσευχηθεῖ ὅπως πρέπει. Γιατὶ τὰ πάθη τοῦ ἄλογου μέρους τοῦ νοῦ, ὅταν ἀρχίσουν δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ κινεῖται λογικὰ καὶ νὰ ἐπιζητᾷ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ.

51. Τίς ἀρετὲς τίς ἀσκοῦμε γιὰ τοὺς λόγους αὐτῶν ποὺ ἔχουν γίνει, καὶ αὐτοὺς πάλι γιὰ τὸν Κύριο ποὺ τοὺς ἔδωσε ὑπαρξή, καὶ αὐτὸς συνηθίζει νὰ ἐμφανίζεται ὅταν βρισκόμαστε στὴν κατάστασι τῆς προσευχῆς.

52. Κατάστασι τῆς προσευχῆς εἶναι ἡ ἀπαθὴς συνήθεια, ἡ ὁποία μὲ ὑπερβολικὸ ἔρωτα ἀρπάζει τὸν φιλόσοφο καὶ πνευματικὸ νοῦ ψηλά.

53. Αὐτὸς ποὺ διάζεται νὰ προσευχηθεῖ πραγματικά, δὲν πρέπει μόνον νὰ εἶναι κύριος τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ νὰ βρῖσκεται ἔξω ἀπὸ κάθε ἐμπαθῆ σκέψη.

54. Αὐτὸς ποὺ ἀγαπᾷ τὸν Θεό, συνομιλεῖ πάντοτε μαζί του ὡς Πατέρα του, ἀποστρεφόμενος κάθε ἐμπαθῆ σκέψη.

55. Αὐτὸς ποὺ κατόρθωσε τὴν ἀπάθεια, δὲν σημαίνει ὅτι καὶ προσεύχεται πραγματικά. Γιατὶ μπορεῖ νὰ βρῖσκεται σὶς ἀπλὲς σκέψεις καὶ νὰ ἀπασχολεῖται μὲ τίς διηγήσεις αὐτῶν, καὶ νὰ βρῖσκεται μακριὰ ἀπὸ τὸν Θεό.

56. Ὅταν ὁ νοῦς μένει γιὰ πολὺ χρόνον σὶς ἀπλὲς σκέψεις τῶν

πραγμάτων, ἤδη καὶ προσευχῆς κατεΐληφε τόπον· δύναται γὰρ ἐν τῇ θεωρίᾳ εἶναι τῶν πραγμάτων, καὶ ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν ἀδολεσχεῖν, ἅπερ, καὶ εἰ ψιλὰ ῥήματά εἰσιν, ἀλλ' ὡς πραγμάτων ὄντα θεωρήματα, τυποῦσι τὸν νοῦν καὶ μακρὰν ἀπάγουσιν ἀπὸ Θεοῦ.

5 ΝΖ. Κὰν ὑπὲρ τὴν θεωρίαν τῆς σωματικῆς φύεως ὁ νοῦς γένηται, οὕτω τέλεον τὸν τοῦ Θεοῦ τόπον ἐθεάσατο· δύναται γὰρ ἐν τῇ τῶν νοητῶν εἶναι γνώσει, καὶ ποικίλλεσθαι πρὸς αὐτήν.

ΝΗ. Εἰ προσεύξασθαι βούλει, Θεοῦ χρεία τοῦ διδόντος εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ· οὐκοῦν ἐπικαλοῦ αὐτὸν λέγων, «Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου», τουτέστι τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ ὁ μονογενῆς σου Υἱός· οὕτω γὰρ ἐδίδαξε, λέγων, «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνεῖσθαι τὸν Θεόν», τουτέστι τὸν Πατέρα, ἐπεὶ καὶ τὰ τρία Θεός.

ΝΘ. Ὁ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσευχόμενος οὐκέτι ἐκ τῶν
15 κτισμάτων τὸν Δημιουργὸν γεραίρει, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ αὐτὸν ἀννυμεῖ.

Ξ. Εἰ θεολόγος εἶ, προσεύξῃ ἀληθῶς, καὶ εἰ ἀληθῶς προσεύξῃ, θεολόγος εἶ.

ΞΑ. Ὅταν ὁ νοῦς σου τῷ πολλῷ πρὸς τὸν Θεὸν πόθῳ κατὰ μικρὸν οἷον ὑπαναχωρεῖ τῆς σαρκός, καὶ πάντα τὰ ἐξ ἐνθυμήσεως ἢ
20 κράσεως νοήματα ἀποστρέφῃται, εὐλαβείας ὁμοῦ καὶ χαρᾶς ἔμπλεως γενόμενος, τότε νόμιζε ἠγγικέναι ὄροις προσευχῆς.

ΞΒ. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα συμπάσχον τῇ ἡμετέρᾳ ἀσθενείᾳ, καὶ ἀκαθάρτοις οὖσιν ἐπιφοιτᾷ ἡμῖν, καὶ εἰ εὗροι τὸν νοῦν ἡμῶν φιλαλήθως αὐτῷ προσευχόμενον, ἐπιδαίνει αὐτῷ καὶ ἅπασαν τὴν κυκλοῦσαν
25 αὐτὸν τῶν λογισμῶν ἢ τῶν νοημάτων φάλαγγα ἐξαφανίζει, προτρεπόμενον αὐτὸν εἰς ἔργα πνευματικῆς προσευχῆς.

ΞΓ. Οἱ μὲν λοιποὶ διὰ τῆς ἀλλοιώσεως τοῦ σώματος ἐμποιοῦσι τῷ κῶ λογισμοῖς ἢ νοήματα καὶ θεωρήματα, ὁ δέ γε Θεὸς τὸναντίον ἀρχὴ αὐτῷ κῶ ἐπιδαίνει, καὶ ἐντιθεῖς αὐτῷ γνώσιν, ὡς βούλεται
30 καὶ διὰ τοῦ νοῦ τὴν τοῦ σώματος ἀκρασίαν κατευνάζων.

πραγμάτων, δὲν ἔχει καταλάβει ἤδη καὶ τὸν τόπο τῆς προσευχῆς. Γιατί, μπορεῖ νὰ βρῆσκει στὴ θεωρία τῶν πραγμάτων καὶ νὰ ἀσχολεῖται μ' αὐτὰ μὲ τὰ λόγια, τὰ ὅποια, ἂν καὶ εἶναι ἀπλῆς λέξεις, τυπώνονται στὸν νοῦ σὰν νὰ εἶναι ὄψεις τῶν ἴδιων τῶν πραγμάτων, καὶ ὁδηγοῦν μακριὰ ἀπὸ τὸν Θεό.

57. Ἀκόμα καὶ ἂν ὁ νοῦς φτάσει πάνω ἀπὸ τὴ θεωρία (γνώση) τῆς σωματικῆς φύσης, δὲν βλέπει ἀκόμα τέλεια τὸν τόπο τοῦ Θεοῦ. Γιατί μπορεῖ νὰ βρῆσκει στὴ γνώση τῶν νοητῶν πραγμάτων, καὶ νὰ ἔχει διαφορετικὴ γνώση γι' αὐτά.

58. Ἄν θέλεις νὰ προσευχηθεῖς, ἔχεις ἀνάγκη ἀπὸ τὸν Θεό ὁ ὅποιος δίνει τὰ λόγια στὸν προσευχόμενο. Ἐπομένως νὰ τὸν ἐπικαλεῖσαι λέγοντας: «Ἄς τιμᾶται ὡς ἅγιο τὸ ὄνομά σου, ἃς ἔλθει ἡ βασιλεία σου»¹⁵, δηλαδή τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱός. Γιατί εἶται δίδαξε, λέγοντας, «ὁ Θεὸς πρέπει νὰ προσκυνεῖται πνευματικὰ καὶ ἀληθινά»¹⁶, δηλαδή ὁ Πατέρας, ἐπειδὴ Θεὸς εἶναι καὶ τὰ τρία.

59. Αὐτὸς ποὺ προσεύχεται πνευματικὰ καὶ ἀληθινά, δὲν τιμᾶ τὸν Δημιουργὸ παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὰ κτίσματά του, ἀλλὰ τὸν δοξολογεῖ παίρνοντας τὴν ἀφορμὴ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του.

60. Ἄν εἶσαι θεολόγος, θὰ προσεύχεσαι ἀληθινά, καὶ ἂν προσεύχεσαι ἀληθινά, εἶσαι θεολόγος.

61. Ὄταν ὁ νοῦς σου ἀπὸ τὸν μεγάλο πόθο γιὰ τὸν Θεὸ ἀποσύρεται κατὰ κάποιον τρόπο σιγά-σιγά ἀπὸ τὴ σάρκα καὶ ἀποστρέφεται ὅλες τὶς σκέψεις ποὺ προκαλοῦνται ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις ἢ ἀπὸ τὴν κατάσταση τοῦ σώματός του, καὶ γεμίζει ἀπὸ εὐλάβεια μαζὶ καὶ χαρὰ, τότε πίστευε ὅτι πλησίασες τὰ ὄρια τῆς ἀληθινῆς προσευχῆς.

62. Τὸ ἅγιο Πνεῦμα πάσχοντας μαζὶ μας στὴν ἀδυναμία μας, καὶ ὅταν εἴμαστε ἀκάθαρτοι ἔρχεται σὲ μᾶς, καὶ ἂν βρεῖ τὸν νοῦ μας νὰ προσεύχεται πραγματικὰ σ' αὐτό, μπαίνει σ' αὐτὸν καὶ ἐξαφανίζει ὅλη τὴ φάλαγγα τῶν λογισμῶν ἢ τῶν σκέψεων ποὺ τὸν περικυκλώνουν, καὶ τὸν προτρέπει σὲ ἔργα πνευματικῆς προσευχῆς.

63. Οἱ ἄλλοι (οἱ δαίμονες) μὲ τὴν ἀλλοίωση τοῦ σώματος βάζουν μέσα στὸν νοῦ λογισμοὺς ἢ σκέψεις καὶ εἰκόνες. Ἐνῶ ὁ Θεὸς κάνει τὰ ἀντίθετα, μπαίνει μέσα στὸν νοῦ, καὶ βάζοντάς του γνώση, ὅπως θέλει, κατευνάζει μέσω τοῦ νοῦ τὶς ἄτακτες κινήσεις τοῦ σώματος.

16. Ἰω. 4, 23.

ΞΔ. Οὐδείς ἐράων ἀληθοῦς προσευχῆς καὶ ὀργιζόμενος ἢ μνησικακῶν, ἐκτός ἐστι παραπληξίας ὁμοιος γάρ ἐστι τῷ ὀξυπεῖν θέλοντι, καὶ τοὺς οἰκείους ὀφθαλμοὺς ἐκταράσσουντι.

ΞΕ. Εἰ προσεύξασθαι ποθεῖς, μηδὲν τῶν ἐναντιουμένων τῇ προσευχῇ πράττε, ἵνα ὁ Θεὸς ἐγγίσας συμπορεύηται σοι.

ΞΣ. Μὴ σχηματίζῃς τὸ Θεῖον ἐν ἑαυτῷ προσευχόμενος, μηδὲ πρὸς μορφὴν τινα συγχωρήσης τυπωθῆναι σου τὸν νοῦν, ἀλλ' αὔλος τῷ αὐτῷ πρόσσιθι, καὶ συνίσσεις.

ΞΖ. Φυλάττου τὰς παγίδας τῶν ἐναντίων. Γίνεται γὰρ ἐν τῷ προσεύχεσθαι σε καθαρῶς καὶ ἀταράχως, ἀθρόως ἐπιστῆναί σοι μορφὴν ξένην καὶ ἀλλόφυλον, πρὸς τὸ εἰς οἴησιν ἀπαγαγεῖν σε τοπάζοντα τὸ Θεῖον ἐκεῖ, ἵνα τὸ ἀθρόως ἐκκαλυφθῆν σοι, ποσὸν τὸ Θεῖον εἶναι πείσῃ· ἀποσον δὲ τὸ Θεῖον καὶ ἀσχημάτιστον.

ΞΗ. Ὄταν μὴ δυναθῇ τὴν μνήμην κινήσαι ἐν τῇ προσευχῇ ὁ φθονερός δαίμων, τότε τὴν κρασίν τοῦ σώματος ἐκδιάζεται εἰς τὸ ποιῆσαι ξένην τινὰ φαντασίαν τῷ νῷ καὶ μορφῶσαι αὐτόν· ὁ δὲ ἔχων ἔθος ἐν νοήμασιν, εὐχερῶς κάμπτεται, καὶ πρὸς αὔλον καὶ ἀνείδεον γινῶσιν ἐπειγόμενος, ἀπατάται, καπνὸν ἀντὶ φωτὸς κατέχων.

ΞΘ. Στήθι ἐπὶ τῆς φυλακῆς σου φυλάττων τὸν νοῦν σου ἀπὸ νοσημάτων κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, στήναι ἐπὶ τῇ οἰκείᾳ ἡρεμίᾳ, ἵνα ὁ συμπάσχων τοῖς ἀγνοοῦσι, καὶ σοὶ ἐπιφοιτήσῃ, καὶ τότε λήψῃ δῶρον προσευχῆς εὐκλεέστατον.

Ο. Οὐ δύνησῃ προσεύξασθαι καθαρῶς, πράγμασι συμπλεκόμενος ἰλικοῖς καὶ φροντίσι συνεχέσι δονούμενος· προσευχὴ γὰρ ἐστὶν ἀπόθεσις νοσημάτων.

ΟΑ. Οὐ δύναται δεδεμένος δραμεῖν, οὐδὲ νοῦς πάθει δουλείαν προσευχῆς πνευματικῆς τόπον ἰδεῖν· ἔλκεται γὰρ καὶ περιφέρεται ἐκ τοῦ ἐμπιθυῖς νοήματος, καὶ οὐχ ἴσταται ἀκλόνητος.

ΟΒ. Ἐπὶ καθαρῶς λωπτόν, ἀπλαγῶς καὶ ἀληθῶς προσεύχεται

64. Κανένας πού ποθεῖ τὴν ἀληθινὴν προσευχή, ἀλλ' ὀργίζεται καὶ μνησικακεῖ, δὲν βρῖσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν παραφροσύνη. Γιατὶ μοι-
ᾶζει μὲ ἐκεῖνον πού θέλει νὰ δεῖ καθαρά καὶ ταράσσει ὁ ἴδιος τὰ μά-
τια του.

65. Ἐάν ποθεῖς νὰ προσευχηθεῖς, νὰ μὴ κάνεις τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού εἶναι ἀντίθετα μὲ τὴν προσευχή, γιὰ νὰ σὲ πλησιάσει ὁ Θεὸς καὶ νὰ βαδίσει μαζί σου.

66. Νὰ μὴ δίνεις μορφή στὸ Θεῖο μέσα σου ὅταν προσεύχεσαι, οὔτε νὰ ἐπιτρέψεις νὰ προσκολληθεῖ ὁ νοῦς σου σὲ κάποια μορφή, ἀλλὰ πλησίασε σὰν ἄυλος στὸν ἄυλο καὶ θὰ καταλάβεις.

67. Νὰ φυλάγεσαι ἀπὸ τὶς παγίδες τῶν ἐχθρῶν. Γιατί, ἐνῶ προ-
σεύχεσαι καθαρά καὶ ἀτάραχα, συμβαίνει νὰ σοῦ ἐμφανίζεται ἀπό-
τομα μιὰ μορφή ξένη καὶ ἀλλόφυλη, γιὰ νὰ σὲ παρασύρει σὲ οἴηση
ὑποθέτοντας ὅτι ἐκεῖ βρῖσκεται τὸ Θεῖο, ὥστε, αὐτὸ πού σοῦ ἀποκα-
λύφθηκε ἀπότομα, νὰ σὲ πείσει ὅτι τὸ Θεῖο εἶναι ποσότητα, ἐνῶ τὸ
Θεῖο εἶναι ἄποσο καὶ ἀσχημάτιστο.

68. Ὅταν ὁ φθονερός δαίμονας δὲν μπορέσει νὰ ἐνεργοποιήσῃ
τὴ μνήμη κατὰ τὴν προσευχή, τότε ἀναγκάζει τὴν κράση τοῦ σώμα-
τος πού πλάσει στὸν νοῦ μιὰ ξένη φαντασία καὶ νὰ δώσει μορφή σ'
αὐτόν. Καὶ ἐκεῖνος, ὄντας συνηθισμένος σὲ σκέψεις, λυγίζει εὐκο-
λα, καὶ ἐνῶ ἐπείγεται νὰ φτάσει σὲ γνώση ἄυλη καὶ ἄμορφη, ξεγελιέ-
ται, κρατώντας καπνὸ ἀντὶ γιὰ φωτιά.

69. Στάσου στὸ φυλάκιό σου φυλάγοντας τὸν νοῦ σου ἀπὸ σκέ-
ψεις κατὰ τὴ διάρκεια τῆς προσευχῆς, γιὰ νὰ βρεῖ τὴν ἡρεμία του,
ὥστε, αὐτὸς πού πάσχει μαζί μὲ αὐτοὺς πού ἔχουν ἄγνοια, νὰ ἐπι-
φοιτήσῃ καὶ σὲ σένα, καὶ τότε θὰ λάβεις τὸ πῶ λαμπρὸ δῶρο τῆς
προσευχῆς.

70. Δὲ θὰ μπορέσεις νὰ προσευχηθεῖς καθαρά, ἂν συμπλέκῃσαι
μὲ πράγματα ὑλικά καὶ δονεῖσαι μὲ συνεχεῖς φροντίδες. Γιατὶ ἡ προ-
σευχή εἶναι ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὶς σκέψεις.

71. Ὁ δεμένος δὲν μπορεῖ νὰ τρέξει, οὔτε ὁ νοῦς πού εἶναι ὑπο-
δουλωμένος σὲ πάθη νὰ δεῖ τὸν τόπο τῆς πνευματικῆς προσευχῆς.
Γιατὶ σύρεται καὶ περιφέρεται ἀπὸ τὴν ἐμπαθῆ σκέψη καὶ δὲν στέκε-
ται ἀκίνητος.

72. Ὅταν λοιπὸν ὁ νοῦς προσεύχεται καθαρά, σταθερὰ καὶ

ὁ νοῦς, τὸ τηνικαῦτα οὐκ ἔτι ἐκ τῶν ἀριστερῶν ὑπέρχονται οἱ δαίμονες, ἀλλ' ἐκ τῶν δεξιῶν· ὑποτίθενται γὰρ αὐτῷ δόξαν Θεοῦ, καὶ σχηματισμὸν τινα τῶν τῆ αἰσθήσει φίλων, ὡς δοκεῖν τελείως τετεῦχθαι αὐτὸν τοῦ περι προσευχῆς σκοποῦ. Τοῦτο δὲ ἔφρασε θαυμαστός καὶ 5 γνωστικός ἀνὴρ, ὑπὸ τοῦ τῆς κενοδοξίας πάθους γίνεσθαι καὶ ὑπὸ τοῦ δαίμονος τοῦ ἀπτομένου τοῦ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον τόπου καὶ φλεψὶ πάλλοντος.

ΟΓ'. Οἶμαι τὸν δαίμονα ἐφαπτόμενον τοῦ εἰρημένου τόπου τὸ περι τὸν νοῦν φῶς τρέπειν καθὼς βούλεται, καὶ οὕτω κινεῖσθαι τὸ 10 τῆς κενοδοξίας πάθος, εἰς λογισμὸν μορφοῦντα τὸν νοῦν κοῦφον γνωμόνως πρὸς τὸν ἀναπλασμὸν τῆς θείας καὶ οὐσιώδους γνώσεως, μὴ ὀχλούμενος δὲ ὁ τοιοῦτος ὑπὸ σαρκικῶν καὶ ἀκαθάρτων παθῶν, ἀλλὰ καθαρῶς δῆθεν παρεστηκῶς, δοκεῖ μηκέτι ἐνεργεῖαν τινα ἐναντίαν γίνεσθαι ἐν ἑαυτῷ, ὅθεν ὑποπτεύει θεῖαν εἶναι ἐπιφάνειαν τὴν 15 γενομένην αὐτῷ ὑπὸ τοῦ δαίμονος καὶ μορφοῦντος αὐτόν, καθὼς προέφαμεν.

ΟΔ'. Ὁ τοῦ Θεοῦ ἄγγελος ἐπιστὰς λόγῳ μόνῳ ἄπασαν τὴν ἀντικεμένην ἐνεργεῖαν παύει ἐξ ἡμῶν, καὶ κινεῖ τὸ φῶς τοῦ νοῦ ἀπλανῶς ἐνεργεῖν.

20 ΟΕ. Τὸ λέγειν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει κομιζέσθαι τὸν ἄγγελον θυμίαμα, ἵνα δῶ εἰς τὰς προσευχὰς τῶν ἁγίων, οἶμαι τὴν χάριν εἶναι ταύτην διὰ τοῦ ἀγγέλου ἐνεργουμένην· γνωσὶν γὰρ ἐμποιεῖ τῆς ἀληθοῦς προσευχῆς, ὥστε εἶσθαι λοιπὸν ἐκτὸς παντὸς κλόνου, ἀκηδίας τε καὶ ὀλιγωρίας τὸν νοῦν.

25 ΟΣ'. Αἱ φιάλαι τῶν θυμιαμάτων αἱ προσευχαὶ εἶναι λέγονται τῶν ἁγίων, ἃς εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἐπιφέρονται.

ΟΖ. Φιάλην δὲ ὑποληπτέον τὴν πρὸς Θεὸν φιλίαν, ἥτοι τὴν τελείαν καὶ πνευματικὴν ἀγάπην, ἐν ἧ ἡ προσευχὴ ἐνεργεῖται ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ.

30 ΟΗ. Ὅταν δόξης μὴ δεῖσθαι δακρύων ἐν τῇ προσευχῇ σου δι'

ἀληθινά, τότε δὲν ἔρχονται κρυφά οἱ δαίμονες ἀπὸ τὰ ἀριστερά, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ δεξιά. Γιατὶ τοῦ παρουσιάζουν τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ κάποιο σχηματισμὸ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀρέσουν στὴν αἴσθηση, ὥστε νὰ πιστεύει ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς προσευχῆς ἐπιτεύχθηκε ἀπόλυτα. Καὶ αὐτό, ὅπως εἶπε κάποιος θαυμάσιος καὶ μὲ γνώση ἀνδρας, γίνεται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς κενοδοξίας, καὶ ἀπὸ τὸν δαίμονα ποὺ ἀγγίζει τὸν χῶρο τοῦ ἐγκεφάλου καὶ πάλλεται μέσα στὶς φλέβες.

73. Νομίζω, ὅτι ὁ δαίμονας ποὺ ἀγγίζει τὸν χῶρο ποὺ ἀναφέραμε, μεταβάλλει τὸ φῶς τοῦ νοῦ ὅπως θέλει, καὶ ἔτσι κινεῖται τὸ πάθος τῆς κενοδοξίας σὲ λογισμὸ ποὺ κάμνει τὸ νοῦ νὰ νομίζει μὲ ἐπιπολαιότητα ὅτι ἀπέκτησε θεία καὶ πραγματικὴ γνώση, καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς δὲν ἐνοχλεῖται ἀπὸ τὰ σαρκικὰ καὶ ἀκάθαρτα πάθη, ἀλλὰ παρίσταται δῆθεν καθαρὸς στὴν προσευχή, νομίζει ὅτι δὲν γίνεται καμμιὰ ἐνέργεια πιά μέσα του ἀντίθετη, ἀφοῦ ὑποθέτει ὅτι εἶναι θεϊκὴ ἢ ἐμφάνιση ποὺ τοῦ γίνεται ἀπὸ τὸν δαίμονα καὶ τὸν διαμορφώνει μὲ τὸν τρόπο ποὺ εἶπαμε.

74. Ὄταν ἔρθει ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ μόνο μὲ τὸν λόγο του παύει μέσα μας ὅλη αὐτὴ τὴ δαιμονικὴ ἐνέργεια, καὶ θέτει τὸ φῶς τοῦ νοῦ σὲ κίνηση ὥστε νὰ ἐνεργεῖ χωρὶς νὰ πλανᾶται.

75. Αὐτὸ ποὺ λέγεται στὴν Ἀποκάλυψη, ὅτι ὁ ἄγγελος φέρνει θυμίαμα¹⁷ γιὰ νὰ τὸ προσφέρει στὶς προσευχὰς τῶν ἁγίων, νομίζω ὅτι εἶναι ἡ χάρις αὐτὴ τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐνεργεῖται ἀπὸ τὸν ἄγγελο. Γιατὶ διδάσκει τὴν ἀληθινὴν προσευχή, ὥστε στὸ ἔξῃς ὁ νοῦς κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς νὰ στέκεται ἔξω ἀπὸ κάθε κλονισμό, ἀκηδία καὶ ἀπροσεξία.

76. Οἱ φιάλες οἱ γεμάτες μὲ θυμίαμα, λέγεται ὅτι εἶναι οἱ προσευχὰς τῶν ἁγίων¹⁸, τὶς ὁποῖες μεταφέρουν οἱ εἰκοσιτέσσερες πρεσβύτεροι.

77. Ὡς φιάλη πρέπει νὰ ἐννοήσουμε τὴ φιλία πρὸς τὸν Θεό, δηλαδὴ τὴν τέλεια καὶ πνευματικὴ ἀγάπη, μὲ τὴν ὁποία ἡ προσευχὴ γίνεται πνευματικὰ καὶ ἀληθινά.

78. Ὄταν νομίσεις ὅτι δὲν ἔχεις ἀνάγκη ἀπὸ δάκρυα κατὰ τὴν προσευχὴ σου γιὰ τὶς ἁμαρτίες σου, πρόσεξε πόσο ἀπομακρύνθηκες

17. Ἀποκ. 8, 3.

18. Ἀποκ. 5, 8.

ἀμαρτίας, σκόπει πόσον ἀφέστηκας Θεοῦ, ὀφείλων εἶναι ἐν αὐτῷ
διὰ παντός, καὶ θερμότερον δακρύσεις.

ΟΘ. Ναὶ μὴν ἐπιγινώσκων τὰ μέτρα σου, ἡδέως πενθήσεις, τα-
λανίζων ἑαυτὸν κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, ὡς ἀκάθαρτος ὢν καὶ ἀκάθαρτα
5 χεῖλη ἔχων, καὶ ἐν μέσῳ λαοῦ τοιούτου ὑπάρχων, τὸνναντίον τολμᾶς
Κυρίῳ Σαβαώθ παρεστάναι.

Π. Ἐὰν ἀληθῶς προσεύχη, πολλὴν πληροφορίαν εὐρήσεις, καὶ
ἄγγελοι συνελεύσονται σοὶ καὶ τοὺς λόγους τῶν γινομένων φωτι-
οῦσι.

10 ΠΑ. Γίνωσκε, ὅτιπερ οἱ ἅγιοι ἄγγελοι προτρέπονται ἡμᾶς εἰς
προσευχήν, καὶ συμπαρίστανται ἡμῖν χαίροντες ἅμα καὶ προσευχόμε-
νοι ὑπὲρ ἡμῶν ἐὰν οὖν ἀμελήσωμεν καὶ δεξώμεθα λογισμοὺς ἐναν-
τίους, λίαν παροξύνομεν αὐτούς, ὅτιπερ ὑπὲρ ἡμῶν ἀγωνίζονται
15 τοσοῦτον, ἡμεῖς δὲ οὐδὲ ὑπὲρ ἑαυτῶν δουλόμεθα ἱκετεῦσαι τὸν Θεόν
καὶ Δεσπότην καταλμπάνοντες, δαίμοσιν ἀκαθάρτοις ἐντυγχάνομεν.

ΠΒ. Προσεύχου ἐπιεικῶς καὶ ἀταράχως, καὶ ψάλλε συνετῶς καὶ
εὐρύθμως, καὶ ἔση ὡς νεοσσὸς ἀετοῦ ἐν ὕψει αἰρόμενος.

ΠΓ. Ἡ μὲν ψαλμωδία τὰ πάθη κατευνάζει καὶ τὴν ἀκρασίαν
20 τοῦ σώματος ἡρεμεῖν ἀπεργάζεται, ἡ δὲ προσευχὴ ἐνεργεῖν παρα-
σκευάζει τὸν νοῦν τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν.

ΠΔ. Προσευχὴ ἐστὶ πρέπουσα ἐνέργεια τῆ ἀξία τοῦ νοῦ, ἥτοι
κρείττων καὶ εἰλικρινῆς κρίσις αὐτοῦ.

ΠΕ. Ἡ μὲν ψαλμωδία τύπος τῆς ποικίλης σοφίας ἐστίν, ἡ δὲ
25 προσευχὴ προοίμιόν ἐστὶ τῆς αὐλοῦ καὶ ποικίλης γνώσεως.

ΠΣ. Ἡ γνώσις καλλίστη ὑπάρχει, συνεργὸς γάρ ἐστὶ τῆς προσ-
ευχῆς, τὸν νοεράν δύναμιν τοῦ νοῦ διωπνίζουσα πρὸς θεωρίαν τῆς
θείας γνώσεως.

ΠΖ. Εἰ οὐδέπω ἔλαβες χάρισμα προσευχῆς ἢ ψάλμωδίας, ἐφέ-
30 ρεινον, καὶ λήψη.

ΠΗ. Ἐλεγε δὲ αὐτοῖς καὶ παραβολὴν πρὸς τὸ δεῖν αὐτοῖς πάν-

ἀπὸ τὸν Θεό, ἐνῶ ὀφείλεις νὰ βρίσκεσαι πάντοτε κοντά του, καὶ τότε θὰ δακρύσεις πρὸ θερμά.

79. Καὶ πράγματι, ἂν γνωρίσεις τὴν ὅλη πνευματικὴ σου καταστάση, εὐχαρίστως θὰ πενήσεις, ἐλεινολογώντας τὸν ἑαυτό σου, σύμφωνα μὲ τὸν Ἡσαΐα, γιατί, ἐνῶ εἶσαι ἀκάθαρτος καὶ ἔχεις ἀκάθαρτα χεῖλη καὶ ζεῖς μέσα σὲ λαὸ τέτοιον, τολμᾷς νὰ παρουσιάξεις ἀπέναντι στὸν Κύριο τῶν δυνάμεων¹⁹.

80. Ἐὰν προσεύχεσαι πραγματικά, θὰ βρεῖς μεγάλη ἀνακούφιση, καὶ θὰ ἔρθουν κοντά σου ἄγγελοι, καὶ φωτίζοντάς σε θὰ σοῦ διδάξουν τοὺς λόγους τῶν ὄσων γίνονται²⁰.

81. Γνώριζε, ὅτι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μᾶς προτρέπουν στὴν προσευχή, εἶναι παρόντες μαζί μας μὲ χαρὰ, καὶ προσεύχονται γιὰ μᾶς²¹. Ἐὰν λοιπὸν παραμελήσουμε τὴν προσευχή καὶ δεχθοῦμε λογισμοὺς ἀντίθετους, τοὺς ἐξοργίζουμε πολὺ, ἐπειδὴ, ἐνῶ αὐτοὶ ἀγωνίζονται τόσο πολὺ γιὰ μᾶς, ἐμεῖς οὔτε γιὰ τὸν ἑαυτό μας θέλουμε νὰ παρακαλέσουμε τὸν Θεό. Ἀντίθετα, περιφρονώντας τὴ δική τους ὑπηρεσία καὶ ἐγκαταλείποντας τὸν Θεό τους καὶ Δεσπότη, συνομιλοῦμε μὲ τοὺς ἀκάθαρτους δαίμονες.

82. Νὰ προσεύχεσαι μὲ ἡρεμία καὶ χωρὶς ταραχή, καὶ νὰ ψάλλεις μὲ σύνεση καὶ εὐρυθμία, καὶ θὰ γίνεις σὰν πουλὶ ἀετοῦ ποῦ πετᾷ στὰ ὕψη.

83. Ἡ ψαλμωδία κατευνάζει τὰ πάθη καὶ κάνει τὶς ἄτακτες κινήσεις τοῦ σώματος νὰ ἡρεμοῦν, ἐνῶ ἡ προσευχή ἐτοιμάζει τὸν νοῦ νὰ κάνει τὸ δικό του ἔργο (νὰ εἶναι προσκολλημένος στὸν Θεό).

84. Ἡ προσευχή εἶναι πρέπουσα πρὸς τὴν ἀξία τοῦ νοῦ ἐνέργεια, δηλαδή ἡ ἀνώτερη καὶ εἰλικρινὴς ἔκφραση αὐτοῦ.

85. Ἡ ψαλμωδία εἶναι εἶδος τῆς ποικίλης σοφίας, ἐνῶ ἡ προσευχή εἶναι προοίμιο τῆς αἰῶλης καὶ ποικιλόμορφης γνώσης.

86. Ἡ πνευματικὴ γνώση εἶναι ἄριστο πρᾶγμα, γιατί εἶναι συνεργάτης τῆς προσευχῆς, ἀφυπνίζοντας τὴ νοερὴ δύναμη τοῦ νοῦ γιὰ τὴν κατανόηση τῆς θείας γνώσεως.

87. Ἐὰν δὲν ἔλαβες ἀκόμα χάρισμα προσευχῆς ἢ ψαλμωδίας, τότε προετοίμασε τὸν ἑαυτό σου μὲ τὴν ὑπομονή, καὶ θὰ λάβεις.

88. Εἶπε ὁ Κύριος σ' αὐτοὺς καὶ μὰ παραβολή, γιὰ τὸ ὅτι πρέ-

21. Τωβίτ 12, 12.

τοτε προσεύχεσθαι καὶ μὴ ἐκκακεῖν. Οὐκοῦν μὴ ἐκκάκει τέως, μηδὲ ἀθύμει ὡς μὴ λαβῶν· λήψη γὰρ ὕστερον καὶ ἐπήγαγε τῇ παραβολῇ τό· «Εἰ γὰρ καὶ Θεὸν οὐ φοβοῦμαι καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι, ἀλλὰ γε διὰ τὸ κόπους παρέχειν μοι τὴν γυναῖκα, ποιήσω τὴν ἐκδί-
5 κησιν αὐτῆς»· οὕτως οὖν καὶ ὁ Θεὸς ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τῶν βουόντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τάχει. Εὐθύμει τοιγαροῦν προσκαρτερῶν ἐμπόνως τῇ ἀγίᾳ προσευχῇ.

ΠΘ. Μὴ θελήσης ὡς σοι δοκεῖ, ἀλλ' ὡς Θεῷ ἀρέσκει τὰ κατὰ σέ γενέσθαι, καὶ ἔση ἀτάραχος καὶ εὐχάριστος ἐν προσευχῇ σου.

10 4. Κἂν μετὰ Θεοῦ δοκῆς εἶναι, φυλάττου τῆς πορνείας δαίμονα Λίαν γὰρ ἐστὶν ἀπατεῶν καὶ φθονερώτατος, καὶ βούλεται ὀξύτερος εἶναι τῆς κινήσεως καὶ νήψεως τοῦ νοός σου, καὶ ἀπὸ Θεοῦ ἀποσπᾶν αὐτὸν παρεσιῶτα αὐτῷ μετ' εὐλαβείας καὶ φόβου.

15 4Α. Ἐὰν προσευχῆς ἐπιμελῆ, ἐτοιμιάζου πρὸς ἐπαγωγὰς δαιμόνων, καὶ καρτερῶς τὰς παρ' αὐτῶν μάστιγας ὑπόμενε· ὡς γὰρ θῆρες ἄγριοι ἐπελεύσονται σοι, καὶ πᾶν σου κακώσουσι τὸ σῶμα.

4Β. Παρασκευάζου ὡς ἔμπειρος ἀγωνιστής, κἂν ἀθρόως ἴδῃς φαντασίαν, μὴ κλονεῖσθαι, κἂν ῥομφαίαν κατὰ σοῦ ἐσπασμένην ἢ λαμπάδα κατέχουσάν σου τὴν ὄψιν μὴ ταράττεσθαι, κἂν μορφήν
20 τινα ἀηδῆ καὶ αἱματώδη, μηδὲ ὅλως καταπίπτειν σου τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ στήθι ὁμολογῶν τὴν καλὴν σου ὁμολογίαν, καὶ ῥᾶον ἐπόψῃ ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς σου.

4Γ. Ὅ τὰ λυπηρὰ ὑποφέρων, καὶ τῶν περιχαρῶν τεύξεται, καὶ ὁ ἐν τοῖς ἀηδέσι καρτερῶν, τῶν ἡδέων οὐκ ἀμοιρήσει.

25 4Δ. Ὅρα μὴ σε ἀπατήσωσι διὰ τίνος ὀπτασίας οἱ πονηροὶ δαίμονες, ἀλλὰ γίνου σίνησις τρεπόμενος εἰς εὐχήν, καὶ παρακάλει τὸν Θεόν. Ἴνα εἰ μὲν ἐξ αὐτοῦ ἐστὶ τὸ νόημα, αὐτὸς σε φωτίσει, εἰ δὲ μήγε, τὸ πῖχος τὸν πλάγιον ἀπελάσῃ ἀπὸ σοῦ, καὶ θάρσει, ὡς οὐ στήσων

πει νὰ προσεύχονται πάντοτε, καὶ νὰ μὴ λιποψυχοῦν. Ἐπομένως μὴ λιποψυχεῖς, οὔτε νὰ κυριεύεσαι ἀπὸ ἀθυμία, ἐπειδὴ δὲν ἔλαβες, γιὰ τὴν θὰ λάβεις ἀργότερα. Καὶ πρόσθεσε στὴν παραβολή· « Ἄν καὶ τὸν Θεὸ δὲν τὸν φοβᾶμαι, καὶ τὸν ἄνθρωπο δὲν τὸν ντρέπομαι, ἐπειδὴ ὁμως ἡ γυναῖκα μὲ ἐνοχλεῖ, θὰ τῆς δώσω τὸ δίκαιό της. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ὁ Θεὸς θὰ πραγματοποιήσῃ γρήγορα τὸ θέλημα ἐκείνων ποὺ φωνάζουν πρὸς αὐτὸν νύχτα καὶ μέρα»². Νὰ εἶσαι λοιπὸν γεμάτος χαρὰ, ἐπιμένοντας στὴν προσευχὴ νύχτα καὶ μέρα.

89. Νὰ μὴ θέλεις νὰ γίνουν αὐτὰ ποὺ ζητᾷς ὅπως νομίζεις ἐσὺ ὅτι πρέπει νὰ γίνουν, ἀλλὰ ὅπως ἀρέσει στὸν Θεό, καὶ θὰ εἶσαι ἀτάραχος καὶ χαρούμενος στὴν προσευχὴ σου.

90. Ἔστω καὶ ἂν νομίζεις ὅτι εἶσαι μὲ τὸν Θεό, νὰ φυλάγῃς ἀπὸ τὸν δαίμονα τῆς πορνείας. Γιὰ τὴν εἶναι πολὺ ἀπατεῶντας καὶ φθονερός, καὶ θέλει νὰ εἶναι γρηγορώτερος ἀπὸ τὴν κίνηση καὶ τὴν νήψη τοῦ νοῦ σου, καὶ νὰ τὸν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ὅταν ἀκόμα στέκεται μὲ εὐλάβεια καὶ φόβο μπροστά του.

91. Ἐὰν φροντίζεις γιὰ τὴν προσευχὴ σου, νὰ ἐτοιμάζῃς γιὰ ἐπιδρομὲς τῶν δαιμόνων καὶ νὰ ὑπομένεις μὲ καρτερία τὰ χτυπήματά τους. Γιὰ τὴν θὰ πέσουν ἐπάνω σου σὰν ἄγρια θηρία, καὶ θὰ κακοποιήσουν ὅλο τὸ σῶμα σου.

92. Νὰ προετοιμάζῃς σὰν ἔμπειρος ἀγωνιστής, καὶ ἂν δεῖς ξαφνικὰ τὴν ἐμφάνισή τους νὰ μὴ κλονιστεῖς, καὶ ἂν κρατοῦν ξίφος τραδηγμένο ἐναντίον σου ἢ λαμπάδα ἀναμμένη, νὰ μὴ ταραχθεῖ τὸ πρόσωπό σου, ἔστω καὶ ἂν δεῖς κάποια ἀηδιαστικὴ μορφή καὶ ματωμένη, νὰ μὴ χάσει καθόλου ἡ ψυχὴ σου τὸ θάρρος της, ἀλλὰ νὰ σταθεῖς κἀνοντας τὴν καλὴ ὁμολογία³, καὶ εὐκολὰ θὰ δεῖς ποιοὶ εἶναι οἱ ἐχθροὶ σου.

93. Αὐτὸς ποὺ ὑπομένει τίς θλίψεις, θὰ ἐπιτύχει καὶ τὰ χαρούμενα, καὶ αὐτὸς ποὺ δείχνει καρτερικότητα στὰ ἀηδιαστικά, δὲ θὰ στερηθεῖ καὶ τὰ εὐχάριστα.

94. Πρόσεχε νὰ μὴ σὲ ἐξαπατήσουν οἱ πονηροὶ δαίμονες μὲ καμμιὰ ὄπτασία, καὶ νὰ ἔχεις ἐπάγρυπνο τὸ νοῦ σου ὅταν πηγαίνεις γιὰ προσευχὴ, καὶ νὰ παρακαλεῖς τὸν Θεό, ὥστε, ἐὰν ἡ σκέψη προέρχεται ἀπὸ αὐτόν, νὰ σὲ φωτίσει ὁ Θεός, ἂν ὄχι, γρήγορα νὰ διώξει τὸν πλάνο ἀπὸ σένα, καὶ νὰ ἔχεις θάρρος, διότι δὲ θὰ παραμείνουν

ται οἱ κύνες, σοῦ ἐμπύρωσ τῇ πρὸς Θεὸν ἐντεύξει κεχρημένου· εὐθέως γὰρ ἀοράτως, καὶ ἀφανῶς Θεοῦ δυνάμει μαστιζόμενοι, μακρὰν ἐλασθήσονται.

4E. Δίκαιόν ἐστι μὴδὲ τὸν δόλον τοῦτόν σε ἀγνοεῖν, ὅτι ἐν καιρῷ
5 μερίζονται ἑαυτοὺς οἱ δαίμονες, καὶ εἰ δόξης βοήθειαν ἐπιζητεῖν, εἰσίσασιν οἱ λοιποὶ ἐν σχήμασιν ἀγγελικοῖς τοὺς πρώτους ἐξελαίνοντες, πρὸς τὸ ἐξαπαταῖσθαι ὑπ' αὐτῶν τῇ γνώμῃ, ὡς δῆθεν ἁγίων ὄντων ἀγγέλων.

4Z. Ταπεινοφροσύνης πολλῆς ἐπιμέλῃσαι, καὶ οὐ μὴ σου δαμιό-
10 κων ἐπήρεια καθάψῃται τῆς ψυχῆς, καὶ μάστιξ οὐκ ἐγγιεῖ τῷ σκηνώματί σου, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ τοῦ διαφυλάξαι σε, καὶ ἀφανῶς ἄπασαν τὴν ἀντικεμένην ἐνέργειαν ἐκδιώξουσιν ἀπὸ σοῦ.

4Z. Ψόφους μὲν καὶ κτύπους καὶ φωνὰς καὶ αἰκισμοὺς ἐκ δαμιό-
15 κων ἀκούσεται ὁ καθαρῶς ἐπιμελούμενος προσευχῆς, ἀλλὰ οὐ συμπεσεῖται, οὐδὲ προδώσει τὸν λογισμόν λέγων πρὸς τὸν Θεόν· «Οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ», καὶ τὰ ὅμοια.

4H. Ἐν καιρῷ τῶν τοιούτων πειρασμῶν βραχεῖα καὶ ἐπιτεταμένη
προσευχῇ κέχρησο.

20 4Θ. Ἐὰν ἀπειλήσωσί σοι οἱ δαίμονες, ἀθρόως ἐκ τοῦ ἀέρος προφαίνεσθαι καὶ ἐκπλήττειν σε καὶ διαρπάζειν τὸν νοῦ σου, ἢ ὡς θῆρες ἀδικεῖν τὴν σάρκα σου, μὴ πτοηθῆς αὐτούς, μὴδὲ ὄλως φροντίσης τῆς τούτων ἀπειλῆς ἐκφοβοῦσι γὰρ σε πειράζοντες, εἰ ὄλως προσέχεις αὐτοῖς, εἰ τέλειον αὐτῶν κατεφρόνησας, εἰ Θεῷ παντοκράτορι καὶ
25 δημοιργῷ καὶ προνοητῇ τοῦ παντός παρίστασαι ἐν τῇ προσευχῇ.

P. Τί οὕτως ἀλόγως αὐτῷ παρέστηκας, ὡς παρελθόντα τὸν ἀνυπέρβλητον αὐτοῦ φόβον, καὶ κίνωντας καὶ κανθάρους δεδίττεσθαι· ἢ οὐκ ἤκουσας τοῦ λέγοντος, «Κύριον τὸν Θεόν σου φοβηθήσῃ», καὶ πάλιν, «Ὅν φρίττει καὶ τρέμει πάντα ἀπὸ προσώπου τῆς δυνά-
30 μεως αὐτοῦ» καὶ τὰ ἐξῆς.

PA. Ὡς περὶ ὁ ἄρτος τροφή ἐστι τῷ σώματι, καὶ ἀρετὴ τῇ ψυχῇ, οὕτω καὶ τοῦ νοῦ ἡ πνευματικὴ προσευχὴ τροφή ὑπάρχει.

24. Ψαλμ. 90, 10-11.

25. Ψαλμ. 22, 4.

τὰ σκυλιὰ, ἐφόσον ἐσὺ θὰ κάνεις μὲ θέρμη τὴν προσευχὴ σου στὸν Θεό. Γιατὶ ἀμέσως, μαστιγωμένοι κατὰ τρόπον ἀόρατο καὶ ἀφανῆ μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, θὰ διωχθοῦν μακριὰ.

95. Πρέπει βέβαια νὰ μὴ ἀγνοεῖς καὶ τὴν ἐξῆς ἀπάτη τους, ὅτι κατὰ καιροὺς οἱ δαίμονες μοιράζονται μεταξὺ τους, καὶ ὅταν δείξεις ὅτι ζητᾶς βοήθεια, μπαίνουν μέσα σου οἱ ὑπόλοιποι μὲ ἀγγελικὲς μορφές, καὶ διώχνουν τοὺς πρώτους, γιὰ νὰ ἔξαπατηθεῖς ἀπὸ αὐτοὺς ὅτι δῆθεν εἶναι ἄγγελοι.

96. Φρόντιζε νὰ ἔχεις πολλὴ ταπεινοφροσύνη, καὶ δὲν θὰ ἀγγίξει τὴν ψυχὴ ἢ ἐπιβουλὴ τῶν δαιμόνων, καὶ μάστιγα αὐτῶν δὲ θὰ πλησιάσει τὸν τόπο τῆς διαμονῆς σου, διότι θὰ δώσει ἐντολὴ ὁ Κύριος στοὺς ἀγγέλους του γιὰ σένα νὰ σὲ διαφυλάξουν²⁴ καὶ νὰ διώξουν ἀπὸ κοντὰ σου κάθε ἐχθρική ἐνέργεια.

97. Αὐτὸς ποὺ κάνει καθαρὴ προσευχὴ θὰ ἀκούσει βέβαια βορυβοὺς καὶ κτύπους καὶ φωνές τῶν δαιμόνων καὶ θὰ ὑποστῆ κακώσεις ἀπὸ αὐτοὺς, ἀλλὰ δὲ θὰ πέσει οὔτε θὰ προδώσει τὸν λογισμό του, λέγοντας στὸν Θεό· «Δὲ θὰ φοβηθῶ κακὰ, γιατί σὺ εἶσαι μαζί μου»²⁵ καὶ τὰ ὅμοια.

98. Σὲ ὥρες τέτοιων πειρασμῶν νὰ κάνεις σύντομη καὶ ἐπίμονη προσευχὴ.

99. Ἄν σὲ ἀπειλήσουν οἱ δαίμονες ἐμφανιζόμενοι ἀπὸ τὸν ἀέρα ξαφνικά, ἐπιχειρώντας νὰ σοῦ προκαλέσουν ἐκπληξή καὶ νὰ ἀρπάξουν τὸν νοῦ σου, ἢ σὰν θηρία νὰ βλάψουν τὴ σάρκα σου, νὰ μὴ τοὺς φοβηθεῖς, οὔτε νὰ δώσεις σημασία στὶς ἀπειλές τους. Γιατὶ σὲ φοβερίζουν θέλοντας νὰ δοῦν, ἂν τοὺς περιφρόνησες τελείως, ἂν μὲ τὴν προσευχὴ σου βρῖσκεσαι πραγματικὰ μπροστὰ στὸν Θεό, τὸν παντοκράτορα καὶ δημιουργὸ καὶ προνοητὴ τοῦ παντός.

100. Γιατὶ παρίστασαι μπροστὰ του τόσο ἀνόητα, ὥστε, λησιμονώντας τὸν ἀνυπέρβλητο φόβο του, νὰ τρέμεις τὰ κουνούπια καὶ τὰ σκαθάρια; Ἡ μήπως δὲν ἀκουσες ἐκεῖνον ποὺ λέγει, «Μόνο τὸν Κύριο καὶ Θεό σου νὰ φοβᾶσαι»²⁶, καὶ ἐπίσης, «Αὐτὸν ποὺ φοβοῦνται καὶ τρέμουν τὰ πάντα μπροστὰ στὴ δύναμή του»²⁷ καὶ τὰ λοιπὰ;

101. Ὅπως τὸ ψωμὶ εἶναι τροφή τοῦ σώματος καὶ ἡ ἀρετὴ τῆς ψυχῆς, ἔτσι καὶ ἡ προσευχὴ εἶναι πνευματικὴ τροφή τοῦ νοῦ.

26. Δευτ. 10, 20.

27. Ἰωηλ 2, 10. Ναοὺμ 1, 5.

PB. Μὴ φαρισαϊκῶς, ἀλλὰ τελωνικῶς προσεύχου ἐν τῷ ἱερῷ τόπῳ τῆς προσευχῆς, ἵνα καὶ σὺ δικαιωθῆς ὑπὸ Κυρίου.

PG. Ἀγωνίζου μὴ κατεύξασθαί τινος ἐν τῇ προσευχῇ σου, ἵνα μὴ ἂ οἰκοδομεῖς καταλύσης, δδελυκτὴν ποιῶν τὴν προσευχήν σου.

5 *PD.* Ὁ χρεωφειλέτης τῶν μυρίων ταλάντων παιδεύετω σε, ὡς, εἰ μὴ ἀφήσης τῷ ὀφειλέτῃ, οὐδὲ αὐτὸς τεύξῃ τῆς ἀφέσεως «παρέδωκε» γὰρ, φησὶν, «αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς».

PE. Παραπέμπου τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος ἐν τῇ παραστάσει τῆς προσευχῆς, ἵνα μὴ, νυττόμενος ὑπὸ ψύλλης ἢ φθειρὸς ἢ κώνω-
10 πος ἢ μυίας, ζημιωθῆς τὸ μέγιστον κέρδος τῆς προσευχῆς σου.

PF. Ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ὡς τινι τῶν ἁγίων προσευχομένῳ, τοσοῦτον ἀνθίστατο ὁ πονηρός, ὡς ἅμα τῷ ἐκτεῖναι τὰς χεῖρας, ἐκείνον εἰς λέοντα μετασχηματίζεσθαι, καὶ ἀνεγείρειν εἰς ὀρθὸν τοὺς ἐμπροσθί-
15 οὺς πόδας, καὶ τοὺς οἰκείους ὄνυχας ἐκατέρωθεν ταῖς δυοῖ ψύαις ἐμπείρειν τοῦ ἀγωνιστοῦ, καὶ μὴ ἀφίστασθαι πρὶν τὰς χεῖρας κατά-
ξει. Τὸν δὲ μηδὲ πάποτε ὑποχαλάσαι ταύτας, ἄχρις οὗ τὰς συνήθεις εὐχὰς ἐπλήρωσε.

PZ. Τοιοῦτον ἐγνωμεν γεγονέναι καὶ τὸν ἐν λάκκῳ ἠσυχάσαντα Ἰωάννην τὸν Μικρόν, ἦτοι ὑπερμεγέθη μοναχόν, ὃς ἀκίνητος ἔμει-
20 νεν ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ συνουσίας, τοῦ δαίμονος ἐν εἴδει δράκοντος περιελιχθέντος καὶ μασσομένου αὐτοῦ τὰς σάρκας καὶ τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἐπερευγομένου.

PH. Ἀνέγνως πάντας καὶ τοὺς δίους τῶν Ταβερνησιωτῶν μονα-
χιῶν, καθὰ φησιν, ὅτι λαλοῦντος τοῦ ἀβδᾶ λόγον τοῖς ἀδελφοῖς, ἦλ-
25 θον διὸ ἐχιδναὶ ὑπὸ τοῖς πόδασι αὐτοῦ· ὁ δὲ ἀταράχως ποιήσας αὐ-
τοῖς ὡσεὶ καμάραν, ὑπέλαβεν αὐτὰς ἐνδοθεν, ἕως ἐπαύσατο λαλῶν τὸν λόγον, καὶ τότε αὐτὰς ὑπεδείκνυ τοῖς ἀδελφοῖς, ἐξηγούμενος τὸ πρᾶγμα

102. Νὰ μὴ προσεύχεσαι σάν τὸν Φαρισαῖο, ἀλλὰ σάν τὸν τελῶνη στὸν ἱερό τόπο τῆς προσευχῆς²⁸, γιὰ νὰ δικαιωθείς καὶ σὺ ἀπὸ τὸν Κύριο.

103. Νὰ ἀγωνίζεσαι νὰ μὴ προσευχηθεῖς ἐναντίον κανενὸς σπὴν προσευχῆ σου, γιὰ νὰ μὴ γκρεμίσεις αὐτὰ πού χτίζεις, κάνοντας τὴν προσευχῆ σου μισητή.

104. Ἐκεῖνος πού χρωστοῦσε τὰ δέκα χιλιάδες τάλαντα ἃς σὲ διδάσκει, ὅτι, ἂν δὲν συγχωρήσεις ἐκεῖνον πού σοῦ ὀφείλει, οὔτε καὶ σὺ θὰ ἐπιτύχεις τὴ συγχώρηση τῶν ἁματιῶν σου. Γιατὶ λέγει, «τὸν παρέδωσε στοὺς βασανιστές»²⁹.

105. Νὰ ἀπομακρύνεις τὶς ἀνάγκες τοῦ σώματος ὅταν στέκεσαι γιὰ προσευχή, ὥστε νὰ μὴ συμβεῖ, δεχόμενος τοιμίματα ἀπὸ ψύλλο ἢ ψεῖρα ἢ κουνούπι ἢ μυῖγα, νὰ χάσεις τὸ μεγάλο κέρδος τῆς προσευχῆς σου.

106. Λέγεται πὼς σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἁγίους, ἐνῶ προσευχόταν, τόση μεγάλη ἀντίσταση προέβαλλε ὁ πονηρός, ὥστε, μόλις ἀπλωνε τὰ χέρια γιὰ προσευχή, ἐκεῖνος μεταμορφωνόταν σὲ λιοντάρι, καὶ σηκώνοντας ὀρθὰ τὰ μπροστινὰ πόδια του, ἔμπηγε τὰ νύχια του στὴ σάρκα του ἀνάμεσα στὰ δύο νεφρὰ τοῦ ἀγωνιστῆ, καὶ δὲν ἀπομακρυνόταν, προτοῦ κατεβάσει τὰ χέρια του. Ἐκεῖνος ὅμως ποτὲ δὲν τὰ κατέβασε μέχρι πού νὰ ὀλοκληρώσει τὶς συνηθισμένες προσευχὲς του.

107. Τέτοιος μάθαμε ὅτι ὑπῆρξε καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Μικρός, ἢ καλύτερα ὁ ὑπερμεγέθης ἐκεῖνος μοναχός, πού ἔζησε ἡσυχάζοντας μέσα σὲ λάκκο, ὁ ὁποῖος ἔμεινε ἀκίνητος ἐξαιτίας τῆς ἐπικοινωνίας του μὲ τὸν Θεό, ὅταν ὁ δαίμονας μὲ τὴ μορφή δράκοντα εἶχε τυλιχτεῖ γύρω του καὶ μασσοῦσε τὶς σάρκες του καὶ τὶς ἔφτυνε στὸ πρόσωπό του.

108. Διάβασες ὅπωςδήποτε καὶ τοὺς βίους τῶν Ταβεννησιωτῶν μοναχῶν, στοὺς ὁποίους λέγεται, ὅτι τὴν ὥρα πού μιλοῦσε ὁ ἀββάς στοὺς ἀδελφούς, πῆγαν δύο ὄχιές κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του, καὶ ἐκεῖνος ἀπάραχος, κάνοντας τὰ πόδια του σάν καμάρα, τὶς κράτησε κάτω ἀπὸ αὐτὴν μέχρι πού τελείωσε τὸν λόγο του, καὶ τότε τὶς ἔδειξε στοὺς ἀδελφούς, ἐξηγώντας τους αὐτὸ πού ἔγινε.

ΡΘ: Περὶ ἐτέρου πάλιν ἀνέγνωμεν πνευματικοῦ, ὅτι προσευχομένου αὐτοῦ, ἔχιδνα ἐλθοῦσα, καθήψατο τοῦ ποδὸς αὐτοῦ· ὁ δὲ οὐ πρότερον καθήκε τὰς χεῖρας, ἄχρις οὗ τὴν συνήθη ἐξετάλεσεν εὐχήν, καὶ οὐδὲν ἐδλάθη ὁ ἀγαπήσας τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἑαυτὸν.

5 ΡΙ: Ἀμετεώριστον ὄμμα ἔχε ἐν τῇ προσευχῇ σου καὶ ἀρνησάμενός σου τὴν σάρκα καὶ τὴν ψυχὴν, κατὰ νοῦν ζῆθι.

ΡΙΑ: Ἐτέρω τινὶ εὐτόνως εὐχομένῳ ἀγίῳ ἐν ἐρήμῳ ἠσυχάζοντι, δαίμονες ἐπιστάντες ἐπὶ δύο ἐβδομάδας, τοῦτον ἐσφαίριζον καὶ ἐτίνασσον εἰς τὸν ἀέρα, δεχόμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ψιαθίῳ, καὶ οὐδόλως
10 ἴσχυσαν κατάγειν τὸν νοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐμπύρου προσευχῆς.

ΡΙΒ: Ἄλλω πάλιν φιλοθέῳ καὶ προσευχῆς πρόνοιαν ποιουμένῳ, ἐν ἐρήμῳ βαδίζοντι, ἄγγελοι ἐπέστησαν δύο, καὶ ἐμέσαζον αὐτὸν συνοδοιποροῦντες αὐτῷ· ὁ δὲ οὐδόλως τούτοις προσεῖχεν, ἵνα μὴ τὸ κρεῖττον ζημιωθῆ. Ἐμνημόνευσε γὰρ τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ τοῦ
15 φάσκοντος «Οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαί, οὔτε δυνάμεις δυνήσονται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ».

ΡΙΓ: Ἰσάγγελος γίνεται μοναχὸς διὰ τῆς ἀληθοῦς προσευχῆς.

ΡΙΔ: Ἐπιποθῶν ἰδεῖν τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς τοῦ ἐν οὐρανοῖς, μὴ ζήτηι παντελῶς μορφὴν ἢ σχῆμα δέχεσθαι ἐν τῷ τῆς προσ-
20 ευχῆς καιρῷ.

ΡΙΕ. Μὴ πόθει ἀγγέλους ἰδεῖν ἢ δυνάμεις ἢ Χριστὸν αἰσθητῶς ἵνα μὴ τέλεον φρενιτικὸς γένη, λίκον ἀντὶ πομμένος δεχόμενος καὶ προσκυνῶν τοῖς ἐχθροῖς δαίμοσιν.

ΡΙΣΤ: Ἀρχὴ πλάνης, νοῦ κενοδοξία, ἐξ ἧς κινούμενος ὁ νοῦς ἐν
25 σχήματι καὶ μορφαῖς περιγράφειν πειρᾶται τὸ Θεῖον.

ΡΙΖ. Ἐγὼ τὸ ἐμὸν τοῦτο ἐρῶ ὁ καὶ νεωτέροις εἶρηκα· Μακάριος ὁ νοῦς ὃς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς τελείαν ἀμορφίαν ἐκτί-
σσει.

109. Διαβάσαμε και για άλλον πνευματικό, ὅτι καθὼς προσευχόταν, μπῆκε μέσα μὰ ὄχιὰ καὶ τοίμησε τὸ πόδι του. Αὐτὸς ὅμως δὲν κατέβασε τὰ χέρια του μέχρι πὺ τελείωσε τὴ συνηθισμένη προσευχή του, καὶ δὲν ἔπαθε τίποτε αὐτὸς πὺ ἀγάπησε τὸν Θεὸ περισσότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτό του.

110. Τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς σου νὰ ἔχεις τὰ μάτια σου ἀσάλευτα, καὶ ἀπαρνούμενος τὴ σάρκα καὶ τὴν ψυχὴ σου, νὰ ζεῖς νοερά.

111. Σὲ κάποιον ἄλλο ἅγιο πὺ ἠσύχαζε στὴν ἔρημο, καθὼς προσευχόταν μὲ πολλὴ ἀφοσίωση καὶ ἐπιμονή, δαίμονες ἐρχόμενοι ἐπὶ δύο ἑβδομάδες τὸν ἔπαιζαν σὰν μπάλλα, πετώντας τὸν στὸν ἀέρα καὶ δεχόμενοι αὐτὸν κάτω στὴν ψάθα, καὶ δὲν μπόρεσαν νὰ ἀποσπάσουν τὸν νοῦ του ἀπὸ τὴ θερμὴ προσευχή του.

112. Σὲ ἄλλον πάλι φίλο τοῦ Θεοῦ, πὺ φρόντιζε γιὰ τὴν προσευχή, καθὼς βιάδιζε στὴν ἔρημο, παρουσιάστηκαν δύο ἄγγελοι, καὶ τὸν ἔβαλαν στὴ μέση βαδίζοντας μαζί του. Ἐκεῖνος ὅμως δὲν τοὺς πρόσεχε καθόλου, γιὰ νὰ μὴ χάσει τὸ Ἀνώτερο (τὸν Θεό). Γιατὶ θυμήθηκε τὸ ρητὸ τοῦ ἀποστόλου πὺ λέγει· «Οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχές, οὔτε δυνάμεις, θὰ μπορέσουν νὰ μᾶς χωρίσουν ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ»³⁰.

113. Μὲ τὴν πραγματικὴ προσευχὴ ὁ μοναχὸς γίνεται ἴσος μὲ τοὺς ἀγγέλους.

114. Ποθύντας πολὺ νὰ δεῖς τὸ πρόσωπο τοῦ οὐράνιου Πατέρα, νὰ μὴ ζητᾶς καθόλου νὰ δεχθεῖς κάποια μορφή καὶ σχῆμα τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς.

115. Νὰ μὴ ποθεῖς νὰ δεῖς ἀγγέλους ἢ δυνάμεις ἢ τὸν Χριστὸ κατὰ τρόπον αἰσθητό, γιὰ νὰ μὴ χάσεις τελείως τὰ λογικά σου δεχόμενος λύκο ἀντὶ τοῦ ποιμένα καὶ προσκυνώντας τοὺς ἐχθροὺς δαίμονες.

116. Ἀρχὴ τῆς πλάνης τοῦ νοῦ εἶναι ἡ κενοδοξία, ἀπὸ τὴν ὁποία κινούμενος ὁ νοῦς ἐπαχειρεῖ νὰ περιγράψει τὸ Θεῖο μὲ σχῆμα καὶ μορφές.

117. Ἐγὼ θὰ πῶ τὸ δικό μου, αὐτὸ πὺ εἶπα καὶ στοὺς νεώτερους. Εἶναι μακάριος ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς ἔχει ἐπιτύχει πλήρη ἀπουσία κάθε μορφῆς.

30. Ρωμ. 8, 38-39.

ΡΙΗ: Μακάριός ἐστιν ὁ νοῦς, ὅς, ἀπερισπιάστως εὐχόμενος, πλείονα πόθον ἀεὶ πρὸς Θεὸν προσλαμβάνει.

ΡΙΘ: Μακάριός ἐστιν ὁ νοῦς, ὁ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς ἄυλος καὶ ἀκτήμων γίνεται.

5 *ΡΚ*: Μακάριος ἐστιν ὁ νοῦς, ὁ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς τελείαν ἀναισθησίαν κτησάμενος.

ΡΚΑ: Μακάριός ἐστι μοναχός, ὁ πάντων περιύψημα ἑαυτὸν λογιζόμενος.

10 *ΡΚΒ*: Μακάριός ἐστι μοναχός, ὁ πάντων τὴν σωτηρίαν καὶ προκοπὴν ὡς οἰκείαν κατὰ πάσης χαρᾶς ὄρων.

ΡΚΓ: Μακάριός ἐστι μοναχός, ὁ πάντας ἀνθρώπους ὡς θεὸν μετὰ Θεὸν λογιζόμενος.

ΡΚΔ: Μοναχός ἐστιν, ὁ πάντων χωρισθείς, καὶ πᾶσι συνηροσμένος.

15 *ΡΚΕ*: Μοναχός ἐστιν, ὁ ἑαυτὸν μετὰ πάντων ἡγούμενος διὰ τὸ ἐν ἐκάστῳ ἑαυτὸν ἀπαρλεΐπτως δοκεῖν ὄραν.

ΡΚς: Οὗτος προσευχὴν ἐπιτελεῖ, ὁ ἀεὶ τὴν πρωτόνοϊαν ἑαυτοῦ πᾶσαν καρποφορῶν τῷ Θεῷ.

20 *ΡΚΖ*: Πᾶν ψεῦδος καὶ πάντα ὄρκον περιίστασο ὡς μοναχός, καὶ προσεύξασθαι ποθῶν, εἰ δὲ μήγε, εἰς μάτην σχηματίζεις τὸ ἀνοίκειον.

ΡΚΗ: Εἰ πνεύματι προσεύχεσθαι βούλει, μηδὲν ἀνμῆση ἀπὸ σαρκός, καὶ οὐχ ἕξεις νέφος ἀντισκοτοῦν σοι ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς.

25 *ΡΚΘ*: Ἐμπίστευσον τῷ Θεῷ τὴν χρείαν τοῦ σώματος, καὶ δῆλος ἔσῃ καὶ τὴν τοῦ πνεύματος πιστεύων αὐτῷ.

ΡΛ: Ἐὰν ἐπιτεύξῃ τῶν ἐπαγγελιῶν, βασιλεύσεις οὐκοῦν πρὸς πάντα ἀποβλέπων, ἠδέως οἴσεις τὴν παρούσαν πενίαν.

ΡΛΑ: Μὴ παραιτοῦ πενίαν καὶ θλίψιν, τὰς ὕλας τῆς ἀβαροῦς προσευχῆς.

30 *ΡΛΒ*: Ὁμηρετέωσάν σοι αἱ σαματικαὶ ἀρεταὶ πρὸς τὰς ψυχικὰς καὶ αἱ ψυχικαὶ πρὸς τὰς πνευματικὰς, καὶ αὐταὶ πρὸς τὴν ἄυλον γνῶσιν.

118. Εἶναι μακάριος ὁ νοῦς πού, προσευχόμενος ἀπερίσπαστος, ἀποκτᾶ συνεχῶς μεγαλύτερο πόθο γιά τόν Θεό.

119. Εἶναι μακάριος ὁ νοῦς ἐκεῖνος πού κατά τήν ὥρα τῆς προσευχῆς γίνεται αὔλος καί ἀκτῆμονας.

120. Εἶναι μακάριος ὁ νοῦς, πού κατά τήν ὥρα τῆς προσευχῆς ἀπέκτησε τέλεια ἀναισθησία πρὸς τὰ ὑλικά πράγματα.

121. Εἶναι μακάριος ὁ μοναχός πού θεωρεῖ τόν ἑαυτό του σάν σκουπίδι³¹ ὄλων.

122. Εἶναι μακάριος ὁ μοναχός, ὁ ὁποῖος τῇ σωτηρία καί προκοπῇ τῶν ἄλλων τήν βλέπει σάν δικιά του, ἀνώτερη ἀπό κάθε χαρά.

123. Εἶναι μακάριος ὁ μοναχός πού ὄλους τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὑπολογίζει σάν θεοὺς μετὰ τόν Θεό.

124. Μοναχός εἶναι ἐκεῖνος πού ἔχει χωριστεῖ ἀπό ὄλους καί εἶναι ἐνωμένος μέ ὄλους.

125. Μοναχός εἶναι αὐτός πού θεωρεῖ τόν ἑαυτό του ἕνα μαζί μέ ὄλους, γιατί στόν καθένα νομίζει ὅτι βλέπει πλήρως τόν ἑαυτό του.

126. Πραγματική προσευχή κάνει ἐκεῖνος πού πάντοτε τήν πρώτη σκέψη του τήν ἀφιερώνει στόν Θεόν σάν θυσία τῶν πρώτων καρπῶν.

127. Ὡς μοναχός νά ἀποφεύγεις κάθε ψέμα καί κάθε ὄρκο, καί νά ποθεῖς νά προσευχηθεῖς, γιατί ἀλλιῶς ἀδίκῃ φορεῖς τὸ σχῆμα πού δέν σοῦ ταιριάζει.

128. Ἄν θέλεις νά προσεύχεσαι πνευματικά, νά μὴ ἐπιδιώξεις νά λάβεις τίποτε ἀπό τὴ σάρκα, καί ἔτσι δέ θά ἔχεις σύννεφο πού νά σέ σκοτίζει τήν ὥρα τῆς προσευχῆς.

129. Ἐμπιστέψου στόν Θεὸ τις ἀνάγκες τοῦ σώματος, καί θά φανεῖς ὅτι τοῦ ἐμπιστεύεσαι καί τὴν ἀνάγκη τοῦ πνεύματος.

130. Ἐὰν ἐπιτύχεις νά λάβεις τις ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, θά βασιλεύσεις. Ἀποβλέποντας λοιπὸν σ' αὐτά, θά ὑπομείνεις μέ εὐχαρίστηση τὴν τωρινὴ φτώχεια.

131. Νά μὴ ἀποφεύγεις τὴ φτώχεια καί τὴ θλίψη, τίς ὕλες τῆς χωρὶς βάρους προσευχῆς.

132. Οἱ σωματικὲς ἀρετὲς νά σέ ὀδηγοῦν σὶς ψυχικὲς, καί οἱ ψυχικὲς σὶς πνευματικὲς, καί αὐτὲς στὴν αὔλη γνώση.

31. Α' Κορ. 4, 13.

ΡΛΓ'. Σκόπει κατευχόμενος λογισμῶν, εἰ ῥαδίως λωφήσειεν, ὅθεν τοῦτο γέγονε, μὴ ἔγκριμμα πάθης καὶ πλανηθεὶς ἀποδῶς σεαυτὸν.

ΡΛΔ'. Ἔστιν ὅτε οἱ δαίμονες ὑποβάλλουσί σοι λογισμούς, καὶ πάλιν ἐρεθίζουσί σε δῆθεν προσεύξασθαι κατ' αὐτῶν, ἢ ἀντιλέξει αὐτοῖς, καὶ ἐκουσίως ὑποχωροῦσιν, ἵνα, ἀπατηθεὶς, οἰηθῆς περὶ σεαυτοῦ, ὅτι ἤρξω νικᾶν τοὺς λογισμούς καὶ φοβεῖν τοὺς δαίμονας

ΡΛΕ. Προσευχὴ κατὰ πάθους ἢ δαίμονος παρενοχλοῦντός σοι, μέμνησο τοῦ λέγοντος «Καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου καὶ καταλήψομαι αὐτούς, καὶ οὐκ ἀποστραφήσομαι ἕως ἂν ἐκλείψωσιν· ἐκθλίψω αὐτούς, καὶ οὐ μὴ δύνωνται στήναι, πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου», καὶ τὰ ἐξῆς Ταῦτα δὲ εὐκαίρως λέξεις, ταπεινοφροσύνη ἑαυτὸν ἀπλίζων κατὰ τῶν ἀντιπάλων.

ΡΛΣΤ'. Μὴ νόμιζε κεκτηῆσθαι ἀρετὴν, μὴ πρότερον ἕως αἵματος ὑπὲρ αὐτῆς παραταξάμενος· δεῖ γὰρ μέχρι θανάτου ἀντικαθίστασθαι πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, ἀγωνιστικῶς καὶ ἀνεγκλήτως κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον.

ΡΛΖ'. Ἐὰν ὠφελήσης τινά, βλαθήσῃ ὑφ' ἑτέρου, ἵνα ἀδικούμενος εὐπῆς ἢ ὀδύνης τι ἄτοπον, καὶ σκορπίσης κακῶς, ἢ καλῶς συνήγαγες Σκοπὸς γὰρ τοῦτο τῶν πονηρῶν δαιμόνων· διὸ προσεκτέον νουνεχῶς.

ΡΛΗ'. Ὁρμᾶς δαιμόνων ἐπαχθείσας ἐκδέχου, φροντίζων πῶς ἀποστήσῃ τῆς δουλείας αὐτῶν.

ΡΛΘ'. Νύκτωρ μὲν ταράττειν δι' ἑαυτῶν ἐξαιτοῦνται τὸν πνευματικὸν διδάσκαλον οἱ δαίμονες. Καὶ μεθ' ἡμέραν δι' ἀνθρώπων περιστάσει καὶ σκωφαντίαις καὶ κινδύνοις τοῦτον περιβάλλουσι

ΡΜ. Μὴ παραιτοῦ τοῖς κναφεῖς εἰ γὰρ καὶ τύπτουσι πατοῦντες καὶ τείνοντες ξαίνοισι, ἀλλὰ γε διὰ τούτων λαμπρὰ ἢ αἰσθησίς σου γίνεται

32. Ψαλμ. 17, 38-39.

33. Α' Τιμ. 6, 12.

133. "Όταν προσεύχεσαι ἐναντίον κάποιου λογισμοῦ, νὰ προσέχεις ἂν θὰ σταματήσει εὐκολα καί ἀπό ποιά αἰτία συνέβη αὐτό, γιὰ νὰ μὴ πάθεις κάτι ἀνυποψίαστα καὶ παραπλανημένος πέσεις στὴν παγίδα καὶ νικηθεῖς.

134. Μερικὲς φορές οἱ δαίμονες σοῦ ὑποβάλλουν λογισμούς, καὶ παράλληλα σὲ παρακινοῦν δῆθεν νὰ προσευχηθεῖς ἐναντίον τους ἢ νὰ προβάλεις ἀντιρρήσεις ἐναντίον τους, καὶ ὑποχωροῦν θεληματικά, ὥστε, ἀφοῦ ἐξαπατηθεῖς, νὰ ὑπερηφανευτεῖς γιὰ τὸν ἑαυτό σου, ὅτι ἄρχισες νὰ νικᾷς τοὺς λογισμούς καὶ νὰ προκαλεῖς φόβο στοὺς δαίμονες.

135. "Όταν προσεύχεσαι ἐναντίον κάποιου πάθους ἢ δαίμονα ποὺ σὲ ἐνοχλεῖ, νὰ θυμᾶσαι ἐκεῖνον ποὺ λέγει· «Θὰ καταδιώξω τοὺς ἐχθροὺς μου καὶ θὰ τοὺς φτάσω, καὶ δὲν θὰ γυρίσω πίσω μέχρι νὰ ἐξοντωθοῦν. Θὰ τοὺς συντριψῶ καὶ δὲ θὰ μποροῦν νὰ σταθοῦν· θὰ πέσουν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μου»³² καὶ τὰ λοιπά. Αὐτὰ νὰ λὲς στὴν κατάλληλη στιγμή, ὀπλίζοντας τὸν ἑαυτό σου μὲ ταπεινοφροσύνη ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων.

136. Νὰ μὴ νομίζεις ὅτι ἀπέκτησες τὴν ἀρετή, ἂν προηγουμένως δὲν ἀγωνιστεῖς γι' αὐτὴν χύνοντας ἀκόμα καὶ τὸ αἷμα σου, γιὰτὶ πρέπει, σύμφωνα μὲ τὸν θεῖο ἀπόστολο, νὰ ἀντιστεκόμαστε στὴν ἁμαρτία μέχρι θανάτου³³.

137. "Αν ὠφελήσεις κάποιον, θὰ ἀδικηθεῖς ἀπὸ ἄλλον, γιὰ νὰ πεῖς ἢ νὰ κάνεις κάτι τὸ ἀνάρμοστο ἐπειδὴ ἀδικήθηκες, γιὰ νὰ σκοπίσεις κακῶς τὰ ὅσα καλῶς συγκέντρωσες. Γιὰτὶ αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τῶν πονηρῶν δαιμόνων γι' αὐτὸ πρέπει νὰ προσέχουμε μὲ πολλὴ σύνεση.

138. Νὰ περιμένεις τίς ὁμάδες τῶν δαιμόνων ποὺ ἔρχονται ἐναντίον σου, φροντίζοντας πῶς θὰ ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ τὴ δουλεία τους.

139. Οἱ δαίμονες τὴ νύχτα ζητοῦν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι νὰ ταράξουν τὸν πνευματικὸ δάσκαλο, ἐνῶ τὴν ἡμέρα τὸν περικυκλώνουν μέσω ἀνθρώπων μὲ διάφορα περιστατικά, συκοφαντίες καὶ κινδύνους.

140. Νὰ μὴ ἀποφεύγεις τοὺς γναφεῖς³⁴, γιὰτὶ, ἂν καὶ χτυποῦν καὶ πατοῦν καὶ ξαίνουν τενώνοντας τὰ ὑφάσματα, ὅμως ἀκριδῶς γι' αὐτὸ τὰ ρούχα σου γίνονται λαμπερά.

34. Αὐτοὶ ποὺ ἐπεξεργάζονται καὶ λευκαίνουν τὰ μάλλινα ὑφάσματα.

ΡΜΑ'. Ἐφ' ὅσον ἀπετάξω τοῖς πάθεσιν, ἀλλ' ὁ νοῦς σου ἐναντιοῦται τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ ἀληθείᾳ, οὐχ εὐρήσεις εὐῶδες θυμίαμα ἐν τῷ κόλπῳ σου.

ΡΜΒ. Προσεύξασθαι ποθεῖς· Μεταστάς τῶν ἐνθένδε, τὸ πολίτευμα ἔχε ἐν οὐρανοῖς διὰ παντός, οὐ λόγῳ ἀπλῶς ψιλῶ, ἀλλὰ πράξει ἀγγελικῇ καὶ γνώσει θειοτέρᾳ.

ΡΜΓ'. Εἰ μόνον δυσπραγῶν μνημονεύεις τοῦ Κριτοῦ, ὡς φοβερὸς καὶ ἀδέκαστος ὑπάρχει, οὐδέπω μεμάθηκας δουλεύειν Κυρίῳ ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλλιᾶσθαι αὐτῷ ἐν τρόμῳ. Ἴσθι γάρ, ὅτι κἂν ταῖς πνευματικαῖς ἀνέσεις καὶ εὐωχίαις μᾶλλον μετ' εὐλαβείας καὶ αἰδοῦς δεῖ λατρεύειν αὐτῷ.

ΡΜΔ'. Ἐπιγνώμων ἀνὴρ, ὁ μὴ πρὸ τῆς τελείας μετανοίας ἀνασχόμενος τῆς ἐλλύπου μνείας τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων καὶ τῆς ἐν πυρὶ αἰωνίῳ δίκης τῆς τούτων εἰσπράξεως

ΡΜΕ'. Ὁ ἐν ἁμαρτίαις ἐνεχόμενος καὶ παροργισμοῖς, καὶ τολμῶν ἀναιδῶς ἐκτείνεσθαι πρὸς γνῶσιν θειοτέρων πραγμάτων, ἢ καὶ αὐτοῦ κατεπεμβαίνων προσευχῆς, οὗτος δεχέσθω τὸ ἀποστολικὸν ἐπιτίμιον, ὡς οὐκ ἔστιν ἀκίνδυνον αὐτῷ, τὸ γυμνῆ καὶ ἀκαλύπτῳ κεφαλῇ προσεύχεσθαι «Ὁφείλει», γάρ φησιν, «ἢ τοιαύτη κατὰ κεφαλῆς ἔξουσίαν ἔχει, διὰ τοὺς ἐφεστῶτας ἀγγέλους», αἰδῶ καὶ ταπεινοφροσύνην προσήκουσαν περιβαλλομένη.

ΡΜς'. Ὡσπερ ὀφθαλμιῶντα οὐκ ὀνήσει ἢ ἐν σταθηρᾷ μεσημβρία καὶ σφοδροτάτῃ φρικτωρῆ ἀκατάληπτος καὶ ἐπιτεταμένη τοῦ ἡλίου θεᾶ, οὕτως οὐδὲ τὸν ἐμπαθῆ καὶ ἀκάθαρτον νοῦν ἢ τῆς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ φοβερᾶς καὶ ὑπερφυοῦς προσευχῆς ἀνατύπωσις παντελῶς ὀνίσσειεν, ἀλλὰ καὶ τὸναντίον πρὸς ἀγανάκτησιν καθ' ἑαυτοῦ ἐγείρει τὸ Θεῖον.

ΡΜζ'. Εἰ τὸν μετὰ δάφρου προσελθόντα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον οὐκ ἐδέξατο ὁ ἀνευδής καὶ ἀδέκαστος, ἕως τοῦ διαλλαγῆναι τῷ πλησίον λιτωμένῳ πρὸς αὐτόν, σκόπει πόσης φυλακῆς καὶ διακρισε-

35. Ψαλμ. 2, 11.

36. Α' Κορ. 11, 10.

141. Για ὅσο διάστημα δὲν ἀρνεῖσαι τὰ πάθη καὶ ὁ νοῦς σου εἶναι ἀντίθετος μὲ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν ἀλήθεια, δὲ θὰ βρεῖς εὐωδιαστὸ θυμίαμα στὸν κόλπο τῆς καρδιᾶς σου.

142. Ποθεῖς νὰ προσευχηθεῖς; Μετακόμισε ἀπὸ ἐδῶ, καὶ πήγαινε νὰ ζήσεις γιὰ πάντα στὸν οὐρανό, ὄχι μόνο μὲ ἀπλᾶ λόγια, ἀλλὰ μὲ ἔργα ἀγγελικὰ καὶ γνώση θεϊκῆ.

143. Ἄν μόνο ὅταν βρίσκεσαι σὲ δύσκολη κατάσταση θυμᾶσαι τὸν Κριτὴ, ὅτι εἶναι φοβερός καὶ ἀδέκαστος, δὲν ἄμαθες ἀκόμα νὰ δουλεύεις τὸν Κύριο μὲ φόβο καὶ νὰ ἀγάλλεσαι μαζί του μὲ τρόμο³⁵. Γιατὶ πρέπει νὰ γνωρίζεις, ὅτι καὶ κατὰ τὶς πνευματικὲς ἡσυχίες καὶ εὐωχίες πρέπει πολὺ περισσότερο νὰ τὸν λατρεύουμε μὲ εὐλάβεια καὶ σεβασμό.

144. Συνετὸς ἄνδρας εἶναι αὐτὸς πού, πρὶν ἀπὸ τὴν τέλεια μετάνοια, δὲν σταματᾷ νὰ θυμᾶται μὲ θλίψη τὰ ἁμαρτήματά του καὶ τὴν αἰώνια καταδίκη στὴ φωτιᾶ, πού εἶναι ἡ ἀμοιβὴ γι' αὐτὰ.

145. Αὐτὸς πὺ διαπράττει ἁμαρτίες καὶ ἐξοργίζεται, καὶ τολμᾷ μὲ ἀναίδεια νὰ ἐπιτύχει τὴ γνώση τῶν θείων πραγμάτων, ἢ καὶ θέλει νὰ φθάσει στὴν αἴνιλη προσευχὴ, αὐτὸς νὰ δέχεται τὸ ἐπιτίμιο τοῦ ἀποστόλου, ὅτι δὲν εἶναι ἀκίνδυνο γι' αὐτὸν νὰ προσεύχεται μὲ γυμνὸ καὶ ἀκάλυπτο κεφάλι. Γιατὶ λέγει· «Ὁφείλει ἡ γυναῖκα νὰ ἔχει στὸ κεφάλι κάτι πὺ νὰ δείχνει ὅτι βρίσκεται κάτω ἀπὸ ἐξουσία, ἐξαιτίας τῶν ἀγγέλων πὺ εἶναι παρόντες»³⁶· νὰ εἶναι δηλαδὴ ντυμένη μὲ τὴν πρέπουσα συστολὴ καὶ ταπεινοφροσύνη.

146. Ὅπως ἐκεῖνον πὺ ὑποφέρει ἀπὸ τὰ μάτια του δὲν τὸν ὠφελεῖ ἡ ἀκατανόητη καὶ παρατεταμένη θεὰ τοῦ ἡλίου τὸ καταμεσήμερο μὲ τὸν σφοδρώτατο καύσωνα, ἔτσι οὔτε τὸν ἐμπαθῆ καὶ ἀκάθαρο νοῦ μπορεῖ νὰ τὸν ὠφελήσει καθόλου ἡ ἀπομίμηση τῆς πνευματικῆς καὶ πραγματικῆς φοβερῆς καὶ ὑπερφυσικῆς προσευχῆς, ἀντίθετα μάλιστα μπορεῖ νὰ προκαλέσει ἐναντίον του καὶ τὴν ἀγανάκτηση τοῦ Θεοῦ.

147. Ἐὰν δὲν δέχθηκε ἐκεῖνον πὺ πήγε στὸ θυσιαστήριο μὲ δῶρο, αὐτὸς πὺ δὲν ἔχει καμμιά ἀνάγκη καὶ εἶναι ἀδέκαστος, μέχρι πὺ ἐκεῖνος συμφιλιώθηκε μὲ τὸν πλησίον του, πὺ εἶχε στενοχωρηθεῖ ἀπὸ αὐτόν³⁷, σκέψου πόση προσοχὴ καὶ διακριτικότητα χρειάζε-

37. Ματθ. 5, 23-24.

ως χρεία, ἵνα εὐπρόσδεκτον δῶμεν τῷ Θεῷ θυμίαμα ἐν τῷ νοητῷ θυσιαστηρίῳ.

PMH. Μὴ ἔσο λογοχαρῆς, μηδὲ δοξοχαρῆς, εἰ δὲ μήγε, οὐκ ἔτι ἐν τῷ νώτῳ σου, ἀλλ' ἐν τῷ προσώπῳ σου τεκταινοῦσιν οἱ ἁμαρτωλοί, ^s καὶ ἔση ἐπίχαρμα αὐτοῖς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος ὑπ' αὐτῶν ἐν λογισμοῖς ἄλλοκότοις.

PMΘ. Προσοχὴ προσευχὴν ζητοῦσα, προσευχὴν εὐρήσει· προσευχὴ γὰρ προσοχῆ εἰ καὶ ἄλλο ἔπεται, ἐφ' ἣν σπουδαστέον.

PN. Ὡσπερ πασῶν τῶν αἰσθήσεων κρείττων ἡ ὄρασις, οὕτω καὶ ¹⁰ πασῶν τῶν ἀρετῶν προσευχὴ θειοτέρα.

PNA. Προσευχῆς ἔπαινος, οὐχ ἀπλῶς ἡ ποσότης, ἀλλ' ἡ ποιότης, καὶ τοῦτο δηλοῦσιν οἱ ἀναβάντες εἰς τὸ ἱερόν καὶ τό, «Ὑμεῖς προσευχόμενοι, μὴ βαττολογήσητε»· καὶ τὰ ἐξῆς.

PNB. Ἐφ' ὅσον τῇ ἀναλογίᾳ προσέχεις τοῦ σώματος καὶ ὁ νοῦς ¹⁵ σου τὰ τῆς σκηνῆς περιέπει τερπνά, οὐδέπω τῆς προσευχῆς ἑώρακας τόπον, ἀλλὰ μακρὰν ἀπὸ σοῦ ἡ μακαρία ταύτης ὁδὸς τυγχάνει.

PNG. Ὄταν παριστάμενος εἰς προσευχὴν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην χαρὰν γένη, τότε ἀληθῶς εὐρηκας προσευχὴν.

ται για να προσφέρουμε εὐπρόσδεκτο σὸ Θεὸ θυμίαμα σὸ νοητὸ θυσιαστήριον.

148. Να μὴ εἶσαι ἄνθρωπος ποὺ χαίρεται μὲ τὰ λόγια, οὔτε μὲ τὴ δόξα, γιατί ἀλλιῶς, ὄχι πίσω ἀπὸ τὴν πλάτη σου, ἀλλὰ μπροστὰ σὸ πρόσωπό σου θὰ μηχανεύονται συκοφαντίες οἱ ἁμαρτωλοὶ³⁹ δαίμονες, καὶ θὰ γίνεις περίγελος σ' αὐτοὺς τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς, ἐπειδὴ παρασύρεσαι καὶ δελεάζεσαι ἀπὸ αὐτοὺς μὲ ἀλλόκουτους λογισμούς.

149. Ἡ προσοχὴ ποὺ ἐπιδιώκει προσευχή, θὰ βρεῖ προσευχή. Γιατί ἡ προσευχὴ ἀκολουθεῖ τὴν προσοχὴ ὅσο τίποτε ἄλλο· γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὴν ἐπιδιώκουμε.

150. Ὅπως ἀνώτερη ἀπὸ ὅλες τὶς αἰσθήσεις εἶναι ἡ ὄραση, ἔτσι καὶ ἀπὸ ὅλες τὶς ἀρετὲς ἡ προσευχὴ εἶναι πρὸ θεϊκῆς.

151. Ἐπαινος τῆς προσευχῆς δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡ ποσότητα, ἀλλὰ ἡ ποιότητα· καὶ αὐτὸ τὸ φανερῶνουν ἐκεῖνοι ποὺ ἀνέβηκαν σὸ ἱερό³⁹, καὶ τό, «Σεῖς ὅταν προσεύχεστε, νὰ μὴ λέτε πολλὰ καὶ ἀνόητα»⁴⁰ καὶ τὰ λοιπά.

152. Ὅσο προσέχεις τὴν ὁμορφιὰ τοῦ σώματος καὶ ὁ νοῦς σου ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ εὐχάριστα τῆς σκηνῆς (τοῦ σώματος), δὲν εἶδες ἀκόμα τὸν τόπο τῆς προσευχῆς, ἀλλὰ ὁ μακάριος δρόμος ποὺ ὁδηγεῖ σ' αὐτὴν βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ σένα.

153. Ὅταν, ἐνῶ στέκεσαι σὲ προσευχή, αἰσθανθεῖς χαρὰ ἀνώτερη ἀπὸ κάθε ἄλλη, τότε πραγματικὰ βρῆκες τὴν προσευχή.

39. Ὁ Τελώνης δηλαδὴ καὶ ὁ Φαρισαῖος. Λουκᾶ 18, 10.

40. Ματθ. 6, 7.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΚΖ'.
ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΟΝΗΡΩΝ ΛΟΓΙΣΜΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Τῶν ἀντικειμένων δαιμόνων τῇ πρακτικῇ, πρῶτοι κατὰ τὸν πόλεμον συνίστανται οἱ τὰς τῆς γαστρυμαργίας ἡδονάς, ἦτον ὀρέξεις πεπιστευμένοι, καὶ οἱ τὴν φιλαργυρίαν ἡμῖν ὑποβάλλοντες, καὶ οἱ πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἡμᾶς ἐκκαλούμενοι. Οἱ δ' ἄλλοι πάντες κατόπιν τούτων θαδίζοντες, τοὺς ὑπὸ τούτων τιτρωσκομένους διαδέχονται. Οὐκ ἔστι γὰρ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας τοῦ πνεύματος τῆς πορνείας, μὴ ὑπὸ τῆς γαστρυμαργίας καταπεσόντα· καὶ οὐκ ἔστι ταράξαι θυμόν, μὴ ὑπὲρ βρωμάτων ἢ χρημάτων ἢ δόξης ἀλόγων ἐπιθυμιῶν μαχόμενον· καὶ οὐκ ἔστι τὸν τῆς λύπης δαίμονα διαφυγεῖν, τούτων πάντων στερηθέντα, ἢ μὴ δυνηθέντα τυχεῖν· οὐδὲ ἀποφεύξεται τὴν ὑπερηφανίαν τις, τὸ πρῶτον γέννημα τοῦ διαδόλου, μὴ τὴν τῶν κακῶν πάντων ρίζαν ἐξορίσας φιλαργυρίαν, εἴπερ καὶ πενία ἄνδρα ταπεινοῖ, κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα· καὶ συλλήδην εἴπειν, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπον περιπεσεῖν δαίμονι, μὴ πρότερον ὑπὸ ἐκείνων τῶν πρωτοστατῶν κατατρωθέντα, διὸ καὶ τοὺς τρεῖς τούτους λογισμοὺς ὁ διάβολος τότε τῷ Σωτῆρι προσήγαγε. Πρῶτον μὲν τοὺς λίθους ἄρτους γενέσθαι παρακαλῶν, ἔπειτα δὲ τὸν κόσμον ὅλον ἐπιγγελλόμενος εἰ πεσὺν προσκυνήσει· καὶ τρίτον, εἰ ἀκούσοι δοξασησθεσθαι λέγων, μηδὲν ἐκ τοῦ τηλικούτου πτάματος πεπονθότα, ἂν ὁ Κύριος ἡμῶν κρείττων φανεῖς, εἰς τοῦτίσω τῷ διαβόλῳ χωρεῖν

10

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ 27
ΓΙΑ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΠΟΝΗΡΟΥΣ ΛΟΓΙΣΜΟΥΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Ἄπο τοὺς ἐχθροὺς δαίμονες πρῶτοι στὸν πόλεμο κατὰ τῆς πρακτικῆς ζωῆς ἔρχονται αὐτοὶ ποὺ ἔχουν τὴν εὐθύνη γιὰ τὶς ἡδονὲς τῆς λαιμαργίας, δηλαδὴ τὶς ὀρέξεις, ἐκεῖνοι ποὺ μᾶς ὑπαγορεύουν τὴ φιλαργυρία, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ μᾶς ἐλκύουν πρὸς τὴν δόξα τῶν ἀνθρώπων. Ὅλοι οἱ ἄλλοι, βαδίζοντας πίσω ἀπὸ αὐτούς, τοὺς διαδέχονται, ὅταν εἴμαστε ἤδη πληγωμένοι. Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πέσει κανεὶς στὰ χέρια τοῦ πνεύματος τῆς πορνείας, ἂν δὲν ἔχει πέσει ἀπὸ τὴν λαιμαργία. Οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ τὸν ταραξοῦν ὁ θυμὸς, ἂν δὲν μάχεται γιὰ τὶς παράλογες ἐπιθυμίες τῶν τροφῶν ἢ τῶν χρημάτων ἢ τῆς δόξας. Οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποφύγει τὸν δαίμονα τῆς λύπης, ὅταν στερηθεῖ ὅλα αὐτά, ἢ ἂν δὲν μπορέσει νὰ τὰ ἀποκτήσει. Οὔτε μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀποφύγει τὴν ὑπερηφάνεια, τὸ πρῶτο γέννημα τοῦ διαβόλου, ἂν δὲν ἀποβάλλει τὴ ρίζα ὅλων τῶν κακῶν φιλαργυρία, ἀφοῦ καὶ ἡ φτώχεια ταπεινώνει τὸν ἄνθρωπο, σύμφωνα μὲ τὸν σοφὸ Σολομώντα. Καὶ γιὰ νὰ τὰ ποῦμε ὅλα μαζί, δὲν μπορεῖ νὰ πέσει ὁ ἄνθρωπος σὲ δαίμονα, ἂν προηγουμένως δὲν πληγωθεῖ ἀπὸ ἐκείνους τοὺς πρωτοστάτες στοὺς πολέμους ἐναντίον μας, γι' αὐτὸ καὶ ὁ διάβολος αὐτοὺς τοὺς τρεῖς λογιισμοὺς πρόσφερε τότε στὸν Σωτῆρα. Πρῶτον παρακαλῶντας τὸν νὰ κάνει τὶς πέτρες ψωμιά, ἔπειτα ὑποσχόμενος ὅτι θὰ τοῦ δώσει ὅλο τὸν κόσμον, ἂν πέσει καὶ τὸν προσκυνήσει, καὶ τρίτον λέγοντάς του, ὅτι θὰ δοξαστεῖ ἂν τὸν ἀκούσει καὶ πέσει ἀπὸ τόσο ψηλὰ χωρὶς νὰ πάθει τίποτε¹. Ὅμως ἀποδεικνυόμενος ὁ

προσέταπτε, διὰ τούτων καὶ ἡμᾶς διδάσκων, ὡς οὐκ ἔστιν ἀπώσασθαι τὸν διάβολον, μὴ τῶν τριῶν τούτων καταφρονήσαντας λογισμῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

5 Πάντες οἱ δαμονιώδεις λογισμοὶ νοήματα εἰς τὴν ψυχὴν αἰσθητῶν πραγμάτων εἰσφέρουσιν, ἐν οἷς τυπούμενος ὁ νοῦς τὰς μορφὰς τῶν πραγμάτων ἐκείνων ἐν ἑαυτῷ περιφέρει, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πράγματος λοιπὸν ἐπιγιγνώσκει τὸν προσεγγίσαντα δαίμονα· οἷον, εἰ τοῦ ζημιώσαντός με καὶ ἀτιμάσαντός με ἐν τῇ διανοίᾳ μου τὸ πρό-
 10 σωτον γένοιτο, ἐλέγχεται ὁ τῆς μνησικακίας παραβαλὼν λογισμὸς. Εἰ πάλιν χρημάτων ἢ δόξης ἀνάμνησις γένοιτο, ἐκ τοῦ πράγματος δῆλον ὅτι ὁ θλίβων ἡμᾶς ἐπιγνωσθήσεται· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ λογισμῶν ὡσαύτως, ἀπὸ τοῦ πράγματος εὐρήσεις τὸν παρεστῶτα καὶ ὑποβάλλοντα τὰς φαντασίας δαίμονα. Οὐ πάσας δὲ τὰς μνήμας
 15 τῶν τοιούτων πραγμάτων ἐκ δαιμόνων λέγω συμβαίνειν (ἐπειδὴ πέφυκε καὶ αὐτὸς ὁ νοῦς κινούμενος ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου τῶν γεγονότων ἀναφέρειν τὰς φαντασίας), ἀλλ' ὅσαι τῶν μνημῶν θυμὸν ἢ ἐπιθυμίαν παρὰ φύσιν συνεπισπῶνται. Διὰ γὰρ τὴν ταραχὴν τῶν δύο δυνάμεων τούτων, ὁ νοῦς κατὰ διάνοιαν μοιχεύει καὶ μάχεται, τοῦ
 20 νομοθετήσαντος αὐτὸν τὴν φαντασίαν ἀναδέξασθαι μὴ δυνάμενος. Εἴτερ ἢ λαμπρότης ἐκείνη κατὰ στέρησιν πάντων τῶν ἐν τοῖς πράγμασι νοημάτων ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς τῷ ἡγεμονικῷ παραφαίνεται. Οὐκ ἂν ἀπόθοιτο τὰς ἐμπαθεῖς μνήμας ὁ ἄνθρωπος, μὴ ἐπιθυμίας καὶ θυμοῦ ἐπιμέλειαν ποιησάμενος, τὴν μὲν νηστείαις, 25 ἀγρυπνίαις καὶ χαμηνείαις καταναλώσας, τὸν δὲ μακροθυμίαις καὶ ἀμνησικακίαις καὶ ἐλεημοσύναις καθημερώσας· ἐκ γὰρ τῶν δύο τούτων παθῶν πάντες σχεδὸν οἱ δαμονιώδεις συνίστανται λογισμοὶ οἱ τὸν νοῦν ἐνοδεύοντες εἰς ἄλεθρον καὶ ἀπάλειαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

30 Ἀδύνατον δὲ τινα τῶν παθῶν τούτων περιγενέσθαι, μὴ παντελῶς βραχμάτων καὶ χρημάτων καὶ δόξης ὑπεριδόντα, ἔτι δὲ καὶ τοῦ ἰδίου σώματος, διὰ τοὺς φρατίζειν αὐτὸ πολλάκις ἐπιχειροῦντας

Κύριός μας ἀνώτερος ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, τὸν διέταξε νὰ πάει πίσω του, διδάσκοντας μὲ αὐτὰ ἡμᾶς, ὅτι δὲν μπορούμε νὰ ἀπωθήσουμε τὸν διάβολο, ἀν δὲν περιφρονήσουμε αὐτοὺς τοὺς τρεῖς λογισμοὺς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

“Ὅλοι οἱ δαιμονικοὶ λογισμοὶ βάζουν στὴν ψυχὴ σκέψεις αἰσθητῶν πραγμάτων, μὲ τὶς ὁποῖες ὁ νοῦς σχηματίζει τὶς μορφές τῶν πραγμάτων ἐκείνων καὶ τὶς περιφέρει μέσα του, καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἀναγνωρίζει τὸν δαίμονα ποὺ τὸν πλησίασε. Γιὰ παράδειγμα· ἂν σχηματιστεῖ στὴ σκέψη μου τὸ πρόσωπο αὐτοῦ ποὺ μὲ ζημίωσε καὶ μὲ ντρόπιασε, γίνεται φανερό ὅτι μὲ προσέβαλε ὁ λογισμὸς τῆς μνησικακίας. Ἐάν πάλι συμβεῖ ἀνάμνηση χρημάτων ἢ δόξας, ἀπὸ τὰ πράγματα αὐτὰ δηλαδὴ θὰ ἀναγνωριστεῖ αὐτὸς ποὺ μᾶς πιέζει. Καὶ στοὺς ἄλλους λογισμοὺς κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἀπὸ τὸ πρᾶγμα θὰ βρεῖς αὐτὸν ποὺ εἶναι παρῶν καὶ σοῦ ὑπαγορεύει τὸν δαίμονα τῆς φαντασίας. Ὅμως δὲν λέγω, ὅτι ὅλες οἱ ἀναμνήσεις τῶν πραγμάτων αὐτῶν προέρχονται ἀπὸ δαίμονες (γιατὶ καὶ ὁ ἴδιος ὁ νοῦς ἀπὸ μόνος του κινούμενος ἀπὸ τὸν ἀνθρωπο δημιουργεῖ τὶς εἰκόνες τῶν γεγονότων), ἀλλὰ μόνο ὅσες εἰκόνες προκαλοῦν θυμὸ καὶ παρὰ φύσιν ἐπιθυμίες. Γιατὶ ἐξαιτίας τῆς ταραχῆς ποὺ προκαλοῦν οἱ δύο αὐτὲς δυνάμεις, ὁ νοῦς μοιχεύει κατὰ διάνοιαν καὶ μάχεται, ἐπειδὴ αὐτὸς ποὺ τοῦ ἔδωσε τὸν νόμο δὲν μπορεῖ νὰ πάρει πίσω τὴ φαντασία. Ἄλλωστε ἡ λαμπρότητα ἐκείνη μὲ τὴ στέρηση ὅλων τῶν σκέψεων ποὺ ἀναφέρονται στὰ πράγματα φαίνεται στὸ ἡγεμονικὸ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς. Ὁ ἀνθρώπος δὲν μπορεῖ νὰ ἀπομακρύνει τὶς ἐμπαθεῖς ἀναμνήσεις ἂν δὲν φροντίσει γιὰ τὴν ἐπιθυμία καὶ τὸν θυμὸ, ἐξαλείφοντας τὴν ἐπιθυμία μὲ νηστεῖες καὶ ἀγρυπνίες καὶ κατακλίσεις κάτω στὸ ἔδαφος, καὶ ἡμερώνοντας τὸν θυμὸ μὲ μακροθυμίες καὶ ἀμνησικακίες καὶ ἐλεημοσύνες. Γιατὶ ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ πάθη προέρχονται ὅλοι σχεδὸν οἱ δαιμονικοὶ λογισμοί, οἱ ὁποῖοι σπρώχνουν τὸν νοῦ στὸν ὄλεθρο καὶ στὴν καταστροφή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Εἶναι ἀδύνατο κάποιος νὰ νικήσει τὰ πάθη αὐτὰ, ἂν δὲν περιφρονήσει τελείως τὶς τροφές, τὰ χρήματα καὶ τὴ δόξα, καὶ ἀκόμα καὶ τὸ ἴδιο του τὸ σῶμα, ἀφοῦ πολλοὶ ἐπιχειροῦν καὶ νὰ τὸ ραπίσουν. Εἶναι λοιπὸν

πᾶσα οὖν ἀνάγκη μιμῆσθαι τοὺς κινδυνεύοντας ἐν θαλάττῃ, καὶ τῶν
 σκευῶν ἐκβολὴν ποιουμένους διὰ τὴν βίαν τῶν ἀνέμων καὶ τῶν ἐπα-
 νισταμένων κυμάτων. Ἄλλ' ἐνταῦθα προσεκτέον ἀκριδῶς, μήπως,
 ἐκβολὴν ποιούμενοι τῶν σκευῶν, πρὸς τὸ θεαθεῖναι τοῖς ἀνθρώποις
 5 ποιήσωμεν ἐπεὶ ἀπέχομεν τὸν μισθὸν ἡμῶν, καὶ ἄλλο τοῦ προτέρου
 χαλεπώτερον διαδέξεται ἡμᾶς ναυάγιον, τοῦ τῆς κενοδοξίας ἡμῖν ἀν-
 τιπνεύσαντος δαίμονος. Διὸ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις,
 τὸν κυβερνήτην νοῦν παιδεύων, «Προσέχετε», φησὶν, «τὴν ἐλεημο-
 σύνην ἡμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθεῖναι
 10 αὐτοῖς, εἰ δὲ μήγε μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ Πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς
 οὐρανοῖς». Καὶ πάλιν «Ὅταν προσεύχησθε», φησὶν, «οὐκ ἔσεσθε
 ὡπερ οἱ ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς
 γωνίαις τῶν πλατειῶν ἐστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως φανῶσι τοῖς
 ἀνθρώποις ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν». Καὶ
 15 πάλιν λέγει· «Ὅταν νηστεύητε, μὴ γίνεσθε, ὡπερ οἱ ὑποκριταί σκυ-
 θρωτοί· ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀν-
 θρώποις νηστεύοντες ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐ-
 τῶν». Ἄλλὰ προσεκτέον ἐνταῦθα τῷ ἱατρῷ τῶν ψυχῶν, πῶς διὰ μὲν
 τῆς ἐλεημοσύνης τὸν θυμὸν θεραπεύει, διὰ δὲ τῆς προσευχῆς τὸν
 20 νοῦν καθαρίζει, καὶ πάλιν διὰ τῆς νηστείας τὴν ἐπιθυμίαν καταμα-
 ραίνει, ἐξ ὧν συνίσταται ὁ νέος ἄνθρωπος, ὁ ἀνακαινούμενος κατ'
 εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν, ἐν ᾧ οὐκ ἔστι διὰ τὴν ἀγίαν ἀπάθειαν
 ἄρσεν καὶ θῆλυ, οὐδὲ διὰ τὴν μίαν πίστιν καὶ ἀγάπην Ἕλληνας καὶ
 Ἰουδαίους, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, Βάρβαρος, Σκύθης, δούλος καὶ
 25 ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα ἐν πᾶσι Χριστός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Ζητητέον δὲ πῶς ἐν ταῖς καθ' ὑπνον φαντασίαις τυποῦσιν ἡμῶν
 τὸ ἡγεμονικὸν καὶ σχηματίζουσιν οἱ δαίμονες τὸ γὰρ τοιοῦτον ἔοικε
 συμβαίνειν τῷ κῆ ἢ δι' ὀφθαλμῶν ὄραντι, ἢ δι' ἀκοῆς ἀκούοντι, ἢ
 20 πύλιν δι' αἰσθήσεως ποιᾶς, ἢ ἀπὸ τῆς μνήμης ἧτις τυποῖ μὲν τὸ ἡγε-
 μονικόν, οὐ διὰ τοῦ σώματος, πλὴν ἅπερ διὰ τοῦ σώματος ἔσχε, ταῦ-

ἀνάγκη νὰ μιμούμαστε αὐτοὺς ποὺ κινδυνεύουν στὴ θάλασσα, οἱ ὁποῖοι πετοῦν τὶς ἀποσκευές τους ἔξαιτίας τῶν βίαιων ἀνέμων καὶ τῶν κυμάτων ποὺ ὑψώνονται. Ἐδῶ ὅμως πρέπει νὰ προσέξουμε καλὰ, μήπως, ρίχνουμε τὶς ἀποσκευές μας στὴ θάλασσα, τὸ κάνουμε γιὰ νὰ μᾶς δοῦν οἱ ἄνθρωποι, ὅποτε ἔχουμε λάβει τὴν ἀνταμοιβή μας καὶ μᾶς περιμένει ἄλλο ναυάγιο, χειρότερο ἀπὸ τὸ προηγούμενο, ἐπειδὴ θὰ πνεύσει ἀντίθετα ὁ δαίμονας τῆς κενοδοξίας. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριός μας στὰ Εὐαγγέλια, διδάσκοντας τὸν κυβερνήτη νοῦ, λέγει· «Προσέχετε νὰ μὴ κάνετε τὴν ἐλεημοσύνη σας μπροστὰ στοὺς ἄνθρώπους γιὰ νὰ σᾶς δοῦν, ἀλλιῶς δὲ θὰ ἔχετε ἀνταμοιβή ἀπὸ τὸν Πατέρα σας ποὺ βρῖσκεται στοὺς οὐρανοὺς»². Καὶ πάλι λέγει· «Ὅταν προσεύχεστε, νὰ μὴ εἴστε σὰν τοὺς ὑποκριτές, στοὺς ὁποίους ἀρέσει νὰ προσεύχονται στὶς συναγωγές καὶ στὶς γωνίες τῶν πλατειῶν ὄρθιοι, γιὰ νὰ τοὺς δοῦν οἱ ἄνθρωποι. Ἀλήθεια σᾶς λέγω, ὅτι αὐτοὶ ἔχουν λάβει τὴν ἀνταμοιβή τους»³. Καὶ πάλι λέγει· «Ὅταν νηστεύετε, νὰ μὴ γίνεστε σκυθρωποὶ ὅπως οἱ ὑποκριτές, οἱ ὁποῖοι παραμορφώνουν τὰ πρόσωπά τους γιὰ νὰ φανοῦν στοὺς ἄνθρώπους ὅτι νηστεύουν. Ἀλήθεια σᾶς λέγω, ὅτι ἔχουν λάβει τὴν ἀνταμοιβή τους»⁴. Πρέπει ὅμως ἐδῶ νὰ προσέξουμε, ὅτι ὁ γιατρὸς τῶν ψυχῶν μὲ τὴν ἐλεημοσύνη θεραπεύει τὸν θυμό, μὲ τὴν προσευχὴ καθαρίζει τὸν νοῦ, καὶ μὲ τὴν νηστεία καταπραῖνει τὴν ἐπιθυμία, ἀπὸ τὶς ὁποῖες συγκροτεῖται ὁ νέος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἀνακαινίζεται σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Κτίστη του, στὸν ὁποῖο, λόγῳ τῆς ἁγίας ἀπάθειας, δὲν ὑπάρχει ἀρσενικὸ καὶ θηλυκὸ, οὔτε, λόγῳ τῆς μᾶς πίστεως καὶ ἀγάπης, ὑπάρχει Ἑλληνας καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος καὶ ἐλεύθερος, ἀλλὰ ὅλα καὶ σὲ ὅλους ὑπάρχει ὁ Χριστός⁵.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Πρέπει ὅμως νὰ ἐρευνήσουμε μὲ ποιὸν τρόπο οἱ δαίμονες ἀποτυπώνουν καὶ σχηματοποιοῦν στὸ ἡγεμονικὸ μας τὶς φαντασίες ποὺ μᾶς παρουσιάζουν στὸν ὕπνο μας. Γιατὶ αὐτὸ φαίνεται ὅτι γίνεται στὸν νοῦ μας, ὁ ὁποῖος ἢ τὶς βλέπει μὲ τὰ μάτια, ἢ τὶς ἀκούει μὲ τὰ αὐτιά, ἢ μὲ κάποια ἄλλη αἴσθηση, ἢ μὲ τὴ μνήμη, ἢ ὁποῖα τὶς ἀποτυπώνει στὸ ἡγεμονικὸ, ὄχι ὅμως μέσω τοῦ σώματος, ἀλλὰ ἐκεῖναι ποὺ ἔλαβε ἀπὸ τὸ

4. Ματθ. 6, 16.

5. Γαλ 3, 28.

τα κινεῖ. Οἱ οὖν δαίμονες εἰκόασί μοι τὴν μνήμην κινουῦντες, τυποῦν τὸ ἡγεμονικόν· τὸ γὰρ ὄργανον ὑπὸ τοῦ ὕπνου κατέχεται ἀνενέργητον.

Πῶς οὖν πάλιν τὴν μνήμην κινουῦσι ζητητέον, ἢ τάχα διὰ τῶν παθῶν; καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ μηκέτι τοὺς καθαρούς καὶ ἀπαθείς πάσχειν τι τοιοῦτον. Ἔστι δὲ καὶ κινήσεις τις ἀπλῆ ὑφ' ἡμῶν γινομένη ἢ ὑπὸ ἀγίων δυνάμεων, καθ' ἣν ἀγίοις τε συντυγχάνομεν ἐν τοῖς ὕπνοις καὶ ὁμιλοῦμεν καὶ συνεστιώμεθα. Πλήν προσεκτέον, ὅτι ἄπερ μετὰ τοῦ σώματος ἢ ψυχῆ εἰσδέχεται εἰδῶλα, ταῦτα ἄνευ τοῦ σώματος ἢ μνήμη κινεῖ, καὶ τοῦτο σαφές ἐκ τοῦ πολλάκις καὶ ἐν τοῖς ὕπνοις πάσχειν ἡμᾶς τοῦτο ἡρεμοῦντος τοῦ σώματος. Ὡσπερ ἔστι γὰρ μνημονεῦσαι ὕδατος καὶ μετὰ δίψης καὶ ἄνευ δίψης, οὕτως ἔστι μνημονεῦσαι χρυσοῦ μετὰ πλεονεξίας καὶ ἄνευ πλεονεξίας, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων ὡσαύτως. Τὸ δὲ τοιάσδε ἢ τοιάσδε εὐρίσκειν φαντασιῶν διαφορὰς τὸν νοῦν, τῆς ἐκείνων κακοτεχνίας ἐστὶ γνῶρισμα.

Ἄμα δὲ καὶ τοῦτο ἰστέον, ὅτι καὶ τοῖς ἔξωθεν πράγμασι κέχρηται πρὸς τὰς φαντασίας οἱ δαίμονες, ὡς ἐπὶ τῶν πλεόντων τῷ ἤχῳ τῶν κυμάτων. Σφόδρα τῷ σκοπῷ τῶν δαιμόνων ὁ θυμὸς ἡμῶν συμβάλλεται παρὰ φύσιν κινούμενος, καὶ πρὸς πᾶσαν αὐτῶν κακομηχανίαν γίνεται χρησιμώτατος ὅθεν νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ταράσσειν τοῦτον οὐδεὶς αὐτῶν παραιτεῖται, ἀλλ' ὅταν ἴδωσιν αὐτὸν δεθέντα πραότητι, τὸ τηνικαῦτα ἐπὶ δικαίαις προφάσεσιν εὐθὺς αὐτὸν ἀπολύουσιν, ἵνα ἄξύτερος γεγωνῆς, καὶ πρὸς τοὺς θηριώδεις λογισμοὺς αὐτῶν χρησιμεύῃ. Διόπερ ἀνάγκη, μῆτε δικαίοις, μῆτε ἐπ' ἀδίκους πράγμασιν αὐτὸ ἐρεθίζειν, μῆτε κακὸν ξίφος διδόναι τοῖς ὑποβάλλουσι. Ὅπερ πολλάκις πολλοὺς ποιοῦντας ἐπίσταμαι, καὶ πλεόν ἢ χρῆ, ἐπὶ μικραῖς ἀναπτομένους προφάσεσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ἐπεὶ τίνας γὰρ, εἰπέ μοι, καὶ προσπίπτεις ταχέως εἰς μάχην,

σῶμα, αὐτὰ κινητοποιεῖ. Οἱ δαίμονες λοιπὸν μοῦ φαίνεται ὅτι ἀποτυπώνουν αὐτὲς στὸ ἡγεμονικὸ θέτοντας σὲ ἐνέργεια τὴ μνήμη, γιὰ τὸ ὄργανο ἐξαιτίας τοῦ ὕπνου μένει ἀνενέργητο.

Πρέπει λοιπὸν καὶ πάλι νὰ ἐρευνήσουμε πῶς κινητοποιοῦν τὴν μνήμη, ἢ μήπως τὸ κάνουν μέσα ἀπὸ τὰ πάθη; Καὶ αὐτὸ γίνεται φανερὸ ἀπὸ τὸ ὅτι κάτι τέτοιο δὲν παθαίνουν παρὰ οἱ καθαροὶ καὶ οἱ ἀπαθεῖς. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἀπλή κίνηση, ἢ ὁποῖα γίνεται ἀπὸ μᾶς ἢ ἀπὸ τὶς ἁγίες δυνάμεις, καὶ μὲ τὴν ὁποῖα κίνηση στὸν ὕπνο μας συναντοῦμε ἁγίους καὶ συνομιλοῦμε καὶ συντρῶγουμε μαζί τους. Ὡστόσο πρέπει νὰ προσέξουμε, ὅτι τὰ εἶδωλα ποὺ δέχεται ἡ ψυχὴ μαζί μὲ τὸ σῶμα, αὐτὰ τὰ ἐνεργοποιεῖ ἡ μνήμη χωρὶς τὴ συμμετοχὴ τοῦ σώματος, κι' αὐτὸ γίνεται φανερὸ ἀπὸ τὸ ὅτι πολλές φορές τὸ παθαίνουμε αὐτὸ στὸν ὕπνο μας, ἐνῶ τὸ σῶμα μας ἤρεμεῖ. Γιατί, ὅπως μπορούμε νὰ θυμηθοῦμε τὸ νερὸ καὶ μαζί μὲ τὴ δίψα, ἀλλὰ καὶ χωρὶς τὴ δίψα, ἔτσι εἶναι δυνατὸν νὰ φέρουμε στὴ μνήμη μας τὸ χρυσάφι μαζί μὲ τὴν πλεονεξία, ἀλλὰ καὶ χωρὶς αὐτὴν τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὰ ἄλλα πράγματα. Τὸ ὅτι ὅμως ὁ νοῦς βρῖσκει αὐτὲς ἢ ἐκεῖνες τὶς διαφορὲς τῶν φαντασιῶν, εἶναι γνώρισμα ποὺ χαρακτηρίζει τὰ τεχνάσματα ἐκείνων.

Συγχρόνως ὅμως πρέπει νὰ γνωρίζουμε κι' αὐτὸ, ὅτι οἱ δαίμονες γιὰ τὶς φαντασίους τους χρησιμοποιοῦν καὶ τὰ ἐξωτερικὰ πράγματα, ὅπως, γιὰ παράδειγμα, γιὰ τοὺς ναυτικὸς χρησιμοποιοῦν τὸν ἦχο τῶν κυμάτων. Στὸν σκοπὸ τῶν δαιμόνων συμβάλλει πάρα πολὺ καὶ ὁ θυμὸς μας, ὅταν ἐρεθίζεται παρὰ φύση, καὶ γίνεται πάρα πολὺ χρήσιμος σὲ κάθε πανουργία τους· γι' αὐτὸ νύχτα καὶ μέρα δὲν παύει κανεὶς νὰ τὸν ἐρεθίζει, ἀλλὰ ὅταν τὸν δοῦν νὰ εἶναι δεμένος μὲ τὴν πραγματικότητα, τότε μὲ δικαιολογημένες προφάσεις τὸν ἐλευθερώνουν ἀμέσως ὥστε, ἔχοντας γίνεῖ ἐντονώτερος, νὰ φανεῖ χρήσιμος στοὺς θηριώδεις λογισμοὺς τους. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη οὔτε γιὰ δίκαια οὔτε γιὰ ἀδίκαια πράγματα νὰ τὸν ἐρεθίζουμε, οὔτε νὰ τὸν προσφέρουμε σὰν κακὸ ξίφος σ' αὐτοὺς ποὺ μᾶς ὑποβάλλουν τοὺς λογισμοὺς, πράγμα τὸ ὁποῖο γνωρίζω ὅτι τὸ κάνουν πολλοί, ἀνάβοντας περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι πρέπει μὲ παραμικρὲς προφάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

Γιὰ πὲς μου, γιὰ χάρη τίνος μπαίνεις γρήγορα στὴ μάχη, ἐφόσον

εἴπερ βρωμάτων καὶ δόξης καὶ χρημάτων καταπεφρόνηκας; Τί δὲ
 τρέφεις τὸν κύνα, μηδὲν ἔχειν ἐπαγγελλόμενος; Εἰ δὲ οὗτος ὑλακτεῖ
 καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐπέρχεται, πρόδηλος εἶ ἔνδον κεκτημένος τινά,
 καὶ ταῦτα φυλάσσειν βουλόμενος. Ἄλλ' ἐγὼ τὸν τοιοῦτον μακρὰν κα-
 5 θαρᾶς προσευχῆς πείθομαι εἶναι λυμεῶνα τὸν θυμὸν τῆς τοιαύτης
 ἐπιστάμενος. Πρὸς δὲ τούτοις θαυμάζω, ὡς καὶ τῶν ἁγίων ἐπιλελη-
 σμένων, τοῦ μὲν Δαβὶδ βουῶντος, «Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς καὶ ἐγκατάλιπε
 θυμὸν», τοῦ δὲ Ἐκκλησιαστοῦ παραγγέλλοντος, «Ἀπόστησον θυμὸν
 ἀπὸ καρδίας σου καὶ πάραγε πονηρίαν ἀπὸ σαρκός σου», τοῦ δὲ Ἀ-
 10 ποστόλου προστάσσοντος, «Χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν ἐν παντὶ
 τόπῳ ἐπαίρειν ὀσίας χειρὰς πρὸς Κύριον».

Τί δὲ οὐ μανθάνομεν ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων μυστικῆς καὶ πα-
 λαιᾶς συνηθείας διωκούσης ἐκ τῶν οἴκων τοὺς κύνας ἐν τῷ καιρῷ τῆς
 προσευχῆς καὶ τοῦτο αἰνιττομένης, ὡς οὐ δεῖ συμπαραῆναι τοῖς προ-
 15 σευχομένοις θυμὸν; Καὶ πάλιν «Θυμὸς δρακόντων ὁ οἶνος αὐτῶν».
 Οἶνου δὲ οἱ Ναζιραῖοι ἀπέχοντο. Χολὴν δὲ καὶ ὄσφυν ἄβρωτα τοῖς
 θεοῖς τις τῶν ἔξωθεν σοφῶν ἀπεφήνατο εἶναι, οὐκ εἰδώς, οἶμαι, ὃ ἔλε-
 γεν, ὃν τὸ μὲν ὀργῆς, τὸ δὲ ἀλόγου ἐπιθυμίας ἔγωγε σύμβολον εἶναι
 νομίζω

20 Περὶ δὲ τοῦ μὴ δεῖν μερμινᾶν ἐνδυμάτων ἔνεκεν ἢ βρωμάτων,
 περιττὸν οἶμαι τὸ γράφειν, αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐν τοῖς Εὐαγ-
 γελίοις ἀπαγορεύσαντος «Μὴ μερμινήσητε», γὰρ φησι, «τῇ ψυχῇ ὑ-
 μῶν τί φάγητε ἢ τί πῖντε ἢ τί περιβαλεῖσθε». Ἐθνικῶν γὰρ ἄντικρος
 τοῦτο καὶ ἀπίστων ἀθετούντων τὴν πρόνοιαν τοῦ Δεσπότη καὶ τὸν
 25 Δημιουργὸν ἀρνούμενων, Χριστιανῶν δὲ τὸ τοιοῦτον παντελῶς ἀλ-
 λότρικον, ἅπαξ πεπιστευκότων, ὅτι καὶ τὰ πρασσόμενα δύο στρουθία
 τοῦ ἰσσυρίου ὑπὸ τὴν οἰκονομίαν τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἐστί. Πλήν
 εἶπι καὶ αὕτη συνηθία τῶν δαμιόνων, μετὰ τοὺς ἀκαθάρτους λογι-

6. Ψαλμ. 36, 8.

9. Δευτ. 32, 33.

7. Ἐκκλ. 11, 10.

8. Α' Τιμ. 2, 8.

10. Ἑβραϊκὴ τάξι ἀφιερωμένη στὸν Θεό, οἱ ὁποῖ-

αι μεταξὺ ἄλλων δὲν ἔπιναν κρασί (Αριθμ. 6, 2-7).

ἔχεις περιφρονήσει τις τροφές και τή δόξα και τὰ χρήματα; Και γιατί τρέφεις τὸν σκύλο, ἐνῶ ὑπόσχεσαι ὅτι δὲν ἔχεις τίποτε; Ἄν αὐτὸς γαυγίζει και ἐπιτίθεται στοὺς ἀνθρώπους, εἶναι φανερό ὅτι μέσα του ἔχει κάποια, και αὐτὰ θέλει νὰ τὰ φυλάξει. Ἐγὼ ὅμως εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι αὐτὸς βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ τὴν καθαρὴ προσευχὴ και γνωρίζω καλά ἔτι ὁ θυμὸς εἶναι καταστροφέας τῆς προσευχῆς αὐτῆς. Ἐκτὸς αὐτῶν ἄπορῶ γιὰ τὸ ὅτι ἔχουν λησμονήσει και τοὺς ἀγίους, τὸν Δαβὶδ ὁ ὁποῖος φωνάζει, «Πάψε νὰ ὀργίζεσαι και ἄφησε τὸν θυμό»⁶, τὸν Ἐκκλησιαστή πὺ παραγγέλλει, «Ἀπομάκρυνε τὸν θυμὸ ἀπὸ τὴν καρδιά σου, και διῶξε τὴν κακία ἀπὸ πάνω σου»⁷, και τὸν Ἀπόστολο πὺ προσάξει· «Χωρὶς ὀργὴ και ἀμφιβολίες θέλω νὰ προσεύχονται σὲ κάθε τόπο, ὑψώνοντας ἅγια χέρια πρὸς τὸν Κύριο»⁹.

Τί διδασκόμαστε λοιπὸν ἀπὸ τὴ μυστικὴ και παλιὰ συνήθεια τῶν ἀνθρώπων, ἡ ὁποία διώχνει τὰ σκυλιὰ ἀπὸ τὰ σπίτια τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς, ἐννοώντας μὲ αὐτό, ὅτι δὲν πρέπει νὰ συμπαρίσταται μαζί μὲ τοὺς προσευχόμενους ὁ θυμὸς; Και πάλι· «Τὸ κρασί τους εἶναι θυμὸς τῶν δρακόντων»⁹. Γι' αὐτὸ οἱ Ναζιραῖοι¹⁰ δὲν ἔπιναν κρασί. Κάποιος πάλι ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς σοφοὺς εἶπε ὅτι ὁ θυμὸς εἶναι χολὴ και νεφρὸ πὺ δὲν τρώγεται ἀπὸ τοὺς θεοὺς, χωρὶς νὰ γνωρίζει, νομίζω, αὐτὸ πὺ ἔλεγε, ὅτι δηλαδὴ ἀπὸ αὐτὰ τὸ ἓνα εἶναι σύμβολο τῆς ὀργῆς (ἢ χολῆ) και τὸ ἄλλο (τὸ νεφρὸ) σύμβολο τῆς παράλογης ἐπιθυμίας, ὅπως ἐγὼ νομίζω.

Και γιὰ τὸ ὅτι δὲν πρέπει νὰ φροντίζουμε μὲ ἀγωνία γιὰ τὰ ἐνδύματα ἢ τις τροφές, νομίζω πὺς εἶναι περιττὸ νὰ γράψω, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Σωτῆρας τὸ ἀπαγόρευσε αὐτὸ στὰ Εὐαγγέλια· γιατί λέγει· «Νὰ μὴ φροντίζετε μὲ ἀγωνία γιὰ τὴ ζωὴ σας, γιὰ τὸ τί θὰ φάτε ἢ θὰ πιεῖτε, ἢ τί θὰ ντυθεῖτε»¹¹, γιατί αὐτὸ εἶναι γνώρισμα τῶν ἐθνικῶν και τῶν ἀπίστων, οἱ ὁποῖοι ἀπορρίπτουν τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ και ἀρνοῦνται τὸν Δημιουργό. Στοὺς Χριστιανούς ὅμως αὐτὸ εἶναι τελείως ξένο, ἐπειδὴ πίστεψαν μὰ και καλή, ὅτι και τὰ δύο σπουργίτια πὺ πωλοῦνται γιὰ ἓνα ἀσσάριο¹², βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὴν φροντίδα τῶν ἀγίων ἀγγέλων. Ὡστόσο και αὐτὴ εἶναι συνήθεια τῶν δαιμόνων, μετὰ τοὺς ἀκάθαρτους λογισμούς, νὰ βάζουν μέσα μας και τοὺς λογισμοὺς τῆς μέριμνας, ὥστε νὰ

11. Ματθ. 6, 31.

12. Ὁρειχάλκινο ρωμαϊκὸ νόμισμα εὐτελοῦς ἀξίας (Λουκᾶ 12, 6).

σμούς ἐμβάλλειν καὶ τοὺς τῆς μερίμνης, ἵνα ἐκνεύσῃ ὁ Ἰησοῦς ὄχλου ὄντος νοσημάτων ἐν τῷ κατὰ διάνοιαν τόπῳ, καὶ ἄκαρπος γένηται ὁ λόγος ὑπὸ τῆς μερίμνης πνιγόμενος τῶν ἀκανθῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ΄.

5 Οὐκοῦν τοὺς ἐκ μερίμνης ἀποθέμενοι λογισμούς, ἐπιρρίψωμεν ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμναν ἡμῶν τοῖς παροῦσιν ἀρκούμενοι, καὶ πενιχρᾶ ζωῆ χρησάμενοι, καὶ στολῆ τοὺς πατέρας τῆς κενοδοξίας μεθ' ἡμέραν ἀποδυσώμεθα. Εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ πενιχρᾶ νομίζει στολῆ, βλεπέτω τὸν ἅγιον Παῦλον ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι τὸν τῆς
10 δικαιοσύνης προσδοκήσαντα στέφανον. Ἄλλ' ἐπειδὴ θέατρον καὶ στάδιον ὁ Ἀπόστολος τὸν κόσμον τοῦτον ἠνόμασεν, ἴδωμεν, εἰ ἔστι δυνατόν, μερίμνης ἐνδυσάμενον λογισμούς, δραμεῖν ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἀνω κλήσεως, ἢ παλαιῶσαι πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας καὶ πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου· ἐγὼ μὲν
15 οὐκ οἶδα, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς αἰσθητῆς παιδευόμενος ἱστορίας Ἐμποδισθήσεται γὰρ ἐκεῖνος ὁ ἀθλῶν ὑπὸ τοῦ χιτῶνος δηλονότι, καὶ εὐκόλως περιελκυσθήσεται, καθάπερ καὶ ὁ νοῦς ὑπὸ τῶν λογισμῶν τῆς μερίμνης, εἴπερ ἀληθινὸς ὁ λέγων τῷ ἰδίῳ τὸν νοῦν προσκαρτερεῖν θησαυρῷ, «Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρός σου», φησὶν, «ἐκεῖ
20 ἔσται καὶ ἡ καρδία σου».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Τῶν λογισμῶν οἱ μὲν τέμνουσιν, οἱ δὲ τέμνονται· καὶ τέμνουσι μὲν οἱ πονηροὶ τοὺς ἀγαθοὺς, τέμνονται δὲ πάλιν ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν οἱ πονηροί. Τὸ τοίνυν Πνεῦμα τὸ ἅγιον πρώτως τεθέντι προσέχει
25 λογισμῷ, καὶ πρὸς ἐκεῖνον κρίνει ἡμᾶς ἢ ἀποδέχεται. Ὁ δὲ λέγων τοιοῦτόν ἐστιν. Ἔχω τινὰ φιλοξενίας λογισμόν, καὶ τοῦτον ἔχω διὰ τὸν Κύριον, ἀλλ' οὗτος ἐπελθόντος τοῦ πειράζοντος τέμνεται καὶ δόξης χίριν φιλοξενεῖν ὑποβάλλοντος. Πάλιν ἔχω φιλοξενίας λογι-
30 σμὸν πρὸς τὸ τοῖς ἀνθρώποις φανῆναι, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐπελθόντος κρείττονος λογισμοῦ διατέμνεται, τοῦ πρὸς τὸν Κύριον μᾶλλον ἡμῶν

13. Β' Κορ. 11, 27.

14. Φίλιπ. 3, 14.

ἀπομακρυνθεῖ ὁ Ἰησοῦς, ἐπειδὴ στὸν χῶρο τῆς διάνοιας ὑπάρχει πλῆθος ἀπὸ σκέψεις, καὶ νὰ γίνει ἄκαρπος ὁ λόγος ἐπειδὴ πνίγεται ἀπὸ τὴ φροντίδα γιὰ τὰ ἀγκάθια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο

Ἐπομένως ἀποβάλλοντας τοὺς λογισμοὺς τῆς φροντίδας, ἃς ἀναθέσουμε τῇ φροντίδα μας στὸν Κύριο, ἀρκοῦμενοι σ' αὐτὰ πού ἔχουμε, κάνοντας φτωχικὴ ζωὴ, καὶ ἃς θγάλουμε τῇ στολῇ τῶν πατέρων τῆς κενοδοξίας. Ἐάν κάποιος νομίζει ὅτι ἀσχημονοῦμε μὲ τὴ φτωχικὴ στολή μας, ἃς κοιτάξει τὸν ἅγιο Παῦλο, ὁ ὁποῖος μέσα στὸ κρῦο καὶ γυμνὸς περιμένε τὸ στεφάνι τῆς δικαιοσύνης¹³. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἀπόστολος τὸν κόσμον αὐτὸν τὸν ὀνόμασε θέατρο καὶ στάδιο, ἃς δοῦμε ἂν εἶναι δυνατόν, φορώντας τοὺς λογισμοὺς τῆς φροντίδας, νὰ τρέξει κάποιος στὸ βραβεῖο τῆς οὐράνιας κλήσης¹⁴, ἢ νὰ παλέψει μὲ τὶς ἀρχές καὶ τὶς ἐξουσίες καὶ μὲ τοὺς κοσμοκράτορες τοῦ σκότους τοῦ κόσμου αὐτοῦ¹⁵. Ἐγὼ βέβαια δὲν ξέρω, διδασκόμενος καὶ ἀπὸ αὐτὴ τὴν αἰσθητὴ ἱστορία. Γιατί, ἐκεῖνος πού ἀγωνίζεται, εἶναι φανερό ὅτι θὰ ἐμποδίζεται ἀπὸ τὸν χιτῶνα, καὶ εὐκόλα θὰ παρασυρθεῖ, ὅπως καὶ ὁ νοῦς, ἀπὸ τὴ φροντίδα, ἀφοῦ εἶναι ἀληθινὸς ὁ λόγος Ἐκείνου πού λέγει, ὅτι ὁ νοῦς μένει προσκολλημένος στὸν θησαυρό του· γιατί λέγει· «Ὅπου εἶναι ὁ θησαυρός σου, ἐκεῖ θὰ βρισκεται καὶ ἡ καρδιά σου»¹⁶.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο

Ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς αὐτοὺς ἄλλοι διασποῦν καὶ ἄλλοι διασπῶνται. Οἱ πονηροὶ διασποῦν τοὺς ἀγαθοὺς, καὶ οἱ πονηροὶ διασπῶνται ἀπὸ τοὺς ἀγαθοὺς. Τὸ ἅγιο Πνεῦμα δηλαδή παρακολουθεῖ τὸν λογισμό πού προβλήθηκε πρῶτος καὶ σὲ σχέση μ' ἐκεῖνον μᾶς καταδικάζει ἢ μᾶς ἀποδέχεται. Αὐτὸ πού λέγω σημαίνει τὸ ἐξῆς· Ἐχω κάποιον λογισμό φιλοξενίας, καὶ τὸν ἔχω γιὰ χάρη τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ ὁ λογισμὸς αὐτὸς μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ δαίμονα διασπᾶται, καὶ μοῦ ὑποβάλλει τὸν λογισμό νὰ προσφέρω τὴ φιλοξενία γιὰ χάρη τῆς δόξας. Καὶ ἄλλο παράδειγμα· Ἐχω λογισμό φιλοξενίας μὲ σκοπὸ νὰ κάνω ἐπίδειξη στοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ ὁ λογισμὸς αὐτὸς μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ ἀνώτερου λογισμοῦ διασπᾶται ἀπὸ τὸν λογισμό πού κατευθύνει τὴν ἀρετὴ

15. Ἐφ. 6, 12.

16. Ματθ. 6, 21.

τὴν ἀρετὴν ἀπευθύνοντος, καὶ μὴ δι' ἀνθρώπους ταῦτα πράττειν ἡ-
 μᾶς ἀναγκάζοντος Ἐάν οὖν διὰ τῶν ἔργων λοιπὸν τοῖς προτέροις
 ἐμμείναμεν ὑπὸ τῶν δευτέρων πειραζόμενοι, μόνων τῶν προτέρων
 τεθέντων λογισμῶν ἔξομεν τοὺς μισθοὺς, διότι, ἄνθρωποι ὄντες καὶ
 5 παλαιόντες δαίμοσιν, αἰεὶ κατέχειν τὸν ὀρθὸν λογισμὸν ἄφθαρτον
 οὐκ ἰσχύομεν, οὐδὲ πάλιν τὸν πονηρὸν λογισμὸν ἔχειν ἀπειραστον,
 ἀρετῶν σπέρματα κεκτημένοι. Πλὴν ἐάν τις χρονίση τῶν τεμνόντων
 λογισμῶν ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ πειραζομένου καθίσταται, καὶ κατ' ἐκεῖ-
 νον λοιπὸν τὸν λογισμὸν ὁ ἄνθρωπος κινούμενος ἐνεργήσει.

10 Τῶν ἀγγελικῶν λογισμῶν καὶ τῶν ἀνθρωπίνων καὶ τῶν ἐκ δαι-
 μόνων ταύτην τὴν διαφορὰν μετὰ πολλῆς τῆς παρατηρήσεως ἐγνώ-
 καμεν εἶναι, ὅτι πρῶτον μὲν οἱ ἀγγελικοὶ τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων
 περιεργάζονται καὶ τοὺς πνευματικοὺς αὐτῶν ἐξιχνιάζουσι λογι-
 σμοῖς. Οἷον, τίνος χάριν γεγένηται ὁ χρυσός, καὶ διὰ τί ψαμμιάδης καὶ
 15 κάτω που τοῖς μορίοις τῆς γῆς ἐγκατέσπαρται καὶ μετὰ πολλοῦ κα-
 μάτου καὶ πόνου εὐρίσκεται; ὅπως τε εὐρεθεὶς ὕδατι πλύνεται, καὶ
 πυρὶ παραδίδοται, καὶ οὕτως εἰς τεχνιτῶν ἐμβάλλεται χεῖρας, τῶν
 ποιούντων τῆς σκηνῆς τὴν λυχνίαν καὶ τὸ θυμιατήριον καὶ τὰς θυῆ-
 σκας καὶ τὰς φιάλας, ἐν αἷς οὐκέτι νῦν πίνει διὰ τὴν χάριν τοῦ Σωτη-
 20 ρος ἡμῶν ὁ Βαβυλώνιος βασιλεὺς, Κλεόπα δὲ φέρει καρδίαν καιομέ-
 νην ὑπὸ τούτων (τῶν) μυστηρίων.

Ὁ δὲ δαμονιώδης λογισμὸς ταῦτα μὲν οὔτε οἶδεν οὔτε ἐπίστα-
 ται, μόνην δὲ τὴν κτήσιν τοῦ αἰσθητοῦ χρυσοῦ ὑποβάλλει καὶ τὴν
 ἐκ τούτου τρυφήν τε καὶ δόξαν ἐσομένην προλέγει· ὁ δὲ ἀνθρώπινος
 25 λογισμὸς οὐδὲ τὴν κτήσιν ἐπιζητεῖ, οὔτε τίνος περιεργάζεται σύμβο-
 λον ὁ χρυσός, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ χρυσοῦ τὴν μορφὴν
 εἰσφέρει ψιλὴν, πάθους πλεονεξίας κεχωρισμένην ὁ δὲ αὐτὸς λόγος
 καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων ῥηθήσεται, κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον
 μυστικῶς γιγναζόμενος.

·x)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Ἔστι δαίμων πλάνος λεγόμενος καὶ ὑπὸ τὴν ἕω μάλιστα τοῖς
 ἀιδελοῖς παρίσταται, ὅστις περιάγει τοῦ ἀναχωρητοῦ τὸν νοῦν ἀπὸ

17. Συναίνημο τοῦ θυμιατηρίου (βλ. Ἐξ. 25, 28. Α' Μαρκ. 1, 22. Ἱερ. 52, 18, 32).

18. Τὸ συμπύκλιο τοῦ βασιλεῖα Βαλτάσαρ (Δαν. 5, 1 ἔ.).

μας πρὸς τὸν Κύριο καὶ μᾶς ἀναγκάζει νὰ μὴ τὰ κάνουμε αὐτὰ γιὰ νὰ μᾶς δοῦν οἱ ἄνθρωποι. Ἐὰν λοιπὸν μὲ τὰ ἔργα μας ἐπιμείνουμε στοὺς πρώτους λογισμοὺς, ἂν καὶ πειραζόμεσθε καὶ ἀπὸ τοὺς δεύτερους, θὰ ἔχουμε τὴν ἀνταμοιβὴ τῶν λογισμῶν ποὺ ἦρθαν πρώτοι, ἐπειδὴ, ὄντας ἄνθρωποι καὶ παλεύοντας μὲ τοὺς δαίμονες, δὲν μπορούμε πάντοτε νὰ κρατᾶμε τὸν σωστὸ λογισμὸ ἄφθαρτον, οὔτε πάλι νὰ ἔχουμε τὸν πονηρὸ λογισμὸ ἀδοκίμαστον, ἐπειδὴ ἔχουμε σπέρματα ἀρετῶν. Ὅμως, ἐὰν κάποιος μείνει γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα στοὺς λογισμοὺς ποὺ διασποῦν, παραμένει στὸν χῶρο τοῦ πειραζομένου, καὶ ἔτσι ὁ ἄνθρωπος παρακινούμενος θὰ ἐνεργήσῃ σύμφωνα μὲ ἐκεῖνον τὸν λογισμὸ.

Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἀγγελικῶν, τῶν ἀνθρώπινων καὶ τῶν δαιμονικῶν λογισμῶν, ὕστερα ἀπὸ μακρὰ παρατήρηση, εἶδαμε ὅτι εἶναι ἡ ἑξῆς: Πρῶτα οἱ ἀγγελικοὶ λογισμοὶ ἐξετάζουν τὶς φύσεις τῶν πραγμάτων, καὶ ἀνακαλύπτουν τοὺς πνευματικoὺς λογισμοὺς τους. Ὅπως γιὰ παράδειγμα, γιὰ ποιὸν λόγο ἔγινε τὸ χρυσάφι, καὶ γιατί εἶναι σάν ἄμμος καὶ εἶναι σκορπισμένος μέσα στὰ μόρια τῆς γῆς καὶ βρῖσκεται μὲ πολὺ κόπο καὶ κούραση. Καὶ πῶς ὅταν βρεθεῖ πλύνεται μὲ νερὸ καὶ παραδίνεται στὴ φωτιά, καὶ ἔτσι πηγαίνει στὰ χέρια τῶν τεχνιτῶν, οἱ ὁποῖοι κατασκευάζουν τὴ λυχνία τῆς σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου, τὸ θυμιατήριον, τὶς θυϊσκας¹⁷ καὶ τὶς φιάλες, μὲ τὶς ὁποῖες δὲν πίνει πιά, ἐξαιτίας τῆς χάριτος τοῦ Σωτήρα μας, ὁ βασιλεὺς τῶν Βαβυλωνίων¹⁸, ἀλλὰ προσφέρει τὴν καρδιὰ τοῦ Κλεόπα καιόμενη ἀπὸ αὐτὰ τὰ μυστήρια¹⁹.

Ὁ λογισμὸς τῶν δαιμόνων αὐτὰ βέβαια δὲν τὰ γνωρίζει, οὔτε τὰ κατέχει καλά. Μόνο τὴν ἀπόκτηση τοῦ χρυσοῦ ὑπαγορεύει καὶ προλέγει τὴν ἀπόλαυση καὶ τὴ δόξα ποὺ προέρχεται ἀπὸ αὐτόν. Ὁ ἀνθρώπινος πάλι λογισμὸς οὔτε τὴν ἀπόκτηση τοῦ χρυσοῦ ἀναζητᾶ, οὔτε τίνος σύμβολο εἶναι ὁ χρυσὸς ἐξετάζει, ἀλλὰ μόνο τὴ μορφή τοῦ χρυσοῦ φέρνει ἀπλῆ στὸν νοῦ, χωρισμένη ἀπὸ τὸ πάθος τῆς πλεονεξίας. Ὁ ἴδιος βέβαια λόγος μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ γιὰ τὰ ἄλλα πράγματα, διατυπούμενος μὲ βάση τὸν κανόνα αὐτόν κατὰ τρόπο μυστικόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο

Ἐπάρχει δαίμονας, ποὺ ὀνομάζεται πλάνος, ὁ ὁποῖος εἶναι παρὼν στοὺς ἀδελφοὺς ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου, καὶ περιφέρει τὸν νοῦ τοῦ

19. Λουκᾶ 24, 32· «Οὐχὶ ἡ καρδιά ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ὑμῖν.»

πόλεως εἰς πόλιν, καὶ ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, καὶ ἀπὸ κώμης εἰς κώμην, ψιλὰς δῆθεν πρῶτον τὰς συντυχίας ποιούμενον, καὶ γνωρίμοις τισὶ τυγχάνοντα, καὶ λαλοῦντα μακρότερα, καὶ τὴν οἰκείαν πρὸς τοὺς ἀπαντῶντας κατὰστασιν διαφθείροντα, καὶ μακρὰν γινόμενον κατ' 5 ὀλίγον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος λήθην λαμβάνοντα. Δεῖ οὖν τὸν ἀναχωροῦντα τοῦτον τηρεῖν, πόθεν τε ἄρχεται καὶ ποῦ καταλήγει· οὐ γὰρ εἰκῆ οὐδὲ ὡς ἔτυχε μακρὸν ἐκεῖνον κύκλον ἐργάζεται, ἀλλὰ τὴν κατάστασιν τοῦ ἀναχωρητοῦ διαφθείρειν βουλόμενος, ταῦτα ποιεῖ, ἵνα, ἐκκαυθεὶς ἐκ τούτων ὁ 10 νοῦς καὶ ἐκ τῶν πολλῶν συντυχιῶν μεθυσθεὶς, εὐθέως τῷ τῆς πορνείας ἢ τῆς ὀργῆς ἢ τῷ τῆς λύπης δαίμονι περιπέσῃ, οἵτινες μάλιστα λυμαίνονται τῆς καταστάσεως αὐτοῦ τὴν λαμπρότητα.

Ἄλλ' ἡμεῖς, εἴπερ ἔχομεν σκοπὸν τοῦ γνῶναι σαφῶς τὴν τούτου πανουργίαν, μὴ ταχέως φθεγξώμεθα πρὸς αὐτόν, μηδὲ δεικνύωμεν 15 τὰ γινόμενα, πῶς κατὰ τὴν διάνοιαν τὰς συντυχίας ἐργάζεται καὶ τίνα τρόπον κατ' ὀλίγον συνελαίνει τὸν νοῦν πρὸς τὸν θάνατον, ἐπεὶ φεύξεται ἀφ' ἡμῶν· ὁρᾶσθαι γὰρ ταῦτα πράττων οὐ καταδέχεται, καὶ οὐδὲν λοιπὸν εἰσόμεθα ἂν μαθεῖν ἐσπουδάκαμεν. Ἄλλὰ καὶ ἄλλην μίαν ἡμέραν ἢ καὶ δευτέραν συγχωρήσωμεν αὐτῷ τελειῶσαι τὸ 20 ὄραγμα, ἵνα, ἀκριβῶς μαθόντες αὐτοῦ τὸ σκαιώρημα, λόγῳ μετὰ ταῦτα ἐλέγξαντες αὐτόν φυγαδεύσωμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Ἄλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πειρασμοῦ συμβαίνει, τεθολωμένον ὄντα τὸν νοῦν μὴ ἀκριβῶς ἰδεῖν τὰ γινόμενα, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ δαίμονος τοῦτο γινέσθω· καθεσθεὶς καθ' ἑαυτόν, μνημόνευσον τῶν συμβεβηκότων σοι πραγμάτων, πόθεν τε ἤρξω καὶ ποῦ ἐπορεύθης, καὶ ἐν ποίῳ τόπῳ συνελήφθης ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς πορνείας ἢ τῆς ὀργῆς ἢ τῆς λύπης, καὶ πῶς πάντα γέγονε τὰ γινόμενα, καὶ σαφῶς ταῦτα κατὰμαθε, καὶ παράδος τῇ μνήμῃ, ἵνα ἔχῃς 20 ἐλέγχειν αὐτόν προσιόντα, καὶ τὸν κρυπτόμενον ὑπ' αὐτοῦ τόπον καταμήνηκε, καὶ οὐκ ἀκολουθήσεις αὐτῷ λοιπόν. Εἰ δὲ βούλει ποτὲ καὶ εἰς μανίαν προκαλέσασθαι, ἔλεγξον αὐτόν εὐθύς ἐπιστάντα, καὶ τὸν πικρῶτον τόπον εἰς ὃν εἰσῆλθε φανέρωσον, καὶ τὸν δεύτερον καὶ

ἀναχωρητῆ ἀπὸ τῆ μιὰ πόλη στὴν ἄλλη, ἀπὸ τὸ ἓνα σπίτι στὸ ἄλλο, καὶ ἀπὸ τὸ ἓνα χωριὸ στὸ ἄλλο, κάνοντας δῆθεν ἀπλῆς μόνο συναντήσεις μὲ κάποιους γνωστούς καὶ μιλώντας μαζί τους πολλή ὥρα, καταστρέφοντας ἔτσι τὴν ψυχικὴ του κατάσταση μὲ αὐτούς ποὺ συναντᾷ, καὶ ἀπομακρυνόμενος λίγο-λίγο ἀπὸ τὴ γνώση τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀρετὴ καὶ λησμονώντας τὴν ὑπόσχεση ποῦ ἔδωσε. Πρέπει λοιπὸν ὁ ἀναχωρητῆς νὰ ἐξετάζει τὸν λογισμό αὐτὸν ἀπὸ ποῦ ἔρχεται καὶ σὲ τί ἀποβλέπει. Γιατί, δὲν κάνει ἄδικα οὔτε τυχαῖα τὸν μακρὸ ἐκεῖνον κύκλο, ἀλλὰ τὰ κάνει αὐτά, θέλοντας νὰ καταστρέψει τὴν κατάσταση τοῦ ἀναχωρητῆ, μὲ σκοπὸ νὰ ἀνάψει ἀπὸ αὐτὰ ὁ νοῦς του καί, μεθυσμένος ἀπὸ τὶς πολλές συναντήσεις, νὰ πέσει ἀμέσως στὸν δαίμονα τῆς πορνείας ἢ τῆς ὀργῆς ἢ τῆς λύπης, οἱ ὁποῖοι καταστρέφουν τὴ λαμπρότητα τῆς καταστάσεώς του.

Ἐμεῖς ὅμως, ἂν βέβαια ἔχουμε σκοπὸ νὰ γνωρίσουμε καλὰ τὴν πανουργία του, νὰ μὴ μιλήσουμε ἀμέσως μὲ αὐτόν, οὔτε νὰ τοῦ δείξουμε αὐτὰ ποὺ γίνονται, πῶς δηλαδή κάνει τὶς συναντήσεις μὲ τὴ διάνοια, καὶ μὲ ποιὸν τρόπο λίγο-λίγο συμπαρασύρει τὸν νοῦ στὸν θάνατο, γιατί θὰ φύγει ἀπὸ μᾶς, ἐπειδὴ δὲν θέλει νὰ φαίνονται αὐτὰ ποὺ κάνει, καὶ ἔτσι δὲν θὰ μάθουμε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ προσπαθήσαμε νὰ μάθουμε. Ἄλλὰ καὶ τὴν ἄλλη μέρα ἢ καὶ τὴ δεύτερη, ἄς τοῦ ἐπιτρέψουμε νὰ τελειώσει τὸ ἐγχείρημά του, ὥστε, μαθαίνοντας τὴ σκευωρία του, ἐλέγχοντάς τον στὴ συνέχεια μὲ τὸν λόγο, νὰ τὸν διώξουμε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9ο

Ἐπειδὴ ὅμως τὸν καιρὸ τοῦ πειρασμοῦ συμβαίνει ὁ νοῦς, ὄντας θολωμένος, νὰ μὴ μπορεῖ νὰ δεῖ καθαρὰ αὐτὰ ποὺ γίνονται, αὐτὸ ἄς γίνεται μετὰ τὴν ἀναχώρηση τοῦ δαίμονα. Ἄφου καθίσεις δηλαδή μόνος, φέρε στὸ νοῦ σου ἐκεῖνα ποὺ σοῦ συνέβησαν, ἀπὸ ποῦ ἄρχισες καὶ ποῦ πῆγες καὶ σὲ ποιὸ μέρος κυριεύτηκες ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας ἢ τῆς ὀργῆς ἢ τῆς λύπης, καὶ πῶς ἔγιναν ὅλα ὅσα συνέβησαν κατανόησέ τα αὐτὰ καλὰ καὶ βάλε τα στὴ μνήμη σου, ὥστε νὰ μπορεῖς νὰ τὸν ἐλέγξεις ὅταν ἔρχεται καὶ νὰ φανερώσεις τὸν τόπο ποὺ κρύβεται ἀπὸ αὐτόν, καὶ μὴ τὸν ἀκολουθήσεις στὸ ἔξῃς. Ἐὰν μάλιστα θέλεις κάποτε νὰ τοῦ προκαλέσεις καὶ μαγία, ἔλεγξέ τον μόλις ἐμφανιστεῖ, καὶ φανέρωσέ του τὸν τόπο στὸν ὁποῖο μπήκε, τὸν πρῶτο καὶ τὸν δεύτερο καὶ τὸν τρίτο,

τὸν τρίτον πάνυ γὰρ χαλεπαίνει μὴ φέρων τὴν αἰσχύνην· ἀπόδειξις δὲ ἔσται τοῦ καιρίως σε φθέγγασθαι πρὸς αὐτόν, τὸ πεφευγένοι τὸν λογισμόν ἀπὸ σοῦ· ἀδύνατον γὰρ λοιπὸν στήναι αὐτὸν φανερῶς ἐλεγχόμενον. Τοῦτον δὲ ἠττηθέντα τὸν τῆς πλάνης δαίμονα διαδέχεται ὕπνος βαρύτατος, καὶ νέκρωσις μετὰ ψυχρότητος πολλῆς τῶν βλεφάρων, καὶ χασμοὶ ἄπειροι, καὶ ὤμοι βαρούμενοι καὶ ναρκῶντες, ἅπερ τῆ συντόκῃ προσευχῇ διαλύσει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Πάνυ τὸ μῖσος τὸ κατὰ τῶν δαιμόνων ἡμῖν πρὸς σωτηρίαν συμ-
 10 βάλλεται καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς ἔστιν ἐπιτήδειον· ἀλλὰ τοῦτο ἐκτρέφει ἐν ἑαυτοῖς, ὥσπερ τι γέννημα ἀγαθὸν οὐκ ἰσχύομεν, τῶν φιληδόνων πνευμάτων διαφθειρόντων αὐτό, καὶ πρὸς φιλίαν καὶ συνήθειαν πάλιν τὴν ψυχὴν ἐκκαλουμένων· ἀλλὰ ταύτην τὴν φι-
 15 λιάν, μᾶλλον δὲ τὴν δυσίατον γάγραιναν ὁ ἰατρός τῶν ψυχῶν δι' ἐγ-
 καταλείψεως θεραπεύει· συγχωρεῖ γάρ τι φοβερόν παθεῖν ἡμᾶς ὑπ' αὐτῶν νύκτωρ ἢ μεθ' ἡμέραν, καὶ πάλιν ἡ ψυχὴ πρὸς τὸ ἀρχέτυπον μῖσος ἐπανατρέχει, διδασκομένη πρὸς τὸν Κύριον λέγειν, κατὰ τὸν Δαβὶδ, τό, «Τέλειον μῖσος ἐμίσησιν αὐτοὺς, εἰς ἐχθρούς ἐγένοντό μοι». Οὗτος γὰρ τέλειον μῖσος μισεῖ τοὺς ἐχθρούς, ὁ μήτε κατ' ἐνέργειαν
 20 μήτε κατὰ διάνοιαν ἀμαρτάνων, ὅπερ τῆς πρώτης καὶ τῆς μεγίστης ἔστιν ἀπαθείας τεκμήριον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Περὶ δὲ τοῦ δαίμονος, τοῦ τὴν ψυχὴν ἀναισθητεῖν ποιούντος, τί δεῖ λέγειν; Ἐγὼ γὰρ δέδοικα καὶ γράφειν περὶ αὐτοῦ, πῶς ἡ ψυχὴ
 25 τῆς οἰκειᾶς ἐξίσταται καταστάσεως παρὰ γὰρ τὸν καιρὸν τῆς ἐπιδη-
 μίας αὐτοῦ, καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐλάβειαν ἀποδύεται, καὶ τὴν ἀμαρτίαν οὐχ ἀμαρτίαν εἶναι λογίζεται, καὶ τὴν παρανομίαν οὐ κμιζει παρανομίαν, κολάσεως δὲ καὶ κρίσεως αἰωνίου ὡς ψιλοῦ ῥήματος μέμνηται, καταγελαῖ δὲ ὄντως σεισμοῦ πυροφόρου, καὶ Θεὸν
 30 μὲν δῆθεν ὁμολογεῖ, τί δὲ προσέταξεν οὐκ ἐπίσταται· τύπτεις εἰς τὰ στήθη, κινουμένης αὐτῆς πρὸς τὴν ἀμαρτίαν, καὶ αὕτη οὐκ αἰσθάνεται. Ἀπὸ Γραφῶν διαλέγη, καὶ ὄλη πεπάρωται, καὶ οὐκ ἀκούει.

γιατί δυσφορεῖ πολὺ μὴ ὑποφέροντας τῇ ντροπῇ. Καὶ ἀπόδειξη ὅτι τοῦ μίλησες θανατηφόρα θὰ εἶναι τὸ ὅτι θὰ φύγει ὁ λογισμὸς ἀπὸ σένα. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ σταθεῖ, ὅταν ἐλέγχεται φανερά. Καὶ ὅταν ἠττηθεῖ ὁ δαίμονας αὐτὸς τῆς πλάνης, τὸν διαδέχεται ὕπνος πολὺ βαρῦς, καὶ νέκρωση τῶν βλεφάρων μὲ πολλὴ ψυχρότητα, καὶ χασμουρητὰ πάρα πολλά, καὶ ὤμοι πού τοὺς αἰσθανόμαστε βαρεῖς καὶ ναρκωμένους, τὰ ὅποια μὲ τὴν ἔντονη προσευχὴ θὰ τὰ διαλύσει τὸ ἅγιο Πνεῦμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10ο

Τὸ μῖσος μας ἐναντίον τῶν δαιμόνων συμβάλλει πολὺ στὴ σωτηρία μας, καὶ εἶναι κατάλληλο γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς ἀρετῆς. Ἀλλὰ δὲν μποροῦμε αὐτὸ νὰ τὸ τρέφουμε μέσα μας σὰν κάτι τὸ καλὸ, ἐπειδὴ τὰ φιλήδονα πνεύματα τὸ διαφθείρουν, καὶ καλοῦν τὴν ψυχὴ νὰ γίνεи φίλη μὲ αὐτὸ καὶ νὰ τὸ συνηθίσει. Αὐτὴν ὅμως τὴ φιλία, ἢ καλύτερα τὴν δυσκολοθεράπευτη γάγγραινα, ὁ γιατρὸς τῶν ψυχῶν τὴ θεραπεύει μὲ τὴν ἐγκατάλειψη. Γιατὶ ἐπιτρέπει νὰ πάθουμε κάτι φοβερὸ ἀπὸ αὐτὰ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς νύχτας ἢ τῆς ἡμέρας, ὅποτε ἐπανερχεται πάλι ἡ ψυχὴ στὸ ἀρχικὸ μῖσος, διδασκόμενη νὰ λέγει στὸν Κύριο, ὅπως καὶ ὁ Δαβίδ· «Τοὺς μίσησα μὲ τέλειο μῖσος, καὶ ἔγιναν ἐχθροὶ μου»²⁰. Καὶ τοὺς μισεῖ μὲ τέλειο μῖσος, αὐτὸς πού δὲν ἁμαρτάνει οὔτε στὴν πράξη, οὔτε κατὰ διάνοιαν, πράγμα πού ἀποτελεῖ ἀπόδειξη τῆς πρώτης καὶ πολὺ μεγάλης ἀπάθειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11ο

Γιὰ τὸν δαίμονα ὅμως, πού κάνει τὴν ψυχὴ νὰ γίνεи ἀναίσθητη, τί νὰ πῶ; Ἐγὼ φοβᾶμαι ἀκόμα καὶ νὰ γράψω γι' αὐτόν, πῶς ἡ ψυχὴ βγαίνει ἀπὸ τὴν κατάστασή της. Γιατὶ τὸν καιρὸ τοῦ ἐρχομοῦ του ἀποβάλλει (ἡ ψυχὴ) καὶ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐλάβεια, τὴν ἁμαρτία δὲν τὴν θεωρεῖ ἁμαρτία καὶ τὴν παρανομία δὲν τὴν νομίζει παρανομία, ἐνῶ τὴν κόλαση καὶ τὴν αἰώνια καταδίκη τὰ θυμᾶται ὡς ἀπλᾶ λόγια, κοροϊδεύει τὸν πραγματικὰ πύρινο σεισμό, καὶ τὸν Θεὸ βέβαια δῆθεν τὸν ὁμολογεῖ, ἀλλὰ ἀγνοεῖ τελείως τί διέταξε. Χτυπᾶς φτὰ στήθη, ὅταν αὐτὴ κινεῖται πρὸς τὴν ἁμαρτία, καὶ αὐτὴ δὲν τὸ αἰσθάνεται. Μιλᾶς μέσα ἀπὸ τὶς Γραφές, καὶ αὐτὴ ὀλόκληρη εἶναι πωρωμένη καὶ δὲν

20. Ψαλμ. 138, 22.

ὄνειδος αὐτῇ τὸ παρὰ τῶν ἀνθρώπων προσφέρεις, καὶ οὐ λογίζεται τὴν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις αἰσχύνην, καὶ αὕτη ὅλως οὐ συνήσῃ, δίκην χοίρου καμμύσαντος ὀφθαλμοῦς καὶ τὸν φραγμὸν διακόπτοντος τοῦτον δὲ τὸν δαίμονα κενοδοξίας χρονίσαντες ἐπάγουσι λογισμοί, οὐ, «εἰ μὴ ἐκολοδώθησαν αἱ ἡμέραι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ». Καὶ γὰρ τῶν σπανίως παραβαλλόντων τοῖς ἀδελφοῖς, ἐστὶ καὶ ἡ αἰτία πρόδηλος ἐπὶ συμφοραῖς γὰρ ἐτέρων ἢ ἐν νόσοις πιεζομένων ἢ ἐν φυλακαῖς δυστυχοῦντων ἢ αἰφνιδίοις περιπιπτόντων θανάτοις, φυγαδεύεται οὗτος τῆς ψυχῆς κατὰ μικρὸν κατανυσομένης καὶ εἰς συμπάθειαν ἐρχομένης, καὶ διαλυομένου τοῦ δαιμονίου παρώματος, ἃν ἡμεῖς ἀποροῦμεν διὰ τὴν ἔρημον καὶ τὴν σπάνιν τῶν παρ' ἡμῖν ἀσθενούντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄.

Τοῦτον τὸν δαίμονα μάλιστα φυγαδεύων ὁ Κύριος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις προσέταξεν ἀσθενούντας ὄραν, καὶ τοὺς ἐν φυλακῇ ἐπισκέπτεσθαι. «Ἀσθενὴς γὰρ ἦμην», φησί, «καὶ ἐπεσκέψασθέ με, καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ ἦλθετε πρὸς με». Πλὴν τοῦτο ἰστέον, εἴ τις τῶν ἀναχωρητῶν, περιτεσῶν τούτῳ τῷ δαίμονι, λογισμοῦς οὐκ ἔλαβε πορνικούς, ἢ τὸν οἶκον ἀκηδίας οὐ κατέλιπεν, οὗτος σωφροσύνην καὶ ὑπομονὴν ἀπ' οὐρανῶν ἐδέξατο κατελθούσας, καὶ μακάριός ἐστι τῆς τοιαύτης καταξιωθεῖς ἀπαθείας. Ὅσοι δὲ τῶν ἐπαγγελλομένων θεοσέδειαν καὶ κοσμικοῖς συναυλίζεσθαι προαιροῦνται, φυλαττέσθωσαν τούτου τοῦ δαίμονος. Ἐγὼ γὰρ περὶ αὐτοῦ πλέον τι λέγειν ἢ γράφειν καὶ τοὺς ἀνθρώπους αἰσχύνομαι.

25

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄.

Πάντες οἱ δαίμονες φιλήδονον διδάσκουσι τὴν ψυχὴν, μόνος δὲ ὁ τῆς λύτης δαίμων τοῦτο πράττειν οὐ καταδέχεται, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰσελθόντων τοῖς λογισμοῖς διαφθείρει, πᾶσαν ἡδονὴν περικόπτων καὶ ξηραίνων αὐτὴν διὰ τῆς λύτης. Εἴτερ ἀνδρὸς λυπηροῦ ξηραίνε-

ἀκούει. Τῆς ἀναφέρεις τὸν χλευασμὸ τῶν ἀνθρώπων γι' αὐτήν, κι' αὐτὴ δὲν αἰσθάνεται ντροπὴ καὶ δὲν καταλαβαίνει καθόλου, σὰν γουρούνι πού κλείνει τὰ μάτια του καὶ σπάζει κάθε ἐμπόδιο πού ἔχει μπροστὰ του. Αὐτὸν δὲ τὸν δαίμονα τῆς κενοδοξίας τὸν φέρνουν οἱ λογισμοὶ ὅταν μένουν μέσα μας γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα, «καὶ ἂν δὲν συντομεύονταν οἱ ἡμέρες, δὲ θὰ σωζόταν κανένας ἄνθρωπος ἀπὸ αὐτόν»²¹. Καὶ εἶναι βέβαια φανερὴ καὶ ἡ αἰτία γιὰ τὴν ὁποία σπάνια οἱ λογισμοὶ αὐτοὶ εἰσβάλλουν στοὺς ἀδελφούς. Γιατί, κατὰ τίς συμφορὰς τῶν ἄλλων, ἢ ὅταν πιέζονται ἀπὸ ἀρρώστιες, ἢ ὑποφέρουν μέσα στὶς φυλακές, ἢ πεθαίνουν ξαφνικά, ὁ δαίμονας αὐτὸς φεύγει, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ γιὰ λίγο χρονικὸ διάστημα εἶναι βαθειὰ συγκινημένη, καὶ ἔρχεται σὲ κατάσταση συμπάθειας καὶ διαλύεται ἡ δαιμονικὴ πώρωσή της, πράγματα τὰ ὁποῖα ἐμεῖς δὲν ἔχουμε, λόγῳ τῆς ἐρήμου καὶ τοῦ ὅτι σπάνια ἀσθενοῦν αὐτοὶ πού εἶναι κοντὰ μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12ο

Τὸ δαίμονα αὐτὸν μάλιστα διώχνοντάς τον ὁ Κύριος στὰ Εὐαγγέλια, διέταξε νὰ βλέπουμε ἀρρώστους καὶ νὰ ἐπισκεπτόμαστε φυλακισμένους· γιατί λέγει· «ἦμουν ἀρρωστος, καὶ με ἐπισκεφθήκατε, καὶ στὴ φυλακὴ, καὶ ἦρθατε κοντὰ μου»²². Ὡστόσο πρέπει νὰ γνωρίζουμε κι' αὐτό· ἂν κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀναχωρητὲς, πού ἔπεσε στὸν δαίμονα αὐτόν, δὲν δέχθηκε λογισμοὺς πορνείας, οὔτε ἐγκατέλειψε τὸ σπίτι του λόγῳ ἀκηδίας, αὐτὸς δέχθηκε σωφροσύνη καὶ ὑπομονή, πού κατέβηκαν ἀπὸ τὸν οὐρανό, καὶ εἶναι μακάριος γιὰ τὴν ἀπάθεια αὐτὴ πού καταξιώθηκε. Ὅσοι ὁμως ἀπὸ αὐτοὺς ὑπόσχονται θεοσέβεια, ἀλλὰ προτιμοῦν νὰ συναναστρέφονται μὲ κοσμικούς, νὰ φυλάγονται ἀπὸ αὐτὸν τὸν δαίμονα. Ἐγὼ πάντως ντρέπομαι τοὺς ἀνθρώπους νὰ γράψω γι' αὐτόν ἢ νὰ πῶ κάτι περισσότερο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13ο

Ὅλοι οἱ δαίμονες διδάσκουν στὴν ψυχὴ τὴ φιληδονία, καὶ μόνο ὁ δαίμονας τῆς λύπης δὲν καταδέχεται νὰ τὸ κάνει αὐτό, ἀλλὰ καὶ τοὺς λογισμοὺς πού μπῆκαν στὴν ψυχὴ τοὺς καταστρέφει, κόβοντας κάθε ἡδονὴ καὶ ξηραίνοντας τὴν ψυχὴ μὲ τὴ λύπη. Ὅταν κάποιου ἀνθρώ-

22. Ματθ. 25, 36.

ται ὅσα, καὶ μετρίως μὲν πολεμῶν δόκιμον τὸν ἀναχωρητὴν ἀπεργάζεται· πείθει γὰρ αὐτὸν μηδὲν τῶν κόσμου τούτου προσίεσθαι, καὶ πᾶσαν ἡδονὴν περιίεσθαι, πλεῖον δὲ προσκαρτερῶν, γεννᾶ λογισμοὺς ὑπεξάγειν ἑαυτὸν τῇ ψυχῇ συμβουλευόμενος, ἢ φεύγειν τῶν
 5 τόπων μακρὰν ἀναγκάζοντας, ὅπερ λελόγισταί ποτε καὶ πέπονθε καὶ ὁ ἅγιος Ἰωὺς ὑπὸ τούτου παρενοχλούμενος τοῦ δαίμονος «Εἶθε γὰρ δυναίμην», φησὶν, «ἐμαντὸν χειρώσασθαι, ἢ δεθθεὶς γε ἑτέρου, καὶ ποιήσει μοι τοῦτο». Τούτου τοῦ δαίμονος σύμβολόν ἐστὶν ἡ ἔχιδνα, τὸ θηρίον, ἧς ἡ φύσις φιλανθρώπως διδομένη, τοὺς τῶν ἄλλων θηρίων
 10 ἰοὺς διαφθείρει, ἀκρατῶς δὲ λαμβανομένη, καὶ αὐτὸ διαφθείρει τὸ ζῶον. Τούτῳ τῷ δαίμονι παρέδωκεν ὁ Παῦλος τὸν ἐν Κορίνθῳ παρανομήσαντα, διὸ καὶ γράφει πάλιν σπουδαίως «Κυρώσατε», λέγων τοῖς Κορινθίοις, «εἰς αὐτὸν ἀγάπην, ἵνα μὴ ποτε τῇ περισσοτέρῳ λύπῃ καταποθῆ ὁ τοιοῦτος». Ἄλλ' οἶδε τοῦτο θλίβον τοὺς ἀνθρώπους
 15 τὸ πνεῦμα καὶ μετανοίας αὐτοῖς ἀγαθῆς πρόξενον γίνεσθαι· ὅθεν καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, τοὺς ὑπὸ τούτου κεντουμένους τοῦ δαίμονος καὶ προσφεύγοντας τῷ Θεῷ, «Γεννήματα ἐχιδνῶν», φησὶ, «τίς ὑμῖν ὑπέδειξε φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας, καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πα-
 20 τέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ. Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ». Πλὴν πᾶς ὁ τὸν Ἀβραάμ μμησάμενος καὶ ἐξελθὼν ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῆς συγγενείας, αὐτὸς καὶ τούτου τοῦ δαίμονος γέγονεν ἰσχυρότερος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

25 Εἴ τις θυμοῦ κεκράτηκεν, οὗτος δαμόνων κεκράτηκεν, εἰ δέ τις τούτῳ τῷ πάθει δεδούλωται, οὗτος μοναδικοῦ δίου ἐστὶ παντελῶς ἀλλότριος καὶ ξένος τῶν ὁδῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, εἴπερ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν λέγεται διδάσκειν τοὺς πρᾶεις τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ· διὸ καὶ διυσθήρατος γίνεται τῶν ἀναχωρούντων ὁ νοῦς, εἰς τὸ τῆς προ-
 30 τητικῆς φείγων πεδίον οὐδεμίαν γὰρ τῶν ἀρετῶν σχεδὸν οὕτω δεδοί-

23. Παροιμ. 17, 22.

24. Ἰωὺς 30, 24.

που λυπημένου ξηραίνονται τὰ κόκκαλά του²³, πολεμώντας καὶ μέτρια τὸν ἀναχωρητῆ, τὸν καθιστᾷ δόκιμο, γιατί τὸν πείθει νὰ μὴ παραδέχεται τίποτε ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου αὐτοῦ, καὶ νὰ ἀποφεύγει κάθε εὐχαρίστηση, δείχνοντας ὅμως περισσότερη καρτερία, τοῦ γεννᾷ λογισμούς, πὺ τὸν συμβουλεύουν νὰ φύγει ἀπὸ τὴν ψυχὴ, ἢ τὸν ἀναγκάζουν νὰ φύγει μακριὰ ἀπὸ τὸν τόπο ἐκεῖνο, πράγμα πὺ σκέφτηκε κάποτε καὶ ἔπαθε καὶ ὁ ἅγιος Ἰώβ, ἐνοχλούμενος ἀπὸ αὐτὸν τὸν δαίμονα. Γιατὶ λέγει· «Μακάρι νὰ μποροῦσα μὲ τὰ ἴδια μου τὰ χέρια νὰ θέσω τέλος στὴ ζωὴ μου ἢ νὰ παρακαλέσω ἄλλον νὰ μοῦ τὸ κάνει αὐτό»²⁴. Σύμβολο τοῦ δαίμονα αὐτοῦ εἶναι ἡ ὄχιά, τὸ θηρίο τοῦ ὁποῖου ἡ φύση ὅταν δίνεται μὲ μέτρο, ἐξουδετερώνει τὰ δηλητήρια τῶν ἄλλων, ὅταν ὅμως παίρνεται μὲ ὑπερβολή, τότε καταστρέφει καὶ τὸ ἴδιο τὸ ζῶο. Σ' αὐτὸν τὸν δαίμονα παρέδωσε ὁ Παῦλος ἐκεῖνον πὺ παρανόμησε στὴν Κόρινθο, γι' αὐτὸ καὶ γράφει πάλι μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον στοὺς Κορινθίους, λέγοντας· «Συμπεριφερθεῖτε τὸν μὲ ἀγάπη, μὴ τυχὸν καὶ κυριευθεῖ ἀπὸ ὑπερβολικὴ λύπη»²⁵. Αὐτὸ ὅμως γνωρίζει τὸ πνεῦμα ὅτι προκαλεῖ θλίψη στοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅτι γίνεται αἰτία μετάνοιας. Γι' αὐτὸ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἐκείνους πὺ κεντρίζονται ἀπὸ αὐτὸν τὸν δαίμονα καὶ καταφεύγουν στὸν Θεό, τοὺς λέγει· «Γενεὰ ὄχιάς, ποιὸς σᾶς ὑπέδειξε νὰ ἀποφεύγετε τὴ μέλλουσα ὀργή; Κάνετε λοιπὸν καρπὸ ἄξιο μετάνοιας, καὶ μὴ νομίσετε ὅτι μπορεῖτε νὰ λέτε μέσα σας, Ἔχουμε πατέρα τὸν Ἀβραάμ. Γιατὶ σᾶς δεβαιώνω, ὅτι ὁ Θεὸς μπορεῖ καὶ ἀπὸ αὐτὲς τὶς πέτρες νὰ κάνει παιδιά γιὰ τὸν Ἀβραάμ»²⁶. Ὁμως καθέννας πὺ μιμήθηκε τὸν Ἀβραάμ καὶ ἔφυγε ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του, αὐτὸς ἔγινε πὺ δυνατὸς καὶ ἀπὸ τὸν δαίμονα αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14ο

Ὁποῖος ἔγινε κύριος τοῦ θυμοῦ του, αὐτὸς ἔγινε κύριος καὶ τῶν δαιμόνων, ἂν ὅμως κάποιος ὑποδουλώθηκε στὸ πάθος αὐτό, αὐτὸς βρίσκεται τελείως μακριὰ πρὸς τὸν μοναχικὸ βίον, καὶ εἶναι ξένος ἀπὸ τοὺς δρόμους τοῦ Σωτήρα μας. Γιατὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας λέγεται ὅτι διδάσκει στοὺς πράους τοὺς δρόμους του²⁷. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ νοῦς τῶν ἀναχωρητῶν δύσκολα θηρεύεται, ἐπειδὴ καταφεύγει στὴν πεδιάδα τῆς πραότητος. Γιατὶ καμμιά σχεδὸν ἀπὸ τὶς ἀρετὲς δὲν φοβοῦνται οἱ δαίμονες

25. Β' Κορ. 2, 7.

26. Ματθ. 3, 7-9. Λουκᾶ 3, 7-8.

27. Ψαλμ. 24, 9.

κασιν οἱ δαίμονες, ὡς πραῦτητα· ταύτην γὰρ καὶ Μωϋσῆς ἐκεῖνος ἐκέ-
 κτητο, πραῦς παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους κληθείς. Καὶ ὁ ἅγιος δὲ
 Δαβὶδ ἀξίαν ταύτην τῆς τοῦ Θεοῦ μνήμης ἀπεφθέγγετο εἶναι· «Μνή-
 σθητι Κύριε», λέγων, «τοῦ Δαβὶδ, καὶ πάσης τῆς πραότητος αὐτοῦ».
 5 Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ μμητὰς ἡμᾶς ἐκέλευσε γενέσθαι τῆς ἐκέι-
 νου πραότητος «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ», λέγων, «ὅτι πρῶτός εἰμι καὶ ταπει-
 νός τῃ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαισιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν». Εἰ δέ τις
 δραμάτων μὲν καὶ πομάτων ἀπέχρητο, θυμὸν δὲ λογισμοῖς πονηροῖς
 ἐρεθίζει, οὗτος ἔοικε ποντοπορούση νηὶ καὶ ἐχούση δαίμονα κυβερνή-
 10 την. Διὸ προσεκτέον, ὄση δύναμις, τῷ ἡμετέρῳ κυνί, καὶ διδασκτέον
 αὐτόν, τοὺς λύκους μόνους διαφθεῖρειν, καὶ μὴ τὰ πρόβατα κατεσθί-
 ειν, πᾶσαν ἐνδεικνύμενον πραότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

Μόνος τῶν λογισμῶν ὁ τῆς κενοδοξίας ἐστὶ πολύνυλος, καὶ ὄλην
 15 σχεδὸν περιλαμβάνων τὴν οἰκουμένην, καὶ πᾶσι τοῖς δαίμοσιν ὑπα-
 νοίγων τὰς θύρας, ὥσπερ τις προδότης πονηρὸς ἀγαθῆς γενόμενος
 πόλεως. Διὸ καὶ πάνυ ταπεινοῖ τοῦ ἀναχωροῦντος τὸν νοῦν, πολλῶν
 λόγων αὐτόν καὶ πραγμάτων πληρῶν, καὶ τὰς προσευχὰς αὐτοῦ λυ-
 μαινόμενος, δι' ὧν πάντα τὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τραύματα θεραπεύειν
 20 σπουδάζει. Τοῦτον τὸν λογισμόν συναύξουσι πάντες ἡττηθέντες οἱ
 δαίμονες, καὶ πάλιν δι' αὐτοῦ πάντες εἰς τὰς ψυχὰς λαμβάνουσιν εἴσο-
 δον, ποιῶντες ὄντως τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων.

Ἐκ τούτου δὲ γεννᾶται τοῦ λογισμοῦ καὶ ὁ τῆς ὑπερηφανίας ἐ-
 κεῖνος ὁ τὸ ἀποσφράγισμα τῆς ὁμοιώσεως καὶ τὸν στέφανον τοῦ
 25 κάλλους ἀπ' οὐρανῶν εἰς γῆν κατασεύσας. Ἄλλ' ἀποπήδησον τού-
 του, καὶ μὴ χρονίσης, ἵνα μὴ προδῶμεν ἄλλοις τὴν ζωὴν ἡμῶν καὶ
 τὸν ἡμέτερον διὸν ἀνελεήμοσι. Τοῦτον δὲ τὸν δαίμονα φυγαδεύει
 ἐκτενῆς προσευχή, καὶ τὸ μηδὲν ἐκόντα ποιεῖν, τῶν συντελούντων
 πρὸς τὴν ἐπάρατον δόξαν. Ὅταν ὀλίγη ἀπαθεία τῶν ἀναχωροῦν-
 30 των ὁ νοῦς ἐπιλάβηται, τότε κενοδοξίας ὑπὸν κτησάμενος, εὐθέως
 ἐλατίνει κατὰ τὰς πόλεις, ἄκρατον ἐκ τῆς δόξης ἐμφορούμενος ἔπαι-

τόσο πολύ, ὅσο τὴν πραότητα. Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν εἶχε καὶ ὁ Μωυσῆς, ὁ ὁποῖος ὀνομάστηκε ὁ πιὸ πρᾶος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους²⁸. Καὶ ὁ ἅγιος Δαβὶδ εἶπε ὅτι ἡ πραότητα εἶναι ἄξια νὰ τῆ θυμᾶται ὁ Θεός· γιὰτι λέγει· «Θυμήσου, Κύριε, τὸν Δαβὶδ καὶ ὅλη τὴν πραότητά του»²⁹. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος διέταξε νὰ γίνουμε μιμητὲς τῆς πραότητάς του· «Μάθετε ἀπὸ μένα», λέγει, «ὅτι εἶμαι πρᾶος καὶ ταπεινὸς στὴν καρδιά καὶ θὰ ἔχετε ἀνάπαυση στὶς ψυχές σας»³⁰. Ἄν ὅμως κάποιος νηστεύει ἀπὸ τροφὲς καὶ πιοτά, ἀλλὰ ἐρεθίζει τὸν θυμὸ του μὲ λογισμοὺς πονηρῶν, αὐτὸς μοιάζει μὲ πλοῖο πὺ ταξιδεύει στὴ θάλασσα καὶ ἔχει κυβερνήτη δαίμονα. Γι' αὐτὸ πρέπει μὲ ὅλη μας τὴ δύναμη νὰ φροντίζουμε τὸν δικὸ μας σκύλο καὶ νὰ τὸν διδάσκουμε νὰ καταστρέφει μόνο τοὺς λύκους καὶ νὰ μὴ τρώει τὰ πρόβατα, καὶ νὰ δείχνει ὅλη τὴν καλωσύνη του σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15ο

Ἀπὸ ὅλους τοὺς λογισμοὺς μόνο ὁ λογισμὸς τῆς κενοδοξίας περιέχει πολλὲς ὕλες καὶ καταλαμβάνει σχεδὸν ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένη, καὶ ἀνοίγει τὶς πόρτες σὲ ὅλους τοὺς δαίμονες, σὰν νὰ εἶναι κάποιος κακὸς πὺ ἔγινε προδότης μᾶς ἀγαθῆς πόλης. Γι' αὐτὸ καὶ ταπεινώνει πολὺ τὸν νοῦ τοῦ ἀναχωρητῆ, γεμίζοντάς τον μὲ πολλὰ λόγια καὶ πράγματα, καὶ καταστρέφοντας τὶς προσευχὲς του, μὲ τὶς ὁποῖες φροντίζει νὰ θεραπεύει ὅλα τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς του. Αὐτὸν τὸν λογισμὸ τὸν αὐξάνουν ὅλοι μαζὶ οἱ δαίμονες πὺ νικήθηκαν, καὶ μέσω αὐτοῦ ξαναμπαίνουν ὅλοι στὶς ψυχές, κάνοντας πραγματικὰ τὰ τελευταῖα χειρότερα ἀπὸ τὰ πρῶτα³¹.

Ἀπὸ αὐτὸν τὸν λογισμὸ λοιπὸν γεννιέται καὶ ὁ λογισμὸς τῆς ὑπερηφάνειας, αὐτὸς πὺ τῆ σφραγίδα τῆς ὁμοιότητος καὶ τὸ στεφάνι τῆς ὁμορφιάς τὰ γκρέμισε ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς στὴ γῆ. Ἀλλὰ ἀπομακρύνσου ἀπὸ αὐτόν, καὶ μὴν ἀργήσεις, γιὰ νὰ μὴ παραδώσουμε τὴ ζωὴ μας σὲ ἄλλους, καὶ τὸν βίο μας στοὺς ἀσπλαγχνοὺς δαίμονες. Αὐτὸν τὸν δαίμονα τὸν διώχνει ἡ ἀκατάπαυστη προσευχὴ καὶ τὸ νὰ μὴ κάνουμε τίποτε χωρὶς τὴ θέλησή μας ἀπὸ ἐκεῖνα πὺ ὀδηγοῦν στὴν καταραμένη δόξα. Ὅταν ὁ νοῦς τῶν ἀναχωρητῶν ἐπιτύχει λίγη ἀπάθεια, τότε, ἔχοντας ἀποκτήσει ἵππο κενοδοξίας, ἀμέσως πηγαίνει ἐφιππος στὶς πόλεις

30. Ματθ. 11, 29.

31. Ματθ. 12, 45. Λουκᾶ 11, 26.

νον, ᾧ κατ' οἰκονομίαν τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας ἀπαντῆσαν καὶ εἰς
 ἓνα τῶν συφεῶν ἀποκλείσαν τοῦτον, παιδεύει αὐτὸν μηκέτι πρὸ τῆς
 τελείας ὑγείας καταλιμπάνειν τὴν κλίνην, μηδὲ τοὺς ἀτάκτους τῶν
 ἀρρώστων μιμῆσθαι, οἵτινες, ἔτι λείψανα τῆς ἀσθενείας ἐν ἑαυτοῖς
 5 περιφέροντες, ὁδοῖς ἑαυτοῦς καὶ λουτροῖς ἀκαίροις ἐπιδιδῶσι, καὶ
 τοῖς ἐξ ὑποστροφῆς νοσήμασι περιπίπτουσι. Διόπερ καθεζόμενοι
 μᾶλλον προσέχωμεν ἑαυτοῖς, ὡς προκόπτοντες μὲν ἐν ἀρετῇ, δυσκί-
 νητοι πρὸς κακίαν γινόμεθα, ἀνακαινούμενοι δὲ ἐν τῇ γνώσει, ποικί-
 λων προσλαμβάνομεν πλῆθος θεωρημάτων, ὑψούμενοι δὲ πάλιν
 10 κατὰ τὴν προσευχὴν, φανερώτερον τὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐποπτεύ-
 σομεν φῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣ΄.

Πάσας μὲν τὰς κακουργίας τῶν δαιμόνων γράφειν οὐ δύναμαι,
 καὶ τὰς κακοτεχνίας αὐτῶν καταλέγειν αἰσχύνομαι, δεδοικῶς τῶν
 15 ἐντευξομένων τοὺς ἀπλουστέρους. Πλὴν δὲ τοῦ πνεύματος τῆς πορ-
 νείας ἄκουε πανουργίαν. Ὅταν τις τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους κτήση-
 ται ἀπάθειαν καὶ οἱ αἰσχροὶ λογισμοὶ λοιπὸν ὑπόψυχοι γένωνται,
 τὸ τηνικαῦτα εἰσάγει ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας παίζοντας μετ' ἀλλή-
 λων, καὶ αἰσχροῶν πραγμάτων καὶ σχημάτων τὸν ἀναχωρητὴν καθί-
 20 στησι θεατῆν. Ἄλλ' οὗτος ὁ πειρασμὸς οὐκ ἔστι τῶν χροניζόντων
 προσευχῇ γὰρ σύντονος καὶ δίαιτα στενωτάτη μετὰ ἀγρυπνίας καὶ
 γυμνασίας θεωρημάτων πνευματικῶν ὥσπερ πύρωσιν αὐτὰς ἐκμο-
 χλεύων, καὶ ἄλλα δέ τινα μυρία προσηχανᾶται ὁ παμπόνηρος οὗ-
 τος, ἄπερ οὐκ ἀναγκαῖον δημοσιεῦσαι καὶ γραφῇ παραδοῦναι. Συμ-
 25 βάλλεται δὲ σφόδρα πρὸς τοὺς λογισμοὺς καὶ ζέσις θυμοῦ κατὰ τοῦ
 δαίμονος κινηθεῖσα, ὅνπερ θυμὸν μάλιστα δέδοικεν ἐπὶ τοῖς λογι-
 σμοῖς ταρασσόμενον καὶ διαφθείροντα αὐτοῦ τὰ νοήματα· καὶ τοῦτό
 ἔστι τὸ «Ὁργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε», χρήσιμον τοῦτο φάρμα-
 κον ἐν τοῖς τοιούτοις πειρασμοῖς τῆ ψυχῇ προσαγόμενον. Μιμῆται
 30 δὲ καὶ ὁ τῆς ἀργῆς τοῦτον τὸν δαίμονα, καὶ πλάττει καὶ αὐτὸς τινὰς

γεμάτος ἄκρατο ἔπαινο ἀπὸ τῆ δόξα, ὅπου συναντώντας τον σκόπιμα τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας, τὸν κλείνει σ' ἓνα χοιροστάσιο καὶ τὸν συμβουλεύει νὰ μὴ ἐγκαταλείψει τὸ κρεβάτι πρὶν ἀποκατασταθεῖ ἢ ὑγεία του, οὔτε νὰ μιμηθεῖ τοὺς ἄτακτους ἄρρώστους, οἱ ὅποιοι, ἐνῶ ἔχουν ἀκόμα ὑπολείμματα τῆς ἀσθένειας μέσα τους, ἐμπιστεύονται τὸν ἑαυτό τους στοὺς δρόμους καὶ σὲ παράκαιρα λουτρά, καὶ ξαναπέφτουν πάλι σὲ ὑποτροπὴ τῆς ἀρρώστιάς τους. Γι' αὐτὸ ἄς καθόμαστε προσέχοντας περισσότερο τὸν ἑαυτό μας, ὥστε, προοδεύοντας στὴν ἀρετὴ, νὰ γίνουμε δυσκολοκίνητοι πρὸς τὴν κακία, καὶ ἀνανεώνοντας τὴ γνώση μας, νὰ προσλαμβάνουμε πλῆθος διαφόρων θεωριῶν, καὶ ἀνηψούμενοι πάλι κατὰ τὴ διάρκεια τῆς προσευχῆς, νὰ δοῦμε καθαρώτερα τὸ φῶς τοῦ Σωτήρα μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16ο

“Ὅλες τὶς πανουργίες τῶν δαιμόνων βέβαια δὲν μπορῶ νὰ τὶς γράψω, καὶ ντρέπομαι νὰ κατανομάσω τὰ αἰσχρὰ τεχνάσματά τους, σεβόμενος τοὺς πιδ ἀπλοϊκοὺς ἀπὸ αὐτοὺς πού θὰ τὰ διαβάσουν. Ὡστόσο ἄκουσε τὴν πανουργία τοῦ πνεύματος τῆς πορνείας. Ὅταν κάποιος ἀποκτήσει τὴν ἀπάθεια τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς του, στὸ ἐξῆς οἱ αἰσχροὶ λογισμοὶ γίνονται κάπως ψυχροί. Τότε λοιπὸν παρουσιάζει ἄνδρες καὶ γυναῖκες νὰ παίζουν μεταξύ τους, καὶ κάνει τὸν ἀναχωρητὴ νὰ βλέπει αἰσχρὰ πράγματα καὶ χειρονομίες. Ὅμως ὁ πειρασμὸς αὐτὸς δὲν εἶναι ἀπὸ αὐτοὺς πού μένουν γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα, γιὰτὴ παρατεταμένη προσευχὴ καὶ πολὺ περιορισμένη δίαιτα μαζὶ μὲ ἀγρυπνία καὶ ἀσκήση σὲ πνευματικὲς θεωρίες, ἀπομακρύνει τὸν δαίμονα τῆς πορνείας σὰν σύννεφο πού δὲν ἔχει νερό. Ὑπάρχουν ὁμως καὶ περιπτώσεις πού ἀγγίζει καὶ τὶς σάρκες, ἀναμοχλεύοντάς τὶς πρὸς φλόγωση τῆς σάρκας, ἀλλὰ μηχανεύεται καὶ μύρια ὄσα ἄλλα ὁ παμπόνηρος αὐτὸς δαίμονας, τὰ ὅποια δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τὰ φέρω στὴ δημοσιότητα καὶ νὰ τὰ παραδώσω γραμμένα. Βοηθαί βέβαια πάρα πολὺ στὴν καταπολέμησι τῶν λογισμῶν καὶ ὁ ἀναβρασμὸς τοῦ θυμοῦ πού κινεῖται ἐναντίον τοῦ δαίμονα, τὸν ὅποιο θυμὸ φοβᾶται πάρα πολὺ, ἐπειδὴ ταράζει τοὺς λογισμοὺς του καὶ καταστρέφει τὶς σκέψεις του. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς σημαίνει τό, «Νὰ ὀργίζεστε καὶ νὰ μὴ ἁμαρτάνετε»³²,

32. Ψαλμ. 4, 5.

τῶν γεγεννηκότων ἢ φίλων ἢ συγγενῶν ἢ οἰκείων ὑβρίζομένους καὶ τυπτομένους ὑπὸ ἀναξίων, καὶ τῶν ἀναχωρούντων ἀνακινεῖ τὸν θυμόν, ὥστε φθέγξασθαι τι πονηρὸν ἢ ποιῆσαι πρὸς τοὺς φαινομένους κατὰ διάνοιαν, οἷς οὐ προσέχειν ἀναγκαῖον, καὶ ταχέως ἐξαρ-
 5 πάζειν ἀπὸ τῶν τοιούτων εἰδώλων τὸν νοῦν, ἵνα μὴ, χρονίσας ἐν αὐ-
 τοῖς, γένηται κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς ὥσπερ δαλὸς καπνιζόμενος. Τούτοις δὲ τοῖς πειρασμοῖς οἱ θυμώδεις περιπίπτουσι, καὶ μά-
 λιστα οἱ ῥαδίως πρὸς τὰς ὀργὰς ἐξαπτόμενοι, οἵτινες μακρὰν εἰσι
 καθαρὰς προσευχῆς καὶ τῆς γνώσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
 10 Χριστοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ΄.

Τὰ νοήματα τοῦ αἰῶνος τούτου ὁ Κύριος καθάπερ πρόβατά τι-
 να τῷ ἀγαθῷ ποιμένι τῷ ἀνθρώπῳ παρέδωκε· καὶ γάρ, φησὶν, τὸν
 αἰῶνα δέδωκεν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· συζεύξας αὐτῷ θυμόν καὶ ἐπιθυ-
 15 μίαν πρὸς βοήθειαν, ἵνα, διὰ μὲν τοῦ θυμοῦ φυγαδεύῃ τὰ τῶν λύκων
 νοήματα, διὰ δὲ τῆς ἐπιθυμίας στέργῃ τὰ πρόβατα, καὶ ὑπὸ τῶν ὑε-
 τῶν καὶ ἀνέμων πολλάκις βαλλόμενος. Δέδωκε δὲ αὐτῷ πρὸς τούτοις
 καὶ νομόν, ὅπως ποιμαίῃ τὰ πρόβατα, καὶ τόπον χλόης καὶ ὕδωρ
 ἀναπαύσεως καὶ ψαλτήριον καὶ κιθάραν καὶ ῥάβδον καὶ βακτηρίαν,
 20 ἵνα ἐκ ταύτης τῆς ποιμνῆς καὶ τραφῇ καὶ ἐνδύσῃται καὶ χόρτον ὀ-
 ρεινὸν συναγάγῃ. «Τίς», γάρ φησι, «ποιμαίνει ποιμνῆν, καὶ ἐκ τοῦ
 γάλακτος τῆς ποιμνῆς οὐκ ἐσθίει;».

Δεῖ οὖν τὸν ἀναχωροῦντα φυλάττειν νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν
 τοῦτο τὸ ποιμνιον, μὴ τι τῶν νοημάτων γένηται θηριάλωτον ἢ λη-
 25 σταῖς περιπέσει. εἰ δὲ ἄρα τι τοιοῦτο συμβαίῃ κατὰ τὴν νύκτην, εὐθέως
 ἐξωπιάσειν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λέοντος ἢ τῆς ἄρκτου. Γίνεται δὲ τὸ
 κῆμα τὸ περὶ τοῦ ἀδελφοῦ θηριάλωτον, εἰ μετὰ μίσους νέμοι τὸ ἐν
 ἡμῖν καὶ τὸ περὶ τῆς γυναικὸς, εἰ μετ' αἰσχροῦς ἐπιθυμίας στρέφοιτο
 παρ' ἡμῖν, καὶ τὸ τοῦ ἀργυρίου καὶ τοῦ χρυσίου, εἰ μετὰ πλεονεξίας
 30 αἰλιζομεθα, καὶ τὰ κῆματα τῶν ἁγίων χαρισμάτων, εἰ μετὰ κενοδο-

πού είναι χρήσιμο φάρμακο για τή ψυχή στους πειρασμούς αὐτοῦ τοῦ εἴδους. Τὸν δαίμονα αὐτὸν ὅμως τὸν μιμείται καὶ ὁ δαίμονας τῆς ὀργῆς, καὶ παρουσιάζει καὶ αὐτὸς κάποιους ἀπὸ τοὺς γονεῖς ἢ φίλους ἢ συγγενεῖς ἢ γνωστούς νὰ βρίσκονται καὶ νὰ χτυπιοῦνται ἀπὸ ἀνάξιους, καὶ προκαλεῖ ἔτσι τὸν θυμὸ, ὥστε νὰ ποῦν ἢ νὰ κάνουν κάτι κακὸ, σ' αὐτούς πού ἐμφανίζονται στὴ διάνοιά τους, τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὸ νὰ τοὺς προσέχουν, καὶ γρήγορα ἀρπάζουν τὸν νοῦ ἀπὸ τὰ εἰδῶλα αὐτά, γιὰ νὰ μὴ μείνει γιὰ πολὺ σ' αὐτά, καὶ γίνει κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς σὰν δαυλὸς πού καπνίζει. Στους πειρασμούς αὐτούς ὑποκύπτουν οἱ θυμώδεις, καὶ ἰδιαίτερα μάλιστα αὐτοὶ πού ἐξάπτονται εὐκολα, οἱ ὁποῖοι βρίσκονται μακριὰ ἀπὸ τὴν καθαρὴ προσευχὴ καὶ τὴ γνώση τοῦ Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17ο

Τὶς σκέψεις τοῦ κόσμου αὐτοῦ ὁ Κύριος τὶς παρέδωσε σὰν κάποια πρόβατα στὸν καλὸ ποιμένα, τὸν ἄνθρωπο. Γιατὶ λέγει· Τὸν κόσμον αὐτὸν τὸν παρέδωσε στὴν καρδιά του, συνδιάζοντας σ' αὐτὸν τὸν θυμὸ καὶ τὴν ἐπιθυμία γιὰ τὴν βοήθειά του, ὥστε μὲ τὸν θυμὸ νὰ διώχνει τὶς σκέψεις τῶν λύκων, ἐνῶ μὲ τὴν ἐπιθυμία νὰ αἰσθάνεται στοργὴ γιὰ τὰ πρόβατα, καὶ ὅταν ἀκόμα βάλλεται ἀπὸ βροχὲς καὶ ἀνέμους. Τοῦ ἔδωσε μάλιστα καὶ τόπο βοσκῆς, γιὰ νὰ βόσκει τὰ πρόβατα, καὶ τόπο μὲ χλόη καὶ νερὸ γιὰ ἀνάπαυση, καὶ ἔγχορδο μουσικὸ ὄργανο καὶ κιθάρα καὶ ραβδί καὶ βακτηρία, ὥστε ἀπὸ αὐτὴν τὴν ποιμνὴ καὶ νὰ τρέφεται καὶ νὰ ντύνεται, καὶ νὰ μαζεύει χόρτα ὄρενά. Γιατὶ λέγει· «ποῖος βόσκει κοπάδι, καὶ δὲν τρώει ἀπὸ τὸ γάλα του;»³³

Πρέπει λοιπὸν ὁ ἀναχωρητῆς νὰ φυλάει νύχτα καὶ μέρα τὸ ποιμνιὸ του αὐτό, μήπως αἰχμαλωτιστεῖ ἀπὸ καμμιά σκέψη, ἢ πέσει σὲ ληστές. Καὶ ἂν συμβεῖ κάτι τέτοιο σὲ δασώδη κοιλάδα, νὰ τὸ ἀρπάζει ἀμέσως ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λιονταριοῦ ἢ τῆς ἀρκούδας³⁴. Καὶ παραδίδεται ἡ σκέψη γιὰ τὸν ἀδελφὸ αἰχμάλωτη σὰ θηρία, ὅταν κατέχει μὲ μῖσος τὸ ἐσωτερικὸ μας, καὶ ἡ σκέψη γιὰ τὴ γυναῖκα, ὅταν περιστρέφεται μὲ αἰσχυρὴ ἐπιθυμία ἀπὸ μᾶς, καὶ ἡ σκέψη γιὰ τὸ ἀσήμι καὶ τὸ χρυσάφι, ὅταν παραμένει μέσα μας μὲ πλεονεξία, καὶ οἱ σκέψεις τῶν ἀγίων χαρισμάτων, ὅταν συντηροῦνται στὴ διάνοιά μας μὲ κενοδοξία. Τὸ ἴδιο θὰ

34. Α' Βασ. 17, 37.

ξίας κατὰ διάνοιαν δόσκοιτο· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ νοημάτων ὡσαύτως συμβήσεται, κλεπτομένων τοῖς πάθεσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ΄.

Οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ δεῖ ταῦτα τηρεῖν, ἀλλὰ καὶ νύκτωρ ἀ-
5 γρυπνοῦντας φυλάττειν. Συμβαίνει γὰρ καὶ φανταζόμενον αἰσχροῦς
καὶ πονηροῦς ἀπολέσαι τὸ ἴδιον· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ὑπὸ τοῦ ἁγίου
λεγόμενον Ἰακώβ· «Οὐκ ἐνήνοχά σοι πρόβατον θηριάλωτον, ἀπ’
ἐμαντοῦ ἀπετίννου κλέμματα ἡμέρας καὶ κλέμματα νυκτός, καὶ ἐγε-
νόμην συγκαιόμενος τῷ καύσωνι τῆς ἡμέρας καὶ τῷ παγετῷ τῆς
10 νυκτός, καὶ ἀφίστατο ὁ ὕπνος ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου;». Εἰ δέ τις ἐκ
τοῦ καμάτου καὶ ἀκηδία ἡμῖν προσγένηται, μικρὸν ἀναδραμόντες
ἐπὶ τὴν τῆς γνώσεως πέτραν τῷ ψαλτηρίῳ προσομιλήσωμεν, πλήσ-
σοντες διὰ τῶν ἀρετῶν τῆς γνώσεως τὰς χορδὰς, βοσκήσωμεν δὲ
πάλιν ὑπὸ τὸ Σιναῖον ὄρος τὰ πρόβατα, ἵνα ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡ-
15 μῶν καὶ ἡμᾶς ἐκ τῆς θάτου καλέσῃ, καὶ τοὺς λόγους τῶν σημείων
καὶ τῶν τεράτων καὶ ἡμῖν χαρίσῃται.

Φύσιν μὲν λογικὴν ὑπὸ κακίας θανατωθεῖσαν ἐγείρει Χριστὸς
διὰ τῆς θεωρίας πάντων τῶν αἰώνων, ὁ δὲ τούτου Πατὴρ τὴν ἀποθα-
νοῦσαν ταύτης ψυχὴν τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ, ἐγείρει διὰ γνώσεως
20 τῆς ἑαυτοῦ. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγόμενον, τό, «Εἰ
συναπεθάνομεν τῷ Χριστῷ, πιστεύομεν, ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ».
Ὅταν ὁ νοῦς, τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποδυσάμενος, τὸν ἐκ χάριτος
ἐνδύσῃται, τότε καὶ τὴν αὐτοῦ κατάστασιν ὄψεται κατὰ καιρὸν τῆς
προσευχῆς σαπφείρῃ ἢ οὐρανίῳ χράματι παρεμφερῇ, ἥντινα καὶ
25 τύπον Θεοῦ ἡ Γραφή ὀνομάζει ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων ὀφθέντα ὑπὸ
τοῦ ὄρους Σινᾶ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ΄.

Ὅταν τῶν ἐχθρῶν τρώσῃ σέ τις παραβαλὼν καὶ θούλει τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ στρέψαι, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ,
30 ποιήσων οὕτως, ὡς λέγομεν. Δίελε κατὰ σαντὸν τὸν ὑπ’ αὐτοῦ βλη-
θέντα λογικῶν, ὅστις ποτέ ἐστι, καὶ ἐκ πόσων πραγμάτων συνέστη-

συμβεῖ καὶ μὲ τὶς ἄλλες σκέψεις, ὅταν αὐτὲς κυριεύονται μὲ δολιότητα ἀπὸ τὰ πάθη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18ο

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ τὰ προσέχουμε αὐτὰ μόνο τὴν ἡμέρα, ἀλλὰ καὶ τὴ νύχτα νὰ τὰ φυλάγουμε ἀγρυπνώντας. Γιατὶ συμβαίνει καὶ ὅταν κάποιος βλέπει αἰσchrές καὶ πονηρὲς φαντασίες νὰ χάσει τὸ πρόβατό του. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ λέγεται ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἰακώβ· «Δὲν σοῦ ἔφερα πρόβατο σπαραγμένο ἀπὸ θηρίο, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ δικά μου πρόβατα σοῦ ἔδινα ἐκεῖνα ποὺ κλέβονταν τὴν ἡμέρα καὶ τὴ νύχτα. Καὶ καιγόμουνα μὲ τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας καὶ ὑπέφερα μὲ τὴν παγωνιὰ τῆς νύχτας, καὶ ἔφευγε ὁ ὕπνος ἀπὸ τὰ μάτια μου»³⁵. Καὶ ἂν ἀπὸ τὴν κούραση μᾶς ἔρθει καμμιά σκέψη ἀκηδίας, ἀφοῦ φέρουμε στὸν νοῦ μας γιὰ λίγο τὴν πέτρα τῆς γνώσης, ἃς ἀσχοληθοῦμε μὲ τὸ ψαλτήριο, χτυπώντας τὶς χορδὲς του μὲ τὶς ἀρετὲς τῆς γνώσης, καὶ ἃς βοσκήσουμε πάλι τὰ πρόβατα κάτω ἀπὸ τὸ ὄρος Σινᾶ, ὥστε καὶ ἐμᾶς ὁ Θεὸς τῶν πατέρων μας νὰ μᾶς καλέσει μέσα ἀπὸ τὴ βάτο, καὶ νὰ μᾶς χαρίσει τοὺς λόγους τῶν καταπληκτικῶν θαυμάτων του.

Τὴ λογικὴ φύση ποὺ θανατώθηκε ἀπὸ τὴν κακία τὴν ἀνασταίνει ὁ Χριστὸς μὲ τὴν θεωρία ὅλων τῶν αἰώνων, ἐνῶ ὁ Πατέρας του τὴν ψυχὴ τῆς λογικῆς φύσεως ποὺ πέθανε τὸν θάνατο τοῦ Χριστοῦ τὴν ἀνασταίνει μὲ τὴ γνώση τῆ δικῆ του. Καὶ αὐτὸ σημαίνει ἐκεῖνο ποὺ λέγει ὁ Παῦλος· «Ἐφόσον πεθάναμε μαζὶ μὲ τὸν Χριστό, πιστεύουμε ὅτι καὶ θὰ ζήσουμε μὲ αὐτόν»³⁶. Ὅταν ὁ νοῦς ἀποβάλλει τὸν παλιὸ ἄνθρωπο καὶ φορέσει τὸν ἄνθρωπο τῆς χάριτος, τότε θὰ δεῖ καὶ τὴ δικὴ του κατάσταση τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς νὰ ἔχει χρῶμα ὅμοιο μὲ τὸ χρῶμα τοῦ ζαφειριοῦ ἢ τοῦ οὐρανοῦ, τὴν ὁποία κατάσταση ἡ Γραφὴ ὀνομάζει χῶρο τοῦ Θεοῦ, ποὺ τὸν εἶδαν οἱ γεροντότεροι κάτω ἀπὸ τὸ ὄρος Σινᾶ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 19ο

Ὅταν σὲ πληγώσει κάποιος ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς συναντώντας σε, καὶ θέλεις νὰ στρέψεις τὸ ἔξφος σου, ὅπως εἶναι γραμμένο³⁷, στὴν καρδιά του, κάνε τὸ ἐξῆς, ὅπως λέμε· Διαίρεσε μέσα σου τὸν λογισμό ποὺ χτυπήθηκε ἀπὸ αὐτόν, ὅποιος καὶ ἂν εἶναι, ἀνάλογα μὲ τὰ πράγματα

35. Γεν. 31, 39.

36. Β' Τιμ. 2, 11.

37. Ψαλμ. 31, 14.

κε, καὶ ποῖον τοῦτό ἐστι μάλιστα τὸ θλίβον τὸν νοῦν. Ὁ δὲ λέγω,
 τοιοῦτόν ἐστιν Ἐστω πεμφθεὶς ὁ τῆς φιλαργυρίας ὑπ' αὐτοῦ λογι-
 σμὸς τοῦτον διέλε εἰς τε τὸν ὑποδεξάμενον αὐτὸν νοῦν, καὶ εἰς τὸ νό-
 ημα τοῦ χρυσοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν χρυσόν, καὶ εἰς τὸ φιλάργυρον
 5 πάθος καὶ λοιπὸν ἐρώτα τί τούτων ἐστὶν ἁμαρτία, πότερον ὁ νοῦς;
 καὶ πῶς ἐστὶν εἰκὼν Θεοῦ; Ἀλλὰ τὸ νόημα τοῦ χρυσοῦ; Καὶ τοῦτο τίς
 ἂν εἴποι νοῦν ἔχων ποτέ; Ἀλλ' αὐτὸς ὁ χρυσὸς ἐστὶν ἁμαρτία; Καὶ
 τίνος χάριν γεγένηται; Ἐπεται τοίνυν, ὅπερ οὐκ ἐστὶ μὲν πρᾶγμα
 ὑφ' ἑστῶς κατ' οὐσίαν, οὐδὲ νόημα πράγματος, οὐδὲ νοῦς πάλιν ἀσώ-
 10 ματος, ἀλλ' ἡδονὴ τις μισάνθρωπος ἐκ τοῦ αὐτεξουσιοῦ τικτόμενη
 καὶ κακῶς κεχρησθαι τοῖς τοῦ Θεοῦ κτίσμασι τὸν νοῦν ἀναγκάζου-
 σα, ἣν καὶ περιτέμνειν ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος πεπίστευται. Καὶ ταῦτά σου
 διερευνηθέντων, φθαρήσεται μὲν ὁ λογισμὸς εἰς τὴν ἰδίαν ἀναλυόμε-
 νος θεωρίαν, φεύξεται δὲ ἀπὸ σοῦ τὸ δαμόνιον, τῆς διανοίας σου
 15 ὑπὸ ταύτης τῆς γνώσεως εἰς ὕψος ἀρθείσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Εἰ δὲ βούλει χρήσασθαι μὲν τῇ ἐκείνου ρομφαίᾳ, ἐπιποθεῖς δὲ
 πρῶτον διὰ τῆς σῆς σφενδόνης τοῦτον χειρῶσασθαι, ἔκβαλλε καὶ σὺ
 λίθον ἐκ τοῦ ποιμενικοῦ σου κωδίου, καὶ τούτου ζῆτει τὴν θεωρίαν.
 20 Πῶς ἄγγελοι μὲν καὶ δαίμονες τῷ ἡμετέρῳ παραβάλλουσι κόσμῳ,
 ἡμεῖς δὲ τοῖς αὐτῶν κόσμοις οὐ παραβάλλομεν· οὔτε γὰρ ἄγγέλους
 Θεῷ συνάπτειν πλέον δυνάμεθα, οὔτε δαίμονας ἀκαθάρτους μᾶλλον
 ποιεῖν προαιρούμεθα. Καὶ πῶς ὁ Ἐωσφόρος, ὁ πρῶτ' ἀνατέλλων, εἰς
 τὴν γῆν κατερρίφη, καὶ ἤγηται μὲν τὴν θάλασσαν ὡς ἐξάλειπτρον,
 25 τὸν δὲ Τάρταρον τῆς ἀδίσσου ὡσπερ αἰχμάλωτον, ἀναξεῖ δὲ τὴν ἄ-
 βυσσον ὡσπερ χαλκίον, πάντας ἐκταράσων διὰ τῆς κακίας αὐτοῦ,
 καὶ πάντων ἄρχειν δουλόμενος. Τούτων γὰρ τῶν πραγμάτων ἡ θεω-
 ρία πάντῃ τιτρώσκει τὸν δαίμονα, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν παρεμβολὴν
 φηγαδεύει.
 30 Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῶν ἡρέμα κεκαθαρομένων μόνων συμβαίνει,
 καὶ βλεπόντων ποσῶς τοῖς λόγοις τῶν γεγονότων. Οἱ δὲ ἀκάθαρτοι

ἀπὸ τὰ ὅποια ἀποτελεῖται, καὶ ἰδιαίτερα αὐτὸ ποὺ κάνει τὸν νοῦ νὰ λυπᾶται. Αὐτὸ ποὺ λέγω σημαίνει τὸ ἑξῆς: Ἔστω ὅτι ἀπὸ τὸν ἐχθρό σου στάλθηκε ὁ λογισμός τῆς φιλαργυρίας. Αὐτὸν τὸν λογισμό λοιπὸν διαίρεσέ τον στὸν νοῦ ποὺ τὸν δέχτηκε, καὶ στὴ σκέψη τοῦ χρυσοῦ, καὶ στὸν ἴδιο τὸν χρυσό, καὶ στὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας. Καὶ τότε ρώτησε, ποιὸ ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἁμαρτία. Ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο· ὁ νοῦς; Καὶ πῶς αὐτὸς εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ; Μήπως ἡ σκέψη τοῦ χρυσοῦ; Καὶ αὐτὸ ποιὸς λογικὸς θὰ τὸ ἔλεγε; Μήπως ὁ ἴδιος ὁ χρυσὸς εἶναι ἁμαρτία; Τότε γιατί ἔγινε; Μένει λοιπὸν αὐτὸ ποὺ δὲν εἶναι πράγμα ὑπαρκτὸ στὴν οὐσία, οὔτε σκέψη κάποιου πράγματος, οὔτε ἀσώματος, ἀλλὰ κάποια μισάνθρωπη ἡδονή, ἡ ὅποια γεννιέται ἀπὸ τὸ αὐτεξούσιο καὶ ἀναγκάζει τὸν νοῦ νὰ χρησιμοποιεῖ κακῶς τὰ κτίσματα τοῦ Θεοῦ, τὴν ὅποια ἡδονὴ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ μᾶς ἔχει διδάξει νὰ τὴν κόβουμε. Καὶ ἐνῶ σὺ θὰ ἐρευνᾷς αὐτά, θὰ διαλυθεῖ ὁ λογισμός, καθὼς θὰ ἀποκαλύπτεται ἡ πραγματικὴ ὄψη του, καὶ θὰ φύγει τὸ δαιμόνιο ἀπὸ σένα, ἀφοῦ ἡ διάνοιά σου μὲ τὴ γνώση αὐτῆ θὰ ἀνεβεῖ πνευματικὰ ψηλά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 20ο

Ἄν πάλι θέλεις νὰ χρησιμοποιήσεις τὸ δικό του ξίφος καὶ ποθεῖς πάρα πολὺ πρῶτα νὰ τὸν νικήσεις μὲ τὴ δική σου σφενδόνα, βγάλε καὶ σὺ τὴν πέτρα ἀπὸ τὸν ποιμενικό σου σάκκο, καὶ ἀναζήτησε τὸ δικό του πρόσωπο. Πῶς δηλαδή οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ δαίμονες παρεμβαίνουν στὸν δικό μας κόσμο, ἐνῶ ἐμεῖς δὲν παρεμβαίνουμε στοὺς δικούς τους κόσμους. Γιατί, οὔτε τοὺς ἀγγέλους μποροῦμε νὰ τοὺς συνάψουμε περισσότερο μὲ τὸν Θεό, οὔτε τοὺς δαίμονες ἔχουμε τὴν πρόθεση νὰ τοὺς κάνουμε περισσότερο ἀκάθαρτους. Τότε πῶς ὁ Ἐωσφόρος ποὺ ἀνέτελλε κάθε πρωί, ἔπεσε κάτω στὴ γῆ³⁸, καὶ θεώρησε τὴ θάλασσα σὰν δοχεῖο ἀρωματικῆς ἀλοιφῆς, καὶ τὸν Τάρταρο τῆς ἀβύσσου σὰν αἰχμάλωτο, καὶ ξαναδίνει ζωὴ στὴν ἄβυσσο σὰν χάλκινο σκεῦος, ταράζοντας τοὺς πάντες μὲ τὴν κακία του καὶ θέλοντας νὰ εἶναι ἀρχηγὸς ὄλων; Γιατί ἡ ἐρευνα αὐτῶν τῶν πραγμάτων πληγώνει πολὺ τὸν δαίμονα, καὶ διώχνει ὅλη τὴν παράταξή του.

Ἄλλὰ αὐτὰ βέβαια συμβαίνουν μόνο σ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν καθαροῦ μετὰ ἡρεμία καὶ δὲν προσέχουν καθόλου τίς αἰτίες τῶν γεγονότων. Οἱ

38. Ἦσ. 14, 12.

τὴν θεωρίαν τούτων οὐκ ἴσασιν, οὐδὲ εἰ μαθόντες παρ' ἐτέρων κατε-
 πάδοιεν ἀκουσθήσονται, πολλοῦ κονιορτοῦ καὶ θορύβου διὰ τὰ
 πάθη συνισταμένου κατὰ τὸν πόλεμον. Δεῖ γὰρ πάντως τὴν παρεμ-
 βολὴν τῶν ἀλλοφύλων μικρὸν ἤρεμῆσαι, ἵνα μόνον ὁ Γολιάθ ἀπαν-
 5 τήσῃ τῷ ἡμετέρῳ Δαβίδ. Ὡσαύτως δὲ καὶ τῇ διαιρέσει καὶ τῷ εἶδει
 τούτῳ τοῦ πολέμου χρῆσώμεθα καὶ ἐπὶ πάντων ἀκαθάρτων λογι-
 σμῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ΄.

Τῶν ἀκαθάρτων δαμώνων, οἱ μὲν τὸν ἄνθρωπον ὡς ἄνθρωπον
 10 ἐκπειράζουσι, οἱ δὲ τὸν ἄνθρωπον ὡς ζῷον ἄλογον ἐκταράσσουσι,
 καὶ οἱ μὲν πρῶτοι παραβάλλοντες, κενοδοξίας ἢ ὑπερηφανίας ἢ φθό-
 νου ἢ κατηγορίας ἡμῖν ἐμβάλλουσι νοήματα, ἅπερ οὐδενὸς ἄπτεται
 τῶν ἀλόγων· οἱ δὲ δεῦτεροι προσεγγίζοντες, θυμὸν ἢ ἐπιθυμίαν πα-
 ρὰ φύσιν κινουσι. Ταῦτα γὰρ τὰ πάθη κοινὰ ἡμῶν καὶ τῶν ἀλόγων
 15 ζῶων τυγχάνουσι, ὑπὸ τῆς λογικῆς καλυπτόμενα φύσεως. Διὸ λέγει
 καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πρὸς μὲν τοῖς ἀνθρωπίνοις περιπίπτοντας
 λογιμοῖς, «Ἐγὼ εἶπα· θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες ὑμεῖς δὲ
 ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκετε, καὶ ὡς εἷς τῶν ἀρχόντων πίπτετε». Πρὸς
 δὲ τοὺς κινουμένους ἀλόγως τί φησι· «Μὴ γίνεσθε ὡς ἵππος καὶ ἡμί-
 20 ονος, οἷς οὐκ ἔστι σύνεσις, ἐν κηκῶ καὶ χαλινῶ τὰς σιαγόνας αὐτῶν
 ἄγξαι, τῶν μὴ ἐγγιζόντων πρὸς σέ». Ἡ δὲ ψυχὴ ἢ ἁμαρτάνουσα, αὐ-
 τη ἀποθανεῖται. Πρῶδηλον, ὅτι οἱ μὲν ἄνθρωποι ὡς ἄνθρωποι ἀπο-
 θνήσκοντες, ὑπὸ ἀνθρώπων ταφήσονται, οἱ δὲ ὡς ἄλογοι θανατού-
 μενοι ἤτοι πίπτοντες, ὑπὸ γυπῶν ἢ κοράκων βρωθήσονται, ὧν οἱ
 25 νεοσοὶ, οἱ μὲν ἐπικαλοῦνται τὸν Κύριον, οἱ δὲ φύρονται ἐν αἵμασιν.
 Ὁ ἔχων ἄτα ἀκούειν, ἀκουέται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ΄.

Ὅταν τινὲς τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν ταχέως φυγαδευθῶσιν,
 ζητήσωμεν τὴν αἰτίαν πόθεν τοῦτο συμβέβηκε· πότερον, διὰ τὴν
 30 ἀπίστιν τοῦ πράγματος τοῦ δικασίσιμον εἶναι τὴν ὑλὴν, ἢ διὰ τὴν

ἀκάθαρτοι πάλι δὲ γνωρίζουν τὴν θεωρία τῶν πραγμάτων αὐτῶν, οὔτε καὶ ἂν τὴν μάθουν ἀπὸ ἄλλους, θὰ ἀκουστοῦν νὰ τὴν ἐπευφημοῦν, ἐπειδὴ ὑπάρχει πολλὴ σκὼνη καὶ θόρυβος ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὸν πόλεμο ἕξαιτίας τῶν παθῶν. Γιατὶ πρέπει ὅπωςδήποτε ἢ παράταξη τῶν ἀλλόφυλων νὰ ἡρεμήσει λίγο, ὥστε μόνο ὁ Γολιάθ νὰ ἀπαντήσῃ στὸν δικό μας Δαβίδ³⁹. Καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο θὰ χρησιμοποιήσουμε τὴ διαίρεση καὶ τὸ εἶδος τοῦ πολέμου αὐτοῦ καὶ σὲ ὅλους τοὺς ἀκάθαρτους λογισμοὺς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 21ο

Ἀπὸ τοὺς ἀκάθαρτους λογισμοὺς ἄλλοι πειράζουν τὸν ἄνθρωπο ὡς ἄνθρωπο, καὶ ἄλλοι ταράζουν τὸν ἄνθρωπο ὡς ἄλογο ζῶο· καὶ οἱ πρῶτοι βέβαια μᾶς πλησιάζουν καὶ βάζουν μέσα μας σκέψεις κενοδοξίας ἢ ὑπερηφάνειας ἢ φθόνου ἢ κατηγορίας, ἀπὸ τίς ὅποιες καμμιὰ δὲ ἀγγίζει τὰ ἄλογα ζῶα., ἐνῶ οἱ δεύτεροι μᾶς πλησιάζουν ἐρεθίζοντας τὸν θυμὸ ἢ τὴν παρὰ φύση ἐπαθυμία. Γιατὶ αὐτὰ τὰ πάθη εἶναι κοινὰ σὲ μᾶς καὶ στὰ ἄλογα ζῶα, καλυπτόμενα ἀπὸ τὴ λογικὴ φύση. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο, σ' αὐτοὺς ποὺ πέφτουν στοὺς ἀνθρώπινους λογισμοὺς, λέγει· «Ἐγὼ εἶπα· εἶστε ὅλοι θεοὶ καὶ υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου· σεῖς ὁμως πεθαίνετε σὰν ἄνθρωποι, καὶ πέφτετε σὰν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες»⁴⁰. Ἐνῶ σ' αὐτοὺς ποὺ ἐνεργοῦν παράλογα, τί λέγει; «Νὰ μὴ γίνεστε σὰν τὸν ἵππο καὶ τὸν ἡμίονο, στὰ ὅποια δὲν ὑπάρχει λογικὴ, σφίγγοντας τὰ σαγόνια αὐτῶν ποὺ σᾶς πλησιάζουν μὲ φίμωτρο καὶ χαλινάρι γιὰ νὰ μὴ σᾶς πλησιάζουν»⁴¹. Ἐνῶ ἡ ψυχὴ ποὺ ἁμαρτάνει αὐτὴ θὰ πεθάνει. Εἶναι φανερὸ ὅτι οἱ ἄνθρωποι πεθαίνοντας σὰν ἄνθρωποι, θάβονται ἀπὸ ἀνθρώπους, ἐνῶ οἱ ἄλογοι, ὅταν πεθαίνουν ἢ πέφτουν θανατούμενοι, τρώγονται ἀπὸ τοὺς γῦπες ἢ τὰ κοράκια, τῶν ὁποίων τὰ πουλιὰ ἄλλα ἐπικαλοῦνται τὸν Κύριο, καὶ ἄλλα ἀνακατώνονται μὲ αἵματα. Αὐτὸς ποὺ ἔχει αὐτιὰ γιὰ νὰ ἀκούει, ἃς ἀκούει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 22ο

Ὅταν κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀκάθαρτους λογισμοὺς φυγαδευθοῦν ἀμέσως, πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε τὴν αἰτία γιὰ τὴν ὁποία ἔχει συμβεῖ αὐτό. Γιὰ ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο· ἐπειδὴ τὸ πρῶτο εἶναι σπάνιο ἕξαιτίας τοῦ

39. Α. Βασ. 17, 48.

40. Ψαλμ. 81, 6-7.

41. Ψαλμ. 31, 9.

προσοῦσαν ἡμῖν ἀπάθειαν οὐκ ἴσχυσαν καθ' ἡμῶν οἱ ἐχθροί· Οἶον, εἴ τις τῶν ἀναχωρούντων ἐνθυμηθείη ὑπὸ δαίμονος τῆς πρώτης πόλεως πνευματικὴν κυβέρνησιν πιστευθῆναι, οὗτος δῆλον, ὅτι οὐ χρονίσει τὸν λογισμὸν τοῦτον φανταζόμενος, καὶ ἡ αἰτία ἐκ τῶν λε-
 5 γομένων γίνεται γνώριμος εἰ δέ τις πόλεως καὶ τῆς τυχούσης γίνεται καὶ ὁμοίως λογίζεται, οὗτος μακάριος τῆς ἀπαθείας ἐστίν. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων λογισμῶν εὐρεθήσεται ὁ τοιοῦτος τρόπος ἐξε-
 ταζόμενος. Ταῦτα δὲ ἀναγκαῖον εἰδέναι πρὸς τὴν ἡμετέραν προθυ-
 μίαν καὶ δύναμιν, ἵνα εἴδωμεν, πότερον, ἢ τὸν Ἰορδάνην παρήλθο-
 10 μεν καὶ ἐγγύς ἐσμεν τῆς πόλεως τῶν Φοινίκων, ἢ ἔτι ἐν τῇ ἐρήμῳ
 διάγομεν καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλοφύλων τυπτόμεθα. Πάνυ γὰρ ποικίλος
 μοι φαίνεται τῆς φιλαργυρίας ὁ δαίμων, καὶ πρὸς ἀπάτην εὐμήχα-
 νος, ὃς πολλάκις στενωθεὶς ὑπὸ τῆς ἄκρας ἀποταγῆς, τὸν οἰκονόμον
 εὐθύς καὶ φιλόπτωχον ὑποκρίνεται, καὶ τοὺς μηδέπω παρόντας ὑπο-
 15 δέχεται ξένους γνησιώτερον, καὶ ἄλλοις λειπομένοις ἀποστέλλει δια-
 κονίαν, καὶ δεσμοπήρια πόλεως ἐπισκέπτεται, καὶ τοὺς πιπρασκομέ-
 νους δῆθεν ἐξαγοράζει, γυναῖξί τε κολλᾶται πλουσίαις, καὶ τοὺς εὐ-
 παθεῖν ὀφείλοντας ὑποδείκνυσι, καὶ ἄλλους πάλιν ἀποτάξασθαι νου-
 θετεῖ θαλάντιον ἄδρον κεκτημένους, καὶ οὕτως ἐξαπατήσας κατὰ μι-
 20 κρὸν τὴν ψυχὴν, τῆς φιλαργυρίας αὐτὴν λογισμοῖς ὑποβάλλει, καὶ πᾶ
 τῆς κενοδοξίας παραδίδωσι δαίμονι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ΄.

Ὡς πλῆθος εἰσάγει τῶν δοξαζόντων ἐπὶ ταῖς οἰκονομίαις ταύ-
 ταις τὸν Κύριον καὶ τινὰς κατ' ὀλίγον περὶ ἱερασύνης συλλαλοῦντας
 25 προβάλλων λουτὸν προμαντεύεται ταχὺν θάνατον τοῦ ὄντος ἱερέως,
 καὶ ὡς οὐκ ἂν ἐκφύγη μυρία ποιήσας προστίθησι, καὶ οὕτως ὁ τα-
 λαίπαρος νοῖς ἐνδεθεὶς τούτοις τοῖς λογισμοῖς, τοῖς μὲν μὴ καταδε-
 ξαιμένοις πῶν ἀνθρώπων διαμάχεται, τοῖς δὲ τοῦτον καταδεξαμένοις
 ἐτόμως δῶρα χαρίζεται καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτοῖς ἀποδέχεται·
 30 τινὲς δὲ διωπσιάζοντας, τοῖς δικασταῖς παραδίδωσι καὶ τῆς πόλεως

ὅτι εἶναι δύσκολο νὰ βρεθεῖ ἡ ὕλη, ἢ μήπως ἕξαιτίας τῆς δικῆς μας ἀπάθειας δὲν μπόρεσαν οἱ ἐχθροὶ μας νὰ ἐπικρατήσουν; Γιὰ παράδειγμα, ἂν σὲ κάποιον ἀναχωρητὴ βάλει ὁ δαίμονας τὴν ἐπιθυμία νὰ ἀναλάβει τὴν πνευματικὴ διοίκηση τῆς πρώτης πόλεως, εἶναι φανερὸ ὅτι αὐτὸς δὲ θὰ μείνει γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα φανταζόμενος τὸν λογισμὸ αὐτόν. Καὶ ἡ αἰτία γίνεται γνωστὴ ἀπὸ τὰ λεγόμενα. Ἄν ὁμως κάποιος ἐπιθυμῆσει τὴν πνευματικὴ διοίκηση μᾶς τυχαίας πόλης, καὶ σκέφτεται κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, αὐτὸς εἶναι μακάριος γιὰ τὴν ἀπάθειά του. Ἔτσι καὶ στοὺς ἄλλους λογισμοὺς θὰ βρεθεῖ ἡ αἰτία τῆς φυγῆς τους, ἂν ἕξεταστῆ μετὰ τὸν ἴδιο τρόπο. Καὶ αὐτὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ γνωρίζουμε ἀπὸ τὴ δική μας προθυμία καὶ δύναμη, γιὰ νὰ ξέρουμε ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο συμβαίνει· ἢ ὅτι διαθήκαμε τὸν Ἰορδάνη καὶ βρισκόμαστε κοντὰ στὴν πόλη τῶν Φοινίκων, ἢ εἴμαστε ἀκόμα στὴν ἔρημο καὶ δεχόμαστε χτυπήματα ἀπὸ τοὺς ἀλλόφυλους. Γιατὶ ὁ δαίμονας τῆς φιλαργυρίας μου φαίνεται πολὺ πολύμορφος καὶ πολυμήχανος στὴν ἀπάτη, ὁ ὁποῖος ὅταν πιέζεται πολλὰς φορὲς ἀπὸ τὴν πλήρη ἀπάρνηση τοῦ κόσμου, ἀμέσως ὑποκρίνεται τὸν οἰκονόμο καὶ τὸν φιλόπτωχο, καὶ τοὺς ξένους ποὺ δὲν ἦταν ποτὲ παρόντες, τοὺς ὑποδέχεται μετὰ γνήσια αἰσθήματα, καὶ σὲ ἄλλους ποὺ ἀπουσιάζουν στέλνει βοήθεια, ἐπισκέπτεται τὶς φυλακὰς τῆς πόλης, καὶ ἕξαγοράζει δῆθεν αὐτοὺς ποὺ πωλιοῦνται, καὶ προσκολλᾶται σὲ πλούσιες γυναῖκες, καὶ ὑποδεικνύει ἐκείνους ποὺ πρέπει νὰ εὐεργετηθοῦν, καὶ ἄλλους πάλι, ποὺ ἔχουν γερὸ κομπόδεμα, τοὺς συμβουλεύει ν' ἀπαρνηθοῦν τὸν κόσμο, καὶ ἔτσι ἕξαπατώντας λίγο-λίγο τὴν ψυχὴ, τῆς ὑποβάλλει λογισμοὺς τῆς φιλαργυρίας καὶ τὴν παραδίδει στὸν δαίμονα τῆς κενοδοξίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 23ο

Παρουσιάζει δηλαδὴ πολλοὺς ποὺ δοξάζουν τὸν Κύριο γιὰ τὶς ρουθμίσεις αὐτές, καὶ προβάλλοντας σιγά-σιγά κάποιους ποὺ μιλοῦν γιὰ τὴν ἱερωσύνη, στὴ συνέχεια προβλέπει ὅτι ὁ θάνατος ἐκείνου ποὺ εἶναι ἱερέας εἶναι πολὺ κοντὰ καὶ προσθέτει ὅτι δὲν θὰ τὸν ξεφύγει, ἐπειδὴ ἔχει κάνει μύρια ὄσα, καὶ ἔτσι ὁ ταλαίπωρος νοῦς, δεμένος μετὰ αὐτοὺς τοὺς λογισμοὺς, μάχεται τοὺς ἀνθρώπους ποὺ δὲν τὸν παραδέχονται, ἐνῶ σ' ἐκείνους ποὺ τὸν παραδέχονται ἀμέσως χαρίζει δῶρα, καὶ τοὺς δέχεται μετὰ εὐγνωμοσύνη. Μερικοὺς πάλι ποὺ διαφωνοῦν τοὺς παραδί-

ἐξορίζεσθαι παραγγέλλει· τούτων δὲ λοιπὸν ἔνδον ὄντων καὶ στρε-
φομένων τῶν λογισμῶν, εὐθύς καὶ ὁ τῆς ὑπερηφανίας ἐφίσταται δαί-
μων, ἀστραπὰς συνεχεῖς κατὰ τὸν ἀέρα τῆς κέλλης τυπῶν, καὶ δρά-
κοντας πτερωτοὺς ἐπιπέμπων, καὶ τὸ τελευταῖον κακόν, στέρησιν
5 φρενῶν ἐργαζόμενον.

Ἄλλ' ἡμεῖς τούτοις τοῖς λογισμοῖς ἀπώλειαν ἐπευξάμενοι, μετ'
εὐχαριστίας τῆ πενία συζήσωμεν. «Οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν
κόσμον, οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δῆλον ὅτι δυνάμεθα· ἔχοντες δὲ τροφὰς
καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα», μεμνημένοι καὶ Παύλου,
10 ρίζαν πάντων τῶν κακῶν τὴν φιλαργυρίαν εἰπόντος. Πάντες οἱ ἀκά-
θαρτοι λογισμοὶ διὰ τὰ πάθη χρονίζοντες ἐν ἡμῖν, κατάγουσι τὸν
νοῦν εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν· ὥσπερ γὰρ τὸ νόημα τοῦ ἄρτου χρο-
νίζει ἐν τῷ πεινῶντι διὰ τὴν πείναν, καὶ τὸ νόημα τοῦ ὕδατος ἐν τῷ
διψῶντι διὰ τὴν δίψαν, οὕτω καὶ τὰ νοήματα τῶν κτημάτων καὶ τῶν
15 χρημάτων χρονίζει διὰ τὴν πλεονεξίαν, καὶ τὰ νοήματα τῶν θρωμά-
των καὶ τῶν τικτομένων αἰσχυρῶν λογισμῶν ἐκ τῶν θρωμάτων χρονί-
ζει διὰ τὰ πάθη. Ἄλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν τῆς κενοδοξίας λογισμῶν καὶ ἐπὶ
τῶν ἄλλων λογισμῶν ὁμοίως φανερωθήσεται. Οὐκ ἔστι δὲ νοῦν πνι-
γόμενον ὑπὸ τοιούτων παραστήναι Θεῷ καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης
20 ἀναδήσασθαι στέφανον. Ἐκ τούτων γὰρ τῶν λογισμῶν καταστώμε-
νος καὶ ἐκεῖνος ὁ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις τρισάθλιος νοῦς, τὸ τῆς Χρι-
στοῦ γνώσεως ἄριστον παρητήσατο· καὶ πάλιν ὁ δεσμούμενος χει-
ρας καὶ πόδας καὶ εἰς τὸ ἐξώτερον σκότος βαλλόμενος ἐκ τούτων
τῶν λογισμῶν καθυφασμένον εἶχε τὸ ἔνδυμα, ὅνπερ οὐκ ἄξιον τῶν
25 τοιούτων γάμων ὁ καλέσας ἀπεφήνατο εἶναι. Διὸ ἔνδυμά ἐστι γαμι-
κόν, ἀπάθεια ψυχῆς λογικῆς κοσμικᾶς ἀρησαμένης ἐπιθυμίας. Τίς
δὲ ἢ αἰτία τοῦ τὰ νοήματα τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων χρονίζοντα
διαφθείρειν τὴν γνώσιν, εἴρηται ἐν τοῖς περὶ προσευχῆς κεφαλαίοις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ΄.

10 Τῶν ἀντικειμένων δαιμόνων τῆ πρακτικῆ, τρεῖς εἰσιν ἄρχοντες

42. Α' Τιμ 6, 7-8.

43. Ὅπ. π. 10.

44. Ματθ. 22, 2-14.

45. Ὅπ. π. 13.

νει στους δικαστές και δίνει έντολή να ἔξοριστοῦν ἀπὸ τὴν πόλη. Καὶ ἐνῶ οἱ λογισμοὶ αὐτοὶ βρίσκονται καὶ περιστρέφονται μέσα τους, ἀμέσως ἔρχεται καὶ ὁ δαίμονας τῆς ὑπερηφάνειας, προκαλώντας συνεχεῖς εἰκονικὲς ἀστραπὲς στὸν ἀέρα τοῦ κελλιοῦ, καὶ στέλνοντας ἐπιπλέον φτερωτοὺς δράκοντες, καί, τὸ τελευταῖο κακό, προκαλώντας στέρηση τοῦ νοῦ τους.

Ἐμεῖς ὅμως προσευχόμενοι γιὰ τὴν ἔξαφάνιση τῶν λογισμῶν αὐτῶν, ἃς ζήσουμε μαζί με τὴ φτώχεια εὐχαριστώντας τὸν Θεό. «Γιατὶ τίποτε δὲ φέραμε στὸν κόσμο, καὶ εἶναι φανερό, ὅτι οὔτε μποροῦμε νὰ πάρουμε μαζί μας. Ἐχοντας λοιπὸν τροφὲς καὶ σκεπάσματα, ἃς ἀρκεστοῦμε σ' αὐτά»⁴², καὶ ἃς θυμόμαστε τὸν Παῦλο ποὺ εἶπε ὅτι ρίζα ὅλων τῶν κακῶν εἶναι ἡ φιλαργυρία⁴³. Ὅλοι οἱ ἀκάθαρτοι λογισμοὶ ἔξαιτίας τῶν παθῶν μένοντας πολὺν χρόνον μέσα μας ὀδηγοῦν τὸν νοῦν στὴν καταστροφή καὶ τὴν ἀπώλεια. Ὅπως δηλαδὴ ἡ σκέψη τοῦ ψωμοῦ παρατείνεται πολὺ στὸν πεινασμένο, λόγῳ τῆς πείνας, καὶ ἡ σκέψη τοῦ νεροῦ στὸν διψασμένο, λόγῳ τῆς δίψας, ἔτσι καὶ οἱ σκέψεις τῶν κτημάτων καὶ τῶν χρημάτων παρατείνονται πολὺ ἔξαιτίας τῆς πλεονεξίας, καὶ οἱ σκέψεις τῶν τροφῶν καὶ τῶν αἰσchrῶν λογισμῶν ποὺ γεννιοῦνται ἀπὸ τίς τροφές, ἔξαιτίας τῶν παθῶν. Τὸ ἴδιο βέβαια συμβαίνει καὶ με τοὺς λογισμοὺς τῆς κενοδοξίας, καθὼς καὶ με τοὺς ἄλλους λογισμοὺς. Καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ νοῦς ποὺ πνίγεται ἀπὸ τέτοιους λογισμοὺς νὰ σταθεῖ μπροστὰ στὸν Θεὸ καὶ νὰ φορέσει τὸ στεφάνι τῆς δικαιοσύνης. Ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λογισμοὺς κυριευμένος καὶ ἐκεῖνος ὁ τρισάθλιος νοῦς ποὺ ἀναφέρεται στὰ Εὐαγγέλια ἀρνήθηκε τὴν ἄριστη γνῶση τοῦ Χριστοῦ⁴⁴. Ἐπίσης καὶ ἐκεῖνος ποὺ δεμένος χειροπόδαρα πετάχτηκε ἔξω στὸ σκοτάδι, ἀπὸ τέτοιους λογισμοὺς εἶχε ὑφασμένο τὸ ἔνδυμά του, γι' αὐτὸ καὶ ἐκεῖνος ποὺ τὸν κάλεσε ἔκρινε ὅτι δὲν ἦταν κατάλληλο γιὰ τοὺς γάμους αὐτούς⁴⁵. Γι' αὐτὸ τὸ ἔνδυμα τοῦ γάμου συμβολίζει τὴν ἀπάθεια τῆς λογικῆς ψυχῆς ποὺ ἀρνήθηκε τίς κοσμικὲς ἐπιθυμίες. Ποιὰ τώρα εἶναι ἡ αἰτία γιὰ τὴν ὁποία οἱ σκέψεις τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, ὅταν μένουν γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα, καταστρέφουν τὴ γνῶση τοῦ Θεοῦ, εἰπώθηκε στὰ προηγούμενα κεφάλαια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 24ο

Τρεῖς εἶναι οἱ πρῶτοι ἄρχοντες τῶν δαιμόνων ποὺ εἶναι ἀντίθετοι

πρωτοσιάται, οἷς ἔπεται πᾶσα ἡ παρεμβολή τῶν ἄλλοφύλων, οἵτινες
 πρῶτοι κατὰ τὸν πόλεμον ἴστανται καὶ τὰς ψυχὰς διὰ τῶν ἀκαθάρ-
 των λογισμῶν ἐκκαλοῦνται πρὸς τὴν κακίαν· οἱ τὰς τῆς γαστρομαρ-
 γίας ὀρέξεις πεπιστευμένοι, οἱ τὴν φιλαργυρίαν ἡμῖν ὑποβάλλοντες,
 5 καὶ οἱ πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἡμᾶς ἐκκαλούμενοι. Ἐπιθυ-
 μῶν οὖν καθαρᾶς προσευχῆς, διατήρησον θυμόν, καὶ ἀγαπῶν σω-
 φροσύνην, κράτει γαστρός, μὴ δῶς ἄρτον σῆ κοιλία, καὶ ἐν ὕδατι
 ἐκθλιβε αὐτήν. Ἀγρύπνει ἐν προσευχῇ, καὶ μνησικακίαν μακρὰν ποί-
 ησον ἀπὸ σοῦ. Λόγοι Πνεύματος ἁγίου μὴ ἐκλείπέτωσάν σε, καὶ θύ-
 10 ρας κροῦε χερσίν ἀρετῶν. Τότε ἀνατελεῖ σοι καρδίας ἀπάθεια, καὶ
 νοῦν ἀστεροειδῆ ὄψει ἐν προσευχῇ.

Τῶν νοημάτων, τὰ μὲν τυποῖ τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν καὶ σχηματίζει,
 τὰ δὲ γνῶσιν μόνον παρέχει μὴ τυποῦντα τὸν νοῦν μηδὲ σχηματίζον-
 τα. Τὸ γάρ, «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν»,
 15 ἐναποτίθεται μὲν τι νόημα τῇ καρδίᾳ, οὐ μὴν σχηματίζει αὐτήν, οὐδὲ
 τυποῖ. Τὸ μὲν, «Λαβὼν ἄρτον», σχηματίζει τὸν νοῦν, τὸ δέ, «κλάσαι»,
 πάλιν τυποῖ τὸν νοῦν. Τὸ δέ, «Εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρό-
 νου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου», τυποῖ τὸν νοῦν χωρὶς τοῦ, «Εἶδον τὸν
 Κύριον», καὶ τὸ μὲν ῥητὸν δοκεῖ τυποῦν τὸν νοῦν, τὸ δὲ σημαῖνον οὐ
 20 τυποῖ. Ἐώρακε γὰρ προφητικῶ ὀφθαλμῶ τὴν φύσιν τὴν λογικὴν
 ὑψωθείσαν διὰ πρακτικῆς δεξαμένην ἐν ἑαυτῇ τὴν γνῶσιν τὴν τοῦ
 Θεοῦ. Ἐκεῖ γὰρ λέγεται καθέζεσθαι Θεός, ἔνθα γινώσκεται, διότι καὶ
 θρόνος λέγεται Θεοῦ νοῦς καθαρός. Λέγεται δὲ καὶ θρόνος ἀτιμίας
 γυνή, ἀντὶ τοῦ, ψυχὴ μισοῦσα δίκαια, ἀτιμία δὲ ψυχῆς κακία καὶ
 25 ἀγνωσία. Τὸ τοίνυν νόημα τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐν τοῖς τυποῦσι τὸν νοῦν,
 ἀλλὰ τοῖς νοήμασι τοῖς μὴ τυποῦσι τὸν νοῦν. Διότι τὸν προσευχόμε-
 νον δεῖ παντάπασι χωρίζεσθαι τῶν τυπούντων τὸν νοῦν. Καὶ ζητή-
 σεις εἶπερ, ὡς ἔχει ἐπὶ τῶν σαμμάτων καὶ τῶν λογισμῶν αὐτῶν, οὕτως
 ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ἀσαμμάτων καὶ τῶν λόγων αὐτῶν, καὶ ἄλλως μὲν ὁ
 30 νοῦς τυπωθήσεται ὁρῶν νοῦν, καὶ ἄλλως διατεθήσεται ὁρῶν τὸν λό-

46. Ἰω. 1, 1.

47. Ματθ. 26, 26.

στην πρακτική ζωή, τούς όποιους ακολουθεῖ ὄλη ἡ παράταξη τῶν ἄλλοφύλων, καί οἱ όποιοι πηγαίνουν πρώτοι στόν πόλεμο καί καλοῦν τις ψυχές μέ τούς ἀκάθαρτους λογισμούς στην κακία. Οἱ τρεῖς αὐτοί εἶναι οἱ ὑπεύθυνοι τῶν ὀρέξεων τῆς λαιμαργίας, οἱ ἄλλοι πού μᾶς ὑποβάλλουν τή φιλαργυρία, καί ἐκεῖνοι πού μᾶς προτρέπουν πρὸς τή δόξα τῶν ἀνθρώπων. Ἐάν λοιπόν ἐπιθυμεῖς τήν καθαρὴ προσευχή, προφυλάξου ἀπὸ τὸν θυμό σου, καί ἂν ἀγαπᾷς τή σωφροσύνη, συγκράτα τήν κοιλιά σου, μὴ δίνεις ψωμί στην κοιλιά σου, καί καταπιέξέ την μέ τό νερό. Νά ἀγρυπνᾷς στην προσευχή καί νά κρατᾷς μακριά ἀπὸ σένα τή μνησικακία. Νά μὴ σοῦ λείπουν τὰ λόγια τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καί νά χτυπᾷς μέ τὰ χέρια σου τις πόρτες τῶν ἀρετῶν. Τότε θά ἀνατείλει σέ σένα ἡ ἀπάθεια τῆς καρδιάς, καί θά δεῖς τὸν νοῦ σου νά λάμπει σάν ἄστρο στην προσευχή σου.

Ἐκτός ἀπὸ τις σκέψεις, ἄλλες σχηματίζουν καί δίνουν μορφή στό ἡγεμονικό μας, καί ἄλλες πάλι παρέχουν μόνο γνώση καί δέν σχηματίζουν οὔτε δίνουν μορφή στό νοῦ. Ἡ φράση, «Στήν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος, καί ὁ Λόγος ἦταν κοντὰ στόν Θεό»⁴⁸, βάζει βέβαια μέσα στην καρδιά κάποια σκέψη, ἀλλά δέν τήν σχηματίζει οὔτε τῆς δίνει μορφή. Καί τό, «Πῆρε ψωμί»⁴⁹, δίνει σχῆμα στόν νοῦ, ἐνῶ τό, «τεμάχισε»⁴⁸, δίνει πάλι μορφή στόν νοῦ. Τό «Εἶδα τὸν Κύριο καθισμένον πάνω σέ θρόνο ψηλὸ καί μεγαλοπρεπῆ»⁴⁹, δίνει σχῆμα στόν νοῦ χωρὶς τό «εἶδα τὸν Κύριο» καί τό ρητὸ βέβαια φαίνεται νά δίνει σχῆμα στόν νοῦ, ἀλλά δέν σχηματίζει τό σημαινόμενο. Γιατί εἶδε βέβαια μέ τό προφητικό μάτι του τή λογική φύση ὑψωμένη μέσω τῆς πρακτικῆς ἀσκήσης νά δέχεται μέσα της τή γνώση τοῦ Θεοῦ. Γιατί ὁ Θεὸς λέγεται, ὅτι κάθεται ἐκεῖ ὅπου γνωρίζεται, διότι ὁ καθαρὸς νοῦς λέγεται καί θρόνος τοῦ Θεοῦ. Λέγεται καί γυναίκα θρόνος ἀτιμίας, ἀντὶ τοῦ, ψυχὴ πού μοσεῖ τὰ δίκαια, ἐνῶ ἀτιμία τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ κακία καί ἡ ἀγνοία τοῦ Θεοῦ. Ἡ σκέψη λοιπὸν τοῦ Θεοῦ δέν ἀνήκει σ' αὐτὰ πού δίνουν σχῆμα στόν νοῦ, ἀλλὰ ἀνήκει σὲ τις σκέψεις πού δέν δίνουν σχῆμα στόν νοῦ. Γιατί αὐτὸς πού προσεύχεται πρέπει νά ἀποχωρίζεται ἐντελῶς ἀπὸ αὐτὰ πού σχηματίζουν τὸν νοῦ. Καί θά ζητήσεις φυσικά νά μάθεις, ἂν, ὅπως συμβαίνει μέ τὰ σώματα καί τοὺς λογισμούς, ἔτσι γίνεται καί μέ τὰ ἀσώματα καί τοὺς λόγους τους, καί ἂν ἀλλιῶς διαμορφώνεται ὁ νοῦς ὅταν βλέπει νοῦ, καί

48. Ματθ. 26, 26.

49. Ἦσα. 6, 1.

γον αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν δὲ γινώσκομεν, πῶς ἡ γνῶσις ἡ πνευματικὴ ἀφίστησι τὸν νοῦν τῶν νοημάτων τῶν τυπούντων αὐτόν, ἀτύπωτον δὲ αὐτόν παρίστησι τῷ Θεῷ, διότι τὸ τοῦ Θεοῦ νόημα οὐκ ἐν τοῖς τυποῦσιν ἐστίν· οὐ γὰρ ἐστὶ σῶμα ὁ Θεός, ἀλλ' ἐν τοῖς μὴ τυποῦσι
 5 μᾶλλον. Πάλιν τῶν θεωρημάτων τῶν μὴ τυπούντων τὸν νοῦν, τὰ μὲν οὐσίαν σημαίνει ἀσωμάτων, τὰ δὲ τοὺς λόγους αὐτῶν καὶ οὐχ ὡς ἐπὶ τῶν σωμάτων συμβαίνει, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἀσωμάτων· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν σωμάτων τὰ μὲν ἐτύπου τὸν νοῦν, τὰ δὲ οὐκ ἐτύπου· ἐνταῦθα δὲ οὐδέτερον νόημα τὸν νοῦν τυποῖ.

10

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ΄.

Ὅταν ὁ τῆς γαστριμαργίας πολλὰ καὶ πολλάκις ἀγωνισάμενος δαίμων μὴ ἰσχύσῃ διαφθεῖραι τὴν τετυπωμένην ἐγκράτειαν, τότε εἰς ἐπιθυμίαν ἀσκήσεως ἀκροτάτης ἐμβάλλει τὸν νοῦν, ἐξ ὧν καὶ τὰ πε-
 ρὶ τὸν Δανιὴλ εἰς μέσον φέρει, τὴν πενιχρὰν ἐκείνην ζωὴν καὶ τὰ
 15 σπέρματα, καὶ τινῶν ἄλλων ἀναχωρητῶν μνημονεύει βεδιωκότων διὰ παντός οὕτως ἢ ἀρξαμένων, καὶ τούτων μιμητὴν γενέσθαι καταναγκάζει, ἵνα, τὴν ἄμετρον διάκων ἐγκράτειαν, ἀποτύχη καὶ τῆς συμμετρίας τοῦ σώματος, μὴ ἐπαρκέσαντος διὰ τὴν οἰκείαν ἀσθενεί-
 20 αν, ὄντως εὐλογῶν τῷ σώματι καὶ καταράμενος τῇ καρδίᾳ, ὥς μὴ πείθεσθαι δίκαιον τούτους νομίζω, μηδὲ ἀπέχεσθαι ἄρτου καὶ ἐλαίου, καὶ ὕδατος. Ταύτην γὰρ τὴν δίαιταν πάνυ καλλίστην οἱ ἀδελφοὶ πεπειράκασι, καὶ τοῦτο οὐ πρὸς κόρον, καὶ ἅπαξ εἰς τὴν ἡμέραν. Θαναμάζω γὰρ εἴ τις, ἄρτου καὶ ὕδατος κορεννύμενος, δυνήσεται τὸν τῆς ἀπαθείας ὑποδέξασθαι στέφανον. Ἀπάθειαν δὲ λέγω, οὐ τὴν κατά-
 25 λυσιν τῆς κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίας, αὕτη γὰρ ἐγκράτεια λέγεται, ἀλλὰ τὴν κατὰ διάνοιαν τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς περικόπτουσαν, ἣν τινα καὶ πνευματικὴν περιτομὴν τοῦ κρυπτοῦ Ἰουδαίου ὁ ἅγιος Παῦλος ἀνόμασεν. Εἰ δὲ ἀθυμεῖ τις ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσι, μνημονευσάτω τοῦ σκεῖους τῆς ἐκλογῆς, Ἀποστόλου, ἐν λιμῷ καὶ δίψει τὸν δρόμον τε-
 30 λέσαντος. Μιμεῖται δὲ καὶ ὁ τῆς ἀληθείας ἀντίπαλος ὁ τῆς ἀκηδίας δαίμων τοῦτον τὸν δαίμονα, ἀκροτάτην ἀναχώρησιν τῷ καρτερικῷ

ἄλλιῶς διατίθεται ὅταν βλέπει τὸν λόγο τοῦ νοῦ. Ἐκ τῆς ἐδῶ γνωρίζουμε μὲ ποιὸν τρόπο ἡ πνευματικὴ γνώση ἀπομακρύνει τὸν νοῦ ἀπὸ τῶν ἔννοιων ποὺ τὸν μορφοποιοῦν καὶ ἀσχημάτιστον τὸν παρουσιάζει στὸν Θεό, γιατί ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι μεταξὺ αὐτῶν ποὺ μορφοποιοῦνται. Ἐπίσης ἀπὸ τῶν ἔννοιων ποὺ δὲν σχηματοποιοῦν τὸν νοῦ, ἄλλες φανερώνουν τὴν οὐσία τῶν ἀσωμάτων, καὶ ἄλλες τοὺς λόγους τους. Καὶ δὲν συμβαίνει στὰ ἀσώματα, ὅ,τι συμβαίνει μὲ τὰ σώματα. Γιατί στὰ σώματα, ἄλλες σκέψεις σχηματοποιοῦν τὸν νοῦ, καὶ ἄλλες ὄχι. Στὰ ἀσώματα ὅμως καμμιὰ ἀπὸ τῶν δύο δὲν μορφοποιεῖ τὸν νοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 25ο

Ὅταν ὁ δαίμονας τῆς λαιμαργίας, ἀφοῦ ἀγωνιστεῖ πολλές φορές μὲ πολλοὺς τρόπους, δὲν μπορέσει νὰ διαφθείρει τὴν καθορισμένη ἐγκράτεια, τότε βάζει στὸν νοῦ τὴν ἐπιθυμία τῆς αὐστηρότερης ἀσκήσεως, παρουσιάζοντάς του τὰ σχετικά μὲ τὸν Δανιήλ, τὴ φτωχὴν ζωὴν καὶ τοὺς σπόρους, καὶ φέρνει στὴ μνήμη του καὶ ἄλλους ἀναχωρητὲς ποὺ ἔζησαν μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ἢ ἄρχισαν νὰ ζοῦν ἔτσι, καὶ τὸν ἀναγκάζει νὰ γίνῃ μιμητὴς τους, ὥστε, ἐπιδιώκοντας τὴν ἀπεριόριστη ἐγκράτεια, νὰ ἀποτύχει, ἐπειδὴ καὶ ἡ μέτρια κατάστασις τοῦ σώματος δὲν ἐπαρκοῦσε γιὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν, λόγω τῆς ἀδυναμίας του, εὐλογώντας πραγματικὰ τὸ σῶμα καὶ καταρῶμενος τὴν καρδιά. Σ' αὐτόν τὸ δαίμονα νομίζω ὅτι δὲν εἶναι σωστὸ νὰ πειθαρχοῦμε, οὔτε νὰ ἀποφεύγουμε τὸ ψωμί, τὸ λάδι καὶ τὸ νερό. Γιατί ὑπάρχουν ἀδελφοὶ ποὺ δοκίμασαν τὴν πολὺ καλὴ αὐτὴ δίαιτα, τρώγοντας μάλιστα ὄχι γιὰ νὰ χορτάσουν, καὶ μὴ μόνον γιὰ τὴν ἡμέραν. Γιατί ἀπορῶ γιὰ τὸ ἂν κάποιος χορταίνοντας μὲ ψωμί καὶ νερό, θὰ μπορέσει νὰ δεχθῇ τὸ στεφάνι τῆς ἀπάθειας. Καὶ ἀπάθεια λέγοντας ἐννοῶ ὄχι τὴν κατάργησιν τῆς ἐνεργοῦς ἁμαρτίας, γιατί αὐτὴ λέγεται ἐγκράτεια, ἀλλὰ αὐτὴν ποὺ περικόπτει τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς τῶν παθῶν στὴ διάνοια, τὴν ὁποία ὁ ἅγιος Παῦλος ὀνόμασε πνευματικὴ περιτομὴ τοῦ κρυφοῦ Ἰουδαίου⁵¹. Ἐάν ὅμως κάποιος αἰσθάνεται ἀθυμία γι' αὐτὰ ποὺ εἶπα, ὡς θυμηθεῖ τὸν Ἀπόστολο, αὐτὸ τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ὁ ὁποῖος διήνυσε τὸν δρόμον μὲ πείναν καὶ δίψαν⁵². Τὸν δαίμονα αὐτόν τὸν μμεῖται καὶ ὁ ἐχθρὸς τῆς ἀλήθειας, ὁ δαίμονας τῆς ἀκηδίας, ὑπαγορεύοντας στὸν ὑπομονητικὸν πολὺ αὐστηρὴν ἀναχω-

51. Β' Κορ. 11, 27.

ὑποβάλλων, εἰς ζῆλον προσκαλούμενος Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, καὶ τῆς ἀπαρχῆς τῶν ἀναχωρητῶν Ἀντωνίου, ἵνα, μὴ βαστάσας τὴν χρονίαν καὶ ἀπάνθρωπον ἀναχώρησιν, φύγη μετ' αἰσχύνης, τὸν τόπον καταλιπών, καὶ αὐτὸς λοιπὸν καυχώμενος εἶπη, « Ἴσχυσα πρὸς 5 αὐτόν».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣ'.

Οἱ μὲν ἀκάθαρτοι λογισμοὶ εἰς αὔξησιν ὕλας εἰσδέχονται καὶ πολλοῖς συμπαρεκτείνονται πράγμασι· καὶ γὰρ πελάγη κατὰ διάνοιαν περῶσι μεγάλα, καὶ μακρὰς ὁδοὺς ὁδεύειν οὐ παραιτοῦνται διὰ 10 πολλὴν τοῦ πάθους θερμότητα· οἱ δὲ ὅπως οὖν κεκαθαρμένοι, στενώτεροι τούτων μᾶλλον εἰσι, συμπαρεκτείνεσθαι πράγμασι μὴ δυνάμενοι διὰ τὴν τοῦ πάθους ἀσθένειαν, ὅθεν καὶ παρὰ φύσιν μᾶλλον κινουῦνται, καί, κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα, χρόνον τινὰ ἔξω ῥέμβοντες, καὶ καλάμην συνάγουσιν εἰς τὴν παράνομον πλινθουργίαν, 15 ἵνα σφίζωνται ὡσπερ δορκὰς ἐκ θρόχων, καὶ ὡσπερ ὄρνεον ἐκ παγίδος. Ἐῤῥον γὰρ ἀκάθαρτον καθάσαι ψυχὴν, ἢ καθαρθεῖσαν, καὶ πάλιν θραιματισθεῖσαν εἰς ὑγείαν αὐθις ἀνακαλέσασθαι, τοῦ δαίμονος τῆς λύπης μὴ συγχωροῦντος, ἀλλ' αἰεὶ ταῖς κόραις κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς τὸ τῆς ἁμαρτίας προσφέροντος εἶδωλον.

20

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'.

Οὐκ ἐπίστανται τὰς καρδίας ἡμῶν οἱ δαίμονες, ὡς τινες τῶν ἀνθρώπων νομίζουσι· καὶ γὰρ μόνος ἐστὶ καρδιογνώστης ὁ ἐπιστάμενος τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων καὶ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας αὐτῶν ἐκ δὲ τοῦ προφορικοῦ λόγου καὶ τῶν τοιαῶνδε κινήματων τοῦ 25 σώματος, τὰ πολλὰ τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ κινήματων γινώσκουσιν. Ἄπερ ἐγὼ νῦν ἐβουλόμην δηλῶσαι σαφῶς, ἐπέσχε δέ με ὁ ἅγιος ἱερεὺς ἀνάξιον φήσας τὰ τοιαῦτα δημοσιεύεσθαι καὶ εἰς ἀκοὰς βεβήλων ἐμβάλλεσθαι· εἴτερ, φησὶ καὶ ὁ τῷ ἐφέδρῳ συγγινόμενος, κατὰ τὸν κῆμον, ἰτεῦθνος γίνεται. Πλὴν ὅτι ἐκ τῶν τοιούτων συμβόλων ἐπι-

52. Ψαλμ. 12, 5.

53. Σοφία Σειράχ. 27, 19-20.

ρητική ζωή, προβάλλοντας πρὸς μίμηση τὴ ζωὴ τοῦ Ἰωάννη τοῦ Βαπτιστοῦ, καὶ τοῦ πρώτου ἀναχωρητῆ Ἀντωνίου, μὲ σκοπὸ, μὴ μπορῶντας νὰ σηκώσει τὴν μακροχρόνια καὶ ἀπάνθρωπη ἀναχωρητική ζωὴ, νὰ φύγει ντροπιασμένος, ἐγκαταλείποντας τὸν τόπο τῆς ἀναχώρησής του, καὶ αὐτὸς (ὁ δαίμονας) νὰ λέγει τότε μὲ καύχησι· «Τὸν νίκησα»⁵²

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 26ο

Οἱ ἀκάθαρτοι λογισμοὶ γιὰ νὰ μεγαλώσουν δέχονται ὕλες καὶ ἀπλώνονται ταυτόχρονα σὲ πολλὰ πράγματα. Γιατὶ καὶ μεγάλη πελάγη διασχίζουν μὲ τὴν διάνοια, καὶ δὲν παραλείπουν νὰ βαδίζουν μακρεῖς δρόμους, λόγῳ τῆς πολλῆς θερμότητος τοῦ πάθους. Ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι κάπως καθαροί, εἶναι πρὸ περιορισμένοι ἀπὸ αὐτούς, μὴ μπορῶντας νὰ ἀπλωθοῦν ταυτόχρονα καὶ σὲ ἄλλα πράγματα, λόγῳ τῆς ἀδυναμίας τοῦ πάθους, γι' αὐτὸ καὶ κινοῦνται μᾶλλον παρὰ φύση, καί, σύμφωνα μὲ τὸν σοφὸ Σολομώντα, ἀφοῦ περιπλανηθοῦν γιὰ κάποιον χρονικὸ διάστημα ἔξω, συγκεντρώνουν ἄχυρο γιὰ παράνομη κατασκευὴ πλίνθων, γιὰ νὰ σωθοῦν σὰν τὸ ζαρκάδι ἀπὸ τὶς θηλειές καὶ σὰν ὄρνιο ἀπὸ τὶς παγίδες⁵³. Γιατὶ εἶναι εὐκολώτερο νὰ καθαρίσεις μὴ ἀκάθαρη ψυχὴ, παρὰ μὴ ἄλλη, ποὺ καθαρίστηκε καὶ πάλι τραυματίστηκε, νὰ τὴν ἐπαναφέρεις πάλι στὴν ὑγεία, ἐπειδὴ ὁ δαίμονας τῆς λύπης δὲν τοῦ τὸ ἐπιτρέπει, καὶ οἱ κόρες τῶν ματιῶν του πάντοτε τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς τοῦ παρουσιάζουν τὴν εἰκόνα τῆς ἁμαρτίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 27ο

Οἱ δαίμονες δὲν γνωρίζουν καλὰ τὶς καρδιές μας, ὅπως νομίζουν μερικοὶ ἄνθρωποι. Γιατὶ μοναδικὸς καρδιογνώστης εἶναι ἐκεῖνος ποὺ γνωρίζει τὸν νοῦ τῶν ἀνθρώπων, ὁ ὁποῖος καὶ ἔπλασε τὴν κάθε μὴ καρδιὰ αὐτῶν⁵⁴. Ὅμως ἀπὸ τὰ προφορικὰ λόγια καὶ τὶς ἀντίστοιχες κινήσεις τοῦ σώματος, μαθαίνουν τὶς περισσότερες ἀπὸ τὶς κινήσεις τῆς καρδιᾶς, τὶς ὁποῖες ἐγὼ τώρα ἤθελα νὰ τὶς ἀναφέρω καθαρά, ἀλλὰ μὲ συγκράτησε ὁ ἅγιος ἱερέας, λέγοντάς μου ὅτι εἶναι ἀνάξιο νὰ τὰ φέρει κανεὶς αὐτὰ στὴ δημοσιότητα καὶ νὰ φτάνουν στὰ αὐτὰ τῶν βέβηλων, ἀφοῦ, λέγει, καὶ αὐτὸς ποὺ εἶναι μαζί μὲ ἐκεῖνον ποὺ στήνει ἐνέδρα, εἶναι, σύμφωνα μὲ τὸν νόμο, συνυπεύθυνος. Ὡστόσο, τὸ ὅτι ἀπὸ αὐτὰ

54. Α' Βασ. 16, 7. Ψαλμ. 8, 10. Σοφ. Σολ 1, 6.

γινώσκουσι τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ κρυπτόμενα, καὶ τὰς ἀφορμὰς ἐκ τούτων λαμβάνουσι καθ' ἡμῶν, πολλάκις γοῦν τινὰς κακολογήσαντας ἠλέγξαμεν, οὐκ ἀγαπητικῶς ἔχοντες πρὸς αὐτούς, διὸ καὶ τῷ τῆς μνησικακίας περιπεπτώκαμεν δαίμονι, καὶ λογισμοὺς πονηροὺς
 5 εὐθύς εἰλήφαμεν κατ' αὐτῶν, οὓς τε πρότερον ἔγνωμεν ἡμῖν ἐπισυμβάντας. Διόπερ καλῶς ἡμῖν ἐγκαλεῖ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· «Καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις, καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς μητρὸς σου ἐτίθεις σκάνδαλον», καὶ τῶν τῆς μνησικακίας λογισμῶν ἠνοιγες θύραν, καὶ τὸν νοῦν κατὰ καιρὸν τῆς προσευχῆς ἐξετάρασ-
 10 σεις, τοῦ ἐχθροῦ σου τὸ πρόσωπον αἰεὶ φανταζόμενος καὶ τοῦτον θεοποιῶν· ὁ γὰρ βλέπει πάντως ὁ νοῦς προσευχόμενος, τοῦτο καὶ Θεὸν ἄξιον ὁμολογεῖν.

Ἄλλὰ φύγωμεν, ἀγαπητοί, τῆς κατηγορίας τὴν νόσον, μηδενός ποτε κακῶς μνημονεύσωμεν, μηδὲ τὰς ὄψεις διαστρέφωμεν ἐπὶ
 15 μνήμη τοῦ πλησίον. Πάντα γὰρ τὰ σχήματα οἱ πονηροὶ περιεργάζονται δαίμονες, καὶ οὐδὲν τῶν καθ' ἡμῶν καταλιμπάνουσιν ἀνεξέταστον, οὐκ ἀνάκλισιν, οὐ καθέδραν, οὐ στάσιν, οὐ λόγον, οὐ πάροδον, οὐ βλέμμα, πάντα περιεργάζονται, πάντα κινουσιν, ὅλην τὴν ἡμέραν καθ' ἡμῶν δολιότητα μελετῶσιν, ἵνα τὸν ταπεινὸν κατὰ τὸν
 20 καιρὸν τῆς προσευχῆς συκοφαντήσωσι νοῦν καὶ τὸ μακάριον αὐτοῦ κατασδέσωσι φῶς. Ὁρᾷς καὶ ὁ ἅγιος Παῦλος τί φησι τῷ Τίτῳ; «Ἐν διδασκαλίᾳ, ἄφθορον λόγον, ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῆ, μηδὲν ἔχων λέγειν περὶ ἡμῶν φαῦλον». Ὁ δὲ μακάριος Δαβὶδ καὶ προσεύχεται λέγων· «Ῥῦσαί με ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώ-
 25 πων», ἀνθρώπους καὶ τοὺς δαίμονας ὀνομάζων διὰ τὸ τῆς φύσεως λογικόν. Ἄλλὰ καὶ ὁ Σωτὴρ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἐχθρὸν ἄνθρωπον εἶπε τὸν σπειράντα ἡμῖν τὰ τῆς κακίας ζιζάνια, οὗ καὶ ὀυσθεῖημεν χάριτι τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, ᾧ πρέπει τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

τὰ σύμβολα γνωρίζουν ὅσα κρύβονται στήν καρδιά, καί παίρνουν τίς ἀφορμές ἀπό αὐτά γιά νά μᾶς ἐπιτεθοῦν, τὸ διαπιστώσαμε πολλές φορές ἀπό μερικούς πού μᾶς συκοφάντησαν, χωρίς νά φανοῦμε στοργικοί μαζί τους, γι' αὐτὸ καί πέσαμε στὸν δαίμονα τῆς μνησικακίας, καί λογισμοὺς κακοὺς κάναμε ἀμέσως ἐναντίον τους, τοὺς ὁποίους λογισμοὺς εἶχαμε γνωρίσει προηγουμένως ἐπειδὴ συνέβησαν σέ μᾶς. Γι' αὐτὸ καλῶς μᾶς κατηγορεῖ τὸ ἅγιο Πνεῦμα· «Καθόσουν καί συκοφαντοῦσες τὸν ἀδελφό σου καί ἐτοίμαζες παγίδες ἐναντίον τοῦ γιοῦ τῆς μητέρας σου»⁵⁵, καί ἀνοιγες τὴν πόρτα στοὺς λογισμοὺς τῆς μνησικακίας, καί τᾶραζες τὸν νοῦ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς, φανταζόμενος πάντοτε τὸ πρόσωπο τοῦ ἐχθροῦ σου καί θεοποιώντας τον. Γιατί, αὐτὸ πού βλέπει ὁ νοῦς ὅταν προσεύχεται, αὐτὸ καί ὁμολογεῖ θεό του ἀξιο.

Ἄλλὰ ἅς ἀποφύγουμε, ἀγαπητοί, τὴ νόσο τῆς κακολογίας. Κανέναν ποτὲ νά μὴ φέρουμε στὴ μνήμη μας μὲ κακὴ διάθεση, οὔτε νά στρέψουμε ἄλλοῦ τὸ πρόσωπο μας ὅταν θυμόμαστε τὸν πλησίον μας. Γιατί ὅλα αὐτὰ τὰ σχήματα τὰ παρατηροῦν οἱ πονηροὶ δαίμονες καί δὲν ἀφήνουν τίποτε ἀπὸ τὰ δικά μας ἀνεξέταστο, οὔτε τὴν κατάκλιση, οὔτε τὸ κάθισμα, οὔτε τὴ σίαση, οὔτε τὰ λόγια, οὔτε τὸ πέρασμα, οὔτε τὸ βλέμμα μας. Ὅλα τὰ περιεργάζονται, ὅλα τὰ κινητοποιοῦν, ὅλη τὴν ἡμέρα σκέφτονται δόλια ἐναντίον μας, γιά νά συκοφαντήσουν τὸν ταπεινὸ νοῦ μας τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς, καί νά σβήσουν τὸ μακάριο φῶς του. Βλέπεις τί λέγει καί ὁ ἅγιος Παῦλος στὸν Τίτο; «Στὴ διδασκαλία ἀδιάφθορο καί ὀρθὸ λόγο, ἀπαλλαγμένον ἀπὸ κάθε κατηγορία, γιά νά ντραπεῖ ὁ ἐχθρός, μὴ ἔχοντας νά πεῖ τίποτε κακὸ γιὰ μᾶς»⁵⁶. Καί ὁ μακάριος Δαβὶδ προσεύχεται λέγοντας· «Γλύτωσέ με ἀπὸ τίς συκοφαντίες τῶν ἀνθρώπων»⁵⁷, ὀνομάζοντας ἀνθρώπους καί τοὺς δαίμονες, λόγῳ τῆς λογικῆς φύσεώς τους. Ἄλλὰ καί ὁ Σωτήρας στὰ Εὐαγγέλια ἐχθρὸν ἀνθρώπο ὀνόμασε ἐκεῖνον πού ἔσπειρε μέσα μας τὰ ζιζάνια τῆς κακίας⁵⁸, ἀπὸ τὸν ὁποῖο εἶθε νά σωθοῦμε μὲ τὴ χάρις τοῦ Χριστοῦ καί Θεοῦ μας, στὸν ὁποῖο ἀξίζει τιμὴ καί δόξα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

55. Ψαλμ. 49, 20.

57. Ψαλμ. 118, 134.

56. Τιτ. 2, 7-8.

58. Ματθ. 13, 25.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΠΑΡΑΙΝΕΣΙΣ ΠΡΟΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ.

α. Ἀκρασίαν βρωμάτων περικόπτει νηστεία, ἀκολασίαν δὲ πορ-
νεΐας περιαιρεῖ ἐγκράτεια μετὰ προσευχῆς.

β. Φιλαργυρίαν τὴν τῆς εἰδωλολατρίας μητέρα συστέλλει ἀκτη-
μοσύνη, μέρμιναν δὲ σωματικὴν περικόπτει ἐλπίς ἢ εἰς Θεόν.

5 γ. Πλανώμενον νοῦν συστέλλει ἀνάγνωσις λογίων Θεοῦ καὶ ἀ-
γρυπνία μετὰ προσευχῆς

δ. Θυμοῦ δὲ καταδρομὴν καταπραῦνει μακροθυμία καὶ ψαλμω-
δία

ε. Ἀκηδίαν καταστέλλει ὑπομονὴ καὶ δάκρυα, λύπην δὲ κο-
10 σμικὴν κατασιγάξει τὸ πρὸς τὰς ἡδονὰς μῖσος.

ς. Φιλοξενίαν κτάται ταπεινοφροσύνη καὶ φιλαρχίας καὶ ὑπερο-
χῆς ἀποστροφή, ὑπερηφανίαν δὲ τὸ ἀρχαῖον κακόν, τὸ βδελυκτὸν
ἐνώπιον Κυρίου, ἧ ἀνθίσταται καὶ ὁ Θεός, καταπεύει ταπεινοφρο-
σύνη ἀμέτρητος, ἢ λέγουσα: «Ἐγὼ εἰμι γῆ καὶ σποδός». Καὶ πάλιν
15 «Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασεν ὁ οἰκο-
δομῶν» καὶ φυλάττειν πειράμενος.

ζ. Ὡς οὐκ ἔστι τεθολαμένον ὕδωρ καθαρεῦσαι μὴ μεῖναν ἀσά-
λευτον, οὕτως οὐκ ἔστι μοναχοῦ κατάστασιν ἐπιγνῶναι ἄνευ ἡσυ-
χίας.

20 η. Ὡς ἀδύνατόν ἐστιν ἀθλητὴν στεφανωθῆναι μὴ παλαίσαντα,
οὕτως οὐκ ἔστι γενέσθαι Χριστιανὸν ἄνευ ἀγώνων.

θ. Ὡς οὐκ ἔστιν ἴσος ὁ ζυγὸς βαροῦντος τοῦ ἐνὸς μέρους, οὕτως

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΠΑΡΑΙΝΕΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ

1. Ἡ νηστεία ἐλαττώνει τὴν ἀκρότεια τῶν φαγητῶν, καὶ ἡ ἐγκράτεια μαζί μὲ τὴν προσευχὴ καταργεῖ τὴν ἀκολασία τῆς πορνείας.

2. Ἡ ἀκτημοσύνη περιορίζει τὴ μητέρα τῆς εἰδωλατρίας φιλαργυρία, ἐνῶ ἡ ἐλπίδα στὸν Θεὸ ἐλαττώνει τὴν ἀγωνιώδη φροντίδα τοῦ σώματος.

3. Ἡ μελέτη τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀγρυπνία μαζί μὲ τὴν προσοχὴ περιορίζουν τὸν περιπλανώμενο νοῦν.

4. Ἡ μακροθυμία καὶ ἡ ψαλμωδία καταπραΰνουν τὴν ὀξύτητα τοῦ θυμοῦ.

5. Ἡ ὑπομονὴ ἀναχαιτίζει τὴν ἀκηδία καὶ τὰ δάκρυα, ἐνῶ τὸ μῖσος πρὸς τὶς ἡδονὲς καθησυχάζει τὴν κοσμικὴ λύπη.

6. Τῇ φιλοξενίᾳ τὴν ἐργάζεται ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ ἀποστροφὴ τῆς φιλαρχίας καὶ ἔπαρσης, ἐνῶ τὴν ὑπερηφάνεια, τὸ ἀρχαῖο μισητὸ μπροστὰ στὸν Κύριο κακό, στὴν ὁποία ἀντιτίθεται καὶ ὁ Θεός, τὴν καταπαύει ἡ ἀπεριόριστη ταπεινοφροσύνη, ποὺ λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι χῶμα καὶ στάχτη»¹. Καὶ πάλι· «Ἐὰν ὁ Κύριος δὲν οἰκοδομήσει ἓνα σπίτι, ἄδικα κοπίασε αὐτὸς ποὺ τὸ ἔκτισε καὶ προσπαθεῖ νὰ τὸ φυλάξει»².

7. Ὅπως δὲν εἶναι δυνατὸ τὸ θολωμένο νερὸ νὰ γίνῃ καθαρὸ ἂν δὲν μείνῃ ἀκίνητο, ἔτσι δὲν μποροῦμε νὰ γνωρίσουμε τὴ ζωὴ τοῦ μοναχοῦ χωρὶς ἡσυχία.

8. Ὅπως εἶναι ἀδύνατο νὰ στεφανωθεῖ ἓνας ἀθλητὴς χωρὶς νὰ παλέψῃ, ἔτσι δὲν μπορεῖ κάποιος νὰ γίνῃ χριστιανὸς χωρὶς ἀγῶνες.

9. Ὅπως ἡ ζυγαριὰ δὲν εἶναι ἴση, ὅταν τὸ ἓνα μέρος τῆς εἶναι βα-

2. Ψαλμ. 126, 1.

οὐκ ἔστι κατορθῶσαι ἐντολήν Θεοῦ κατακρατοῦντος τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος.

ι'. Ὡςπερ οὐκ ἔστι μαθεῖν τέχνην μὴ σχολάσαντα ἐπιμελῶς, οὕτως οὐκ ἔστι κτήσασθαι προσευχὴν μὴ προσκατεργήσαντα τῷ Θεῷ
5 ἐν εὐθείᾳ καρδίᾳ

ια'. Ὁ μὴ κεκτημένος προσευχὴν καθαρὰν, οὐκ ἔχει ὄπλον εἰς πόλεμον.

ιβ'. Ὁ κεκοσμημένος καὶ σεσαρωμένος ἀπὸ ἀρετῶν Θεοῦ, κατοικητήριον ἔσται δαμόνων.

10 ιγ'. Ὡς οὐκ ἔστι κατοικῆσαι βασιλέα ἐν οἴκῳ πένητος, οὕτως οὐ κατοικήσει Χριστὸς ἐν ψυχῇ ῥερυπωμένη ἀπὸ ἁμαρτίας.

ιδ'. Ὡςπερ ἀνήμερος τόπος ἡμεροῦται δι' ἐπιμελοῦς φιλεργίας, οὕτως ψυχὴ ἀγριωθεῖσα ταῖς ἁμαρτίαις ἡμεροῦται εἰ νόμῳ Θεοῦ πολιτεύσεται

15 ιε'. Ὡςπερ πέτρα οὖσα ἐν θαλάσῃ ἐδραία μένει καὶ ἀσάλευτος κατακρουομένη ὑπὸ κυμάτων, οὕτω καὶ ὁ τὰς ἀρετὰς κατορθώσας καὶ ταύταις ὄλως ἀνακραθεῖς, οὐ μὴ σαλευθῆ ὑπὸ τοῦ διαδόλου.

ις'. Ὡςπερ ἰατρὸς πρὸς τὴν τοῦ πάθους θεραπείαν ἐπινοεῖ τὸ φάρμακον, οὕτω καὶ ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ συντηρουμένη διδάσκει τὸν
20 μετέχοντα αὐτῆς, ὅπως ἂν διαφυλαχθῆ καὶ ἐπὶ μείζονα προέλθοι.

ιζ'. Ὡςπερ χαράδρα ἑαυτῆς ἐμποιεῖται τὴν δίοδον, οὕτω καὶ ἁμαρτία παραδεχθεῖσα κατεργάζεται τοῦ κεκτημένου αὐτῆς τὴν ἀπίλειαν.

ιη'. Ὡς οὐκ ἔστιν εἰς λίνα ἐμπροσόντα ἔλαφον εὐχερῶς ἐκφυγεῖν,
25 οὕτως οὐ μὴ φύγη ἁμαρτίαν ὁ τὰς ἐπιθυμίας ἐκτελῶν καὶ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀναστρεφόμενος ἐπιθυμίαι γὰρ πονηραὶ καὶ ἡδοναί, σειραὶ δὲ ἀλυτοί.

ιθ'. Ὡςπερ ἄμπελος μὴ ποιούσα καρποὺς καλοὺς ἐκκόπτεται ἵνα μὴ τὸν τόπον καταργῆ, οὕτω καὶ ἀπὸ τοῦ Κυρίου ἐκριζωθήσεται
30 πᾶς ὁ μὴ ποιῶν καρποὺς Πνεύματος ἁγίου.

κ'. Ὡς ἀμήχανον μὴ βλαθῆναι ἄνθρωπον κρουσθέντα ὑπὸ βέλοισι, οὕτως ἀδύνατόν ἐστι μοναχὸν καταδεξάμενον λογισμὸν πονηρὸν μὴ τραθῆναι.

ρύ, ἔτσι δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἐφαρμόσουμε τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, ὅταν κυριαρχεῖ τὸ σαρκικὸ φρονημα.

10. Ὅπως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μάθει κάποιος τέχνη, ἂν δὲν ἀσχοληθεῖ μὲ ἐνδιαφέρον, ἔτσι δὲν μπορεῖ νὰ προσευχηθεῖ, ἂν δὲν ἐπιμείνει καρτερικὰ στὸν Θεὸ μὲ καθαρὴ καρδιά.

11. Ὅποιος δὲν ἔχει καθαρὴ προσευχή, δὲν ἔχει ὄπλο γιὰ πόλεμο.

12. Αὐτὸς ποὺ εἶναι στολισμένος ἀλλὰ στερεῖται τὶς ἀρετὲς τοῦ Θεοῦ, θὰ γίνῃ κατοικητήριον τῶν δαιμόνων.

13. Ὅπως δὲν εἶναι δυνατόν ὁ βασιλιάς νὰ κατοικήσῃ σὲ σπίτι φτωχοῦ, ἔτσι δὲν κατοικεῖ ὁ Χριστὸς σὲ ψυχὴ ποὺ εἶναι λερωμένη ἀπὸ τὴν ἁμαρτία.

14. Ὅπως ὁ ἄγριος τόπος γίνετα ἡμέρος μὲ καλοφροντισμένη ἐργασία, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ ποὺ ἐξαγριώθηκε μὲ τὶς ἁμαρτίες ἐξημερώνετα ἂν ζήσει σύμφωνα μὲ τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ.

15. Ὅπως ἡ πέτρα ποὺ βρίσκεται στὴ θάλασσα μένει σταθερὴ καὶ ἀκίνητη ὅταν χτυπιέτα ἀπὸ τὰ κύματα, ἔτσι καὶ αὐτὸς ποὺ κατόρθωσε τὶς ἀρετὲς καὶ ἔχει ζυμωθεῖ μὲ αὐτὲς ὀλόκληρος, δὲ θὰ σαλευθεῖ ἀπὸ τὸν διάβολο.

16. Ὅπως ὁ γιατρὸς βρίσκει τὸ κατάλληλο γιὰ τὴ θεραπεία τῆς πάθησης φάρμακο, ἔτσι καὶ ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ, ὅταν διαφυλάσσεται καλά, διδάσκει αὐτὸν ποὺ τὴν κατέχει, πῶς νὰ φυλαχτεῖ καὶ νὰ προχωρήσῃ περισσότερο.

17. Ὅπως ἡ χαράδρα ἐμποδίζει τὸ πέρασμα ἀπὸ αὐτὴν, ἔτσι καὶ ἡ ἁμαρτία, ὅταν γίνῃ ἀποδεκτὴ, προκαλεῖ τὴν ἀπώλεια ἐκείνου ποὺ τὴν ἔχει.

18. Ὅπως δὲν εἶναι δυνατόν, ὅταν τὸ ἐλάφι πέσει σὲ παγίδα, νὰ ξεφύγῃ εὐκόλα, ἔτσι δὲν μπορεῖ νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία αὐτὸς ποὺ ἱκανοποιεῖ τὶς ἐπαθυμίες καὶ συναναστρέφεται μὲ τὸν κόσμον αὐτόν. Γιατὶ οἱ κακὲς ἐπαθυμίες καὶ ἡδονὲς εἶναι ἀλυσίδες ποὺ δύσκολα λύνονται.

19. Ὅπως ἡ κληματαριά ποὺ δὲν κάνει καρποὺς καλοὺς κόβεται γιὰ νὰ μὴ πᾶναι ἀδικα τὸν τόπο, ἔτσι καὶ ἀπὸ τὸν Κύριο θὰ ξερριζωθεῖ καθένας ποὺ δὲν κάνει καρποὺς τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

20. Ὅπως εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ὑποστῇ βλάβη ὁ ἄνθρωπος ποὺ χτυπήθηκε ἀπὸ βέλος, ἔτσι εἶναι ἀδύνατο μοναχὸς ποὺ δέχθηκε πονηρὸ λογισμό νὰ μὴ πληγωθεῖ.

κα'. Ὡσπερ ὁ ἐξελθὼν ὁδοῦ εὐθείας πλανᾶται ἐν ἀλλοδαπῇ
 χώρα, μὴ ἐπιστάμενος ποῦ πορεύεται, οὕτω καὶ ἄνθρωπος πλανᾶται
 μὴ πιστεύων εἰς ὁμοούσιον Τριάδα.

κβ'. Ὡσπερ τις εἰς πολλὰ διαιρούμενος ἐν ἐστὶ τῇ φύσει, οὕτω
 5 καὶ ἡ ἁγία Τριάς, εἰ καὶ τοῖς ὀνόμασι καὶ ταῖς ὑποστάσεσι διήρηται,
 τῇ φύσει μία ἐστὶ Θεοῦ φύσιν οὐ καταλάβοις, οὐδ' εἰ πτεροῖς πετό-
 μενος ὁ Θεὸς ἀκατάληπτός ἐστι, διὸ καὶ κτίστης ἡμῶν ἐστίν.

κγ'. Ὡσπερ τὸ κατασκευαζόμενον σκεῦος ἀγνοεῖ τοῦ κατασκευά-
 σαντος τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν φύσιν, οὕτω καὶ ἄνθρωπος οὐ δυνήσεται
 10 ἐξευρεῖν Θεοῦ φύσιν ἢ ἀρχὴν.

κδ'. Τριάδα μὴ περιεργάζου, ἀλλὰ μόνον πίστευε καὶ προσκύνει·
 ὁ γὰρ περιεργαζόμενος οὐ πιστεύει.

κε'. Κτήσασθε σοφίαν καὶ μὴ ἀργύριον ποιήσατε φωτεινὸν ἔν-
 δυμα Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν ὑπὲρ πᾶσαν στολὴν θυσιάνην, ὅτι
 15 οὐκ ὠφελήσει ὑπάρχοντα ἐν ἡμέρᾳ θανάτου.

κς'. Ὡσπερ πῦρ καταναλίσκει δρυμόν, οὕτω καταναλωθήσεται
 πᾶς ἁμαρτωλὸς ὑπὸ τοῦ αἰωνίου πυρός, καὶ οὐ δύναται τελευτῆσαι·
 ἀθάνατα γὰρ βασανισθήσεται.

κζ'. Οὐδὲν μέγα, εἰ γινόμεθα δίκαιοι, ὁ γὰρ ἐκτίσθημεν ὑπὸ τοῦ
 20 Θεοῦ πρῶτον, «καλοὶ λίαν», τοῦτο γενησόμεθα.

κη'. Ὁ παρά φύσιν διῶν, οὐ τηρεῖ ἐντολὰς Θεοῦ.

κθ'. Πᾶσα σοφία φοβεῖσθαι τὸν Κύριον, πᾶσα δὲ παιδεία ἢ μὴ
 διδάσκουσα νόμον Κυρίου μαρτία ἐστὶ καὶ ἀφροσύνη.

λ'. Οὐ ρύσεται πίστις καὶ βάπτισμα τοῦ αἰωνίου πυρός χωρὶς
 25 ἔργων δικαιοσύνης. Εἰ γὰρ συνετάξω τῷ Χριστῷ, τηρεῖ τὰς ἐντολὰς
 αὐτοῦ, καὶ εἰ πιστεύεις τὰ μέλλοντα, ἀντιποιοῦ τῆς δόξης τῆς αἰωνίου,
 καὶ φοβήθητι τὴν φλογίνην ῥομφαίαν· εἰ δὲ οὐ κατορθοῖς τὰ προσ-
 τίγματα τοῦ Θεοῦ, μὴ λέγε πιστὸν σεαυτόν.

λα'. Πᾶσα ἢ κτίσις τῷ προστάγματι τοῦ Θεοῦ πειθαρχεῖ, ὁ δὲ
 30 ἄνθρωπος μόνος ἀπειθεῖ, δι' ὃν γέγονε τὰ πάντα.

λβ'. Οὐδὲν παρέξομεν Θεῷ εἰ τηρήσομεν ἑαυτοὺς ἀγνοῦς, ἀλλ'

21. "Ὅπως αὐτὸς ποὺ βγῆκε ἀπὸ τὸν ἴσιο δρόμο περιπλανιέται στὴν ξένη χώρα, μὴ γνωρίζοντας ποῦ πηγαίνει, ἔτσι καὶ ὁ ἄνθρωπος περιπλανιέται ὅταν δὲν πιστεύει στὴν ὁμοῦσια Τριάδα.

22. "Ὅπως κάποιος ποὺ διαιρεῖται σὲ πολλά μέρη εἶναι ἓνας ὡς πρὸς τὴ φύση, ἔτσι καὶ ἡ ἅγια Τριάδα, ἃν καὶ εἶναι διηρημένη ὡς πρὸς τὰ ὀνόματα καὶ τὶς ὑποστάσεις, εἶναι μία στὴ φύση. Τὴ φύση τοῦ Θεοῦ δὲν μπορεῖ νὰ τὴν καταλάβεις, οὔτε καὶ ἂν πετᾶς μὲ φτερά, διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἀκατάληπτος, γι' αὐτὸ καὶ εἶναι κτίστης μας.

23. "Ὅπως τὸ σκεῦος ποὺ κατασκευάζεται ἀγνοεῖ τὴν ἀρχὴ καὶ τὴ φύση τοῦ κατασκευαστῆ του, ἔτσι καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ βρεῖ τὴν ἀρχὴ καὶ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ.

24. Νὰ μὴ περιεργάζεται τὴν ἅγια Τριάδα, ἀλλὰ μόνο νὰ τὴν πιστεύεις καὶ νὰ τὴν προσκυνεῖς. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ τὴν περιεργάζεται, δὲν πιστεύει.

25. Ἀποκτῆστε σοφία καὶ ὄχι χρήματα· κάνετε φωτεινὸ τὸ ἔνδυμα τοῦ Κυρίου μας Χριστοῦ, περισσότερο ἀπὸ ὅλες τὶς πολυτελεῖς στολές, γιατί δὲ θὰ σᾶς ὠφελήσουν τὰ ὑπάρχοντα τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου.

26. "Ὅπως ἡ φωτιὰ καταστρέφει τὸ δάσος, ἔτσι θὰ κατακαεῖ κάθε ἁμαρτωλὸς ἀπὸ τὴν αἰώνια φωτιὰ, καὶ δὲ θὰ μπορεῖ νὰ πεθάνει, γιατί θὰ βασανίζεται χωρὶς νὰ πεθαίνει.

27. Τίποτε τὸ μεγάλο δὲν εἶναι ἂν γίνουμε δίκαιοι, γιατί θὰ γίνουμε αὐτὸ ποὺ δημιουργηθήκαμε ἀπὸ τὸν Θεὸ στὴν ἀρχή, δηλαδή «καλοὶ λίαν»³.

28. Αὐτὸς ποὺ ζεῖ παρὰ φύση, δὲν ἐφαρμόζει τὶς ἐντολές τοῦ Θεοῦ.

29. Κάθε σοφία νὰ φοβᾶται τὸν Κύριο, καὶ κάθε παιδεία ποὺ δὲν διδάσκει τὸν νόμο τοῦ Κυρίου, εἶναι μωρία καὶ ἀφροσύνη.

30. Ἡ πίστη καὶ τὸ βάπτισμα δὲν θὰ μᾶς γλυτώσει ἀπὸ τὴν αἰώνια φωτιὰ χωρὶς ἔργα δικαιοσύνης. Γιατί, ἐφόσον τάχθηκες μὲ τὸν Χριστό, νὰ τηρεῖς καὶ τὶς ἐντολές του, καὶ ἐφόσον πιστεύεις τὰ μέλλοντα, ἐπιδίωξε τὴν αἰώνια δόξα, καὶ φοθήσου τὴν πύρινη ρομφαία. Ἄν πάλι δὲν ἐφαρμόξεις τὶς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, μὴ λές τὸν ἑαυτὸ σου πιστόν.

31. Ὅλη ἡ κτίση ὑπακούει στὴν προσταγὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ μόνο ὁ ἄνθρωπος δείχνει ἀπειθαρχία, αὐτὸς γιὰ τὸν ὁποῖο ἔγιναν τὰ πάντα.

32. Δὲ θὰ προσφέρουμε τίποτε στὸν Θεό, ἂν τηρήσουμε τοὺς ἑαυ-

3. Γεν. 1, 31.

ἑαυτοῖς ζωὴν προξενήσομεν καὶ ἀπόλαυσιν ἀνεκλάλητον τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν.

λγ. Μὴ εἶπης, ὅτι Οὐ δύναμαι τηρῆσαι ἢ διὰ πατέρα ἢ διὰ μητέρα ἢ διὰ γυναῖκα ἢ διὰ τέκνα ἢ δι' ἕτερόν τινα τὴν τοῦ Θεοῦ ἐντολὴν οὐ γὰρ ἐκεῖνοί σε ῥύσσονται τῆς ἐπιχειμένης ὀργῆς καὶ τοῦ ἀτελευτήτου σκώληκος. Ἔστω δέ σοι πᾶς ὁ ἐναντιούμενος πρὸς κατόρθωσιν Θεοῦ καὶ ἀρετῶν βδελυκτὸς καὶ μισητὸς. Τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν καλόν.

τούς μας άγνούς, αλλά θα έξασφαλίσουμε στούς έαυτούς μας ζωή και άπερίγραπτη άπόλαυση τών αιώνιων άγαθών.

33. Μή πείς, δέν μπορώ νά τηρήσω τήν έντολή του Θεού έξαιτίας του πατέρα ή τής μητέρας ή τής γυναίκας ή τών παιδιών ή κάποιου άλλου, γιατί δέ θα σέ γλυτώσουν εκείνοι άπό τήν όργή που άναμένεται νά ρθει και άπό τό άθάνατο σκουλήκι. Ό καθένας που είναι αντίθετος στο νά έπιτύχει τόν Θεό και τις άρετές, νά είναι σιχαμερός και μισητός. Μέ αυτόν δέν είναι καλό ούτε νά τρώς μαζί του.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

**Γνώμαι ἀπάγουσαι τῶν φθαρτῶν καὶ κολλῶσαι
τοῖς ἀφθάρτοις τὸν ἄνθρωπον.**

α. Ὁδὸς εἰς ἀρετὴν ἢ τοῦ βίου φυγή, ἀγαθὴ τε καὶ σύντομος.

β. Χρὴ τὸν ἐπιθυμοῦντα τῶν ἀφθάρτων, ἀντ' οὐδενὸς ἡγεῖσθαι
τὰ φθειρόμενα

γ. Εἰ τὴν ζωὴν τὴν ὄντως ποθεῖς, αἰεὶ προσδέχου τὸν ἀνθρώπι-
5 νον θάνατον.

δ. Μίσει τὸν παρόντα βίον· ὁρᾷς γὰρ αὐτοῦ τὸν τροχὸν ἀτάκτως
κινούμενον.

ε. Μὴ ποθήσης ἀγαθὰ, ὧν ἡ χρῆσις παρέρχεται καὶ ἡ κτῆσις
ἀπόλλυται.

10 ζ. Γέλα τοὺς εὐπραγοῦντας, τοῖς δυσπραγοῦσι σύμπτασχε· τοῦτο
μὲν γὰρ μισθοῦ, ἐκεῖνο δὲ φιλοσοφίας πρόξενον.

ζ. Τὴν ὑπομονὴν ἀσχοῦ, οἷαν αὐτὴν ἔγνωμεν γυμνασθῆναι τοὺς
μάρτυρας, ἐπειδὴ τὸ τῆς συνειδήσεως μαρτύριον καὶ ἡμεῖς ἀπαιτού-
μεθα.

15 η. Πάντων προτίμα τὴν ψυχὴν, καὶ τῆς ἀρετῆς ὁ δρόμος ἀκαμά-
τως ἀνιέται· πάντα γὰρ φθαρτά, ἢ δὲ ψυχὴ ἀθάνατος προτιμᾶσθαι
τοῖνν πῶν φθαρτῶν τὴν ἀθάνατον προσῆκεν.

θ. Ἐτομιάζου πρὸς τὰ λυπηρά, καὶ κερδαίνεις τὰ πλείονα.

ι. Μὴ ζῆτει παρὰ Θεοῦ τὰ ἡδέα, μόνα δὲ τὰ συμφέροντα· ἐκεῖνα
20 γὰρ αἰτηθεῖς οὐ δίδωσιν, εἰ δὲ καὶ λάβῃς, φθείρονται.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

**Γνώμες οἱ ὁποῖες ἀποσποῦν τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὰ φθαρτὰ
καὶ τὸν προσκολλοῦν στὰ ἄφθαρτα.**

1. Ἡ φυγὴ ἀπὸ τῆ ζωῆ εἶναι δρόμος πρὸς τὴν ἀρετῆ, καλὸς καὶ σύντομος.
2. Πρέπει αὐτὸς ποὺ ἐπιθυμεῖ τὰ ἄφθαρτα, νὰ μὴ θεωρεῖ τίποτε αὐτὰ ποὺ φθείρονται.
3. Ἄν ποθεῖς τὴν πραγματικὴ ζωὴ, νὰ περιμένεις μὲ χαρὰ τὸν ἀνθρώπινο θάνατο.
4. Νὰ μισεῖς τὴν ἐδῶ ζωὴ, γιατί βλέπεις ὅτι ὁ τροχὸς τῆς κινεῖται ἄτακτα.
5. Νὰ μὴ ποθεῖς τὰ ἀγαθὰ ποὺ ἡ χρῆση τους περνάει καὶ ἡ ἀπόκτησή τους χάνεται.
6. Νὰ περιγελάς αὐτοὺς ποὺ εὐημεροῦν καὶ νὰ συμπάσχεις μ' ἐκείνους ποὺ δυστυχοῦν. Γιατὶ αὐτὸ θὰ σοῦ ἐξασφαλίσει ἀνταμοιβή, καὶ ἐκεῖνο ἐνάρετη ζωὴ.
7. Νὰ ἀσκεῖς τὴν ὑπομονή, ὅπως γνωρίζουμε ὅτι τὴν ἀσκησαν οἱ μάρτυρες, γιατί καὶ ἀπὸ μᾶς θὰ ζητηθεῖ τὸ μαρτύριο τῆς συνειδήσεως.
8. Νὰ προτιμᾶς τὴν ψυχὴ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, καὶ τότε ὁ δρόμος τῆς ἀρετῆς θὰ διανύεται χωρὶς κόπο. Γιατὶ ὅλα εἶναι φθαρτὰ, ἐνῶ ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατη. Πρέπει λοιπὸν νὰ προτιμοῦμε τὴν ἀθάνατη ψυχὴ ἀπὸ τὰ φθαρτὰ.
9. Νὰ ἐτοιμάζεσαι γιὰ τὶς θλίψεις, καὶ θὰ κερδίσεις περισσότερα.
10. Νὰ μὴ ζητᾶς ἀπὸ τὸν Θεὸ τὰ εὐχάριστα, ἀλλὰ μόνο αὐτὰ ποὺ εἶναι συμφέροντα, γιατί ὅταν τοῦ ζητᾶς τὰ εὐχάριστα, δὲν θὰ σοῦ τὰ δώσει, ἀλλὰ καὶ ἂν τὰ πάρεις, καταστρέφονται.

ια. Μὴ μέμφου τὴν πενίαν, ἀπερίσπαστον γὰρ τῷ νόμῳ τὸν ἀθλητὴν ἐργάζεται.

ιβ. Μὴ εὐφραίνου πλούτῳ· αἱ περὶ γὰρ αὐτοῦ φροντίδες χωρίζουσιν ὡς τὰ πολλὰ καὶ παρὰ γνώμην τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

5 ιγ. Ἐγγὺς τὸ τέλος ὁ ῥαθυμῶν ἐτοιμαζέσθω πρὸς μάστιγας.

ιδ. Οὐ μακρὰν τὸ θέρος ἀκανθῶν τοίνυν τὸν ἀγρὸν τῆς ψυχῆς ἀπαλλάξωμεν.

ιε. Οὐδὲν λανθάνει τὸν Θεόν, ὥστε μάτην λανθάνειν ἁμαρτάνοντες σπεύδομεν.

10 ις. Πρὸ τῶν ἀνθρώπων αἰσχύνου τοὺς ἀγγέλους· πολλοὶ γὰρ ἡμῖν πάρεισι καὶ πάσης αἰσχρᾶς ἀποχωρίζου πράξεως.

ιζ. Μερμίνα τοῦ Κριτοῦ τὸν ζυγόν, καὶ πᾶν εἴ τί σοι κίβδηλον τῆς πείρας τῆς θιωτικῆς ἐκβάλλεται.

15 ιη. Ζημίαν εἶναι τὴν σχολὴν καὶ ἄνεσιν νόμιζε, καὶ σπεῦδέ τι πράττειν, ὧν ἀπαιτεῖσθαι μέλλομεν.

ιθ. Ἄει τοῦ δίου λογίζου τὸ ἀδέβαιον, καὶ οὐδὲν σε τῶν ἐν αὐτῷ περισιπᾶσαι δυνήσεται.

κ. Τὰ φαιδρὰ σε τῆς γῆς μὴ τερπέτω, τὰ πρόσκαιρα· ἄγκιστρα γὰρ ἔστι τὴν ψυχὴν ὡς ἰχθὺν δελεάζοντα καὶ σαγηνεύοντα.

20 κα. Ἀπέχου τοὺς πειρασμούς, εἰς δὲ τὴν ἀνδρίαν ἐπίδειξον.

κβ. Μηδέποτε πτωχὸν παρίδης δακρύοντα, ἵνα μὴ παροφθῇ τῆς σῆς προσευχῆς τὰ δάκρυα.

κγ. Ἡ φιλοσοφία κτῆμα τοῖς ἀνθρώποις ἐξαιρετον· οὔσα δὲ τοῖς ἀνθρώποις μόνη, μόνη συνεῖναι τῷ κεκτημένῳ βούλεται.

25 κδ. Χιτῶν ἢ ἀρετῆ τοῦ Θεοῦ ταύτην ὕφαινε, καὶ γίνῃ στολιστῆς τοῦ τὴν κτίσιν ἐνδύοντος.

κε. Ὅσα ἐπὶ γῆς κλέπτεται· τὰ κατ' οὐρανὸν ἐργάζου· ταῦτα γὰρ τοῖς τῶν σιλῶντων δακτύλους οὐκ εἰσέρχεται.

κς. Παραιτεῖσθαι δεῖ τὸ τρυφᾶν· ἔλκει γὰρ εἰς πράξεις, ἀφ' ὧν στεναγμοὶ μετὰ τὴν νῆψιν γίνονται.

κζ. Τοῖς λογισμοῖς ἄμεινον τοῖς φιλοσάρκους βδελύττεσθαι· φθείρουσι γὰρ τὸ σῶμα, καὶ τὴν ψυχὴν μαλύνουσι.

11. Νὰ μὴ κατηγορεῖς τὴ φτώχεια, γιατί κάνει τὸν ἀθλητὴ ἀπερίσπαστο ἀπὸ τὸν νόμο.

12. Νὰ μὴ χαίρεσαι μὲ τὸν πλοῦτο, γιατί οἱ φροντίδες γι' αὐτὸν ἀπομακρύνουν συνήθως τὸν ἄνθρωπο καὶ παρὰ τὴ γνώμη του ἀπὸ τὸν Θεό.

13. Τὸ τέλος εἶναι κοντὰ. Αὐτὸς ποὺ εἶναι ράθυμος, ἄς ἐτοιμάζεται γιὰ τὶς μαστιγώσεις.

14. Τὸ θέρος δὲν εἶναι μακριά. Ἄς ἀπαλλάξουμε λοιπὸν τὸ χωράφι τῆς ψυχῆς μας ἀπὸ τὰ ἀγκάθια.

15. Τίποτε δὲν διαφεύγει τὸν Θεό, ὥστε ἀδίκᾳ προσπαθοῦμε, ὅταν ἁμαρτάνουμε, νὰ κρυφτοῦμε ἀπὸ τὸν Θεό.

16. Πρὶν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους νὰ ντρέπεσαι τοὺς ἀγγέλους, γιατί πολλοὶ βρίσκονται κοντὰ μας, καὶ ν' ἀποφεύγεις κάθε αἰσχρὴ πράξη.

17. Νὰ φροντίζεις γιὰ τὴ ζυγαριὰ τοῦ Κριτοῦ, καὶ νὰ ἀποβάλεις κάθε τι ποὺ ἀπὸ τὴν πείρα τῆς ζωῆς σου φαίνεται νόθο.

18. Νὰ πιστεύεις ὅτι ἡ ἀργία καὶ ἡ ἄνεση εἶναι ζημιὰ, καὶ νὰ ἐπιδιώκεις νὰ κάνεις κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ πρόκειται νὰ μᾶς ζητηθοῦν.

19. Νὰ σκέφτεσαι πάντοτε τὴν ἀβεβαιότητα τῆς ζωῆς, καὶ τίποτε ἀπὸ τὸ τῆς ζωῆς δὲν θὰ μπορέσει νὰ σὲ ἀποσπάσει.

20. Νὰ μὴ σὲ εὐχαριστοῦν οἱ προσωρινὲς χαρὲς τῆς γῆς, γιατί εἶναι ἀγκίστρια ποὺ δελεάζουν καὶ συλλαμβάνουν τὴν ψυχὴ σὰν ψάρι.

21. Ἀπόφευγε τοὺς πειρασμούς, καὶ νὰ δείχνεις ἀνδρεία.

22. Ποτὲ νὰ μὴ παραβλέψεις φτωχὸ ποὺ δακρῦζει, γιὰ νὰ μὴ παραβλεφθοῦν καὶ τὰ δάκρυα τῆς δικῆς σου προσευχῆς.

23. Ἡ φιλοσοφία εἶναι ἐξαιρετικὸ ἀπόκτημα τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχει μόνο στοὺς ἀνθρώπους, θέλει νὰ βρίσκεται μόνο μὲ ἐκεῖνον ποὺ τὴν κατέχει.

24. Ἡ ἀρετὴ εἶναι φόρεμα τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴν νὰ ὑφαίνεις, καὶ θὰ ντύσεις ἐκεῖνον ποὺ ντύνει ὅλη τὴν κτίση.

25. Ὅσα ὑπάρχουν πάνω στὴ γῆ κλέβονται. Νὰ ἐργάζεσαι αὐτὰ ποὺ εἶναι στὸν οὐρανό, γιατί αὐτὰ δὲν τὰ φτάνουν τὰ δάχτυλα τῶν κλεπτῶν.

26. Πρέπει νὰ ἀρνούμεστε τὴν εὐχαρίστηση, γιατί μᾶς παρσύρει σὲ πράξεις ἀπὸ τὶς ὁποῖες προκαλοῦνται στεναγμοὶ μετὰ τὴν ἀνάνηψη μας.

27. Νὰ σιχαίνεσαι περισσότερο τοὺς φιλόσαρκους λογισμοὺς. Γιατί φθείρουν τὸ σῶμα καὶ μολύνουν τὴν ψυχὴ.

κη'. Οὐδὲ τὰ τῆς γῆς ἀγαθὰ χωρὶς κόπων ἀνύεται, ἀνθρώτου τὰ οὐράνια, διὰ τὸν μόχθον, ἐκκλίνομεν;

κθ'. Βούλει τὴν ἀρετὴν κόπου χωρὶς ἐργάζεσθαι; Λογίζου τὸν κόπον, ὅτι πρόσκαιρος, καὶ τὸν μισθὸν ὡς αἰώνιον.

5 λ'. Ὅσοι πρὸς τὰς ἡδονὰς τὰς ἀτόπους τετήκασι, τῆς ἀπολαύσεως τὸ βραχὺ καὶ τῆς τιμωρίας τὸ μακρὸν λογιζέσθωσαν.

λα'. Ὅσον ὁ βίος ῥυπαρός, κτηνώδης, εἰκότως ἢ ψυχὴ καὶ παθεῖν, ὡς τὸ λογικόν, καὶ ὑφ' ἐαυτῶν ζημιωθέντες ὀφείλουσι.

λβ'. Πάντα νόμιζε φθαρτά, καὶ τὴν ἀρετὴν ἄφθαρτον.

10 λγ'. Ἀμέλει τῶν ἄλλων ὅσα κτηνώδη κατασκευάζει τῶν ἀνθρώπων, ἐργάζου δὲ ταῦτα ὅσα σε οὐράνιον ἀναδείξει δυνήσονται.

λδ'. Ἐπιμελοῦ τῆς ἀρετῆς αὕτη γὰρ Θεὸν διὰ φιλοσοφίας τὸν Ἀδὰμ ἀποδείκνυσι.

15 λε'. Κρατεῖς γαστροῦ, κράτει καὶ γλώττης, ἵνα μὴ τῷ μὲν ὑπάρχῃς δούλος, τῷ δὲ τυγχάνῃς ἀνόνητος ἐλεύθερος.

λς'. Ἀγάπα τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτὸν δὲ τοῖς οἰκείοις μὴ πρόσπασχε, μήπως αὐτοῦ κατὰ τὴν αὐτοῦ φωνὴν εὐρεθῆς, ὡς οὐ θέλεις, ἀνάξιος.

20 λζ'. Καρτέρει τὰς θλίψεις ἐν αὐταῖς γὰρ τοῖς ἀθλοῦσιν ὁ στέφανος.

λη'. Μακάριον πάσχειν κακῶς, τὸ ποιεῖν δὲ τρισάθλιον τοῦ Χριστοῦ γὰρ κληρόνομος ὁ πάσχων, ποιῶν δὲ τοῦ διαδόλου συγκληρόνομος.

25 λθ'. Καλὸς ὁ τῆς νηστείας ἄρτος, ἐπειδὴ τῆς ζύμης ἐστὶ τῶν ἡδονῶν ἐλεύθερος.

μ'. Ἅγιος ὁ τῆς προσευχῆς βαμὸς, ἔλκει γὰρ πρὸς ἡμᾶς τὸν τῶν ἁγίων Ἅγιον.

μα'. Μὴ δόκει τὴν δικαιοσύνην ἀρετῆς εἶναι πάρεργον αὐτῆς γὰρ χωρὶς πᾶσα πράξις ἀκάθαρτος.

30 μβ'. Εἰ στείρεις πτωχοῖς, τὰ σαυτοῦ στείρον τὰ γὰρ ἀλλότρια, ζιζανίων πικρότερα.

28. Ούτε και τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς κερδίζονται χωρὶς κόπο. Γιατί λοιπὸν ἀποφεύγουμε τὰ οὐράνια ἀγαθὰ ἕξαιτίας τοῦ κόπου ποὺ ἀπαιτοῦν;

29. Θέλεις νὰ ἀσκήσεις τὴν ἀρετὴ χωρὶς κόπο; Σκέψου ὅτι ὁ κόπος εἶναι πρόσκαιρος καὶ ἡ ἀνταμοιβὴ τῆς αἰῶνια.

30. Ὅσοι φθείρονται μὲ τὶς παράνομες ἡδονές, ἅς σκεφτοῦν τὴ σύντομη διάρκειά τῆς ἀπόλαυσης καὶ τὸν μακρὸ χρόνον τῆς τιμωρίας.

31. Αὐτῶν ποὺ ἡ ζωὴ εἶναι βρώμικη καὶ κτηνώδης, εὐλογα καὶ ἡ ψυχὴ ὑποφέρει, καὶ ὅπως εἶναι λογικὸ, ὀφείλουν νὰ τιμωρηθοῦν ἀπὸ μόνοι τους.

32. Νὰ τὰ θεωρεῖς ὅλα φθαρτὰ καὶ τὴν ἀρετὴ ἀφθαρτὴ.

33. Νὰ ἀδιαφορεῖς γιὰ τὰ ἄλλα, αὐτὰ ποὺ κάνουν τὸν ἄνθρωπον κτηνώδη, καὶ νὰ κάνεις αὐτὰ ποὺ θὰ μπορέσουν νὰ σὲ ἀναδείξουν οὐράνιο.

34. Νὰ φροντίζεις τὴν ἀρετὴ, γιατί αὐτὴ μὲ τὴ φιλοσοφημένη ζωὴ ἀναδεικνύει τὸν Ἀδὰμ σὲ Θεό.

35. Συγκρατεῖς τὴν κοιλιά; Συγκράτησε καὶ τὴ γλῶσσα σου, γιὰ νὰ μὴ εἶσαι δοῦλος στὸ ἓνα, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο νὰ εἶσαι ἀνώφελα ἐλεύθερος.

36. Νὰ ἀγαπᾷς τὸν Θεό, καὶ πάνω ἀπὸ αὐτὸν νὰ μὴ συμπονεῖς τοὺς συγγενεῖς σου, μήπως καὶ φανεῖς, σύμφωνα μὲ τὰ δικά του λόγια¹, ἀνάξιός του, πρᾶγμα ποὺ δὲ θέλεις.

37. Νὰ ὑπομένεις τὶς θλίψεις. Γιατί σ' αὐτὲς βρίσκεται τὸ στεφάνι γι' αὐτοὺς ποὺ ἀγωνίζονται.

38. Εἶναι μακάριο τὸ νὰ κακοπαθεῖς, ἐνῶ τὸ νὰ κάνεις τοὺς ἄλλους νὰ πάσχουν εἶναι τρισάθλιο. Γιατί αὐτὸς ποὺ πάσχει εἶναι κληρονόμος τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ ὁ ἄλλος κληρονόμος τοῦ διαβόλου.

39. Τὸ ψωμὶ τῆς νηστείας εἶναι καλό, ἐπειδὴ εἶναι ἀπαλλαγμένο ἀπὸ τὴ ζύμη τῶν ἡδονῶν.

40. Ὁ βωμὸς τῆς προσευχῆς εἶναι ἅγιος, γιατί προσελκύει πρὸς τὸ μέρος μας τὸν Ἅγιο τῶν ἁγίων.

41. Νὰ μὴ νομίζεις ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι πάρεργο τῆς ἀρετῆς· γιατί χωρὶς αὐτὴν κάθε πράξη εἶναι ἀκάθαρτη.

42. Ἄν σπέρνεις σὲ φτωχοὺς, νὰ σπέρνεις σπόρους δικούς σου, γιατί οἱ ξένοι σπόροι εἶναι πῶ πικροὶ ἀπὸ τὰ ζιζάνια.

1. Ματθ. 10, 37.

μγ'. Τυφλὸς ἐλεήμων, εἰ μὴ ὑπάρχει δίκαιος, γεωργῶν ἀγρόν, ὃν
θερίζειν οὐ δύναται.

μδ'. Προσδόκα μὲν αἰεὶ τὸν θάνατον, μὴ φοβοῦ δέ· ἀληθῆς γὰρ
χαρακτήρ φιλοσοφίας ἐκάτερον.

5 με'. Σχηματίζου τὴν ἀρετὴν, οὐχ ὅπως ἀπατᾶς, ἀλλ' ὅπως ὠφε-
λῆς τοὺς βλέποντας

μστ'. Λέγειν χρὴ καλὰ καὶ τὸν μὴ καλὰ πράττοντα, ὅπως ἄρξεται
τῶν ἔργων, τοὺς λόγους αἰσχυρόμενος

μζ'. Εἰ τὸν οὐρανὸν ποθεῖς, μηδέν σοι καὶ τῇ γῆ· οὐκ ἔῃ γὰρ ἐκεί-
10 νη πρὸς ἐκεῖνον ἀνίπτασθαι.

μη'. Μὴ δούλου πλουτεῖν φιλοπτωχίας ἔνεκα· ἀπὸ γὰρ τῶν ὄν-
των ἐλεεῖν ὁ Θεὸς νομοθετεῖ τὸν δίκαιον.

μθ'. Εἰ ποτήριον ψυχροῦν δικαιοῖ τὸν οἰκτίρμονα, πόση τις ἀμοι-
βὴ τὸν πάντα σκορπίζοντα τοῖς πτωχοῖς διαδέχεται;

15 ν'. Πατέρες τῶν ἀρετῶν ἀγνεΐα καὶ συμπαθεία· οὐ τοίνυν ἔνι τῷ
Χριστῷ δίχα ταύτης ἢ ἐκείνης στρατεύεσθαι.

να'. Μὴ ἀμέλει τῆς συμπαθείας τὸ γὰρ ἐξ αὐτῆς ὄργανον τὸν δι'
ἡμᾶς σαρκωθέντα τοῖς ἀνθρώποις παρέστησεν.

νβ'. Μὴ εἴτης, Τίσομαι τὸν ἐχθρόν· κριτὴν γὰρ δίκαιον ἐν οὐ-
20 ρανῷ κεκτήμεθα.

νγ'. Μὴ δούλου τρυφᾶν, μὴ πλουτεῖν, μὴ δοξάζεσθαι· φθορὰ γὰρ
ταῦτα τοῦ δίου, ἡμεῖς δὲ οὐκ ἔσμεν ὡς οἱ φθειρόμενοι.

νδ'. Ἐπὶ νεκρῷ μὴ θρήνει, κοινὴ γὰρ ἡ ὁδός, ὁ δὲ φθάνων μακά-
ριος.

25 νε'. Τὸν ἁμαρτάνοντα πένθησον, οὐχὶ δὲ τὸν πτωχεύοντα· στε-
φανοῦται γὰρ αὐτός, ἐκεῖνος δὲ κολάζεται.

νς'. Γέλα μὲν τοῦ δίου τὸν τροχὸν ἀτάκτως κύλιόμενον, φυλάττου
δὲ τὸν τροχὸν εἰς ὃν κυλίει τοὺς ἐν αὐτῷ νυστάζοντας

νζ'. Λάλει τῷ Θεῷ πολλά, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐλάχιστα, τῇ μελέ-
30 τη δὲ τοῦ κήμου κατορθώσεις ἐκάτερα.

43. Αὐτὸς ποὺ κάνει ἐλεημοσύνες εἶναι τυφλός, ἂν δὲν εἶναι δίκαιος, γιατί καλλιεργεῖ χωράφι, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ θερίσει.

44. Νὰ περιμένεις βέβαια πάντοτε τὸν θάνατο, ἀλλὰ νὰ μὴ φοβᾶσαι, γιατί τὸ καθένα εἶναι πραγματικᾶ χαρακτηριστικὸ τῆς φιλοσοφημένης ζωῆς.

45. Νὰ ἔμφανίζεις τὴν ἀρετὴ σου ὄχι γιὰ νὰ ἐξαπατᾶς, ἀλλὰ γιὰ νὰ ὠφελεῖς ἐκείνους ποὺ σὲ βλέπουν.

46. Πρέπει νὰ λέγει καλὰ πράγματα ἀκόμα καὶ αὐτὸς ποὺ δὲν κάνει καλὰ ἔργα, γιὰ νὰ ἀρχίσει νὰ κάνει καὶ ἔργα καλᾶ, ἐπειδὴ θὰ ντρέπεται τὰ λόγια του.

47. Ἐάν ποθεῖς τὸν οὐρανό, νὰ μὴ ποθεῖς καθόλου καὶ τὴ γῆ. Γιατί ἐκείνη δὲν σὲ ἀφήνει νὰ πετάξεις σ' ἐκεῖνον.

48. Νὰ μὴ θέλεις νὰ πλουτίσεις γιὰ νὰ κάνεις ἐλεημοσύνες, γιατί ὁ Θεὸς ὀρίζει ὁ δίκαιος νὰ ἐλεεῖ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἔχει.

49. Ἐάν ἓνα ποτήρι κρύο νερὸ δικαιώνει τὸν ἐλεήμονα, πόση ἀνταμοιβὴ θὰ ἔχει αὐτὸς ποὺ σκορπίζει στοὺς φτωχοὺς ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του;

50. Πατέρες τῶν ἀρετῶν εἶναι ἡ ἀγνότητα καὶ ἡ συμπάθεια, γιατί δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ στρατευθεῖς μὲ τὸν Χριστὸ χωρὶς τὴ μὰ ἢ τὴν ἄλλη.

51. Νὰ μὴ παραμελεῖς τὴ συμπάθεια, γιατί αὐτὴ ἔστειλε στοὺς ἀνθρώπους τὸ ὄργανό της, δηλαδὴ αὐτὸν ποὺ σαρκώθηκε γιὰ μᾶς.

52. Νὰ μὴ πεῖς, Θὰ ἐκδικηθῶ τὸν ἐχθρό μου· γιατί ἔχουμε δίκαιον Κριτὴ στὸν οὐρανό.

53. Νὰ μὴ θέλεις νὰ πλουτίσεις, οὔτε νὰ δοξαστεῖς, γιατί αὐτὰ εἶναι φθορὰ τῆς ζωῆς, ἐνῶ ἐμεῖς δὲν εἴμαστε σὰν αὐτοὺς ποὺ φθείρονται.

54. Σὲ περίπτωσι νεκροῦ νὰ μὴ κλαῖς, γιατί ὁ δρόμος εἶναι κοινός, καὶ ἐκεῖνος ποὺ φτάνει σὸ τέλος εἶναι εὐτυχισμένος.

55. Νὰ πενθεῖς ἐκεῖνον ποὺ ἁμαρτάνει καὶ ὄχι τὸν φτωχό, γιατί αὐτὸς στεφανώνεται, ἐνῶ ἐκεῖνος τιμωρεῖται.

56. Νὰ περιγελαῖς βέβαια τὸν τροχὸ τῆς ζωῆς ποὺ κυλάει ἄτακτα, ἀλλὰ νὰ φυλάγεις ἀπὸ τὸν τροχὸ ποὺ κυλάει ἐκείνους ποὺ νυστάζουν φερόμενοι ἐπάνω σ' αὐτόν.

57. Νὰ λὲς πολλὰ στὸν Θεό, καὶ στοὺς ἀνθρώπους πολὺ λίγα, καὶ τὰ δύο βέβαια θὰ τὰ κατορθώσεις μὲ τὴ μελέτη τοῦ νόμου.

νη. Λουτήρ ἀγαθὸς τῇ ψυχῇ τὸ τῆς προσευχῆς δάκρυον, ἀλλὰ
μετὰ τὴν προσευχὴν μέμνησο τίνος χάριν ἐδάκρυσας

νθ. Τοὺς δυνατοὺς τοῦ θίου μὴ μακάριζε, δυνατοὶ γὰρ δυνατῶς
ἐτασθήσονται· ὄθεν αὐτοὶ τὸν κριτὴν αὐστηρότερον ἔξουσιν.

5 ξ. Δεῖ πονεῖν τὸν Ἀδάμ· ἡμεῖς δὲ πονοῦντες ἐν τῷ νόμῳ, τὴν
ἀμοιβὴν κερδαίνομεν.

ξα. Ἀνάγκη τῆς Εὐσας τοὺς κληρονόμους θλίβεσθαι, ἀλλ' ὅταν
εὐχαρίστως τὰς θλίψεις ὑπομένωμεν, εἰς εὐλογίαν ἡμῖν ἢ κατάρα
μετέρχεται.

10 ξβ. Λύγκω πρὸς τὰς πράξεις τῷ συνειδότι κέχρησο· τοῦτο γὰρ
σοι ἐν θίῳ ποίας ἀγαθὰς δείκνυσιν.

ξγ. Ἐαυτοὺς κρίνωμεν, καὶ ὁ Κριτὴς κατήλλακται· χαίρει γὰρ
ὡς ἀγαθός, τὸν ἁμαρτωλὸν θεωρῶν, τὸ φορτίον σκορπίζοντα.

ξδ. Εἴ τι ὄυπαρὸν πέπρακται, τῇ μετανοίᾳ πλύνωμεν μέλλομεν
15 γὰρ τὴν εἰκόνα καθαρὰν μεθοδεύεσθαι.

ξε. Πρὶν γυμνωθῆναι, ἔλκη τῆς ψυχῆς θεραπεύωμεν, ἵνα κερδά-
νωμεν τοῖς φαρμάκοις τὰς μάστιγας.

ξς. Ὡσπερ δυσχερῶς οἱ δεσμῶται βαδίζουσιν, οὕτω τὸν δρόμον
τῆς ἀρετῆς οἱ συμπλακέντες τῷ θίῳ καθαρὸν οὐκ ἀνύουσιν.

20 ξζ. Χρὴ τὴν ἁμαρτίαν μισεῖν· οὕτω γὰρ ἐκ τῆς αὐτῆς παγίδος
θάπτον, κἂν ὀλισθήσῃ τις πρὸς αὐτήν, ἐξελεύσεται.

ξη. Ὅς οὐ μισεῖ τὴν ἁμαρτίαν, ἐν ἁμαρτωλοῖς, εἰ καὶ μὴ πράττει
τὴν ἁμαρτίαν, κρίνεται.

ξθ. Ἐπὶ τῷ πλησίον ἁμαρτάνοντι στέναξε, ἵνα καὶ σεαυτὸν στε-
25 νάξῃς πάντες γὰρ ἔσμεν ἁμαρτίαις ὑπεύθυνοι.

ο'. Ἀναμύνησκε τοῦ Κριτοῦ τὸν φίλον ὀλισθήσαντα, καὶ τὸ σὸν
ἐμπλάττεις τραῦμα· κοινὸν γὰρ τῆς συμβουλῆς τὸ φάρμακον.

σα. Λέγειν τί μέλλων ἢ πράττειν, τῆς μετὰ μικρὸν ἀπολογίας
φρόντιζε, καὶ σωφρονεῖς τῷ φόβῳ διορθοῦμενος.

30 σβ. Τῆς ἁμαρτίας τὴν τιμωρίαν φοβοῦ, τὴν αἰσχύνην δὲ νάρκα·
τὸ χιλεπὸν γὰρ ἑκατέρων ἄμετρον.

58. Λουτρὸ καλὸ γιὰ τὴν ψυχὴ εἶναι τὰ δάκρυα τῆς προσευχῆς, ἀλλὰ μετὰ τὴν προσευχὴ σκέψου γιὰ ποιὸ πρᾶγμα δάκρυσες.

59. Νὰ μὴ καλοτυχίζεις τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ζωῆς, γιατί οἱ ἰσχυροὶ θὰ κριθοῦν δυνατὰ, δηλαδή αὐτοὶ θὰ ἀντιμετωπίσουν αὐστηρότερο τὸν Κριτῆ.

60. Πρέπει ὁ Ἀδὰμ νὰ κοπάξει, ἐμεῖς ὅμως κοπάζοντας σύμφωνα μὲ τὸν νόμο, κερδίζουμε τὴν ἀνταμοιβή.

61. Εἶναι ἀνάγκη οἱ κληρονόμοι τῆς Εὐας νὰ δοκιμάζουν θλίψεις, ὅταν ὅμως ὑπομένουμε τὶς θλίψεις μὲ εὐχαρίστηση, τότε ἡ κατάρρα μετατρέπεται γιὰ μᾶς σὲ εὐλογία.

62. Νὰ χρησιμοποιεῖς σὰν λυχνάρι στὶς πράξεις σου τὴ συνείδηση. Γιατὶ αὐτὴ θὰ σοῦ δείξει στὴ ζωὴ ποιὲς εἶναι καλές.

63. Νὰ κρίνουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ ὁ Κριτῆς θὰ εἶναι εὐμενής, γιατί σὰν ἀγαθὸς ποὺ εἶναι, χαίρεται βλέποντας τὸν ἁμαρτωλὸ νὰ σκορπάει τὸ φορτίο του.

64. Ὅ,τι ἀκάθαρτο κάναμε νὰ τὸ πλύνουμε μὲ τὴ μετάνοια, γιατί πρέπει νὰ ἐμφανίσουμε τὴν εἰκόνα καθαρῆ.

65. Προτοῦ ξεγυμνωθοῦμε, νὰ θεραπεύσουμε τὶς πληγές τῆς ψυχῆς, γιὰ νὰ γλυτώσουμε τὰ μαστιγώματα τῶν φαρμάκων.

66. Ὅπως οἱ δέσμοι βαδίζουν δύσκολα, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποὺ ἔχουν ἐμπλακεῖ μὲ τὴ ζωὴ δὲν διανύουν τὸν δρόμο τῆς ἀρετῆς καθαρὸν.

67. Πρέπει νὰ μισοῦμε τὴν ἁμαρτία, γιατί ἔτσι, ἀκόμα κι' ἂν γλυστήσει κάποιος, θὰ γλυτώσει γρήγορα ἀπὸ τὴν παγίδα της.

68. Ὅποιος δὲ μισεῖ τὴν ἁμαρτία, κρίνεται μαζὶ μὲ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἔστω καὶ ἂν δὲν κάνει ἁμαρτία.

69. Γιὰ τὸν πλησίον ποὺ ἁμαρτάνει στέναξε, γιὰ νὰ στενάξεις καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου, γιατί ὅλοι εἴμαστε ἔνοχοι ἁμαρτιῶν.

70. Νὰ ὑπενθυμίζεις τὸν Κριτῆ στὸν φίλο σου ποὺ ὀλίσθησε· ἔτσι θεραπεύεις καὶ τὸ δικό σου τραῦμα, γιατί τὸ φάρμακο τῆς συμβουλῆς εἶναι κοινό.

71. Ὅταν πρόκειται νὰ πεῖς ἢ νὰ κάνεις κάτι, νὰ φροντίζεις γιὰ τὴν ὕστερα ἀπὸ λίγο ἀπολογία σου, καὶ θὰ συνεντιστεῖς, διορθούμενος ἀπὸ τὸν φόβο.

72. Νὰ φοβᾶσαι τὴν τιμωρία τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὴ νάρκωση τῆς ντροπῆς, γιατί ἡ ὑπερβολὴ καὶ τῶν δύο εἶναι φοβερῆ.

ογ'. Τῶν μελλόντων ἀγαθῶν καὶ τὸ κάλλος καὶ πλῆθος ἄπειρον ταῦτα δὲ σκιά καὶ καπνὸς καὶ πομφόλυγες.

οδ'. Μὴ σπεῖρε πονηρά· τὸ γὰρ θέρος ἐγγύς, καὶ τὸ πῦρ τὸν γεωργὸν τῶν ἀκανθῶν ἐκδέχεται.

5 οε'. Ῥόδα τοῦ θίου ὑποκριταί, πλεονέκται, φιλήδονοι, ἀλλὰ μικρὸν καρτερεῖς, καὶ τὸν χόρτον θεωρεῖς πατούμενον.

ος'. Πᾶσα πονηρὰ πράξις ὀπλίζει τὸν διάβολον, ὀπλισθεὶς δὲ χαλεπῶς τοῖς ὀπλίσασι κέχρηται.

οζ'. Βούλει τὸν ἐχθρὸν ἀσθενεῖν; τὴν ἁμαρτίαν περικόπτε, καὶ 10 γυμνωθεὶς τῶν πτερῶν, ὡς στρουθίον ἐμπαίζεται.

οη'. Οὐαὶ τῷ ἀσεβεῖ, ὅτι, ὅταν πάντες φωτίζονται, τότε ἐκεῖνος σκοτιάζεται.

οθ'. Οὐαὶ τῷ βλασφήμῳ· δεσμεῖται γὰρ τὴν γλῶτταν, καὶ πῶς ἀπολογεῖσθαι πρὸς τὸν Κριτὴν οὐ δύναται.

15 π'. Οὐαὶ τῷ ἀνόμῳ, πρὸς Κριτὴν γὰρ ἀύστηρόν τε καὶ δίκαιον τὸν νομοθέτην ἀπέρχεται.

πα'. Οὐαὶ τῷ πλεονέκτη· ὁ πλοῦτος αὐτὸν φεύγει, καὶ τὸ πῦρ ὑποδέχεται.

πβ'. Οὐαὶ τῷ ῥαθύμῳ· ζητήσῃ τὸν καιρὸν, ὃν κακῶς ἐδαπάνη- 20 σεν.

πγ'. Οὐαὶ τῷ ἀλαζόνι· ὅταν εἰσέλθῃ τὸν τάφον, τίς ὑπάρχει διδάσκειται.

πδ'. Οὐαὶ τῷ φιλοπόρῳ· ῥυτιοῦντι στολὴν νυμφικὴν, καὶ τοῦ βασιλικοῦ γάμου μετ' αἰσχύνῃς ἐκβάλλεται.

25 πε'. Οὐαὶ τῷ λοιδορῷ, καὶ σὺν αὐτῷ τῷ μεθύσῳ, ὅτι μετὰ φονευτῶν τάπτονται, καὶ μετὰ μοιχῶν κολάζονται.

πς'. Οὐαὶ τῷ τρυφῶντι χρόνον ὀλίγον· ὡς μόσχος εἰς σφαγὴν ἐτομασθεὶς σιτεύεται.

πζ'. Οὐαὶ τῷ ὑποκριτῇ· ὁ ποιμὴν αὐτὸν ἀρνεῖται, καὶ λύκον ὁ 30 Κριτὴς ἀποφαίνεται.

πη'. Μακάριος ὁ στενήν ὁδεύων ὁδόν, στεφανηφορῶν γὰρ τὸν οἰκητιῶν εἰσέρχεται.

73. Ἡ ὁμορφιά καὶ τὸ πλῆθος τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν εἶναι ἄπειρο, ἐνῶ αὐτὰ ἐδῶ εἶναι σκιά, καπνὸς καὶ σαπουνόφουσες.

74. Νὰ μὴ σπέρνεις κακά, γιατί τὸ θέρος εἶναι κοντά, καὶ τὸν γεωργὸν ποὺ ἔσπειρε ἀγκάθια, τὸν περιμένει ἡ φωτιά.

75. Οἱ ὑποκριτές, οἱ πλεονέκτες καὶ οἱ φιλήδονοι μοιάζουν μὲ τὰ τριαντάφυλλα τῆς ζωῆς. Κάνεις λίγη ὑπομονή, καὶ βλέπεις τὸ χορτάρι νὰ πατιέται.

76. Κάθε κακὴ πράξη ὀπλίζει τὸν διάβολο, καὶ ὅταν ἐξοπλιστεῖ φοβερά, χρησιμοποιεῖ τὸν ὄπλισμό του ἐναντίον αὐτῶν ποὺ τὸν ὀπλίσαν.

77. Θέλεις νὰ ἐξασθενήσεις τὸν ἐχθρό; Ἐλάττωσε τὶς ἀμαρτίες σου, καὶ γυμνωμένος ἀπὸ τὰ φτερά του, θὰ ἐμπαίζεται σὰν σπουργίτι.

78. Ἀλλοίμονο στὸν ἀσεβῆ, γιατί, ὅταν ὅλοι θὰ φωτίζονται, τότε ἐκεῖνος θὰ σκοτίζεται.

79. Ἀλλοίμονο στὸν βλάσφημο, γιατί δένεται ἡ γλῶσσα του καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἀπολογηθεῖ στὸν Κριτῆ.

80. Ἀλλοίμονο στὸν παράνομο, γιατί πηγαίνει στὸν νομοθέτη ποὺ εἶναι Κριτῆς αὐστηρὸς καὶ δίκαιος.

81. Ἀλλοίμονο στὸν πλεονέκτη· τοῦ φεύγει ὁ πλοῦτος καὶ τὸν δίδεχεται ἡ φωτιά.

82. Ἀλλοίμονο στὸν ὀκνηρό· θὰ ζητᾶ τὸν χρόνο ποὺ ἄσκοπα δαπάνησε.

83. Ἀλλοίμονο στὸν ἀλαζόνα· ὅταν μπαίνει στὸν τάφο, τότε μαθαίνει ποιὸς εἶναι.

84. Ἀλλοίμονο στὸν φίλο τῶν πορνῶν, ποὺ λερώνει τὴ νυφικὴ στολή του, καὶ διώχεται ντροπιασμένος ἀπὸ τὸν βασιλικὸ γάμο.

85. Ἀλλοίμονο στὸν ὑβριστὴ καὶ μαζὶ μ' αὐτὸν καὶ στὸν μέθυσο, γιατί κατατάσσονται μαζὶ μὲ τοὺς φονιάδες, καὶ τιμωρῶνται μαζὶ μὲ τοὺς μοιχοὺς.

86. Ἀλλοίμονο σ' αὐτὸν ποὺ γιὰ λίγο χρονικὸ διάστημα κάνει ζωὴ ἄσωτη, καὶ τρέφεται σὰν μοσχάρι ποὺ προορίζεται γιὰ σφαγή.

87. Ἀλλοίμονο στὸν ὑποκριτῆ· ὁ ποιμένας τὸν ἀρνεῖται, καὶ ὁ Κριτῆς τὸν χαρακτηρίζει λύκο.

88. Εἶναι μακάριος ἐκεῖνος ποὺ βαδίζει τὸν στενὸ δρόμο, γιατί φορῶντας στεφάνι μπαίνει στὸν οὐρανό.

πθ. Μακάριος ὁ τὰς ἡδονὰς πατῶν· τρέμουνσι γὰρ πρὸς αὐτὸν οἱ δαίμονες.

ζ. Μακάριος ὁ τὴν ἀρετὴν καθαρὸς καὶ τὴν ψυχὴν ἀνυπόκριτος· κρίνειν γὰρ μέλλει τὸν κόσμον, οὐχὶ δὲ μετὰ τοῦ κόσμου κρίνεσθαι.

5 ζα. Μακάριος ὁ τὸν θίον ἔχων ὑψηλόν, ταπεινὸν δὲ φρόνημα, Χριστὸν γὰρ μιμεῖται καὶ αὐτῷ συγκαθέζεται.

ζβ. Μακάριος οὗ τῆς γλώττης ὁ νόμος οὐκ ἀφίσταται· τούτου γὰρ τῆς σκηνῆς ὁ Θεὸς οὐ χωρίζεται.

ζγ. Μακάριος ὁ πολλοὺς εὖ ποιῶν, πολλοὺς γὰρ εὐρήσει συνη-
10 γόρους κρινόμενος.

ζδ. Μακάριος ὁ μὴ νοθεύων τὴν ἀρετὴν, τοῦ Κριτοῦ γὰρ τὸ πτύον οὐκ ἐμπαίζεται.

ζε. Μακάριος ὁ τὰς ἐαυτοῦ πράξεις κοσμῶν πρὶν ὀφθῆναι τὸ πῦρ, ᾧ πάντα δοκιμάζεται.

15 ζς. Μακάριος ὁ σπεύδων πρὸς τὴν ζωὴν τὴν μέλλουσαν· τὰ παρόντα γὰρ ὄξει φθορᾶς καὶ πρὸς θάνατον ἔλκεται.

ζζ. Μακάριος ὁ τὰ φαῦλα σκορπιζῶν ἃ συνήγαγε καὶ καθαρὸς τῷ καθαρῷ Κριτῇ παριστάμενος.

ζη. Κεφάλαιον μὲν τοῦ λόγου· Ψυχὴ μὴ ἀμέλει, μέλλεις γὰρ τὸν
20 ζυγὸν μετὰ μικρὸν μετέρχεσθαι τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

4θ. Ὡς γὰρ οἱ ἐλεήμονες, κ.τ.λ.

89. Μακάριος αὐτὸς ποὺ καταπατεῖ τὶς ἡδονές, γιατί τὸν τρέμουν οἱ δαίμονες.

90. Μακάριος αὐτὸς ποὺ εἶναι καθαρὸς στὴν ἀρετὴ καὶ ἀνυπόκριτος στὴν ψυχὴ. Γιατὶ πρόκειται νὰ κρίνει τὸν κόσμον καὶ δὲ θὰ κριθεῖ μαζί μὲ τὸν κόσμον.

91. Μακάριος αὐτὸς ποὺ ἔχει τὴ ζωὴ του ὑψηλὴ καὶ τὸ φρόνημά του ταπεινὸ. Γιατὶ μμεῖται τὸν Χριστό καὶ θὰ καθίσει μαζί μὲ αὐτόν.

92. Μακάριος αὐτὸς ἀπὸ τὴ γλώσσα τοῦ ὁποῖου δὲν ἀπομακρύνεται ὁ νόμος, γιατί ἀπὸ τὴ σκηνὴ αὐτοῦ δὲν ἀπομακρύνεται ὁ Θεός.

93. Μακάριος αὐτὸς ποὺ εὐεργετεῖ πολλούς, γιατί θὰ βρεῖ πολλοὺς συνηγόρους ὅταν θὰ κρίνεται.

94. Μακάριος ὁποῖος δὲν νοθεύει τὴν ἀρετὴ, γιατί τὸ φτυάρι τοῦ Κριτῆ δὲν ἐμπαίζεται.

95. Μακάριος αὐτὸς ποὺ στολίζει τὶς πράξεις του προτοῦ ἐμφανιστεῖ ἡ φωτιά, μὲ τὴν ὁποία ὅλα δοκιμάζονται.

96. Μακάριος αὐτὸς ποὺ τρέχει πρὸς τὴν μέλλουσα ζωὴ, γιατί τὰ ἐδῶ μυρίζουν φθορὰ καὶ σύρονται πρὸς τὸν θάνατον.

97. Μακάριος αὐτὸς ποὺ σκορπίζει τὰ κακὰ ποὺ συγκέντρωσε, καὶ ἐμφανίζεται καθαρὸς στὸν καθαρὸ Κριτῆ.

98. Συμπέρασμα τοῦ λόγου· Μὴ παραμελεῖς τὴν ψυχὴ, γιατί πρόκειται ὕστερα ἀπὸ λίγο νὰ πλησιάσεις τὴ ζυγαριὰ τοῦ φοβεροῦ δικαστηρίου τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μας.

99. Γιατὶ ὅπως οἱ ἐλεήμονες κ.λ.π.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ Ἡ ΠΑΡΑΙΝΕΣΙΣ

α. Ἀρχὴ σωτηρίας ἡ ἑαυτοῦ κατάγνωσις.

β. Βέλτιον εἰπῆ ἔμβάλλειν λίθον, ἢ λόγον.

γ. Γίνου τοῖς πᾶσιν, ὡς σοὶ θέλεις πάντα.

δ. Δικαιοσύνην μᾶλλον ἔργῳ ἢ λόγῳ ἄσκει.

5 ε. Εὐσεβὴς οὐχ ὁ πολλοὺς ἐλεᾶν, ἀλλ' ὁ μηδένα ἀδικῶν.

ζ. Ζῆν ἄμεινον ἐπὶ στιβάδος καὶ θαρρεῖν, ἢ χρυσοῦν ἔχοντα κλί-
νην.

ζ. Ἡδὺς ἐκεῖνος ὁ φίλος, ὁ τὴν ψυχὴν διατρέφων.

η. Θεὸν μὲν λόγοις ὕμνει, ἔργοις δὲ σέβου, ἐννοία δὲ τίμα.

10 θ. Ἱερέα φρόνησις καὶ βίος καὶ εὐγένεια ποιεῖ.

ι. Κάκιστόν ἐστι πᾶσι δουλεύειν αἰσχροῖς.

ια. Λόγῳ μὲν τὴν ἀρετὴν δίδασκει, ἔργῳ δὲ αὐτὴν κήρυττε.

ιβ. Μὴ τὸ ἔχειν ἀρετὴν καλὸν νόμιζε, ἀλλὰ τὸ ὡς δεῖ.

ιγ. Νόμον τιμῶν, κατὰ νόμον ζήσεις.

15 ιδ. Ξένος ἐκεῖνος, ᾧ ξένα τὰ τοῦ κόσμου.

ιε. Ὁ φθονῶν ἑαυτὸν ζημιοῖ· ὁ γὰρ κατ' ἄλλου φθεγγόμενος
φθάνει πάσχων ὑφ' ἑαυτοῦ κακῶς.

ις. Πλούσιον μὴτε κολάκευε, μὴτε παρόξυνε.

ιζ. Ῥώννησι μὲν οἶνος τὸ σαῖμα, τὴν δὲ ψυχὴν λόγος Θεοῦ.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ Ἡ ΠΑΡΑΙΝΕΣΗ

1. Ἀρχὴ τῆς σωτηρίας εἶναι ἡ περιφρόνησις τοῦ ἑαυτοῦ μας.
2. Εἶναι καλύτερο ἄσκοπα νὰ ρίχνουμε πέτρα, παρὰ λόγος.
3. Γίνε σὲ ὅλους, ἔτσι ὅπως θέλεις σὺ νὰ εἶναι ὅλοι.
4. Νὰ ἀσκεῖς τὴ δικαιοσύνη μὲ ἔργα μᾶλλον, παρὰ μὲ λόγια.
5. Εὐσεβὴς δὲν εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔλεει πολλούς, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ δὲν ἀδικεῖ κανένα.
6. Εἶναι προτιμότερο νὰ ζεῖς πάνω σὲ ἀχυρένιο στρώμα καὶ νὰ ἔχεις θάρρος, παρὰ νὰ ἔχεις χρυσὸ κρεβάτι.
7. Εὐχάριστος εἶναι ὁ φίλος ποὺ τρέφει τὴν ψυχὴ.
8. Νὰ ὑμνεῖς τὸν Θεὸ μὲ ὕμνους, νὰ τὸν σέβουσαι μὲ ἔργα, καὶ νὰ τὸν τιμᾷς μὲ τὸν νοῦ.
9. Τὸν ἱερέα τὸν κάνει ἡ φρόνησις, ἡ ζωὴ του, καὶ ἡ εὐγένεια.
10. Εἶναι πάρα πολὺ κακὸ νὰ εἴμαστε δοῦλοι σὲ ὅλα τὰ αἰσχροτά.
11. Νὰ διδάσκεις τὴν ἀρετὴ μὲ λόγια καὶ νὰ τὴν κηρύττεις μὲ ἔργα.
12. Νὰ μὴ θεωρεῖς καλὸ τὸ ὅτι ἔχεις ἀρετὴ, ἀλλὰ τὸ ὅτι τὴν ἔχεις ὅπως πρέπει.
13. Τιμῶντας τὸν νόμο, νὰ ζεῖς σύμφωνα μὲ τὸν νόμο.
14. Ξένος εἶναι ἐκεῖνος, στὸν ὅποιον εἶναι ξένα τὰ τοῦ κόσμου.
15. Αὐτὸς ποὺ ζηλεύει ζημιώνει τὸν ἑαυτὸ του. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ μιλάει ἐναντίον ἄλλου, κατανατᾷ νὰ κακοποιεῖται ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸ του.
16. Τὸν πλούσιον οὔτε νὰ τὸν κολακεύεις, οὔτε νὰ τὸν ἐρεθίζεις.
17. Τὸ σῶμα τὸ δυναμώνει τὸ κρασί, ἐνῶ τὴν ψυχὴ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ.

- ιη'. Σιτίοις χρῶ σὺ τοῖς ἡδέσιν, ἀλλὰ τοῖς ὠφελίμοις.
 ιθ'. Τοῖς ὄχλοις πειρώμενος ἀρέσκειν, τῶν ὄχλων ὅμοιος ἔσο.
 κ'. Ὑπὲρ πάντα καταχρῶ τῷ σώματί σου.
 κα'. Φιλόπονος ἐκεῖνος, ᾧ χρόνος οὐ περισσεύει.
 5 κβ'. Χριστιανοῦ ἀνδρὸς μὴ τὸ σχῆμα ἀποδέχου, ἀλλὰ τὸ τῆς ψυ-
 χῆς φρόνημα.
 κγ'. Ψέγειν ἀνεπίληπτον εἰς Θεὸν ἁμαρτία.
 κδ'. Ὡτων καὶ γλώσσης μέγας ὁ κίνδυνος.
 κε'. Φόβον ἔχε Θεοῦ καὶ πόθον, καὶ καθαρὸν πρὸς πάντα τῷ
 10 μαρτυρίῳ τοῦ συνειδότος κέχρησο.
 κς'. Αὐτὸν ἐφεστάσαι τὸν Θεὸν πίστευε ἐν οἷς πράττεις ἐκάστοτε.
 κζ'. Φεῦγε τοὺς ἐπαίνους, αἰσχύνου δὲ τοὺς ψόγους.
 κη'. Χαίρου τὴν ἀρετὴν ἡνίκα πράττεις, ἀλλὰ μὴ ἐπαίρου, μήποτε
 τὸ ναυάγιον ἐν τῷ λυμένῳ γένηται.
 15 κθ'. Ὅσον ἐν τῷ νόμῳ προκόπτεις, ἀπολείπεσθαι τῆς τελειότη-
 τος γίνωσκε.
 λ'. Πάσης πράξεως τὸ τέλος πρὸ τῆς ἀρχῆς ἐξέταζε.
 λα'. Νύκτωρ καὶ μεθημέραν πρὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἐσχάτην ἀπό-
 βλεπε.
 20 λβ'. Μὴ ἀναμίγνυσο τούτῳ, ὃν παρὰ τῶν ἀγαθῶν θεωρεῖς λοιδο-
 ρούμενον.
 λγ'. Σπεῦδε μηδενὶ βλάβην ἐν οἷς πράττεις ἢ λέγεις ἢ φιλοσο-
 φεῖς γενέσθαι.
 λδ'. Μὴ εὐφραίνου τοῖς ἀνθηροῖς τοῦ βίου· τὸ γὰρ χόρτινον ἄν-
 25 θος, ὡς ψηλαφᾶς, μαραίνεται.
 λε'. Ἐν τοῖς λυπηροῖς εὐχαρίστει, καὶ ὁ ζυγὸς τῶν ἁμαρτιῶν κου-
 φίζεται.
 λς'. Ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἀσφαλίζου· πολλοὺς γὰρ καὶ μειζόνων
 ἤλεγξαν.
 30 λζ'. Μὴ μέμφου τὴν τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν· κοινὸν γὰρ ἔστι φάρ-
 μακον.
 λη'. Μίσει τὸ ἀνάμαλον τοῦ βίου, ἐπ' αὐτὸ δὲ τὸν Θεὸν μὴ διά-
 βαλλε.
 λθ'. Προσέχασμεν ἑαυτοῖς, καὶ ἄλλους οὐ σκαίψομεν.
 35 μ'. Πολλὰ γὰρ ἐν ἡμῖν, ἀφ' ὧν τοὺς ἄλλους σκαίπτομεν.

18. Νὰ χρησιμοποιοεῖς ὄχι τὶς εὐχάριστες τροφές, ἀλλὰ τὶς ὠφέλιμες.
19. Ἐπιχειρώντας νὰ ἀρέσεις στὸ πλῆθος, θὰ γίνεις ὁμοιος μὲ αὐτό.
20. Περισσότερο ἀπὸ ὅλα νὰ κακομεταχειρίζεσαι τὸ σῶμα σου.
21. Φιλόπονός εἶναι ἐκεῖνος ποὺ δὲν τοῦ περισσεύει χρόνος.
22. Νὰ μὴ ἐπιδοκιμάζεις τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση τοῦ Χριστιανοῦ ἀνδρα, ἀλλὰ τὸ φρόνημα τῆς ψυχῆς.
23. Τὸ νὰ κατηγορεῖς ἕναν ἀδιάβλητο εἶναι ἁμαρτία στὸν Θεό.
24. Εἶναι μεγάλος ὁ κίνδυνος τῶν αὐτιῶν καὶ τῆς γλώσσας.
25. Νὰ ἔχεις φόβο καὶ πόθο τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ χρησιμοποιοεῖς πρὸς ὅλους καθαρὴ τὴ μαρτυρία τῆς συνείδησός σου.
26. Μὲ ὅσα κάνεις κάθε φορὰ νὰ πιστεύεις ὅτι βρῖσκεσαι μπροστὰ στὸν Θεό.
27. Νὰ ἀποφεύγεις τοὺς ἐπαίνους καὶ νὰ νοιώθεις ντροπὴ γιὰ τὶς κατηγορίες.
28. Νὰ χαίρεσαι ὅταν ἀσκεῖς τὴν ἀρετὴ, ἀλλὰ νὰ μὴν ὑπερηφανεύεσαι, μήπως τὸ ναυάγιο γίνεῖ στὸ λιμάνι.
29. Ὅσο προοδεύεις στὸν νόμο, τόσο νὰ γνωρίζεις ὅτι ὑπολείπεσαι ἀπὸ τὴν τελειότητα.
30. Νὰ ἐξετάζεις τὸ τέλος κάθε πράξης σου προτοῦ νὰ τὴν ἀρχίσεις.
31. Νύχτα καὶ μέρα νὰ κοιτάζεις πρὸς τὴν τελευταία ἡμέρα.
32. Νὰ προσέχεις νὰ μὴ γίνεται ζημιὰ σὲ κανένα μὲ αὐτὰ ποὺ κάνεις ἢ λές ἢ σκέφτεσαι.
34. Νὰ μὴ χαίρεσαι μὲ τὰ εὐχάριστα τῆς ζωῆς, γιατί τὸ ἄνθος τοῦ χορταριοῦ μόλις τὸ πιάνεις μαραίνεται.
35. Στὶς θλίψεις σου νὰ εὐχαριστεῖς τὸν Θεό, καὶ ὁ ζυγὸς τῶν ἁμαρτιῶν σου θὰ ἐλαφρύνεται.
36. Νὰ προφυλάγεσαι ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, γιατί νίκησαν πολλοὺς καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους.
37. Νὰ μὴ κατηγορεῖς τὴν μακροθυμία τοῦ Θεοῦ, γιατί εἶναι κοινὸ φάρμακο.
38. Νὰ μισεῖς τὴν ἀνωμαλία τῆς ζωῆς, καὶ νὰ μὴ κατηγορεῖς τὸν Θεὸ γι' αὐτό.
39. Νὰ προσέχουμε τὸν ἑαυτό μας, καὶ ἄλλους δὲ θὰ κοροϊδέψουμε.
40. Ὑπάρχουν ὀπωσδήποτε πολλὰ σ' ἐμᾶς ἀπὸ αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα κοροϊδεύουμε τοὺς ἄλλους.

μα. Ψαλμός ἔστω σοι εὐχῆς ἐν τῷ στόματί σου· Θεὸς γὰρ ὀνομαζόμενος φυγαδεύει τοὺς δαίμονας

μβ. Προσευχὴ μετὰ νήψεως γενέσθω, ἵνα μὴ τὸν Θεὸν αἰτοῦμεν, οἷς αὐτὸς οὐκ ἀρέσκειται

5 μγ. Ἀεὶ μνημόνευε τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐρανὸς ἢ διάνοια σου γίνεται.

μδ. Χαλίνου τὸν ὀφθαλμὸν· ὡς γὰρ οὐκ οἶδας, ῥέμβεται

με. Φείδου τῆς γλώττης· πολλάκις γὰρ προφέρει ἅπερ ἄμεινον κρύπτεσθαι.

10 μς. Γεώργει τῆ μελέτῃ τοῦ νόμου τὴν διάνοιαν· ἐκτίλλει γὰρ τῶν λογισμῶν τοὺς πονηροὺς συνεχῶς μελετώμενος.

μζ. Τὰς ἀρετὰς κρύπτε· μάρτυρας δὲ τοῦ βίου πολλοὺς κέκτησαι.

μη. Μίσει τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκὸς· ῥυπαρὰν γὰρ μετὰ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν ἐργάζονται.

μβ. Μόνα δίδου τῇ σαρκὶ ὅσα χρήζει λαβεῖν, οὐχ ὅσα βούλεται.

ν. Μὴ ἀγάπα τὸν τρυφᾶν· φιλίαν γὰρ πρὸς τὸν βίον ἐμποιεῖ, ἔχθρα δὲ πρὸς τὸν Θεὸν ἑκατέρου τίκτεται.

να. Ἀποστρέφου τὴν ἐν τῷ βίῳ χαρὰν· αὕτη γὰρ ὀλισθαίνει καὶ 20 σκελίζει τοὺς τρέχοντας.

νβ. Πλοῦτον εἰ μὲν ἔχεις, σκόρπιζε. Εἰ δ' οὐκ ἔχεις, μὴ σύναγε.

νγ. Ὅπλον ἡγοῦ τὴν νηστείαν, καὶ τὴν προσευχὴν τεῖχος, καὶ λουτήρα τὰ δάκρυα.

νδ. Ὅσα ἐξήμαρτες, πάντα μετὰ στεναγμῶν μέμνησο· γίνεται 25 γὰρ ἐντεῦθεν τῇ ψυχῇ διηνεκῆς κατάνυξις.

νε. Περιποιῦ τοὺς πτωχοὺς· οὗτοι γὰρ ἡμῖν τὸν Κριτὴν καταλλάσσουνσι.

νς. Ταῖς χρεῖαις τῶν ἀγίων κοινῶναι· δι' αὐτῶν γὰρ σοι κοινωνία πρὸς τὸν Θεὸν γίνεται.

30 νζ. Τὴν ἐκκλησίαν ὡς οὐρανὸν πάτει· καὶ μηδὲν ἐν αὐτῇ μηδὲ λέγε μηδὲ λογίζου γήϊνον.

νη. Ἀναγκαῖον νόμιζε τὴν αὐτάρκειαν, παραχώρει δὲ τῷ Θεῷ τὴν ὑπὲρ ταύτης μέριμναν.

41. Νὰ ἔχεις διαρκῶς ψαλμὸ προσευχῆς στὸ στόμα σου, γιατί ὅταν ἀναφέρεται ὁ Θεὸς διώχνει τοὺς δαίμονες.

42. Ἡ προσευχὴ νὰ γίνεται μὲ νηφαλιότητα, ὥστε νὰ μὴ ζητᾶμε ἀπὸ τὸν Θεὸ πράγματα ποὺ δὲν ἀρέσουν σ' αὐτόν.

43. Νὰ θυμᾶσαι πάντοτε τὸν Θεό, καὶ ἡ διάνοιά σου θὰ γίνεται οὐρανός.

44. Νὰ χαλιναγωγεῖς τὸ μάτι σου, γιατί περιφέρεται μὲ τρόπο ποὺ δὲν γνωρίζεις.

45. Νὰ συγκρατεῖς τὴ γλῶσσα, γιατί πολλές φορές λέγει πράγματα ποὺ εἶναι προτιμότερο νὰ μένουν κρυφά.

46. Νὰ καλλιεργεῖς τὴ διάνοιά σου μὲ τὴ μελέτη τοῦ νόμου, γιατί καταμαδᾷ τοὺς κακοὺς λογισμοὺς ὅταν μελετᾶται συνεχῶς.

47. Νὰ κρατᾷς κρυφὲς τὶς ἀρετές σου. Ἄλλωστε ἔχεις πολλοὺς μάρτυρες τῆς ζωῆς σου.

48. Νὰ μισεῖς τὶς σαρκικὲς ἡδονές, γιατί μαζὶ μὲ τὸ σῶμα γεμίζουν μὲ βρωμὰ καὶ τὴν ψυχὴ.

49. Νὰ δίνεις στὴ σάρκα μόνο ὅσα χρειάζεται νὰ πάρει, καὶ ὄχι ὅσα θέλει.

50. Νὰ μὴ ἀγαπᾷς τὶς ἀπολαύσεις. Γιατὶ προκαλοῦν ἀγάπη πρὸς τὴ ζωὴ, καὶ γεννιέται ἔχθρα πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ἀπὸ τὰ δύο.

51. Νὰ ἀποστρέφουσαι τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς. Γιατὶ αὐτὴ γλιστρᾷ καὶ βάζει τρικλοποδιὰ σ' αὐτοὺς ποὺ τρέχουν.

52. Ἄν ἔχεις πλοῦτο, σκόρπιζέ τον. Ἄν ὅμως δὲν ἔχεις, μὴ συγκεντρώνεις.

53. Νὰ θεωρεῖς ὄπλο τὴ νηστεία, τὴν προσευχὴ τεῖχος καὶ τὰ δάκρυα λουτρό.

54. Ὅσες ἀμαρτίες ἔκανες νὰ τὶς θυμᾶσαι ὅλες μὲ στεναγμούς, γιατί ἀπὸ αὐτὰ προκαλεῖται στὴν ψυχὴ διαρκὴς κατάνυξη.

55. Νὰ φροντίζεις τοὺς φτωχοὺς, γιατί αὐτοὶ μᾶς συμφιλιώνουν μὲ τὸν Κριτὴ.

56. Νὰ συμμετέχεις στὶς ἀνάγκες τῶν ἀγίων, γιατί μέσω αὐτῶν ἔρχουσαι σὲ ἐπικοινωνία μὲ τὸν Θεό.

57. Νὰ πατᾷς στὴν ἐκκλησία σὰν νὰ εἶναι οὐρανός, καὶ νὰ μὴ λὲς τίποτε μέσα σ' αὐτήν, οὔτε νὰ σκέφτεσαι τίποτε τὸ γήινο.

58. Νὰ θεωρεῖς ἀναγκαῖα τὴν αὐτάρκεια καὶ νὰ ἀναθέτεις στὸν Θεὸ τὴ φρονίδα γι' αὐτήν.

νθ. Κύλλα τὴν σάρκα ἀγαθοῖς πόνοις, παντελῶς δὲ αὐτὴν μὴ καταπεσεῖν φρόντιζε.

ξ. Πίνε τὸν οἶνον ἐλάχιστον ὅσον γὰρ κολοβοῦται, εὐεργετεῖ τοὺς πίνοντας.

5 ξα. Κόλαζε τὸν θυμὸν· μανίας γὰρ ἐστὶ πατήρ, τὸ μέτρον ἐξερχόμενος.

ξβ. Ἐν ταῖς νόσοις τῇ προσευχῇ πρὸ τῶν ἰατρῶν καὶ φαρμάκων κέχρησο.

ξγ. Τοὺς ἱερεῖς πάντας μὲν τίμα, τοῖς ἀγαθοῖς δὲ πρόστρεχε.

10 ξδ. Ἀγάπα τοῦ Θεοῦ τοὺς οἴκους, οἶκον δὲ Θεοῦ καὶ σαυτὸν κατασκεύασον.

ξε. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν σύχναζε· θορύβων γὰρ ἡμᾶς καὶ ζάλης ἀπαλλάττει τῶν ἔξωθεν.

ξς. Ὅσα ἐν τῇ γῇ πρόσκαιρα· μὴ σε νῦν λυπεῖ τὸ χωριζόμενον.

15 ξζ. Ὅταν σοὶ λογισμὸς ἡδυπαθείας ἐγγένηται, ἀντίστησον αὐτῷ τὴν τῶν ἀνθρώπων αἰσχύνην καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ πρόσκρουσιν.

ξη. Ἀφαλίζου τὴν ἀκοὴν καὶ τοὺς ὀφθαλμούς δι' αὐτῶν γὰρ πάντα τὰ βέλη τῆς κακίας εἰσέρχονται.

20 ξθ. Ἦνίκα προσεύχη, τὸν λογισμὸν πρὸς Θεὸν ἀνάγαγε, κἂν περισπασθεῖς κατέλθῃ, πάλιν αὐτὸν ἀνάγαγε.

ο. Οὐ παύεται ἡ διάνοια τίκτουσα· σὺ δὲ τοὺς μὲν φαύλους ἐκτελε, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς γεώργησον.

οα. Χαῖρε τῇ ταπεινώσει· τὸ γὰρ ἐξ αὐτῆς ὕψος πολὺ καὶ πεσεῖν μὴ δυνάμενον.

25 οβ. Ἄσκει τοσοῦτον, ὅσον χαλάσαι τῆς σαρκὸς τὰ κινήματα· κἂν ἀσθενήσῃ, πρὸς υἰεῖαν τὸ σῶμα, μὴ πρὸς τρυφήν θεράπευσον.

ογ. Τοὺς πονηροὺς τῶν λογισμῶν, λογισμοῖς ἑτέροις ἀναμόχλευε.

20 οδ. Λογιζου τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν εἰς εὐπρέπειαν καὶ πάθος οὐδέν σοι τῆς γῆς, ἢ τῶν ἐκ ταύτης τερπνῶν ἐπεισέρχεται.

οε. Ἦνίκα τι περὶ Θεοῦ ἐπέρχεται σοι νοεῖν, μὴ τὸν Θεόν, ἀλλὰ σαυτὸν οὐδέν γὰρ ἀσφαλές, ὑπὲρ τὸ μέτρον, ὅπερ χωροῦμεν, ἐπέρχεται.

59. Καταβασάνιζε τὴ σὰρκα σου μὲ κόπους καλοῦς, ἀλλὰ φρόντιζε νὰ μὴ καταρρεύσει τελείως.

60. Πίνε πολὺ λίγο κρασί, γιατί, ὅσο μειώνεται, τόσο εὐεργετῆ αὐτοὺς ποὺ πίνουν.

61. Νὰ κόβεις τὸν θυμό, γιατί εἶναι πατέρας τῆς μανίας ὅταν ξεπαρνάει τὸ μέτρο.

62. Στις ἀρρώστιες πρὶν ἀπὸ τοὺς γιατροὺς καὶ τὰ φάρμακα νὰ χρησιμοποιοεῖς τὴν προσευχή.

63. Νὰ τιμᾶς ὅλους τοὺς ἱερεῖς, ἀλλὰ νὰ πηγαίνεις στοὺς καλοῦς.

64. Νὰ ἀγαπᾶς τοὺς οἴκους τοῦ Θεοῦ, καὶ κάνε καὶ τὸν ἑαυτὸ σου οἶκο τοῦ Θεοῦ.

65. Νὰ συχνάζεις στὴν ἐκκλησία, γιατί μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τοὺς θορύβους καὶ τὴ ζάλη τῶν ἔξω.

66. Ὅσα βρίσκονται στὴ γῆ εἶναι πρόσκαιρα. Νὰ μὴ σὲ στενοχωρεῖ λοιπὸν αὐτὸ ποὺ ἀποχωρίζεσαι.

67. Ὅταν σοῦ προκληθεῖ λογισμὸς ἡδυπάθειας, στῆσε ἀπέναντί του τὴ ντροπὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴ δυσαρέστηση τοῦ Θεοῦ.

68. Νὰ ἀσφαλίζεις τὰ αὐτιά καὶ τὰ μάτια σου, γιατί ὅλα τὰ βέλη τῆς κακίας μπαίνουν μέσα ἀπὸ αὐτά.

69. Ὅταν προσεύχεσαι νὰ ἀνεβάξεις τὸν λογισμὸ σου στὸν Θεό, καὶ ἂν περισπαστεῖ καὶ κατέβει, νὰ τὸν ἀνεβάσεις καὶ πάλι.

70. Ἡ διάνοια δὲν παύει νὰ γεννᾶ. Σὺ ὅμως τοὺς κακοὺς λογισμοὺς νὰ τοὺς ξερριζώνεις, ἐνῶ τοὺς καλοῦς νὰ τοὺς καλλιεργεῖς.

71. Νὰ χαίρεσαι γιὰ τὴν ταπείνωση, γιατί τὸ ὕψος τῆς εἶναι μεγάλο καὶ δὲν μπορεῖ νὰ πέσει.

72. Νὰ ἀσκεῖς τὸ σῶμα ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ χαλαρώσουν τὰ σκιρτήματα τῆς σάρκας. Καὶ ἂν αὐτὸ ἀρρωστήσει, θεράπευσέ το γιὰ νὰ βρεῖ τὴν ὑγεία του, ἀλλὰ μὴ τὸ στρέψεις πρὸς τὴν ἀπόλαυση.

73. Τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς νὰ τοὺς ἀναμοχλεύεις μὲ ἄλλους λογισμοὺς.

74. Νὰ σκέφτεσαι τὴν ὁμορφιὰ τῶν οὐράνιων ἀγαθῶν, καὶ δὲ θὰ μπεῖ μέσα σου κανένα πάθος τῆς γῆς, ἢ ἀπὸ τὰ εὐχάριστα αὐτῆς.

75. Ὅταν σοῦ ἔρχεται νὰ σκεφτεῖς κάτι γιὰ τὸν Θεό, νὰ μὴ σκέφτεσαι τὸν Θεό, ἀλλὰ τὸν ἑαυτὸ σου. Γιατί τίποτε τὸ ἀσφαλές δὲν μᾶς ἔρχεται περισσότερο ἀπὸ τὸ μέτρο ποὺ μποροῦμε νὰ χωρέσουμε.

ος. Τὰς φαύλους ἐνθυμήσεις σπόρον εἶναι τοῦ διαβόλου πίστευε· οὕτω γὰρ αὐταὶ παύονται, ὁ δὲ σπορεὺς αἰσχύνεται.

οζ. Φεΐδου τὰ πολλὰ γέλωτος χαινοῖ γὰρ τὴν ψυχὴν. Χαινωθεῖσα δὲ τῷ τοῦ νόμου χαλινῷ εὐχερῶς ἀποδύεται.

5 οη'. Εἰς ἔργα δεῖ τὴν ψυχὴν καὶ προσευχὰς μερίζεσθαι· οὕτω γὰρ οὐ πολλὰς εὐρίσκει πρὸς ἡμᾶς τὰς εἰσόδους ὁ διάβολος.

οθ. Ἔργον εἶναι τοῦ νόμου τὴν ἀνάγνωσιν νόμιζε, ὅταν μετὰ τῆς γλώττης ὁ νοῦς τρυγηθῆσάι τι θέλων, ἐν ταῖς δίβλοις ἐργάζεται.

π. Ἐὰν εἰς ἔργα τὴν χεῖρα κινήσῃ ἢ γλῶττα ψαλλέτω, καὶ ὁ νοῦς
10 προσευχέσθω· ἀπαιτεῖ γὰρ αἰεὶ παρ' ἡμῶν ὁ Θεὸς μνημονεύεσθαι.

πα. Πᾶσαν μὲν προᾶξιν διὰ προσευχῆς σφράγιζε· ταύτην δὲ μάλιστα, ἐφ' ἣν τὸν λογισμὸν θεωρεῖς ἀμφιδάλλοντα.

πβ. Εἰ βούλει τὰ τῶν χειρῶν ἔργα θεῖά σοι καὶ μὴ χοικᾶ γίνεσθαι, κοινά σοι τὰ ἐξ αὐτῶν γένεσθω πρὸς τοὺς χρήζοντας.

15 πγ'. Χαῖρε τῇ τῶν ἁγίων ἐντεύξει· δι' αὐτῶν γὰρ ὁ Θεὸς ἐμφανίζεται.

πδ. Τοὺς ἀληθῶς ἁγίους ἀπὸ τῶν ἔργων διάκρινε. Ἐκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ καρποῦ γνωρίζεται.

πε'. Αἰεὶ τι κερδαίνειν ἐκ τῆς θεωρίας τῆς τῶν ἁγίων σπούδαζε·
20 ἐπιτήρει δὲ αὐτῶν βλέμμα καὶ σχῆμα· ἐπωφελὲς γὰρ ἑκάτερον.

πς'. Ακακίαν ἄσκει τῇ καρδίᾳ, καὶ ἀγνεΐαν τῷ σώματι· ταῦτα γὰρ ἀμφω σε Θεοῦ ναὸν ἀπεργάζεται.

πζ. Οὕτως οὖν φύλαττε τὸν ναόν, ὡς τοῦ Κτίσαντος καὶ κρίναι μέλλοντος, καὶ τὴν εἰκόνα σε (τὴν ἑαυτοῦ) καθαρὰν μεθοδεύοντος.

25 πη'. Αἰ τῶν διωτικῶν ὀμιλῖαι τὸν λογισμὸν ἀπὸ Θεοῦ χωρίζουσι· διόπερ αὐταῖς μηδὲ συλλάλει, καὶ τοὺς λαλοῦντας ἔκκλινε.

πθ. Ὅταν λοιδορηθῆς, σκόπει μὴ τί σοι τῆς λοιδορίας πέπρακται ἄξιον· εἰ δὲ οὐ πέπρακται, καπνὸν εἶναι φεύγοντα τὴν λοιδορίαν κόμιζε.

30 ς'. Ἐν οἷς ἀδικῆ, τῇ ὑπομονῇ πρόσφευγε, καὶ πρὸς τοὺς ἀδικοῦντας ἢ βλάβη μεθίσταται.

76. Νὰ πιστεύεις ὅτι οἱ κακὲς ἀναμνήσεις εἶναι σπόρος τοῦ διαβόλου. Γιατὶ ἔτσι αὐτὲς σταματοῦν, κι αὐτὸς ποὺ τὶς ἔσπειρε ντροπιάζεται.

77. Νὰ περιορίζεις τὰ πολλὰ γέλια, γιατί ἀποχαυνώνουν τὴν ψυχὴ. Καὶ ὅταν χαινωθεῖ, εὐκόλα ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὸ χαλινάρι τοῦ νόμου.

78. Ἡ ψυχὴ πρέπει νὰ ἀπασχολεῖται μὲ τὰ ἔργα καὶ τὶς προσευχάς. Γιατὶ ἔτσι δὲ βρίσκει πολλὰς εἰσόδους νὰ μπεῖ μέσα μας ὁ διάβολος.

79. Νὰ πιστεύεις ὅτι ἡ ἀνάγνωση εἶναι ἔργο τοῦ νόμου. Ὅταν ὁ νοῦς θέλει νὰ τρυγήσει κάτι μὲ τὴ γλῶσσα, ἐργάζεται στὰ βιβλία.

80. Ὅταν χρησιμοποιοῖς τὰ χέρια σου σὲ ἔργα, ἡ γλῶσσα σου νὰ ψάλλει, καὶ ὁ νοῦς σου νὰ προσεύχεται. Γιατὶ ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ ἀπὸ μᾶς πάντοτε νὰ τὸν θυμόμαστε.

81. Κάθε πράξη σου βέβαια νὰ τὴν σφραγίζεις μὲ τὴν προσευχή, καὶ μάλιστα ἐκείνη, γιὰ τὴν ὁποία βλέπεις τὸν λογισμό ν' ἀμφιβάλει.

82. Ἄν θέλεις τὰ χειρωνακτικὰ ἔργα σου νὰ γίνουν θεϊκὰ καὶ ὄχι γήινα, νὰ μοιράζεσαι τὰ προϊόντα τους μαζί μὲ ὅσους τὰ χρειάζονται.

83. Νὰ χαίρεσαι μὲ τὴ συνάντηση τῶν ἁγίων. Γιατὶ μέσω αὐτῶν ἐμφανίζεται ὁ Θεός.

84. Τοὺς πραγματικὰ ἁγίους νὰ τοὺς διακρίνεις ἀπὸ τὰ ἔργα τους. Γιατὶ κάθε δένδρο ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὸν καρπὸ του.

85. Νὰ φροντίζεις ὥστε πάντοτε νὰ κερδίζεις κάτι ἀπὸ τὴ θέα τῶν ἁγίων. Νὰ παρατηρεῖς τὸ βλέμμα καὶ τὴν ἐμφάνισή τους, γιατί καὶ τὰ δύο εἶναι ὠφέλιμα.

86. Νὰ ἀσκεῖς τὴν ἀκακία στὴν καρδιά σου καὶ τὴν ἀγνότητα στὸ σῶμα σου. Γιατὶ αὐτὰ καὶ τὰ δύο σὲ κάνουν ναὸ τοῦ Θεοῦ.

87. Νὰ φυλάγεις τὸν ναὸ ἔτσι, ὡς οἶκο ποὺ ἀνήκει σὲ Ἐκεῖνον ποὺ σὲ ἔκτισε καὶ πρόκειται νὰ σὲ κρίνει, καὶ θέλει ἐσένα τὴν εἰκόνα του καθαρὴ.

88. Οἱ συζητήσεις γιὰ τὰ βιωτικὰ πράγματα ἀπομακρύνουν τὸν λογισμό ἀπὸ τὸν Θεό. Γι' αὐτὸ νὰ μὴ παίρνεις μέρος σ' αὐτὲς, καὶ αὐτοὺς ποὺ μιλοῦν νὰ τοὺς ἀποφεύγεις.

89. Ὅταν κατηγορηθεῖς, πρόσεχε μήπως ἔκανες κάτι ἄξιο κατηγορίας. Κι' ἂν δὲν ἔκανες, θεώρησε τὴν κατηγορία, ὅτι εἶναι καπνὸς ποὺ φεύγει.

90. Γι' αὐτὰ ποὺ ἀδικεῖσαι, νὰ καταφεύγεις στὴν ὑπομονή, καὶ τότε ἡ ζημιὰ μετατίθεται σ' αὐτοὺς ποὺ σὲ ἀδικοῦν.

4α. Ἦνίκα πλοῦτον ἢ δόξαν ὀραῖς ἢ διωτικὴν δυναστείαν, λογίζου τὸ ἐν αὐτοῖς φθαρτόν, καὶ διαφεύγεις τὸ δέλεαρ.

4β. Καρτέρει τὰς θλίψεις ἐν αὐταῖς γὰρ αἱ ἀρεταί, καθάπερ ἐν ἀκάνθαις ῥόδα φύονται τε καὶ τρέφονται.

5 4γ. Μηδὲν εἶναι τῆς ἀρετῆς ἴσον εἰς ἀξίωμα νόμιζε. Ὅψις γὰρ ἐστὶ Θεοῦ· διόπερ ἐστὶ καθὰ καὶ αὐτός, ἄτρεπτος.

4δ. Θρήνει τὸν ἁμαρτωλὸν εὐθηνοῦντα· τὸ ξίφος γὰρ αὐτῷ τῆς δίκης ἐπιτείνεται.

4ε. Μητέρα κακῶν τὴν ῥαθυμίαν νόμιζε. Ἀγαθὰ γὰρ ἃ μὲν ἔχεις 10 συλαῖ, ἃ δὲ οὐκ ἔχεις, οὐκ ἐὰ προσκτήσασθαι.

4ς. Ὅταν φαῦλα πράττων ἐπ' αὐτοῖς μὴ αἰσχύνεται, βαρεῖται τὸ τραῦμα καὶ τὸ πτῶμα εἰς ἀπόγνωσιν ἔρχεται.

4ζ. Ὅσακις ἀθυμεῖς, λογίζου πόσα τοῖς πιστοῖς παρεσκευάσται, καὶ ὁ καρπὸς σοι τοῦ Πνεύματος εὐχερῶς παραγίνεται.

15 4η. Χρὴ τὸν πιστὸν ταπεινοῦσθαι πρὸς πάντας· τὸ γὰρ πρὸς ἐνί-
σους ταπεινοῦσθαι, πεπλανημένην τὴν ταπείνωσιν κέκτηται.

4θ. Τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης μηδὲν προτιμῆσης, πλὴν ὅσα ἐξ αὐτῆς ἢ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν παραβλέπεται.

4ι. Μηδενὶ παρὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ πρόσκεισο, μηδὲ πρόσ- 20 πασχε· Θεὸν γὰρ ἀνάξιον ποιεῖται, αὐτοῦ τινα προτιμῶν.

4α. Μὴ συνηγόρει τοῖς κακοῖς αὐτοῦς μὲν γὰρ εἰς κακίαν ἀλείφεις, σὺ δὲ μολύνῃ τῇ κοινωνίᾳ τοῦ πράγματος.

4β. Νουθέτει τὸν ἁμαρτάνοντα, μὴ κατηγόρει τὸν πταίοντα· λοι-
δόρου μὲν γὰρ τὸ δεύτερον, τὸ δὲ πρότερον διορθοῦντος.

25 4γ. Ἀκοίειν αἰεὶ καὶ λαλεῖν τὰ τῶν ἁγίων σπούδαζε· εἰς ζῆλον γὰρ ἀγαθὸν τὴν ψυχὴν ἐρεθίζουσι.

4δ. Εἰ ἐκκλησίαν κατ' οἶκον ἕκαστον τὴν διάνοιαν ἔχομεν, καὶ
τελεῖν ἐν αὐτῇ τοὺς θεσμοὺς τῆς Ἐκκλησίας ὀφείλομεν.

91. Ὄταν βλέπεις πλοῦτο καὶ δόξα ἢ ἐξουσία τῆς ζωῆς, νὰ σκέφτεσαι τὴ φθαρτότητά τους, καὶ ἔτσι θὰ ἀποφύγεις τὸ δόλωμα.

92. Νὰ δείχνεις καρτερία στὶς θλίψεις, γιατί μέσα σ' αὐτὲς φυτρώνουν καὶ τρέφονται οἱ ἀρετές, ὅπως τὰ ρόδα μέσα στὰ ἀγκάθια.

93. Νὰ ξέρεις ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ἴσο σὲ ἀξία μὲ τὴν ἀρετή. Γιατὶ εἶναι τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτό, ὅπως ἐκεῖνος, εἶναι κι' αὐτὴ ἀμετάβλητη.

94. Νὰ κλαῖς τὸν ἁμαρτωλὸ ὅταν πλουτίζει, γιατί ἀπλώνεται περισσότερο τὸ ξίφος τῆς δίκης σ' αὐτόν.

95. Νὰ θεωρεῖς τὴν ὀκνηρία μητέρα τῶν κακῶν, γιατί τὰ ἀγαθὰ πού ἴσως ἔχεις τὰ κλέβει, ἐνῶ αὐτὰ πού δὲν ἔχεις, δὲν σὲ ἀφήνει νὰ τὰ ἀποκτήσεις.

96. Ὄταν ὁ ἄνθρωπος κάνοντας κακὰ δὲν ντρέπεται γι' αὐτά, τὸ τραῦμα γίνεται μεγαλύτερο, καὶ ἡ πώση ὀδηγεῖται σὲ ἀπόγνωση.

97. Κάθε φορὰ πού πέφτεις σὲ λιποψυχία, νὰ σκέφτεσαι πόσα ἔχουν ἐτοιμαστῆ γιὰ τοὺς πιστοὺς, καὶ τότε ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἔρχεται σὲ σένα εὐκολα.

98. Ὁ πιστὸς πρέπει νὰ ταπεινώνεται σὲ ὅλους, γιατί τὸ νὰ ταπεινώνεται μόνο σὲ μερικοὺς, δείχνει ὅτι ἡ ταπείνωσή του εἶναι λανθασμένη.

99. Νὰ μὴ προτιμήσεις τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ πού παραβλέπονται ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

100. Νὰ μὴ συνδέεσαι μὲ κανέναν παρὰ τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ, οὔτε νὰ συμπάσχεις. Γιατὶ θεωρεῖ τὸν Θεὸ ἀνάξιο αὐτὸς πού προτιμᾷ ἀντὶ αὐτοῦ κάποιον ἄλλον.

101. Νὰ μὴ συνηγορεῖς στοὺς κακοὺς. Γιατὶ αὐτοὺς τοὺς προετοιμάζεις γιὰ τὴν κακία, ἐνῶ σὺ μολύνεσαι μὲ τὴν ἐπικοινωνία μαζί τους.

102. Νὰ συμβουλευεῖς αὐτὸν πού ἁμαρτάνει, ἀλλὰ νὰ μὴ κατηγορεῖς αὐτὸν πού πέφτει σὲ φταίξιμο. Γιατὶ τὸ δεύτερο εἶναι γνῶρισμα κατήγορου, ἐνῶ τὸ πρῶτο ἀνθρώπου πού διορθώνει.

103. Φρόντιζε νὰ ἀκοῦς καὶ νὰ λὲς πάντοτε αὐτὰ πού λένε οἱ ἅγιοι. Γιατὶ παρακινοῦν τὴν ψυχὴ στὴν ἐπιδίωξη τοῦ καλοῦ.

104. Ἄν ὁ καθένας ἔχει τὴ διάνοιά του κατ' οἶκον ἐκκλησία, τότε ὀφείλουμε νὰ τελοῦμε μέσα σ' αὐτὴν τοὺς θεσμοὺς τῆς Ἐκκλησίας.

ρε'. Εἰ τελεῖται σύναξις ἐν ἐκκλησίᾳ, παράβαλε· εἰ δὲ μὴ τελεῖται, σὺ ψάλλων ἀποστολικὸν Εὐαγγέλιον, ἄπελθε.

ρς'. Τὴν τῶν ἀρετῶν δόξαν ἐκ τῶν ἀγίων κατόπτει· ἀθάνατοι γὰρ αὐτῶν αἱ δόξαι καὶ μετὰ θάνατον γίνονται.

5 ρζ'. Τὴν κακίαν τότε μισήσεις, ὅταν λογίση, δαυμόνων ὅτι ἔστι καθ' ἡμῶν στυλδουμένη μάχαιρα.

ρη'. Εἰ νουθετεῖς τὸν πταισάντα, κρᾶσον συμπαθείᾳ τὰ ῥήματα· καὶ τὰ μὲν ὦτα μαλάσσονται, ἡ δὲ καρδία φωτίζεται.

10 ρθ'. Ὅταν ἐν ἀγίοις λαλεῖς, ἐρώτα τὰ τοῦ πνεύματος· ὅταν δὲ μὴ τοιούτοις λαλεῖς, οὐ ταῦτα λάλει.

ρί'. Τὰς πράξεις αἰεὶ τὰς ἀγαθὰς ἐπίσπευδε, μὴ ποτε, καταλιπὼν αὐτάς, ἡμιτελὴς ἀπελεύση.

ρια'. Οὕτω τρέχε, ἵνα καταλάβῃς, τουτέστιν ἀπαύστως. Δεῖ γὰρ τὴν ἀρετὴν τρέχειν, μέχρις ἂν ἐξέλθωμεν τοῦ βίου τὸ στάδιον.

15 ριβ'. Μὴ γίνου περὶ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν ὀλίγωρος τοῖς γὰρ τοιούτοις ὁ κόπος ἀκερδής, ἐπεὶ κόπον προστίθεται.

ριγ'. Τὴν ὑπομονὴν καὶ πρὸ τῆς ἀνάγκης ἄσκει, ὅπως αὐτῆς εὐρησῇ καὶ ἐν τῇ ἀνάγκῃ τὴν πανοπλίαν ἔτοιμον.

20 ριδ'. Μάχου τοῖς πονηροῖς λογισμοῖς, καὶ λέγε πρὸς αὐτοὺς ὅσα τῷ νόμῳ λαλεῖται.

ριε'. Σπουδῇ πολλῇ τὸν ὀφθαλμὸν ἐκ τοῦ βίου μετάστησον· καπνὸς γὰρ ἐξ αὐτοῦ πονηρός, θολὴν τὴν ψυχὴν ἀναδίδοται.

ρις'. Εἰ φαύλη τινὶ συνηθείᾳ κεκράτησαι, μετὰ μικρὸν ἀπότημενε, καὶ κόπου πολλοῦ χωρὶς, τῆς ψυχῆς ἀποβαλεῖς τὴν ἄκανθαν.

25 ριζ'. Καθαρὸν ὄντα τὸν Θεόν, καθαρῶς ἀγάπα· καὶ τοῦ ἐπὶ πάντων, πάντα δεύτερα νόμιζε.

ριη'. Εἰ θέλεις εἶναι ναὸς Θεοῦ, θυσίαν ἐνδεδεχισμοῦ τὴν προσευχὴν αὐτῷ τὴν διηνεκῆ προσφερε.

30 ριθ'. Τὸν ἀμελῶς βιοῦντα, μὴ προσλάμβανε σύμβουλον· ὁ γὰρ τοῖς κακοῖς χαίρων, ἀγαθὰ καὶ μισεῖν καὶ συμβουλεύειν οὐκ ἀνέχεται.

ρκ'. Πάσης ἀπέχου φθορᾶς, καὶ τοῦ μυστικοῦ δεύτνου πᾶσαν ἡμέραν μέτεχε. Οὕτω γὰρ Χριστοῦ τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον γίνεται.

105. Ἐὰν στήν ἔκκλησία γίνεται σύναξις, πλησίασε. Ἄν δὲν τελεῖται, φύγε, ψάλλοντας τὸ Εὐαγγέλιον τῶν ἀποστόλων.

106. Τῆ δόξα τῶν ἀρετῶν νὰ τὴν παρατηρεῖς στοὺς ἁγίους, γιατί οἱ δόξες τοὺς εἶναι ἀθάνατες καὶ γίνονται μετὰ θάνατον.

107. Τὴν κακία θὰ τὴν μισήσεις τότε, ὅταν σκεφτεῖς ὅτι εἶναι ἀκονισμένη μάχαιρα τῶν δαιμόνων ἐναντίον μας.

108. Ὅταν συμβουλευεῖς αὐτὸν ποὺ ἔφταιξε, ἀνάμικξε τὰ λόγια σου μὲ τὴ συμπάθεια. Ἐτσι τὰ αὐτιά του μαλακώνουν καὶ ἡ καρδιά του φωτίζεται.

109. Ὅταν μιᾶς μὲ ἁγίους, νὰ ρωτᾶς γιὰ τὰ πνευματικά. Ὅταν ὅμως δὲν μιᾶς μὲ ἁγίους, νὰ μὴ μιᾶς γι' αὐτά.

110. Νὰ ἐπιδιώκεις πάντοτε τις καλὲς πράξεις, μήπως καὶ τις ἐγκαταλείψεις κάποτε καὶ φύγεις ἡμιτελής.

111. Νὰ τρέχεις ἔτσι, ὥστε νὰ φτάσεις, δηλαδή νὰ τρέχεις ἀσταμάτητα. Γιατί πρέπει νὰ ἐπιδιώκουμε τὴν ἀρετὴ μέχρι νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὸ στάδιο τῆς ζωῆς.

112. Νὰ μὴ εἶσαι ἀμελής στήν ἐκτέλεση τῶν ἐντολῶν, γιατί γι' αὐτοὺς ὁ κόπος εἶναι χωρὶς κέρδος, ἐπειδὴ προσθέτει κόπο.

113. Νὰ ἀσκεῖς τὴν ὑπομονὴ καὶ πρὶν νὰ παραστῇ ἀνάγκη, γιὰ νὰ βρεῖς τὴν πανοπλία καὶ στήν ἀνάγκη ἔτοιμη.

114. Νὰ μάχεσαι τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, καὶ νὰ λὲς σ' αὐτοὺς ὅλα ὅσα λέγονται στὸ νόμο.

115. Μὲ πολλὴ διασύνη νὰ μεταθέτεις τὸ μάτι σου ἀπὸ τὴ ζωὴ. Γιατί ἀπὸ αὐτὸ βγαίνει καπνὸς κακός, κάνοντας θολὴ τὴν ψυχὴ.

116. Ἄν διακατέχῃς ἀπὸ κάποια κακὴ συνήθεια, κόψε τὴν μετὰ ἀπὸ λίγο. Ἐτσι καὶ χωρὶς κόπο θὰ βγάλῃς τὸ ἀγκάθι ἀπὸ τὴν ψυχὴ.

117. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι καθαρὸς, νὰ τὸν ἀγαπᾶς καθαρὰ. Καὶ νὰ θεωρεῖς ὅλα κατώτερα ἀπὸ αὐτὸν ποὺ εἶναι πάνω ἀπὸ ὅλα.

118. Ἄν θέλῃς νὰ εἶσαι ναὸς τοῦ Θεοῦ, νὰ προσφέρῃς σ' αὐτὸν τὴν διαρκῆ προσευχὴ ὡς θυσία ἀδιάλειπτη.

119. Αὐτὸν ποὺ ζεῖ μὲ ἀμέλεια, νὰ μὴ τὸν προσλαμβάνῃς σύμβολο. Γιατί αὐτὸς ποὺ χαίρεται μὲ τὰ κακά, μισεῖ καὶ δὲν ἀνέχεται νὰ συμβουλεύῃ τὰ ἀγαθὰ.

120. Νὰ μένῃς μακριὰ ἀπὸ κάθε φθορά, καὶ νὰ συμμετέχῃς κάθε μέρα στὸν μυστικὸ δεῖπνο. Γιατί ἔτσι τὸ σῶμα μας γίνεται σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

ρκα. Ἐν οἷς παιδεύῃ παρὰ Θεοῦ, μὴ γόγγυζε· παιδεύει μὲν γὰρ ὡς πατήρ· εὐχαριστεῖσθαι δὲ ὡς εὐεργέτης ἐστὶν ἄξιος.

ρκβ. Ὅταν ἀτμιασθῆς, χαῖρε· εἰ μὲν γὰρ ἀδίκως, ὁ μισθὸς πολὺς, εἰ δὲ δικαίως, εἰς σωφρονῆς ἐκουφίσθης τῆς μάστιγος.

5 ρκγ. Σκιᾶ καὶ τροχῷ τὰ λυπηρὰ τοῦ βίου καὶ τὰ φαιδρὰ παράβαλλε· ὡς γὰρ σκιὰ οὐ μένει, καὶ ὡς τροχὸς κυλίεται.

ρκδ. Ἀεὶ προκόπτειν κατὰ Θεὸν σπούδαζε. Ὁ γὰρ μικρῷ ἐπὶ μικρὸν προστιθεὶς πλοῦτον καλὸν καταβραχὺ συλλέγει, παρὰ πάντων ζητούμενον.

10 ρκε. Εἰ βούλει τῆς κολάσεως ἐκφυγεῖν τὸ ἐπίπονον, μηδένα ποτὲ λαιδορήσης ἐκ τούτου γὰρ τὸ Θεῖον παροξύνεται.

ρκς. Εἰ θέλεις ἐκ τοῦ οἴκου σου ἀποδιῶξαι πᾶσαν μάστιγα, μὴ κακολογήσεις ὁμόφυλον ἄνθρωπον· ὁ γὰρ ποιήσας αὐτόν, εἰκότως παροξύνεται.

15 ρκζ. Εἰ θέλεις πάσης ἁμαρτίας ἀνώτερος εἶναι, πράξεις ἀλλοτρίας μὴ καταμάνθανε· πολλὰ γὰρ εἰσὶν ἐν σοί, ἀφ' ὧν ἕτερον ὑπολαμβάνεις.

ρκη. Φεῦγε τὴν ὑπερηφανίαν, ὦ ἄνθρωπε, κἂν πλούσιος ᾖ, μῆποτε τὸν Θεὸν ἀντιτασσόμενον ἔξεις.

20 ρκθ. Φύλει τὴν ταπεινοφροσύνην, κἂν μέγας ὑπάρχεις, ἵνα ὑψωθῆς ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

ρλ. Μὴ σκώψης ἄνθρωπον, καὶ μῶμον οὐχ ἔξεις ἐν πάσῃ ζωῇ σου.

ρλα. Ὅταν ἐν ἐκκλησίᾳ ὑπάρχεις, μὴ μετεωρίζου· ἐνώπιον γὰρ 25 βασιλέως οἱ ἐστῶτες οὔτε γελῶσιν, οὔτε μετεωρίζονται.

ρלב. Μὴ καταφρόνει τῆς ζωῆς σου, καὶ ἀδιαφόρως προῖττε παρὰ τὸν νόμον, ἵνα μὴ παρὰ νόμον τὴν ἀπάλειαν ἔξεις.

ρλγ. Μετὰ πάσης ἀσφαλείας μνημόνευε τῶν εἰρημένων, ἵνα σε λαμπρὸν τῷ βίῳ ἀναδείξωσιν.

30 ρλδ. Ζήλωσον βίον σεμνόν, ἵνα ἔχεις παρηρησίαν ἐπιστρέφειν τοῖς ἁμαρτάνοντας.

ρλε. Ἀσφαλιζοῦ τὴν αὐθάδειαν, μὴ ἐπιπλήξεις τινί, ἵνα μὴ κατακριθῆς ὡς ὑψηλοφρονήσας.

121. Νὰ μὴ γογγύζεις γι' αὐτὰ ποὺ παιδεύεσαι ἀπὸ τὸν Θεό. Γιατὶ παιδεύει βέβαια ὡς πατέρας, εἶναι ὁμῶς ἄξιος νὰ εὐχαριστεῖται ὡς εὐεργέτης.

122. Νὰ χαίρεσαι ὅταν ἀτιμαστεῖς. Γιατί, ἐὰν ἀτιμαστεῖς ἄδικα, ἡ ἀνταμοιβή σου θὰ εἶναι μεγάλη. Ἐὰν πάλι ἀτιμαστεῖς δίκαια, ἐὰν δείξεις σωφροσύνη, θὰ ἀνακουφιστεῖς ἀπὸ τὸ μαστίγωμα.

123. Νὰ παραβάλλεις τὶς θλίψεις καὶ τὶς χαρὲς μὲ σκιά καὶ τροχό. Γιατὶ δὲν μένουν σὰν τὴ σκιά, καὶ κυλοῦν σὰν τὸν τροχό.

124. Φρόντιζε πάντοτε νὰ προοδεύεις κατὰ Θεόν. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ προσθέτει λίγο-λίγο, συγκεντρώνει σύντομα πλοῦτον καλὸν ποὺ ἐπιζητεῖται ἀπὸ ὅλους.

125. Ἐὰν θέλεις νὰ ἀποφύγεις τὰ βασανιστήρια τῆς κόλασης, νὰ μὴ κακολογήσεις ποτὲ κανέναν, γιατί μὲ αὐτὸ ἐξοργίζεται ὁ Θεός.

126. Ἐὰν θέλεις νὰ διώξεις ἀπὸ τὸ σπίτι σου κάθε μάστιγα, νὰ μὴ κακολογήσεις ὁμόφυλο ἄνθρωπο. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ τὸν ἐπλασε δικαιολογημένα ἐξοργίζεται.

127. Ἐὰν θέλεις νὰ γίνεις ἀνώτερος ἀπὸ κάθε ἁμαρτία, νὰ μὴ παρατηρεῖς τὶς ξένες πράξεις. Γιατὶ πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ὑποψιάζεσαι σὲ ἄλλον, ὑπάρχουν μέσα σου.

128. Ἄνθρωπε, ἀπόφευγε τὴν ὑπερηφάνεια, ἔστω καὶ ἂν εἶσαι πλούσιος, γιὰ νὰ μὴ κάνεις τὸν Θεὸ ἀντίπαλό σου.

129. Ἀγάπα τὴν ταπεινοφροσύνη, ἔστω καὶ ἂν εἶσαι μεγάλος, γιὰ νὰ ὑψωθεῖς τὴν ἡμέρα τῆς κρίσης.

130. Νὰ μὴ περιγελάσεις ἄνθρωπο, καὶ δὲ θὰ ἔχεις μομφή σ' ὅλη τὴ ζωὴ σου.

131. Ὅταν βρῖσκεσαι στὴν ἐκκλησία, νὰ μὴ ἀεροβατεῖς. Γιατὶ αὐτοὶ ποὺ στέκονται μπροστὰ στὸν βασιλιά, οὔτε γελουν, οὔτε ἀεροβατοῦν.

132. Νὰ μὴ περιφρονεῖς τὴ ζωὴ σου καὶ οὔτε νὰ ἐνεργεῖς μὲ ἀδιαφορία ἀντίθετα πρὸς τὸ νόμο, γιὰ νὰ μὴ χαθεῖς ὡς παράνομος.

133. Νὰ θυμᾶσαι μὲ κάθε ἀσφάλεια αὐτὰ ποὺ ἔχουν λεχθεῖ, γιὰ νὰ σὲ ἀναδείξουν ἐνδοξο στὴ ζωὴ.

134. Μιμήσου τὴ σεμνὴ ζωὴ, γιὰ νὰ ἔχεις τὸ θάρρος νὰ φέρεις στὸν ἴσιο δρόμο αὐτοὺς ποὺ ἁμαρτάνουν.

135. Φυλάξου ἀπὸ τὴν αὐθάδεια, νὰ μὴ ἐπιπλήξεις κανέναν, γιὰ νὰ μὴ κατηγορηθεῖς ὅτι ἔχεις μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτό σου.

ρλζ. Μὴ γελᾶσης ἐπὶ πτώματι ἑτέρου, ἵνα μὴ γελασθῆς ὑφ' ὧν οὐ θέλεις.

ρλζ. Φύλασσε τὰς παραινέσεις ταύτας, ἵνα στέφανον δόξης προξενήσωσί σοι.

5 ρλη'. Γενοῦ ἐγκρατῆς τῶν ἐντολῶν τούτων, ἵνα προσάξωσί σε ἐμφανῆ τοῖς ἀνθρώποις καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ· οὕτω γὰρ ἡδεῖται τὸ Θεῖον καὶ τοιούτοις κατορθώμασι θεραπεύεται ὁ Θεός.

ρλθ. Ἄει προκόπτειν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις σπούδαζε· ὁδὸς γὰρ εἰς ἀρετὴν ἢ τοῦ θίου φυγή.

10 ρμ'. Μακάριος ὁ τὸν θίον ὑψηλὸν ἔχων, ταπεινὸν δὲ φρόνημα. Χριστὸν γὰρ μιμεῖται, καὶ αὐτῷ συγκαθίσταται.

ρμα'. Μακάριος οὗ τῆς γλώττης ὁ νόμος οὐκ ἀφίσταται· τούτου γὰρ τῆς σκηνῆς ὁ Θεὸς οὐ χωρίζεται.

ρμβ'. Μακάριος ὁ πολλοὺς εὐποιῶν· πολλοὺς γὰρ εὐρίσκει συνη-
15 γόρους κρινόμενος.

ρμγ'. Μακάριος ὁ μὴ νοθεύων ἀρετὴν· τοῦ κριτοῦ γὰρ τὸ πτύον οὐκ ἐμπαίζεται.

ρμδ'. Μακάριος ὁ τὰς ἐαυτοῦ πράξεις κατακοσμῶν· μέλλει γὰρ πῦρ ἀναφθῆναι, ὧ τὰ πάντα δοκιμάζεται.

20 ρμε'. Μακάριος ὁ σπεύδων πρὸς τὴν ζωὴν τὴν μέλλουσαν· τὰ παρόντα γὰρ ὄζει φθορᾶς καὶ πρὸς θάνατον ἔλκει.

ρμς'. Μακάριος ὁ τὰ φαῦλα σκορπιζῶν ἃ συνήγαγε, καθαρὸς καθαρῷ τῷ κριτῇ παριστάμενος.

ρμζ'. Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις Ψυχὴ μὴ ἀμέλει· μέλλεις
25 γὰρ τὸν ζυγὸν μετὰ μικρὸν ὑπέρχεσθαι τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ὡς οὐκ οἶδας γὰρ ὁ θάνατος ἔρχεται.

136. Νὰ μὴ γελάσεις γιὰ τὴν πώση ἄλλου, γιὰ νὰ μὴ περιγελασθεῖς καὶ σὺ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δὲν θέλεις.

137. Φύλαγε αὐτὲς τὶς συμβουλές, γιὰ νὰ σοῦ προσφέρουν στεφάνι δόξας.

138. Νὰ τηρεῖς τὶς ἐντολές αὐτὲς, γιὰ νὰ σὲ κάνουν διάσημο στοὺς ἄνθρώπους καὶ ἄρεστον στὸ Θεό. Γιατὶ ἔτσι εὐχαρισιέται τὸ Θεῖο καὶ μὲ τέτοια κατορθώματα λατρεύεται ὁ Θεός.

139. Φρόντιζε πάντοτε νὰ προοδεύεις στὰ καλὰ ἔργα. Γιατὶ ἡ φυγὴ ἀπὸ τὴ ζωὴ εἶναι δρόμος πρὸς τὴν ἀρετὴ.

91. Εἶναι μακάριος αὐτὸς ποὺ ἔχει τὴ ζωὴ του ὑψηλὴ καὶ τὸ φρόνημά του ταπεινό. Γιατὶ μμεῖται τὸν Χριστὸ καὶ θὰ καθίσει μαζί μὲ αὐτόν¹.

92. Μακάριος αὐτὸς ἀπὸ τὴ γλώσσα τοῦ ὁποίου δὲν ἀπομακρύνεται ὁ νόμος, γιὰτὶ ἀπὸ τὴ σκηνὴ αὐτοῦ δὲν ἀπομακρύνεται ὁ Θεός.

93. Μακάριος αὐτὸς ποὺ εὐεργετεῖ πολλούς, γιὰτὶ θὰ βρεῖ πολλοὺς συνηγόρους ὅταν θὰ κρίνεται.

94. Μακάριος ὁποῖος δὲν νοθεύει τὴν ἀρετὴ, γιὰτὶ τὸ φτυάρι τοῦ Κριτῆ δὲν ἐμπαίζεται.

95. Μακάριος αὐτὸς ποὺ στολίζει τὶς πράξεις του προτοῦ νὰ ἐμφανιστεῖ ἡ φωτιὰ, μὲ τὴν ὁποία ὅλα δοκιμάζονται.

96. Μακάριος αὐτὸς ποὺ τρέχει πρὸς τὴν μέλλουσα ζωὴ, γιὰτὶ τὰ ἐδῶ μυρίζουν φθορὰ καὶ σύρονται πρὸς τὸν θάνατο.

97. Μακάριος αὐτὸς ποὺ σκορπίζει τὰ κακὰ ποὺ συγκέντρωσε, καὶ καθαρὸς ἐμφανίζεται στὸν καθαρὸ Κριτῆ.

98. Συμπέρασμα τοῦ λόγου· Μὴ παραμελεῖς τὴν ψυχὴ, γιὰτὶ πρόκειται ὕστερα ἀπὸ λίγο νὰ πλησιάσεις τὴ ζυγαριὰ τοῦ φοβεροῦ δικαστηρίου τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μας.

1. Οἱ ὅτιw αὐτὲς παραινέσεις ἐπαναλαμβάνονται αὐτολεξεὶ καὶ στὸ τέλος τοῦ ἔργου: Γνώμες οἱ ὁποῖες ἀποσποῦν τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὰ φθαρτὰ καὶ τὸν προσκολλοῦν στὰ ἀφθαρτὰ (παραινέσεις 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97 καὶ 98), σελ. 540).

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΝΕΪΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΚΤΩ ΤΗΣ ΚΑΚΙΑΣ
ΛΟΓΙΣΜΩΝ

Νείλου μὲν ποταμοῖο ῥόος χθόνα οἶδε ποτίζειν·
Νείλου δ' αὖ μοναχοῖο λόγος φρένας οἶδεν ἰαίνειν.

Α'. ΠΕΡΙ ΓΑΣΤΡΙΜΑΡΓΙΑΣ

Περὶ τῶν ὀκτῶ τῆς κακίας λογισμῶν, ἧτοι παθῶν, ἐπιχειρήσαν-
τες γράψαι, γαστριμαργίας λέγω καὶ πορνείας καὶ φιλαργυρίας καὶ
δουλείας καὶ λύπης καὶ ἀκηδίας καὶ κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανίας,
προηγουμένως περὶ ἐγκρατείας γαστροῦς ἐροῦμεν, ἀφ' ἧς ῥᾶδιον δια-
5 γνῶναι καὶ τὴν γαστριμαργίαν, ὡς ἀντικειμένην. Οἱ Πατέρες τοίνυν
οὐχ ἓνα κανόνα νηστείας, οὐδὲ τὸν αὐτὸν τρόπον τῆς τῶν βρωμάτων
μεταλήψεως, οὐδὲ τὸ αὐτὸ μέτρον παραδεδώκασι, διὰ τὸ μὴ πάντας
τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχειν ἢ δι' ἡλικίαν ἢ δι' ἀσθένειαν ἢ δι' ἕξιν τινὰ σώ-
ματος ἓνα δὲ πᾶσι σκοπὸν ὑπέθεντο, φεύγειν τὴν πλησμονὴν καὶ
10 ἀποστρέφεισθαι τὸν κόρον. Τὴν δὲ καθημερινὴν νηστείαν ἐδοκίμα-
σαν ἀφελμωτέραν εἶναι τῆς ἐν δυσίν ἢ τρισίν ἢ τέσσαρσιν ἢ καὶ μέ-
χρις ἑβδομάδος παρελκομένης. Φασὶ γὰρ τὸν ἀμέτρως τῇ νηστείᾳ
παρεκτεινόμενον ὑπὲρ μέτρον πολλάκις κεχρηῆσθαι τῇ τροφῇ, κάν-
τεῦθεν ποτὲ μὲν τῇ ὑπερβολῇ τῆς αἰτίας ἀτονεῖν τὸ σῶμα καὶ πρὸς
15 τὰς πνευματικὰς λειτουργίας ὀκνηρότερον γίνεσθαι, ποτὲ δὲ τῶ πλη-
θει τῶν τροφῶν καταβαρυνόμενον, ἄγειν τὴν ψυχὴν εἰς ἀκηδίαν καὶ
χαίνας. Καὶ πάλιν οὐ πᾶσιν ἀρμόδιον εἶπον εἶναι τὴν τῶν λαχά-
νων μετάληψιν, οὐδὲ πᾶσι τὴν τῶν ὀσπρίων, οὐδὲ τὴν τοῦ ξηροῦ ἄρ-

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΚΤΩ ΛΟΓΙΣΜΩΝ
ΤΗΣ ΚΑΚΙΑΣ

Τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ Νείλου ποτίζουν τὴ γῆ,
Ἐνῶ ὁ λόγος τοῦ μοναχοῦ Νείλου θεραπεύει τὸν νοῦ.

1. ΓΙΑ ΤΗ ΓΑΣΤΡΗΜΑΡΓΙΑ

Ἐπιχειρώντας νὰ γράψουμε γιὰ τοὺς ὀκτὼ λογισμοὺς τῆς κακίας, δηλαδή τῶν παθῶν, ἐννοῶ τῆς λαιμαργίας, τῆς πορνείας, τῆς φιλαργυρίας, τῆς ὀργῆς, τῆς λύπης, τῆς ἀκηδίας, τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς ὑπερηφάνειας, θὰ μλήσουμε πρῶτα γιὰ τὴν ἐγκράτεια τῆς γαστέρας, ἀπὸ τὴν ὁποία εἶναι εὐκολο νὰ γνωρίσουμε καὶ τὴν λαιμαργία, ὡς ἀντίθετη. Οἱ Πατέρες λοιπὸν δὲν μᾶς παρέδωσαν ἓνα κανόνα νηστείας, οὔτε τὸν ἴδιο τρόπο λήψεως τῶν φαγητῶν, οὔτε τὸ ἴδιο μέτρο, γιὰ τὸν λόγο ὅτι δὲν ἔχουμε ὅλοι τὴν ἴδια δύναμη ἢ τῆς ἡλικίας ἢ τῆς ἀσθένειας ἢ κάποιας συνήθειας τοῦ σώματος, ἀλλὰ ἔθεσαν ἓνα γιὰ ὅλους σκοπὸ, νὰ ἀποφεύγουμε τὴν ἀφθονία καὶ νὰ ἀποστρεφόμεσθε τὴν ὑπερβολή. Καὶ ἔκριναν ὅτι ἡ καθημερινὴ νηστεία εἶναι πρὸ ὠφέλιμη ἀπὸ ἐκείνην ποὺ διαρκεῖ δύο ἢ τρεῖς ἢ τέσσερες ἢ καὶ μὴ ἑβδομάδα. Γιατὶ λένε, ὅτι ἐκεῖνος ποὺ παρατείνει τὴ νηστεία χωρὶς μέτρο, πολλές φορές τρώει περισσότερο ἀπὸ ὅσο πρέπει, καὶ ἔτσι ἄλλοτε μὲ τὴν ὑπερβολικὴ νηστεία ἀτονεῖ τὸ σῶμα καὶ γίνεται πρὸ νωθρὸ σὶς πνευματικὲς λειτουργίες, καὶ ἄλλοτε πάλι μὲ τὸ πλῆθος τῶν τροφῶν καταβάλλεται ἀπὸ τὸ βάρος τους καὶ ὀδηγεῖ τὴν ψυχὴ σὲ ἀμεριμνησία καὶ ἀποχαίνωση. Ἐπίσης εἶπαν, ὅτι ἡ βρώση τῶν λαχανικῶν δὲν εἶναι κατάλληλη γιὰ ὅλους, οὔτε ἡ βρώση

του τροφήν. Καὶ ἄλλον μὲν εἰρήκασιν ἐσθίοντα δύο λίτρας ἄρτου, πεινῶν, ἄλλον δὲ δι' ἡμισείας μιᾶς χορτάζεσθαι. Πᾶσι μέντοι παρήγγειλαν, μὴ ἀπατάσθαι χορτασίᾳ κοιλίας, μηδὲ ἐξέλκεσθαι τῇ τοῦ φάρυγγος ἡδονῇ. Καὶ γὰρ οὐ μόνον ἡ ποσότης τῶν βρωμάτων, ἀλλὰ
5 καὶ ἡ ποιότης τὰ πεπυρωμένα βέλη τῆς πορνείας ἐκτείνουσιν. Οἰασοδήποτε γὰρ τροφῆς γαστήρ πληρουμένη, φλόγα παθῶν εἴωθεν ἀνάπτειν. Καὶ αὖθις, οὐ μόνον ἡ κραιπάλη τοῦ οἴνου μεθύσκει τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ καὶ ἡ πλησμονὴ τοῦ ὕδατος καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, πάσης βρώσεως καὶ πόσεως ἀμετρία νυσταγμὸν καὶ κάρον ἀποτελεῖ.

10 Ἡ γοῦν τῶν βρωμάτων χρήσις πρὸς τὸ ζῆν παραλαμβάνεται μόνον, οὐ πρὸς τὸ δουλεύειν ταῖς ὀρμαῖς τῆς ἐπιθυμίας. Ὅθεν ὁ τῷ σώματι παρέχων ἄπερ ἡ χρεῖα μᾶλλον ἀπαιτεῖ, καὶ οὐχ ἄπερ ἡ ἡδονὴ βούλεται, βλάβην οὐδεμίαν ἔξει πρὸς ἐγκράτειαν. Ὅρος δὲ ἐγκρατείας καὶ καιῶν, ὑπὸ τῶν Πατέρων ἄνωθεν παραδεδομένοι, τὸν μετα-
15 λαμβάνοντα τροφῆς, ἔτι τῆς ὀρέξεως ἐγκεκλιμένης, ἀπέχεσθαι ταύτης καὶ μὴ ἀναμένειν τὸν κόρον. Καὶ ὁ Ἀπόστολος δὲ εἰπὼν, «τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας», οὐ τὴν ἀναγκαίαν κυβέρνησιν τῆς ζωῆς ἐκάλυψεν, ἀλλὰ τὴν φιλήδονον ἀπηγόρευσεν ἐπιθυμίαν. Πρὸς μέντοι καθαρότητα τελείαν ψυχῆς ἡ ἀποχὴ μόνη τῶν βρωμάτων
20 οὐκ ἰσχύει, μὴ συντρεχουσῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν, τὴν δὲ διὰ σωφροσύνην μερικὴν καθαρότητα μᾶλλον ἐγκράτεια κατορθοῖ, σύμμαχον προλαμβάνουσα καὶ τὴν ταπεινῶσιν. Ὅ γὰρ ἐξ ἐγκρατείας μόνης ἐπιχειρῶν κατορθοῦν αὐτήν, ἔοικε τῷ μιᾷ χειρὶ νηχομένῳ. Τινὲς δὲ τῶν ἐγκρατενομένων, μετρήσαντες τὸ αὐταρκὲς τοῖς σώμασιν αὐτῶν
25 ἡμερήσιον βρῶμα, τὸ ἕκτον περιεῖλον ὅτε δὲ τοῦτο κατάρθωσαν, αὖθις ἀναλόγως ἠκρωτηρίασαν τὸ λειπόμενον καὶ οὕτως ὁδῶ προβαίνοντες, ἔφθασαν εἰς τὸ μέτρον τὸ συνεκτικὸν μόνον τῆς ζωῆς.

Ἄλλὰ ταῦτα περὶ ἐγκρατείας. Χρὴ δὲ καὶ περὶ γαστριμαργίας προστιθέναί τινα. Γιστριμαργίαν μὲν ἐκάλεσαν οἱ παλαιοὶ τὸ ὀξέως
30 ἐσθίειν, καὶ πολλὰ καὶ ἀδιαφόρως καὶ πρὸ τοῦ καιροῦ, λαμμαργίαν δὲ τὸ ἐνηδύνεσθαι βρώμασι· καὶ εἶναι διαφορὰν, τῆς μὲν τὸ ποσόν, τῆς δὲ τὸ ποιόν. Ἐπεὶ γὰρ μαργαίνειν ἐστὶ τὸ μαίνεσθαι, γαστρὸς

τῶν ὀσπρίων, οὔτε ἡ τροφή τοῦ ξεροῦ ψωμοῦ. Καὶ ἄλλος βέβαια, εἶπαν, τρώγοντας δύο λίτρα ψωμοῦ, πεινᾶ, ἐνῶ ἄλλος μὲ ἓνα καὶ μισὸ λίτρο χορταίνει. Σὲ ὅλους ὁμως παράγγειλαν νὰ μὴ ξεγελιῶνται μὲ τὸν χορτασμὸ τῆς κοιλιᾶς, οὔτε νὰ παρασύρονται ἀπο τὴν ἡδονὴ τοῦ φάρυγγα. Γιατὶ πραγματικά, ὄχι μόνο ἡ ποσότητα τῶν τροφῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ ποιότητα, πολλαπλασιάζουν τὰ φλογισμένα βέλη τῆς πορνείας. Γιατὶ ὅταν ἡ κοιλιά γεμίζει μὲ ὅποιαδήποτε τροφή, συνηθίζει νὰ ἀνάβει τὴ φλόγα τῶν παθῶν. Ἐπίσης, ὄχι μόνο ἡ πολυποσία κρασιοῦ μεθᾶ τὴ διάνοια, ἀλλὰ καὶ τὸ πολὺ νερό. Καὶ γενικὰ κάθε τροφῆς καὶ πιοτοῦ ἡ ὑπερβολὴ προκαλεῖ νύστα καὶ νάρκωση.

Ἡ χρῆσις λοιπὸν τῶν τροφῶν γίνεται μόνο γιὰ νὰ ζήσουμε, ὄχι γιὰ νὰ ὑπηρετοῦμε τις ὁρμές τῆς ἐπιθυμίας. Ἐπομένως αὐτὸς ποὺ προσφέρει σὸ σῶμα αὐτὰ ποὺ ἐπιβάλλει ἡ ἀνάγκη, καὶ ὄχι αὐτὰ ποὺ θέλει ἡ ἡδονή, δὲν βλάπτει καθόλου τὴν ἐγκράτεια. Ὅρος λοιπὸν καὶ κανόνας, ποὺ ἀπὸ παλιὰ ἔχει παραδοθεῖ ἀπὸ τοὺς Πατέρες, εἶναι αὐτὸς ποὺ τρώει, νὰ σταματᾶ ἐνῶ ἀκόμη ὑπάρχει ἡ ὄρεξις, καὶ νὰ μὴ περιμένει νὰ χορτάσει. Καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγοντας, «Νὰ μὴ φροντίζετε τὴ σάρκα γιὰ νὰ ἰκανοποιεῖτε τις ἐπιθυμίες της»¹, δὲν ἐμπόδισε τὴν ἀπαραίτητη ρύθμιση τῆς ζωῆς, ἀλλὰ ἀπαγόρευσε τὴ φιλήδονη ἐπιθυμία. Ἐξάλλου γιὰ τὴν τέλεια καθαρότητα τῆς ψυχῆς δὲν ἀρκεῖ μόνο ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τις τροφές, ἀν δὲν συντρέχουν καὶ οἱ ἄλλες ἀρετές, τὴ μερικὴ καθαρότητα ὁμως γιὰ χάρις τῆς σωφροσύνης τὴν κατορθώνει ὅπωςδήποτε ἡ ἐγκράτεια, ἔχοντας σύμμαχο καὶ τὴν ταπείνωση. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ μόνο μὲ τὴν ἐγκράτεια προσπαθεῖ νὰ τὴν ἐπιτύχει, μοιάζει μὲ ἐκεῖνον ποὺ κολυμπᾶει μὲ ἓνα χέρι. Μερικοὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἐγκρατεύονται, περιορίζοντας τὴν τροφή ποὺ εἶναι ἀρκετὴ γιὰ τὰ σώματά τους, ἔκοψαν τὸ ἓνα ἔκτο ἀπὸ αὐτήν. Καὶ ὅταν τὸ ἐπέτυχαν αὐτό, ἔκοψαν πάλι ἀνάλογα καὶ τὴν ὑπόλοιπη τροφή τους. Καὶ ἀκολουθώντας τὴν ἴδια μέθοδο, ἔφτασαν σὸ μέτρο ποὺ τοὺς κρατᾶει μόνο στὴ ζωῆ.

Ἄλλὰ αὐτὰ γιὰ τὴν ἐγκράτεια. Πρέπει ὁμως νὰ προσθέσουμε λίγα καὶ γιὰ τὴ γαστριμαργία. Γαστριμαργία οἱ παλιοὶ ὀνόμασαν τὸ νὰ τρῶμε γρήγορα, καὶ πολλά, καὶ χωρὶς διάκριση, καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν κατάλληλη ὥρα, ἐνῶ λαιμαργία, τὸ νὰ εὐχαριστιόμαστε μὲ τὰ φαγητά. Καὶ ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα σ' αὐτὲς εἶναι στὴ μᾶ ἡ ποσότητα καὶ στὴν ἄλλη ἡ ποιότητα. Γιατὶ “μαργαίνω” σημαίνει κάνω σὰν τρελλός, καὶ ἡ

1. Ρωμ. 13, 14.

μὲν μανία περὶ τὸ ποσὸν καταγίνεται, λαίμοῦ περὶ τὸ ποιόν· τινὲς δὲ καὶ ἄμφω γαστρομαργίαν ὠνόμασαν. Αὕτη προφασίζεται στόμαχον καὶ ἥπαρ καὶ σπλήνα, καὶ ἀπλῶς ἀσθένειαν, καὶ τοὺς διὰ ταῦτα χαλεποῖς περιπεπτωκότας νόσοις

5 Ἀρχὴ καρποφορίας ἄνθος, καὶ πρακτικῆς ἐγκράτεια, καὶ παθῶν γαστρομαργία

Ὕλη πυρὸς ξύλα, ἀκολασίας δὲ πλησμονὴ γαστροῦ καὶ τὰ μὲν ἐξάπτει φλόγα, ἢ δὲ φαύλην ἐπιθυμίαν.

Γαστήρ ἐνδεὴς κομίζει πάθη, διεγείρει δὲ ταῦτα πεπληρωμένη.

10 Δίαιτα ξηρὰ νηφάλιον τίκει φρόνημα, βίος δὲ ὑγρὸς νοῦν καταβαπτίζει

Ἡλίου μὲν ἀκτῖνας ὀμίχλη σκοτίζει, νοῦν δὲ παχὺς ἀτμός, βρωμάτων ἀναδιδόμενος.

15 Γῆ μὲν χερσωθεῖσα βλαστάνει ἀκάνθας, γαστήρ δὲ βαρηθεῖσα λογισμοὺς αἰσχροὺς.

Οὔτε ἐν βορβόρῳ δυνατὸν εὐρεῖν μύρον, οὔτε ἐν γαστρομαργοῖς εὐαδίαν ἀρετῆς.

Ὁφθαλμὸς γαστρομαργοῦ περιεργάζεται συμπίοσια, τοῦ δὲ ἐγκρατοῦς ἀνδρῶν πνευματικῶν καὶ σοφῶν συνέδρια.

20 Μνήμας ἀγίων ἀριθμεῖ ψυχὴ γαστρομαργοῦ, ἢ δὲ τοῦ ἐγκρατοῦς μμεῖται βίους αὐτῶν

Μὴ πιάνης τὸ σῶμα πολυτελείᾳ καὶ κόρῳ· ταχὺ γὰρ καταναστήσεταιί σου. Δάμαζε δὲ τοῦτο δι' ἐγκρατείας, καὶ καταστήσεις εὐήνιον, μῆτε κινούμενον ἄτακτα, μῆτε χρεμετίζον ὑπὸ ὀρμῆς ἐμπαθοῦς.

25 Οὔτε γὰρ πολέμιος ἀνηρημένος παρέχει φόβον, οὔτε σῶμα δι' ἐγκρατείας ταπεινωθὲν ταραττει ψυχὴν. Καὶ ὥσπερ οὐκ οἶδε νεκρὸς φλόγα πυρὸς, οὕτως οὐδὲ ἐγκρατῆς κάμινον ἐμπαθείας.

Ἐγκράτεια τίκει σαφροσύνην, γαστρομαργία δὲ μήτηρ ἀκολασίας.

30 Ὁ πληρῶν γαστέρα καὶ σαφρονεῖν ἐπαγγελλούμενος, ὁμοίός ἐστι πῦρ ἐπαγγελλομένῳ χαλινοῦν ἐν καλάμῃ πυρὸς ὀρμῆν, ἢ ἐλαίῳ φλόγα σβεννίειν.

Ὁ κορεννόμενος ἄρτου καὶ ὕδατος ἐγκρατῆς οὐκ ἔστι. Παντὸς γὰρ κόρος, ἐγκρατείας ἀλλότριος.

μανία τῆς κοιλιᾶς ἀφορᾷ τὸ ποσό, ἐνῶ τοῦ λαιμοῦ τὴν ποιότητα τῆς τροφῆς. Μερικοὶ ὅμως καὶ τὰ δύο τὰ ὀνομάζουν γαστριμαργία. Τὸ πάθος αὐτὸ προβάλλει ὡς πρόφαση τὸ στομάχι, τὸ συκώτι καὶ τὴ σπλήνα, καὶ γενικὰ τὴν ἀσθένεια, καὶ ἐκείνους ποὺ ἐξαιτίας αὐτῶν ἔπεσαν σὲ φοβερὲς ἀρρώστιες.

Ἄρχὴ τῆς καρποφορίας εἶναι τὸ ἄνθος καὶ τῆς πρακτικῆς ζωῆς ἡ ἐγκράτεια, καὶ τῶν παθῶν ἡ λαιμαργία.

Ἐπιβλή τῆς φωτιᾶς εἶναι τὰ ξύλα, καὶ τῆς ἀκολασίας ὁ κορεσμός τῆς κοιλιᾶς. Καὶ τὰ μὲν ξύλα ἀνάβουν τὴ φλόγα, ἐνῶ ὁ χορτασμός τὴν κακὴν ἐπιθυμία.

Ἡ ἄδεια κοιλία ἀποκοιμίζει τὰ πάθη, ἐνῶ ἡ γεμάτη τὰ ξυπνάει. Ἡ ξερὴ δίαιτα γεννάει νηφάλιο φρόνημα, ἐνῶ ἡ ὑγρὴ ζωὴ πνίγει τὸν νοῦ.

Τὶς ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου τὶς σκοτίζει ἡ ὀμίχλη, καὶ τὸν νοῦ ὁ παχὺς ἀτμός ποὺ ἀναδίδουν οἱ τροφές.

Ἡ γῆ ὅταν μείνει ἀκαλλιέργητη φυτρώνει ἀγκάθια, καὶ ἡ κοιλία ὅταν φορτωθεῖ πολὺ, λογισμοὺς αἰσχροὺς.

Οὔτε μέσα στὸν βουρκο μπορούμε νὰ βροῦμε ἄρωμα, οὔτε στοὺς λαίμαργους εὐωδία ἀρετῆς.

Τὸ μάτι τοῦ λαίμαργου περιεργάζεται τὰ συμπόσια, ἐνῶ τοῦ ἐγκρατοῦς τὶς συνελεύσεις τῶν πνευματικῶν καὶ σοφῶν ἀνδρῶν.

Ἡ ψυχὴ τοῦ λαίμαργου μετρᾷ τὶς μνημεις τῶν ἁγίων, ἐνῶ τοῦ ἐγκρατοῦς μμεῖται τὴ ζωὴ τους.

Νὰ μὴ παχαίνει τὸ σῶμα μὲ τὴν πολυτέλεια καὶ τὸν χορτασμό, γιατί γρήγορα θὰ ἐπαναστατήσει ἐναντίον σου. Δάμαξέ το μὲ τὴν ἐγκράτεια, καὶ θὰ τὸ κάνεις πειθαρχικό, χωρὶς νὰ κινεῖται ἄτακτα, οὔτε νὰ χλιμντρίζει ἀπὸ ἐμπαθῆ ὀρμῆ. Γιατὶ οὔτε ὁ σκοτωμένος ἐχθρὸς προξενεῖ φόβο, οὔτε τὸ σῶμα ποὺ ταπεινώθηκε ἀπὸ τὴν ἐγκράτεια ταράζει τὴν ψυχὴ. Καὶ ὅπως ὁ νεκρὸς δὲν γνωρίζει τὴ φλόγα τῆς φωτιᾶς, ἔτσι οὔτε ὁ ἐγκρατὴς τὸ καμίνι τοῦ πάθους.

Ἡ ἐγκράτεια γεννᾷ σωφροσύνη, ἐνῶ ἡ λαιμαργία εἶναι μητέρα τῆς ἀκολασίας.

Αὐτὸς ποὺ γεμίζει τὴν κοιλία καὶ διακηρύττει ὅτι σωφρονεῖ, μοιάζει μὲ ἐκεῖνον ποὺ ὑπόσχεται ὅτι θὰ χαλιναγωγῆσει τὴν ὀρμὴ τῆς φωτιᾶς μὲ καλάμια, ἢ θὰ σθῆσει τὴ φλόγα μὲ λάδι.

Αὐτὸς ποὺ χορταίνει μὲ ψωμὶ καὶ νερὸ δὲν εἶναι ἐγκρατὴς. Γιατὶ ὁ χορτασμός κάθε πράγματος εἶναι ξένος ἀπὸ τὴν ἐγκράτεια.

Ὅταν ὁ τῆς γαστρωμαργίας δαίμων ἀτονήσῃ διαφθεῖραι τὴν ὠρισμένην τῶν βρωμάτων ἐγκράτειαν, τότε κακοήθως εἰς ἐπιθυμίαν ἀκροτάτης ἐγκρατείας ἐμβάλλει τὸν ἀσκητὴν, ἵνα, τῆς ἀμέτρου μὴ δυνηθεὶς ἐφικέσθαι δι' ἀσθένειαν σώματος, ἐκπέσῃ καὶ τῆς συμμέτρου.
5 Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης ἀσκήσεως οἱ ἐχθροὶ ποιοῦσιν.

Παραβάλλοντες εἰς οἴκους κοσμικῶν, τότε μάλιστα τῆς ἐγκρατείας ἀνθεξόμεθα, μήποτε, διὰ γαστρωμαργίας παχυνθεὶς ὁ νοῦς, ἀμελήσῃ τῆς συνηθείας καὶ τοῖς ἐχθροῖς εὐάλωτος γένηται.

Χρὴ τοὺς μὲν γέροντας θυμοῦ κρατεῖν, γαστρὸς δὲ τοὺς νέους
10 τοῖς μὲν γὰρ οἱ ψυχικοί, τοῖς δὲ μᾶλλον οἱ σωματικοὶ δαίμονες ἐπιτίθενται.

Γαστρὸς ἐγκράτεια ταπεινοῖ τὰ πάθη, θρασύνει δὲ ταῦτα γαστρωμαργία.

Ἐν πλησμονῇ γαστρὸς μηδὲν ἐρεῦνα θειότερον.
15 Νέφος μὲν καλυπτῆριον σελήνης, Θεοῦ δὲ σοφίας γαστρωμαργία.

Τρυφή, καὶ μάλιστα νέοις, παθῶν θησαυρός, ψυχῆς θάνατος αὐθαίρετος.

Νεάζοντι σώματι τρυφή καὶ μέθη τὸ τῶν ἡδονῶν ἀνάπτουσι
20 πῦρ.

Παχεῖα γαστήρ τῇ συνεχείᾳ τῶν θολερῶν ἀναθυμιάσεων φυγαδεύειν οἶδε διανοίας λεπτότητα.

Ἔρως θεῖος, οὐ μετεωριζόμενος τῷ πτερῶ τῆς ἐγκρατείας, θᾶπτον πρὸς τὴν ὕλην καταπίπτει, βαρυνόμενος ταῖς πέδαις τῆς ἀκρασίας.
25

Πλησμονὴ συνεχῆς γαστρὸς ἀφροδισιῶν ἐρεθίζει σκιρτήματα.

Γαστήρ, φύλαξ παρακαταθήκης ἄπιστος, τὸ ἐμβαλλόμενον ἀποβάλλουσα.

Γαστρωμαργὸς πῖαν, χοῖρος ἔτομος εἰς σφαγὴν.
30 Ἀἵματος εἰσροή, πνεύματος ἐκροὴν ἐργάζεται.

Ὁ μὲν ἄρχων γαστρὸς ἐν παντὶ τόπῳ δύναται μετιέναι τὴν ἀρετὴν, ὁ δὲ ὑπὸ ταύτης ἀρχόμενος, ἐν οὐδενὶ πάντως.

“Όταν ὁ δαίμονας τῆς λαιμαργίας ἀδυνατήσῃ νὰ καταστρέψῃ τὴν ὀρισμένη ἐγκράτεια τῶν τροφῶν, τότε μὲ κακοήθεια βάζει τὸν ἀσκητὴ στὴν ἐπιθυμία πολὺ μεγάλης ἐγκράτειας, ὥστε μὲ τὴν ὑπερβολικὴ ἐγκράτεια, μὴ μπορώντας νὰ ἀντέξῃ ἕξαιτίας τῆς ἀδυναμίας τοῦ σώματος, νὰ ξεφύγῃ καὶ ἀπὸ τὴ μέτρια ἐγκράτεια. Τὸ ἴδιο κάνουν οἱ ἐχθροὶ καὶ στὴν ὑπόλοιπὴ ἀσκησι.

“Όταν βρισκόμαστε σὲ σπίτια τῶν κοσμικῶν, τότε προπαντὸς νὰ δείχνουμε ἀντοχὴ στὴν ἐγκράτεια, ἀπὸ φόβο μήπως ὁ νοῦς μας παχυνθεῖ μὲ τὴ λαιμαργία, καί, παραμελώντας τὴ συνήθειά του, γίνῃ εὐάλωτος στοὺς ἐχθρούς.

Πρέπει οἱ γέροντες νὰ συγκρατοῦν τὸν θυμὸ τους, καὶ οἱ νέοι τὴν κοιλιά τους. Γιατὶ στοὺς γέροντες ἐπιτίθενται οἱ ψυχικοὶ δαίμονες, ἐνῶ στοὺς νέους μᾶλλον οἱ σωματικοί.

Ἡ ἐγκράτεια τῆς κοιλιάς ταπεινώνει τὰ πάθη, ἐνῶ ἡ γαστριμαργία τὰ ἀποθρασύνει.

“Όταν ἡ κοιλιά εἶναι γεμάτη, μὴ ἐρευνᾷς τίποτε τὸ θεϊκότερο.

Τὸ σύννεφο καλύπτει τὴ σελήνη, ἐνῶ τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ ἡ λαιμαργία.

Ἡ ἀπόλαυση, ἰδιαίτερα μάλιστα τοὺς νέους, εἶναι θυσσαυρὸς τῶν παθῶν, γιὰ τὴν ψυχὴ ὅμως εἶναι ἐκούσιος θάνατος.

Στὸ νεαρὸ σῶμα ἡ ἀπόλαυση καὶ ἡ μέθη ἀνάβουν τὴ φωτιὰ τῶν ἡδονῶν.

Ἡ παχειὰ κοιλιά, μὲ τὶς θολὲς ἀναθυμιάσεις ποὺ ἀκολουθοῦν, διώχνει συνήθως τὴ λεπτότητα τῆς διάνοιας.

Ἐρωτας θεϊκὸς ποὺ δὲν πετάει στὰ ὕψη μὲ τὰ φτερὰ τῆς ἐγκράτειας, πολὺ γρήγορα πέφτει κάτω στὴν ὕλη, ἐπειδὴ βαρύνεται μὲ τὶς ἀλυσίδες τῆς ἀκρασίας.

Ἐκτετατὸς κορεσμὸς τῆς κοιλιάς ἐρεθίζει τὰ ἀφροδίσια σκιρτήματα.

Ἡ κοιλιά εἶναι ἀναξιόπιστος φύλακας τῆς παρακαταθήκης, διότι ἀποβάλλει αὐτὸ ποὺ βάζουμε μέσα της.

Παχὺς λαιμαργος, γουρούνι ἔτοιμο γιὰ σφαγὴ.

Ἡ εἴσοδος μέσα μας αἵματος συντελεῖ στὴν ἔξοδο τοῦ πνεύματος.

Ἐκεῖνος ποὺ εἶναι κύριος τῆς κοιλιάς του, μπορεῖ σὲ κάθε τόπο νὰ ἀσκήσῃ τὴν ἀρετὴ, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ ἔξουσιάζεται ἀπὸ αὐτήν, ὅπωςδήποτε σὲ κανένα.

Δύο σκοποὶ τῆς ἐγκρατείας ὁ μὲν, ἵνα, τῶν ἡδέων τῆς παρούσης ζωῆς στερηθέντες, τῶν ἡδέων τῆς μελλούσης τύχωμεν ὁ δέ, ἵνα, ταπεινωθέντι τῷ σώματι, καὶ ἡ ψυχὴ συνταπεινωθῆ καὶ εὐκατάνυκτος οὕτω γένηται. Λοιπὸν οὖν πᾶς κρεῶν μὲν ἀπεχόμενος, ἑτέρων δὲ βρωμάτων ἐμπιπλάμενος, γαστρομαργός ἐστίν, ἐκπεσὼν τῶν εἰρημένων τῆς ἐγκρατείας σκοπῶν.

Ἡ γαστρομαργία πολλάκις καὶ διὰ θυρίδος ἀγάπης εἰσπηδᾶν εἴωθεν.

Ἡ γαστρομαργία ξηραίνει μὲν τὴν πηγὴν τῶν ἐπαινετῶν δακρύων, κινεῖ δὲ τὴν πηγὴν τῶν αἰσχίστων ρεύσεων.

Λέοντα μὲν κολακεύσας, πολλάκις ἡμερώσεις, γαστέρα δὲ θεραπεύσας, ἀγριωτέραν παρασκευάσεις

Τοῖς γαστρομάργοις καὶ τὰ ἐνύπνια βρώματα

Κράτει γαστρός, ἵνα μὴ αὕτη κρατήσῃ σου.

15 Γαστρός θλιβομένης, ταπεινοῦται καρδιά, θεραπευομένης δέ, πρὸς ὕψος ἐπαίρεται.

Ἄρχων μὲν δακρύων ὁ Σατανᾶς, ἄρχων δὲ παθῶν ἡ γαστρομαργία.

Τῶν γαστρομάργων χεῖρας ὁμοῦ καὶ πόδας ὕπνω δεσμήσας ὁ 20 πονηρός, πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν, αἰσχροῖς φαντασίαις καὶ μιαραῖς ἐκκρίσει καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα καταρुπώσας.

Παρὰ μὲν κοσμικοῖς ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἡ φιλαργύρια, παρὰ δὲ μοναχοῖς μᾶλλον ἡ γαστρομαργία.

Πλῆθος κόπρου πλῆθος σκαλήκων γεννᾷ, καὶ πλῆθος βρωμάτων 25 πλῆθος ἐμπαθῶν λογισμῶν.

Β'. ΠΕΡΙ ΠΟΡΝΕΙΑΣ

Τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας, διὰ τῆς ἐπιθυμίας τῆς σαρκός, ἀπὸ πρώτης ἡλικίας ἡμῖν ἐνοχλεῖ. Καὶ χαλεπὸς ὁ τούτου πόλεμος καὶ δι- 30 πλοῦς, ἔν τε ψυχῇ καὶ σώματι θεωρούμενος. Ἀντιστρατεύεται δὲ τούτῳ γενναίως ἡ ἐγκράτεια, συναιρουμένης αὐτῇ καὶ τῆς ταπεινώσεως τῆς ψυχῆς, ἧς ἐκτὸς οὔτε πορνείας, οὔτε ἄλλων παθῶν δυνήσεται τις περιγενέσθαι. Χρὴ τοίνυν, κατὰ τὴν Παροιμίαν, πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν τὴν καρδίαν ἀπὸ ῥυπαρῶν λογισμῶν, καὶ μηδένα τούτων

Οί σκοποὶ τῆς ἐγκράτειας εἶναι δύο. Ὁ ἓνας, ἀφοῦ στερηθοῦμε τὰ εὐχάριστα τῆς ἐδῶ ζωῆς, νὰ κερδίσουμε τὶς εὐχάριστα τῆς μέλλουσας. Καὶ ὁ ἄλλος, μὲ τὴν ταπείνωση τοῦ σώματος, νὰ ταπεινωθεῖ μαζὶ καὶ ἡ ψυχὴ καὶ νὰ γίνῃ ἔτσι πρὸ κατανυκτικῆς. Ἄρα λοιπὸν καθένας πού δὲν τρώει κρέατα, ἀλλὰ χορταίνει μὲ ἄλλες τροφές, εἶναι λαίμαργος, καὶ ἔχει ξεφύγει ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τῆς ἐγκράτειας πού ἀναφέραμε.

Ἡ λαιμαργία πολλὰς φορές συνηθίζει νὰ πηδάει μέσα μας καὶ ἀπὸ τὸ παράθυρο.

Ἡ λαιμαργία ξηραίνει τὴν πηγὴ τῶν ἀξιέπαινων δακρῶν, καὶ ὑποκινεῖ τὴν πηγὴ τῶν πρὸ αἰσchrῶν ρεύσεων.

Τὸ λιοντάρι καλοπιάνοντάς το πολλὰς φορές τὸ ἡμερώνεις, ἐνῶ τὴν κοιλιὰ ὅταν τὴν περιποιεῖσαι τὴν ἐξαγριώνεις περισσότερο.

Στοὺς λαίμαργους ἀκόμα καὶ τὰ ὄνειρα εἶναι φαγητά.

Γίνε κύριος τῆς κοιλιᾶς σου, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ ἐκείνη κυρία δική σου.

Ὅταν ἡ κοιλιὰ στενοχωρεῖται, ἡ καρδιὰ ταπεινώνεται. Ἐνῶ ὅταν ὑπηρετεῖται, ὑψώνεται στὰ ὕψη.

Ἄρχοντας τῶν δαιμόνων εἶναι ὁ Σατανᾶς, ἐνῶ τῶν παθῶν ἡ λαιμαργία.

Ὁ πονηρός, δένοντας τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια τῶν λαίμαργων μαζὶ, τοὺς κάνει ὅτι θέλει, ρυπαίνοντας καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα τους μὲ αἰσchrές φαντασιώσεις καὶ ἀκάθαρτες ἐκκρίσεις.

Στοὺς κοσμικοὺς ρίζα ὅλων τῶν κακῶν εἶναι ἡ φιλαργυρία, ἐνῶ στοὺς μοναχοὺς μᾶλλον ἡ λαιμαργία.

Περισσότερη κοπριὰ γεννάει περισσότερα σκουλήκια, καὶ τὰ περισσότερα φαγητά, περισσότερους ἐμπαθεῖς λογισμοὺς.

2. ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΡΝΕΙΑ

Τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας, μέσα ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τῆς σάρκας, μᾶς ἐνοχλεῖ ἀπὸ τὴν πρώτη ἡλικία. Καὶ ὁ πόλεμός του εἶναι φοβερός καὶ διπλός, ἐμφανιζόμενος καὶ στὴν ψυχὴ καὶ στὸ σῶμα. Σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο ἀντιστρατεύεται ἡ ἐγκράτεια, μὲ τὴ βοήθεια καὶ τῆς ταπείνωσης τῆς ψυχῆς, χωρὶς τὴν ὁποία οὔτε τὰ ἄλλα πάθη μπορεῖ νὰ νικήσει κανεὶς. Πρέπει λοιπὸν, σύμφωνα μὲ τὶς Παραομιές², νὰ φυλάγουμε τὴν καρδιὰ ἀπὸ τοὺς βρώμικους λογισμοὺς, καὶ νὰ μὴ δεχόμεστε κανέναν ἀπὸ

2. Παραοιμ. 4, 23.

προσβάλλοντα παρδέχεσθαι, μήποτε παρεισδύς ἐκλύση ταύτην και ὑπαγάγεται πρὸς φιληδονίαν. Προσῆκει γὰρ καθαρίζειν πρότερον, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου διδασκαλίαν, τὸ ἔνδον τοῦ ποτηρίου, ἵνα γένηται και τὸ ἔξω καθαρὸν. Ἐπεὶ και τὴν νηστείαν ἀσχοῦμεν, οὐ πρὸς
 5 κακουχίαν τοῦ σώματος ἀπλῶς, ἀλλὰ και πρὸς νῆψιν τοῦ νοός, ἵνα μή, τῇ ἀμετρίᾳ τῶν βρωμάτων σκοτισθεῖς, ἀδυνατήση πρὸς τὴν τῶν λογισμῶν φυλακὴν. Καὶ ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ δὲ δοθεῖσα πρὸς τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ἐντολή, κελεύει τὴν κεφαλὴν ὄφεως τηρεῖν, τουτέστι, τὴν ἀρχὴν τοῦ βλαβεροῦ λογισμοῦ, δι' ἧς ἔρπειν εἰς τὴν ἡμετέραν
 10 ἐπιχειρεῖ ψυχὴν, μήποτε, τῇ παραδοχῇ τῆς κεφαλῆς, και τὸ λοιπὸν σῶμα συνεισρηῇ και κατακυλισθῶμεν εἰς τὴν ἀθέμιτον προᾶξιν. Καλὸν οὖν τὰ νήπια Βαβυλῶνος, φημι δὲ τοὺς ἐν ἀρχῇ προσβάλλοντας αἰσχροὺς λογισμοὺς, ἐδαφίζειν και συντριβεῖν πρὸς τὴν πέτραν, ἣτις ἐστὶν ὁ Χριστός Ἀδρυθέντες γὰρ παρέξουσιν ἡμῖν ὀχλήσεις πολ-
 15 λὰς και πράγματα

Μὴ θαρρήσωμεν δὲ καταβαλεῖν διὰ μόνης ἀσκήσεως τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα τῆς πορνείας, εἰ μή και ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ συνεφάπηται βοήθεια. Οὐ παύσεται γὰρ ὁ ἄνθρωπος πολεμούμενος ὑπ' αὐτοῦ, μέχρις ἂν ἐν ἀληθείᾳ πιστεύσῃ, ὅτι οὐκ ἰδίᾳ σπουδῇ και καμιάτῳ, τῇ
 20 δὲ τοῦ Θεοῦ σκέπῃ και ἀντιλήψει τῆς χαλεπῆς ταύτης ἀπαλλαγῆσεται μάστιγος. Ὑπερφυῆς γὰρ ἐστὶ τὸ προᾶγμα, και ὁ τοὺς ἐρεθισμοὺς τῆς σαρκὸς και τὰς ἡδονὰς ταύτης καταπατῶν, τρόπον τινά, τοῦ σώματος ἔξω γίνεται. Διὸ και ἀδύνατον ἀνθρώπῳ τοῖς ἰδίῳις περσοῖς ἀναπτῆσαι πρὸς τὴν ὑψηλὴν ἀγνείαν, εἰ μή και χάρις Θεοῦ
 25 τοῦτον ἀπὸ δόθρου τῶν παθῶν ἀνάγοι. Δεῖγμα δὲ τοῦ τὴν ἀρετὴν ταύτην κτήσασθαι τινα τελείως, τὸ μηδεμίαν αἰσχρὰν φαντασίαν ἐν τοῖς ὕπνοις ἐπιπηδᾶν τῇ ψυχῇ· αὐταὶ γὰρ τοῦ νοσεῖν τὴν ψυχὴν τεκμήριον και μή πῶ τοῦ πάθους ἀπηλλάχθαι. Διὸ και ταύτας ἔλεγχον εἶναι τῆς προλαβούσης λέγομεν ῥαθυμίας και τῆς ἐν ἡμῖν ἀσθενείας,
 30 οἷα τῆς καλυπτομένης ἐν τοῖς ἀποκρύφοις τῆς ψυχῆς μέρεσι νόσου, φανερουμένης διὰ τῆς ἐν τοῖς ὕπνοις ῥεύσεως.

Μέγα οὖν, ἀδελφοί, τὸ κατόρθωμα τῆς ἀγνείας και σωφροσύ-

3. Ματθ. 23, 26.

4. Ψαλμ. 136, 9.

αὐτοὺς ὅταν ἐμφανίζεται, μήπως κάποτε μπαίνοντας κρυφὰ τὴν παραλύσει καὶ τὴν στρέψει πρὸς τὴ φιληδονία. Γιατὶ πρέπει, σύμφωνα μὲ τὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου, νὰ καθαρίζουμε τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ποτηριοῦ, γιὰ νὰ γίνει καὶ τὸ ἐξωτερικὸ του καθαρὸ³. Ἐπειδὴ καὶ τὴ νηστεία τὴν τηροῦμε, ὄχι γενικὰ γιὰ τὴν κακουχία τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν νηφαλιότητα τοῦ νοῦ, γιὰ νὰ μὴ συσκοτισθεῖ μὲ τὴν ὑπερβολικὴ τροφή καὶ δὲν μπορέσει νὰ φυλαχτεῖ ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐντολὴ ποὺ δόθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ στὸν πρῶτο ἄνθρωπο, διατάζει νὰ φυλάγεται ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ φιδιοῦ, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ βλαβεροῦ λογισμοῦ, μὲ τὸ ὁποῖο ἐπιχειρεῖ νὰ μπεῖ ἔρποντας στὴν ψυχὴ μας, μήπως κάποτε, ἀφήνοντας νὰ περᾶσει τὸ κεφάλι, διεισδύσει μαζί του καὶ τὸ ὑπόλοιπο σῶμα του, καὶ κατακυλιστοῦμε στὴν ἀθέμιτη πράξη. Εἶναι καλὸ λοιπὸν τὰ νήπια τῆς Βαβυλώνας, δηλαδὴ τοὺς πρῶτους λογισμοὺς ποὺ προβάλλουν, νὰ τοὺς συντριβούμε ἐκσφενδονίζοντάς τους πάνω στὴν πέτρα⁴, ἡ ὁποία εἶναι ὁ Χριστός⁵. Γιατί, ὅταν ἀνδρωθοῦν, θὰ μᾶς προκαλέσουν πολλὰς ἐνοχλήσεις καὶ προβλήματα.

Καὶ ἄς μὴ νομίσουμε ὅτι θὰ νικήσουμε τὸ ἀκάθαρτο πνεῦμα τῆς πορνείας μόνο μὲ τὴν ἀσκησι, ἂν δὲν μᾶς συντρέξει καὶ ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν θὰ σταματήσει νὰ πολεμεῖται ἀπὸ αὐτό, μέχρι ποὺ νὰ πιστέψει πραγματικά, ὅτι ἀπὸ τὴ φοβερὴ αὐτὴ μάστιγα δὲν θὰ ἀπαλλαγεῖ μὲ τὸν δικό του ζῆλο καὶ κόπο, ἀλλὰ μὲ τὴ σκέπη καὶ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Πραγματικά τὸ πρᾶγμα εἶναι πελώριο, καὶ αὐτὸς ποὺ καταπατᾷ τοὺς ἐρεθισμοὺς καὶ τὶς ἡδονὲς τῆς σάρκα, κατὰ κάποιον τρόπο βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸ σῶμα. Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι ἀδύνατο στὸν ἄνθρωπο νὰ πετάξει μὲ τὰ δικά του φτερὰ πρὸς τὴν ὑψηλὴ ἀγνότητα, ἂν καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ δὲν τὸν βγάλει μέσα ἀπὸ τὸν βόθρο τῶν παθῶν. Καὶ ἀπόδειξη αὐτοῦ, ὅτι κάποιος ἀπέκτησε ὀλότελα τὴν ἀρετὴ αὐτὴ, εἶναι τὸ νὰ μὴ πηδᾷ κατὰ τὸν ὕπνο του καμμιὰ αἰσχρὴ φαντασία στὴν ψυχὴ του. Γιατὶ αὐτὲς εἶναι ἀπόδειξη ὅτι νοσεῖ ἡ ψυχὴ καὶ δὲν ἔχει ἀκόμα ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὸ πάθος. Γι' αὐτὸ καὶ λέμε ὅτι οἱ φαντασιώσεις αὐτὲς ἀποτελοῦν ἀπόδειξη τῆς νωθρότητας ποὺ προσηγήθηκε, καὶ τῆς ἀδυναμίας ποὺ ὑπάρχει μέσα μας, ὅπως ἡ νόσος ποὺ κρύβεται μέσα στὰ ἀπόκρυφα μέρη τῆς ψυχῆς, καὶ φανερῶνεται μὲ τὴ ρεῦση κατὰ τὸν ὕπνο.

Εἶναι λοιπόν, ἀδελφοί μου, μεγάλο τὸ κατόρθωμα τῆς ἀγνείας καὶ

νης, καὶ διὰ τοῦτο μεγάλαις καὶ ποικίλαις ἐπιβουλαῖς πολεμεῖται παρὰ τῶν ἐχθρῶν. Ἄλλ' ἡμεῖς εἰδότες, ὅτι «χωρὶς ἁγιασμοῦ», κατὰ τὸν Ἀπόστολον, «οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον», μὴ ἀποκάμωμεν, φυλαττοντες ἐπιμελῶς τὴν καρδίαν καὶ ἐγκρατενόμενοι καὶ πυκνῶς προσευχόμενοι μετὰ στεναγμοῦ, καὶ τᾶλλα ποιοῦντες, ὅπως τὴν κάμινον τῆς ἡμετέρας σαρκός, ἣν ὁ θαυλώνιος βασιλεὺς ἀνάπτει τοῖς τῆς ἐπιθυμίας ἐρεθισμοῖς, ἀποσδέσωμεν τῇ παρουσίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Αὐτῷ ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.

Σωφροσύνη μὲν ἐγκρατείας τέκνον, πορνεία δὲ θυγάτηρ γαστρι-
10 μαργίας.

Κυμάτων βία χεμάζει πλοῖον, καὶ νοῦν ἀκρατῆ λογισμὸς πορνείας.

*Ὅψις εὐανθῆς βέλος πεφαρμακωμένον ἔτρωσε ψυχὴν, καὶ τὸν ἰὸν ἐναπέθετο, καὶ ὅσον χρονίζει, πλείονα σῆψιν ἐργάζεται.

15 Βέλτιον οἴκοι μένοντα σχολάζειν, ἢ τιμᾶν δοκοῦντα τὰς ἐορτάς, πάρεργον τοῦ δαίμονος γίνεσθαι.

*Ἐλαιον τρέφει λύχνον, καὶ πυρσὸν ἡδονῆς ὁμιλία γυναικός.

Φεῦγε συντυχίας γυναικῶν, καὶ μὴ δῶς αὐταῖς παρησίαν. Πρώτη συντυχία, καὶ τὸ βλέμμα τείνασαι κάτω, λαλοῦσι πρῶως, καὶ δα-
20 κρούουσι συμαπθῶς, καὶ σχηματίζονται κοσμίως, καὶ πυκνὰ στενάζουσιν ἐρωτῶσι περὶ ἀγνείας, καὶ σπουδαίως ἀκούουσι. Δεύτερον εἶδες, καὶ μικρὸν ἀνένευσαν τρίτον, καὶ προσέσχον ἀτενέστερον, ἐμειδίασαν, καὶ κεχυμένως ἐγέλασαν καὶ λοιπὸν ἐξαρτύουσι πάντα τὰ πολιορκοῦντα ψυχὴν, ἄγκιστρα θανάτου, καὶ θέλγητρα γοητείας,
25 καὶ πολύπλοκα θήρατρα.

Πυρὶ μὲν προσελθάν, ταχέως ἀποτηδήσεις, γυναικὸς δὲ ῥήμασι χαννωθεῖς, οὐκ εὐθέως ἀναχωρήσεις.

Θάλλει βοτάνη παρ' ὕδασι, καὶ πάθος ἀκολασίας ἐν ὁμιλίᾳ γυναικός.

30 Μορφή κεκαλλωπισμένη, τῶν ἀκρατεστέρων ὄλεθρος καὶ ναυάγιον.

*Ὡσπερ μνήμη πυρὸς οὐ καίει διάνοιαν, οὕτως οὐδὲ πάθος ἀπούσης ὕλης τῆς τρεφούσης καὶ αὐξανούσης αὐτό.

τῆς σωφροσύνης, καὶ γι' αὐτὸ πολεμεῖται μὲ μεγάλες καὶ διάφορες ἐπιθέσεις ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς. Ἐμεῖς ὅμως, γνωρίζοντας, σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπόστολο, ὅτι χωρὶς τὸν ἁγιασμὸ κανέννας δὲν θὰ δεῖ τὸν Κύριον⁶, ἄς μὴ ἀποκάμουμε, φυλάγοντας μὲ προσοχὴ τὴν καρδιὰ μας, ἀσκώντας ἐγκράτεια καὶ προσευχόμενοι μὲ στεναγμοὺς, καὶ κάνοντας ὅλα τὰ ἄλλα, ὥστε τὸ καμίνι τῆς σάρκας μας, πού τὸ ἀνάβει ὁ βαβυλώνιος βασιλιάς μὲ τοὺς ἐρεθισμοὺς τῆς ἐπιθυμίας, νὰ τὸ σθῆσουμε μὲ τὴν παρουσία τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Σ' αὐτὸ ἀνήκει ἡ δόξα στους αἰῶνες.

Ἡ σωφροσύνη εἶναι παιδί τῆς ἐγκράτειας, ἐνῶ ἡ πορνεία θυγατέρα τῆς γαστριμαργίας.

Ἡ βία τῶν κυμάτων ταλαιπωρεῖ τὸ πλοῖο, καὶ ὁ λογισμὸς τῆς πορνείας τὸν ἀκρατῆ νοῦ.

Τὸ ἀνθηρὸ πρόσωπο εἶναι βέλος δηλητηριῶδες. Πληγώνει τὴν ψυχὴ καὶ ἐναποθέτει μέσα της τὸ δηλητήριον, καὶ ὅσα περισσότερο παραμένει, τόσο πιὸ μεγάλη σήψη προκαλεῖ.

Εἶναι καλύτερο νὰ μένεις ἀργὸς στὸ σπίτι, παρὰ, νομίζοντας ὅτι τιμᾶς τὶς γιορτές, νὰ γίνεσαι ἀντικείμενο ἐργασίας τοῦ δαίμονα.

Τὸ λάδι τρέφει τὸ λυχνάρι, καὶ ἡ συνομιλία μὲ γυναῖκα ἀνάβει τὴ φλόγα τῆς ἡδονῆς.

Νὰ ἀποφεύγεις τὶς συναντήσεις μὲ γυναῖκες καὶ νὰ μὴ δίνεις σ' αὐτὲς θάρρος. Κατὰ τὴν πρώτη συνάντηση ἔχουν τὸ βλέμμα κάτω, μλοῦν ἤρεμα, δακρῦζουν συμπαθητικά, ἐμφανίζονται σεμνὲς καὶ συχνὰ ἀναστενάζουν. Ρωτοῦν γιὰ τὴν ἀγνότητα, καὶ ἀκοῦνε μὲ προσοχὴ. Τὴ δεύτερη φορὰ πού θὰ τὶς συναντήσεις σηκώνουν τὸ κεφάλι ψηλά. Τὴν τρίτη σὲ κοιτᾶζουν στὰ μάτια, μειδιοῦν καὶ γελοῦν προκλητικά, καὶ ἐφοδιάζονται μὲ ὅλα αὐτὰ πού πολιορκοῦν τὴν ψυχὴ, τὰ ἀγκίστρια τοῦ θανάτου, τὰ θέλητρα τῆς γοητείας καὶ τὶς πολύπλοκες παγίδες.

Ἄν βέβαια πλησιάσεις στὴ φωτιά, θὰ ἀπομακρυνθεῖς ἀμέσως, ἂν ὅμως ἀποχαυνωθεῖς ἀπὸ τὰ λόγια γυναίκας, δὲν θὰ φύγεις ἀμέσως.

Τὸ χόρτο ἀνθίζει δίπλα στὰ νερά, καὶ τὸ πάθος τῆς ἀκολασίας μὲ τὴν ἐπαφὴ μὲ γυναῖκα.

Τὸ καλλωπισμένο πρόσωπο εἶναι καταστροφή καὶ ναυάγιο ἐκείνων πού εἶναι ἀκρατεῖς.

Ὅπως ἡ ἀνάμνηση τῆς φωτιᾶς δὲν καίει τὸν νοῦ, ἔτσι οὔτε τὸ πάθος, ἂν ἀπουσιάζει ἡ ὕλη πού τὸ τρέφει καὶ τὸ μεγαλώνει.

6. Ἐβρ. 12, 14.

Ἴσον ἐστὶν ὄφεις καὶ πάθους φείσασθαι. Καιρὸν γὰρ εὐρόντα, σπεύδουσιν ἀνελεῖν.

Ἐν συντυχίαις προσώπων βλαβερῶν, ἡρεμούντων σοι παθῶν, μὴ πιστεύσης. Τέχνη γὰρ καὶ τοῦτο, κατεξανααστῆναι σου μὴ φυλαττομένου, καὶ ῥᾶον οὕτως ἐλεῖν.

Εἴ ποτε κρατήσεις τοῦ πάθους, μηδ' οὕτως ἀμερμινήσης φιλεπίστροφα γὰρ τὰ πάθη, καὶ τῷ αἰφνιδίῳ τοῖς ἀφυλάκτοις ὄξυν τὸν κίνδυνον ἐπιφέροντα.

Σπινθήρ ἐγχρονίσας ἀχύροις, ἐγείρει φλόγα, καὶ μνήμη βλαβε-
10 ρὰ παραμένουσα, πορνείας ἐπιθυμίαν

Ἀκρασίαν βρωμάτων περικόπτει μνήμη θανάτου, ἀκολασίαν δὲ πορνείας περιαιρεῖ ἐγκράτεια μετὰ ταπεινώσεως καὶ προσευχῆς.

Ἐάν σοι λογισμὸς ἀκολασίας προσγένηται, παραυτίκα τὸν νοῦν ἀποσπάσας, ἀνένεγκε μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν Θεόν, μήποτε, χρονί-
15 σαις, κατακριθῆς ὡς φιλήδονος.

Ὅταν πυρωθῆς ἐμπαθῶς, τότε λέγε στενάζων Φεῦ, εἰ προτιμήσω τοῦ Θεοῦ τὸν διάβολον, καὶ τῆς καθαρότητος τὴν ἀκαθαρσίαν. «Ἐκβαλόντες με νυνὶ περιεκύκλωσάν με· τὸ ἀγαλλιάμά μου λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν κυκλωσάντων με». Τινὲς δὲ καὶ ξυλάριον λαμβάνον-
20 τες καὶ τύπτοντες ἑαυτοὺς ἐμπόνως, οὕτω τὴν πύρωσιν ἀπελαύνουσιν, ὡς τοῦ πόνου τὴν ἡδονὴν πόρρω βάλλοντος.

Ὅσάκις ἂν καταμόνας ἐπέλθῃ σοι πορνείας ἐρεθισμὸς, ἀναστάς ῥίψον σεαυτὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, βοᾶν «Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, βοήθει μου». Καὶ μὴ σφόδρα λυποῦ· οὐ γὰρ ἐκριζωταὶ τῶν παθῶν ἔσμεν, ἀλλ' ἀν-
25 ταγωνισταί.

Βαρὺς ὁ τῆς πορνείας δαίμων, καὶ σφοδρῶς ἐπιτίθεται τοῖς κατὰ τοῦ πάθους ἀγωνιζομένοις, καὶ μᾶλλον ἐν τῇ ἀμελείᾳ τῆς διαίτης καὶ τῇ ὁμιλίᾳ τῶν βλαβερῶν προσώπων. Τῇ λειότητι γὰρ τῆς ἡδονῆς ὑποκλέπτων τὸν νοῦν, μετέπειτα διὰ τῆς μνήμης ἐπεμβαίνει, πυρπο-
30 λῶν τὸ σῶμα καὶ ποικίλας μορφὰς αἰσχροῦν φαντασιῶν ὑποδεικνύων.

Σῶμά σῶφρον, θυσίας πολυτελοῦς Θεῷ τιμιώτερον.

Εἶναι ἴσο τὸ νὰ δείξεις καλωσύνη σὲ ἓνα φίδι καὶ ἓνα πάθος. Γιατί, μόλις βροῦν εὐκαιρία, θὰ σπεύσουν νὰ σὲ σκοτώσουν.

Κατὰ τίς συναντήσεις μὲ πρόσωπα ἐπιβλαβῆ, ἂν τὰ πάθη σου μένουν ἤρεμα, νὰ μὴ τὰ πιστέψεις. Γιατί καὶ αὐτὸ εἶναι τέχνασμα, ὥστε νὰ σοῦ ἐπιτεθοῦν χωρὶς νὰ φυλάγῃσαι, κι ἔτσι εὐκόλα νὰ σὲ κυριεύσουν.

Ἄν κάποτε γίνεις κύριος τοῦ πάθους, οὔτε τότε νὰ ἀδιαφορήσεις, γιατί τὰ πάθη ἀγαποῦν νὰ ἐπιστρέφουν καὶ μὲ αἰφνιδιασμὸ νὰ ἐπιφέρουν μεγάλο κίνδυνο στοὺς ἀφύλακτους.

Σπίθα πού μένει γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα στὰ ἀχυρα ἀνάβει φλόγα, καὶ μνήμη βλαβερὴ παραμένοντας, προκαλεῖ ἐπιθυμία πορνείας.

Ἡ ἀνάμνηση τοῦ θανάτου κόβει τὴ μεγάλη ὄρεξη γιὰ τὰ φαγητά, ἐνῶ τὴν ἀκολασία τῆς πορνείας τὴν καταργεῖ ἡ ἐγκράτεια μαζὶ μὲ τὴν ταπείνωση καὶ τὴν προσευχή.

Ἄν σοῦ ἔρθει κάποιος λογισμὸς ἀκολασίας, ἀμέσως, ἀποσπώντας τὸν νοῦ, ἀνέβασέ τον γρήγορα στὸν Θεό, μήπως ἀργήσεις καὶ κατηγορηθεῖς ὡς φιληδονος.

Ὅταν πυρποληθεῖς ἀπὸ τὰ πάθη, τότε νὰ λές στενάζοντας· Ἄλλοίμονό μου, ἂν προτιμήσω, ἀντὶ τοῦ Θεοῦ, τὸν διάβολο, καὶ ἀντὶ τῆς καθαρότητας, τὴν ἀκαθαρσία. «Μὲ ἔβγαλαν ἔξω τώρα δά, μὲ περικύκλωσαν. Σὺ ὅμως πού εἶσαι ἡ ἀγαλλίασή μου λύτρωσέ με ἀπὸ αὐτοὺς πού μὲ κύκλωσαν»⁷. Μερικοὶ μάλιστα, παίρνοντας καὶ μικρὸ ξύλο, χτυποῦν τοὺς ἑαυτοὺς τους ὀδυνηρά, καὶ ἔτσι διώχνουν τὴ φλόγωση, ἐπειδὴ ὁ πόνος ἀπομακρύνει τὴν ἡδονή.

Ὅσες φορές κατ' ἰδίαν σοῦ ἔρθει ἐρεθισμὸς πορνείας, σήκω ἐπάνω καὶ ρίξε τὸν ἑαυτὸ σου μπροστὰ στὸν Θεό, φωνάζοντας· Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, βοήθησέ με. Καὶ νὰ μὴ λυπᾶσαι πολὺ. Γιατί δὲν εἴμαστε ξερριζωτὲς τῶν παθῶν, ἀλλὰ ἀνταγωνιστὲς.

Ὁ δαίμονας τῆς πορνείας εἶναι δύσκολος, καὶ ἐπιτίθεται μὲ ὀρμὴ ἐναντίον αὐτῶν πού ἀγωνίζονται ἐναντίον τοῦ πάθους, καὶ κυρίως μὲ τὴν παραμέληση τῆς δίαιτας καὶ μὲ τὴν ἐπικοινωνία μὲ πρόσωπα βλαβερὰ. Γιατί, ξεγελώντας τὸν νοῦ μὲ τὴ γυαλάδα τῆς ἡδονῆς, στὴ συνέχεια ἐπεμβαίνει μέσω τῆς μνήμης, πυρπολώντας τὸ σῶμα καὶ παρουσιάζοντας διάφορες μορφὲς αἰσχυρῶν φαντασιώσεων.

Τὸ συνετὸ σῶμα εἶναι πρὸ πολῦτιμο ἀπὸ μὰ πολυτελεῖ θυσία στὸν Θεό.

7. Ψαλμ. 31, 7.

Τὸ πάθος τῆς αἰσχρότητος ἐκριζοῖ κόπος ψυχικὸς καὶ πόνος σωματικὸς τῆς ψυχῆς μὲν αἰεὶ τοῦ Θεοῦ δεομένης, τοῦ δὲ σώματος ἐγκρατευομένου.

Ἐν τοῖς πολέμοις τῆς σαρκὸς χρῆ καταπονεῖν τὸ σῶμα. Συμφέ-
5 ρει γὰρ τοῦτο μᾶλλον εἰς ἀρρωστίαν ἐμπεσεῖν, ἢ τὴν ψυχὴν.

Ἡ ἀκολασία τὴν ψυχὴν μὲν ἐκθηλύνει καὶ μολύνει καὶ τὴν ἡγεμονίαν αὐτῆς μεθίστησιν εἰς ἐπονείδιστον δουλείαν· τοῦ σώματος δὲ προσδιαφθείρουσα τὸν τόνον, πρὸς τὰς νόσους ἐπιρρεπέστερον αὐτὸ κατεργάζεται.

10

Γ'. ΠΕΡΙ ΦΙΛΑΡΓΥΡΙΑΣ

Ξένος ὁ πόλεμος τῆς φιλαργυρίας, καὶ ἔξω τῆς ἡμῶν φύσεως, ἐξ ἀπιστίας τοῖς μοναχοῖς ἐγγινόμενος. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων παθῶν, θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας, οἱ ἐρεθισμοὶ τὰς ἀφορμὰς δοκοῦσιν ἔχειν ἀπὸ τοῦ σώματος, ὅθεν καὶ ὡς ἔμφυτα τρόπον τινά, διὰ μακροῦ χρόνου,
15 δυσχερῶς καταπολεμοῦνται. Τοῦτο δὲ τὸ πάθος ἔξωθεν ἐπισυνιστάμενον, εἰ μὲν ἐπιμελείας τύχοι καὶ προσοχῆς, ἐκκόπτεται ῥᾶον, ἀμεληθὲν δέ, τῶν ἄλλων ὀλεθριώτερον γίνεται, καὶ ρίζα πάντων τῶν κακῶν καὶ εἰδωλολατρία, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς νηπίοις καὶ θυμὸς διαφαίνεται καὶ ἐπιθυμία· διότι πρὸς βοήθειαν ἐξ
20 ἀρχῆς ὁ Δημιουργὸς τῇ φύσει ταῦτα συγκατεβάλετο· θυμοῦσθαι μὲν κατὰ τοῦ διαδόλου, καθά φησι καὶ ὁ ἐν θεολογίᾳ μέγας Γρηγόριος Ὁ θυμὸς ἔστω σοι κατὰ μόνου τοῦ ὄφους, δι' ὃν ἀπόλωλας ἐπιθυμεῖν δὲ πρὸς τεκνογονίαν, εἰ καὶ παρὰ φύσιν τούτοις κεχρήμεθα· ἢ δὲ νόσος τῆς φιλαργυρίας οὐκ ἐκ φυσικῆς κινήσεως ἔχει τὴν ἀφορ-
25 μὴν, ἀλλ', ὡς εἰρήκαμεν, ἐξ ἀπιστίας, τοῦ μὴ προνοεῖσθαι παρὰ Θεοῦ. Λαβομένη γὰρ ψυχῆς χλιαρᾶς, εὐλόγα δοκεῖ ὑποτίθεσθαι γῆρας μακρόν, ἀσθένειαν σώματος, ἐγκατάλειψιν συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ τοιαύτας ἄλλας προφάσεις καὶ λοιπὸν εἰσδυομένη καὶ περιλαμβάνουσα τὴν ψυχὴν, ὄλην τὴν ἐπιθυμίαν εἰς ἑαυτὴν μεθιστᾷ, καὶ πείθει
30 μόνον τὸ ἀργύριον ζητεῖν καὶ μόνον τούτῳ βεβαίως θαρρεῖν, ὡς ἐν

Τὸ πάθος τῆς αἰσχροῦτητος τὸ ξερριζώνει ὁ ψυχικὸς κόπος καὶ ὁ σωματικὸς πόνος, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ προσεύχεται πάντοτε στὸν Θεό, καὶ τὸ σῶμα ἐγκρατεύεται.

Στοὺς πολέμους τῆς σάρκατος πρέπει νὰ καταπονοῦμε τὸ σῶμα. Γιατὶ συμφέρει νὰ περιπέσει αὐτὸ σὲ ἀσθένεια, παρὰ ἡ ψυχὴ.

Ἡ ἀκολασία τὴν ψυχὴν τὴν κάνει θηλυπρεπὴ καὶ τὴν μολύνει, καὶ τὴν ἡγεμονία τῆς τὴν μετατρέπει σὲ ἀτιμωτικὴ δουλεία. Φθείροντας τὴ δύναμη τοῦ σώματος, τὸ κάνει πρὸ ἐπιρροετὲς σὲς ἀρρώστιες.

3. ΓΙΑ ΤΗ ΦΙΛΑΡΓΥΡΙΑ

Ὁ πόλεμος τῆς φιλαργυρίας εἶναι παράξενος καὶ ἔξω ἀπὸ τὴ φύση μας, καὶ προσβάλλει τοὺς μοναχοὺς ἐξαιτίας τῆς ἀπιστίας. Γιατὶ τῶν ἄλλων παθῶν, τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας, οἱ ἐρεθισμοὶ φαίνονται ὅτι προέρχονται ἀπὸ τὸ σῶμα, γι' αὐτὸ καὶ καταπολεμοῦνται δύσκολα, ἐπειδὴ κατὰ κάποιον τρόπο εἶναι ἔμφυτα λόγω τοῦ μακροῦ χρόνου. Αὐτὸ ὅμως τὸ πάθος (τῆς φιλαργυρίας), ἐπειδὴ εἰσάγεται ἀπὸ ἔξω, ἂν καταβληθεῖ συνεχῆς καὶ προσεκτικὴ προσπάθεια, κόβεται εὐκόλα, ἂν ὅμως παραμεληθεῖ, γίνεται πρὸ καταστρεπτικὸ ἀπὸ τὰ ἄλλα, καὶ ρίζα ὄλων τῶν κακῶν⁹ καὶ εἰδωλολατρία, σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπόστολο. Στὰ νήπια δηλαδὴ ἐμφανίζεται καὶ ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία, διότι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὁ Δημιουργὸς τὰ ἔβαλε στὴ φύση μας, γιὰ νὰ μᾶς βοηθήσει ἐναντίον τοῦ διαβόλου. Ὅπως λέγει καὶ ὁ μεγάλος θεολόγος Γρηγόριος: «Ὁ θυμὸς σου νὰ ὑπάρχει μόνο ἐναντίον τοῦ φιδιοῦ, ἐξαιτίας τοῦ ὁποῖου ὁδηγήθηκες στὴν ἀπώλεια»⁹. Νὰ ἔχεις λοιπὸν ἐπιθυμία μόνο γιὰ τεκνογονία, ἂν καὶ τὰ χρησιμοποιοῦμε καὶ τὰ δύο (θυμὸ καὶ ἐπιθυμία) παρὰ φύση. Ἡ ἀρρώστια ὅμως τῆς φιλαργυρίας δὲν προκαλεῖται ἀπὸ φυσικὴ κίνηση, ἀλλὰ, ὅπως εἶπαμε, προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀπιστία, ὅτι τάχα δὲν μᾶς φροντίζει ὁ Θεός. Καταλαμβάνοντας δηλαδὴ μιὰ χλιαρὴ ψυχὴ, δείχνει ὅτι ὑπαγορεύει πράγματα εὐλόγα, ὅπως γεράματα ποῦ διαρκοῦν χρόνια, ἀσθένεια τοῦ σώματος, ἐγκατάλειψη τῶν συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ ἄλλες τέτοιες δικαιολογίες. Ἔτσι, μπαίνοντας μέσα στὴν ψυχὴ καὶ καταλαμβάνοντάς τὴν, μεταφέρει μέσα τῆς ὅλη τὴν ἐπιθυμία καὶ τὴν πείθει νὰ ἐπιζητεῖ μόνο τὸ χρῆμα, καὶ μόνο σ' αὐτὸ νὰ ἔχει

9. Λόγος ΜΓ. Ἐπιτάφιος εἰς τὸν Μ. Βασίλειον.

καιρῶ βοηθήσονται, τὰς δὲ πρὸς Θεὸν ἐλπίδας ἴσα καὶ αὖραις λογίξεσθαι.

Τρεῖς δὲ τρόποι τῆς φιλαργυρίας ὁ μὲν, ὅταν τις ἐπιθυμεῖ κτήσασθαι ἃ μὴ ἔχει, ὡς Γιεζῆ, οὗ ἐπιτίμιον ἢ αἰώνιος λέπρα· ὁ δέ, ὅταν τις ἀποταξάμενος οἷς ἔχει, πάλιν ἐπιθυμεῖ πλούτου, ὡς ὁ Ἰούδας, οὗ ἐπιτίμιον ἢ πικρὰ ἀγχόνη· ὁ δέ, ὅταν τις, ὑποσχόμενος ἀποκτήσασθαι πάντα ὅσα ἔχει, λάθρα παρακατάσχει μέρος, ὡς Ἀνανίας καὶ Σάπφειρα, ὧν ἐπιτίμιον ὁ αἰφνίδιος καὶ ἀφειδῆς θάνατος. Ἐκκοπτέον τοίνυν τὴν ῥίζαν τῶν κακῶν ταύτης γὰρ μενούσης, καὶ οἱ κλάδοι φυήσονται· μὴ πως ἀκούσωμεν ἀπροσδοκῆτως «Ἄφρον, ταύτη τῆ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ, ἃ δὲ ἤτοιμάσας, τίτι ἔσται;». Κατορθοῦσι δὲ μάλιστα τὸ ἀφιλάργυρον οἱ ἐν κοινοδίῳ μηδενὸς φροντίζοντες.

Φιλάργυρος μοναχὸς ἐν ἐργοχειρίοις ἐπιμελέστατος· ἔργον μὲν ἔχων ταῦτα, πάρεργον δὲ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ εἴ τι πνευματικόν· προβάλλεται δὲ καὶ εἰς συνηγορίαν τοῦ πάθους τὸ ἀποστολικόν ἐκεῖνο ῥητόν· «Ὁ ἀργὸς μηδὲ ἐσθιέτω»· δέον ἔργον μὲν ἔχειν τὰ ψυχωφελῆ, πάρεργον δὲ τὰ ἐν ἐργοχειρίοις.

Φιλάργυρος οὐχ ὁ ἔχων χρήματα πάντως, ἀλλ' ὁ φιλῶν αὐτὰ καὶ τῆς τούτων ὀρεγόμενος κτήσεως

Μοναχὸς πολυκτῆμων, πλοῖον πεφορτισμένον, εὐχερῶς ἐν ζάλῃ καταδύομενον.

Ὁ δὲ ἀκτῆμων, εὐσταλῆς ὁδοιπόρος, ἐν παντὶ τόπῳ καταγώγιον εὐρίσκων· κοῦφος δρομεύς, ταχέως φθάνων ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἀνω κλήσεως ἀετὸς ὑψιπέτης, τότε καθιπτάμενος ἐπὶ τροφήν, ὅταν ἡ χρεία διάσῃται.

Μοναχὸς νοσῶν φιλαργυρίαν, οὐδέποτε μερῖμνης ἀπήλλακται.

Ἀσύμβατος εἰς ἀγάπην ἢ φιλαργυρία. Ἡ μὲν γὰρ ἠδέως ἀνέχεται πλεονεκτουμένη, καὶ ὄντως περιχαρῶς μεταδίδωσιν· ἔστιν

10. Δ' Βασ. 5, 21-27.

11. Ματθ. 27, 5.

12. Πράξ. 5, 6-10.

βέβαιη ἐμπιστοσύνη, ὅτι κάποτε θὰ τὸν βοηθήσει, ἐνῶ τις ἐλπίδες στὸν Θεὸ νὰ τις θεωρεῖ ἴσες μὲ τις ἀπαλὲς πνοὲς τοῦ ἀνέμου.

Οἱ μορφὲς τῆς φιλαργυρίας εἶναι τρεῖς: ἢ μιά, ὅταν κάποιος ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποκτήσει αὐτὰ πού δὲν ἔχει, ὅπως ὁ Γιεζῆ, τοῦ ὁποίου ἡ τιμωρία ἦταν ἡ αἰώνια λέπρα¹⁰. Ἡ δεύτερη, ὅταν κάποιος ἀπαρνεῖται αὐτὰ πού ἔχει, καὶ ἐπιθυμεῖ πάλι πλοῦτο, ὅπως ὁ Ἰούδας, τοῦ ὁποίου ἡ τιμωρία ἦταν ἡ ὀδυνηρὴ ἀγχόνη¹¹. Καὶ ἡ τρίτη, ὅταν κάποιος ὑποσχεθεῖ ὅτι θὰ παραχωρήσει ὅλα ὅσα ἔχει, καὶ παρακρατεῖ λαθραῖα ἓνα μέρος ἀπὸ αὐτὰ, ὅπως ὁ Ἀνανίας καὶ ἡ Σάπφειρα, τῶν ὁποίων ἡ τιμωρία ἦταν ὁ ξαφνικὸς καὶ ἀλύπητος θάνατος¹². Πρέπει λοιπὸν νὰ κόψουμε τὴ ρίζα τῶν κακῶν, γιατί, ὅσο μένει αὐτή, θὰ φυτρώσουν καὶ τὰ κλαδιά, γιὰ νὰ μὴ ἀκούσουμε ἀπροσδόκητα: «Ἀνόητε, αὐτὴ τὴ νύχτα ζητοῦν τὴν ψυχὴ σου ἀπὸ σένα. Αὐτὰ λοιπὸν πού ἐτοίμασες σὲ ποιὸς θὰ μείνουν;»¹³. Καὶ κατορθώνουν νὰ ἀποφύγουν τὴ φιλαργυρία ἰδιαίτερα ὅσοι ζοῦν στὸ κοινόβιο, χωρὶς νὰ φροντίζουν γιὰ τίποτε.

Ὁ φιλάργυρος μοναχὸς εἶναι πολὺ ἐπιμελὴς στὰ χειρωνακτικὰ ἔργα, ἔχοντας ὡς κύριο ἔργο του αὐτὰ, καὶ ὡς πάρεργο τὴν προσευχὴ, τὴν ἀνάγνωση καὶ ὅ,τι ἄλλο πνευματικόν. Προβάλλει μάλιστα καὶ ὡς συνηγορία τοῦ πάθους του τὸ ἀποστολικὸ ἐκεῖνο ρητὸ πού λέγει, «ὁ ἀργὸς οὔτε νὰ τρώει»¹⁴, ἐνῶ πρέπει κύριο ἔργο του νὰ ἔχει αὐτὰ πού ὠφελοῦν τὴν ψυχὴ, καὶ πάρεργο τὰ χειρωνακτικὰ ἔργα.

Φιλάργυρος δὲν εἶναι ὅπωςδήποτε αὐτὸς πού ἔχει χρήματα, ἀλλὰ ἐκεῖνος πού τὰ ἀγαπᾷ καὶ ἐπιθυμεῖ τὴν ἀπόκτησίν τους.

Ὁ μοναχὸς πού ἔχει πολλὰ κτήματα, μοιάζει μὲ πλοῖο φορτωμένο, πού στὴ θαλασσοταραχὴ βυθίζεται εὐκόλα.

Ὁ ἀκτῆμονας, ἀντίθετα, εἶναι ἓνας ἄνετος ὁδοιπόρος, πού σὲ κάθε τόπο βρῖσκει κατάλυμα. Εἶναι ἑλαφρὸς δρομέας, πού φτάνει γρήγορα στὸ βραβεῖο τῆς οὐράνιας κλήσης¹⁵, ἀετὸς πού πετᾷ ψηλά, καὶ κατεβαίνει στὴ γῆ μόνο γιὰ τροφή, ὅταν χρειάζεται.

Ὁ μοναχὸς πού πάσχει ἀπὸ φιλαργυρία, δὲν ἀπαλλάσσεται ποτὲ ἀπὸ τὶς φροντίδες.

Εἶναι ἀσυμβίβαστη ἡ φιλαργυρία μὲ τὴν ἀγάπη. Γιατὶ ἡ ἀγάπη εὐχαρίστως ἀνέχεται νὰ ἔχει πολλὰ πλούτη, καὶ ὅταν ὑπάρχουν τὰ χαρίζει γεμάτη χαρά. Ὑπάρχουν μάλιστα περιπτώσεις κατὰ τὶς ὁποῖες τὰ

13. Λουκᾶ 12, 20.

14. Β' Θεσσ. 3, 10.

15. Φίλιπ. 3, 14.

ὅτε δὲ ἅπαντα μεγαλοψύχως προῖεται· ἢ δὲ πᾶν τὸ ὑναντίον οἶδε ποιεῖν.

Οὐκ ἐκλείπει κύματα θαλάσσης, οὐδὲ φιλαργύρω ὄργαι καὶ λῦπαι.

5 Φιλάργυρος εἰς οὐρανὸν ἐπειγόμενος, ἔοικε δεσμήσαντι τοὺς αὐτοῦ πόδας καὶ πειρωμένῳ δραμεῖν.

Δ'. ΠΕΡΙ ΟΡΓΗΣ

Ἡ ὄργη περικαθημένη τὴν καρδίαν καὶ ἀνακαίωμένη, τυφλοῖ τὸν νοῦν τῷ καπνῷ καὶ φθείρει τὴν διάκρισιν, καὶ λοιπὸν σφαλερᾶ
10 πάντα πράττει καὶ συγκεχυμένα. «Ἐταράχθη», γάρ φησιν, «ἀπὸ θυμοῦ ὁ ὀφθαλμὸς μου». Καὶ αὐτίς «Θυμὸς ἐν κόλπῳ ἀφρόνων αὐλίζεται». Καὶ μισεῖ τὸ δίκαιον. «Ὁργή», γάρ φησιν, «ἀνδρός, δικαιοσύνην Θεοῦ οὐ κατεργάζεται». Καὶ ἀσχημονεῖ. «Ἀνὴρ», γάρ φησι, «θυμῶδης, οὐκ εὐσχήμων». Καὶ τοσοῦτοις κακοῖς ὑποβάλλουσα τὸν
15 ἐαλωκότα, ἐλεινῶς ἀποθηροῖ. Χρὴ τοίνυν πραότητα μεταδιώκειν καὶ ἀταράχους ἑαυτοὺς διατηρεῖν ἐν τῷ διορθοῦσθαι τὸν πλημμελήσαντα, μήποτε διὰ θεραπείας νόσον ἐπισπώμεθα. «Ὁργίξεσθε», γάρ φησι, «καὶ μὴ ἁμαρτάνετε». Πῶς δ' ἂν τις ὀργιζόμενος οὐχ ἁμαρτήσῃ; Εἰ κατὰ τῶν ἰδίων ὀργίζεται πάντοτε παθῶν καὶ τῇ ἑαυτοῦ ἔρα-
20 θυμία τὰς αἰτίας τῆς ὀργῆς ἐπιγράφεται. Εἰ δὲ κατὰ τοῦ πλησίον ἐκκινηθῶμεν, ἀλλὰ ταχέως διαλλαγῶμεν. Γέγραπται γάρ· «Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν». Καὶ πάλιν «Μὴ μισήσῃς τὸν ἀδελφόν σου ἐν τῇ καρδίᾳ σου».

Ἄομιγλης ἀνάδοσις ἀέρα παχύνει, καὶ θυμοῦ κίνησις ὀργίλου
25 διάνοιαν.

Ἄοργίλου νοῦς πηγὴ τεταραγμένη, νᾶμα κεκτημένη τεβολωμένον καὶ ἄχρηστον.

Ἄνθρωπος σεμνὸς αἰσχρὸν ἀποστρέφεται καταγώγιον, καὶ ὁ Θεὸς ὀργίλου καρδίαν.

16. Ψαλμ. 30, 10.

17. Ἐκκλ. 7, 9.

18. Ἰακ. 1, 20.

19. Παροιμ. 11, 25.

δίνει ὅλα μὲ μεγαλοψυχία. Ἐνῶ ἡ φιλαργυρία κάνει συνήθως τὸ ἐντελῶς ἀντίθετο.

Δὲν λείπουν ἀπὸ τῆ θάλασσα τὰ κύματα, οὔτε καὶ ἀπὸ τὸν φιλάργυρο οἱ θυμοὶ καὶ οἱ στενοχώριες.

Ὁ φιλάργυρος πηγαίνοντας γιὰ τὸν οὐρανό, μοιάζει νὰ ἔχει δέσει τὰ πόδια του, καὶ νὰ ἐπιχειρεῖ νὰ τρέξει.

4. ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΓΗ

Ἡ ὀργὴ καθισμένη γύρω ἀπὸ τὴν καρδιά καὶ φλεγόμενη, τυφλώνει μὲ τὸν καπνὸ τὸ νοῦ καὶ καταστρέφει τὴ διακριτικὴ ἰκανότητά της, καὶ τότε τὰ κάνει ὅλα ἐσφαλμένα καὶ συγκεχυμένα. Γιατὶ λέγει· «Ταράχθηκε ἀπὸ τὸ θυμὸ τὸ μάτι μου»¹⁶. Καὶ πάλι· «Ὁ θυμὸς κατοικεῖ μέσα στὸν κόλπο τῆς καρδιάς τῶν ἀνόητων»¹⁷. Καὶ μοσεῖ τὸ δίκαιο· γιατί λέγει· «Ἡ ὀργὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἐργάτης τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ»¹⁸. Καὶ ἀσχημονεῖ. Γιατὶ λέγει· «Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ὀργίζεται δὲν παρουσιάζει ὠραῖο πρόσωπο»¹⁹. Καὶ ὑποβάλλοντας σὲ τόσα κακὰ αὐτὸν ποὺ ἔχει κυριέψει, τὸν κάνει ἐλεινὸ θηρίο. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐπιδιώκουμε τὴν πραότητα καὶ νὰ διατηροῦμε τὸν ἑαυτὸ μας ἀτάραχο ὅταν διορθώνουμε ἐκεῖνον ποὺ ἡμάρτησε, μήπως καμμιά φορὰ ἐξαιτίας τῆς θεραπείας προκαλέσουμε στὸν ἑαυτὸ μας ἀρρώστια. Γιατὶ λέγει· «Νὰ ὀργίζεστε, ἀλλὰ νὰ μὴ ἁμαρτάνετε»²⁰. Πῶς ὅμως μπορεῖ κάποιος νὰ ὀργίζεται, χωρὶς νὰ ἁμαρτήσῃ; Ὅταν ὀργίζεται πάντοτε ἐναντίον τῶν δικῶν του παθῶν, καὶ χρεώνει τίς αἰτίες τῆς ὀργῆς του στὴ δική του νωθρότητα. Ἐὰν ὅμως συμβεῖ νὰ ὀργιστοῦμε ἐναντίον τοῦ πλησίον, πρέπει γρήγορα νὰ συμφιλιωθοῦμε μαζί του. Γιατὶ εἶναι γραμμένο· «Ὁ ἥλιος νὰ μὴ δύει, βρίσκοντάς σας ἀκόμα μὲ τὴν ὀργή σας»²¹. Καὶ πάλι· «Νὰ μὴ μσήσεις τὸν ἀδελφὸ σου μὲ τὴν καρδιά σου»²².

Ἡ αὔξηση τῆς ὀμίχλης παχαίνει τὸν ἀέρα, καὶ ἡ κίνηση τοῦ θυμοῦ τὴ διάνοια τοῦ ὀργίλου.

Ἡ νοῦς τοῦ ὀργίλου εἶναι πηγὴ ταραγμένη, ποὺ ἔχει νερὸ θολὸ καὶ ἄχρηστο.

Ὁ σεμνὸς ἄνδρας ἀποστρέφεται τὸ αἰσχρὸ καταγώγιο, καὶ ὁ Θεὸς τὴν καρδιά τοῦ ὀργίλου.

20. Ψαλμ. 4, 5. Ἐφ. 4, 26.

21. Ἐφ. 4, 26.

22. Λευϊτ. 19, 17.

Καπνὸς ὀφθαλμοὺς ταράσσει, καὶ ὄργῃ προσευχομένου ψυχὴν.

Ὁργίλου λογισμοὶ ἐχίδνης γεννήματα, καὶ κατεσθίουσι τὴν
γεννήσασαν αὐτοὺς καρδίαν.

Τῶν ὄργιων τεταραγμένα καὶ μεστὰ δείματος τὰ ἐνύπνια

5 «Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω, φησὶν, ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν», ἵνα μὴ
νύκτωρ ἐπιστάντες οἱ δαίμονες ἐκταράξωσι τὴν ψυχὴν διὰ φοβερῶν
φαντασμάτων· ἐκ τοῦ θυμοῦ γὰρ ταῦτα γίνονται· καὶ οὕτω δειλοτέραν
πρὸς τὸν πόλεμον ἐργάζονται ταύτην

Πλειόνων δεῖται φαρμάκων ὁ θυμὸς παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν. Βιαι-
10 ὅτερος γὰρ ἐστὶ καὶ δυσκαθεκτότερος.

Χείμαρρος πλημμυρήσας παρασύρει τὸ προστυχόν, καὶ θυμὸς
ἀναξέσας κατασύρει διάνοιαν.

Οἱ θυμοὶ καθάπερ οἱ κύνες τυφλὰ τίκτουσι τὰ νοήματα

Ὁργὴ μήτηρ μανίας ὑπερξέσασα γίνεται

15

Ε΄. ΠΕΡΙ ΛΥΠΗΣ

Ὄταν τὸ πονηρὸν πνεῦμα τῆς λύπης περιδράξῃται τῆς ψυχῆς,
ὄλην τὴν εὐτονίαν αὐτῆς καὶ καρτερίαν παραλύει καὶ σκοτίζει καὶ
καταφέρει καὶ καταβαπτίζει τέλος, καὶ καθάπερ σῆς ἱμάτιον καὶ
ξύλον σκώληξ, διαμασσαῖται ταύτην καὶ ἀποπνίγει, καὶ οὐ συγχωρεῖ
20 τὴν οἴανου ἰσχυρὰν παράκλησιν δέξασθαι. Πάσης γὰρ πικρίας πληρῶσαν
αὐτὴν παρασκευάζει πᾶσαν ψυχαγωγίαν ἀποστρέφειν καὶ ἀμε-
λεῖν καὶ ἐκλύεσθαι καὶ πάντων ἀπογινώσκειν καὶ λοιπὸν ὁ δαίμων
αὐτὴν παραλαμβάνει τῆς ἀκηδίας. Ἄλλ' ἡμῖν εὐθύς κατὰ τῆς λύπης
ἀγωνιστέον, διὰ τῆς προσευχῆς, καὶ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος, καὶ τῆς ἀ-
25 ναγνώσεως τῶν θείων Γραφῶν, καὶ τῆς μετὰ εὐλαβῶν ἀνθρώπων ἀ-
ναστροφῆς καὶ κοινολογίας. Τὴν μέντοι κατὰ Θεὸν λύπην, καὶ μᾶλ-
λον ἀσκητέον, τὴν ἐφ' οἷς ἁμαρτάνομεν καὶ ῥαθυμοῦμεν καὶ τὸν Θε-
ὸν παροργίζομεν. Αὕτη γὰρ τὸναντίον διεγείρει πρὸς ἐργασίαν
ἀρετῶν καὶ σπουδαίους ἀποτελεῖ

30 Τὴν οὐ κατὰ Θεὸν λύπην φαύλης ὀρέξεως ἀποτυχία συνίστησιν.

Ἐκκαπνὸς ταράζει τὰ μάτια, καὶ ἡ ὀργὴ τὴν ψυχὴν τοῦ προσευχομένου.

Οἱ λογισμοὶ τοῦ ὀργίλου εἶναι γεννήματα τῆς ὀχιάς, ποὺ κατατρῶνε τὴν καρδιὰ ποὺ τοὺς γέννησε.

Τὰ ὄνειρα τῶν ὀργίλων εἶναι ταραγμένα καὶ γεμάτα τρόμο.

«Ὁ ἥλιος νὰ μὴ δύει», λέγει, «ἐνῶ ἔξακολουθεῖ ἡ ὀργὴ σας», γιὰ νὰ μὴ ἔρθουν τῆ νύχτα οἱ δαίμονες καὶ ταράξουν τὴν ψυχὴν σας μὲ φοβερὲς φαντασιώσεις· γιὰτὶ αὐτὲς δημιουργοῦνται ἀπὸ τὸν θυμὸν, καὶ τὴν κάνουν μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν πρὸ δειλὴν γιὰ τὸν πόλεμον.

Ἐκθυμὸς χρειάζεται περισσότερα φάρμακα, ἀπὸ ὅ,τι ἡ ἐπιθυμία, γιὰτὶ εἶναι πρὸ βίαιος καὶ συγκρατεῖται δυσκολώτερα.

Ἐκπλημμυρισμένος χεῖμαρρος παρασύρει ὅ,τι συναντήσῃ, καὶ ὁ θυμὸς ὅταν ἀναθερμανθεῖ σύρει μὲ βιαιότητα τὴν διάνοιαν.

Οἱ θυμοὶ εἶναι σὰν τὰ σκυλιά· γεννοῦν τυφλὰ τὰ ὅσα σκέφτονται.

Ἐκὀργή, ὅταν ὑπερθεμανθεῖ, γίνεται μητέρα τῆς μανίας.

5. ΓΙΑ ΤΗ ΛΥΠΗ

Ἐκὀταν τὸ πονηρὸ πνεῦμα τῆς λύπης κυριεύσῃ τὴν ψυχὴν, παραλύει ὅλη τὴ δύναμιν καὶ τὴν καρτερικότητά της, τὴν σκοτίζει, τὴν ρίχνει κάτω καὶ τὴν καταποντίζει τελείως, καὶ ὅπως ὁ σκόρος τρώει τὸ ροῦχο καὶ τὸ σαράκι τὸ ξύλον, τὴν μασσάει καὶ τὴν πνίγει, καὶ δὲν ἐννοεῖ νὰ δεχτεῖ τὴν παραμικρὴν παράκλησιν. Γιατὶ, γεμίζοντάς τὴν μὲ κάθε πικρία, τὴν κάνει νὰ ἀποστρέφεται κάθε εὐχαρίστησιν, νὰ παραμελεῖ, νὰ παραλύεται, καὶ νὰ παραιτεῖται ἀπὸ ὅλα. καὶ ἔτσι μὲ τὴν ἀφροντισιὰ τὴν κυριεύει ὁ δαίμονας. Ἐμεῖς ὅμως πρέπει νὰ ἀγωνιστοῦμε ἐναντίον τῆς λύπης μὲ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ἐλπίδα στὸν Θεόν, τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν καὶ τὴν συναναστροφὴν καὶ συζήτησιν μὲ εὐλαβεῖς ἀνθρώπους. Τὴν κατὰ Θεὸν λύπην ὅμως, γιὰ τὰ ἁμαρτήματα ποὺ κάνουμε καὶ γιὰ τὸ ὅτι δείχνουμε ὀκνηρία καὶ ἐξοργίζουμε τὸν Θεόν, πρέπει νὰ τὴν ἀσκοῦμε περισσότερο. Γιατὶ αὐτὴ, ἀντίθετα μὲ τὴν ἄλλην, μᾶς παρακινεῖ στὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρετῶν καὶ μᾶς κάνει πρόθυμους στὴν ἐκτέλεσίν τους.

Αὐτὸς ποὺ ἔχει πυρετό, δὲν γνωρίζει τί γεύσιν ἔχει τὸ μέλι, οὔτε ὁ λυπημένος μοναχὸς τὴν πνευματικὴν ἡδονήν.

Οὐκ οἶδε μέλιτος γεῦσιν ὁ πυρέσσων, οὐδὲ πνευματικὴν ἡδονὴν
ὁ λυπούμενος μοναχός.

Λύπη σκόληξ καρδίας, εἰς ἑαυτὴν ἔλκονσα καὶ περισπῶσα τὸν
νοῦν.

5 Ὁ λυπούμενος οὐ κινήσει τὸν νοῦν εἰς θεωρίαν, οὐδὲ προσευχὴν
ἀναπέμπει καθαρὰν Ἡ λύπη γὰρ ἐμπόδιον παντὸς κατορθώματος.

Οὐκ ἰσχύει λύπη μὴ παρόντων παθῶν. Λύπη γὰρ παθῶν ἔλεγ-
χος ἀψευδής. Ὁ κρατῶν οὖν παθῶν, ἐκράτησε λύπης.

10 Αἴσθησιν μὲν σώματος ἀφαιρεῖται ἴκτερος, αἴσθησιν δὲ ψυχῆς
ἀφαιρεῖται λύπη.

Ὅν οὐχ ἤττησεν ἡδονὴ κοσμική, τοῦτον οὐδὲ λύπη. Φεύγων
γὰρ ἐκείνην ὑπὸ ταύτης οὐ κρατηθήσεται.

15 Τὸ φάρμακον τῆς ἐχίδνης μετρίως μὲν προσφερόμενον διαφθεί-
ρει τοὺς ἰοὺς τῶν ἄλλων θηρίων, ἀμέτρως δὲ πινόμενον καὶ τὸν πί-
νοντα προσδιαφθείρει καὶ ὁ τῆς λύπης δαίμων, μετρίως μὲν ἐμπί-
πτων ἀνααιρεῖ τὰς ἀπὸ τῶν ἄλλων δαυμόνων ἐνιεμένας φιληδονίας,
σφοδρότερον δὲ προσδαλῶν, καταποντίζει τὴν ἀθλίαν ψυχὴν.

Ἀδόκιμον χρυσὸν ἐκάθησε χωνευτήριον, καὶ λύπη κατὰ Θεὸν
καρδίαν μεμολυσμένην.

20 Πλήθος ξύλων συμπνίγει φλόγα, καὶ λύπης ἀμετρία ξηραίνει
δάκρυον, καπνώδη καὶ σκοτεινὴν τὴν ψυχὴν ἀπερογαζομένην.

ζ'. ΠΕΡΙ ΑΚΗΔΙΑΣ

Τὸ πνεῦμα τῆς ἀκηδίας τῷ πνεύματι τῆς λύπης ἀκολουθεῖ· δει-
νός δὲ καὶ θαυρῆτος οὗτος ὁ δαίμων καὶ τοῖς μοναχοῖς αἰεὶ πολε-
25 μῶν, ὅς ἐκτὴν ὥραν ἐπιτίθεται μάλιστα· διὸ καὶ μεσημβρινός καλεῖ-
ται, φρίκη ἐμποιωῶν καὶ ἀτονίαν καὶ μῖσος πρὸς αὐτόν τε τὸν τόπον
καὶ τοὺς συνδιατρίβοντας ἀδελφούς καὶ ῥαθυμίαν εἰς εὐχὴν καὶ ἀ-
νάγκωσιν ὑποβάλλει δὲ λογισμοὺς μεταβάσεως, καὶ τόπων ἄλλων καὶ
30 διαίτης ἄλλης ἐνήσιν ἔρωτα, καὶ βίον ἕτερον ὑπογράφει σωτηριωδέ-
στερον, καὶ πείθει γινώσκειν ὡς ἀπολεῖται μὴ μεταβάς. Καὶ πρὸς τού-
τοις πείναν ἐντίθησιν ἀσυνήθη καὶ διεγείρει τὴν ὄρεξιν. Ἐπειτα καὶ

Ἡ λύπη εἶναι σαράκι τῆς καρδιᾶς, πού σύρει πρὸς τὸν ἑαυτὸ της καὶ περισπᾶ τὸν νοῦ.

Ὁ λυπημένος δὲν κινεῖ τὸν νοῦ του στὴ θεωρία, οὔτε ἀναπέμπει καθαρὴ προσευχή. Γιατὶ ἡ λύπη εἶναι ἐμπόδιο κάθε κατορθώματος.

Ἡ λύπη χωρὶς τὰ πάθη δὲν ἔχει δύναμη. Διότι ἡ λύπη εἶναι ἔλεγχος τῶν παθῶν πού δὲν διαψεύδεται. Ὅποιος λοιπὸν εἶναι κύριος τῶν παθῶν του, εἶναι καὶ κύριος τῆς λύπης.

Ὁ ἴκτερος ἀφαιρεῖ τὴν αἴσθησι τοῦ σώματος, ἐνῶ ἡ λύπη ἀφαιρεῖ τὴν αἴσθησι τῆς ψυχῆς.

Αὐτὸν πού δὲν τὸν νίκησε ἡ κοσμικὴ ἡδονή, δὲν μπορεῖ οὔτε ἡ λύπη νὰ τὸν νικήσει. Ξεφεύγοντας δηλαδὴ ἐκείνην, δὲν κρατεῖται οὔτε ἀπὸ αὐτήν.

Τὸ δηλητήριο τῆς ὀχιᾶς, ὅταν δίνεται μὲ μέτρο, ἀχρηστεύει τὰ δηλητήρια τῶν ἄλλων θηρίων, ὅταν ὅμως πίνεται χωρὶς μέτρο, σκοτῶνει καὶ αὐτὸν πού τὸ πίνει. Καὶ ὁ δαίμονας τῆς λύπης, ὅταν ἐπιτίθεται μέτρια, ἐξαφανίζει τὶς φιληδονίες πού ὑποβάλλονται ἀπὸ τοὺς ἄλλους δαίμονες, ὅταν ὅμως ἐπιτεθεῖ ὀρμητικώτερα, καταποντίζει τὴν ἄθλια ψυχή.

Τὸ ἀδοκίμαστο χρυσάφι τὸ καθαρίζει τὸ χωνευτήρι, καὶ τὴν μολυσμένη καρδιά ἢ κατὰ Θεὸν λύπη.

Τὰ πολλὰ ξύλα καπνύγουν τὴ φλόγα, καὶ ἡ ὑπερβολικὴ λύπη ξηραίνει τὸ δάκρυ, κάνοντας τὴν ψυχὴ καπνώδη καὶ σκοτεινή.

6. ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΗΔΙΑ

Τὸ πνεῦμα τῆς ἀκηδίας ἀκολουθεῖ τὸ πνεῦμα τῆς λύπης. Ὁ δαίμονας αὐτῆς εἶναι φοβερός καὶ πολὺ δυνατός, καὶ πολεμᾷ συνέχεια τοὺς μοναχοὺς. Αὐτὸς ὁ δαίμονας ἐπιτίθεται κυρίως τὴν δωδεκάτη ὥρα, γι' αὐτὸ καὶ ὀνομάζεται μεσημβρινός. Προκαλεῖ ἀνατριχίλα καὶ ἀτονία καὶ μῖσος καὶ στὸν τόπο καὶ στοὺς ἀδελφούς μὲ τοὺς ὁποίους συμβιώνει, καὶ νωθρότητα κατὰ τὴν προσευχὴ καὶ ἀνάγνωσι. Ὑπαγορεύει ἐπίσης καὶ λογισμοὺς μετακίνησης καὶ βάζει μέσα του ἔρωτα ἄλλων τόπων καὶ ἄλλης δίαιτας, παρουσιάζει ζωὴ ἄλλη πρὸ σωτήρια, καὶ τὸν πείθει νὰ καταλάβει καλά, ὅτι θὰ χαθεῖ ἂν δὲν μεταβεῖ ἐκεῖ. Καὶ μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα βάζει μέσα του ἀσυνήθιστη πείνα, καὶ τοῦ διεγείρει τὴν ὄρεξι. Ἐπειτα

λογισμούς εισάγει, παραβάλλειν ἀδελφοῖς, χάριν ὠφελείας δῆθεν ἢ ἐπισκέψεως καὶ πείσας, ἄστατον ἀποδεικνύει καὶ φιλήδονον καὶ ρεμβόν, καὶ κατ' ὀλίγον κοσμικαῖς ἐνδεσμεῖ φροντίσι καὶ ἀσχολίαις. Εἰ δὲ μὴ νικήσῃ, βαρὺν ὕπνον ἐφοπλίζει, καὶ καταβαπτίζων, ἐντεῦθεν πει-
5 ρᾶται περιγενέσθαι. Προσῆκει δὲ διὰ προσευχῆς αὐτὸν ἀνατρέπειν καὶ ἀναγνώσεως καὶ ὑπομονῆς καὶ καρτερίας καὶ ἀποχῆς ἀργολογίας καὶ διὰ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν

Ἄκηδία ἐστὶν ἀτονία ψυχῆς οὐκ ἐχούσης καρτερίαν, ἢ ὀλιγο-
ρία ψυχῆς νοσοῦσης φιληδονίαν.

10 Νεφέλην ἄνυδρον ἄνεμος ἐλαύνει, καὶ νοῦν οὐκ ἔχοντα καρτε-
ρίαν, ἀκηδίας πνεῦμα

Δένδρον καλῶς πεπηγὸς οὐ κατέσεισε θία πνεύματος, καὶ ψυ-
χὴν ἐρηρισμένην οὐ κατέκαμψεν ἐπίθεσις ἀκηδίας.

Οὔτε φυτὸν πολλάκις μεταφυτευόμενον δύναται καρποφορεῖν,
15 οὔτε μοναχὸς κνκλεύων.

Μοναχὸς ἀκηδιαστῆς ἐρημίας φρύγανον· ὀλίγον ἠρέμησε, καὶ
πάλιν μετάρχεται.

Οὐκ ἀρκεῖ φιληδόκῳ γυνὴ μία, οὐδὲ ἀκηδιῶντι καταγώγιον ἔν.

Οὗτος φαντάζεται τοὺς ἐπισκεψομένους ἔτρισεν ἡ θύρα, καὶ τα-
20 χέως ἐξήλατο· φωνὴν ἤκουσε, καὶ διὰ τῆς θυρίδος παρέκλυσε. Εἰς ἀ-
νάγνωσιν καθίσας, ἤρξατο χασμαῖσθαι καὶ πρὸς ὕπνον καταφέρε-
σθαι· τρίβει τὰς ὄψεις, διατείνει τὰς χεῖρας τοῦ βιβλίου τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς ἀποστήσας, ἐνατενίζει τῷ τοίχῳ. Πάλιν ἐπιστρέψας ἀναγινώ-
σκει μικρόν, ἀνέπτυξε τὰ φύλλα, περιειργάσατο τὰ τέλη τῶν λόγων·
25 εἶτα πτύξας τὸ βιβλίον, ὑπέθηκεν αὐτὸ τῇ κεφαλῇ προσκεφάλαιον.

Ἄκηδιαστῆς μοναχὸς, ὄξυς μὲν εἰς διακονίαν, ὀκηρὸς δὲ εἰς
προσευχήν.

Ἐν παντὶ ἔργῳ τάξον σεαυτῷ μέτρον, καὶ μὴ πρότερον ἀποστήσας,
πρὶν ἂν τελέσῃς αὐτό.

30 Περιπίπτων ἀκηδία, παρακάλεσον τὴν ψυχὴν μετὰ δακρῶν,

τοῦ βάζει καὶ λογισμοὺς νὰ συναντηθεῖ μὲ ἀδελφοὺς, γιὰ ὠφέλεια δῆθεν, καὶ ὄχι γιὰ ἀπλῆ ἐπίσκεψη. Καὶ ὅταν τὸν πείσει, τὸν κάνει ἀσταθῆ καὶ φιλήδονο καὶ περιπλανώμενον ἄσκοπα, καὶ σιγά-σιγά τὸν δένει μὲ κοσμικὰς φροντίδες καὶ ἀσχολίες. Καὶ ἐὰν δὲν τὸν νικήσει, τὸν ἐφοδιάζει μὲ βαρὺ ὕπνο, καὶ ἀφοῦ τὸν βουλιάξει, ἀπὸ ἐκεῖ ἐπιχειρεῖ νὰ τὸν νικήσει. Πρέπει νὰ τὸν ἀνατρέψει μὲ προσευχή, μὲ ἀνάγνωσις, μὲ ὑπομονή, μὲ καρτερικότητα, μὲ ἀποφυγὴ τῆς φλυαρίας, καὶ μὲ τὰ χειρωνακτικὰ ἔργα.

Ἡ ἀκηδία εἶναι ἀτονία τῆς ψυχῆς πού δὲν ἔχει καρτερικότητα, ἡ ἀδιαφορία τῆς ψυχῆς πού πάσχει ἀπὸ φιληδονία.

Τὸ σύννεφο πού δὲν ἔχει νερὸ τὸ παρασύρει ὁ ἄνεμος, καὶ τὸν νοῦ πού δὲν ἔχει ὑπομονή, τὸν παρασύρει τὸ πνεῦμα τῆς ἀκηδίας.

Τὸ δέντρο πού εἶναι καλὰ στερεωμένο δὲν τὸ ξεριζώνει ὁ βίαιος ἄνεμος, καὶ τὴν ψυχὴ τῆς στεριωμένη δὲν τὴν κάμπτει ἢ ἐλίθει τῆς ἀκηδίας.

Οὔτε τὸ φυτὸ πού μεταφυτεύεται πολλές φορές μπορεῖ νὰ καρποφορήσει, οὔτε ὁ μοναχὸς πού τριγυρίζει ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

Ὁ μοναχὸς ὁ ἀνέμελος εἶναι ξερόφυλλο τῆς ἐρήμου. Ἠρεμεῖ λίγο, καὶ ὕστερα πάλι μετακινεῖται.

Στὸν φιλήδονο δὲν ἀρκεῖ μιὰ γυναίκα, οὔτε στὸν ἀνέμελο μοναχὸ ἓνα καταγώγιο.

Αὐτὸς φαντάζεται αὐτοὺς πού θὰ τὸν ἐπισκεφθοῦν. Τρίξει ἢ πόρτα καὶ τρέχει ἀμέσως. Ἀκούει φωνή, καὶ σκῦβει ἀπὸ τὸ παράθυρο νὰ δεῖ. Ὅταν κάθεται νὰ διαβάσει, ἀρχίζει νὰ χασμουριέται καὶ νὰ παραδίνεται στὸν ὕπνο. Τρίβει τὰ μάτια του, τεντώνει τὰ χέρια, καὶ ἀπομακρύνοντας τὰ μάτια του ἀπὸ τὸ βιβλίον, κοιτάζει στὸν τοῖχο. Καὶ πάλι γυρίζοντας διαβάσει λίγο, γυρίζει τὰ φύλλα, περιοργάζεται τὸ τέλος τῶν λόγων, καὶ ἔπειτα, κλείνοντας τὸ βιβλίον, τὸ βάζει κάτω ἀπὸ τὸ κεφάλι του ὡς προσκέφαλο.

Ὁ ἀνέμελος μοναχὸς εἶναι γρήγορος στὸ διακόνημά του, καὶ ὀκνηρὸς στὴν προσευχή.

Γιὰ κάθε ἔργο βάλε στὸν ἑαυτὸ σου μέτρο, καὶ νὰ μὴ φύγεις προτοῦ ἐκτελέσεις αὐτό.

Ὅταν πέφτεις στὴν ἀκηδία, παρηγόρησε τὴν ψυχὴ σου μὲ δάκρυα, ἐπαναλαμβάνοντάς της: “Γιατί εἶσαι λυπημένη, καὶ γιατί μὲ

οὕτως αὐτῆς κατεπάδων· «Ἰνατί περίλυπος εἶ, καὶ ἰνατί συνταράττεις με; Ἐλπισον ἐπὶ τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς ποιήσει».

Δεῖ παρασκευάζεσθαι τὸν μοναχὸν ὡς αὔριον τεθνηξόμενον, καὶ μὴ οὕτω πάλιν τὸ σῶμα θεραπεύειν, ὡς πολλὰ ζησόμενον. Τὸ
5 μὲν γὰρ τοὺς λογισμοὺς τῆς ἀκηδίας περικόπτει, τὸ δὲ τῷ σώματι συντηρεῖ τὴν ἴσῃν ἐγκράτειαν.

Ἐρώτησέ τις τὸν γέροντα λέγων Ἀκηδιῶ, Πάτερ. Ὁ δὲ φησιν· Οὐπω, τέκνον, ἔγνωσ οὔτε τὴν περιμένουσαν τοὺς σπουδαίους ἀπό-
10 λασιν, οὔτε τὴν κόλασιν τῶν ῥαθύμων. Ἐπεὶ, σκολήκων εἰ πάντως ἐπέπλησό σου τὸ κελλίον, ἔκαρτέρεις ἄν, μηδὲ ὅλως ἀκηδιῶν.

Ἡ ἀκηδία πασῶν τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων ἐπιδραττομένη, πάντα σχεδὸν ὁμοῦ πολλάκις κινεῖ τὰ πάθη. Τοῦτο δὲ γινώσκων ὁ Κύριος εἶρηκεν· «Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν».

Ἰατρὸς μὲν ἔωθεν ἐπισκέπτεται νοσοῦντας, ἀκηδία δὲ μεσοῦσης
15 τῆς ἡμέρας ἀσκητάς.

Τοῖς ἐν ἡσυχίᾳ μάλιστα πολεμεῖ τὸ πάθος τῆς ἀκηδίας.

Ἔργον ἀκηδίας μετακινεῖν τοὺς πόδας ἐν προσευχῇ καὶ ποιεῖν ὄρα^ν, ποτὲ μὲν τοὺς τοίχους, ποτὲ δὲ τὸν ὄροφον, ποτὲ δὲ τι τῶν ἐνό^ντων· καὶ νῦν μὲν προκύπτειν καὶ διὰ τῆς θυρίδος, νῦν δὲ τὸ οὐ^ς
20 ὑπέχειν, ὡς ἤχου τινὸς προσβάλλοντος.

Ζ'. ΠΕΡΙ ΚΕΝΟΔΟΞΙΑΣ

Τὸ τῆς κενοδοξίας πάθος πολύμορφόν ἐστι καὶ λεπτὸν καὶ δυσκατάληπτον. Τῶν μὲν ἄλλων παθῶν αἱ προσβολαὶ φανεραὶ· τοῦτο δὲ τοσοῦτόν ἐστι δυσκαταγώνιστον, ὅσον καὶ δυσφωρότατον.
25 Παντὶ γὰρ ἐπιτηδεύματι παρυσφίσταται, καὶ μορφῇ, καὶ σχήματι, καὶ βαδίσματι, καὶ φωνῇ, καὶ λόγῳ, καὶ σιωπῇ, καὶ περιβλήματι, καὶ γυμνότητι, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, παντὶ πράγματι. Διὰ πάντων γὰρ ἐπιχειρεῖ κατατοξεύειν τὸν ἀθλητὴν, καὶ ὃν οὐκ ἠδυνήθη διὰ τιμῆς ἐπα^ραι, τοῦτον μηχανᾶται καταβαλεῖν διὰ τοῦ φέρειν τὴν ἀτιμίαν. Ἐ-

συνταράξεις, Ἔλπισε σὸν Θεὸ καὶ αὐτὸς θὰ σοῦ τὸ κάνει αὐτὸ ποῦ θὰ τοῦ ζητήσεις»²³.

Ὁ μοναχὸς πρέπει νὰ προετοιμάζεται, σὰν νὰ πρόκειται νὰ πεθάνει αὐριο, καὶ νὰ μὴ ἔξακολουθεῖ νὰ περιποιεῖται τὸ σῶμα ἔτσι, σὰν νὰ πρόκειται νὰ ζήσει ἀκόμα πολλὰ χρόνια. Γιατὶ τὸ μὲν πρῶτο ἐλαττώνει τοὺς λογισμοὺς τῆς ἀκηδίας, ἐνῶ τὸ δεύτερο διατηρεῖ στὸ σῶμα τὴν ἴση ἐγκράτεια.

Κάποιος ρώτησε τὸν γέροντά του λέγοντας· Πάτερ, ἔχω ἀκηδία. Καὶ ἐκεῖνος τοῦ εἶπε· Ἐπομένως, παιδί μου, δὲν γνώρισες ἀκόμα οὔτε τὴν ἀπόλαυση ποῦ περιμένει αὐτοὺς ποῦ ἀγωνίζονται μὲ ζῆλο, οὔτε τὴν κόλαση τῶν νωθρῶν. Γιατί, ἂν τὸ κελλί σου ἦταν γεμάτο σκουλήκια, θὰ ἔκανες ὑπομονή, χωρὶς νὰ δείχνεις ἀδιαφορία.

Ἡ ἀκηδία κυριεύοντας ὅλες τὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, κινητοποιεῖ πολλές φορές ὅλα σχεδὸν τὰ πάθη μαζί. Καὶ αὐτὸ γνωρίζοντας ὁ Κύριος εἶπε· «Μὲ τὴν ὑπομονή σας θὰ κερδίσετε τὴ ζωὴ σας»²⁴.

Ὁ γιατρὸς ἐπισκέπτεται τοὺς ἀρρώστους ἀπὸ νωρὶς τὸ πρωί, ἐνῶ ἡ ἀκηδία τοὺς ἀσκητὲς τὸ μεσημέρι.

Τὸ πάθος τῆς ἀκηδίας πολεμᾷ κυρίως τοὺς ἡσυχαστές.

Ἔργο τῆς ἀκηδίας εἶναι τὸ νὰ μετακινεῖ κανεὶς τὰ πόδια του τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς, καὶ νὰ τοὺς κάνει νὰ βλέπουν πότε τοὺς τοίχους, καὶ πότε τὴν ὄροφή, καὶ πότε πάλι κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποῦ ὑπάρχουν. Ἄλλοτε πάλι νὰ σκύβουν νὰ δοῦν ἀπὸ τὸ παράθυρο, καὶ ἄλλοτε νὰ τεντώνουν τὸ αὐτί τους, ἐπειδὴ τάχα ἀκούστηκε κάποιος κρότος.

7. ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΕΝΟΔΟΞΙΑ

Τὸ πάθος τῆς κενοδοξίας εἶναι πολύμορφο καὶ λεπτὸ καὶ δύσκολο γίνεται ἀντιληπτό. Γιατὶ τῶν ἄλλων παθῶν οἱ ἐπιθέσεις εἶναι φανερές, ἐνῶ αὐτὸ εἶναι τόσο πολὺ δύσκολο νὰ νικηθεῖ, ὅσο καὶ πάρα πολὺ δύσκολο νὰ ἀνακαλυφθεῖ. Γιατὶ ὑπάρχει παράλληλα σὲ κάθε ἐνασχόληση καὶ μορφή καὶ σχῆμα, καὶ βάδισμα καὶ φωνὴ καὶ λόγο καὶ σιωπὴ καὶ ντύσιμο καὶ γυμνότητα καὶ γενικὰ σὲ κάθε πρᾶγμα. Ἐπιχειρεῖ νὰ πλήξει μὲ τὸ τόξο τῆς τὸν ἀγωνιστὴ μὲ ὅλα. Καὶ ὅποιον δὲν μπόρεσε νὰ τὸν κάνει νὰ ἀλαζονευτεῖ μὲ τὴν τιμὴ, αὐτὸν ἐπιδιώκει νὰ τὸν νικήσει προξε-

24. Λουκᾶ 21, 19.

κατέρωθεν γὰρ πολιορκεῖ, καὶ διὰ τῶν ἐναντίων, καὶ εἰς ἐσχάτην ἀναισθησίαν κατακρημνίζει τὸν νενικημένον. Διαφέρει δὲ κενοδοξία ὑπερηφανίας. Κενοδοξία μὲν γὰρ γίνεται ὅταν τι κατορθῶμεν δόξης ἀνθρωπίνης ἕνεκεν, ὑπερηφανία δέ, ὅταν μεγάλους καὶ ὑψηλοὺς 5 ἑαυτοὺς κρίνωμεν, καὶ ἄλλους κατακρίνωμεν· καὶ ἡ μὲν ἐπὶ πράξει φύεται, αὕτη δὲ ἐπὶ ὑπολήψει· καὶ ἡ μὲν ἀρχὴ ἐστὶν οἰήσεως, ἡ δὲ ὑπερηφανία τέλος. Ἀγωνιστέον τοίνυν πᾶσιν τρόποις, ἀποφυγεῖν τὸ ποικιλόμορφον τοῦτο θηρίον, καὶ ὑπεροπτέον δόξης ἀνθρωπίνης, καὶ κατορθωτέον ἐπὶ παντὸς κατορθώματος τὸ ἀθεάτριστον καὶ ἀ-
10 κόμπαστον. Χρῆ γὰρ, ἀγαθόν τι διαπραξαμένους, ἐπιλέγειν ἑαυτοῖς τὸ ἀποστολικόν, τό, «Οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἢ σὺν ἐμοί», καὶ τὸ Δεσποτικόν, ὅτι «Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν», καὶ τὸ Δαυϊτικόν· Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες», καὶ αὐθις τὸ ἀποστολικόν· «Τί γὰρ ἔχεις ὃ
15 οὐκ ἔλαβες; Εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών;».

Γῆ μὲν σῆπει βότρυν ἐπισυρόμενον, ἀρετὴν δὲ φθείρει κενοδοξία.

Μοναχὸς κενοδόξος ἄμισθος ἐργάτης ὑπέστη τὸν κόπον, καὶ τὸν ἐπὶ τούτῳ μισθὸν ἀπώλεσε.

20 Βαλάντιον τετρημένον οὐ φυλάσσει χρυσόν, οὐδὲ κενοδοξία θησαυρὸν ἀρετῆς.

Ἰχνος ἄνεμος ἀφανίζει, καὶ ἀρετὴν πνεῦμα κενοδοξίας.

Ὑφαλος πέτρα κενοδοξία· ταύτη προσρήξας, ἀπώλεσας τὸν φόρον τῆς ἀρετῆς.

25 Ἄνηρ ἄφρων δημοσιεύει πλοῦτον αὐτοῦ, καὶ μοναχὸς κενοδόξος ἀρετὰς αὐτοῦ.

Ἀρετὴ κενοδόξου μαμητὸν ἱερεῖον, καὶ οὐκ ἀνενεχθήσεται εἰς θυσιαστήριον.

Ἀκηδία μὲν ἐκλύει τόνον ψυχῆς, κενοδοξία δὲ νευροῖ καὶ τὸν
30 παρεμμένον.

25. Α' Κορ. 15, 10.

26. Ἰω. 15, 5.

ώντας του ἀτιμία. Γιατὶ πολιορκεῖ καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρές, ἀκόμα καὶ μὲ τὰ ἀντίθετα, καὶ καταγκρεμίζει στὴ χειρότερη μορφή ἀναισθησίας τὸν νικημένον. Ἡ κενοδοξία διαφέρει ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια. Γιατὶ κενοδοξία ὑπάρχει ὅταν κάνουμε κάποιο κατόρθωμα γιὰ τὴν ἀνθρώπινη δόξα, ἐνῶ ὑπερηφάνεια, ὅταν θεωροῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας μεγάλους καὶ σπουδαίους καὶ κατηγοροῦμε ἄλλους. Καὶ ἡ κενοδοξία βέβαια φυτρώνει μὲ τὴν πράξη, ἐνῶ ἡ ὑπερηφάνεια μὲ τὴ φήμη. Καὶ ἡ μία ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴ τῆς οἴησης, ἐνῶ ἡ ὑπερηφάνεια τὸ τέλος. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀγωνιστοῦμε μὲ ὅλους τοὺς τρόπους νὰ ἀποφύγουμε αὐτὸ τὸ θηρίο μὲ τὶς ποικίλες μορφές, νὰ παραβλέπουμε τὴν ἀνθρώπινη δόξα, καὶ νὰ ἐπιτύχουμε κάθε μας κατόρθωμα νὰ γίνεται χωρὶς θεατρinισμό καὶ κομπασμό. Πρέπει δηλαδὴ ὅταν κάνουμε κάτι νὰ λέμε μέσα μας τὸν ἀποστολικὸ ἐκεῖνο λόγο· «Ὅμως ὄχι ἐγώ, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ποὺ εἶναι μαζί μου»²⁵, καὶ τὸν Δεσποτικὸ· «Χωρὶς ἔμένα δὲν μπορεῖτε νὰ κάνετε τίποτε»²⁶. Ἐπίσης καὶ τὸ τοῦ Δαβὶδ· «Ἐὰν ὁ Κύριος δὲν οἰκοδομήσει τὸ σπίτι, ἄδικα κοπιᾶζουν οἱ οἰκοδόμοι ποὺ τὸν χτίζουν»²⁷, καὶ πάλι τὸ ἀποστολικὸ· «Τί ἔχεις δηλαδὴ ποὺ δὲν τὸ ἔχεις λάβει; Καὶ ἐφόσον τὸ ἔλαβες, γιατί καυχίεσαι σὰν νὰ μὴ τὸ ἔλαβες»²⁸;

Ἡ γῆ σαπίζει τὸ τσαμπὶ τοῦ σταφυλιοῦ ποὺ σύρεται στὸ ἔδαφος, καὶ ἡ κενοδοξία φθείρει τὴν ἀρετή.

Ὁ κενόδοξος μοναχὸς εἶναι ἐργάτης χωρὶς ἀνταμοιβή. Ἐκανε τὸν κόπο, καὶ ἔχασε τὴν ἀμοιβή του γι' αὐτόν.

Τὸ τρυπημένο πουγγὶ δὲν κρατᾶει τὸν χρυσό, οὔτε ἡ κενοδοξία τὸν θησαυρὸ τῆς ἀρετῆς.

Ὁ ἄνεμος ἐξαφανίζει τὸ ἴχνος, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς κενοδοξίας τὴν ἀρετή.

Ἡ κενοδοξία εἶναι πέτρα κάτω ἀπὸ τὰ θαλασσινὰ νερά. Ἄν προσκρούσεις σ' αὐτήν, θὰ χάσεις τὸ φορτίο τῆς ἀρετῆς.

Ὁ ἀνόητος ἄνδρας διακηρύττει τὸν πλοῦτο του, καὶ ὁ κενόδοξος μοναχὸς τὴν ἀρετή του.

Ἡ ἀρετὴ τοῦ κενόδοξου εἶναι σφάγιο μεμπτό, καὶ δὲν προσφέρεται στὸ θυσιαστήριο.

Ἡ ἀκηδία διαλύει τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς, ἐνῶ ἡ κενοδοξία δυναμώνει καὶ τὸν παράλυτο.

27. Ψαλμ. 126, 1.

28. Α' Κορ. 4, 7.

Ἔστιν ὅτε τοῖς ὑπὲρ δύναμιν ἐπιχειρήσας ὁ κενόδοξος, αἰσχύνῃ ἐαυτῷ μάλιστα προεξένησεν.

Χαλεπὸς ὁ τῆς κενοδοξίας δαίμων. Ὁ γὰρ ποιεῖς πρὸς καθαίρεσιν αὐτοῦ, τοῦτο πάλιν αὐτὸς ἀρχὴν κενοδοξίας ποιεῖται κατὰ σοῦ.
5 Διὸ χρὴ προσέχειν τοῖς ἀντισοφίσμασι

Ὁ τῆς κενοδοξίας δαίμων ἀντίκειται τοῖς δαίμοσι τῆς ἀκαθαρσίας καὶ τούτους ἅμα προσβάλλειν τινί, τῶν οὐκ ἐνδεχομένων ἐστίν. Ὁ μὲν γὰρ τιμῆς, οἱ δὲ ἀτιμίας πρόξενοι. Νικῶντων μὲν οὖν, φεύγει, νικωμένων δέ, ἐπανέρχεται.

10 Ὅστις ἐποχεῖται κουφότητι κενῆς δόξης, οὐδέποτε περοφυήσει πρὸς τὸν τῆς ἀληθοῦς δόξης ἔρωτα

Τρίβολος ὄντως ἡ κενοδοξία. Πίπτουσα γὰρ καθ' οἰονδήποτε μέρος, ὀρθὸν ἴστησι τὸ κέντρον αἰεί.

Η'. ΠΕΡΙ ΥΠΕΡΗΦΑΝΙΑΣ

15 Χαλεπώτατόν ἐστι τὸ πάθος τῆς ὑπερηφανίας, καὶ πάντων ἀγριώτερον, καὶ τοῖς τελείοις μάλιστα πολεμοῦν, καὶ τοὺς εἰς τὸ ὕψος ἐπαναβεβηκότας τῶν ἀρετῶν καταστρέφειν ἀπανθαδιαζόμενον· καὶ καθάπερ νόσος λοιμικὴ κατὰ πνατὸς ἔρπει τοῦ σώματος, οὕτω καὶ αὕτη κατὰ πάσης τῆς ψυχῆς. Καὶ τῶν μὲν ἄλλων παθῶν ἕκαστον, εἰ
20 καὶ ταράσσει τὸν νοῦν, ἀλλὰ μίαν τὴν ἀντικειμένην ἀρετὴν ἐπιχειρεῖ διαφθεῖρειν· ἢ γαστριμαργία τὴν ἐγκράτειαν· ἢ πορνεία τὴν σωφροσύνην· ἢ φιλαργυρία τὴν ἀκτημοσύνην· ἢ ὀργὴ τὴν πραότητα, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κακίας εἶδη τὰς ἐναντίας αὐτοῖς ἀρετάς. Ἡ δὲ ὑπερηφανία, κυριεύσασα τῆς ψυχῆς, ὅλην καταστρέφει, καθάπερ μεγάλην
25 πόλιν χαλεπώτατος τύραννος. Αὕτη γὰρ καὶ τὸν διάβολον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ κατεκρήμνισεν. Ὅταν οὖν αἰσθώμεθα ταύτης, ἐξουδενώσωμεν ἑαυτοὺς ὡς ἐρήμους παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ ἀχρήστους καὶ ἀποβλήτους, καὶ Θεὸν αἰεὶ παροργίζοντας, καὶ πρόσκομμα κειμένους τοῖς ἀδελφοῖς. Ἰαμα γάρ, κενοδοξίας μὲν καταφρόνησις δόξης, ὑπερη-
30 φανίας δὲ ἡ μακαρία ταπεινώσις.

Ἐπερηφανία ἐστὶν οἴδημα ψυχῆς, ἰχώρος πεπληρωμένον.

Ἐπὶ τῶν περιπτώσεων πού ὁ κενόδοξος ἐπιχειρεῖ κάτι πάνω ἀπὸ τὶς δυνάμεις του καὶ προκαλεῖ ντροπὴ στὸν ἑαυτό του.

Εἶναι φοβερός ὁ δαίμονας τῆς κενοδοξίας. Γιατὶ αὐτὸ πού κάνει γιὰ τὴν κατάργησή του, αὐτὸς τὸ ἴδιο τὸ κάνει πάλι ἀρχὴ κενοδοξίας ἐναντίον σου. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ προσέχουμε στὰ ἀντιτεχνάσματά του.

Ὁ δαίμονας τῆς κενοδοξίας εἶναι ἀντίθετος πρὸς τοὺς δαίμονες τῆς ἀκαθαρσίας, καὶ τὸ νὰ ἐπιτεθοῦν αὐτοὶ συγχρόνως σὲ κάποιον εἶναι κάτι πού δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ συμβεῖ. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι πρόξενος τιμῆς, ἐνῶ αὐτοὶ ἀτιμίας. Ὅταν λοιπὸν νικοῦν αὐτοὶ, φεύγει, καὶ ὅταν νικῶνται, ἐπιστρέφει.

Ὅποιος φέρεται ἐπάνω στὸ ὄχημα τῆς ἐλαφρότητας τῆς μάταιας δόξας, ποτὲ δὲ θὰ βγάλει φτερὰ πρὸς τὸν ἔρωτα τῆς ἀληθινῆς δόξας.

Ἡ κενοδοξία εἶναι πραγματικὰ τριβόλι. Γιατὶ, ἀπὸ ὅποια πλευρὰ καὶ ἂν πέσει, τὸ κεντρί στέκεται πάντοτε ὄρθιο.

8. ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΕΡΗΦΑΝΕΙΑ

Τὸ πάθος τῆς ὑπερηφάνειας εἶναι πάρα πολὺ φοβερὸ καὶ πιὸ ἄγριο ἀπὸ ὅλα, πού πολεμᾷ ἰδιαίτερα τοὺς τέλειους καὶ ἐκείνους πού ἔχουν ἤδη φτάσει στὸ ἕψος τῶν ἀρετῶν, ἔχοντας τὸ θράσος νὰ τοὺς καταστρέψει. Καὶ ὅπως ἡ κολλητικὴ ἀρρώστια ἀπλώνεται σ' ὅλο τὸ σῶμα, ἔτσι καὶ αὐτὴ ἀπλώνεται σὲ ὁλόκληρη τὴν ψυχὴ. Καὶ τὸ καθένα βέβαια ἀπὸ τὰ ἄλλα πάθη, ἂν καὶ ταράζει τὸν νοῦ, ἐπιχειρεῖ νὰ καταστρέψει μιὰ ἀρετὴ πού εἶναι ἀντίθετη πρὸς αὐτό. Ἡ γαστριμαργία τὴν ἐγκράτεια, ἡ πορνεία τὴν σωφροσύνη, ἡ φιλαργυρία τὴν ἀκτημοσύνη, ἡ ὀργὴ τὴν πραότητα, καὶ τὰ ὑπόλοιπα εἶδη τῆς κακίας τὶς ἀντίθετες πρὸς αὐτὰ ἀρετές. Ἡ ὑπερηφάνεια ὅμως, ὅταν κυριέψει τὴν ψυχὴ, τὴν καταστρέφει ὅλην, ὅπως ἓνας τρομερὸς τύραννος καταστρέφει μιὰ μεγάλη πόλη. Γιατὶ αὐτὴ καὶ τὸν διάβολο τὸν γκρέμισε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ στῆ γῆ. Ὅταν λοιπὸν τὴν αἰσθανθοῦμε, νὰ ταπεινώσουμε τὸν ἑαυτό μας, μὲ τὴ σκέψη ὅτι εἴμαστε ἔρημοι ἀπὸ κάθε ἀγαθό, καὶ ἄχρηστοι καὶ ἀπόβλητοι, πού ἐξοργίζουμε πάντοτε τὸν Θεό, καὶ εἴμαστε ἐμπόδιο στοὺς ἀδελφούς μας. Γιατὶ φάρμακο τῆς κενοδοξίας εἶναι ἡ περιφρόνηση τῆς δόξας, ἐνῶ τῆς ὑπερηφάνειας ἡ μακάρια ταπείνωση.

Ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι ὄγκος τῆς ψυχῆς, γεμάτος ἀπὸ αἱματώδη ὑγρὰ.

Ὁ ὑπερήφανος ἢ ἑαυτῷ καὶ οὐ τῷ Θεῷ ἐπιγράφει τὰ κατορθώματα, ἢ τοὺς μὴ κατορθοῦντας ἔξουθενεῖ. Διπλῆ γὰρ ἡ κακία τῆς ὑπερηφανίας

ΚΛΙΜΑΚΟΣ

5 Μοναχὸς κυρίως ἐστὶν ἀμετεώριστον ὄμμα ψυχῆς, καὶ ἀκίνητος σώματος αἰσθησις.

Μοναχὸς ἐστὶν ὁ τοὺς πολεμίους δίχην θηρῶν προσκαλούμενος καὶ ἐρεθίζων ἐν τῷ φεύγειν ἀπ' αὐτοῦ.

Μοναχὸς ἐστὶν ἀδιάστατος ἔκστασις καὶ λύπη ζωῆς.

10 Μοναχὸς ἐστὶν ὁ ποιῶν ταῖς ἀρεταῖς, ὡς ἄλλος ταῖς ἡδοναῖς.

Ὑπερηφανίας ἄγγελος, παρουσία κενοδοξίας.

Φευκτέον τὴν ὑπερηφανίαν ὡς κρημνὸν βαθὺν περιηρημένον σωτηρίας ἀπάσης ἄνοδον.

Ἀντιλογία μὲν ἀπόδειξις ὑπερηφανίας, ὑπερηφανία δὲ τεκμήριον ἀκαρπίας καὶ πενίας ψυχῆς.

Μοναχὸς ὑπερήφανος αὐτάρκης ἑαυτῷ καὶ δίχα δαίμονος εἰς ἀπώλειαν.

Σαθρὰ κλίμαξ καταβάλλει τὸν ἐπιβαίνοντα, καὶ ὑπερηφανίας κλίμαξ τὸν ἐποχούμενον.

20 Ὑπερηφανία δένδρον ὑψηλὸν σεσηπός, εὐθλάστους ἔχον κλάδους, ῥαδίως τὸν ἐπιβαίνοντα καταβάλλοντας.

Τὰ μὲν ἄλλα κακὰ ραθυμοῦσιν ἐπιτίθενται τοῖς ἀνθρώποις, ἢ δ' ὑπερηφανία μᾶλλον σπουδάζουσι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν «Ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε, ὅτι Ἀχρεῖοι 25 δοῦλοί ἐσμεν»· μονονουχὶ λέγων, Ὅτε ἐπεισιέναι μέλλῃ τὸ θηρίον, τότε διὰ τῶν ῥημάτων τούτων ἀποκλείετε τὰς θύρας αὐτῷ.

Τὰ μὲν ἄλλα πάθη περὶ τὴν ἀνθρωπίνην στρέφεται φύσιν, ἢ δ' ὑπερηφανία δύναμιν ἀγγελικὴν κατεπάλαισεν.

Ἡ ὑπερηφανία φαντασίας ἐπάγει τῇ ψυχῇ φοβεράς.

30 Ἐνεδρεύει τὴν ὑπερηφανίαν ἡ πτώσις καὶ γίνεται χαλινὸς αὐτῆς.

Ὁ ὑπερήφανος ἢ ἀποδίδει τὰ κατορθώματά του στὸν ἑαυτό του, καὶ ὄχι στὸν Θεό, ἢ ταπεινώνει ἐκείνους ποὺ δὲν ἔχουν κατορθώσει τίποτε. Γιατὶ ἡ κακία τῆς ὑπερηφάνειας εἶναι διπλῆ.

ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΚΑΣ

Μοναχὸς κυρίως εἶναι μάτι τῆς ψυχῆς ποὺ δὲν κοιτᾶζει ψηλά, καὶ ἀκίνητη αἴσθηση τοῦ σώματος.

Μοναχὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ προσκαλεῖ τοὺς ἐχθροὺς σὰν θηρία, καὶ τὰ ἐρεθίζει ὅταν φεύγουν ἀπὸ αὐτόν.

Μοναχὸς εἶναι ἀδιάκοπη ἔκσταση καὶ λύπη τῆς ζωῆς.

Μοναχὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ ἔχει διαπλαστεῖ μὲ τὶς ἀρετές, ὅπως κάποιος ἄλλος μὲ τὶς ἡδονές.

Ἄγγελιοφόρος τῆς ὑπερηφάνειας εἶναι ἡ παρουσία τῆς κενοδοξίας.

Πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε τὴν ὑπερηφάνεια σὰν βαθὺ γκρεμό, ποὺ καταστρέφει κάθε ἄνοδο πρὸς τὴν σωτηρία.

Ἡ ἀντιλογία εἶναι ἀπόδειξη ὑπερηφάνειας, ἐνῶ ἡ ὑπερηφάνεια ἀπόδειξη ἀκαρπίας καὶ φτώχειας τῆς ψυχῆς.

Ὁ ὑπερήφανος μοναχὸς εἶναι ἀρκετὸς γιὰ τὴν ἀπώλεια τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ χωρὶς δαίμονα.

Σαπισμένη σκάλα ρίχνει κάτω αὐτόν ποὺ ἀνεβαίνει, καὶ ἡ σκάλα τῆς ὑπερηφάνειας αὐτόν ποὺ ταξιδεύει ἀνεβασμένος πάνω σ' αὐτήν.

Ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι ψηλὸ δένδρο σάπιο μὲ εὐθραυστα κλαδιά, ποὺ εὐκόλα ρίχνουν κάτω αὐτόν ποὺ ἀνεβαίνει.

Τὰ ἄλλα βέβαια κακὰ ἐπιτίθενται στοὺς ἀνθρώπους ποὺ εἶναι νωθοί, ἐνῶ ἡ ὑπερηφάνεια ἐπιτίθεται μᾶλλον σ' αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἀντικείμενο θαυμασμοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε: «Ὅταν κάνετε ὅλα ὅσα σᾶς ἔχουν διαταχθεῖ, νὰ λέτε, «εἴμαστε δοῦλοι ἀνάξιοι»²⁹. Σὰ νὰ λέγει δηλαδή: Ὅταν πρόκειται νὰ μπεῖ μέσα σας τὸ θηρίο τῆς ὑπερηφάνειας, τότε νὰ τοῦ κλείνετε τὴν πόρτα μὲ τὰ λόγια αὐτά.

Τὰ ἄλλα πάθη περιστρέφονται γύρω ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση, ἐνῶ ἡ ὑπερηφάνεια νίκησε τὴ δύναμη τῶν ἀγγέλων.

Ἡ ὑπερηφάνεια εἰσάγει στὴν ψυχὴ φοβερὲς φαντασιώσεις.

Στὴν ὑπερηφάνεια ἐνεδρεύει ἡ πτώση καὶ γίνεται χαλινάρι τῆς.

Πρὸ δὲ τῆς πτώσεως πάση ἰσχύϊ φυλάσσου τὰς τῆς ὑπερηφανίας ἄρκυς διαφυγεῖν.

Ὁ μὲν ταπεινόφρων τοῦ Χριστοῦ μαθητῆς ἐστίν, εἰρηκότος, «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραῖός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ», ὁ δὲ ὑπερήφανος τοῦ διαδόλου μμητῆς ἐστίν, δι' ὑπερηφανίαν καταβληθέντος.

Σάρκα μὲν λέπτυνε κατὰ τῆς πορνείας, ψυχὴν δὲ ταπείνου κατὰ τῆς ὑπερηφανίας.

Μοναχὸς ἐστίν ἄληκτον φῶς ἐν ὀφθαλμῷ καρδίας.

Μοναχὸς ἐστίν ἄβυσσος ταπεινώσεως, ἐν αὐτῇ πᾶν πνεῦμα κρη-
10 μνίσας καὶ ἀποπνίξας.

Ἄναιρεῖ, κενοδοξίαν μὲν ἢ κρύπτη ἐργασία, ὑπερηφανίαν δέ, τὸ τῷ Θεῷ ἐπιγράφειν τὰ κατορθώματα, ἑαυτὸν δὲ ἐξουθενεῖν.

Μέμνησο τοῦ προτέρου σου βίου καὶ τῶν ἀρχαίων παραπτωμάτων, καὶ λογίζου πῶς ἠνέσχετό σε τοιοῦτον ὄντα ζῆν ὁ Θεός καὶ οὐ
15 τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔτρεφε καὶ ἐφύλαττε· καὶ πάντως ταπεινοφρο-
νήσεις, εἰ μὴ τις εἴης δυσαισθητός καὶ πεπωρωμένος.

Λέγε πρὸς τὴν ἐνοχλοῦσαν οἴησιν· Ἀπόστηθι ἀπ' ἐμοῦ. Τίς γὰρ ἐγώ; τί γὰρ μοι κεκατώρθωται μέγα; Καὶ γὰρ τῶν ἁγίων, οἱ μὲν ἐλιθάσθησαν, οἱ δὲ ἐπρίσθησαν, οἱ δὲ μυρίοις εἶδεσι θανάτου διὰ Χρι-
20 στὸν ἀνηρέθησαν.

Ἀδύνατον διαπερᾶσαι πέλαγος δίχα πλοίου, καὶ σωθῆναι χωρὶς ταπεινοφροσύνης.

Ζεῦξον δικαιοσύνην καὶ ὑπερηφανίαν, καὶ αὐθις ἐτέρωθεν ἁμαρτίαν καὶ ταπείνωσιν, καὶ ὄψει τὸ ζεῦγος τῆς ἁμαρτίας πρὸ τοῦ
25 ζεύγους τῆς δικαιοσύνης ἐλαῦνον καὶ νικῶν, οὐ δι' οἰκείαν δύναμιν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰσχὴν τῆς συζύγου ταπεινοφροσύνης κάκεῖνο πάλιν ἐ-
λαττούμενον, οὐ δι' ἀσθένειαν τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ διὰ τὸ βάρος τῆς ὑπερηφανίας. Ἐχεις παραδείγματα τὸν Φαρισαῖον καὶ τὸν Τελώνην. Καίτοι ταπεινοφροσύνη κυρίως οὐ τό, ὄντα ἁμαρτωλόν, ἔχειν
30 ἑαυτὸν ἁμαρτωλόν· εὐγνωμοσύνη γὰρ τοῦτο καὶ τῆς ἰδίας ἀσθενείας ἐπίγνωσις ἀλλὰ τό, ὄντα δίκαιον, ἔχειν ἑαυτὸν ἁμαρτωλόν καὶ μηδέν τι μέγα περὶ ἑαυτοῦ φαντάζεσθαι.

Ἄμαρτωλὸς ἐνίκησε δίκαιον, ὁ Τελώνης τὸν Φαρισαῖον. Ὁ μὲν

Πρὶν ἀπὸ τὴν πτώση ὁμως φυλάξου μὲ κάθε δύναμη, ὥστε νὰ ξεφύγεις ἀπὸ τὰ δόκανα τῆς ὑπερηφάνειας.

Ἐο ταπεινὸς εἶναι μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶπε· «Μάθετε ἀπὸ μένα, ὅτι εἶμαι πρῶτος καὶ ταπεινὸς στὴν καρδιά»³⁹. Ἀντίθετα ὁ ὑπερήφανος εἶναι μιμητῆς τοῦ διαβόλου, ὁ ὁποῖος ἕξαιτίας τῆς ὑπερηφάνειάς του ἔπεσε ἀπὸ τὸν οὐρανό.

Ἐο μοναχὸς εἶναι διαρκὲς φῶς στὸ μάτι τῆς καρδιάς.

Ἐο μοναχὸς εἶναι ἀδυσσος ταπεινώσεως, μέσα στὴν ὁποία γκρέμισε καὶ ἔπνιξε κάθε πνεῦμα.

Τὴν κενοδοξία τὴ σκοτώνει ἡ ἐργασία ποὺ γίνεται κρυφά, ἐνῶ τὴν ὑπερηφάνεια τὸ νὰ ἀποδίδει κανεὶς στὸν Θεὸ τὰ κατορθώματά του καὶ νὰ ἐκμηδενίζει τὸν ἑαυτό του.

Νὰ θυμᾶσαι τὴν προηγούμενη ζωὴ σου καὶ τὰ παλιά σου παραπτώματα, καὶ νὰ σκέφτεσαι πῶς σὲ ἀνέχθηκε ὁ Θεὸς νὰ ζεῖς, ἂν καὶ ἦσουν ἁμαρτωλός. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ καὶ σὲ ἔτρεφε καὶ σὲ φύλαγε, καὶ ὅπωςδήποτε θὰ γίνεις ταπεινός, ἂν δὲν εἶσαι τελείως ἀναίσθητος καὶ πωρωμένος.

Στὴν οἴηση ποὺ σὲ ἐνοχλεῖ νὰ λές· Ἀπομακρύνσου ἀπὸ μένα. Ποιὸς εἶμαι ἐγώ; Καὶ τί τὸ μεγάλο ἔκανα; Γιατὶ ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἄλλοι λιθοβολήθηκαν, ἄλλοι πριονίστηκαν, καὶ ἄλλοι σκοτώθηκαν μὲ μύρια εἶδη θανάτου γιὰ τὸν Χριστό.

Εἶναι ἀδύνατο νὰ διαπλεύσει κανεὶς ἓνα πέλαγος χωρὶς πλοῖο, καὶ νὰ σωθεῖ χωρὶς ταπεινοφροσύνη.

Ζέψε τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ὑπερηφάνεια, καὶ ἄλλοῦ τὴν ἁμαρτία καὶ τὴν ταπείνωση, καὶ θὰ δεῖς τὸ ζευγάρι τῆς ἁμαρτίας νὰ τρέχει πρὶν ἀπὸ τὸ ζευγάρι τῆς δικαιοσύνης καὶ νὰ νικᾷ, ὄχι ἕξαιτίας τῆς δικῆς του δύναμης, ἀλλ' ἕξαιτίας τῆς συζύγου του ταπεινοφροσύνης. Καὶ ἐκεῖνο πάλι θὰ τὸ δεῖς νὰ μένει πίσω, ὄχι ἕξαιτίας τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ ἕξαιτίας τοῦ βάρους τῆς ὑπερηφάνειας. Ἔχεις παραδείγματα τὸν Φαρισαῖο καὶ τὸν Τελώνη. Ἄν καὶ βέβαια ταπεινοφροσύνη κυρίως εἶναι ὄχι τὸ νὰ εἶσαι ἁμαρτωλός καὶ νὰ θεωρεῖς τὸν ἑαυτό σου ἁμαρτωλό, γιατί αὐτὸ εἶναι εὐγνωμοσύνη καὶ ἀναγνώριση τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ, ἐνῶ εἶσαι δίκαιος, νὰ θεωρεῖς τὸν ἑαυτό σου ἁμαρτωλό καὶ νὰ μὴ φαντάζεσαι τίποτε τὸ μεγάλο γιὰ τὸν ἑαυτό σου.

Ἐο ἁμαρτωλὸς νίκησε τὸν δίκαιο, ὁ Τελώνης τὸν Φαρισαῖο. Ἐο ἓνας

ἔργα δικαιοσύνης ἔδειξεν εἰπών, ὅτι «Νηστεύω δις τοῦ Σαββάτου», καὶ τὰ ἑξῆς, ὁ δὲ ῥῆμα μόνον εἶπε ταπεινοφροσύνης, «ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ», καὶ ὁ λόγος ἔργων περιεγένετο. Καὶ τὸν μὲν τοσοῦτον θησαυρὸν ἐξεφύσησε τὸ πνεῦμα τῆς ὑπερηφανίας καὶ 5 διὰ τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καθάπερ διὰ θυρίδος, ἐξεφόρησε τὸν ἐναποκεῖμενον πλοῦτον, ἡ δὲ πενία μετέβαλεν εἰς πλοῦτον διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην.

Μᾶλλον δίκαιος ὀφείλει φοβεῖσθαι τὴν ὑπερηφανίαν· τὸν μὲν γὰρ ἁμαρτωλὸν κάμπτει τὸ συνειδὸς αἰεὶ κατηγοροῦν καὶ μὴ συγχωροῦν ἀνανεύειν, τὸν δὲ δίκαιον ἐπαίρει τὸ κατόρθωμα, μὴ προσέχοντα. Καὶ καθάπερ οἱ πειραταὶ τῷ πεφορτισμένῳ μάλιστα πλοίῳ προσβάλλουσι, οὕτω καὶ ὁ διάβολος οὐ πάνυ τι πολεμεῖ τοῖς ἁμαρτωλοῖς, ἀλλὰ σφοδρότατα τοῖς δικαίοις.

Σκοπὸς τοῦ μοναχοῦ καθαρὰν παντὸς πάθους τηρεῖν τὴν καρ- 15 δίαν οὕτινος ἀποτυχῶν πλανᾶται.

Πηγὴ καὶ ρίζα καὶ κεφαλὴ καὶ σύνδεσμος πάσης ἀρετῆς ἐστὶν ἡ διάκρισις, ἣν κτήσεται τις, τοῖς προωδευκόσι τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, πάντα σκοπὸν οἰκεῖον ἀνακοινούμενος. Οὕτω γὰρ ἂν ποτε λάθοι τῷ φαύλῳ περιπίπτων ὡς ἀγαθῷ.

20 Ἐχθρὸς ἡσυχίας, ἅπας φιλήδονος.

Ὅταν συνδῆσαι τινὰς εἰς αἰσχρὰν διάθεσιν ἀγάπης ὁ ἐχθρὸς βουληθῆ, δοκιμάζει καὶ τοῦτον κάκεινον, ἵνα τούτων ἑκάτερος, ἢ πάντως ὁ ἕτερος, ἐπιτήδειος εὐρεθῆι.

Συμπαθεῖς ὡς ἐπίπαν καὶ ἐλεήμονες οἱ φιλήδονοι.

25 Αἱ κατὰ τοὺς ὕπνους ἐκκρίσεις διαφόρους ἔχουσι τὰς αἰτίας. Ἡ γὰρ ἐκ φύσεως γίνεσθαι πεφύκασιν, ἢ ἐξ ἀσθενείας νεφρῶν, ἢ ἐξ ἀνέσεως, ἢ ἐκ μαλακότητος περιβλημάτων καὶ στρωμνῆς, ἢ ἐξ ἀδηφαγίας, ἢ ἐκ πολυποσίας, ἢ ἐξ ἐμπαθείας, ἢ ἐκ φυσιώσεως ἐπὶ χρονία ἀρρευσία, ἢ ἐκ κατακρίσεως τοῦ πλησίον, ἢ ἐκ φθόνου δαιμό- 30 νων. Ἡ μὲν οὖν πρώτη καὶ δευτέρα ἀνεπιτίμητοι, ἐπεὶ καὶ ἀνείδωλοι, αἱ δὲ λοιπαί, πλὴν τῆς τελευταίας, καταδικάζονται· ἡ δὲ τελευ-

ἔδειξε ἔργα δικαιοσύνης, λέγοντας, «Νηστεύω δύο φορές τὴν ἑβδομάδα», καὶ τὰ λοιπά, ἐνῶ ὁ ἄλλος εἶπε λόγια ταπεινοφροσύνης· «Θεέ μου, ἔλεήσέ με τὸν ἁμαρτωλό»³¹, καὶ τὰ λόγια νίκησαν τὰ ἔργα. Καὶ τὸν τόσο μεγάλο θησαυρὸ τὸν φύσηξε ἔξω τὸ πνεῦμα τῆς ὑπερηφάνειας, καὶ μέσα ἀπὸ τὴ γλῶσσα του, σὰν μέσα ἀπὸ παράθυρο, πέταξε ἔξω τὸν πλοῦτο πού ὑπῆρχε. Ἀντίθετα ἡ φτώχεια μεταβλήθηκε σὲ πλοῦτο, ἔξαιτίας τῆς ταπεινοφροσύνης.

Τὴν ὑπερηφάνεια ὀφείλει νὰ τὴν φοβᾶται περισσότερο ὁ δίκαιος, γιατί τὸν ἁμαρτωλὸ τὸν λυγίζει ἢ συνείδησή του, πού τὸν κατηγορεῖ πάντοτε καὶ δὲν τὸν ἀφήνει νὰ σηκώσει τὸ βλέμμα του πρὸς τὰ ἑπάνω, ἐνῶ τὸν δίκαιο τὸν κάνει τὸ κατόρθωμα νὰ ὑπερηφανεύεται, χωρὶς νὰ προσέχει. Καὶ ὅπως οἱ πειρατὲς προσβάλλουν ἰδιαίτερα τὸ φορτωμένο πλοῖο, ἔτσι καὶ ὁ διάβολος δὲν πολεμᾷ πολὺ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἀλλὰ τοὺς δίκαιους μὲ μεγάλη σφοδρότητα.

Σκοπὸς τοῦ μοναχοῦ εἶναι νὰ διατηρεῖ τὴν καρδιά του καθαρὴ ἀπὸ κάθε πάθος. Ἄν αὐτὸ δὲν τὸ ἐπιτύχει, πέφτει σὲ πλάνη.

Πηγὴ καὶ ρίζα καὶ κεφαλὴ καὶ συνδετικὸς κρῖκος κάθε ἀρετῆς εἶναι ἡ διάκριση, τὴν ὁποία θὰ ἀποκτήσει κανεὶς ἀνακοινώνοντας κάθε σκοπὸ του σὲ ἐκείνους πού προόδεψαν στὸ δρόμο τῆς ἀρετῆς. Γιατὶ ἔτσι δὲν θὰ κάνει ποτέ λάθος πέφτοντας στὸ κακὸ νομίζοντάς το ἀγαθό.

Κάθε φιλήδονος εἶναι ἐχθρὸς τῆς ἡσυχίας.

Ὅταν ὁ ἐχθρὸς θελήσει νὰ δέσει μερικὸς μὲ τὴν αἰσχροὴ διάθεση τῆς ἀγάπης, δοκιμάζει καὶ αὐτὸν καὶ ἐκεῖνον, ὥστε ὁ καθένας ἀπὸ αὐτούς, ἢ ὅπωςδήποτε ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς δύο νὰ βρεθεῖ κατάλληλος.

Οἱ φιλήδονοι σχεδὸν στὸ σύνολό τους εἶναι συμπονετικοὶ καὶ σπλαχνικοί.

Οἱ ἐκκρίσεις κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ὕπνου ἔχουν διάφορες αἰτίες. Ἡ δηλαδή γίνονται ἀπὸ τὴ φύση, ἢ ἀπὸ τὴν ἀσθένεια τῶν νεφρῶν, ἢ ἀπὸ τὴ χαλάρωση, ἢ ἀπὸ τὴν ἀπαλότητα τῶν ἐνδυμάτων καὶ τοῦ στρώματος, ἢ ἀπὸ τὴν πολυφαγία, ἢ ἀπὸ τὴν πολυποσία, ἢ ἀπὸ σφοδρὸ πάθος, ἢ ἀπὸ ἔπαρση σὲ περίπτωση χρόνιας ἀρρευσίας, ἢ ἀπὸ κατάκριση τοῦ πλησίον, ἢ ἀπὸ φθόνον δαιμόνων. Ἡ πρώτη καὶ δεύτερη αἰτία δὲν εἶναι ἄξιες κατάκρισης, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν εἰδῶλα. Οἱ ἄλλες ὅμως, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τελευταία, καταδικάζονται. Ἡ τελευταία μάλιστα, ὄχι μόνο δὲν

ταία, οὐ μόνον ἀνεπιτίμητος, ἀλλὰ καὶ θάρσους αἰτία. Φθονεῖται γὰρ ὁ εὐδοκμιῶν.

Τὰς αἰσχρὰς φαντασίας οὐ χρὴ μεθ' ἡμέραν ἀναλογίζεσθαι. Σκοπὸς γὰρ τοῖς δαίμοσι, καὶ νήφοντας μολύνειν τῇ μνήμῃ τούτων.

5 Ἐμπαθέστατος ὁ καὶ αὐτὴν πολλάκις τὴν τῶν μολυσμῶν ἐξομολόγησιν μετὰ ἡδυπαθείας ποιούμενος.

Καὶ τοῦτο πανουργία δαυμόνων, τὸ βλαβεροῖς προσώποις ὁμιλοῦντας, μὴ παραντίκα βλάπτειν πολλάκις, ἀλλὰ μετὰ καιρὸν, μηδ' εἰς αὐτὰ τὰ πρόσωπα, ἵνα, δοκοῦντες ἐτέρωθεν βλαβῆναι, τέως ταῦ-
10 τα μὴ φυλαττώμεθα.

Τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα διαφόρως ἐν διαφόροις κρίνεσθαι εἶωθεν· ἐξ ἡλικίας, ἐκ τόπου, ἐκ τρόπου, καὶ ἐξ ἐτέρων.

Εἰ μὴ προνοητικῶς τὴν τοῦ θήλεος ὁρμὴν αἰδοῖ Κύριος ἐχαλί-
νωσεν, ἠὺτομόλει δὲ τοῦτο πρὸς τὸ ἄρσεν, ὄντως οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα
15 σάρξ.

Τινὲς εὐλαβεῖς θεάμενοι προσώπου κάλλος, ὑπόθεσιν τοῦτο ποιοῦνται τῆς εἰς Θεὸν δοξολογίας, ὅπως ἐξ οὗτω φαυλοτάτης ὕλης τοιαύτην ὠραιότητα διεμόρφωσε· καὶ δακρύνουσι, τοῦτο μὲν ὑφ' ἡδονῆς, τοῦτο δὲ καὶ ὅτι τοιαύτη φαιδρότης ὑπὸ φαύλης ἡδονῆς κα-
20 ταμιαίνεται. Καὶ ὄντως θαυμαστόν, πῶς ὁ ἐτέρων βόθρος, ἐτέροις ἀφορμὴ στεφάνων καθίσταται. Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ περὶ τὰς μελωδίας ποιοῦσιν, εἰς ἔκπληξιν κινούμενοι τῆς μεγαλουργίας τοῦ Θεοῦ καὶ θερμὴν ἀγάπην.

Πόλεμοῦσι τοῖς ἡσυχασταῖς οἱ δαίμονες τῆς πορνείας, ἵν', ὡς μά-
25 την ἡσυχάζοντας, καταγάγωσιν εἰς τὰς πόλεις.

Οὐκ ἐνοχλοῦσι πολλάκις τοῖς ἐν ταῖς πόλεσι μοναχοῖς, ἵν', ὡς μὴ πολεμούμενοι, μένωσιν ἐν ταύταις.

Ἐνθα πολεμοῦνται, πάντως ἐκεῖ καὶ πολεμοῦσι. Μὴ πολεμούμενοι γὰρ, οὐδὲ πολεμοῦσιν.

30 Πολλοὺς τῶν μοναχῶν, ἠνίκα γυναιξὶ διαλέγονται, δακρύνειν ποιεῖ καὶ στένειν ὁ πονηρός, καὶ θαυμασίως παραινεῖν περὶ τε μνήμης θανάτου καὶ σωφροσύνης, ἵνα, τούτοις δελεασθῆναι αἱ ἄθλια,

εἶναι ἀξιοκατάκριτη, ἀλλὰ ἀποτελεῖ αἰτία θάρρους. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ εὐδοκιμεῖ, φθονεῖται.

Τὶς αἰσchrές φαντασιώσεις δὲν πρέπει νὰ τις σκεπτόμαστε τὴν ἡμέρα. Γιατὶ σκοπὸς τῶν δαιμόνων εἶναι καὶ ὅταν εἴμαστε νηφάλιοι νὰ μᾶς μολύνουν μὲ τὴν ἀνάμνηση αὐτῶν.

Ἐμπαθὴς σὲ ὑπερβολικὸ βαθμὸ εἶναι καὶ αὐτὸς ποὺ ἀκόμα καὶ αὐτὴ τὴν ἔξομολόγηση τῶν μολυσμῶν τὴν κάνει μὲ ἡδυπάθεια.

Κι' αὐτὸ εἶναι πανουργία τῶν δαιμόνων, μιλώντας μὲ θλιβερὰ πρόσωπα, νὰ μὴ βλαπτόμαστε πολλές φορές ἀμέσως, ἀλλὰ μετὰ ἀπὸ καιρὸ, οὔτε μὲ τὰ ἴδια πρόσωπα, γιὰ νὰ νομίζουμε ὅτι τὴ βλάβη τὴν πάθαμε ἀπὸ ἄλλου, καὶ νὰ φυλαγόμαστε ἀπὸ αὐτά.

Τὸ ἴδιο ἁμάρτημα συνηθίζεται νὰ κρίνεται ἀπὸ διάφορους μὲ τρόπο διαφορετικὸ, δηλαδή ἀπὸ τὴν ἡλικία, τὸν τόπο, τὸν τρόπο καὶ ἄλλα.

Ἄν ὁ Κύριος δὲν χαλιναγωγοῦσε προνοητικὰ μὲ τὴ ντροπὴ τὴν ὀρμὴ τοῦ θηλυκοῦ, καὶ πῆγαινε μόνο του πρὸς τὸ ἀρσενικὸ, πραγματικὰ δὲ θὰ σωζόταν κανένας ἄνθρωπος³².

Μερικοὶ εὐσεβεῖς, βλέποντας τὴν ὁμορφιὰ τοῦ προσώπου, τὴν ἐκλαμβάνουν σὰν ἀφορμὴ νὰ δοξολογήσουν τὸν Θεὸ ποὺ ἀπὸ μιὰ τόσο κακὴ ὕλη ἔπλασε τόσο μεγάλη ὁμορφιὰ. Καὶ δακρῦζουν, ἀπὸ τὴ μιὰ λόγῳ τῆς ἡδονῆς, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ ὁμορφιὰ μολύνεται ἀπὸ τὴν κακὴ ἡδονή. Καὶ εἶναι πραγματικὰ ἀξιο θαυμασμοῦ πῶς ὁ βόθρος τῶν ἄλλων, γίνεται σὲ ἄλλους ἀφορμὴ στεφανώματος. Τὸ ἴδιο κάνουν καὶ μὲ τις μελωδίες, παρακινούμενοι σὲ θαυμασμὸ τῆς μεγαλοσύνης τοῦ Θεοῦ καὶ θερμὴ ἀγάπη πρὸς αὐτόν.

Οἱ δαίμονες τῆς πορνείας πολεμοῦν τοὺς ἡσυχαστές, ὥστε μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἄσκοπα ἡσυχάζουν, νὰ τοὺς κατεβάσουν στὶς πόλεις.

Πολλὲς φορές δὲν ἐνοχλοῦν τοὺς μοναχοὺς τῶν πόλεων, ὥστε, ἀφοῦ δὲν πολεμοῦνται, νὰ μένουν σ' αὐτές.

Ἐκεῖ ὅπου πολεμοῦνται, ἐκεῖ ὅπωςδὴποτε καὶ πολεμοῦν. Γιατί, ὅταν δὲν πολεμοῦνται, οὔτε πολεμοῦν.

Πολλοὺς ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς, ὅταν μιλοῦν μὲ γυναῖκες, ὁ πονηρὸς τοὺς κάνει νὰ δακρῦζουν καὶ νὰ στεναῖζουν, καὶ μὲ τρόπο ἀξιοθαύμαστο τὶς συμβουλεύουν γιὰ τὴ μνήμη τοῦ θανάτου καὶ τὴ σωφροσύνη, ὥστε,

προσδράμωσιν ὡς ποιμένι τῷ λύκῳ, καὶ συνηθείας καὶ παρορησίας γενομένης, εἰς τὸν βόθρον ἐμπέσωσιν.

Φύγωμεν καρπόν, οὐ μὴ ἐσθίειν ἐπιγγειλάμεθα, μὴ ποτε, βλέποντες αὐτόν, πρὸς ἐπιθυμίαν ἔλθωμεν. Ἐκ τοῦ ὄραϊν γὰρ τὸ ἐραϊν,
5 ὡς λέγουσιν οἱ τὰ τοιαῦτα σοφοί.

Δυνατόν ἐστὶν ἐκ λαγνείας εἰς ἀγνεΐαν ἐλθεῖν, εἰ καὶ τινές φασιν ἀδύνατον γενέσθαι μετὰ τὴν γεῦσιν τῆς ἁμαρτίας ἀγνόν. Ἄγνοι γὰρ πάντες ἀπλῶς οἱ ἅγιοι.

Ποικίλος ὁ τῆς λαγνείας δαίμων· τοῖς μὲν ἀπείροις ὑποτίθησι
10 πείραν ἄπαξ λαβεῖν, πρὸς μόνην ἡδονῆς διάγνωσιν, τοὺς ἐν πείρᾳ δὲ διὰ τῆς μνήμης ἐπὶ τὴν πείραν ἐφέλκεται.

Πολλοὶ καὶ τῶν μὴ λαβόντων πείραν, ἀπολέμητοι διὰ τὴν ἄγνοιαν τῆς ἡδονῆς μεμενήκασι, καὶ τῶν ἐν πείρᾳ γεγενημένων, ἀνενόητοι διὰ τὸν κόρον.

15 Ὁ τὸ σῶμα νικήσας, ἐνίκησε τὴν φύσιν· ὁ δὲ νικήσας τὴν φύσιν, ὑπὲρ τὴν φύσιν ἐγένετο, καὶ λοιπὸν «ἠλάττωται βραχύ τι παρ' ἀγγέλους»· καὶ θαῦμα, πῶς ὁ ἔνυλος τὸν αὔλον ἀντίπαλον κατεπάλαισεν.

Καὶ πάντες μὲν οἱ δαίμονες, πρῶτον σκοτίζειν σπουδάζουσι τὸν ἡγεμόνα νοῦν, ὁ δὲ τῆς πορνείας μάλιστα.

20 Τοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ ῥυπαροὺς καὶ ἀκαθάρτους λογισμοὺς ὑποβάλλει μὲν τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας, ἐκβάλλει δὲ ἐγκράτεια καὶ ταπείνωσις καὶ περιφρόνησις αὐτῶν.

Ἀμέλεια μὲν μήτηρ ἀναισθησίας, ταύτης δὲ θυγάτηρ ἀναλγησία.

25 Διαφόρους τὰς αἰτίας ἔχει ὁ ὕπνος· γίνεται γὰρ ἐκ φύσεως, ἐκ βρωμάτων, ἐκ νηστείας, ἐκ θλίψεως.

Μέγα μὲν ὑπενεγκεῖν ὕδριν, μείζον δὲ παρελθεῖν ἀβλαβῶς ἔπαινον.

30 Ὁ μὴ τῆς ἄνω δόξης γευσάμενος, οὐκ ἂν τῆς κάτω ῥαδίως καταφρονήσει.

33. Βλ. Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Παιδαγωγὸς 3, 5. Ἰσιδώρου Πηλουσιώτη, Ἐπιστολὲς Βιβλίον 3, Ἐπιστολὴ 318 καὶ Βιβλίον 5, Ἐπιστολὴ 173.

δελεαζόμενες οἱ ἄθλιες, νὰ τρέξουν στὸν λύκο σὰν νὰ εἶναι βοσκός, καὶ ὅταν συνηθίσουν καὶ πάρουν θάρρος, νὰ πέσουν μέσα στὸν βόθρο.

Ἄς ἀποφύγουμε τὸν καρπὸ, τὸν ὁποῖο ὑποσχεθήκαμε νὰ μὴ τρώμε, ἀπὸ φόβο μήπως, βλέποντάς τον, τὸν ἐπιθυμήσουμε. Γιατὶ ἡ ἐπιθυμία προκαλεῖται ἀπὸ αὐτὸ ποὺ βλέπει κανεὶς, ὅπως ἔλεγαν οἱ σοφοὶ γύρω ἀπὸ τὰ θέματα αὐτὰ³³.

Εἶναι δυνατὸν ἀπὸ τὴ σαρκικὴ ἀπόλαυση νὰ φτάσει κάποιος στὴν ἀγνότητα, ἂν καὶ μερικοὶ λένε, ὅτι μετὰ τὴ δοκιμὴ τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνει κάποιος ἀγνός. Γιατὶ ὅλοι γενικὰ οἱ ἅγιοι ἦταν ἀγνοί.

Εἶναι ποικιλόμορφος ὁ δαίμονας τῆς φιληδονίας. Στούς ἄπειρους υποβάλλει τὴν ἐπιθυμία νὰ δοκιμάσουν μιὰ φορά, γιὰ νὰ γνωρίσουν τὴν ἡδονή, ἐνῶ τοὺς πεπειραμένους τοὺς παρασύρει νὰ δοκιμάσουν μετὴν ἀνάμνηση.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἄπειρους ἔμειναν ἀπολέμητοι, ἐπειδὴ ἀγνοοῦσαν τὴν ἡδονή, καὶ ἀπὸ τοὺς πεπειραμένους ἔμειναν ἀνενόχλητοι, ἕξαιτίας τοῦ κορεσμοῦ τους.

Αὐτὸς ποὺ νίκησε τὸ σῶμα, νίκησε τὴ φύση. Καὶ αὐτὸς ποὺ νίκησε τὴ φύση, ἔγινε ἀνώτερος ἀπὸ τὴ φύση, καὶ ἔτσι ἔγινε λίγο κατώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους³⁴. Καὶ εἶναι θαῦμα, πῶς ὁ ὑλικὸς νίκησε τὸν ἄυλο ἀντίπαλο.

Ὅλοι βέβαια οἱ δαίμονες ἐπιδιώκουν πρῶτα νὰ συσκοτίσουν τὸν ἡγεμόνα νοῦ, ἰδιαίτερα ὅμως ὁ δαίμονας τῆς πορνείας.

Τοὺς ρυπαροὺς καὶ ἀκάθαρτους λογισμοὺς στὴν καρδιὰ τοὺς βάζει τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας, καὶ τοὺς βγάζει ἢ ἐγκράτεια καὶ ἢ ταπείνωση καὶ ἢ περιφρόνησή τους.

Ἡ ἀμέλεια εἶναι μητέρα τῆς ἀναισθησίας, ἐνῶ θυγατέρα αὐτῆς εἶναι ἡ ἀναλγησία.

Ὁ ὕπνος ἔχει διάφορες αἰτίες. Ἔρχεται ἀπὸ τὴ φύση, ἀπὸ τὰ φαγητά, ἀπὸ τὴ νηστεία, καὶ ἀπὸ τὴ θλίψη.

Εἶναι μεγάλο βέβαια τὸ νὰ ὑποφέρει κανεὶς μιὰ βρισιά, ἀλλὰ ἀκόμα πιὸ μεγάλο, τὸ νὰ ξεπεράσει ἓναν ἔπαινο χωρὶς βλάβη.

Αὐτὸς ποὺ δὲν γεύτηκε τὴν οὐράνια δόξα, δὲν μπορεῖ νὰ περιφρονησεῖ εὐκολὰ τὴν ἐπίγεια.

34. Ἐβρ. 2, 7.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν κατὰ σειρά γιὰ τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στοῦ κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα ἀπλῶς στὴ σελίδα πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

Γένεσις			Βασιλειῶν Α΄		
1	31	384	16	7	376
3	15	156	17	35	24
	19	34		37	360
18	27	380		48	366
19	17	168	Βασιλειῶν Β΄		
22	4	120			
31	39	24.362	16	5 ἐ.	196
39	13	84	Βασιλειῶν Γ΄		
Ἔξοδος			17	6	42
2	11-12	268	Βασιλειῶν Δ΄		
3	2-5	248			
16	13 ἐ.	40	2	11 ἐ.	252
17	6	40	4	39-40	42
	12	266		41	42
18	19	234		42-44	42
22	2-3	20.22	5	21-27	438
	6	154	11	2 ἐ.	178
Λευϊτικόν			Τωβίτ		
19	17	440	12	12	316
Ἄριθμοὶ			Ἰουδίθ		
12	3	356	16	9	180
Δευτερονόμιον			Ψαλμοὶ		
10	20	320	1	2	118
11	19	118	2	11	330
27	15	276	4	5	358.440
32	33	342	7	5	178

7	6	92			Παροιμῖαι Σολομῶντος	
8	10	376	1	7		234
12	5	376	6	6		82.130
14	3	178		8		130
16	1	60	9	12		74
17	38-39	328	11	25		440
18	15	128	12	5		126
22	4	320	15	29		128
24	9	354	17	22		354
25	11	178	20	34		276
30	10	440	22	24		178
31	5	298			Ἐκκλησιαστικῆς	
	7	434				
	9	366	4	8		72
	14	362	5	15		72
33	2	118	7	9		440
	11	42	11	10		342
36	5	448			Σοφία Σολομῶντος	
	8	342				
41	12	448	1	6		376
48	4	128			Σοφία Σειράχ	
49	20	378				
54	7	30	1	16		234
	8	192	24	13-15		298
	23	246	27	19-20		376
58	5	178	42	24-25		296
69	4	224			Ἄμως	
81	6-7	366				
85	15	92	3	12		24
90	6	232			Μιχαίας	
	10-11	320				
118	16	128	4	3		156
	134	378			Ἰωήλ	
126	1	380.450				
129	2	60	2	10		320
130	1	178.178			Ναοὺμ	
131	1	1278.356				
136	9	430	1	5		320
138	22	350			Ἄμβακούμ	
142	5	128				
145	8	244	1	14		188
149	5	114	4	3		188
					Ἄγγαῖος	
30	24	354	1	6		20
39	6-7	86	2	13		78

Ἰώβ

		Ἡσαΐας	6	16	28.338
2	4	114		20	21.74
3	12	184		21	344
5	8	74		25	72.45
6	1	372		25-32	88
	5	316		26	16.82.212
14	2	186		27	116
	12	360		28	16
26	20	172		31	342
29	8	116		32	156
30	20-21	156		33	16.304
52	5	66	7	7	156
		Ἱερεμίας		14	28
			10	9	28
5	22-23	132		10	42
6	25	172		37	392
7	18	160	11	29	88.142.356.456
8	7	130	12	45	88.356
	8	130		50	88
9	2	162	13	25	378
		Δανιήλ	16	24	300
			18	34	322
12	19	316	19	21	300
		Ματθαῖος		21-23	108
			20	6 ἔ.	90
3	7-9	354	22	2-14	370
4	3 ἔ.	334		13	370
	10	252	23	26	430
5	3-9	142		27	146.110
	9	198	24	22	350.460
	13	104	25	34	10
	16	104		36	350
	20	104		40	238
	23	302	26	26	372
	23-24	330	27	5	438
	44	142			Μάρκος
	45	96			
	48	88	10	21	300
6	1	338	13	20	352
	2	20			Λουκᾶς
	3	186			
	5	28.338	3	7-8	354
	6	20	6	35	48
	7	332		36	88
	9	310	9	23	300
	10	156	10	41	170

11	2	310	6	15	98
	9	304	7	31	98
	26	356		32	72
12	20	438		32-33	72
	22	40	8	10	76
	25	116	9	7	360
17	10	30.454		24	30
18	2ξ.	318	10	4	156.430
	10	322.332	15	10	450
	12-13	458			
	14	322			Κορινθίους Β'
	28	108	2	7	26.354
21	19	448	6	7	30
24	32	346		16	98
			7	10	114
			10	6	100
1	1	372		8	76
4	23	310	11	14	252
14	27	140		27	344.374
15	5	450	13	10	76
					Γαλάτας
5	6-10	438			
22	18	60	3	28	338
23	3	110	5	17	100
					Ἐφεσίους
2	24	36	4	3	198
	29	66		13	98
6	4	100.104		26	440
	12	100	5	1	94
	19	102		8	98
7	22	100	6	12	126.344
	23	200			
8	9	100			
	26	244	1	27	98
	38-39	324	2	7-8	196
12	1	102		8	140
	15	122		15	66
13	10	122	3	11	104
	14	422		13	28
				14	30.106.126.344.438
				20	104.126
			4	4	114
3	16	98		8	128
4	7	256.450		12	296
	13	326			
					Κορινθίους Α'

		Κολοσσαεῖς		6	10		370.436
1	22	98			12		318.328
2	20	100				Τίτον	
3	1	104					
	3	98		2	7-8		378
	5	100.436		3	5		256
	12	96				Ἑβραίους	
	13	96					
	14	198		1	3		132
		Θεσσαλονικεῖς Α'		2	7		462
				11	37-38		14
4	11	56		12	14		432
5	11	76				Ἰακώβου	
	17	118					
		Θεσσαλονικεῖς Β'		1	20		440
3	6-12	56				Πέτρου Α'	
	10	438					
		Τιμόθεον Α'		5	8		26
1	14	256			8		172
2	8	342				Ἀποκάλυψις	
6	5	190					
	7-8	370		5	8		314
	8	28.72		8	3		314

2. Εύρετήριο ονομάτων και πραγμάτων

Α

- * Αβελ 170.
 * Αβεσσα 196.
 * Αβραάμ 120. 236. 354.
 άβρότης 34.
 άγαθα γης 392.
 άγαθότης 92. 96.
 άγανάκτησις 56. 330.
 άγάπη 120. 122. 140. 190. 198. 206. 208.
 210. 224. 226. 228. 232. 236. 250.
 260. 262. 294. 296. 298. 314. 324.
 354. 412. 428. 438. 458.
 άγγελος 390.
 άγγελος φωτός 252.
 άγιασμός 102. 258. 432.
 άγιωσύνη 252.
 άγνεία 270. 394. 410. 430. 432. 462.
 άγνοια 22. 462.
 άγνωσία 258. 304. 372.
 άγρυπνία 188. 222. 226. 252. 258. 260.
 268. 288. 358. 380.
 άγχίνοια 34.
 άγχιστεία 88.
 * Αδάμ 392. 396.
 * Αδελφίος 50.
 άδηφαγία 258. 458.
 άδιαφορία 76.
 άδικία 102. 196. 222. 260.
 άδολεσχία 128.
 άδόξια 180. 208.
 άηδία 86. 288.
 άθυμία 26. 30. 122. 300.
 Αίγυπτιος 268.
 Αίγυπτος 66. 156. 160.
 αιδώς 330.
 αίρεσις 262.
 αίρετικός 262.
 αίσχροτης 108.
 αίσχύνη 38. 164. 214. 258. 350. 352.
 376. 396. 398. 408. 452.
 άκαθαροσία 54. 102. 110. 146. 216. 434.
 άκακία 178. 410.
 άκαρπία 74. 454.
 άκενοδοξία 258. 262.
 άκηδία 36. 110. 200. 202. 204. 210. 242.
 258. 260. 262. 284. 286. 288. 314.
 352. 362. 374. 380. 420. 442. 444.
 446. 448. 450.
 άκηδιαστής 284. 286.
 άκολασία 258. 264. 268. 270. 272. 380.
 424. 432. 434. 436.
 άκρασία 310. 316. 380. 426. 434.
 άκροβυστία 338.
 άκτημοσύνη 8. 10. 12. 14. 28. 34. 38.
 44. 60. 80. 84. 258. 260. 380. 452.
 άκτημων μοναχός 274. 276.
 άλαζονεία 30. 124. 184. 292.
 άλαζών 398.
 * Αλέξανδρος 50.
 άλήθεια 18. 32. 78. 108. 110. 172. 178.
 186. 250. 254. 258. 262. 314. 330.
 374.
 άλλοίωσις 310.
 άλλοτριώσις 10.
 άμαθία 262.
 * Αμαλήκ 264. 266.
 άμάρτημα 154. 244. 330. 460.
 άμαρτία 100. 144. 148. 160. 178. 200.
 212. 214. 228. 230. 282. 298. 300.
 316. 328. 330. 350. 364. 374. 376.
 382. 396. 398. 404. 416. 456. 462.
 άμαρτωλός 256. 332. 384. 396. 412.
 456. 458.
 * Αμβρακούμ 188.
 άμέλεια 138. 242. 262. 462.
 άμνησικακία 294. 336.
 άμνησίκακον (τò) 96.
 άμνησίκακος 280.
 άμοιβή 8. 142. 146.
 άμορφία 324.
 άνάγνωσις 438.
 άναιδεια 258.
 άναισθησία 184. 326. 450. 462.
 άναλγησία 462.
 * Ανανίας 438.

ἀναρχία 188.
 ἀνάστασις 104. 258.
 ἀνδραγαθία 194. 198. 222.
 ἀνδρία 390.
 ἄνεσις 54. 70.
 ἀνθρωπαρέσκεια 186.
 ἀνθρωπάρεσκος 288.
 ἀνδρεία 194. 194. 222.
 ἀνία 164.
 ἄνοια 72. 166.
 ἀνομία 102. 178. 298.
 ἄνομος 398.
 ἀνοχή 188.
 ἀντιλογία 198. 228. 300. 454.
 Ἄντωνιος 376.
 ἄξιοπιστία 84.
 ἀοργησία 300.
 ἀόρητον (τὸ) 96.
 ἀπάθεια 68. 232. 266. 272. 282. 308.
 338. 350. 352. 356. 358. 368. 370.
 372. 374.
 ἀπαθής 282.
 ἀπάτη 22. 70. 116. 230. 252. 368.
 ἀπαύγασμα 132.
 ἀπιστία 436.
 ἀπληξία 240.
 ἀπληστία 258.
 ἀπόγνωσις 242. 248. 412.
 ἀπόλαυσις 38. 108. 142. 386. 448.
 ἀπόνοια 14. 20. 28. 124. 138. 202. 242.
 292.
 ἀποταγή 66. 208. 240. 260. 368.
 ἀποτυχία 112.
 ἀπώλεια 26. 178. 270. 336. 370. 382.
 416. 454.
 ἀργία 52. 56. 58. 152.
 ἀρέσκεια 124. 186. 222. 226. 262.
 ἀρετή 14. 18. 20. 24. 28. 42. 44. 68. 70.
 74. 86. 90. 92. 100. 102. 104. 120.
 124. 128. 138. 144. 146. 178. 184.
 186. 188. 192. 194. 200. 208. 214.
 216. 220. 222. 224. 226. 234. 242.
 248. 250. 256. 258. 262. 272. 284.
 286. 288. 290. 292. 296. 298. 306.
 308. 320. 326. 328. 330. 332. 348.

354. 358. 372. 382. 386. 388. 390.
 392. 394. 396. 400. 402. 404. 406.
 412. 414. 418. 422. 424. 426. 430.
 442. 450. 452.
 ἄρμονία 122. 216.
 ἄρπαγή 58. 102.
 ἄρρευσία 458.
 ἀσέβεια 234.
 ἀσεβής 398.
 ἀσέλγεια 228. 258.
 ἀσιτία 222. 420.
 ἄσκησις 54.
 ἀσφάλεια 172. 292.
 ἀταξία 56.
 ἀτιμία 26. 30. 122. 194. 196. 212. 282.
 372. 448. 452.
 αὐθάδεια 416.
 αὐτάρκεια 38. 78. 406.
 αὐτεξούσιον 364.
 ἄφεις 298. 322.
 ἄφθονία 258.
 ἀφιλαργυρία 260.
 ἀφιλάργυρος 282.
 ἀφοβία 240.
 ἀφροσύνη 136. 282. 384.

B

Βαβυλῶν 430.
 βάπτισμα 384.
 βάρβαρος 338.
 βασιλεία 10. 26. 142. 306. 310.
 βασιλεία οὐρανῶν 16. 68. 104. 108.
 142.
 βασκανία 102. 220.
 βελτίωσις 76.
 βλάβη 34. 40. 70. 76. 112. 150. 154. 162.
 164. 170. 172. 176. 182. 404. 422.
 βλασφημία 66. 252.
 βλάσφημος 398. 0
 βοήθεια 252. 290. 320.
 βουλή 62.
 βούλημα 130.
 βραβεῖον 144. 276.
 βραβεῖον τῆς κλήσεως 86. 126.
 βυθοστροφία 130.

Γ

γαλήνη 114. 162. 234. 240. 260.
 Γὰδ 106.
 γαστριμαργία 136. 258. 264. 268. 308.
 334. 372. 374. 420. 422. 424. 426.
 428. 452.
 γαστρίμαργος 266. 424. 426. 428.
 γῆ τῆς ἐπαγγελίας 68.
 Γιεζῆ 438.
 γλωσσαλγεῖν 218.
 γνώμη 26. 34. 84. 132.
 γνώσις 76. 226. 252. 262. 296. 306. 310.
 312. 314. 316. 326. 330. 348. 358.
 360. 362. 364. 370. 372.
 γνώσις Θεοῦ 382.
 γνώσις τῶν ἀρετῶν 362.
 γνώσις φυσική 128.
 Γραμματεῖς 104.
 Γρηγόριος (ὁ Θεολόγος) 436.
 γύμνωσις 38.

Δ

Δαβὶδ 24. 42. 92. 118. 128. 178. 196.
 250. 342. 350. 356. 366. 378.
 δαιμόνιον 364.
 δαιμόνον μεσημβρινόν 232.
 δαίμων 124. 196. 198. 200. 202. 204.
 210. 212. 216. 222. 224. 228. 232.
 238. 240. 242. 244. 290. 300. 306.
 308. 312. 314. 316. 318. 320. 322.
 328. 334. 336. 338. 340. 342. 350.
 352. 354. 356. 358. 364. 366. 368.
 370. 374. 376. 382. 400. 406. 432.
 442. 452. 454. 460. 462.
 δαίμων ἀκαθαροῦ 452.
 δαίμων ἀκηδίας 202.
 δαίμων ἀσελγείας 228.
 δαίμων γαστριμαργίας 426.
 δαίμων δειλίας 232.
 δαίμων κενοδοξίας 234. 338. 452.
 δαίμων λαγνείας 362.
 δαίμων λύπης 200. 334. 348. 376. 444.
 δαίμων μνησικακίας 378.
 δαίμων ὀργῆς 348.

δαίμων πλάνης 350.
 δαίμων πονηρίας 216.
 δαίμων πορνείας 316. 348. 434.
 δαίμων Πύθων 238.
 δαίμων φιλαργυρίας 368.
 δάκρυον 260. 314. 380. 406. 446.
 Δανιήλ 374.
 δέησις 60. 68.
 δειλία 232. 242. 244. 290.
 δεῖπνον μυστικόν 414.
 διαβολή 102.
 διάβολος 26. 334. 392. 398. 410. 452.
 458.
 διάθεσις 60. 122. 146. 168. 188.
 διάκρισις 330. 440. 458.
 διαλογισμὸς 300. 342.
 διάχυσις 174.
 δίκαιος 456.
 δικαιοσύνη 30. 84. 92. 102. 104. 106.
 304. 344. 370. 392. 402. 440. 456.
 458.
 Δίνα 170.
 διωγμὸς 16.
 δολιότης 378.
 δόλος 126. 156. 178. 258. 262. 320.
 δόξα αἰώνιος 384.
 δόξα ἀνθρωπίνη 114. 138. 152. 174.
 188. 194. 214. 230. 250. 252. 288.
 334. 336. 342. 344. 412. 450.
 δόξα ἀρετῆς 288. 414.
 δόξα ἐπάρατος 356.
 δόξα Θεοῦ 8. 16. 26. 28. 30. 94. 108.
 132. 142. 188. 190. 196. 228. 254.
 256. 298. 314. 378. 418. 452. 462.
 δόξα κενή 452.
 δόξα ματαία 230.
 δόξα μέλλουσα 288.
 δοξολογία 104. 272. 460.
 δοξομανία 20.
 δουλεία 10. 44. 88. 240. 262. 328.
 δούλος 338.
 δυσαρέστησις 174.
 δυσημερία 132.
 δυσφημία 30.
 δυσχέρεια 26. 28. 90. 120.
 δυσωδία 110.

Ε

ἐγκατάλειψις 304.
 ἐγκράτεια 136. 228. 230. 232. 258. 260.
 264. 266. 268. 288. 374. 380. 420.
 422. 424. 426. 434. 448. 452. 462.
 ἐγκρατής 266. 424.
 Ἐθνικοὶ 342.
 εἰδωλόθυτον 76.
 εἰδωλολατρία 36. 380. 436.
 εἶδωλον 276.
 εἰκῶν Θεοῦ 34. 90. 94. 364.
 εἰρήνη 50. 114. 140. 156. 162. 194. 198.
 200. 240. 288.
 εἰρηνοποιὸς 142.
 εἰρωνεία 98.
 ἐκδίκησις 318.
 ἐκδικία 196.
 ἐκκεχειρία 72.
 ἔκστασις 58. 60.
 ἐλαφρία 210.
 ἐλεημοσύνη 20. 288. 336. 338.
 ἐλευθερία 240.
 ἐλεύθερος 338.
 Ἐλισσαιέ 204.
 Ἐλισσαῖος 42.
 Ἕλλην,- ες 80. 82. 338.
 ἐλπὶς 40. 42. 50. 108. 116. 120. 192. 206.
 208. 296. 380. 438. 442.
 ἐμπάθεια 424. 458.
 ἐμπορεία 108.
 Ἐμῶρ 170.
 ἔνδεια 208.
 ἐνέργεια 314. 316.
 ἐνθύμησις 310.
 ἐντολή Θεοῦ 384. 386.
 ἐντρέχεια 116.
 ἐντροπή 258.
 ἐνύπνιον 258.
 ἔξις 82. 90. 94. 102. 144. 152. 308.
 ἔξις σωφρονική 274.
 ἔξομολόγησις 460.
 ἔξορία 226.
 ἔξουδένωσις 194. 196. 214.
 ἔξουσία 56. 86.
 ἐπαγγελία 326.

ἔπαινος 30. 104. 124. 128. 184. 186. 196.
 224. 250. 252. 262. 288. 332. 356-
 358. 404. 462.
 ἔπαρσις 20. 196.
 ἐπάχθεια 72.
 ἐπήρεια 24. 30. 40. 86. 152. 162. 174.
 176. 320.
 ἐπιβουλή 30. 124. 256. 288. 432.
 ἐπίγνωσις 456.
 ἐπείκεια 64.
 ἐπιθυμία 10. 12. 22. 24. 36. 38. 54. 68.
 102. 112. 114. 116. 148. 150. 152.
 154. 160. 174. 176. 202. 208. 264.
 266. 268. 276. 302. 308. 334. 336.
 338. 342. 360. 366. 370. 374. 382.
 422. 424. 426. 432. 436. 442. 462.
 ἐπιθυμία αἰσχροῦ 360.
 ἐπιθυμία κακῆ 216.
 ἐπιθυμία πονηρῆ 382.
 ἐπιθυμία πορνεία 434.
 ἐπιθυμία σαρκική 50. 428.
 ἐπιμέλεια 68. 74. 84. 90. 124. 158. 162.
 168. 226. 336. 436.
 ἐπιμξία 172.
 ἐπιπληξία 240.
 ἐπιτίμησις 56.
 ἐπιτυχία 112.
 Ἐπιφάνιος, ἐπίσκοπος, 238.
 ἔργα δικαιοσύνης 384.
 ἐργάζεσθαι 58.
 ἔρως 308.
 ἔρως ἀληθοῦς δόξης 452.
 Εὐα 396.
 εὐαισθησία 262.
 εὐαρέστησις 168.
 εὐγένεια 136. 402.
 εὐγνωμοσύνη 456.
 εὐδοκία 202.
 εὐεξία 146.
 εὐεργεσία 96. 118.
 εὐημερία 132.
 εὐθυμία 262.
 εὐκληρία 114.
 εὐλάβεια 52. 220. 270. 306. 318. 350.
 εὐλογία 396.
 Εὐλόγιος 190.

εὐμορφία 24.
 εὐνοια 298.
 εὐπάθεια 174.
 εὐπείθεια 36.
 εὐποιΐα 260.
 εὐπραγία 94.
 εὐσέβεια 82. 86. 136. 170. 190.
 εὐσπλαγχνία 10.
 εὐστάθεια 112.
 εὐτέλεια 196. 208. 224. 248. 260. 262.
 εὐφημία 8. 14. 16. 30. 188. 194. 212.
 220. 232. 262. 288.
 εὐφρασία 260.
 εὐφροσύνη 18. 36. 92. 116. 128. 182.
 εὐχαριστία 156. 192. 194. 200. 202. 214.
 216. 238. 240. 248. 260. 262. 300.
 370.
 εὐχή 202. 204. 244. 258. 260. 262. 324.
 εὐωχία 116.
 ἔχθρα 206.

Z

ζῆλος 8. 12. 14. 66. 78. 188. 194. 196.
 220. 262. 376.
 ζηλοῦν 250.
 ζημία 22. 84. 142. 260. 390.
 ζωή 28. 98. 104. 386. 388.
 ζωὴ αἰώνιος 72. 188.
 ζωὴ μέλλουσα 418.
 ζωὴ πολύυλος 38.

H

ἡδονή 32. 74. 112. 116. 124. 152. 160.
 176. 206. 208. 228. 230. 264. 266.
 268. 272. 274. 276. 280. 282. 284.
 308. 352. 354. 364. 380. 382. 392.
 400. 422. 426. 430. 432. 434. 454.
 462.
 ἡδονὴ κοσμικὴ 444.
 ἡδονὴ πνευματικὴ 444.
 ἡδονὴ σαρκὸς 406.
 ἡδυπάθεια 128. 408. 460.
 ἡθος 166. 168. 180. 224. 258. 260.
 Ἡλίας 42. 162. 252.

ἡπιότης 260.
 Ἡσαΐας 116. 316.
 ἡσυχία 56. 148. 152. 160. 162. 164. 168.
 170. 184. 196. 198. 210. 216. 222.
 262. 268. 458.

Θ

θάνατος 394.
 θέλημα ἀνθρώπινον 304.
 θέλημα Θεῖον-Θεοῦ 62. 88. 262. 304.
 θεοσέβεια 44. 76. 352.
 θεωρία 38. 266. 280. 316.
 θεωρία ἠθικὴ 128.
 θεωρία θεολογικὴ 68. 128.
 θησαυρὸς 344.
 θλίψις 142. 192. 200. 202. 210. 260. 262.
 274. 326. 392. 396. 412. 462.
 θρασύτης 240.
 θρησκεία 104.
 θυμηδεῖα 22. 182.
 θυμὸς 124. 148. 150. 152. 154. 160. 174.
 188. 196. 206. 232. 260. 278. 280.
 300. 302. 308. 334. 336. 338. 340.
 356. 358. 360. 366. 372. 380. 408.
 436. 440. 442.
 θυμώδης 278. 280. 440.
 θυσία 100. 102. 280. 434.
 θυσία ἐνδεδελεχισμοῦ 414.
 θυσιαστήριον 288. 302. 330. 332. 450.

I

Ἰακώβ 24. 170. 172. 294. 362.
 Ἰερεμία 162. 172.
 Ἰεροσόλυμα 162.
 Ἰερουσαλήμ 160.
 ἰερωσύνη 52. 368.
 Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ 162. 296.
 ἰλαρότης 260.
 Ἰοθὸρ 234.
 Ἰορδάνης 162. 368.
 Ἰουδαία 162. 180.
 Ἰουδαῖοι 162. 338. 374.
 Ἰούδας (γενάρχη) 160.
 Ἰούδας (προδότης) 438.

Ἰουδίθ 180.
 ἰσοθεΐα 124.
 ἰσοτιμία 14. 94.
 Ἰσραηλίτης 156.
 Ἰωάννης ὁ Μικρὸς 322.
 Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος 48. 162. 354.
 376.
 Ἰώβ 60. 354.
 Ἰωσήφ 84.

Κ

καθαρότης 44. 92. 146. 244. 422. 434.
 κάθαρσις 306.
 Κάιν 170.
 κακηγορία 102.
 κακηκοΐα 218.
 κακία 192. 194. 200. 202. 216. 218. 228.
 236. 242. 248. 256. 258. 260. 268.
 358. 362. 364. 372. 378. 408. 412.
 414. 420. 454.
 κακομηχανία 340.
 κακοπραγία 80.
 κακουργία 358.
 κακουχία 192.
 καλλιπονία 262.
 Κάριμος 162.
 καρτερία 142. 188. 202. 248. 262. 284.
 286. 442. 446.
 κατάγνωσις 8. 72. 168. 402.
 κατάκρισις 458.
 κατάνυξις 60. 226. 306. 406.
 καταλαλιᾶ 262.
 κατάπαυσις 68.
 κατάρρα 396.
 καταφρόνησις 184. 452.
 καταφρόνησις δόξης 452.
 καταφρονητῆς 78.
 κατηγορία 218. 366.
 κατήφεια 174. 260. 280.
 κατόρθωμα 276.
 κενοδοξία 18. 124. 136. 138. 214. 220.
 228. 230. 240. 258. 262. 288. 290.
 314. 324. 360. 366. 370. 420. 448.
 450. 452. 454. 456.
 κενόδοξος 70. 286. 288. 344. 356. 450.

452.

κηδεμονία 36. 40. 44. 124.
 κίνδυνος 24. 78. 140. 154. 166. 272. 328.
 434.
 κλησις 86. 126.
 κοινοπραγία 140. 160.
 κολακεία 228.
 κόλασις 140. 350. 416. 448.
 Κορίνθιοι 354.
 Κόρινθος 354.
 κραιπάλη 422.
 κρίμα, - τα 130.
 κρίσις (αἰώνιος) 8. 232. 234. 244. 350.
 416.
 Κωνσταντινούπολις 50.

Λ

λαγνεία 462.
 λαιμαργία 422.
 λαμπρότης 336.
 λατρεία λογική 102.
 Λεία 294.
 λειποθυμία 192.
 λέπρα 438.
 Λευΐται 170.
 λογισμὸς 10. 20. 22. 50. 50. 58. 110. 126.
 128. 150. 168. 182. 190. 198. 204.
 206. 210. 212. 218. 224. 226. 230.
 234. 236. 248. 250. 252. 256. 258.
 260. 262. 268. 272. 310. 320. 328.
 334. 336. 342. 344. 346. 350. 352.
 354. 356. 364. 366. 368. 370. 410.
 446.
 λογισμὸς ἀγγελικὸς 346.
 λογισμὸς αἰσχροῦ 358. 370. 424. 430.
 λογισμὸς αἰσχύνης 164.
 λογισμὸς ἀκάθαρτος 366. 370. 372.
 376. 462.
 λογισμὸς ἀκηδίας 448.
 λογισμὸς ἀκολασίας 434.
 λογισμὸς ἀνθρώπινος 346.
 λογισμὸς βλαβερός 430.
 λογισμὸς δαιμονιώδης 336. 346.
 λογισμὸς δειλίας 290.
 λογισμὸς ἐμπαθῆς 148. 374.

λογισμὸς ἠδυσπαθεία 408.
 λογισμὸς θυμώδης 280.
 λογισμὸς κακίας 420.
 λογισμὸς κενοδοξίας 352. 370.
 λογισμὸς λοιδορίας 228.
 λογισμὸς λύπης 284.
 λογισμὸς μάταιος 114.
 λογισμὸς μνησικακίας 336. 378.
 λογισμὸς ὀργῆς 278.
 λογισμὸς πονηρὸς 346. 378. 406. 408.
 λογισμὸς πανοῦργος 102.
 λογισμὸς πορνείας 222. 268. 352. 432.
 λογισμὸς ρυπαρὸς 428. 462.
 λογισμὸς σόφρων 8.
 λογισμὸς φιλαργυρίας 364.
 λογισμὸς φιλενδείκτης 196.
 λογισμὸς φιλόσαρκος 390.
 λογιστεία 260.
 Λόγος Θεοῦ 402.
 λοιδορεῖν 410.
 λοιδορία 148. 202. 228. 236.
 λοιδορὸς 398.
 λύπη 26. 30. 86. 112. 114. 124. 152. 160.
 164. 196. 198. 200. 202. 222. 240.
 258. 260. 262. 274. 280. 282. 284.
 300. 302. 334. 352. 354. 420. 440.
 442. 444.
 λύπη κατὰ Θεὸν 200. 202. 246. 282.
 442.
 λύπη κοσμικὴ 380.
 Λὼτ 168. 236.

M

μακαρισμὸς 142. 184. 200.
 μακροθυμία 92. 96. 188. 198. 200. 202.
 210. 232. 240. 248. 258. 260. 336.
 380. 404.
 μανία 258. 260. 262. 348. 408. 424. 442.
 Μαννασῆς 106.
 μάννα (τὸ) 40.
 Μάρθα 168. 170.
 Μαρία (ἀδελφὴ Λαζάρου) 168.
 μαρτύριον συνειδήσεως 388.
 ματαιοπονία 70. 72.
 ματαιότης 38. 66. 98.

μεγαλουργία 460.
 μέθη 426.
 μέμψις 72. 82. 86. 246.
 μέριμνα 48. 64. 74. 86. 116. 158. 180.
 190. 208. 218. 226. 246. 260. 262.
 344. 380. 406. 438.
 μέριμνα διωτικὴ 80.
 μετάγνωσις 208.
 μετάνοια 114. 212. 230. 248. 354. 396.
 μετεωρισμὸς 24. 26.
 μῆνις 202. 228. 240.
 μίμησις 12. 14. 76. 78. 88. 90. 94. 104.
 130. 142.
 μισθὸς 104. 188. 202. 338. 388. 392.
 μῖσος 194. 200. 228. 240. 242. 262. 350.
 380. 444.
 μνήμη 68. 152. 160. 336. 356.
 μνήμη γυναικὸς 274.
 μνήμη θανάτου 226. 230- 232. 434.
 460.
 μνήμη Θεοῦ 68. 218.
 μνησικακία 278. 280. 302. 308. 312.
 372. 378.
 μνησίκακος 70. 278.
 μοιχεία 178. 222.
 μοιχεύειν 336.
 μολυσμὸς 164. 460.
 μοναχὸς 454. 456.
 μοναχὸς ἀκτῆμων 274. 276.
 μοναχὸς μακρόθυμος 178.
 μοναχὸς ὀργίλος 278.
 μοναχὸς πολυκτῆμων 276.
 μυστήριον 346.
 μωρία 384.
 Μωυσῆς 156. 162. 234. 298. 356.

N

Ναζιραῖοι 342.
 νέκρωσις 66. 258. 350.
 νηστεία 188. 236. 240. 258. 288. 336.
 338. 380. 392. 406. 420. 430. 462.
 νηστεύειν 338. 458.
 νῆψις 124. 318. 390. 406. 430.
 νόημα ἐμπαθὲς 298.
 νοήματα 310. 312. 336. 372. 374.

νομοθεσία 36.
 νόμος Θεοῦ-Κυρίου 130. 364. 382.
 384. 410. 412. 414. 416. 418.
 νουθεσία 98. 216. 260.
 νυσταγμὸς 262.

Ξ

Ξενιτεία 192.
 Ξενοδοχία 242.

Ο

ὀδύνη 72. 162. 164. 208. 268. 306.
 οἷησις 20. 28. 124. 138. 184-186. 302.
 312. 450.
 οἰκείωσις 10.
 οἰκονομία 342. 358. 368.
 ὀκνηρία 50. 206.
 ὄκνος 120.
 ὄλεθρος 102. 336. 370.
 ὀλιγάρκεια 10.
 ὀλιγοπιστία 72.
 ὀλιγωρία 446.
 ὁμοίωσις 90. 92. 94.
 ὄνειδος 214. 252.
 ὀπτασία 60.
 ὄργη 52. 172. 198. 206. 240. 258. 260.
 276. 280. 308. 342. 354. 358. 360.
 386. 420. 440. 442. 452.
 ὀργιζόμενος 312.
 ὀργίλος 278. 440. 442.
 ὄρεξις 334.
 ὄρκος 326.
 ὄρμη 460.
 ὄρμη ἀκόλαστος 272.
 ὄρμη δαιμόνων 328.
 ὄρμη ἐμπαθῆς 268. 424.
 ὄρμη ἐπιθυμίας 422.
 ὄρτυγομήτρα 40.
 ὄφις 206.

Π

πάθος 10. 18. 22. 50. 52. 54. 56. 68. 82.
 84. 86. 94. 100. 102. 110. 114. 116.

124. 136. 138. 146. 148. 150. 152.
 154. 160. 162. 164. 174. 178. 180.
 182. 194. 206. 212. 216. 218. 226.
 232. 248. 250. 258. 262. 264. 268.
 270. 272. 274. 276. 280. 282. 286.
 298. 304. 306. 308. 312. 314. 316.
 328. 330. 336. 346. 354. 362. 364.
 366. 370. 376. 382. 420. 422. 424.
 426. 430. 432. 434. 436. 438. 440.
 444. 448. 458.

πάθος ἀκάθαρτον 294.

πάθος ἀκηδίας 448.

πάθος ἀκολασίας 270. 272.

πάθος κενοδοξίας 314. 448.

πάθος πορνείας 2723.

πάθη σαρκὸς 266.

πάθη σωματικὰ 232.

παιδεία 384.

παιδεύειν 416.

πανουργία 348. 460.

παράβασις 34.

παράδεισος 36. 38. 264.

παραίνεσις 82. 168. 186. 260.

παρακοή 34. 100. 264.

παραμυθία 16. 62. 68. 72.

παρανομία 350.

παραπληξία 252. 312.

παρηγορία 262.

παροξυσμὸς 198. 260.

παροργισμὸς 330. 440.

παρησιία 46. 108. 118. 122. 156. 220.

262. 270. 416. 432. 462.

πατροσύνη 240.

Παῦλος 14. 26. 28. 54. 56. 60. 66. 70. 74.

76. 94. 98. 100. 104. 114. 118. 122.

126. 132. 344. 354. 362. 370. 374.

378.

πεῖνα 262. 286. 370.

πειρασμὸς 274. 284. 300. 304. 320. 348.

358. 390. 404.

πένθος 192. 212. 238. 250.

πενία 10. 208. 260. 326. 370. 390. 452.

458.

Πεντάπολις 68. 168.

πεποίθησις 42.

περισπασμὸς 66. 116. 182. 184.

περιτομή 258. 338.
 περιτομή πνευματική 374.
 περιφρόνησις 462.
 Πέτρος 24. 60. 172.
 πικρία 220. 442.
 πίστις 32. 192. 206. 208. 248. 250. 254.
 338. 384.
 πλάνη 70. 164. 210. 216. 222. 230. 234.
 244. 256. 350.
 πλεονέκτης 398.
 πλεονεξία 340. 346. 360. 370.
 πλινθουργία 376.
 πλοῦτος 12. 114. 174. 180. 260. 276.
 288. 296. 390. 406. 412. 416. 438.
 πνεῦμα ἀκηδίας 200. 204. 284. 286.
 444. 446.
 πνεῦμα δειλίας 232.
 πνεῦμα κενοδοξίας 450.
 πνεῦμα λύπης 200. 348. 442. 444.
 πνεῦμα ὀργῆς 198. 348.
 πνεῦμα πλάνης 212.
 πνεῦμα πορνείας 222. 228. 252. 334.
 348. 358. 428. 462.
 πνεῦμα φιλήδονον 350.
 πόθος 16. 92. 120. 124. 272. 276. 310.
 326.
 ποιότης 332.
 πολυκτήμων 276.
 πολυοχλία 86.
 πολυπάθεια 218,
 πολυποσία 458.
 πολυτέλεια 12. 74.
 πονηρία 54. 64. 96. 116. 126. 214. 216.
 272. 342.
 πορνεία 216. 222. 228. 230. 252. 258.
 268. 308. 318. 334. 348. 358. 380.
 420. 422. 428. 430. 432. 434. 452.
 456. 460. 462.
 πορνεῖον σωφροσύνης 230.
 πράοτης 96. 206. 300. 340. 354. 440.
 452.
 πράυτης 278. 356.
 προαίρεσις 10. 18. 20.
 πρόθεσις 86. 102. 194. 294.
 προθυμία 18. 90. 106. 116. 120. 140.
 288. 368.

προκοπή 62. 68. 76. 94. 98. 114. 120.
 122. 182. 196. 326.
 πρόνοια 36. 40. 42. 46. 116. 124. 134.
 324. 342. 422.
 προσεδρεία 286.
 προσεύχεσθαι 142. 300. 304. 306. 312.
 316. 318. 330. 432.
 προσευχή 46. 50. 54. 58. 60. 62. 116.
 176. 178. 180. 188. 240. 244. 266.
 270. 278. 276. 280. 286. 288. 292.
 294. 296. 298. 300. 302. 304. 308.
 310. 312. 314. 316. 318. 320. 322.
 324. 326. 328. 330. 332. 336. 338.
 342. 350. 356. 358. 360. 370. 372.
 376. 380. 382. 390. 396. 408. 410.
 414. 434. 438. 442. 446. 448.
 προσευχή καθαρὰ 280. 382.
 προσευχή πνευματική 302. 310. 320.
 προσοχή 332. 436.
 προσπάθεια 80.
 πρόσταγμα 384.
 προφητεία 162.
 πρωτεία 94.
 πρωτόνοια 326.
 πρωτόπλαστος 34.
 πταῖσμα 306.
 πῦρ αἰώνιον 384.
 πύρωσις 358.

P

ῥαθυμία 20. 26. 90. 182. 214. 412. 430.
 440. 444.
 ῥαθυμος 398.
 ῥαστώνη 10. 54.
 Ὶραχήλ 294.
 ῤεμβασμός 128.
 ῤεῦσις 430.
 Ὶρουβίμ 106.
 ῤυπαρία 228.
 Ὶρωμαῖοι 102.

Σ

Σάπφειρα 438.
 Σατανᾶς 252.

σεμνότης 64. 112. 166.
 σιωπή 196.
 σκαιώρημα 348.
 σκαιωρία 222.
 σκάνδαλον 76.
 σκευωρία 210.
 σκληρουχία 258.
 σκοτομήνη 266.
 σκότος τὸ ἐξώτερον 370.
 Σκύθης 338.
 σκώληξ ἀτελεύτητος 386.
 Σολομών 74. 82. 334. 376.
 σοφία 316.
 σοφία Κυρίου 384.
 σπουδή 102. 116. 182. 192. 238.
 σταυρός 66. 68. 108. 140. 200. 208. 222.
 238. 240. 260. 262. 300.
 στεναγμός 58. 306. 390. 406. 432.
 στέφανος δόξης 144. 418.
 συγγνώμη 22. 72. 258.
 σύγχυσις 174.
 συγχώρησις 188.
 συκοφαντία 328. 378.
 συμβουλή 396.
 συμπάθεια 10. 236. 352. 394. 414.
 συμπαθὲς 96.
 συμφορὰ 260. 352.
 συναρπαγή 22.
 συνεργία 124. 188.
 σύνεσις 366.
 συνήθεια 82. 248. 342. 350. 414.
 σύννευσις 12.
 συνουσία 258.
 συντριβή 238.
 σωτηρία 64. 114. 168. 350. 402. 454.
 σωφρονεῖν 270.
 σωφρόνημα 50. 154.
 σωφροσύνη 138. 230. 258. 268. 352.
 372. 422. 424. 430. 432. 452. 460.

Τ

ταλαιπωρία 40. 248.
 ταπεινός 292.
 ταπεινότης 174.
 ταπεινοφροσύνη 96. 196. 262. 290.

292. 320. 328. 330. 380. 416. 456.
 458.
 ταπεινόφρων 282.
 ταπείνωσις 196. 212. 232. 238. 240. 248.
 250. 258. 412. 428. 434. 452. 456.
 462.
 ταραχή 240. 336.
 Τάρταρος 364.
 τεκνογονία 436.
 τελειότης 30. 32. 62. 70. 90. 104. 120.
 136. 140. 404.
 Τελώνης 456.
 τέρψις 16. 32. 38. 48. 70. 88. 108. 128.
 148. 174. 176. 180.
 τιμή 36. 94. 122. 180. 194. 212. 282. 378.
 452.
 τιμωρία 22. 78. 392. 396.
 Τίτος 378.
 τρυφή 36. 224. 346. 408. 426.
 τυφός 12. 20. 132. 140. 236.

Υ

ὕβρις 142. 194. 196. 198. 212. 222. 240.
 248. 258. 260. 462.
 υἱοθεσία 88.
 ὑπακοή 100. 136. 140. 190. 248.
 ὑπερηφανία 124. 126. 136. 138. 194.
 212. 232. 258. 262. 288. 290. 334.
 356. 366. 370. 380. 416. 420. 450.
 452. 454. 456. 458.
 ὑπερήφανος 292.
 ὑπερήφανος 70.
 ὑπεροχή 380.
 ὕπνος 462.
 ὑπόκρισις 262.
 ὑποκριτής 28. 338. 398.
 ὑπομονή 192. 194. 200. 202. 208. 210.
 224. 262. 284. 352. 380. 410. 414.
 448.
 ὑπόνοια 168.
 ὑπόστασις (Θεοῦ) 132. 384.
 ὑποταγή 36. 240.

Φ

φαντασία 32. 52. 70. 110. 150. 160. 194.

224. 230. 232. 238. 242. 290. 306.
318. 336. 338. 340. 428. 430. 434.
454. 460.
Φαρισαῖος 104. 456.
φαῦλος 410.
φθονεῖν 250. 402.
φθόνος 36. 94. 122. 140. 196. 220. 222.
258. 262. 368. 458.
φθορά 100. 106. 400. 414. 418.
φιλάγαθον 96.
φιλανθρωπία 92.
φιλαργυρία 258. 260. 274. 276. 308.
364. 368. 370. 372. 380. 420. 428.
436. 438. 440. 452.
φιλάργυρος 276. 438.
φιλαρχία 380.
φιλαυτία 210.
φιλεργία 260. 262. 382.
φιλία 262. 314. 350.
φιληδονία 444. 446.
φιλήδονος 284. 458.
φιλοδοξία 22. 140.
φιλόδοξος 282.
φιλονεικία 78.
φιλοξενία 168. 170. 192. 236. 238. 260.
344. 380.
φιλοπονία 68. 256. 262.
φιλοπτωχία 394.
φιλοσοφία 10. 12. 16. 48. 80. 84. 96.
108. 196. 248. 388. 390. 392. 394.
φόβος 132. 206. 226. 232. 244. 262.
φόβος Θεοῦ-Κυρίου 234. 286. 320.
330. 350. 396.
φόβος κρίσεως 226.
φόβος τῆς σοφίας 234.
Φοίνικες 368.

φόνος 14. 22.
φρενίτις 202.
φρόνημα 20. 22. 28. 30. 100. 104. 132.
184. 232. 266. 290. 292. 400. 404. 418.
φρόνημα σαρκικόν 382.
φρόνησις 154. 260. 402.
φροντίς 10. 48. 86. 98. 112. 116. 158.
274. 300. 306. 390.
φύσις Θεοῦ 90. 92. 94. 384.
φυσίωσις 458.

X

χαμευνία 336.
χαρά 114. 202. 240. 248. 260. 280. 300.
326.
χάρισμα 200. 252. 316. 360.
χαύνωσις 262.
χλεύη 62. 64. 192. 196.
χρήματα 64. 86. 276. 282. 334. 336. 370.
χρηστὸν (τὸ) 96.
χρηστότης 92. 96. 236.
Χριστιανὸς 404.

Ψ

ψαλμωδία 316. 380.
ψεῦδος 32. 246. 326.
ψυχαγωγία 26. 36. 442.
ψυχὴ 388. 390. 400. 402. 406. 410. 422.
430. 436. 444. 446.

Ω

ὠφέλεια 16. 34. 128. 182. 446.
ὠφελητικὸν 96.

Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Μενελάου 3 – Τηλ. 283 880 – Θεσσαλονίκη

Ἐκτύπωση Ὀφσετ: GRAFO – Τηλ. 281 188. Θεσσαλονίκη

Βιβλιοδεσία: Ἄφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ, Λαχανᾶ 17, Τηλ. 839 414 – Θεσ/νίκη

Κεντρικὴ διάθεση: Βιβλιοπωλεῖο Ε. ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Μενελάου 3 – Θεσσαλονίκη – Τηλ. 283 880 – (Οἰκίας 696 653)